
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम सवंत)	Additional Particulars / Remark
दासबोध	रामदास	धर्मशास्त्र	अपूर्ण	-	६/५	३२०	मराठी	कागद				

M - 2881

॥ अथ श्रीदासबोधग्रंथ प्रारंभः ॥

जीवशिवपिंडब्रह्मांडीं । स्वरूपींहोतांदृढबुद्धी । आपणकैंचा २१ आपणमिथ्यासाचदेव । देवभक्तअनन्यभाव । यावचनाचाअभिप्राव । अनुभवीजाणती २२ यानांवआत्मनिवेदन । ज्ञानियांचेंसमाधान । नववेभक्तीचेंलक्षण । निरूपिलें २३ पंचभूतांमध्येंआकाश । सकळदेवांमध्येंजगदीश । नवविधाभक्तिमध्येंविशेष । भक्तिनवमी २४ नवमीभक्तिआत्मनिवेदन । नहोतांनचुकेजन्ममरण । हेंवचनसत्यप्रमाण । अन्यथानव्हे २५ ऐसीहेनवविधाभक्ती । केलियापाविजेसायुज्यमुक्ती । सायुज्यमुक्तीसकल्पांतीं । चळणनाहीं २६ तिहींमुक्तीसआहेचळण । सायुज्यमुक्तीअचळजाण । त्रैलोक्यासहोतांनिर्वाण । सायुज्यमुक्तीचळेना २७ अवघियाचारिमुक्ती । वेदशास्त्रेंबोलती । त्यामध्येंतीननासती । चौथीतेअविनाश २८ पहिलीमुक्तितेसलोकता । दुसरीतेसमीपता । तिसरीतेस्वरूपता । चौथीसायुज्यतामुक्ती २९ ऐसीयाचारिमुक्ती । भगवद्भजनेंप्राणीपाविजेती । हेंनिरूपणप्रांजळश्रोतीं । सावधपुढेंपरिसावें ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेआत्मनिवेदननिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मूळब्रह्मनिराकार । तेथेंस्फूर्तिरूपअहंकार । तोपंचभूतांचाविचार । ज्ञानदशकींबोलिला १ तोअहंकारवायुरूप । तयावरीतेजाचेंस्वरूप । तयातेजाच्याआधारेंआप । आवर्णोदकदाटलें २ तयाआवर्णोदकाच्याआधारें । धराधरिलीफणिवरें । वरतीछप्पन्नकोटिविस्तारें । वसुंधराहे ३ इयेवरीपरिघसप्तसागर । मध्येंमेरुमहाथोर । अष्टदिक्पाळपरिवार । अंतरेंवेष्टितराहिले ४ तोसुवर्णाचामहामेरु । पृथ्वीतयाचाआधारु । चौऱ्यांशींसहस्रविस्तारु । रुंदीतयाची ५ उंचतरीमर्यादेवेगळा । भूमिमध्येंसहस्रसोळा । तयाभोंवतावेष्टितपाळा । लोकालोकपर्वतांचा ६ तयाआलीकडेहिमाचळ । जेथेंपांडवगळालेसकळ । धर्मआणितमालनीळ । पुढेंगेले ७ तेथेंजावयामार्गनाहीं । मार्गींपसरलेमहाअही । शीतसुखेंसुखावलेतेही । पर्वतरूपभासती ... तयाआलीकडेशेवटीजाण । बद्रिकाश्रमबद्रिनारायण । तेथेंमहातापसीनिर्वाण । देहत्याग... आलीकडेबद्रिकेदार । पाहूनयेतीलहानथोर । ऐसाहाअवघा...

श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेसख्यभक्तिनिरूपणना [illegible] ःसमा[illegible]

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागेंजाहलेंनिरूपण । आठवेभक्तीचेंलक्षण । आतांऐकासावधान । [illegible]
नवमींनिवेदनजाणावें । आत्मनिवेदनकरावें । तेंहिसांगिजेलस्वभावें । प्रांजेळकरूनी २ ऐकानिवेदनाचलक्ष
ण । देवासिवाहावेंआपण । करावेंतत्त्वविवरण । ह्मणिजेकळे ३ मीभक्तऐसेंम्हणावें । आणिविभक्तिपणेंभ
जावें । हेंअवघेंचिजाणावें । विलक्षण ४ लक्षणअसोनिविलक्षण । ज्ञानअसोनअज्ञान । भक्तअसोनिविभक्त
पण । तेंहेंऐसें ५ भक्तह्मणजेविभक्तनव्हे । आणिविभक्तह्मणजेभक्तनव्हे । विचारेंविणकांहींचनव्हे । समाधा
न ६ तस्मातविचारकरावा । देवकोणतोओळखावा । आपलाआपणशोधघ्यावा । अंतर्यामीं ७ मीको
णऐसानिवाडा । पाहोंजातांतत्वझाडा । विचारपाहतांउघडा । आपणनाहीं ८ तत्वेंतत्वजेंव्हांसरे । तेंव्हांआ
पणकैंचाउरे । आत्मनिवेदनतेणेंप्रकारें । सहजचिझालें ९ तत्वरूपसकळभासे । विवेकेंपाहतांनिरसे । प्रकृ
तिनिरसेआत्माअसे । आपणकैंचा १० एकमुख्यपरमेश्वर । दुसरीप्रकृतिजगदाकार । तिसराकैंचाआपणचो
र । आणिलामध्यें ११ ऐसेंहेंसहजचिअसतां । नाथिलीचलागेदेहअहंता । परंतुविचारेंपाहतां । कांहींचना
ही १२ पाहतांतत्वविवंचना । पिंडब्रह्मांडरचना । विश्वाकारेंव्यक्तिनाना । तत्वेंविस्तारलीं १३ तत्वेंसाक्षि
त्वेंवर्तती । साक्षित्वनिरसेआत्मप्रतीतीं । आत्माअसेआदिअंतीं । आपणकैंचा १४ आत्माएकस्वानंदघन ।
आणिअहंआत्माहेंवचन । तरीमगआपणकैंचाभिन्न । उरलातेथें १५ सोहंहंसाहेंउत्तर । याचेंपाहावेंअर्थांत
र । पाहतांआत्मयाचाविचार । आपणकैंचातेथें १६ आत्मानिर्गुणनिरंजन । तयासिअसावेंअनन्य । अन
न्यम्हणजेनाहींआन । आपणकैंचातेथें १७ आत्माह्मणिजेतोअद्वैत । जेथेंनाहींद्वैताद्वैत । तेथेंमीपणाचाहेत ।
उरेलकैंचा १८ आत्मापूर्णत्वेंपरिपूर्ण । तेथेंनाहींगुणागुण । निखळनिर्गुणींआपण । कोणकैंचा १९ त्वंपद
तत्पदअसिपद । निरसूनिसकळभेदाभेद । वस्तुठायींचभेद । आपणकैंचा २० निरसितांजीवशिवउपाधी ।

१ देहसमर्पण. २ स्पष्ट. ३ विचार तर्क. ४ लटकी ५ अहंकार. ६ वेगळा.

तीनशृंगेंविषमहारी। परिवारेंराहिलेतयावरी। ब्रह्माविष्णुमहेश ११ ब्रह्मशृंगतोपर्वताचा। विष्णुशृंगतोमर्गजा
चा। शिवशृंगतोस्फटिकाचा। कैलासनामत्याचें १२ वैकुंठनामविष्णुशृंगाचें। सत्यलोकनामब्रह्मशृंगाचें। अम
रावतीइंद्राचें। स्थळखालतें १३ तेथेंगणगंधर्वलोकपाळ। तेहेतीसकोटिदेवसकळ। चौदालोकसुवर्णाचळ।
वेष्टितराहिले १४ तेथेंकामधेनूचींखिल्लारें। कल्पतरूचींवनेंअपारें। अमृताचींसरोवरें। ठायींठायींउचंबळती
१५ तेथेंउदंडचिंतामणी। हिरेपरिसांचियाखाणी। तेथेंसुवर्णमयधरणी। लखलखायमान १६ परम
रमणीयफाकतींकळा। नवरत्नाचियापाषाणशिळा। तेथेंअखंडहर्षवेळा। आनंदमय १७ तेथेंअमृताचींभो
जनें। दिव्यगंधेंदिव्यसुमनें। अष्टनायकामंधर्वगायनें। निरंतर १८ तेथेंतारुण्यवोसरेना। रोगव्याधिहि
असेना। वृद्धपणआणिमरणयेइना। कदाकाळीं १९ तेथेंएकाहूनिएकसुंदर। एकाहूनिएकचतुर। धीरउदा
रआणिशूर। मर्यादेवेगळे २० तेथेंदिव्यदेहज्योतिरूपें। विद्युल्लतेसारिखींस्वरूपें। तेथेंयशकीर्तिप्रतापें।
सीमासारिली २१ ऐसेंतेंस्वर्गभुवन। सकळदेवांचेंवसतेंस्थान। तयास्थळाचेंमहिमान। बोलिजेतितुकेंथो
डें २२ येथेंज्यादेवाचेंभजनकरावें। तेथेंत्यादेवलोकींराहावें। सलोकतामुक्तीचेंजाणावें। लक्षणऐसें २३
लोकींराहावेंतेसलोकता। समीपअसावेंतेसमीपता। स्वरूपींचव्हावेंसरूपता। तिसरीमुक्ती २४ देवस्वरूप
जाहलादेही। श्रीवत्सकौस्तुभलक्ष्मीनाहीं। स्वरूपतेचेंलक्षणपाहीं। ऐसेंअसे २५ सुकृतआहेतोंभोगिती। सुकृ
तसरतांलोटूनदेती। आपणदेवतेअसती। जैसेतैसे २६ ह्मणोनितिनमुक्तिनाशवंत। सायुज्यमुक्तितेशाश्वत।
तीहींनिरूपिलीसावचित्त। ऐकआतां २७ ब्रह्मांडनासेलकल्पांतीं। पर्वतासहितजळेलक्षिती। तेव्हांअवघेचि
देवजाती। मुक्तिकैंच्यातेथें २८ तेव्हानिर्गुणपरमात्मानिश्चळ। निर्गुणभक्तितेअचळ। सायुज्यमुक्तितेकेवळ।
जाणिजेऐसी २९ निर्गुणींअनन्यअसता। तेणेंहोयसायुज्यता। सायुज्यताह्मणजेस्वरूपता। निर्गुणभक्ती
३० सगुणभक्तितेचळे। निर्गुणभक्तितेनचळे। हेंअवघेंप्रांजळकळे। सद्गुरुकेलिया ३१ इतिश्रीदास
बोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेमुक्तिचतुष्टयनिरूपणंनामदशमः समासः ॥ १० ॥ [illegible]

श्रीरामदास स्वामी

श्रीगणेशायनमः । ।श्रीसरस्वत्यैनमः । श्रीगुरुभ्योनमः । श्रोतेपुसताकोणग्रंथ । कायबोलिलेजीयेथ । श्र
वणकेलियानेंप्राप्त । कायआहे १ ग्रंथनामदासबोध । गुरुशिष्यांचासंवाद । येथेंबोलिलाविशदं । भक्तिमार्ग
२ नवविधाभक्तिआणिज्ञान । बोलिलेंवैराग्याचेंलक्षण । बहुधाअध्यात्मनिरूपण । निरूपिलें ३ भक्तीचेनियो
गेंदेव । निश्चयपावतीमानवं । ऐसाआहेअभिप्राव । इयेग्रंथीं ४ मुख्यभक्तीचानिश्चय । शुद्धज्ञानाचानिश्चय ।
आत्मस्थितीचानिश्चय । बोलिलाअसे ५ शुद्धउपदेशाचानिश्चय । सायुज्यमुक्तीचानिश्चय । मोक्षप्राप्तीचानि
श्चय । बोलिलाअसे ६ शुद्धस्वरूपाचानिश्चय । विदेहस्थितीचानिश्चय । अलिप्तपणाचानिश्चय । बोलिला
असे ७ मुख्यदेवाचानिश्चय । मुख्यभक्ताचानिश्चय । जिवाशिवांचानिश्चय । बोलिलाअसे ८ मुख्यब्रह्मा
चानिश्चय । नानामतांचानिश्चय । आपणकोणहानिश्चय । बोलिलाअसे ९ मुख्यउपासनालक्षण । नानाक
वित्वलक्षण । नानाचातुर्यलक्षण । बोलिलेंअसे १० मायोद्भवाचेंलक्षण । पचभूतांचेंलक्षण । कर्ताकोणहेंल
क्ष । बोलिलेंअसे ११ नानाकिंतुनिवारले । नानासंशयछेदिले । नानाआशंकाफेडिले । नानाप्रश्नें १२ ऐ
सेंबहुधानिरूपिलें । ग्रंथगर्भीजेंबोलिलें । तेंअवघेंचिअनुवादलें । नवचेकींकदां १३ तथापिअवघादासबोध ।
दशकफोडोनिकेलाविशद । जेजेदशकींचाअनुवाद । तेतेदशकींबोलिला १४ नानाग्रंथांच्यासंमती । उपनिष
देंवेदांतश्रुती । आणिमुख्यआत्मप्रतीती । शास्त्रेंसहित १५ नानासंमतिअन्वयें । ह्मणोनिमिथ्याह्मणतांनये ।
तथापिहेंअनुभवासये । प्रत्यक्षआतां १६ मत्सरेंयासिमिथ्याह्मणती । तरीअवघेचिग्रंथउच्छेदिती । नानाग्रंथां
च्यासंमती । भमवद्वाक्यें १७ शिवगीतारामगीता । गुरुगीतागर्भगीता । उत्तरगीताअवधूतगीता । वेदआणि
वेदांत १८ भगवद्गीताब्रह्मगीता । हंसगीतापांडवगीता । गणेशगीतायमगीता । उपनिषदेंभागवत १९ इ
त्यादिकनानाग्रंथ । संमतीसबोलिलेग्रंथ । भगवद्वाक्येंयथार्थ । निश्चयेसी २० भगवद्वचनींअविश्वासे । ऐसा
कोणपतितअसे । भगवद्वाक्याविरहितनसे । बोलणेंयेथींचें २१ पूर्णग्रंथपाहिल्याविण । उगाचठेवीजोदूषण । तो

१ स्पष्ट, स्वच्छ. २ श्रवण किर्तन स्मरण पादसेवा पूजा वंदन दास्य सख्य देहसमर्पण. ३ तत्वनिरूपण. ४ मनुष्य. ५ पृथ्वी उदक अग्नि वायु आकाश.

॥ १ ॥

दुरात्मादुरभिमान । मत्सरकरी २२ अभिमानेंउठेमत्सर । मत्सरेंयेतिरस्कार । पुढेंक्रोधाचाविचार । प्रबळ
बळें २३ ऐसाअंतरींनासला । कामक्रोधेंखवळला । अहंभावेंपालटला । प्रत्यक्षदिसे २४ कामक्रोधेंलाथाडि
ला । तोकैसाह्मणावाभला । अमृतसेवितांचिपावला । मृत्युराहू २५ आतांअसोहेंबोलणें । अधिकारासारि
खेंघेणें । परंतुअभिमानत्यागणें । हेंउत्तमोत्तम २६ मागांश्रोतींआक्षेपिलें । जियेग्रंथींकायबोलिलें । तेंसकळ
हिनिरूपिलें । संकलितमार्गें २७ आतांश्रवणकेलियाचेंफळ । क्रियापालटेतात्काळ । तुटेसंशयाचेंमूळ ।
एकसरां २८ मार्गसांपडेसुगम । नलगेसाधनदुर्गम । सायुज्यमुक्तीचेंवर्म । ठाईंपडे २९ नासेअज्ञानदुःख
भ्रांती । शीघ्रचियेथेंज्ञानप्राप्ती । ऐसीआहेफळश्रुती । इयेग्रंथीं ३० योगियांचेंपरमभाग्य । अंगींबाणेवैराग्य ।
चातुर्यकळायथायोग्य । विवेकेंसहित ३१ भ्रांतअवगुणीअवलक्षण । तेचिहोतीसुलक्षण । धूर्ततार्किकविचक्ष
ण । समयजाणती ३२ आळसीतेचिसाक्षेपीहोती । पापीतेचिपस्तावती । निंदकतेचिवंदूंलागती । भक्तिमार्गा
सी ३३ बद्धचिहोतीमुमुक्ष । मूर्खचिहोतीअतिदक्ष । अभक्तचिपावतीमोक्ष । भक्तिमार्गें ३४ नानादोषतेनास
ती । पतिततेचिपावनहोती । प्राणीपावेउत्तमगती । श्रवणमात्रें ३५ नानाधोकेदेहबुद्धीचे । नानाकिंतुसंदे
हाचे । नानाउद्वेगसंसाराचे । नासतीश्रवणें ३६ ऐशीयाचीफळश्रुती । श्रवणेंचुकेअधोगती । मनासिहोयवि
श्रांती । समाधानें ३७ जयाचाभावार्थजैसा । तयासलाभतैसा । मत्सरधरीजोपुंसा । तयासितेंचिप्रा
प्त ३८ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेग्रंथारंभनिरूपणंनामप्रथमःसमासः १ । । छ । ।
श्रीगणेशायनमः । । ॐनमोजीगणनायका । सर्वसिद्धिफलदायका । अज्ञानभ्रांतिच्छेदका । बोधरूपा १
माझियेअंतरींभरावें । सर्वकाळवास्तव्यकरावें । मगवाक्शून्यासिवदावें । कृपाकटाक्षेंकरूनी २ तुझियेकृपे
चेनिबळें । वितुळतीभ्रांतीचींपडळें । आणिविश्वभक्षकेंकाळें । दास्यत्वकीजे ३ येतांनिजकृपेचीउडी । विघ्नें
कांपतीबापुडीं । होऊनिजातीदेशधडी । नाममात्रें ४ ह्मणोनिनामविघ्नहर । आह्मांअनाथाचेंमाहेर । आदि

॥ १ ॥

१ वैर, द्वेष. २ गर्व. ३ सुलभ. ४ कठिण. ५ ईश्वराच्या स्वरूपीं मिळन राहणें ही सायुज्य मुक्ति. ६ लवकर. ७ विचार.

करूनिहरिहर । अमरवंदिती ५ वंदूनियांमंगळनिधी । कार्यकारेंतोसर्वसिद्धी । आघातअडथळेउपाधी । बाधूं
शकेना ६ जयाचेंआठवितांध्यान । वाटेपरमसमाधान । नेत्रींनिघोनियांमन । पांगुळेसर्वांगीं ७सगुणरूपाचो
ठेव । महालावण्यलाघव । नृत्यकरितांसकळदेव । तटस्थहोती ८ सर्वकाळमदोन्मत्त । सदांआनंदेंडोलत । ह
र्षेनिर्भरउदित । सुप्रसन्नवंदन ९ भव्यरूपवितंड । भीममूर्तिमहाप्रचंड । विस्तीर्णमस्तकींउदंडें । सिंदूरचर्चिला
१० नानासुगंधपरिमळें । थबथबांगळतीगंडस्थळें । तेथेंआलींषट्पदकुळें । झंकारशब्दें ११ मुरडींवशुंडादं
डेंसरळें । शोभेअभिनवअवाळें । लंबितअधरेंतीक्ष्णगळे । क्षणक्षणामदस्रवीं १२ चौदाविद्यांचागोसावी ।
र्‍हस्वलोचनतेहालवी । लवलवीतफडकावी । फडैफडैकर्णथापा १३ रत्नखचितमुगुटींझळाळ । नानासुरंगफां
कतीकीळ । कुंडलेंतळपतीनीळ । वरींजडलेझळकती १४ दंतशुभ्रसदट । रत्नखचितहेमकट । तयातळवटीं
पत्रेंनीट । तळपतीलघुलघू १५ लवलवीतमळपेंदोंद । वेष्टितकटीनागबंद । क्षुद्रघंटिकामंदमंद । वाजतीझण
त्कारें १६ चतुर्भुजलंबोदर । कांसेकशिलापीतांबर । फडकेदोंदींचाफणिवर । धुधुःकारटांकी १७ डोलवीम
स्तकजिह्वालाळी । घालूनिबैसलावेंटाळीं । उभारोनिनाभिकमळीं । टकमकांपाहे, १८ नानायातीकुसुममा
ळा । व्याळपर्यंतरुळतीगळां । रत्नजडितहृदयकमळा । वरीपदकशोभे १९ शोभेपरशआणिकमळ । अंकु
शतीक्ष्णतेजाळ । एकेकरींमोदकगोळ । तयावरीअतिप्रीती २० नटनाटचकळाकुसरी । नानाछंदेंनृत्यकरी ।
टाळमृदंगभरोवरी । उपांगहुंकारे. २१ स्थिरतानाहींएकक्षण । चपळविषयींअग्रगण । साजिरीमूर्तिसुलक्षण ।
लावण्यखाणी २२ रुणझुणवाजतीनेपुरें । वांकीबोभाटतीगजरें । घागरियांसहितमनोहरें । पाउलेंदोनीं ।
२३ ईश्वरसभेसिआलीशोभा । दिव्यांबराचीफांकलीप्रभा । साहित्यविषयींसुलभा । अष्टनायकाहोती २४
ऐसासर्वांगेंसुंदर । सकळविद्येंचाआगर । त्यासिमाझानमस्कार । साष्टांगभावें २५ ध्यानगणेशाचेंवर्णितां ।
मतिप्रकाशहोयभ्रांता । गुणानुवादश्रवणकरितां । डोलेसरस्वती २६ जयासब्रह्मादिकवंदिती । तेथेंमानवबा

१ विष्णु व शंकर. २ देव, ३ मुख. ४ बहुत. ५ सुवास. ६ भ्रमर. ७ सोंड. ८ आश्चर्य कारक. ९ ओंठ. १० नेत्र. ११ हळूहळू.

पुढेंकिती । असोप्राणीमंदमती । तिहींगणेशचिंतावा २७ जेमूर्खअवलक्षण । जेकाहीनाहूनिहीन । तेचिहोती दक्षप्रवीण । सर्वविषयीं २८ ऐसाजोपरमसमर्थ । पूर्णकरीमनोरथ । सप्रतीतिभजनस्वार्थ । कलौचंडीविना यकौ २९ ऐसागणेशमंगळमूर्ती । तोम्यांस्तविलायथामतीं । वांछाधरूनियाचित्तीं । परमार्थाची ३० । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेगणेशस्तवनंनामद्वितीयःसमासः २ ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । । आतांवंदीनवेदमाता । श्रीशारदाब्रह्मसुता । शब्दमूळवाग्देवता । महामाया १ जेउठ वीशब्दांकुर । वदेवैखरीअपार । जेनिःशब्दाचेंअभ्यंतर । उकलूनिदावी २ जेयोगियांचीसमाधी । जेधारिष्ठा चीकृतबुद्धी । जेविद्याअविद्याउपाधी । तोडूनिटाकी ३ जेमहापुरुषाचीभार्या । अतिसंलग्नअवस्थातुर्या । जि येचेनिमहत्कार्या । प्रवर्तलेसाधू ४ जेमहंतांचीशांती । जेईश्वराचीनिजशक्ती । जेज्ञानियांचीविरक्ती । नैराश्य शोभा ५ जेअनंतब्रह्मांडेंघडी । लीलाविनोदेंचिमोडी । आपणआदिपुरुषीं दडी । मारूनिराहे ६ जेप्रत्यक्षपा हतांआढळे । विचारघेतांनाडळे । जियेचापारनकळे । ब्रह्मादिकासी ७ जेसर्वनाटकअंतर्कळा । जेजाणींवस्फू र्तिनिर्मळा । जियेचिनेंस्वानंदसोहळा । ज्ञानशक्ती ८ जेलावण्यस्वरूपाचीशोभा । जेपरब्रह्मसूर्याचीप्रभा । जेशब्दींवदोनिउभा । संसारनाशी ९ जेमोक्षश्रियामहामंगळा । जेसत्रावीजीवनकळा । जेसत्त्वशीलासुशी ला । लावण्यखाणी १० जेअव्यक्तपुरुषाचीव्यक्ती । जेविस्तारेंवाढलीइच्छाशक्ती । जेकलिकाळाचीनियंती । सद्गुरुकृपा ११ जेपरमार्थमार्गाचाविचार । निवडोनिदावीसारासार । भवसिंधूचापैलपार । पाववीशब्दबळें १२ ऐसीबहुवेषेंनटली । मायाशारदाएकली । सिद्धांचेअंतरींसंचली । चतुर्विधप्रकारें १३ तिहींवाचांअंत रींआलें । तेंवैखरीयाप्रगटकेलें । ह्मणोनिकर्तृत्वजितुकेंआलें । तेंशारदागुणें १४ जेब्रह्मादिकांचीजननी । हरि हरजियेपासुनी । सृष्टिरचनालोकतिन्ही । विस्ताराजियेचा १५ जेपरमार्थाचेंमूळ । नातरीसद्विद्याचकेवळ । निवांतानिर्मळनिश्चळ । स्वरूपस्थिती १६ जेयोगियांचेध्यानीं । जेसाधकांचेचिंतनीं । जोसिद्धांचेअंतःकरणीं ।

१ दुर्लक्षणी. २ देवादिक सर्व समूहांचा ईश (स्वामी) तो गणेश. ३ जिह्वा. ४ अज्ञान. ५ स्त्री ६ चवथी, निष्कलंक ईश्वराचें चैतन्यरूप.

णोनी १८ व्यापकपणसोडूंनये । पराधीनहोऊंनये । आपलेंआज्ञघालूंनये । कोणाएकासी १९ पत्रेंविण प्रवृत्तकरूंनये । हीनाचेंऋणवेऊंनये । ग्वाहीविणजाऊंनये । राजद्वारीं २० लटकीजाजूदेऊंनये । सभेसिलटि केंकरूंनये । आदरनसतांबोलूंनये । स्वभाविक २१ अदेखणेंपणकरूंनये । अन्यायाविणगांजूंनये । अनीतीनें वर्तूंनये । अंगबळें २२ बहुतअन्नखाऊंनये । बहुतनिद्राकरूंनये । बहुतदिवसराहूंनये । पिशुनाचेंयेथें २३ आपुल्याचीग्वाहीदेऊंनये । आपुलीकीर्तिवर्णूनये । आपुलेंआपणहांसूंनये । गोष्टीसांगोनी २४ धूम्रपानघेऊं नये । उन्मत्तद्रव्यसेवूंनये । बहुतेकाशीकरूंनये । मैत्रकिदा २५ कामेंविणकोठेंराहूंनये । नीचउत्तरसाहूंनये । अशुद्धअन्नसेवूंनये । वडिलांचें २६ तोंडींशिवीअसूंनये । दुसऱ्यासिदेखोनहांसूंनये । उणेंअंगींसंचरूंनये । कुळवंताने २७ देखिलीवस्तुचोरूंनये । बहुतकृपणहोउंनये । जिवलगासिकरूंनये । कलहकदा २८ कोणा चाघातकरूंनये । लटकीग्वाहीदेऊंनये । अप्रमाणवर्तूंनये । कदाकाळीं २९ चाहाडीचोरीकरूंनये । परद्वार करूंनये । मागेंउणेंबोलूंनये । कोणाएकाचें ३० समयींयावयाचुकूंनये । सत्वगुणसांडूनये । वैरीयासदंडूंनये । शरणआलिया ३१ अल्पधनेंमाजूंनये । हरिभक्तीसिलाजूंनये । मर्यादेविणचालूंनये । पवित्रजनीं ३२ मूर्खा सिसंबंधपाडूंनये । अंधारींहातघालूंनये । दुश्चितपणेंविसरूंनये । वस्तुआपुली ३३ स्नानसंध्यासांडूंनये । कुलाचारखंडूंनये । अनाचारमांडूनये । कुचरपणें ३४ हरिकथासांडूनये । निरूपणतोडूंनये । परमार्थासिमोडूं नये । प्रपंचबळें ३५ देवाचानवसबुडवूंनये । आपुलाधर्मउडवूंनये । भलतेंभरीभरूंनये । विचारेंविण ३६ निष्ठुरपणधरूंनये । जीवहत्याकरूंनये । पाऊसदेखोनिजाऊंनये । अथवाअवकाळीं ३७ सभादेखोनिगळूंनये । समर्याउत्तरटळूंनये । धिःकारितांढळूंनये । धारिष्ठआपुलें ३८ गुरुविरहितअसूंनये । नीचयातीचागुरुकरूंनये । जिर्णेंशाश्वतमानूंनये । वैभवेंसी ३९ सत्यमार्गसोडूंनये । असत्यपंथेंजाऊंनये । कदाअभिमानघेऊंनये । अ सत्याचा ४० अपकीर्तिसांडावी । सत्कीर्तिवाढवावी । विवेकेंदृढधरावी । वाटसत्याची ४१ नघेतांहेउत्तमगु

१ पर ह्मणजे दुसरा पुरुष त्याच्या आधीन. ह्मणजे स्वाधीन. २ हिनजाति. ३ कर्ज. ४ साक्ष, शपथ. ५ न्याय, मार्ग सोडून.

ण । तोमनुष्यअवलक्षण । ऐकत्याचेंलक्षण । पुढिलियेसमासीं ४२ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे
द्वितीयदशकेउत्तमलक्षणवर्णननामद्वितीयः समासः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । ऐकाकुंविद्येचींलक्षणें । अतिहीनकुलक्षणें । त्यागार्थबोलिलोंश्रवणें । त्यागघडे १
ऐकाकुविद्येचेप्राणी । जन्मायेऊनिकेलीहानी । सांगिजेलइहींलक्षणीं । श्रोतींओळखावा २ कुविद्येचाप्राणीअ
से । तोकठिणनिरूपणींत्रासे । अवगुणांचीसमृद्धिअसे । ह्मणोनियां ३ कामक्रोधमदमत्सर । लोभदंभतिरस्कार ।
गर्वताठाअहंकार । द्वेषविवादविकल्पी ४ आशाममतातृष्णाकल्पना । चिंताअहंताकामनाभावना । असूया
अविद्याईषणावासना । अतृप्तिलोलंगता ५ इच्छावांच्छाचिकित्सानिंदा । अनीतिग्रामणीमस्तीसदा । जाणी
वअवज्ञाविपत्तिआपदा । दुर्वृत्तिदुर्वासना ६ स्पर्धाखटपटआणिचटपट । नव्हेझटपटआणिवटवट । सदाख
टनटआणिलटपट । परमव्यथाआणिकुविद्या ७ कुरूपआणिकुलक्षण । अशक्तआणिदुर्जन । दरिद्रीआणिकृ
पण । अतिशयेंसी ८ आळसीआणिखादाड । दुर्बळआणिलाताड । तुटकआणिलबाड । अतिशयेंसी ९
मूर्खआणितपिळ । वेडेआणिवाचाळ । लटिकेआणितोंडाळ । अतिशयेंसी १० नेणेआणिनायके । नयेआणिन
शिके । नकरीआणिनदेखे । अभ्यासदृष्टीं ११ अज्ञानआणिअविश्वासी । छळवादीआणिदोषी । अभक्तआणिभ
क्तासी । देखोंशकेना १२ पापीआणिनिंदक । कष्टीआणिघातक । दुःखीआणिहिंसक । अतिशयेंसी १३ ही
नआणिकृत्रिमी । रोगीआणीकुकर्मी । अमंगळआणिअधर्मी । वासनारसें १४ नीचदेहआणिताठा । अप्रमा
णआणिफांटा । वाष्कळआणिकरंटा । विवेकँसांगे १५ लंडीआणिउन्मत्त । निष्कामीआणिडुल्लत । भ्याड
आणिबोलत । पराक्रम १६ कनिष्ठआणिगर्विष्ठ । नपुरतेंआणिनष्ट । द्वेषीआणिभ्रष्ट । अतिशयेंसी १७ अभि
मानीआणिनिःसंगळ । वोडगस्तआणिखळ । दांभिकआणिअनर्गळ । अतिशयेंसी १८ वोखटेंआणिविकारी ।
खोटेंआणिअनुपकारी । अवलक्षणआणिधिःकारी । प्राणिमात्रांशी १९ अल्पमतिआणिवादक । दीनरूपआ

१ कुत्सित. २ गुणामध्यें दोष स्थापनकरणें, ३ संकट. ४ वाइट इच्छा. ५वाईटलक्षण. ६ दुसऱ्याचानाशकरणारा तो घातक. ७ तर्क.

तुह्मांसंतांचीमीसलगी । ह्मणोनिकरितों १८ व्याघ्रसिंहभयानक । देखोनिभयचकितहोतीलोक । परीत्यांचीं
पिलींनिःशंक । तयापुढेंखेळती १९ तैसामीसंतांचाअंकितें । तुह्मांसंतांशींबोलत । परीमाझीचिंतातुमचेंचि
त्त । वाहेलचिकीं २० आपुलेंचिबोलवाउगे । त्याचीसंपादणीकरणेंचिलागे । परंतुकांहींसांगणेंनलगे । न्यू
नतेंपूर्णकरावें २१ हेंतोंप्रीतीचेंलक्षण । स्वभावेंचिकरीमन । तैसेतुह्मींसंतसज्जन । मायबापविश्वाचे २२ मा
झाआशयजाणोनिजीवें । आतांउचितेंतेंकरावें । पुढेंकथेसिअवधानद्यावें । ह्मणेदासानुदास २३ । । इति
श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेश्रोतृस्तवनंनामषष्ठःसमासः ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । आतांवंदूंकवीश्वर । जेशब्दसृष्टीचेईश्वर । नातरींहेपरमेश्वर । वेदावतारी १ कींहेसर
स्वतीचेंनिजस्थान । कींहेनानाकळांचेंजीवन । नानाशब्दांचेंभूषण । यथार्थहोय २ कींहेपुरुषार्थाचेंवैभव ।
कींहेंजगदीशाचेंमहत्व । नानालाघवेंसत्कीर्तिस्तव । निर्माणकवी ३ कींहेशब्दरत्नांचेसागर । कींहेंमुक्तांचेंमुक्त
सरोवर । नानाबुद्धीचेवैरागर । निर्माणजाहले ४ कींहेअध्यात्मरत्नाचीखाणी । कींहेबोलकेचिंतामणी । ना
नाकामधेनूंचीदुभणी । वोळलीश्रोतयांवरी ५ कींहेकल्पनेचेकल्पतरू । कींहेमोक्षाचेमुख्यपाडिभारू । नाना
सायुज्यतेचेविस्तारू । विस्तारले ६ कींहापरलोकींचानिजस्वार्थ । कींहायोगियांचागुप्तपंथं । नानाज्ञानियां
चापरमार्थ । रूपासिआला ७ कींहेंनिरंजनाचीखुण । कींहेंनिर्गुणाचीवोळखण । मायाविलक्षणाचेंलक्षण ।
तेंहेकवी ८ कींहाश्रुतीचाभावगर्भ । कींहापरमेश्वराचाअलभ्यलाभ । नातरीहोयसुलभ । निजबोधकाविरूपें ।
९ कविमुमुक्षूंचेंअंजन । कविसाधकाचेंसाधन । कविसिद्धांचेंसमाधान । निश्चयात्मक १० कविस्वधर्माचाआ
श्रय । कविमनाचामनोदय । कविधार्मिकांचाविनय । विनयकर्ते ११ कविवैराग्याचेंरक्षण । कविभक्तांचेंभूष
ण । नानास्वधर्मांचेंस्थापन । तेंहेकवी १२ कविप्रेमळांचीप्रेमस्थिती । कविध्यानस्थांचीध्यानमूर्ती । कवि
उपासकांचीवाडकीर्ती । विस्तारली १३ नानासाधनांचेंमूळ । कविनानाप्रयत्नांचेंफळ । नानाकार्यसिद्धिसक

१ भयंकर. २ दास. ३ मनातील अभिप्राय. ४ योग्य. ५ चित्त, लक्ष. ६ मुमुक्षु. ७ मोत्यें. ८ प्राप्तझाली. ९ वृक्ष. १० मार्ग.

ळ। कवीचेनिप्रसादें १४ आधींकवीचावाग्विलास । तरीमगश्रवणींतुंबळेरस । कवीचेंनिमतिप्रकाश । कवि
त्वासहोय १५ कविव्युत्पन्नाचीयोग्यता । कविसामर्थ्यवंताचीसत्ता । कविविचक्षणाचीकुशलता । नानाप्रकारें
१६ कविकवित्वाचाप्रबंध । कविनानाधाटीमुद्राछंद । कविगद्यपद्यभेदाभेद । पदप्रासकर्ते १७ कविसृष्टीचाअ
लंकार । कविलक्ष्मीचाशृंगार । सकळसिद्धींचानिर्धार । तेहेकवी १८ कविसभेचेंमंडण । कविभाग्याचेंभूषण ।
नानासुखांचेंसंरक्षण । तेहेकवी १९ कविदेवाचेंरूपकर्ते । कविऋषींचेंमहत्ववर्णिते । नानाशास्त्रांचेसामर्थ्यीतें
कविवाखाणिती २० नसताकवीचाव्यापार । तरीकैंचाअसताजगदुद्धार । ह्मणोनिकविहेआधार । सकळसृष्टी
सी २१ नानाविद्याज्ञातृत्वकाहीं । कवीश्वरावीणतेंनाहीं । कविपासूनसर्वही । सर्वज्ञता २२ मागांवाल्मी
कव्यासादिक । जाहलेकवीश्वरअनेकँ । तयांपासूनविवेक । सकळजनासी २३ पूर्वीकाव्येंहोतींकेलीं । तरीच
व्युत्पत्तिप्राप्तजाहली । तेणेपंडिताअंगींबाणली । परमयोग्यता २४ ऐसेपूर्वीथोरथोर । जाहलेकवीश्वरअपार
आतांआहेतपुढेंहोणार । नमनत्यांसी २५ नानाचातुर्याच्यामूर्ती । कींहेसाक्षातबृहस्पती । वेदश्रुतीबोलोंह्मण
ती । ज्यांच्यामुखें २६ परोपकाराकारणें । नानानिश्चयअनुवादणे । शेखींबोलिलेपूर्णपणें । संशयातीत २७ कीं
हेअमृताचेमेघवोळले । कींहिनवरसांचेवोघलोटले । नानासुखांचेंउचंबळलें । सरोवरहें २८ कींहींविवेकनिधी
चींभांडारें । प्रकटजाहलींमनुष्याकारें । नानावस्तूंचेनिविचारें । कोंदाटलेहे २९ कींहेआदिशक्तीचेंठेवणें । नाना
पदार्थांसिआणिउणें । लाधलेंपूर्वसंचिताच्यागुणें । विश्वजनासी ३० कींहींसुखाचींतारवेंलोटलीं । अक्षयआनं
दें उतटलीं । विश्वजनासिउपेगाआलीं । नानाप्रयोगाकारणें ३१ कींहेनिरंजनाचीसंपत्ती । कींहेविराटाचीयोग
स्थिती । कींहेभक्तीचीफलश्रुती । फळासिआली ३२ कींहाईश्वराचापवाड । पाहतांगगनाहूनवाड । ब्रह्मांडरचने
हूनजाड । कविप्रबंधरचना ३३ आतांअसोहाविस्तार । जगासिआधारकवीश्वर । तयांसिमाझानमस्कार । साष्टां
गभावें ३४ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेकवीश्वरस्तवननामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥

१ कवन. २ अणिमा. महिमा. लघिमा. गरिमा. प्राप्ति. प्राकाम्य. ईशत्व. वशित्व. ह्या आठ सिद्धि. ३ जाणणेपणा. ४ एक नव्हे ते अनेक, बहुत.

श्रीगणेशायनमः ।   । आतांवंदूंसकळसभा । जियेसभेसीमुक्तिसुलभा । जेथेंजगदीशस्वयेंउभा । तिष्ठतंप्रेम
भरें १   । श्लोक ।   । नाहंवसामिवैकुंठेयोगिनांहृदयेरवौ । मद्भक्तायत्रगायंतितत्रतिष्ठामिनारद १ । टी०
नाहींवैकुंठींच्याठाईं । नाहींयोगियांचेहृदयीं । माझेभक्तगातीजेठाईं । तेथेंमीतिष्ठतनारदा २ याकारणें
सभाश्रेष्ठ । भक्तगातीतेंवैकुंठ । नामघोषघडघडाट । जयजयकारेंगर्जती ३ प्रेमळभक्तांचींगायनें । भगवद्वाक्यें
हारिकीर्तनें । वेदव्याख्यानपुराणश्रवणें । जेथेंनिरंतर ४ परमेश्वराचेगुणानुवाद । नानानिरूपणांचेसंवाद । अ
ध्यात्मविद्याभेदाभेद । मथनजेथें ५ नानासाधनानेंतृप्ती । नानाआशंकानिवृत्ती । चित्तींबैसेध्यानमूर्ती । वाग्वि
लासें । ६ भक्तप्रेमळभाविक । सभ्यसखोलसात्विक । रम्यरसाळगायक । निष्ठावंत ७ कर्मशीळआचारशीळ ।
दानशीळधर्मशीळ । शुचिष्मंतपुंण्यशीळ । अंतरशुद्धकृपाळू ८ योगीविरागीउदास । नेमनिग्रहीतापस । वि
रक्तनिरुपृहबहुवस । अरण्यवासी ९ दंडधारीजटाधारी । नाथपंथीमुद्राधारी । एकबाळब्रह्मचारी । योगीश्वर
१० पुरश्चरणीआणितपस्वी । तीर्थवासीआणिमनस्वी । महायोगीआणिजनस्वी । जनासारिखे ११ सिद्धसा
धुआणिसाधक । मंत्रयंत्रादिशोधक । एकनिष्ठउपासक । गुणग्राही १२ संतसज्जनविद्वज्जन । वेदज्ञशास्त्रज्ञमहा
जन । प्रबुद्धसर्वज्ञसमाधान । विमळकर्ते १३ योगीव्युत्पन्नऋषीश्वर । धूर्ततार्किककवीश्वर । मनोजयाचेमुनी
श्वर । आणिदिग्वल्कली १४ ब्रम्हज्ञानीआत्मज्ञानी । तत्वज्ञानीपिंडज्ञानी । योगाभ्यासीयोगज्ञानी । उदासीन
१५ पंडितआणिपुराणिक । विद्वांसआणिवैदिक । भट्टआणिपाठक । यजुर्वेदी १६ महाभलेमहाश्रोत्री । या
ज्ञिकआणिअग्निहोत्री । वैद्यआणिपंचाक्षरी । परोपकारकर्ते १७ भूतभविष्यवर्तमान । जयांसित्रिकाळीचेंज्ञान ।
बहुश्रुतनिरभिमान । निरपेक्षी १८ शांतिक्षमादयाशीळ । पवित्रआणिसत्वशीळ । अंतरशुद्धज्ञानशीळ । ईश्व
रीपुरुष १९ ऐसेजेकांसभानायक । जेथेंनित्यानित्यविवेक । त्यांचामहिमाअलौकिक । कायह्मणूनवर्णावा २०
जेथेंश्रवणाचाउपाय । आणिपरमार्थसमुदाय । जेथेंजनासतरणोपाय । सहजचिघडे २१ उत्तमगुणांचीमंडळी ।

---

१ उभा रहातो. २ पवित्र. ३ हृदय. ४ विषयांपासून दूर रहाणारा व इच्छारहित. ५ तप करणारा. ६ प्रशस्त मनाचा.

सत्वधीरसत्वागळी । नित्यसुखाचीनव्हाळी । जेथेंवसे २२ विद्यापात्रेंकळापात्रें । विशेषगुणांचींसत्पात्रें । भगवंता चींप्रीतिपात्रें । मिळालींजेथें २३ प्रवृत्तिआणिनिवृत्ती । प्रपंचीआणिपरमार्थी । गृहस्थाश्रमीवानप्रस्थी । संन्यासा दिक २४ वृद्धतरुणआणिबाळ । पुरुषस्त्रियादिसकळ । अखंडध्यातीतमाळनीळ । अंतर्यामीं २५ ऐसेपरमेश्व राचेजन । त्यांसिमाझेंअभिवंदन । जयांचेंनिसमाधान । अकस्मातबाणे २६ ऐसियेसभेचागजर । तेथेंमाझा नमस्कार । जेथेंनित्यनिरंतर । कीर्तनभगवंताचें २७ जेथेंभगवंताच्यामूर्ती । तेथेंपाळीजेउत्तमगती । ऐसानिश्च यबहुतांग्रंथीं । महंतबोलिले २८ कलौकीर्तनवरिष्ठ । जेथेंहोयतेसभाश्रेष्ठ । कथाश्रवणेंनानानष्ट । संदेहमावळ ती २९ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेसभावर्णननामअष्टमःसमासः ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । आतांस्तवूंहापरमार्थ । जोसाधकांचानिजस्वार्थ । नातरीसमर्थांमध्येंसमर्थ । योगहा । १ आहेतरीपरमसुगम । परीजनासिजाहलादुर्गम । कांजयाचेंचुकलेंवर्म । सत्समागमाकडे २ नानासाधनांचे उधार । हारोकडाब्रह्मसाक्षात्कार । वेदशास्त्रींजेंसार । तेंअनुभवासये ३ आहेतरीचहूंकडे । परीअणुमात्रदृष्टी सनपडे । उदासपरीएकीकडे । पाहतांदिसेना ४ आकाशमार्गींगुप्तपंथ । जाणतीयोगीजेसमर्थ । इतरांसहागु ह्यार्थ । सहसानकळे ५ साराचेंचिनिजसार । अखंडअक्षयअपार । नेऊंनशकतीतस्कर । कांहींकेल्या ६ तया सिनाहींराजभय । अथवानाहींअग्निभय । अथवाश्वापदभय । बोलोंचनये ७ परब्रह्मतेंहालवेना । अथवाठा वहीचुकेना । काळांतरींचळेना । जेथिचेंतेथें ८ ऐसेंतेंनिजठेवणें । कदापिपालटोंनेणें । अथवानव्हेअधिकउ णें । बहुताकाळें ९ अथवातेंघसवटेना । अथवातेंअदृश्यहोईना । नातरीपाहतांदिसेना । गुरुअंजनेंविण । १० मागांयोगियेसमर्थ । त्यांचाहिनिजस्वार्थ । त्यासिबोलिजेपरमार्थ । परमगुह्यह्मणोनी ११ ज्यांहींशोधू नपाहिला । त्यांसीचअर्थसांपडला । येरांअसोनिअलभ्यजाहला । जन्मोजन्मीं १२ अपूर्वतायापरमार्थाची । वार्तानाहींजन्ममृत्यूंची । आणिपदवीसायुज्यतेची । सन्निधचिलाभे १३ मायाविवेकेंमावळे । सारासारविचारक

१ अरण्यात राहून आपली उपजीविका करणारा तो वानप्रस्थी असें ह्मणतात. २ सुलभ. ३ कठीन.

ळे । परब्रह्मतेंहिनिवळे । अंतर्यामीं १४ ब्रह्मींभासलेंउदंड । ब्रह्मींबुडालेंब्रह्मांड । पंचभूतांचेंथोतांड । तुच्छ
वाटे १५ प्रपंचवाटेलटिका । मायावाटेलापणिका । शुद्धआत्माविवेका । अंतरींआला १६ ब्रह्मस्थितिबाण
तांअंतरीं । संदेहगेलाब्रह्मांडाबाहेरी । दृश्याचीजुनीजर्जरी । कुहीजाहली १७ ऐसाहापरमार्थ । जोकरील
त्याचानिजस्वार्थ । आतांयासमर्थासिसमर्थ । कितीह्मणोनिह्मणावें १८ यापरमार्थाकरितां । ब्रह्मादिकांसिवि
श्रामता । योगीपावतीतन्मयता । परब्रह्मीं १९ परमार्थसकळांसविसावा । सिद्धसाधुमहानुभावा । शे
खींसात्विकजडजीवा । सत्संगेंकरूनी २० परमार्थजन्माचेंसार्थक । परमार्थसंसारींतारक । परमार्थदाख
वींपरलोक । धार्मिकांसीं २१ परमार्थतापसांसीआंधार । परमार्थसाधकासीथार । परमार्थपाववीपार । भव
सागरींचा २२ परमार्थींतोराज्यधारी । परमार्थनाहींतोभिकारी । यापरमार्थाचीनाहींसरी । कोणासद्यावी ।
२३ अनंतजन्मीचेंपुंण्यजोडे । तरींचहापरमार्थघडे । मुख्यपरमात्माआतुडे । स्वानुभवासी २४ जेणेंपरमा।
र्थवोळखिला । तेणेंजन्मसार्थकेला । येरतोपापीजन्मला । कुळक्षयाकारणें २५ असोभगवत्प्राप्तिविण । क
रीसंसाराचाशीण । त्यामूर्खाचेंमुखावलोकन । करूंचनये २६ मल्यानेंपरमार्थींभरावें । शरीरसार्थककरावें
पूर्वजांसीउद्धरावें । हरिभक्तीकरूनी २७ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथमदशकेपरमार्थस्तवनंना
मनवमःसमासः ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । धन्यधन्यहानरदेहो । येथीलअपूर्वतापाहाहो । जोजोकीजेपरमार्थलाहो । तोतोपावे
सिद्धीतें १ यानरदेहाचेनिलागवेगें । एकलागलेभक्तिसंगें । एकींपरमवीतरागें । गिरिकंदरेंसेविलीं २ एक
फिरतीतीर्थाटनें । एककरितीपुरश्चरणें । एकअखंडनामस्मरणें । निष्ठावंतराहिले ३ एकतपेंकरूंलागले । एक
योगाभ्यासीभले । एकअभ्यासयोगेंजाहले । वेदशास्त्रींव्युत्पन्न ४ एकींहटनिग्रहकेला । देहअत्यंतचिपीडि
ला । एकींदेवठाईंपाडिला । भावार्थबळें ५ एकमहानुभावविख्यात । एकभक्तझालेख्यातिवंत । एकसिद्धअक

१ दृष्टीस पडणारें संपूर्ण विश्व. २ अदृश्य. ३ तत्वविचार. ४ ज्ञानविचार. ५ शेवटीं. ६ वैकुंठ. ७ आश्रय ८ संसारसमुद्राचा.

स्मात । गगनवोळंगती ६ एकतेजांतेजजाहले । एकजळींमिळोनगेले । एकदिसतचिअदृश्यजहाले । वायुरूपीं ७ एकएकांचिबहुधाहोती । एकदेखतांचिनिघोनजाती । एकबसलेअसतांचिभ्रमती । नानास्थानींसमुद्रीं । ८ एकभयानकावरीबैसती । एकअचेतनेंचालविती । एकतेप्रेतेंउठविती । तपोबळेंकरुनी ९ एकतेजेंमंदकरिती । एकजळेंआटविती । एकवायुनिरोधिती । विश्वजनांचा १० ऐसेहठनिग्रहीकृतबुद्धी । जयांसिवोळल्यानानासिद्धी । ऐसेसिद्धलक्षावधी । होऊनिगेले ११ एकमनोसिद्धएकवाचासिद्ध । एकअल्पसिद्धएकसर्वसिद्ध । ऐसेनानाप्रकारचेसिद्ध । विख्यातजाहले १२ एकनवविधाभक्तिराजपंथें । गेलेतरलेपरलोकींच्या निजस्वार्थे । एकयोगीगुप्तपंथें । ब्रह्मभुवनपावले १३ एकवैकुंठासगेले । एकसत्यलोकींराहिले । एककैलासींबैसले । शिवरूपहोउनी १४ एकइंद्रलोकींइंद्रजाहले । एकपितृलोकींमिळाले । एकउडुगणींबैसले । एकतेक्षीरसागरीं १५ सलोकतासमीपता । सरूपतासायुज्यता । याचारमुक्तितत्वतां । इच्छासेऊनराहिले १६ ऐसेसिद्धसाधुसंत । स्वहितींप्रवर्तलेअनंत । ऐसाहानरदेहविख्यात । कायह्मणोनिवर्णावा १७ यानरदेहाचेनि आधारें । नानासाधनांचेनिद्वारें । मुख्यसारासारविचारें । बहुतसुटले १८ यानरदेहाचेनिसंबंधें । बहुतपावलेउत्तमपदें । अहंतासोडोनिस्वानंदें । सुखीजाहले १९ नरदेहींयेऊनिसकळ । ऊर्ध्वगतिपावलेकेवळ । एथेंसंशयाचेंमूळ । खंडोनिगेलें २० पशुदेहींनाहींगती । ऐसेंसर्वत्रबोलती । ह्मणोनिनरदेहींचप्राप्ती । परलोकाची । २१ संतमहंतऋषिमुनी । सिद्धसाधुसमाधानी । भक्तमुक्तब्रह्मज्ञानी । विरक्तयोगीतपस्वी २२ तत्त्वज्ञानीयोगाभ्यासी । ब्रह्मचारीदिगंबरसंन्यासी । पिंडज्ञानीषट्‌दर्शनीतापसी । नरदेहींचजाहले २३ ह्मणोननरदेहचश्रेष्ठ । नानादेहांमध्येंवरिष्ठ । जयाचेनिचुकेअरिष्ट । यमयातनेचें २४ नरदेहहास्वाधीन । सहसानव्हेपराधीन । परंतुहापरोपकारींझिजवून । कीर्तिरूपेंउरवावा २५ अश्ववृषभगाईह्मैषी । नानापशुस्त्रियादासी । कृपाळुपणेंसोडितांत्यांसी । कोणतरीधरील २६ तैसानव्हेनरदेहो । इच्छाजावोअथवाराहो । परीयासकोणीपाहा

१ भयंकर. २ काष्ठें माति पाषाण वस्त्र इत्यादिक. ३ बलात्कार. ४ सत्यलोक. ५ नक्षत्रलोक. ६ नम्र. ७ सहा शास्त्रांमध्यें कुशल.

हो । बंधनकरूंशकेना २७ नरदेहपांगुळअसता । तरीतोकार्यासनयेता । अथवाथोंटाजरीअसता । तरीपरोप
कारासनये २८ नरदेहअंधअसिला । तरीतोनिपटवांयांगेला । अथवाबधिरंजरीअसिला । तरीनिरूपणनाहीं
२९ नरदेहअसिलामुका । तरीघेतांनयेआशंका । अशक्तरोगीनासका । तरीतोनिष्कारण ॥ ३० ॥ न
रदेहअसिलामूर्ख । अथवाफेंपऱ्यासमंदाचेंदुःख । तरीतोजाणावानिरर्थक । निश्चयेंसी ३१ इतुकेंहीनसतां
व्यंग । नरदेहआणिसकलसांग । तेणेंधरावापरमार्थमार्ग । लागवेगें ३२ सांगनरदेहजोडला । आणिपरमा
र्थबुद्धिविसरला । तरीमूर्खकैसाभ्रमला । मायाजाळीं ३३ मृत्तिकाखणोनिघरकेलें । तेंमाझेंअसेंदृढकल्पि
लें । परीहेंबहुतांचेंकळलें । नाहींचतयासी ३४ मूषकह्मणतीघरआमुचें । पालीह्मणतीघरआमुचें । मक्षि
कांह्मणतीघरआमुचें । निश्चयेंसी ३५ कांतण्याह्मणतीघरआमुचें । मुंगळेह्मणतीघरआमुचें । मुंग्याह्मणतीघर
आमुचें । निश्चयेंसी ३६ विंचूह्मणतीआमुचेंघर । सर्पह्मणतीआमुचेंघर । झुरळेह्मणतीआमुचेंघर । निश्चयें
सी ३७ भ्रमरह्मणतीआमुचघरें । भिंगोऱ्याह्मणतीआमुचेंघर । आळिंकाह्मणतीआमुचेंघर । काष्ठामध्यें ३८
मार्जारेंह्मणतीआमुचेंघर । श्वानेंह्मणतीआमुचेंघर । मुंगसेंह्मणतीआमुचेंघर । निश्चयेंसी ३९ ढेंकूणह्मणतीआ
मुचेंघर । चाचणेंह्मणतीआमुचेंघर । घुंगरडींह्मणतीआमुचेंघर । निश्चयेंसी ४० पिंगूळह्मणतीआमुचेंघर ।
व्याळह्मणतीआमुचेंघर । पिसुवाह्मणतीआमुचेंघर । निश्चयेंसी ४१ पिसोळेह्मणतीआमुचेंघर । गांधलेह्मण
तीआमुचेंवर । सोटह्मणतीआमुचेंघर । आणिगोमी ४२ बहुतकिडयांचाजोजार । कितीसांगावाविस्तार ।
समस्तह्मणतीआमुचेंघर । निश्चयेंसी ४३ पाहुणेम्हणतीआमुचेंघर । मित्रम्हणतीआमुचेंघर । ग्रामस्थह्मणती
आमुचेंघर । निश्चयेंसी ४४ पशुह्मणतीआमुचेंघर । दासीह्मणतीआमुचेंघर । घरचींह्मणतीआमुचेंघर । नि
श्चयेंसी ४५ तस्करह्मणतीआमुचेंघर । राजकीयम्हणतीआमुचेंघर । अग्निम्हणेआमुचेंघर । भस्मकरूं ४६
समस्तम्हणतीघरमाझें । हेंमूर्खहीम्हणेमाझेंमाझें । शेवटींजडजाहलेंवोझें । टाकिलादेश ४७ अवघींघरेंभंगि

१ बहिरा. २ लवकर. ३ माति. ४ घट्ट. ५ उंदीर. ६ माशा. ७ किडी. ८ माजर. ९ कुत्रीं.

लीं । गांवाचीपांढरीपडिली । मगतींगृहींराहिलीं । आरण्यश्वापदें ४८ किडाभुंगीवाळवीमूषक । त्यांचेंघरनि
श्चयात्मक । हेप्राणीबापुडेमूर्ख । निघोनिगेले ४९ ऐसीगृहाचीस्थिती । मिथ्याआलीआत्मप्रतीती । जन्म
दोंदिवसांचीवस्ती । कोठेंतरीकरावी ५० देहह्मणावेंआपुलें । तरीहेंबहुतांकारणेंनिर्मिलें । प्राणीयांच्यामाथां
घरकेलें । उवामस्तकींभक्षिती ५१ रोममूळींकिडेभक्षिती । खांडूकझाल्याकिडेपडती । पोटामध्येंजंतहोती ।
प्रत्यक्षप्राणियांच्या ५२ कीडलागेदांतांसी । कीडलागेडोळ्यांसी । कीडलागेकर्णांसी । आणिगोमाशाभ
रती ५३ गोचीडअशुद्धसेविती । चामवामासांतघुसती । पिसोळेचावूनपळती । अकस्मात ५४ भुंगेगांधलें
चाविती । गोमीजळवाअशुद्धघेती । विंचुसर्पदंशकरिती । कानटेफुर्शी ५५ जन्मोनदेहपाळिलें । तेंअकस्मात
व्याघ्रेंनेलें । कींतेंलांडगेंचिभाक्षिलें । बळात्कारें ५६ मूषकमार्जारेंदंशकारिती । श्वानेंअश्वेंलोळेतोडिती । रिसें
मर्कटेंमारिती । कासावीसकरूनियां ५७ उष्ट्रेंडसोनउचलिती । हस्तींचिरडोनिटाकिती । वृषभटेंचोनमारिती
अकस्मात ५८ तस्करतडतडांतोडिती । भूतेंझडपोनमारिती । असोयादेहाचीस्थिती । ऐशीआहे ५९ ऐसेंश
रीरबहुतांचें । हेंमूर्खह्मणेआमुचें । परंतुखाजेंजीवांचें । तापत्रयींबोलिलें ६० देहपरमार्थीलाविले । तरीचया
चेंसार्थकजाहालें । नाहींतरीव्यर्थचिगेले । नानाआघातेंमृत्युपंथें ६१ असोजेप्रापंचिकमूर्ख । तेकायजाणती
परमार्थसुख । त्यामूर्खांचेंलक्षणकांहींएक । पुढेंबोलिलेंअसे ६२ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेप्रथ
मदशकेनरदेहस्तवनंनामदशमःसमासः १० । । श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु । । ओवीसंख्या ३३६ । । छ ।

१ जंतनावाचेप्राणी. २ रक्त. ३ उंट. ४ हत्ति. ५ बैल. ६ चोरी करणारास तस्कर ही संज्ञा.

श्रीगणेशायनमः । । ॐनमोजीगजवदना । एकदंतात्रिनयना । कृपादृष्टींभक्तजना । अवलोकावें १ तुज
नमूंवेदमाते । श्रीशारदेब्रह्मसुते । अंतरींवसेकृपावंते । स्फूर्तिरूपें २ वंदूनिसद्गुरुचरण । करूनिरघुनाथस्मरण ।
त्यागार्थमूर्खलक्षण । बोलिजेल ३ एकमूर्खएकपढतमूर्ख । उभयलक्षणींकौतुक । श्रोतींसादरेंविवेकें । केला
पाहिजे ४ पढतमूर्खाचेंलक्षण । पुढिलेसमासींनिरूपण । सावधहोऊनिविचक्षण । परिसोतपुढें ५ आतांप्रस्तु
तविचार । लक्षणेंसांगतांअपार । परिकांहींएकतत्पर । होऊनिऐका ६ जेप्रापंचिकजन । जयांसिनाहींआत्म
ज्ञान । जेकेवळअज्ञान त्यांचींहींलक्षणें ७ जन्मलाजयाचेउदरीं । तयासिजोविरोधकरी । सखीमानिलीअंतुरीं ।
तोएकमूर्ख ८ सांडोनिसर्वहीगोत । स्त्रियेआधीनजीवित । सांगेअंतरींचेंमात तोएकमूर्ख ९ परस्त्रियेसिप्रेम
धरी । श्वशुरगृहींवासकरी । कुळेंविणकन्यावरी । तोएकमूर्ख १० समर्थावरीअहंता । अंतरींमानीसमता ।
सामर्थ्येंविणकरीसत्ता । तोएकमूर्ख ११ आपलीआपणकरीस्तुती । स्वदेशींभोगीविपत्ती । सांगेवडिलांचीकीर्ती ।
तोएकमूर्ख १२ अकारणहास्यकरी । विवेकसांगतांनधरी । जोबहुतांचावैरी । तोएकमूर्ख १३ आपुलींधरू
नियांदूरी । पराव्यांसींमैत्रीकरी । परन्यूनबोलेअहोरात्रीं । तोएकमूर्ख १४ बहुतजागतेजन । तयांमध्येंकरी
शयन । परस्थळींबहुभोजन । करीतोएकमूर्ख १५ मानअथवाअपमान । स्वयेंकरीपरिच्छिन्न । सदाव्यसनीं
जयाचेंमन । तोएकमूर्ख १६ धरूनिपराचीआस । प्रयत्नसांडीसावकाश । निसुगाईचासंतोष । मानीतोएक
मूर्ख १७ घरींविवेकउमजे । आणिसभेमध्येंलाजे । शब्दबोलतांनिर्बुजे । तोएकमूर्ख १८ नायकेत्यासशिकवी ।
वडिलांसिजाणीवदावी । जोसात्विकासिगोवी । तोएकमूर्ख १९ आपणाहूनजोश्रेष्ठ । तयासिअत्यंतनिकट ।
शिकवणीचामानीवीट । तोएकमूर्ख २० एकाएकींएकसरा । जाहालाविषयींनिलाजिरा । मर्यादासांडोनिसैरा ।
वर्तेतोएकमूर्ख २१ औषधनघेअसोनिव्यथा । पथ्यनकरीसर्वथा । नमिळेआलियापदार्था । तोएकमूर्ख २२
संगेंविणविदेशकरी । वोळखीविणसंगधरी । उडीघालीमहापुरीं । तोएकमूर्ख २३ आपणासिजेथेंमान । तेथें

१ सरस्वती. २ कन्या. ३ अंतःकरण. ४ तर्क. ५ ज्ञानी. ६ श्रवण करोत. ७ स्त्री. ८ मनातील गुह्य. ९ स्वच्छंद.

अखंडकरीगमन । रक्षूंनेणेमानाभिमान । तोएकमूर्ख २४ सेवकजाहलालक्ष्मीवंत । तयाचाहोयअंकित । सर्व काळजोदुश्चित्त । तोएकमूर्ख २५ विचारनकरितांकारण । दंडकरीअपराधाविण । स्वल्पासाठींजोकृपण । तो एकमूर्ख २६ देवलंडपितृलंड । शक्तिविणकरितोदंड । ज्याचेमुखींभंडउभंड । तोएकखर्मू २७ घरींज्यावरी खायदाढा । बाहेरदीनबापुडा । ऐसाजोकांमूढवेडा । तोएकमूर्ख २८ नीचयातींसिसंगत । परांगनोसिएकांत । मार्गेजायखातखात । तोएकमूर्ख २९ स्वयेंनेणेंपरोपकार । उपकाराचाअनुपकार । करीथोडेंबोलेफार । तोए कमूर्ख ३० तपिळखादाडआळसी कुश्चिळकुटिळमानसीं । धारिष्टनाहींजयापाशीं । तोएकमूर्ख ३१ विद्यावै भवनाधन । पुरुषार्थसामर्थ्यनामान । कोरडाचवाहेअभिमान । तोएकमूर्ख ३२ लंडीलटिकालबाड । कुक र्मीकुटिलनिचाड । निद्राजयाचीवाड । तोएकमूर्ख ३३ दंतचक्षुआणिघ्राण । पाणीवसनआणिचरण । सर्वकाळ जयाचेमलिन । तोएकमूर्ख ३४ उंचींजाऊनिवस्त्रनेसे । चौबारांबाहेरिबैसे । सर्वकाळनग्नदिसे । तोएकमूर्ख ३५ वैधृतिआणिव्यतीपात । नानाकूंमुहूर्तेंजात । अपशकुनेंकरीघात । तोएकमूर्ख ३६ क्रोधअभिमानकुबुद्धी आपणासिआपणवधी । जयासिनाहींदृढबुद्धी । तोएकमूर्ख ३७ जिवलगासीपरमखेदी । सुखाचाशब्दतोहीने दी । नीचजनासिवंदी । तोएकमूर्ख ३८ आपणासिराखेनानापरी । शरणागतासिअव्हेरी । लक्ष्मीचाभरंवसाध री । तोएकमूर्ख ३९ पुत्रकलत्रआणिदारा । इतुकाचिमानूनियांथारा । विसरोनगेलाईश्वरा । तोएकमूर्ख । ४० जैसेंजैसेंकरावें । तैसेंतैसेंपावावें । हेंजयासीनेणवे । तोएकमूर्ख ४१ पुरुषाचेनिअष्टगुणें । स्त्रियांसीऐश्वर्य देणें । ऐशाकेल्याबहुतजेणें । तोएकमूर्ख ४२ दुर्जनाचेनिबोलें । मर्यादासांडोनिचाले । दिवसाझांकिलेडोळे । तो एकमूर्ख ४३ देवद्रोहीगुरुद्रोही । मातृद्रोहीपितृद्रोही । ब्रह्मद्रोहीस्वामिद्रोही । तोएकमूर्ख ४४ आदरेंविणबोलणें । न पुसतांसाक्षदेणें । निंद्यवस्तुअंगीकारणें । तोएकमूर्ख ४५ तुकतोडोनिबोले । मार्गसोडोनिचाले । कुकर्मीमि त्रकेले । तोएकमूर्ख ४६ परपीडेचेंमानीसुख । परसंतोषाचेंमानीदुःख । गेलेवस्तूचाकरीशोक । तोएकमूर्ख ।

१ सेवक. २ जाति. ३ दुसऱ्याची बायको. ४ दांत नेत्र नासिका. ५ हात. वस्त्र पाय. ६ हे दोनयोग. ७ दुष्टमुहूर्त.

४७ तपराखोंनेणेंकदा । विनोदकरीसर्वदा । हांसतांखिजेपेटेद्वंद्वा । तोएकमूर्ख ४८ होडघालीअवघड । काजेविणक
रीबडबड । बोलोंचिनेणेंमुखजड । तोएकमूर्ख ४९ वस्त्रशस्त्रदोनीनसे । उंचस्थानींजाऊनिबैसे । जोगोत्रजांसिविश्वासे
तोएकमूर्ख ५० तस्करोसीवोळखीसांगे । देखिलीवस्तुतेचिमागे । आपुलेंअनहितकरीरागें । तोएकमूर्ख ५१ ही
नजनांसिबराबरी । बोलबोलेंसरोत्तरीं । वामहस्तेंप्राशनकरी । तोएकमूर्ख ५२ समर्थासीमत्सरधरी । अलं
भ्यवस्तूचाहेवांकरी । घरींच्याघरींकरीचोरी । तोएकमूर्ख ५३ सांडोनियांजगदीशा । मनुष्याचामानीभरंवसा
सार्थकेंविणवेंचीवयसा । तोएकमूर्ख ५४ संसारदुःखाचेनिगुणें । देवासीगाळीदेणें । मैत्राचेंबोलणेंउणें । तोएकमूर्ख
५५ अल्पअन्यायक्षमानकरी । सर्वकाळधारकीधरी । जोविश्वासघातकरी । तोएकमूर्ख ५६ समर्थाचेमनीचातुटे ।
जयाचेनिसभाविटे । क्षणींबराक्षणींपालटे । तोएकमूर्ख ५७ बहुतांदिवसांचेसेवक । त्यागूनठेवीआणिक । ज्याची
सभानिर्नायर्क । तोएकमूर्ख ५८ अनीतीनेंद्रव्यजोडी । धर्मनीतिन्यायसोडी । संगतीचेंमनुष्यतोडी । तोएकमू
र्ख ५९ घरींअसोनिसुंदरी । जोसदापरद्वारकरी । बहुतांचेंउच्छिष्टअंगीकारी । तोएकमूर्ख ६० आपलेंअर्थदुस
ऱ्यापाशीं । आणिदुसऱ्याचेअभिलाषी । पर्वतकरीहीनासी । तोएकमूर्ख ६१ अतीताचाअंतपाहे । कुग्रामाम
ध्येंराहे । सर्वकाळचिंतावाहे । तोएकमूर्ख ६२ दोघेबोलतअसतीजेथें । तिसराजाऊनबैसेतेथें । डोईखाजवीदो
हींहातें । तोएकमूर्ख ६३ उदकामध्येंसांडीगुरळी । पायेंपायखांजोळी । सेवाकरीहीनकुळीं । तोएकमूर्ख ६४
स्त्रीबाळकांससलगीदेणें । पिशाच्यासन्निधबैसणें । मर्यादेविणपाळीसुनें । तोएकमूर्ख ६५ परस्त्रीशीकलहकरी
मुकीवस्तुनिघातेंमारी । मूर्खाचीसंगतिधरी । तोएकमूर्ख ६६ कलहपाहतउभाराहे । सोडवीनाकौतुकपाहे ।
खरेंअसतांखोटेंसाहे । तोएकमूर्ख ६७ लक्ष्मीआलियावरी । जोमागीलओळखीनधरी । देवींब्राह्मणींसत्ताकरी
तोएकमूर्ख ६८ आपुलेंकार्यहोयतोंवरी । बहुसालनम्रताधरी । पुढीलांचेंकार्यनकरी । तोएकमूर्ख ६९ अक्षरें
गाळूनवाची । कांहींघालीपदरींचीं । निगानकरीपुस्तकाची । तोएकमूर्ख ७० आपणवाचीनाकधीं । कोणा

१ कार्य. २ चोर. ३ वाईट ४ डाव्या हातानें. ५ मत्सर ह्मणजे द्वेष. ६ मोठ्या प्रयत्नानें प्राप्त होण्यास कठीण. ७ निंदा. ८सभेच।मुख्य.

सिवाचायानेदी । बांधोनिठेवीबंदीं । तोएकमूर्ख ७१ ऐसींहीमूर्खलक्षणें । श्रवणेंचातुर्यबाणें । चित्तदेऊनियां
शाहणे । ऐकतीसदा ७२ लक्षणेंअपारअसती । परीकांहींएकयथामती । त्यागार्थबोलिलोंश्रोतीं । क्षमाकेली
पाहिजे ७३ उत्तमलक्षणेंघ्यावीं । मूर्खलक्षणेंत्यागावीं । पुढिलेसमासींआघवीं । निरूपिलीं ७४ इतिश्रीदास
बोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेमूर्खलक्षणनिरूपणंनामप्रथमःसमासः । १ । ॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । श्रोतींव्हावेंसावधान । आतांसांगतोंउत्तमगुण । जेणेंकरितांबाणेखुण । सर्वज्ञपणाची ।
१ वाटपुसल्याविणजाऊंनये । फळवोळखिल्याविणखाऊंनये । सांपडलीवस्तुघेऊंनये । एकाएकीं २ अति
वादकरूंनये । पोटींकपटधरूंनये । शोधिल्याविणकरूंनये । कुळहीनकांता ३ विचारेंविणबोलूंनये । मर्यादे
विणहालूंनये । विवेचनेविणचालूंनये । काहींकेल्या ४ प्रीतीविणरुसूंनये । चोरासिवोळखीपुसूंनये । रात्रींपं
थक्रमूंनये । एकाएकीं ५ जनींआर्जवतोडूंनये । पापद्रव्यजोडूंनये । पुण्यमार्गसोडूंनये । कदाकाळीं ६ निंदा
द्वेषकरूंनये । असत्संगधरूंनये । द्रव्यदाराहरूंनये । बलात्कारें ७ वक्तयासखंडूंनये । ऐक्यतेसिफोडूंनये । वि
द्याभ्यासससोडूंनये । कांहींकेल्या ८ तोंडाळासिभांडूंनये । वाचाळासितंडूंनये । संतसंगखंडूंनये । अंतर्यामीं
९ अतिक्रोधकरूंनये । जिवलगासिखेदूंनये । मनींवीटमानूंनये । शिकवणीचा १० क्षणक्षणारुसूंनये । लटि
कापुरुषार्थबोलूंनये । केल्याविणसांगूंनये । आपुलापराक्रम ११ बोलिलाबोलविसरूंनये । प्रसंगींसामर्थ्यचुकूं
नये । केल्याविणनिरवंदूनये । पुढिलासीकदा १२ आळसेंसुखमानूंनये । चाहाडीमनासिआणूंनये । शोधि
ल्याविणकरूंनये । कार्यकांहीं १३ सुखाअंगदेऊंनये । प्रयत्नपुरुषेंसांडूनये । कष्टकरितांत्रासूंनये । निरंतर ।
१४ सभेमध्येंलाजूंनये । बाष्कळपणेंबोलूंनये । पैजहोडघालूंनये । कांहींकेल्या १५ बहुतचिंताकरूंनये ।
निःसंगपणेंराहूंनये । परस्त्रीतेंपाहूंनये । पापबुद्धीं १६ कोणाचाउपकारघेऊंनये । घेतलातरीराखूंनये । परपी
डाकरूंनये । विश्वासघात १७ शौचेंविणअसूंनये । मळिणवस्त्रनेसूंनये । जाणारासिपुसूंनये । कोठेंजातोसिह्म

१ मति ह्मणजे बुद्धि तिचें अतिक्रमण केल्यावांचून, ह्मणजे बुद्धीचें जेवढें सामर्थ्य त्या प्रमाणें. २ स्त्री. ३ विचार. ४ दुष्टलोकांचीसंगति.

णिभेदक । सूक्ष्मरूपआणित्रासक । कुशब्दें करूनी २० कठीणवचनीआणिकर्कशवचनी । कापट्यवचनीसंदेहे वचनी । दुःखवचनीतीव्रवचनी । क्रूरनिष्ठुरदुरात्मा २१ न्यूनवचनीपैशून्यवचनी । अशुभवचनीअनित्यवच नी । द्वेषवचनीअनृतवचनी । बाष्कळवचनीधिःकारी २२ कपटीकुटिळगांढाळ । कुरटेकुचरनाठाळ । को पीकुधनटवाळ । अतिशयेंसी २३ तपिळतापसीअविचार । पापीअनर्थीअपस्मार । भूतसमंधीसंचार । अं गींवसे २४ आत्महत्यारास्त्रीहत्यारा । गोहत्याराब्रह्महत्यारा । मातृहत्यारापितृहत्यारा । महापापीपतित २५ उणेंकुपात्रकुतर्की । मित्रद्रोहीविश्वासघातकी । कृतघ्नगुरुतल्पीनरकी । अतित्यागीजल्पक २६ नित्यभांडणझ गडाकलह । अधर्मअनराहाटीशोकसंग्रह । चाहाडव्यसनीविग्रह । निग्रहकर्ता २७ द्वाडअपेशीवोंगळ । चा ळकचुंबकलचाळ । स्वार्थीअभिलाषीवोढाळ । अदत्तझोंडअदेखणा २८ शठशुंभकातरु । लंडतरमुंडसितरु । बंडपाखांडतस्करु । अपहारकर्ता २९ धीटसैराटमोकाट । चाटचावटवाजट थोंटउद्धटलंपट । बटबाळकुबु द्धी ३० मारेकरीवरपेकरी । दरवडेकरीखाणोरी । मैंदभोंदुपरद्वारी । भुररेकरीचेटकी ३१ निःशंकनिलाजिरा कलभंट । टोणपालौंदधटउद्धट । सटठोंबसखटनट । जगभांडविकारी ३२ अधीरआळकाअनाचारी । अंध पंगुखोकलेकरी । थोंटाबधिरदमेकरी । तरीताठानसांडी ३३ विद्याहीनवैभवहीन । कुळहीनलक्ष्मीहीन । श क्तिहीनसामर्थ्यहीन । अदृष्टहीनभिकारी ३४ बळहीनकळाहीन । मुद्राहीनदीक्षाहीन । लक्षणहीनलावण्यही न । अंगहीनविपारा ३५ युक्तिहीनबुद्धिहीन । क्रियाहीनसत्वहीन । आचारहीनविचारहीन । विवेकहीनसंशयी ३६ भक्तिहीनभावहीन । ज्ञानहीनवैराग्यहीन । शांतिहीनक्षमाहीन । सर्वहीनक्षुल्लक ३७ समयनेणेप्रसंगनेणे । प्रयत्ननेणेअभ्यासनेणे । आर्जवनेणेमैत्रिकीनेणे । कांहींचनेणेअभागी ३८ असोऐसेनानाविकार । कुलक्षणांचें कोठार । ऐसेकुविद्येचेनर । श्रोतींवोळखावे ३९ ऐसींकुविद्येचींलक्षणें । ऐकोनित्यागचिकरणें । अभिमानेंत न्हेंभरणे । हेंविहितनव्हे ४० । । इ०दासबोधेगुरुशिष्यसं०द्वि०दशकेकुविद्यालक्षणकथननामतृ०स० ॥३॥

१ संशय. २ कठोर. ३ चहाडी. ४ असत्य. ५ केलेल्या उपकारास न जाणणारा तो कृतघ्न. ६ गुरुस्त्री गमनकरणारा.

श्रीगणेशायनमः ।   । मानासुकृतांचेंफळ । तोहानरदेहकेवळ । त्याहीमध्येंभाग्यसफळ । तरीचसन्मार्गलागे
१ नरदेहींविशेषब्राह्मण । त्याहीवरीसंध्यास्नान । सद्वासनाभगवद्भजन । घडेपूर्वपुण्यें २ भगवद्भक्तिहेउत्तम ।
त्याहीवरीसत्समागम । काळसार्थकहाचिपरम । लाभजाणावा ३ प्रेमप्रीतीचासद्भाव । आणिभक्तांचासमुदाव
हरिकथामहोत्सव । तेणेंप्रेमदुणावे ४ नरदेहींआलियाएक । कांहींकरावेंसार्थक । जेणेंपाविजेपरलोक । परम
दुर्लभजो ५ विधियुक्तब्रम्हकर्म । अथवादयादानधर्म । अथवाकरणेंसुगमं । भजनभगवंताचें ६ अनुतापेंकरावा
त्याग । अथवाकरणेंभक्तियोग । नाहींतरीधरणेंसंग । साधुजनाचा ७ नानाशास्त्रेंधांडोळावीं । अथवातीर्थेंत
रीकरावीं । अथवापुरश्चरणेंबरवीं । पापक्षयाकारणें ८ अथवाकीजेपरोपकार । अथवाज्ञानाचाविचार । निरू
पणींसारासार । विवेककरणें ९ पाळावीवेदाचीआज्ञा । कर्मकांडउपासना । जेणेंहोइजेज्ञाना । अधिकारपात्र ।
१० कायावाचाआणिमनें । पत्रेंपुष्पेंफळेंजीवनें । कांहींतरीएकभजनें । सार्थककरावें ११ जन्माआलियाचेंफळ ।
कांहींकरावेंसफळ । ऐसेंनकरितांनिष्फळ । भूमिभारहोय १२ नरदेहाचेंउचित । कांहींकरावेंआत्महित । य
थानुशक्त्याचित्तवित्त । सर्वोत्तमींलावावें १३ हेंकांहींचनधरीजोमनीं । तोमृत्युप्रायवर्तेजनीं । जन्मासये
ऊनतेणेंजननी । वांयांचकष्टविली १४ नाहींसंध्यानाहींस्नान । नाहींभजनदेवतार्चन । नाहींमंत्रजपध्यान ।
मानसपूजा १५ नाहींभक्तिनाहींप्रेम । नाहींनिष्ठानाहींनेम । नाहींदेवनाहींधर्म । अतीतअभ्यागत १६ नाहीं
सद्बुद्धिनाहींगुण । नाहींकथानाहींश्रवण । नाहींअध्यात्मनिरूपण । ऐकिलेंकदा १७ नाहींभल्याचीसंगती ।
नाहींशुद्धचित्तवृत्ती । नाहींकैवल्याचीप्राप्ती । मिथ्यामदें १८ नाहींनीतिनाहींन्याय । नाहींपुण्याचाउपाय ।
नाहींपरत्रींचीसोय । युक्तायुक्तक्रिया १९ नाहींविद्यानाहींवैभव । नाहींचातुर्याचाभाव । नाहींकळानाहींलाघव
रम्यसरस्वतीचें २० शांतिनाहींक्षमानाहीं । दीक्षानाहींमैत्रीनाहीं । शुभाशुभकांहींचनाहीं । साधनादिक २१
शुचिनाहींस्वधर्मनाहीं । आचारनाहींविचारनाहीं । अरत्रनाहींपरत्रनाहीं । मुक्तक्रियामनाची २२ कर्मनाहीं

१ पुंण्य. २ मनुष्य जन्म. ३ वाढे. ४ स्वर्ग वैकुंठ इत्यादि. ५ कठीण. ६ यथाशास्त्र. ७ सोपें.

उपासनानाहीं । ज्ञाननाहींवैराग्यनाहीं । योगनाहींधारिष्टनाहीं । कांहींचनाहींपाहतां २३ उपरतिनाहींत्याग नाहीं । समतानाहींलक्षणनाहीं । आदरनाहींप्रीतिनाहीं । परमेश्वराची २४ परमगुणाचासंतोषनाहीं । परो पकारेंसुखनाहीं । हरिभक्तीचालेशनाहीं । अंतर्यामीं २५ ऐसेप्रकारचेपाहतांजन । तेजितचिप्रेतासमान । त्या सिनकरावेंसंभाषण । पवित्रजनीं २६ पुंण्यसामग्रीपुरती । तयासीचवडेभगवद्भक्ती । जेजेजैसेंसंचितकरिती । तेतेपावतीतैसेंची२७। इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेभक्तिनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः । ४ ।
श्रीगणेशायनमः । । मूळींदेहत्रिगुणांचा । सत्वरजतमांचा । त्यामध्येंसत्वाचा । उत्तमगुण १ सत्वगुणेंभग वद्भक्ती । रजोगुणेंपुनरावृत्ती । तमोगुणेंअधोगती । पावतीप्राणी २ श्लोक । ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्वस्थामध्येतिष्ठंति राजसाः । जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतितामसाः १ । । टीका । । त्यांतहीशुद्धआणिशबल । तेहिबो लिजेतीसकल । शुद्धतेंचिजेंनिर्मळ । शबलबाधकजाणावें ३ शुद्धशबलाचेंलक्षण । सावधपरिसाविचक्षण । शुद्धतोपरमार्थीजाण । शबलतोसंसारिक ४ तयासंसारिकाचीस्थिती । देहींत्रिगुणवर्तती । एकयेतांदोनीजाती । निवोनियां ५ रजतमआणिसत्व । तेणेंचिचालेजीवित्व । रजोगुणाचेंकर्तृत्व । दाखवूंआतां ६ रजोगुणयेतांश रीरीं । वर्तणूककैसीकरी । सावधहोऊनियांचतुरीं । परिसावें ७ माझेंघरमाझासंसार । देवकैंचाआणिलाथोर । ऐसाकरीजोनिर्धार । तोरजोगुण ८ मातापिताआणीकांता । पुत्रसुनाआणिदुहिता । इतुकियांचीवाहेचिंता । तोरजोगुण ९ बरेंखावेंबरेंजेवावें । बरेंल्यावेंबरेंनेसावें । दुसऱ्याचेंअभिलाषावें । तोरजोगुण १० कैंचाधर्मकैंचें दान । कैंचाजपकैंचेंध्यान । विचारीनापापपुंण्य । तोरजोगुण ११ नेणेतीर्थनेणेव्रत । नेणेअतीतअभ्यागत । अनाचारीमनोगत । तोरजोगुण १२ धनधान्याचेंसंचित । मनहोयद्रव्यासक्त । अत्यंतकृपणजीवित । तोरजो गुण १३ मीतरुणमीसुंदर । मीबलाढ्यमीचतुर । मीसकळांमध्येंथोर । ह्मणेतोरजोगुण १४ माझादेशमाझा गांव । माझावाडामाझाठाव । ऐसीमनींधरावीहाव । तोरजोगुण । १५ दुसऱ्याचेंसर्वजावें । माझेंचिबरवेंअ

१ वैराग्य. २ ऐक्यपणा. ३ सत्वगुण. रजोगुण व तमोगुण. ४ पुनर्जन्म. ५ नरक प्राप्ति. ६ निश्चय. ७ कन्या. ८ इच्छा.

सावें । ऐसेंआठवावेंस्वभावें । तोरजोगुण १६ कपटआणिमत्सर । उठेदेहींतिरस्कार । अथवाकामाचाविका र । तोरजोगुण १७ बाळकावरीममता । प्रीतीनेंआवडेकांता । लोभवाटेसमस्तां । तोरजोगुण १८ जिवलगा चीखंती । जेणेंकाळेंवाटेचित्तीं । तेणेंकाळेंशीघ्रगती । रजोगुणआला १९ संसाराचेबहुतकष्ट । कैसाहोईलशेव ट । मनासआठवेसंकट । तोरजोगुण २० वैभवदेखोनिदृष्टीं । आवडीउपजलीपोटीं । आशागुणेंहिंपुटी । करीतोरजोगुण । २१ कांमार्गेजेंजेंभोगिलें । तेंतेंमनींआठवलें । दुःखअत्यंतवाटलें । तोरजोगुण २२ जेंजेंदृष्टीं पडलें । तेंतेंमनेंमागीतलें । लभ्यनसतांदुःखजाहलें । तोरजोगुण २३ विनोदार्थभरेमन । शृंगारिककरीगाय न । रागरंगतानमान । करीतोरजोगुण २४ टवाळीढवाळीनिंदा । सांगणेंवडेविवादा । हास्यविनोदकरीसर्वदा । तो रजोगुण २५ आळसउठेप्रबळ । कर्मणुकेचेनानाखेळ । कांउपभोगाचेगोंधळ । तोरजोगुण २६ कळावंतबहुरू पी । नटावलोकींसाक्षेपी । नानाखेळींदानअर्पी । तोरजोगुण २७ उन्मत्तद्रव्यावरीअतिप्रीती । आवडेनीचा चीसंगती । ग्रामण्यआठवेचित्तीं । तोरजोगुण २८ तस्करविद्याजीवींउठे । परन्यूनबोलावेंवाटे । नित्यनेमा सिमनविटे । तोरजोगुण २९ देवकारणींलाजाळू । उदरलागींकष्टाळू । प्रपंचींजोस्नेहाळू । तोरजोगुण ३० गोडग्रासींआळकेपण । अत्यादरेंपिंडपोषण । रजोगुणेंउपोषण । केलेंनवचे ३१ शृंगारिकतेंआवडे । भक्तिवैरा ग्यनावडे । कळालाघवींमनपवाडे । तोरजोगुण ३२ नेणोनियांपरमात्मा । सकळपदार्थीप्रेमा । बळात्कारेंघा लीजन्मा । तोरजोगुण ३३ असोऐसारजोगुण । लोभेंदावीजन्ममरण । प्रपंचींतोशबलजाण । दारुणदुःखभो गवी ३४ आतांरजोगुणहासुटेना । संसारिकहेतुतुटेना । प्रपंचींगुंतलीवासना । यासिउपायकोण ३५ उपायएक भगवद्भक्ती । जरीठाकेनाविरक्ती । तरीयथानुशक्ती । भजनकरावें ३६ कायावाचाआणिमनें । पत्रेंपुष्पेंफळेंजी वनें । ईश्वरींअर्पोनियांनमनें । सार्थककरावें ३७ यथानुशक्तिदानपुंण्य । परीभगवंतींअनन्य । सुखदुःखें परीचिंतन । देवाचेंचिकरावें ३८ आदिअंतींएकदेव । मध्येंचिलाविलीमाव । ह्मणोनियांपूर्णभाव । भगवंतीं

१ द्वेष. २ स्त्री. ३ लत्करगमन करणारा. ४ ऐश्वर्य. ५ दुःखी. ६ चौर्यकर्मकर्णेविषईकुशलपणा. ७ दुसऱ्याचा कर्मीपणा.

असावा ३९ ऐसाशबलरजोगुण । संक्षेपेंकेलेंकथन । आतांशुद्धतोतूंजाण । पारमार्थिक ४० त्याचेवोळखी चेंचिह्न । सत्वगुणअसेजाण । तोसत्वगुणपरिपूर्ण । भजनमूळ ४१ ऐसारजोगुणबोलिला । श्रोतीं मनेंअनुभविला । आतांपुढेंपरिसिला । पाहिजेतमोगुण ४२ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे द्वितीयदशकेरजोगुणनिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागांबोलिलारजोगुण । क्रियेसहितलक्षण । आतांऐकातमोगुण । तोहिसांगिजेल । १ संसारींदुःखसंबंध । प्राप्तहोतांउठेखेद । कांअद्भुतआलाक्रोध । तोतमोगुण २ शरीरींक्रोधभरतां । नोळखे माताआणिपिता । बंधुबहिणआणिकांतां । ताडीतोतमोगुण ३ दुसऱ्याचाप्राणघ्यावा । आपलाआपणस्वयें द्यावा । विसरवीजीवभावा । तोतमोगुण । ४ । भरलेंक्रोधाचेंकाविरें । पिशाच्यापरीवावरे । नानाउपायींनावरे । तोतमोगुण ५ आपलाआपणशस्त्रपात । पराव्याचाकरीघात । ऐसासमयवर्तत । तोतमोगुण ६ डोळांयुद्ध चिपाहावें । रणपडिलेंतेथेंजावें । ऐसेंघेतलेंजीवें । तोतमोगुण ७ अखंडभ्रांतिपडे । केलानिश्चयबिघडे । अ त्यंतनिद्राआवडे । तोतमोगुण ८ क्षुधाजयाचीवाडे । नेणेकडूअथवागोड । अत्यंतजोकांमूढ । तोतमोगुण । ९ प्रीतिपात्रगेलेंमरणें । तयालागींजीवदेणें । स्वयेंआत्महत्याकरणें । तोतमोगुण १० किडामुंगीआणि श्वापद । यांचाकरूंआवडेवध । अत्यंतजोकृपामंद । तोतमोगुण ११ स्त्रीहत्याबाळहत्या । द्रव्यालागींब्रह्मह त्या । करूंआवडेगोहत्या । तोतमोगुण १२ इसाळाचेंनिनेटें । विषघ्यावेंऐसेंवाटे । परवधींमनउठे । तोतमो गुण १३ अंतरींधरूनिकपट । पराचेंकरीतळपट । सदामस्तसदाउद्धट । तोतमोगुण १४ युद्धदेखावेंऐकावें । स्वयेंयुद्धचिकरावें । मरावेंकींमारावें । तोतमोगुण १५ कलहव्हावाऐसेंवाटे । झोंबीघ्यावीऐसेंउठे । अंतरीं द्वेषप्रगटे । तोतमोगुण १६ मत्सरेंभक्तिमोडावी । देवालयेंविघडावीं । फळतींझाडेंतोडावीं । तोतमोगुण । १७ सत्कर्मेंतींनावडती । नानादोषतेआवडती । पापभयनाहींचित्तीं । तोतमोगुण १८ ब्रह्मवृत्तीचाउच्छे

१ स्त्री. २ वारें. ३ भूक. ४ मोठी. ५ मूर्ख. ६ स्वतःआपणच आपला वध, करणें त्यास आत्महत्या. ७ पशु व पक्षी. ८ जोरानें.

दे । जीवमात्रांसदेणेंखेद । करूंआवडेप्रमादे । तोतमोगुण १९ अग्निप्रळयशस्त्रप्रळय । भूतप्रळयविषप्रळय । मत्सरेंक
रीजीवक्षय । तोतमोगुण २० भांडनलाऊनद्यावें । स्वयेंकौतुकपाहावें । कुबुद्धिघेतलीजीवें । तोतमोगुण २१ प्रा
प्तजाहलियासंपत्ती । जीवासिकरीयातायाती । कळवळानयेचित्तीं । तोतमोगुण २२ नावडेभक्तिनावडेभाव ।
नावडेतीर्थनावडेदेव । वेदशास्त्रनलगेसर्व । तोतमोगुण २३ परपीडेचासंतोष । निष्ठुरपणाचाहव्यास । संसारा
चानयेत्रास । तोतमोगुण २४ स्नानसंध्यानेमनसे । स्वधर्मींभ्रष्टलादिसे । अकर्तव्यकरीतसे । तोतमोगुण २५
ज्येष्ठबंधुबापमाये । त्यांचींवचनेंनसाहे । शीघ्रकोपीनिघूनिजाये । तोतमोगुण २६ उगेंचिखावेंउगेंचिअसावें ।
स्तब्धहोऊनिबैसावें । कांहींचस्मरेनास्वभावें । तोतमोगुण २७ चेटकीविद्येचाअभ्यास । शस्त्रविद्येचाहव्यास
मल्लविद्याह्वावीज्यास । तोतमोगुण २८ केलेगळाचेनवस । राडीवेडीचेसायास । काष्ठयंत्रेंछेदीजिह्वेस । तोत
मोगुण २९ मस्तकींभदेंजाळावें । पोतेंअंगहुरपळावें । स्वयेंशस्त्रटोंचूनघ्यावें । तोतमोगुण ३० निग्रहकरून
धरणें । कांतेंटांगूनघेणें । देवद्वारींजीवदेणें । तोतमोगुण ३१ देवासिशिरवाहावें । कांतेंअंगसमर्पावें । कडणी
वरूनघालूनघ्यावें । तोतमोगुण ३२ निराहारउपोषण । पंचाग्निधूम्रपान । आपणासघ्वावेंपुरून । तोतमोगु
ण ३३ सकामजेंकांअनुष्ठान । कांतेंवायुनिरोधन । अथवाराहावेंपडोन । तोतमोगुण ३४ नखेंके
शवाढवावे । हस्तचिवरतेकरावे । अथवावाकशून्यह्वावें । तोतमोगुण ३५ नानानिग्रहींपडावें । देहदुःखेंचर
फडावें । क्रोधेंदेवासफोडावें । तोतमोगुण ३६ देवाचीजोनिंदाकरी । तोआशाबद्धअघोरी । जोसंतसंगनधरी ।
तोतमोगुण ३७ ऐसाहातमोगुण । सांगतांतोअसाधारण । परित्यागार्थनिरूपण । कांहींएक ३८ ऐसेंवर्ततेतोत
मोगुण । परीहापतनासिकारण । मोक्षप्राप्तीचेंलक्षण । नव्हेयेणें ३९ हेंकेल्याकर्माचेंफळ । प्राप्तहोईलसकळ ।
जन्मदुःखांचेंमूळ । तुटेनाकीं ४० ह्वावयाजन्माचेंखंडन । पाहिजेतोसत्वगुण । तेंचिअसेनिरूपण । पुढिलि
येसमासीं ४१ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेतमोगुणनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ६ । ।६१ ।

१ नाश. २ साहसकर्म. ३ जाणे येणे. ४ आयोग्य. ५ वडील, मोठा. ६ सत्वर.

श्रीगणेशायनमः । । मार्गांदोलिलातमोगुण । जोदुःखदायकदारुण । आतांऐकासत्वगुण । परमदुर्लभजो।
१ जोभजनाचाआधार । जोयोगियांचाथार । जोनिरसीसंसार । दुःखमूळजो २ जेणेंहोयउत्तमगती ।
मार्गफुटेभगवंतीं । जेणेंपाविजेमुक्ती । सायुज्यताती ३ जोभक्तांचाकोंवसा । जोभवार्णवींचाभरंवसा । मोक्षल
क्ष्मीचीदशा । तोसत्वगुण ४ जोपरमार्थाचेंमंडण । जोमहंतांचेंभूषण । रजतमांचेंनिरसन । जयाचेनी ५ जो
परमसुखकारी । जोआनंदाचीलहरी । देऊनियांनिवारी । जन्ममृत्यू ६ जोज्ञानाचाशेवट । जोपुंण्याचेंमूळ
पीठ । जयाचेनिसांपडेवाट । परलोकाची ७ ऐसाहासत्वगुण । देहींउमटतांआपण । तयाक्रियेचेंलक्षण । ऐसें
असे ८ ईश्वरींप्रेमअधिक । प्रपंचसंपादणेंलौकिक । सदासन्निधविवेकें । तोसत्वगुण ९ संसारदुःखविसर
वी । भक्तिमार्गविमळदावी । भजनक्रियाजोउपजवी । तोसत्वगुण १० परमार्थाचीआवडी । उठेभावार्थाची
गोडी । परोपकारींतांतडी । तोसत्वगुण ११ स्नानसंध्यापुंण्यशीळ । अभ्यंतरींचानिर्मळ । शरीरवस्त्रेंसोज्वळ
तोसत्वगुण १२ यजनआणियाजन । अध्ययनआणिअध्यापन । स्वयेंकरीपुंण्यदान । तोसत्वगुण १३ निरू
पणाचीआवडी । जयाहरिकथेचीगोडी । क्रियापालटेरोकडी । तोसत्वगुण १४ अश्वदानेंगजदानें । गोदानेंभू
मिदानें । नानारत्नांचींदानें । तोसत्वगुण १५ धनदानवस्त्रदान । अन्नदानउदकदान । करीब्राह्मणसंतर्पण । तो
सत्वगुण १६ कार्तिकस्नानेंमाघस्नानें । व्रतेंउद्यापनेंदानें । निष्कामतीर्थेंउपोषणें । तोसत्वगुण १७ सहस्रभोज
नेंलक्षभोजनें । विविधप्रकारचींदानें । निष्कामकरीसत्वगुणें । कामनारजोगुण १८ तीर्थींअर्पींजोअग्रहारें ।
बांधीवापीकूपसरोवरें । बांधीदेवालयशिखरें । तोसत्वगुण १९ देवद्वारींपडसाळा । पायरियादीपमाळा । वृंदा
वनेंपारपिंपळा । बांधीतोसत्वगुण २० लावीवनेंउपवनें । पुष्पवाटिकाजीवनें । निववीतापसीयांचींमनें । तोस
त्वगुण २१ संध्यामठआणिभुयारीं । पायरियानदीतीरीं । भांडारगृहेंदेवद्वारीं । बांधीतोसत्वगुण २२ नाना
देवांचींजीर्णस्थानें । तेथेंनंदादीपघालणें । वाहेअलंकारभूषणें । तोसत्वगुण २३ जेंगटमृदंगटाळ । दमामेनगा

१ भूषण. २ दुरी करण. ३ जवळ. ४ विचार. ५ पवित्र. ६ जलद. ७ मन. ८ घोडे. ९ हत्ति. १० ब्राह्मणभोजन.

रेकोहाळ । नानावाद्यांचेकल्लोळ । सुस्वरादिक २४ नानासामुग्रीसुंदर । देवालयींघालीनर । हरिभजनींतत्पर तोसत्वगुण २५ छत्रेंआणिसुखासनें । दिंड्यापताकानिशाणें । वाहेचामरेंसूर्यपानें । तोसत्वगुण २६ वृंदावनेंतुलसीवनें । रंगमाळासंमार्जनें । ऐसीप्रीतिघेतलीमनें । तोसत्वगुण २७ सुंदरनानाउपकरणें । मंडपचांदवेआसनें देवालयींसमर्पणें । तोसत्वगुण २८ देवाकारणेंखाद्य । नानाप्रकारचेनैवेद्य । अपूर्वफळेंअर्पीसाद्य । तोसत्वगुण २९ ऐसीभक्तीचीआवडी । नित्यदास्यत्वाचीगोडी । स्वयेंदेवद्वारझाडी । तोसत्वगुण ३० तिथिपर्वमहोत्साव । तेथेंज्यांचाअंतर्भाव । कायावाचामनेंसर्व । अर्पीतोसत्वगुण ३१ हरिकथेसितत्पर । गंधमाळाआणिधूपकर्पुर । घेऊनउभानिरंतर । तोसत्वगुण ३२ नरअथवानारी । यथानुशक्तिसामुग्री । घेऊनउभींदेवद्वारीं । तोसत्वगुण ३३ महत्कृत्यसांडूनिमागें । देवासयेलागवेगें । भक्तिनिकटअंतरंगें । तोसत्वगुण ३४ थोरपणसांडूनिदूरी । नीचकृत्यअंगिकारी । तिष्ठतउभादेवद्वारीं । तोसत्वगुण ३५ देवालागींउपोषण । वर्जीतांबूलभोजन । नित्यनेमजपध्यान । करीतोसत्वगुण ३६ शब्दकठिणनबोले । अतिनेमेंसिचाले । योगीजिणेंतोषविले । तोसत्वगुण ३७ सांडूनियांअभिमान । निष्कामकरीकीर्तन । स्वेदरोमांचस्फुरण । तोसत्वगुण ३८ अंतरींदेवाचेंध्यान । तेणेंनिडारलेनयन । पडेदेवाचेंविस्मरण । तोसत्वगुण ३९ हरिकथेचीअतिप्रीती । सर्वथानयेविकृती । अधिकप्रेमाआदिअंतीं । तोसत्वगुण ४० मुखींनामहातींटाळी । नाचतबोलेबिरुंदावळी । घेऊनिलावीपायधुळी । तोसत्वगुण ४१ देहाभिमानगळे । विषयींवैराग्यप्रबळे । मिथ्यामायाऐसेंकळे । तोसत्वगुण । ४२ काहींकरावाउपाय । संसारींगुंतोनिकाय । उकलवीऐसेंहृदय । तोसत्वगुण ४३ संसारासित्रासेमन । कांहींकरावेंभजन । ऐसेंमनींउठेज्ञान । तोसत्वगुण ४४ असतांआपुलेआश्रमीं । अत्यादरनित्यनेमीं । सदाप्रीतिलागेरामीं । तोसत्वगुण ४५ सकळांचाआलावीट । परमार्थीजोनिकट । आघातींउपजेधारिष्ट । तोसत्वगुण ४६ सर्वकाळउदासीन । नानाभोगींविटेमन । आवडेभगवद्भजन । तोसत्वगुण ४७ पदार्थीनबैसेचित्त ।

१ चवरी. २ भक्ति. ३ देहानें. ४ पुरुष. ५ स्त्री. ६ विडा. ७ फलाची इच्छा सोडून. ८ घाम. ९ हृदय. १० प्रतिज्ञा. ११ गर्व.

मनींआठवेभगवंत । ऐसादृढभावार्थ । तोसत्वगुण ४८ अंतरींस्फूर्तिस्फुरे । स्वस्वरूपींतर्कअरे । नष्टसंदेहेनि
वारे । तोसत्वगुण ४९ लोकबोलतीविकारी । तरीअधिकप्रेमाधरी । निश्चयबाणेअंतरीं । तोसत्वगुण ५० शरी
रलावावेंकारणीं । साक्षिपउठेअंतःकरणीं । सत्वगुणाचीकरणी । ऐसीअसे ५१ शांतिक्षमाआणिदया । निश्चय
उपजेजया । सत्वगुणजाणावातया । अंतरींआला ५२ आलेअतीतअभ्यागत । जाऊंनेदीजोभुकिस्त । यथाश
क्तिदानदेत । तोसत्वगुण ५३ तडीतापडींदैन्यवाणें । आलेआश्रमाचेनिगुणें । तयालागींस्थळदेणें । तोसत्वगु
ण ५४ आश्रमींअन्नाचीआपदा । परीविमुखनव्हेकदा । भक्त्यनुसारदेसर्वदा । तोसत्वगुण ५५ जेणेंजिंकिली
रसना । तृप्तजयाचीवासना । जयासिनाहींकामना । तोसत्वगुण ५६ होणारतैसेंहोतजात । प्रपंचींझालाआ
घात । डळमळीनाज्याचेंचित्त । तोसत्वगुण ५७ एकाभगवंताकारणें । सर्वसुखसोडिलेंजेणें । केलेंदेहाचेंसां
डणें । तोसत्वगुण ५८ विषयींधांवेवासना । परीतोकदाडळमळीना । ज्याचेंधारिष्टचळेना । तोसत्वगुण ५९
देहआपदेनेंपीडिला । क्षुधेतृषेनेंवोसावला । तरीनिश्चयराहिला । तोसत्वगुण ६० श्रवणआणिमनन । नि
जध्यासेंसमाधान । शुद्धझालेंआत्मज्ञान । तोसत्वगुण ६१ सकळांसिनम्रबोले । मर्यादाधरूनचाले । सर्वज
नतोषविले । तोसत्वगुण ६२ जयासिअहंकारनसे । नैराँश्यताविलसे । जयापाशींकृपावसे । तोसत्वगुण ।
६३ सकळजनांसिआर्जव । नाहींविरोधासीठाव । परोपकारींवेंचीजीव । तोसत्वगुण ६४ आपकार्या
हूनिजीवीं । परकार्यसिद्धिकरावी । मरूनकीर्तिउरवावी । तोसत्वगुण ६५ पराव्याचेदोषगुण । दृष्टीसनदेखेआ
पण । समुद्राऐसेंसांठवण । तोसत्वगुण ६६ नीचउत्तरसाहणें । प्रत्युत्तरनदेणें । आपुलाक्रोधसांवरणें । तोस
त्वगुण ६७ अन्यायेंविणगांजिती । नानापरीपीडाकरिती । तितुकेंहीसांठवीचित्तीं । तोसत्वगुण ६८ शरीरेंझी
जसाहणें । दुर्जनासिमिळोनजाणें । निंदकासउपकारकरणें । तोसत्वगुण ६९ मनभलतीकडेधांवे । तेंविवेकें
आवरावें । इंद्रियदमनकरावें । तोसत्वगुण ७० सत्क्रियाआचरावी । असत्क्रियात्यागावी । वाटभक्तीचीधरा

१ आत्मस्वरूपीं. २ संशय. ३ संकट, कमताई. ४ जीभ. ५ भूक व तहान. ६ गर्व. ७ सर्व विषयां पासून निराशपणा.

वी । तोसत्वगुण ७१ जयाआवडेप्रातःस्नान । आवडेपुराणश्रवण । नानामंत्रींदेवतार्चन । करीतोसत्वगुण ७२ पर्वकाळींअतिसादर । वसंतपूजेसितत्पर । जयंत्यादिप्रीतिथोर । तोसत्वगुण ७३ विदेशींमेलेमरणें । तयांसि संस्कारदेणें । अथवासादरहोणें । तोसत्वगुण ७४ कोणीएकासमारी । तयांसिजाऊननिवारी । जीवबंधनमुक्त करी । तोसत्वगुण ७५ लिंगलाखोलीअभिषेकास । नामस्मरणींविश्वास । देवदर्शनींअवकाश । तोसत्वगुण ७६ संतदेखोनिधांवे । परमसुखेंहेलावे । नमस्कारीसर्वभावें । तोसत्वगुण ७७ संतकृपाहोयजयास । तेणेंउ द्धरिलावंश । जोईश्वराचाअंश । तोसत्वगुण ७८ सन्मार्गदाखवीजना । जोलावीहरिभजना । ज्ञानशिकवीअ ज्ञाना । तोसत्वगुण ७९ आवडेपुंण्यसंस्कार । प्रदक्षिणानमस्कार । जयाराहेपाठांतर । तोसत्वगुण ८० भ कीचाहव्यासभारी । ग्रंथसामुग्रीजोकरी । धातुमूर्तिनानापरी । पूजीतोसत्वगुण ८१ झळझळीतउपकरणें । माळागवाळींआसनें । पवित्रसोज्वळवसनें । तोसत्वगुण ८२ परपीडेचेंवाहेदुःख । परसंतोषाचेंसुख । वैराग्यदे खोनिमानीहरिखं । तोसत्वगुण ८३ परभूषणभूषण । परदूषणींदूषण । परदुःखींशिणेजाण । तोसत्वगुण ८४ आतांअसोहेंबहुत । देवधर्मींज्याचेंचित्त । अजेकामनारहित । तोसत्वगुण ८५ ऐसाहासत्वगुणसात्विक । संसारसागरींतारक । येणेंउपजेविवेक । ज्ञानमार्गाचा ८६ सत्वगुणेंभगवद्भक्ती । सत्वगुणेंज्ञानप्राप्ती । सत्वगु णेंसायुज्यमुक्ती । पाविजेते ८७ ऐसीसत्वगुणाचीस्थिती । स्वल्पबोलिलोंयथामती । सावधहोऊनिश्रोतीं । पुढेंअवधानद्यावें ८८ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेसत्वगुणनिरूपणंनामसप्तमः स मासः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ

श्रीगणेशायनमः । । ऐकासद्विद्येचींलक्षणें । परमशुद्धसुलक्षणें । विचारघेतांबळेंचिबाणे । सद्विद्याअंगीं १ सद्विद्येचाजोपुरुष । तोउत्तमलक्षणीविशेष । त्याचेगुणऐकतांसंतोष । विशेषवाटे २ भाविकसात्विकप्रेमळ । शांतिक्षमादयाशीळ । लीनतत्परकेवळ । अमृतवचनी ३ परमसुंदरआणिचतुर । परमसबळआणिधीर । पर

१ वस्त्रें. २ हर्ष. ३ दुसरा.

मसंपन्नआणिउदार । अतिशयेंसी ४ परमज्ञाताआणिभक्त । महापंडितआणि विरक्त । महातपस्वीआणिशांत । अतिशयेंसी ५ वक्ताआणिनैराश्यता । सर्वज्ञआणिसादरता । श्रेष्ठआणिनम्रता । सर्वत्रांसी ६ राजाआणिधार्मिक । शूरआणिविवेक । तारुण्यआणिनेमक । अतिशयेंसी ७ वृद्धाचारीकुळाचारी । युक्ताहारीनिर्विकारी । धन्वंतरीपरोपकारी । पद्महस्ती ८ कार्यकर्तानिरभिमानी । गायकआणिवैष्णवजनी । वैभवआणिभगवद्भजनी अत्यादर ९ तत्वज्ञआणिउदासीन । बहुश्रुतआणिसज्जन । मित्रआणिसत्वगुण । नीतिवंत १० साधुपवित्रपुंण्यशीळ । अंतरशुद्धधर्मात्माकेवळकृपाळ । कर्मनिष्ठस्वधर्मेनिर्मळ । निर्लोभअनुतापी ११ गोडीआवडीपरमार्थप्रीती । सन्मर्गसत्क्रियाधारणाधृती । श्रुतिस्फूर्तीलीळायुक्ती । स्तुतीमतीपरीक्षा १२ दक्षधूर्तयोग्यतार्किक । सत्यसाहित्यनेमभेदक । कुशळचपळचमत्कारिक । नानाप्रकारें १३ आदरसन्मानतारतम्यजाणे । प्रयोगसमयप्रसंगजाणे । कार्यकारणचिन्हेंजाणे । विचँक्षणबोलका १४ सावधसाक्षेपीसाधक । आगमनिगमशोधक । ज्ञानविज्ञानबोधक । निश्चयात्मक १५ पुरश्चरणीतीर्थवासी । दृढव्रत्तिकायक्लेशी । उपासकनिग्रहासी । करूंजाणे १६ सत्यवचनीशुभवचनी । कोमळवचनीएकवचनी । निश्चयवचनीसौख्यवचनी । सर्वकाळ १७ वासनातृप्तसखोलयोगी । भव्यसुप्रसन्नवीतरागी । सौम्यसात्विकशुद्धमार्गी । निष्कपटनिर्व्यसनी १८ सुघडसंगीतगुणग्राही । अनपेक्षलोकसंग्रही । आर्जवसख्यसर्वही । प्राणिमात्रांसी १९ द्रव्यशुचीदानशुची । न्यायशुचीअंतरशुची । प्रवृत्तिशुचीनिवृत्तिशुची । सर्वशुचीनिःसंगपणें २० मित्रपणेंपरहितकारी । वाङ्माधुर्यतापरशोकापहारी । सामर्थ्यपणेंपरवेत्रधारी । पुरुषार्थेजगमित्र २१ संशयछेदकविशाळवक्ता । सकळकृपअसोनिश्रोता । कथानिरूपणींशब्दार्था जाऊंचनेदी २२ विवादरहितसंवादी । संगरहितनिरुपाधी । दुराशारहितअक्रोधी । निर्दोषनिर्मत्सरी २३ विमळज्ञानीनिश्चयात्मक । समाधानीआणिभजक । सिद्धअसोनिसाधक । स्वधर्मरक्षी २४ सुखरूपसंतोषरूप । आनंदरूपहंसरूप । ऐक्यरूपआत्मरूप । सर्वत्रांसी २५ भाग्यवंतजय

१ वैराग्यशील. २ तर्क. ३ योग्य भोजन करणार. ४ गर्वरहित. ५ आत्मतत्व जाणणारा. ६ मन. ७ पंडित.

वंत । रूपवंतगुणवंत । आचारवंतक्रियावंत । विचारवंतस्थिती २६ यशवंतकीर्तिवंत । शक्तिवंतसामर्थ्यवंत । वीर्यवंतवरदवंत । सत्यवंतसुकृती २७ विद्यावंतकळावंत । लक्ष्मीवंतलक्षणवंत । कुळवंतशुचिष्मंत । बळवंत दयाळू २८ युक्तिवंतगुणवंत । बुद्धिवंतबहुधारिष्ट । दयावंतसदासंतुष्ट । निस्पृहवीतरागी २९ असोऐसे उत्तमगुण । हेंसद्विद्येचेंलक्षण । अभ्यासावयासिनिरूपण । अल्पमात्रबोलिलों ३० रूपलावण्यअभ्या सितांनये । सहजगुणासिनचलेउपाये । कांहींतरीधरावीसोये । आगंतुकगुणांची ३१ ऐसीहेसद्विद्याबरवी । सर्वत्रांपासींअसावी । परीविरक्तपुरुषेंअभ्यासावी । अगत्यरूपें ३२ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वि तीयदशकेसद्विद्यानिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः । । ऐकाविरक्तांचींलक्षणें । विरक्तेंअसावेंकोण्यागुणें । जेणेंअंगींसामर्थ्यबाणे । योगियांचे १ जेणेंसत्कीर्तिवाढे । जेणेंसार्थकताघडे । जेणेंकरितांमहिमाचढे । विरक्तांसी २ जेणेंपरमार्थफावे । जेणेंआनंदहेलावे । जेणेंविरक्तिदुणावे । विवेकेंसहित ३ जेणेंसुखउचंबळे । जेणेंसद्विद्यावोळे । जेणेंभाग्यश्रीप्रबळे । मोक्षसहित ४ मनोरथपूर्णहोती । सकळकामनापुरती । मुखींराहेसरस्वती । मधुरशब्दबोलावया ५ हींलक्षणेंश्रवणकीजे । आणिसुदृढजीवींधरिजे । तरीमगविख्यातहोइजे । भूमंडळीं ६ विवेकेंविरक्तेंअसावें । विरक्तेंअध्यात्मवाढवावें । विरक्तेंधारिष्टधरावें । मदनाविषयीं ७ विरक्तेंकरावेंसाधन । विरक्तेंलावावेंभजन । विरक्तें विशेषब्रह्मज्ञान । प्रगटवावें ८ विरक्तेंभक्तिवाढवावी । विरक्तेंशांतिदाखवावी । विरक्तेंयत्नेंकरावी । विरक्ति आपुली ९ विरक्तेंसत्क्रियाप्रतिष्ठावी । विरक्तेंनिवृत्तिविस्तारावी । विरक्तेंनैराश्यताधरावी । सदृढजीवीं १० विरक्तेंधर्मस्थापनाकरावी । विरक्तेंनीतिअवलंबावी । विरक्तेंक्षमासांभाळावी । अत्यादरें ११ विरक्तेंपरमार्थ उजळावा । विरक्तेंविचारशोधावा । विरक्तेंसन्निधठेवावा । सन्मार्गसत्वगुण १२ विरक्तेंभाविकेंसांभाळावीं । विरक्तेंप्रेमळेंनिववावीं । विरक्तेंसाबडींनुपेक्षावीं । शरणागतें १३ विरक्तेंअसावेंपरमदक्ष । विरक्तेंअसावेंअंतरसा

१ पुंण्यशील. २ शुद्ध. ३ विषयांपासून मुक्त. ४ अकस्मात् आमंत्रणावाचून आलेला. ५ वाढे. ६ दुप्पटवाढे.

क्ष । विरक्तेंओढवावाकैंपक्ष । परमार्थाचा १४ विरक्तेंअभ्यासकरावा । विरक्तेंसाक्षेपधरावा । विरक्तेंवक्तृत्वेंउभा
रावा । मोडलापरमार्थ १५ विरक्तेंविमळज्ञानबोलावें । विरक्तेंवैराग्यस्तवीतजावें । विरक्तेंनिश्चयाचेंकरावें ।
समाधानें १६ पर्वेंकरावींअचाटें । चालवावींभक्तीचींथाटें । नानावैभवेंकचाटें । उपासनामार्ग १७ हरिकी
र्तनेंकरावीं । निरूपणेंमाजवावीं । भक्तिमार्गेंलाजवावीं । निंदकदुर्जनें १८ बहुतांसकरावेपरोपकार । भलेप
णाचाजीर्णोद्धार । पुंण्यमार्गाचाविचार । बळेंचिकरावा १९ स्नानसंध्याजपध्यान । तीर्थयात्राभगवद्भजन ।
नित्यनेमपवित्रपण । अंतरशुद्धअसावें २० दृढनिश्चयधरावा । संसारमिथ्यांजाणावा । विश्वाचाउद्धारकरावा ।
संसर्गमात्रें २१ विरक्तेंअसावेंधीर । विरक्तेंअसावेंउदार । विरक्तेंअसावेंतत्पर । निरूपणविषयीं २२ विरक्तें
सावधअसावें । विरक्तेंशुद्धमार्गेंजावें । विरक्तेंझुजोनिउरवावें । सत्कीर्तीसी २३ विरक्तेंविरक्तधुंडावे । विरक्तेंसा
धुवोळखावे । विरक्तेंमित्रकरावे । संतयोगीसज्जन २४ विरक्तेंकरावींपुरश्चरणें । विरक्तेंफिरावींतीर्थाटणें । विरक्तें
करावींनानास्थानें । परमरमणीयें २५ विरक्तेंउपाधीनकरावी । आणिउदासवृत्तिनसांडावी । दुराशाजडोंनद्या
वी । कोणेएकेविषयीं २६ विरक्तेंअसावेंअंतर्निष्ठ । विरक्तेंनसावेंक्रियाभ्रष्ट । विरक्तेंनव्हावेंकनिष्ठ । पराधिनप
णें २७ विरक्तेंसमयजाणावा । विरक्तेंप्रसंगवोळखावा । विरक्तचतुरअसावा । सर्वप्रकारें २८ विरक्तेंएकदेशींन
सावें । विरक्तेंसर्वअभ्यासावें । विरक्तेंअवघेंजाणावें । ज्याचेंत्यापरी २९ हरिकथानिरूपण । सगुणभजनब्रह्म
ज्ञान । पिंडज्ञानतत्त्वज्ञान । सर्वजाणावें ३० कर्ममार्गउपासनामार्ग । ज्ञानमार्गसिद्धांतमार्ग । प्रवृत्तिमार्गनि
वृत्तिमार्ग । सकळजाणावे ३१ प्रेमळस्थितिउदासस्थिती । अंतरस्थितिअलिप्तस्थिती । विदेहस्थितिसहज
स्थिती । सकळजाणावें ३२ ध्यानलक्षणमुद्राआसनें । मंत्रयंत्रविधिविधानें । नानामतांचेंदेखणें । पाहूनसांडा
वें ३३ विरक्तेंअसावेंजगमित्र । विरक्तेंअसावेंस्वतंत्र । विरक्तेंअसावेंविचित्र । बहुगुणी ३४ विरक्तेंअसावेंविरक्त
विरक्तेंअसावेंहरिभक्त । विरक्तेंअसावेंनित्यमुक्त । अलिप्तपणें ३५ विरक्तेंशास्त्रेंधांडोळावीं । विरक्तेंमतेंविभांडा

---

१ एकाग्रचित्त. शांति. २ मन. ३ खोटा. ४ तीर्थामत अटन ह्मणजे गमन (जाणे) त्यास तीर्थाटन असें ह्मणतात. ५ सुंदर.

वीं । विरक्तेंमुमुक्षेंलावावीं । शुद्धमार्गी ३६ विरक्तेंशुद्धमार्गसांगावा । विरक्तेंसंशयछेदावा । विरक्तेंआपुलाह्म णावा । विश्वजन ३७ विरक्तेंनिंदकवंदावे । विरक्तेंसाधकबोधावे । विरक्तेंबद्धचेतवावे । मुमुक्षनिरूपणें ३८ विरक्तेंउत्तमगुणघ्यावे । विरक्तेंअवगुणत्यागावे । नानाअपायभंगावे । विवेकबळें ३९ ऐशींहींउत्तमलक्षणें । ऐकावींएकाग्रमनें । यांचाअव्हेरेनकरणें । विरक्तपुरुषें ४० इतुकेंबोलिलेंस्वभावें । त्यांतमानेलतितुकेंघ्यावें । श्रोतींउदासनव्हावें । बहुबोलिलेंह्मणोनी ४१ परंतुहींलक्षणेंनघेतां । अवलक्षणेंबाष्कळता । तेणेंत्यासपढत मूर्खता । येऊंपाहे ४२ त्यापढतमूर्खाचेंलक्षण । पुढिलियेसमासींनिरूपण । बोलिलेंअसेसावधान । होऊनि ऐका ४३ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वितीयदशकेविरक्तलक्षणनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागांसांगीतलींलक्षणें । मूर्खाअंगींचातुर्यबाणें । आतांऐकाशाहाणे । असोनमूर्ख १ तयानांवपढतमूर्ख । श्रोतींनमानावेंदुःख । अवगुणत्यागितांसुख । प्राप्तहोय २ बहुश्रुतआणिव्युत्पन्न । प्रांजळबोलेब्रह्मज्ञान । दुराशाआणिअभिमान । धरीतोएकपढतमूर्ख ३ मुक्तक्रियाप्रतिपादी । सगुणभक्तिउच्छेदी । स्वधर्मआणिसाधननिंदी । तोएकपढतमूर्ख ४ आपुलेनिज्ञातेपणें । सकळांसशब्दठेवणें । प्राणिमात्राचें पाहेउणें । तोएकपढतमूर्ख ५ शिष्यांसिअवज्ञाघडे । कांतोसंकटींपडे । ज्याचेनिशब्देंमनमोडे । तोएकपढतमूर्ख ६ रजोगुणीतमोगुणी । कपटीकुटिलअंतःकरणी । वैभवदेखोनिवाखाणी । तोएकपढतमूर्ख ७ समूळग्रंथ पाहिल्याविण । उगाचठेवीजोदूषण । गुणसांगतांपाहेअवगुण । तोएकपढतमूर्ख ८ लक्षणेंऐकोनिमानीविट । मत्सरेंकरीखटपट । नीतिनायकेउद्धट । तोएकपढतमूर्ख ९ जाणपणेंभरीभरे । आलाक्रोधनावरे । क्रियाशब्दासअंतरे । तोएकपढतमूर्ख १० वक्ताअधिकारेंविण । वक्तृत्वाचाकरीशिण । वचनजयाचेंकठिण । तोएकपढतमूर्ख ११ श्रोताबहुश्रुतपणें । वक्त्यासिआणिउणें । वाचाळपणाचेनिगुणें । तोएकपढतमूर्ख १२ दोषठेवीपुढिलांसी । तेंचिस्वयेंआपणापाशीं । ऐसेंकळेनाजयासी । तोएकपढतमूर्ख १३ अभ्यासाचेनिगुणें ।

१ संसारापासून मुक्त होणेंची ज्यांस इच्छा आहे त्यांस मुमुक्षु असें ह्मणतात. २ संकट. ४ त्याग. ५ शुद्ध, स्पष्ट. ६ अपमान.

सकळविद्याजाणे । जनांसिविंवंचूंनेणे । तोएकपढतमूर्ख १४ हस्तीबांधीऊंर्णतंतें । लोभेंमृत्युअभरातें । ऐसा
जोप्रपंचींगुंते । तोएकपढतमूर्ख १५ स्त्रियांचासंगधरी । स्त्रियांसिनिरूपणकरी । निंद्यवस्तुअंगीकारी । तोएक
पढतमूर्ख १६ जेणेंउंणीवयेअंगासी । तेचिदृढधरीमानसीं । देहबुद्धिजयापाशीं । तोएकपढतमूर्ख १७ सांडू
नियांश्रीपती । जोकरीनरस्तुती । कांदृष्टिपडल्याचीवर्णीकीर्ती । तोएकपढतमूर्ख १८ वर्णीस्त्रियांचेअवयव ।
नानानाटकेंहावभाव । देवासविसरेजोमानवं । तोएकपढतमूर्ख १९ भरोनिवैभवाचीभरी । जीवमात्रासतु
च्छकरी । पाषांडमतसांवरी । तोएकपढतमूर्ख २० व्युत्पन्नआणिवीतरागी । ब्रह्मज्ञानीमहायोगी । भविष्यसां
गोंलागेजगीं । तोएकपढतमूर्ख २१ श्रवणहोतांअभ्यंतरीं । गुणदोषांचीचाळणाकरी । परभूषणेंमत्सरी ।
तोएकपढतमूर्ख २२ नाहींभक्तीचेंसाधन । नाहींवैराग्यनाभजन । क्रियेविणबोलेब्रह्मज्ञान । तोएकपढतमूर्ख
२३ नमानीतीर्थनमानीक्षेत्र । नमानीवेदनमानीशास्त्र । पवित्रकुळींजोअपवित्र । तोएकपढतमूर्ख २४ आदर
देखोनिमनधरी । कीर्तिविणस्तुतिकरी । सर्वेंचिनिंदीअनादरी । तोएकपढतमूर्ख २५ मागेंएकपुढेंएक । ऐसा
जयाचादंडक । बोलेएककरीएक । तोएकपढतमूर्ख २६ प्रपंचविषयींसादर । परमार्थींजयाचाअनादर । जाण
तपणेंघेअंधार । तोएकपढतमूर्ख २७ यथार्थसांडूनिवचन । जोरक्षूनबोलेमन । ज्याचेंजिणेंपराधीन । तोएक
पढतमूर्ख २८ सोंगसंपादीवरिवरी । करूंनयेतेंचिकरी । मार्गचुकोनभरेभरी । तोएकपढतमूर्ख २९ रात्रदिवस
करीश्रवण । नसांडीआपुलेअवगुण । स्वहितआपुलेंनेणेंआपण । तोएकपढतमूर्ख ३० निरूपणींभलेभले ।
श्रोतेयेऊनबैसले । क्षुद्रलक्षूनिबोले । तोएकपढतमूर्ख ३१ शिष्यजाहलाअनाधिकारी । आपुलीअवज्ञाकरी ।
पुन्हात्याचीआशाधरी । तोएकपढतमूर्ख ३२ होतअसतांश्रवण । देहासआलेंउणेंपण । क्रोधेंकरीचिणचिण ।
तोएकपढतमूर्ख ३३ भरोनिवैभवाचेभरी । सद्गुरूचीउपेक्षाकरी । गुरुपरंपराचोरी । तोएकपढतमूर्ख ३४
ज्ञानबोलोनिकरीस्वार्थ । कृपणाऐसासांचीअर्थ । अर्थासाठींलावीपरमार्थ । तोएकपढतमूर्ख ३५ वर्तल्यावि

१ उर्णनाभि, कीट विशेष (कोळी) तत्संबंधि सूत्र. २ उणेपणा. ३ मनुष्य. ४ वैराग्यशाल.

णाशिकवी । ब्रम्हाज्ञानलावणीलावी । पराधीनगोसांवी । तोएकपढतमूर्ख ३६ भक्तिमार्गअवघामोडे । आपणा
मध्येंउपंडरपडे । ऐसियेकर्मींपवाडे । तोएकपढतमूर्ख ३७ प्रपंचगेलाहातींचा । लेशनाहींपरमार्थाचा । द्वेषी
देवाब्राह्मणांचा । तोएकपढतमूर्ख ३८ त्यागावयअवगुण । बोलिलोंपढतमूर्खांचेंलक्षण । विचक्षणींन्यूनपूर्ण ।
क्षमाकेलीपाहिजे ३९ परममूर्खामाजीमूर्ख । जोयासंसारींमानीसुख । यासंसारदुःखाऐसेंदुःख । आणिकनाहीं ।
४० तेंचिपुढेंनिरूपण । जन्मदुःखांचेंलक्षण । गर्भवासहादारुण । पुढेंनिरूपिला ४१ इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेद्वितीयदशकेपढतमूर्खलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः १० श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु । ओवीसंख्या
४८० अयंद्वितीयदशकःसमाप्तः । शुभंभवतु ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । जन्मदुःखाचाअंकुर । जन्मशोकाचासागर । जन्मभयाचाडोंगर । चळेनाऐसा १ ज
न्मकर्माचीआटणी । जन्मपातकाचीखाणी । जन्मकाळाचीजाचणी । नित्यनवी २ जन्मकुविद्येचेंफळ । जन्म
लोभाचेंकमळ । जन्मभ्रांतीचेंपडळ । ज्ञानहीन ३ जन्मजीवासिबंधन जन्ममृत्यूसिकारण । जन्महेंचिअकार
ण । गाथागोंवी ४ जन्मसुखाचाविसर । जन्मचिंतेचाआगर । जन्मवासनाविस्तार । विस्तारला ५ ज
न्मजीवाचीअवदसा । जन्मकल्पनेचाठसा । जन्मलावेचावळसा । ममतारूप ६ जन्ममायेचेंमैंदावे । जन्मक्रो
धाचेंविरावें । जन्ममोक्षासआडवें । विघ्नआहे ७ जन्मजीवाचेमीपण । जन्मअहंतेचागुण । जन्महेंचिविस्मर
ण । ईश्वराचें ८ जन्मविषयाचीआवडी । जन्मदुराशेचीबेडी । जन्मकाळाचीकांकडी । भक्षिताहे ९ जन्म
हेंचिविषमकाळ । जन्महेंचिवोखटीवेळ । जन्महेंअतिकुश्चळ । नरकपतन १० पाहतांशरीराचेंमूळ । याऐसें
नाहींअमंगळ । रजस्वलेचाजोविटाळ । त्यामध्येंजन्मयासी ११ अत्यंतदोषज्याविटाळा । त्याविटाळाचाचिपु
तळा । तेथेंनिर्मळपणाचासोहळा । केविंघडे १२ रजस्वलेचाजोविटाळ । त्याचाआळोनिझालागोळ । त्यागो
ळाचेंचिकेवळ । शरीरहें १३ वरीदिसेवैभवाचें । अंतरींपोतडेंनरकाचें । जैसेंझांकणचर्मकुंडाचें । उघाडितांचि
नये १४ कुंडधुतांशुद्धहोतें । यासप्रत्यहींधुइजेतें । तरीदुर्गंधिदेहातें । शुद्धतानये १५ अस्थिपंजरउभ
विला । शिरानाडीगुंडाळिला । मेदमांसेंसरसाविला । सांदीसांदीभरोनी १६ अशुद्धशब्देंशुद्धनाहीं । तेंहिभ
रलेंअसेदेहीं । नानाव्याधिदुःखेंतींहीं । अभ्यंतरींवसती १७ नरकाचेंकोठारभरलें । आंतबाहेरीलिडबिडिलें ।
मूत्रपोतडेंजमलें । दुर्गंधिकरुनी १८ जंतकिडेआणिआंतडीं । नानादुर्गंधीचीपोतडीं । अमुपलवथवतीकातडीं ।
कंटाळवाणी १९ सर्वांगासाशिरप्रमाण । तेथेंवळसेवाहेप्राण । उठेघाणीफुटतांश्रवण । तेदुर्गंधिनघेववे २०
डोळांनिघतीचिपडें । नाकींदाटलींमेकडें । प्रातःकाळींघाणीपडे । मुखींमळासारिखी २१ लाळथुंकाआणिम
ळ । पित्तश्लेष्माप्रबळ । तयासह्मणतीमुखकमळ । चंद्रासारिखें २२ मुखऐसेंकुश्चिळदिसे । पोटींविष्ठाभरली

१ पडदा. २ स्थान. ३ अस्पृश्य स्त्री. ४ हाडांचा पिंजरा. ५ मेद या नामें धातु. ६ रक्त. ७ शारिररोग. ८ मनांत. ९ लिंपिलेलें.

असे । प्रत्यक्षासप्रमाणनसे । भूमंडळींसर्वथा २३ पोटींघालितांदिव्यान्न । कांहींविष्ठाकांहींवमनं । भागीर
थीचेंघेतांजीवनं । त्याचीहोयलघुशंका २४ एवंमळमूत्रआणिवमन । हेंचिदेहाचेंजीवन । येणेंचिदेहवाढेजा
ण । यदर्थींसंशयनाहीं २५ पोटींनसतांमळमूत्रवोक । तरीमरोनजातीसकळलोक । झालारावंअथवारंकं ।
पोटींविष्ठाचुकेना २६ निर्मळपणेंकाढूंजातां । तरीदेहपडेलतत्वतां । एवंदेहाचीव्यवस्था । ऐसीअसे २७
ऐसाहाधडअसतां । यथाभूतपाहूंजातां । मगतेदुर्दशासांगतां । शंकाबाधी २८ ऐसियाकारागृहींवस्ती । नव
मासभोगिल्याबहुविपत्ती । नवद्विद्वारेंनिरोधिती । वायुकैंचातेथें २९ वोकानरकाचेरसझरपती । तेजठराग्नीस्त
वतापती । तेणेंसर्वहिउकडती । अस्थिमांस ३० त्वचेविणगर्भखोळे । तंवमातेसिउठतीडोहळे । कटुआम्ल
तीक्ष्णेंसर्वांगपोळे । तयाबाळकाचें ३१ बांधलेंचर्माचेंमोटाळें । तेथेंविष्ठेचेंपेटाळें । रसउपायवोकनाळें । होत
असे ३२ विष्ठामूत्रवातापित्त । नाकींतोंडींनिघतीजंत । तेथेंनिर्बुजलेंचित्त । अतिशयेंसी ३३ ऐसियेका
रागृहींप्राणी । पडिलाअत्यंतदाटणी । कळकळोनिह्मणेचक्रपाणी । सोडवीयेथूनिआतां ३४ देवासोडविसीये
थून । तरीमीस्वहितकरीन । गर्भवासहाचुकवीन । पुन्हानयेयेथें ३५ ऐसीदुखवूनिप्रतिज्ञाकेली । तंवजन्मवे
ळपुढेंआली । माताआक्रंदोंलागली । प्रसूतकाळीं ३६ नाकींतोंडींबैसलेंमांस । मस्तकद्वारेंसांडीश्वास । तें
हिबुजलेंनिःशेष । जन्मकाळीं ३७ मस्तकद्वारतेंबुजलें । तेणेंचित्तनिर्बुजलें । प्राणतळमळूंलागले । चहुंकडे
३८ श्वासोच्छ्वासकोंडला । तेणेंप्राणीजाचावला । मार्गदिसेनासाजाहाला । होतोकासावीस ३९ चित्तब
हुनिर्बुजलें । तेणेंआडभरींभरलें । लोकह्मणतीआडवेंआलें । खांडोनीकाढा ४० मगतेंखांडोनकाढिती । ह
स्तपादछेदूनिघेती । हातींसांपडलेंतेंचिकापीती । मुखनासिकाउदर ४१ ऐसेटवंकेतोडले । बाळकेंप्राणसोडि
ले । मातेनेंहिसांडिलें । कलेवर ४२ मृत्युपावलाआपण । मातेचाघेतलाप्राण । दुःखभोगिलेंदारुण । गर्भ
वासीं ४३ तथापिसुकृतेंकरूनी । मार्गसांपडलायोनी । तरीअडकलाजावोनी । कंठींस्कंधींमागुता ४४

१ ओक. २ उदक, तीर्थ. ३ राजा. ४ दरिद्री. ५ तुरंग. ६ दोन नेत्र दोन नासिका दोन कान तोंड मूत्रद्वार व पश्चिम द्वार मिळून नऊ.

तयेसंकोचितपंथीं । बळेंचिओढूनिकाढिती । तेणेंगुणेंप्राणजाती । बाळकाचे ४५ बाळकाचाजातांप्राण । अं
तींहोयविस्मरण । तेणेंपूर्वीलस्मरण । विसरोनिगेला ४६ गर्भींह्मणेसोहंसोहं । बाहेरपडतांह्मणेकोहंकोहं ।
ऐसाकष्टीजाहलाबहुतमोह । गर्भवासीं ४७ दुःखावरपडाहोताजाहला । थोरकष्टींबाहेरआला । सर्वेंचिकष्टवि
सरला । गर्भवासाचे ४८ शून्याकारजाहलीवृत्ती । कांहींआठवेनाचित्तीं । अज्ञानेंपडलीभ्रांती । तेणेंसुखचि
मानिलें ४९ देहविकारपावलें । सुखदुःखेंझळंबळें । असोऐसेंगुंडाळलें । मायाजाळीं ५० ऐसेंदुःखगर्भवा
सीं । होतेंप्राणिमात्रासी । ह्मणोनियांभगवंतासी । शरणजावें ५१ जोभगवंताचाभक्त । जोजन्मापामूनिमुक्त ।
ज्ञानबळेंविरक्त । सर्वकाळ ५२ ऐशागर्भवासींविपत्ती । निरूपिल्यायथामती । सावधहोऊनियांश्रोतीं । पुढें
अवधानद्यावें ५३ । ।इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेजन्मदुःखनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ।१।
श्रीगणेशायनमः । ।संसारहाचिदुःखमूळ । लागतीदुःखाचेइंगळ । मागांबोलिलीतळमळ । गर्भवासाची १
गर्भवासींदुःखझालें । तेंबाळकविसरलें । पुढेंवाढोंलागलें । दिवसेंदिवस २ बाळपणींत्वचाकोंवळी । दुःखहो
तांचितळमळी । वाचानाहींतयेकाळीं । दुःखसांगावया ३ देहासकांहींदुःखझालें । अथवाक्षुधेनेंपीडिलें । तरी
तेंपरमआक्रंदलें । परीअंतरनेणवे ४ माताकुरवाळीवरिवरी । परीजेपीडाजाहलीअंतरीं । तेंमायेसिनकळेअभ्यं
तरीं । दुःखहोयबाळकासी ५ मागुतेंमागुतेंस्फुंदेरडे । मातावुजावीघेऊनिकडे । व्यथानेणेतीबापुडे । तळम
ळीतजीवीं ६ नानाव्याधीचेउमाळे । तेणेंदुःखेंआंदोळे । रडेपडेकांपोळे । अग्निसंगें ७ शरीररक्षितांनय ।
घडतीनानाअपाय । खोडीअधांतरींहोय । अवयवहीनबाळक ८ अथवाअपायचुकले । पूर्वपुंण्यपुढेंठाकलें ।
मातेसिवोळखूंलागलें । दिवसेंदिवस ९ क्षणभरीमातेसिनदेखे । तरीआक्रंदोनिरुदनकरीदुःखें । तेसमयींमाते
सारिखें । आणिककाहींचनाहीं १० आसकरूनिवाटपाहे । मातेविणकदानराहे । वियोगपळमात्रनसाहे ।
स्मरणझालियानंतर ११ जरीब्रह्मादिकदेवआले । अथवालक्ष्मीनेंअवलोकिलें । तरीनवचेबुझाविलें । आपुले

१ तो मी तो मी. २ कोण मी कोण मी. ३ पडदा. ४ झाला. आहे. वाढला. वृद्धझाला. क्षीणझाला. नष्टझाला. हे सहाविकार.

मातेवांचुनी १२ कुरूपअथवाकुलक्षण । सकळांहूनिकरंटेपण । तरीनाहींतीसमान । भूमंडळींकोण्हीं १३ ऐसेंतेंकेविलवाणें । मातेविणदिसेउणें । रागेंपरतेंकेलेंतिणें । तरीआक्रंदोनिमिठीघाली १४ दुःखपावेमातेजवळी । दूरीकरितांचितळमळी । अतिप्रीतितियेकाळीं । मातेवरीलागली १५ तंवतेमातेसिमरणआलें । प्राणीवोखटेंजाहलें । दुःखेंझुरणीलागलें । आईआईह्मणोनी १६ आईपाहतांदिसेना । दीनरूपपाहेजना । आसलागलीसेमना । आईयेईलह्मणोनी १७ माताह्मणोनिमुखपाहे । तंवतीआपुलीमातानोहे । मगहिंवसलेंसेंराहे । दैन्यवाणें १८ मातावियोगेंकष्टलें । तेणेंमानसींदुःखझालें । देहहिक्षीणत्वपावलें । अतिशयेंसी १९ अथवा माताहिवांचली । मायलेंकराभेटीझाली । बाळदशांतेराहिली । दिवसेंदिवस २० बाळपणजाहलेंउणें । दिवसेंदिवसहोयशाहणें । मगतेंमायेचेंआयतेंपेखणें । होतेंतेंराहिलें २१ पुढेंलोभलागलाखेळाचा । कळपमेळवीपोरांचा आल्यागेल्याडायाचा । आनंदशोकवाहे २२ मायबापेंशिकवितीपोटें । तयाचेंदुःखपरमवाटे । चटलागलीन सुटे । संगतीलेंकुरांची २३ लेंकुरांमध्येंखेळतां । नाठवेमाताआणिपिता । तंवतेथेंहिअवचिता । दुःखपावला २४ पडिलेदांतफुटलाडोळा । मोडलापायझालाखुळा । गेलामाजअवकळा । ठाकोनिआली २५ निघाल्या देवीआणिगोंवर । उठलेंकपाळलागलाज्वर । पोटशूळनिरंतर । वायगोळा २६ लागलींभूतेंजाहलीझडपणी । जळींच्यामेसकोमायराणी । मुंज्याझोटिंगकरणी । ह्मसोबाची २७ वेताळखंकाळलागला । ब्रह्मग्रँहसंचरला । नेणोंचेडावोलांडिला । कांहींकळेना २८ एकम्हणतीबीरदेव । एकह्मणतीखंडेराव । एकह्मणतीसर्ववाव । हाब्रह्मसंबंध २९ एकह्मणतीकोणिकेलें । अंगींदैवतघातलें । एकह्मणतीचुकलें । सटवाईचें ३० एकह्मणती कर्मभोग । अंगींजडलेनानारोग । वैद्यपंचाक्षरीचांगं । बोलाऊनिआणिले ३१ एकह्मणतीहावांचेना । एकह्मणतीहामरेना । भोगभोगितोयातना । पापास्तव ३२ गर्भदुःखविसरला । तोत्रिविधतापेंपोळला । प्राणीबहुत कष्टीजाहला । संसारदुःखें ३३ इतकेंहिचुकोनिवांचला । तरीमारमारोनिशाहाणाकेला । लोकिकींनेटकाझा

१ पृथ्वी. २ निराश्रित. ३ दीनवाणी. ४ आशा. ५ आई. ६ कृशत्व. ७ ब्रह्मराक्षस. ८ उत्तम.

ला । नावराखेऐसा ३४ पुढेंमायबापेंलोभास्तव । संभ्रमेंमांडिलाविवाह । दाऊनियांसकळवैभव । नोवरीपा
हिली ३५ वऱ्हाडींवैभवदाटलें । देखोनिपरमसुखवाटलें । मनहेंरंगोनिगेलें । सासुरवाडीकडे ३६ मायबा
पेंभलतैसेंअसावें । परीसासुरवाडीकडेनेंटकेंजावें । द्रव्यनसेलतरीघ्यावें । ऋणकाळांतरें ३७ अंतरेंभावतेसा
सुरवाडी । मायबापेंगाहिलींबापुडीं। होतातिसर्वस्वेंकुडकुडी । तितुकेंचिकार्यत्यांचें ३८ नोवरीआलियाघरा ।
अतिहव्यासवाटेबरा । ह्मणेमजसारिखादुसरा । कोणीचनाहीं ३९ मायबापबंधुबहिणी । नोवरीनदेखतांवाट
तीकाणी । अत्यंतलाधलापापीप्राणी । अविद्येनेंभुलविला ४० संभोगनसतांइतुकाप्रेमा । योग्यझालियानु
लंघींसीमा । प्रीतिवाढवितीकामा । करितांप्राणीगुंतला ४१ जरीनदेखेक्षणएकडोळां । तरीजीवहोयउताव
ळा । प्रीतिपात्रेंअंतरकळा । घेऊनिगेली ४२ कोंवळेकोंवळेशब्दमंजुळ । मर्यादालज्जामुखकमळ । वक्रावलो
कनेंकेवळ । मनज्याचेंमैंदावे ४३ कळवळायेतांसांवरेना । शरीरविकळैंताआवरेना । अन्यत्रव्यवसायींक्रमे
ना । हुरहुरवाटे ४४ व्यवसायकरितांबाहेरी । मनलागलेंसेघरीं । क्षणक्षणाअभ्यंतरीं । स्मरणहोयकामिनी
चें । ४५ तुह्मीमाझियाजीवांतीलजीव । ह्मणोनिअत्यंतलाघव । दाऊनियांचित्तसर्व । हिरूनिघेतलें ४६ मैंदें
सोइरीककाढिती । फांसेघालोनिप्राणघेती । तैसेंआयुष्यगेलियाअंतीं । प्राणियासहोय ४७ प्रीतिकामिनीसि
लागली । जरीतियेसिकोणीरागेजली । तरीपरमक्षतिवाटली । मानसींगुप्तरूपें ४८ तयेंभार्येचेनिकैवारें ।
मायबापांसिनीचउत्तरें । बोलोनियांतिरस्कारें । वेगळानिघे ४९ स्त्रीकारणेंलाजसांडिली । स्त्रीकारणेंसखींसो
डिली । स्त्रीकारणेंबिघडलीं । सकळहिजीवलगें ५० स्त्रीकारणेंदेहविकिला। स्त्रीकारणेंसेवकजाहला । स्त्रीकार
णेंसांडविला । विवेकांसी ५१ स्त्रीकारणेंलोलंगता । स्त्रीकारणेअतिनम्रता स्त्रीकारणेंपराधीनता । अंगिकारि
ली ५२ स्त्रीकारणेंलोभीजाहला । स्त्रीकारणेंधर्मसांडिला । स्त्रीकारणेंअंतरला । तीर्थयात्रास्वधर्म ५३ स्त्री
कारणेंसर्वथाकांहीं । शुभाशुभविंचारिलेंनाहीं । तनमनधनसर्वही । अनन्यभावेंअर्पिलें ५४ स्त्रीकारणेंपरमा

१ जोरानें. २ मनाचा निश्चय ३ अज्ञानानें. ४ व्याकुळपणा. ५ व्यवहार. ६ स्त्री. ७ लुटारु. ८ चिंता. ९ बायको. १० विचार.

थबुडविला । प्राणीस्वहितासिनागवला । ईश्वरींकानडोळाजाहाला । स्त्रीकारणेंकामबुद्धी ५५ स्त्रीकारणेंसोडि
लीभक्ती । स्त्रीकारणेंसोडिलीविरक्ती । स्त्रीकारणेंसायुज्यमुक्ती । तेहितुच्छमानिली ५६ एकेस्त्रियेचेनिगुणें । ब्रह्मां
डमानिलेंउणें । जिवलगेंतींपिसुणें । ऐसींवाटलीं ५७ ऐसीअंतरींप्रीतिजडली ।सर्वस्वाचीसांडीकेली । तंवते
मरोनिगेली । अकस्मातभार्या ५८ तेणेंमनींशोकवाटला । म्हणेथोरघातझाला । आतांकैंचाबुडाला । संसार
माझा ५९ जिवलगाचासोडिलासंग । अवचितांझालाघरभंग । आतांकरूंदेहत्याग । म्हणेदुःखें ६० स्त्री
घेऊनिआडवी । ऊरबडवीपोटबडवी । लाजसांडोनिगौरवी । लोकांदेखतां ६१ ह्मणेमाझेंबुडालेंघर । आ
तांनकरींहासंसार । दुःखेंआक्रंदेथोर । घोरंघोषें ६२ तेणेंजीववारयावेधला । संसाराचाउबगआला । तेणेंदुः
खेंझाला । जोगीकांमहात्मा ६३ कांतेंनिघोनजाणेंचुकलें । पुनःमागुतेंलग्नकेलें । तेणेंअत्यंतचिनिमग्नझालें ।
मनद्वितीयेंसंबंधीं ६४ जाहलाद्वितीयसंबंध । सर्वेचिमानिलाआनंद । श्रोतींव्हावेंसावधान । पुढिलियेसमासीं
॥ ६५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेप्रथमसंबंधनिरूपणंनापद्वितीयः समासः २ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । द्वितीयसंबंधजाहला । दुःखमागिलविसरला । सुखमानोनिराहिला । संसाराचें १ झा
लाअत्यंतकृपण । पोटानखायअन्न । रुक्याकारणेंसोडीप्राण । एकसेरा २ कदाकल्पांतींनवेची । संचिलेंचि
पुनःसांची । अंतरींअसेलकैंची । सद्वासना ३ स्वयेंधर्मनकरी । धर्मकर्त्यासहिवारी । सर्वकाळनिंदाकरी । सा
धुजनाची ४ नेणेंतीर्थेंनेणेंव्रत । नेणेंअतीतअभ्यागत । मुंगीमुखींचेशित । तेंहिवेचूनसांची ५ स्वयेंपुण्यक
रवेना । केलेंतरीदेखवेना । उपहासकरीमना । नयेह्मणोनी ६ देवाभक्तांसउच्छेदी । अंगबळेंसकळांसिखेदी ।
निष्ठुरशब्देंअंतरभेदी । प्राणिमात्रांचें ७ नीतिसांडोनिमागें । अनीतीनेंवर्तोंलागे । गर्वधरूनफुगे । सर्वकाळ
८ पूर्वजांसिसिंतरिलें । पक्षश्राद्धनाहींकेलें । कुळदैवतटाकिलें । कोणेपरी ९ अक्षतभरलीभाणा । दुजाब्रा
ह्मणमेहुणा । आलाहोतापाहुणा । स्त्रियेसिमूळ १० कदानावडेहरिकथा । देवनलगेसर्वथा । स्नानसंध्याह्म

१ वैराग्य. २ नाश. ३ भयंकरशब्दानें. ४ दुसरें लग्न. ५ पै. ६ एकसारखें. ७ मनामध्यें. ८ चांगली इच्छा.

णेवृथा । कासयाकरावी ११ अभिलाषेंसाचीवित्तें । स्वयेंकरीविश्वासघात । मदेंमातलाउन्मत्त । तारुण्यपणें
१२ तारुण्यअंगींभरभरलें । धारिष्ठनवचेधरिलें । करूंनयेतेंचिकेलें । महापाप ॥ १३ ॥ स्त्रीकेलीपरीधाकुटी
धीरनधरवेपोटीं । विषयलोभेंशेवटीं । वोळखीसांडिली १४ मायबहिणीनविचारी । जाहलापापीपरद्वा
री । दंडपावलाराजद्वारीं । तरीपालटेना १५ परस्त्रीदेखोनदृष्टीं। अभिलाषउपजेपोटीं । अकर्तव्यों[४]हिंपुटी । पुनः
होय १६ ऐसेंपापउदंडकेलें । शुभाशुभनाहींउरलें । तेणेंदोषेंदुःखभरलें । अकस्मातअंगीं १७ व्याधिभरली
सर्वांगीं । प्राणीजाहलाक्षयरोगी । केलेदोषआपुलेभोगी । शीघ्रंकाळें १८ दुःखेंसर्वांगफुटलें । नासिकआ
घवेंचिबैसलें । लक्षणजाऊनिझालें । कुलक्षण १९ देहासक्षीणताआली । नानाव्यथाउद्भवली । तारुण्यशक्ति
राहिली । खंगलाप्राणी २० सर्वांगींलागल्याकळा। देहासआलीअवकळा। प्राणीकांपेचळचळां । शक्तिनाहीं
२१ हस्तपादादिकझडले । सर्वांगींकिडेपडले । देखोनिथुंकोंलागले । लहानथोर २२ जाहलीविष्ठेचीसार
णी । भोंवतीउठलीवर्ढाणी । अत्यंतखंगलाप्राणी । जीवनवचे २३ आतांमरणदेगादेवा । बहुकष्टझालेजीवा
जाहलानाहींनेणोंठेवा । पातकांचा २४ दुःखेंखळखळांरडे । जोंजोंपाहेअंगाकडे । तोंतोंदैन्यवाणेंबापुडें । त
ळमळीजीवीं २५ ऐसेंकष्टझालेबहुत । सकळझालेंवार्तहत । दरवडाघालूंनिवित्त । चोरटींनेलें २६ जाहलें
अरत्रनांपरत्र । प्रारब्धठाकलेंविचित्र । आपुलेंआपणमळमूत्र । सेविलेंदुःखें २७ पापसामुग्रीसरली । दिव
सेंदिवसव्यथाहरली । वैद्येंऔषधेंदीधलीं । उपचारझाला २८ मरतमरतवांचला । यासपुनःजन्मझाला ।
लोकह्मणतीपडिला । माणसांमध्यें २९ येरेंस्त्रीआणिली । पुन्हाघरवातमांडिली । अतिस्वार्थबुद्धीधरिली । पु
न्हांमागुती ३० कांहींवैभवमेळविलें । पुन्हांसर्वहिसंचिलें । परंतुगृहबुडालें । संताननाहीं ३१ पुत्रसंतान
नसतांदुःखी । वांझनावपडलेंलोकीं । तेंनफिटेह्मणोनिलेंकी । तरीहोआतां ३२ ह्मणोनिनानासायास । बहुत
देवांसकेलेनवस । तीर्थेंव्रतेंउपवास । धरणेंपारणेंमांडिलें ३३ विषयसुखतेंराहिलें । वांझपणेंदुःखीकेलें । तंव

१ आशा. २ द्रव्य. ३ परस्त्री. ४ अयोग्य कर्म. ५ दुःखी. ६ चांगलें व वाईट. ७ सत्वर, ८ व्यर्थ. ९ यालोकीं व परलोकीं.

तेंकुळदैवतपावलें । झालीवृद्धी ३४ त्यालेंकरावरीअतिप्रीती । दोघेंहिक्षणएकनविसंबिती । कांहींझाल्याआ क्रंदती । दीर्घस्वरें ३५ ऐसीतेपरमदुःखित । पुजितहोतींनानादैवत । तंवतेंहिमेलेंअवचित । पूर्वपापेंकरूनी ३६ तेणेंबहुतदुःखीझाले । घरींअंधारेंपडिलें । ह्मणतीआह्मासकांठेंविलें । देवेंवांझकरूनी ३७ आह्मा द्रव्यकायकरावें । तेंजावेंपरीअपत्यव्हावें । अपत्यालागींत्यजावें । लागेसर्व ३८ वांझपणसंदिसिंगेलें । तोंमरतवां झनांवपडलें । तेंनफिटेकांहींकेलें । तेणेंदुःखेंआक्रंदती ३९ आमुचीवेलीकांखुंटली । हाहादेवावृत्तिबुडाली । मज कुळस्वामिनीकांक्षोभली । विझालाकुळदीप ४० आतांलेंकराचेंमुखदेखेन । तरीआनंदेंराडीचालेन । आणि गळहीटोचीन । कुळस्वामिनीपासीं ४१ आईभुत्याकरीनतुझा । नांवठेवीनकेरधुंजा । वेसनींघालीनमाझा । म नोरथपुरवी ४२ बहुतदेवांसनवसकेले । बहुतगोसांवींधुंडिले । मटगटांगिंरूंलागले । सगळेविंचू ४३ के लेसंबंधाचेसायास । राहाणेघातलेंबहुवस । केळेंनारिकेळेंब्राह्मणांस । आम्रदानेंदीधलीं ४४ केलींनानाकौटावें । पुत्रलाभेंकेलींढाळें । तरीअदृष्टेंफिरलें । पुत्रनाहीं ४५ वृक्षाखालेंजाऊनिनाहाती । फळतींझाडेंकरपती । ऐसेना नादोषकरिती ! पुत्रलोभाकारणें ४६ सांडोनिसकळवैभव । त्यांचावारयावेधलाजीव । तंवतोपावलाखंडेराव । आणिकुळस्वामिनी ४७ आतांमनोरथपूरती । स्त्रीपुरुषेंआनंदती । सावधहोऊनिश्रोतीं । पुढेंअवधानद्यावें ४८ ॥ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेद्वितीयसंबंधनिरूतणंनामतृतीयः समासः ॥ ३ ॥ ।श्री श्रीगणेशायनमः । । लेंकुरेंउदंडझालीं । तंवतेलक्ष्मीनिघोनगेली । बापुडींभिकेसलागलीं । कांहींखावयासी मिळेना १ लेंकुरेंखेळतीधाकुटीं । एकरांगतीएकपाठीं । ऐसीघरभरीझालीदाटी । कन्याआणिपुत्रांची २ दिवसेंदिवसखर्चवाढला । यावाहोतातोखुंटोनिगेला । कन्याउपवरझाल्यात्यांला । उजेंवावयाद्रव्यनाहीं ३ मा यबापेंहोतींसंपन्न । त्यांचेंउदंडहोतेंधन । तेणेंकरितांप्रतिष्ठामान । जनींझालाहोता ४ श्रमआहेलोकाचारीं । पहिलीनांदणूकनाहींघरीं । दिवसअभ्यंतरीं । दरिद्रआलें ५ ऐसीघरवातवाढली । खातींतोंडेंमिळालीं ।

१ मोठ्या शब्दानें. २ मूल. ३ कुळदेवता. ४ इच्छा. ५ पुष्कळ. ६ नारळ. ७ आंबे. ८ दैव. ९ वित्त. १० बहुत. ११ लग्न करण्यास.

तेणेंप्राणियांसिलागली । काळजीउद्वेगाची ६ कन्याउपवरझाल्या । पुत्रासनोवऱ्याआल्या । आतांउजवण्या
केल्या । पाहिजेतकीं ७ जरीमुलेंतैसींचराहिलीं । तरीपुन्हांलोकलाजलागली । ह्मणतीकासयाव्याली । ज
न्मदरिद्रें ८ ऐसीलोकलाजझोईल । वडिलाचेंनावजाईल । आतांऋणकोणदेईल । लग्नापुरतें ९ मागेंऋ
णज्याचेंघेतलें । त्याचेंपरतोननाहींदिधलें । ऐसेंआभाळकोसळलें । उद्वेगाचें १० आपणखातोअन्नासी । अन्नखा
तेंआपणासी । सर्वकाळमानसीं । चिंतातुर ११ पतअवघीचमोडली । वस्तुभावगाहाणपडली । आहादेवावेळ
आली । आतांदिवाळ्याची १२ कांहींकेलाताडामोडा । विकिलाघरचारेडापाडा । कांहींपैकारोकडा । का
ळांतरेंकाढिला १३ ऐसेंऋणघेतलें । लौकिकीदंभकेलें । सकळह्मणतीनांवराखिलें । वडिलांचें १४ ऐसेंऋण
उदंडझालें । ऋणाइतींवेढूनिघेतलें । मगप्रयाणआरंभिलें । विदेशाप्रती १५ दोनवर्षेंबुडीमारिली । नीचसे
वाअंगिकारिली । शरीरिंआपदाभोगिली । अतिशयेंसी १६ कांहींमेळविलेंविदेशीं । जीवलागलामनुष्यांपाशीं ।
मगपुसोनियांस्वामीसी । मुरडताझाला १७ तंवतींअत्यंतपीडापावलीं । वाटपहातबैसलीं । ह्मणतींदिवसग
तीकांलागली । कायकारणदेवा १८ आतांआह्मींकायखावें । कितीउपवासीमरावें । ऐसियाचेसंगतीसदेवें ।
कांपांघातलेंआह्मासी १९ ऐसेंआपुलेंसुखपाहती । परित्याचेंदुःखनेणती । आणिशक्तिगेलियाअंतीं । को
णीचकामानयेती २० असोऐसीवाटपाहतां । दृष्टींदेखिलाअवचितां । मुलेंधांवतीतातातातातो । भागलासीह्म
णोनी २१ स्त्रीदेखोनिआनंदली । ह्मणतीआमुचींदैन्येंफिटलीं । तंवयेरेंदीधली । गांठोडीहातीं २२ सक
ळांसआनंदझाला । ह्मणतीआमुचावडिलआला । तेणेंतरीआम्हाला । आंगड्याटोप्याआणिल्या २३ ऐसाआ
नंदचारीदिवस । सर्वेंचिमांडिलीकुसमुस । ह्मणतीहेगेलियाआह्मास । पुनःआपदालागती २४ ह्मणोनिआणि
लेंतेंअसावें । याणेंमागुतीविदेशाजावें । आह्मीहेंखाउंतोंयावें । द्रव्यमेळवूनी २५ ऐसीवासनासकळांची ।
अवघींसोयरींसुखाचीं । स्त्रीअत्यंतप्रीतीची । तेहिसुखालागली २६ विदेशींबहुतदगदगला । विश्रांतिघ्याव

१ कर्ज. २ सुवर्ण, रुपें, भांडीं, शेत, द्रव्य, वस्त्र, घर, वगैरे सर्व इष्टेट. ३ गमन. ४ परदेश. ५ दुःख. ६ अकस्मात. ७ संकट.

यापरीं आला । श्वासहिनाहीं टाकिला । तों जाणें वोढवलें २७ पुढें अपेक्षां जोशियाची । केली विवंचना मुहुर्तांची । वृत्तिगुंतलीतयाची । जातां प्रशस्तनवाटे २८ मायामात्रासिद्धकेली । काहीं सामुग्रीबांधिली । लेंकुरें दृष्टी पाहिलीं । मार्गस्थझाला २९ स्त्रियेसिअवलोकिलें । वियोगें परमदुःखबहुतवाटलें । प्रारब्धसूत्रतुटलें । ऋणा नुबंधाचें ३० कंठसद्गदितजाहला । नसांवरेचिगहिवरआला । लेंकुरें आणिपित्याला । ताडातोडीजाहली । ३१ जरीऋणानुबंधअसेल । तरीमागुतीभेटीहोईल । नाहींतरीसंगतिपुरेल । येचभेटीनेंतुमची ३२ ऐसेबोलोनिस्वारहोये । मागुतीफिरफिरोनिपाहे । वियोगदुःखनसाहे । परंतुकांहींनचले ३३ आपुलागांवराहिलामागें । चित्तभ्रमलेंसंसारउद्वेगें । दुखावलाप्रपंचसंगें । अभिमानास्तव ३४ तेसमयींमाताआठवली । ह्मणेधन्य धन्यतेमाउली । मजकारणेंबहुतकष्टली । परीमीनेणेंचिमूर्ख ३५ आजिजरीतेअसती । तरीमलाकदानविसंबती । वियोगहोतांआक्रंदती । तेपोटआगीवेगळीच ३६ पुत्रवैभवहीनभिकारी । मातातैसाचिअंगिकारी । द गदगलादिखोनअंतरीं । त्याच्यादुःखेंदुखावे ३७ प्रपंचविचारेंपाहतां । हेंसकळजोडेनजोडेमाता । हेंशरीरजयें करितां । निर्माणजाहलें ३८ लांवतरीतेमाया । कायकराव्यासहस्रजाया । परीभुलोनिगेलोंवाया । मकरध्वजाचेनी ३९ याएकाकामाकारणें । जिवलगासीद्वंद्ववेणें । सखीतेचपिशुनें । ऐशींवाटती ४० ह्मणोनिधन्य धन्यप्रपंचीजन । जेमायबापाचेंभजन । करितीनकरितीमन । निष्ठुरजिवलगासी ४१ संगतिस्त्रियाबाळकांची । आहेसाठीशन्मांची । परीमायबापकैचीं । मिळतीलपुढें ४२ ऐसेंपूर्वींहोतेंऐकिलें । परीतेंसमयींनाहींकळलें । मन हेंबुडोनगेलें । रतिसुखाचियाडोहीं ४३ हींसखींवाटतींपरीपिशुणें । मिळालींवैभवाकारणें । रितेंजातांलाजिरवाणें । अत्यंतवाटे ४४ आतांभलतैसेंकरावें । परीद्रव्यमिळवूनन्यावें । रितेंजातांस्वभावें । दुःखआहे ४५ ऐसीविवंचनाकरी । दुःखवाटलेंअंतरीं । चिंतेचियेमहापूरीं । बुडोनिगेला ४६ ऐसाहादेहआपुला । असतांचि पराधीनकैसा । ईश्वरींकानकोंडाझाला । कुटुंबकाबाडी ४७ याएकाकामासाठीं । जन्मगेलाआटाआटी । व

१ इच्छा. २ दूर देशाला ज्याच्या करितां उत्तम वेळ पाहाणें विषयीं मुहूर्त. ३ देवांने. ४ स्नेह. ५ हृदय. ६ बायका.

यवेंचल्याशेवटीं एकलेंचिजावें ४८ ऐसामनींपस्तावला । क्षणएकउदासझाला । सर्वेचिप्राणीझळंबळा । मायाजाळें ४९ कन्यापुत्रआठवलीं । मनींहूनिक्षितिवाटली । ह्मणेलेंकुरेंअंतरलीं । माझींमज ५० मागी लदुःखआठवलें । जेंजेंहोतेंप्राप्तझालें । मगरुदनआरंभिलें । दीर्घस्वरें ५१ अरण्यींरुदनकरितां । कोणीनाहींबु झाविता । मगहोयविचारिता । आपुलेमनीं ५२ आतांकासयारडावें । प्राप्तहोतेंतेंभोगावें । ऐसेंबोलोनियां जीवें । धारिष्टकेलें ५३ ऐसादुःखेंदगदगला । मगविदेशाप्रतिगेला । पुढेंप्रसंगकैसावर्तला । तोसावधऐका ५४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेसंपत्तिवेधनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ पुढेंगेलाविदेशासी । प्राणीलागलाआपुल्याअभ्यासंगोसी । आपुल्याजीवेंसोसी । नानाश्र म १ ऐसादुस्तरसंसार । करितांकष्टलाथोर । पुढेंदोनीचारीसंवत्सर । द्रव्यमिळविलें २ सर्वेचिआलादेशा सी । तोंअवर्षणपडिलेंदेशीं । तेणेंगुणेंमनुष्यांसीं । बहुतकष्टजाहले ३ एकांच्याबैसल्याअमृतकळा । एकांसचं द्रीलागलीडोळां । एककांपतीचळचळां । दैन्यवाणी ४ एकदीनरूपबैसलीं । एकसुजलींआणिमेलीं । ऐसीं कन्यापुत्रेंदेखिलीं । अकस्मातडोळां ५ तेणेबहुतदुःखीझाला । देखोनियांउभडआला । प्राणीआक्रंदोंलाग ला । दैन्यवाणें ६ तंवतींअवघींसावधझालीं । ह्मणतींबाबाजेऊंघालीं । अन्नालागींमिटकळी । झडाघालिती ७ गांठोडेंसोडोनिपाहती । हातांपडलेंतेंचिखाती । कांहींतोंडींकांहींदांतीं । प्राणजातीनिघोनियां ८ तां तडीतांतडीजेऊंघाली । तोंजेवितांकांहींमेलीं कांहींहोतींधांदावलीं । तींहीमेलीअजीर्णें ९ ऐसींबहुतेकमे लीं । एकदोनमुलेंउरलीं । तींहीदैन्यवाणीझालीं । आपुलेमातेवांचूनी १० ऐसेंअवर्षणआलें । तेणेंघरचिबु डालें । पुढेंदेशींसुभिक्षझालें । अतिशयेंसी ११ लेंकुरांनाहींवाढवितें । अन्नकरावेंलागेआपुलेंनिहातें । बहुत्रा सघेतलाचित्तें । स्वयंपाकाचा १२ लोकींभरीसघातलें । पुनःमागुतेंलग्नकेलें । द्रव्यहोतेंतेंवेचिलें । लग्नाकारणें १३ पुन्हाविदेशासिगेला । द्रव्यमेळवूनिआला । तंवघरींकलहोलागला । सावंत्रपुत्रांसी १४ स्त्रीझाली

१ दुःख. २ मोठ्यानें. ३ व्यापारास, उद्योगास. ४ वर्षें. ५ दुष्काळ. ६ दांतखिळ्या. ७ पांढरी. ८ सत्वर. ९ स्वस्थता. १० सवतीचे पुत्र.

॥६॥

॥५॥

न्हातीधुती पुत्रदेखोंनशकती । भ्रतारांचीगेलीशक्ती । वृद्धझाला १५ सदाभांडणपुत्राचें । कोणीनायकतीको
णाचें । वनिताअतिप्रीतीचें । प्रीतिपात्र १६ किंतुंबैसलामना । एकेठाईंपडेना । ह्मणोनियांपांचजणां । मेळ
विलें १७ पांचजणवांटेकरिती तोंतेपुत्रनायकती । निवाडानव्हेचिअंतीं । भांडणलागलें १८ बापलेंकांचें
भांडणझालें । लेंकींबापासमारिलें । तंवतेंमातेनेंघेतलें । शंखतीर्थ १९ ऐकोनिमिळालेलोक । उभेपाहतीकौ
तुक । ह्मणतीबापासलेक । कामाआले २० ज्यांकारणेकेलेनवस । ज्यांकारणेकेलेसायास । तेपुत्रमातापित
यांस । मारितीपाहा २१ ऐसाआलापापकळी । आश्चर्यमानिलेंसकळीं । उभेतोडितीकळी । नागरिकलोक
२२ पुढेंबैसोनपांचजण । वांटेकेलेतत्समान । बापलेंकांचेंभांडण । तोडिलेंतीहीं २३ बापासवेगळेंघातलें
खोंपटबांधोनिदिधलें । मनकांतेचेंलागलें । स्वार्थबुद्धी २४ कांतातरुणपुरुषवृद्ध । दोघांसपडिलासंबंध । खे
दसांडूनिआनंद । मानिलातीहीं २५ स्त्रीसांपडलीसुंदर । गुणवंतआणिचतुर । ह्मणेमाझेंभाग्यथोर । वृद्धं
पणीं २६ ऐसाआनंदमानिला । दुःखसर्वविसरला । तंवतोगलबलाझाला । परचक्रआलें २७ अकस्मातधाडी
आली । कांताबंदीधरूनिनेली । वस्तभावहीगेली । प्राणियाची २८ तेणेंदुःखजाहलेंभारी । दीर्घस्वरेंरुदनकरी
मनींआठवेसुंदरी । गुणवंत २९ तंवतिचीवार्ताआली । तुमचीकांताभ्रष्टविली । ऐकोनियांअंगघाली । पृथ्वीवरी
३० सव्यंअपसंव्यलोळे । जळेंपाझरतीडोळे । आठविताचित्तपोळे । दुःखानळें ३१ द्रव्यहोतेंमे ्विलें । तें
हिलग्नासवेंचिलें । कांतेसहिधरूननेलें । दुराचारीं ३२मजाहिवृद्धपणआलें । लेंकींवेगळेंघातलें । ्ाहादेवाओ
ढवलें । अदृष्टमाझें ३३ द्रव्यनाहींकांतानाहीं । ठावनाहींशक्तिनाहीं । देवामजकोणीचनाहीं । तुजवेगळें ३४
पूर्वींदेवनाहींपूजिला । वैभवदेखोनिभुलला । सेखींप्राणीपस्तावला । वृद्धपणीं ३५ देहअत्यंतखंगला । सर्वांगें

॥६॥

वाळोनिगेला । वातपित्तेंउसळला । कंठदाटलाकफें ३६ वळेजिव्हेचीबोबडी । कफेंकंठघडघडी । दुर्गंधिसुट
लीतोंडीं । नाकींश्लेष्मावाहे ३७ मानकांपेचळचळां । डोळेगळतीभळभळां । वद्धपणींअवकळा । ठाकोनिआली

---

१ पति. २ स्त्री. ३ धोका. ४ नगरांतरहाणारे. ५ बायको. ६ दैव. ७ ह्मातारपण. ८ शत्रु. ९ डाव्या बाजूस. १० उजव्या बाजूस.

३८ दंतपाटीउखळली । तेणेंबोचरींखडीपडली । मुखींलाळगळोंलागली । दुर्गंधीची ३९ डोळांपाहतांदिसे
ना । कानींशब्दऐकेना । दीर्घस्वरेंबोलवेना । दमदाटे ४० शक्तिपांयांचीराहिली । बैसवेनामुरकुंडीघाली ।
बृहतीवाजोंलागली । तोंडाचीऐसी ४१ क्षुधालागतांआवरेना । अन्नसमयींमिळेना । मिळालेंतरीचावेना । दांतगे
ले ४२ पित्तेंजिरेनाअन्न । भक्षितांचिहोयवमन । तैसेंचजायनिघोन । अपानद्वारें ४३ विष्ठामूत्रआणिबळस ।
भोंवतावमनेंकेलानास । दुरोनजातांकोंडेश्वास । विश्वजनाचा ४४ नानादुःखेंनानाव्याधी । वृद्धपणींचळेबुद्धी
तरीपुरेनाअवधी । आयुष्याची ४५ पापण्याभोंवयांचेकेश । पिकोनिझडलेनिःशेष । सर्वांगींलेंबेमांस । चिर
गुटासारिखें ४६ देहसर्वपारिखेंझालें । सवंगडेनिःशेषराहिले । सकळप्राणिमात्रबोले मरेनांका ४७ जेजन्मो
निपोशिलीं । तेंचिफिरोनिपडिलीं । अंतींविषमवेळआली । प्राणियासी ४८ गेलेंतारुण्यगेलेंबळ । गेलेंसंसारा
चेंसळ । वाताहातझालेंसकळ । शरीरआणिसंपत्ती ४९ जन्मवरीस्वार्थकेला । तितुकाहिव्यर्थगेला । कैसावि
षमकाळआला । अंतकाळीं ५० सुखाकारणेंझुरला । सेखींदुःखेंकष्टीझाला । पुढेंमागुतीधोकाआला । यमया
तनेचा ५१ । श्लोक । जन्मदुःखंजरादुःखंनित्यदुःखंपुनःपुनः । संसारसागरेदुःखंतस्माज्जागृहिजागृहि । १ ।
। टीका । जन्मअवघादुःखमूळ । लागतीदुःखाचेंबिंगळ । ह्मणोनियांतात्काळ । स्वहितकरावें ५२ असोऐसेंवृद्धपण
सकळांसआहेदारुण । ह्मणोनियांशरण । भगवंतासिजावें ५३ पुढेंवृद्धांसतत्वतां । गर्भीपस्तावाहोता । तोचिआ
लामागुता । अंतकाळीं ५४ ह्मणोनिमागुतेंजन्मांतरं । प्राप्तमातेचेंउदर । संसारहाअतिदुर्धर । तोचिठाकोनिआला
५५ भगवद्भजनावांचुनीं । चुकेनाहेजन्मयोनी । तापत्रयाचीजाचणी । सांगिजेलपुढें ५६ ॥ ॥ इतिश्रीदा
सबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेकांताहरणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ तापत्रयाचेंलक्षण । आतांसांगिजेलनिरूपण । श्रोतींकरावेंश्रवण । एकाग्रहोउनीं १
जोतापत्रयींपोळला । तोसंतसंगेंनिवाला । आर्तभूततोषला । पदार्थेंजेवीं २ क्षुधाक्रांतासमिळेअन्न । तृषाक्रां

१ भूक. २ ओक. ३ पश्चिमद्वार. ४ सर्व. ५ संकट दुःख. ६ ऐश्वर्य. ७ शेवटीं. ८ जागाहो जागाहो. ९ निखारे. १० दुसरा जन्म.

तासजीवनें । बंदींपडिलात्याचेंबंधन । तोडितांसुख ३ महापूरेंजाजावला । तोपैलतीरासनेला । कांतोस्वप्नीचाचे
इला । स्वप्नदुःखी ४ कोणीएकासिमरण । येतांदीधलेंजीवदान । संकटांसानिवारण । केलियासुख ५ रो
गीयासिऔषध । सप्रचीतआणिशुद्ध । तयासिहोयआनंद । आरोग्यहोतां ६ तैसासंसारदुःखेंदुखवला । त्रिविधें

तापेंपोळला । तोचिअधिकारीजाहला । परमार्थासी ७ तेत्रिविधतापकैसे । आतांबोलिजेतीतैसे ।
त्यांविषयींएकअसे । वाक्याधार ८॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ देहेंद्रियमनःप्राणैःसुखंदुःखंयदाप्यते । इममाध्यात्मि
कंतापंविजानीयाद्धिदेहिनाम् १ सर्वभूतैर्देहयोगात्सुखंदुःखंयदाप्यते । द्वितीयंतंविजानीयात्संतापंचाधिभौति
कम् २ शुभाशुभैःकर्मभिस्तैर्देहांतेयमयातना । स्वर्नरकादिभोक्तव्यमिदंवित्ध्याधिदैविकम् ३ ॥ ॥ टीका ॥
एकतापआणिआध्यात्मिक । दुजातोआधिभौतिक । तिसराआधिदैविक । तापजाणावा ९ आध्यात्मिकतो
कोण । कैसीत्याचीवोळखण । आधिभौतिकाचेंलक्षण । जाणिजेकैसें १० आधिदैविकतोकैसा । कवणतया
चीदशा । देहींविशदकळेऐसा । विस्तारकीजे ११ हांजीम्हणोनिवक्ता । जाहलाकथाविस्तारिता । आध्यात्मि
कतापआतां । सावधऐका १२ देहइंद्रियेंआणिप्राण । याचेनियोगेंआपण । सुखदुःखेंशिणेजाण । यानांव
आध्यात्मिक १३ देहामधूनजेंआलें । इंद्रियप्राणेंदुःखझालें । तेंआध्यात्मिकबोलिलें । तापत्रय १४ दे
हामधूनिकायआलें । प्राण्यासकोणदुःखझालें । आतांहेंविशदकेलें । पाहिजेकीं १५ खरूजखवडेपुळियाना
रू । नखुरडेंमांजऱ्यादेवीगोवारूं । देहामधीलविकारू । यानांवआध्यात्मिक १६ कावमाजरीकेंसतोड । वो

खटेवर्णकाळेफोड । व्याधिमळव्याधिमहाजड । यानांवआध्यात्मिक १७ अंगुळवेडेगालफुगी । कंडउठेजे
वाउगी । हिरडीसुजेभरेवणगी । यानांवआध्यात्मिक १८ वाउगेफोडउठती । कांतेसुजेअंगकांती । वातआ
णितिडकालागती । यानांवआध्यात्मिक १९ नायटेअंदुगजकरण । मेहाचेंपोटविस्तीर्ण । बैसलेंटाळेंफुटतीक
र्ण । यानांवआध्यात्मिक २० कुष्टआणिओलाकुष्ट । पंडुरोगअतिश्रेष्ठ । क्षयरोगाचेकष्ट । यानांवआध्यात्मिक

१ उदक. २ कायिक वाचिक मानसिक. ३ इंद्रियापासून जो ताप तो आध्यात्मिक. ४ पंचभूतांपासून होणारा जो ताप तो आधिभौतिक.

२१ वाटीवटकवायगोळा । हातींपायींलागतीकळा । भोवंडीवाहेवेळोवेळां । यानांवआध्यात्मिक २२ वो
लंडाआणिवळ । पोटशूळाचीतळमळ । अर्धशिशीउठेकपाळ । यानांवआध्यात्मिक २३ दुःखेंमाजेआणिमा
न । पृष्ठीग्रींवाआणिवदर्‍ं । अस्थिमांसेंदुखतीजाण । यानांवआध्यात्मिक २४ कुळीकरतळकामिणी । मुरुम
सुंटरेमाळिणी । विदेशींलागेपाणी । यानांवआध्यात्मिक २५ जळशोषआणिहिंवारें । गिरगिरीआणिअंधारें ।
ज्वरपांचवाआणिशारें । यानांवआध्यात्मिक २६ शैत्यउष्णआणितृषा । क्षुधानिद्राआणिदिशा । विषयँतृष्णे
चीदुर्दशा । यानांवआध्यात्मिक २७ आळसीमूर्खआणिअपेशी । भयउपजेमानसीं । विसराकुदुश्चितअहर्नि
शी । यानांवआध्यात्मिक २८ मूत्रकोंडेआणिपरमे । रक्तपितीआणिरक्तपरमे । खडाचढाचेनिश्रमें । यानांवआ
ध्यात्मिक २९ मुरडाहगवणउन्हाळे । दिशाकोंडतांआंदोळे । एकव्यथाअसोननकळे । यानांवआध्यात्मिक ३०
गांठढळलीझालेजंत । पडेआंवआणिरक्त । अन्नतैसेंचिपडत । यानांवआध्यात्मिक ३१ उचकीलागलीउशो
तगेला । पित्तउसळलेंउलटझाला । खरेपडसेंआणिखोकला । यानांवआध्यात्मिक ३२ पोटफुगीआणितडस
भरलाहीरलागलाघांस । फोडीलामतांकासाविस । यानांवआध्यात्मिक ३३ उसळलादमआणिधाप । पडजी
भढांसीआणिकफ । मोठावातज्वरआणिसंताप । यानांवआध्यात्मिक ३४ कोणीसेंदूरघातला । तेणेंप्राणीनि
बुंजला । घशामध्येंफोडआला । यानांवआध्यात्मिक ३५ गळचोव्याआणिजीभझडे । सदामुखींदुर्गंधिपडे ।
दंतहीनलागतीकिडे । यानांवआध्यात्मिक ३६ जरंडीघोणाळागंडमाळा अवचितांस्वयेंफुटेडोळा । आपणचि
कापीअंगुळा । यानांवआध्यात्मिक ३७ कळातिडकालागती । कांतेदंतउन्मळती । अधेरजिव्हरगडती । या
नांवआध्यात्मिक ३८ कर्णदुःखनेत्रदुःख । नानादुःखेंघडेशोक । गंभींधआणिनपुंसक । यानांवआध्यात्मिक ।
३९ फुलेंवडसआणिपडळें । कीडगर्तारातांधळें । दुश्चितभ्रमिष्टआणिखुळें । यानांवआध्यात्मिक ४०
मुकेबधिरराखोंडे । थोंटेचळलेआणिवेडे । पांगुळकुन्हेआणिपावडे । यानांवआध्यात्मिक ४१ तारसेंघुलेंकानें

---

१ कमर. २ पाठ. ३ कंठ. ४ मुत्र. ५ हाडें. ६ थंडी. ७ त्रियांची आशा. ८ रात्रंदिवस. ९ आंठ. १० उतरत्र झाल्यापासून आंधळा.

कैरें । गारोळेंजामुनटापरें । षडांगुळेंगंगाणेंविदारें । यानांवआध्यात्मिक ४२ दांतरेंबोंचरेंवाणाळ । घ्राणहीं
नश्रोत्रहीनबरळ । अतिकृशअतिस्थूळ । यानांवआध्यात्मिक ४३ तोतिरेंबोबडेंनिर्बळ । रोगीकुरूपकुटिळ । म
त्सरीखादाडतापिळ । यानांवआध्यात्मिक ४४ संतापीअनुतापीमत्सरी । कामिकहेवातिरस्कारी । पापीअव
गुणीविकारी । यानांवआध्यात्मिक ४५ उसणवताठाकरक । आवटलेंआणिचरक । सुजीआणिचाळक । यानां
वआध्यात्मिक ४६ सलआडवेंगर्भपात । स्तनगुंतलेसन्निपात । संसारकोंडेंअपमृत्य । यानांवआध्यात्मिक
४७ नखविषआणिहिंगुरडें । बाचडआणिवावडें । उगीचदांतखीळपडे । यानांवआध्यात्मिक ४८ झडती
पातींसुजतीभोंवया । नेत्रींहोतीराजणवाडिया । चाळसीलागेप्राणिया । यानांवआध्यात्मिक ४९ वांगतिळसु
रमेलासें । चामखीळगलंडेमसे । चुकुरहोइजेमानसें । यानांवआध्यात्मिक ५० नानाफुगेआणिआवाळें ।
अंगींदुर्गंधीप्रबळे । चाडचाडीलाळगळे । यानांवआध्यात्मिक ५१ नानाचिंतेचीकाजळी । नानादुःखेंचित्तपो
ळी । व्याधिवांचूनतळमळी । यानांवआध्यात्मिक ५२ वृद्धपणींच्याआपदा । नानारोगहोतीसदा । देहक्षीण
सर्वथा । यानांवआध्यात्मिक ५३ नानाव्याधिनानादुःखें । नानाभोगनानाखाडकें । प्राणीतळमळीशोकें । या
नांवआध्यात्मिक ५४ ऐसाआध्यात्मिकताप । पूर्वपापाचासंताप । सांगतांसरेनाअमुप । दुःखसागर ५५
बहुतकायबोलावें । श्रोतींसंकेतेंजाणावें । पुढेंबोलिलेंस्वभावें । आधिभौतिक ५६ । । इतिश्रीदासबोधेगु
रुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेआध्यात्मिकतापनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ६ । । छ । । छ । । छ । ।
श्रीगणेशायनमः । । मागांझालेंनिरूपण । आध्यात्मिकाचेंलक्षण । आतांआधिभौतिकतोकोण । सांगिजे
ल १ । । श्लोक । । सर्वभूतैर्देहयोगात्सुखंदुःखंयदाप्यते । द्वितीयंतंविजानीयात्संतापंचाधिभौतिकम् १ ।
। टीका । । सर्वभूतांचेनिसंयोगें । तापहोतांमनभंगे । सुखदुःखउपजोंलागे । यानांवआधिभौतिक २ तरीआ
धिभौतिकाचेंलक्षण । प्रांजळकरूनिनिरूपण । जेणेंअनुभवासयेपूर्ण । वोळखीतापत्रयाची३ठेंचालागतीमोड

१ लाड. २ संकटें, फजिती. ३ पुष्कळ. ४ सगर राजाच्या पुत्रानीं उत्पन्न केला सबब सागर (समुद्र.) ५ स्वच्छ, स्पष्ट.

तीकांटे । वाजतीशस्त्रांचेघायवटे । सलशिळकाआणिसरांटे । यानावआधिभौतिक ४ आग्याआणिकाचकु
हिरी । अवचटलागेशरीरीं । गांधीलयेऊनिदंशकरी । यानांवआधिभौतिक ५ मासीगोमासीमोहळमासी ।
मुंगीतेलमुंगीडांसदंशी । सोटजळूलागेपायांशी । यानांवआधिभौतिक ६ पिसापिसोळेचांचण । कुसळेमुंगळे
ढेंकूण । विसीफओंवरगोंचीडजाण । यानांवआधिभौतिक ७ गोमींविंचूआणिविखारें । व्याघ्रलांडगेआणि
सूंकर । गोसायालआणिसामर । यानांवआधिभौतिक ८ रानगाईरानम्हैंसे । रानशकटेंआणिरिंसे । रानहस्ती
लांवपिसें । यानांवआधिभौतिक ९ मूसरीनेंवोढूननेलें । कांतेंअवचितबुडालें । अथवाखडाळींपडिलें ।
यानांवआधिभौतिक १० नानाविखारेंअजगर । नानामगरजळचर । नानावनचरेंअपार । यानांवआधि
भौतिक ११ अश्ववृषभआणिंखर । श्वानसूकरजंबूकमार्जार । ऐसींबहुविधक्रूर । यानांवआधिभौतिक ।
१२ ऐसींकर्कशेंभयानकें । बहुविधदुःखदायकें । दुःखेंदारुणअनेकें । यानांवआधिभौतिक १३ भिंतीमाळ
वदेंपडती । कडेभुयारींकोसळती । वृक्षअंगावरमोडती । यानांवआधिभौतिक १४ कोणीएकाचाशापजडे ।
कोणीएकेंकेलेचेडे । अधांतरींहोतीवेडे । यानांवआधिभौतिक १५ कोणीएकेंचाळविलें । कोणीएकेंभ्रष्टवि
लें । कोणीएकेंधरूनिनेलें । यानांवआधिभौतिक १६ कोणीएकेंदिधलेंविष । कोणीएकेंलाविलेदोष । कोणीए
केंघातलेपाश । यानांवआधिभौतिक १७ अवचितांशेरलागला । नेणोंबिबवाचिडला । प्राणीधुरेंजाजावला
यानांवआधिभौतिक १८ इंगळावरीपायपडे । शिळेखालींहातसांपडे । धांवतांअडखळोनिपडे । यानांवआ
धिभौतिक १९ वापीकूपसरोवर । गर्ताकडानदीतीर । अवचितेंपडेशरीर । यानांवआधिभौतिक २० दुर्गाखालेंको
सळती । तेणेंदुःखेंआक्रंदती । झाडावरूनिपडती । यानांवआधिभौतिक २१ शीतेंवोंठतडकती । हातपायटांचाफु
टती । चिखल्याजिंव्हाळ्यालागती । यानांवआधिभौतिक २२ अशनपानांचियेवेळे । उष्णरसेंजिंव्हापोळे । दांत
करकरेआणिहरळे । यानांवआधिभौतिक २३ पराधीनबाळपणीं । कुशब्दमारजाचणी । अन्नवस्त्रेंविणआळणी ।

१ गोवरू. २ घोण. ३ सर्प. ४ डुकर. ५ गवे. ६ आस्वल. ७ आर. ८ सुसर. ९ घोडा. १० गाढव.

यानांवआधिभौतिक २४ सासुरवासगालोरे । ठणकेलासणेचिमोरे । आलेंरुदननवरे । यानांवआधिभौतिक
२५ चुकतांकानपिळिती । कांतोडोळांहिंगघालिती । सर्वकाळधारकीधरिती । यानांवआधिभौतिक २६ ना
नाप्रकारचेमार । दुर्जनमारितीअपार । दुरीअंतरेमाहेर । यानांवआधिभौतिक । २७ कर्णनासिकविंधिलें । ब
ळेंचिधरूनिगोंदिलें । खोडीजायांपोळविलें । यानांवआधिभौतिक २८ परचक्रींधरूनिनेलें । नीचयातीसदी
धलें । दुर्दशाहोऊनिमेले । यानांवआधिभौतिक २९ नानारोगउद्भवले । जेंआध्यात्मिकबोलिलें । वैद्यपंचा
क्षरीआणिले । यानांवआधिभौतिक ३० नानाव्यथेचेंनिरसन । व्हावयाऔषधदारुण । बळात्कारेंदेतीजाण ।
यानांवआधिभौतिक ३१ नानावल्लींचेरस । काढेगर्गोडकर्कश । घेतांहोयकासाविस । यानांवआधिभौतिक ।
३२ ढाळआणिउखाळदेती । पथ्यकठिणसांगती । अनुपानचुकवितांविपत्ती । यानांवआधिभौतिक ३३ फाडर
क्तआणिफांसणी । गुलडागाचीजाचणी । तेणेंदुःखेंदुखवेप्राणी । यानांवआधिभौतिक ३४ रूचिकबिबवेघालि
ती । नानादुःखेंदडपेदेती । शिरातोडितीजळवालाविती । यानांवआधिभौतिक ३५ बहुरोगबहुऔषधें । सांग
तांअपारअगाधें । प्राणीदुखवेतेणेंखेदें । यानांवआधिभौतिक ३६ बोलाविलापंचाक्षरी । धूरमारपीडाकरी ।
नानायातनाचतुरीं । आधिभौतिकजाणिजे ३७ दरवडेघालूनिथांजना । तस्करकरितीयातना । तेणेंदुः
खहोयमना । यानांवआधिभौतिक ३८ अग्नीचेनिज्वाळेंपोळे । तेणेंदुःखेंआरंबळे । हानिझालीविवळे । या
नांवआधिभौतिक ३९ नानामंदिरेंसुंदरें । नानारत्नांचींभांडारें । दिव्यांबरेंमनोहरें । दग्धहोती ४० नानाधा
न्येंनानापदार्थ । नानापशुनानास्वार्थ । नानापात्रेंनानाअर्थ । मनुष्येंभस्महोती ४१ ऐसाअग्निलागतांशेतीं ।
धान्येंबणग्याखडकुती । इक्षुदंडजळोनिजाती । अकस्मात ४२ ऐसाअग्निलागला । अथवाकोणीलाविला । हा
निझालीकापोळला । यानांवआधिभौतिक ४३ ऐसेंसांगतांबहुत । होतीवंन्हीचेआघात । तेणेंदुःखेंदुखवेचित्त
यानांवआधिभौतिक ४४ हारपेविसरेआणिसांडे । नासेगाहाळेफुटेपडे । असाध्यहोयकोणीकडे । यानांवआ

१ जाळणें . २ सत्रु . ३ जात . ४ दुःख . ५ चोर . ६ जळे . ७ रुदन करितात . ८ उत्तम वस्त्रें . ९ रूप . १० अग्नि .

धिभौतिक ४५ प्राणीस्थानभ्रष्टझाले । नानापशुतेचुकले । कन्यापुत्रगाहाळले । यानांवआधिभौतिक ४६ तस्करअथवादावेदार । अवचितेंकरितीसंहार । लुटतीवरेंनेतीखिल्लार । यानांवआधिभौतिक ४७ नानाधान्यें केलींकापिती । पानमळामीठघालिती । ऐसेनानाआघातकरिती । यानांवआधिभौतिक ४८ मैंदउचलेखानोरी । सुवर्णपंथीभुरेंकरी । ठकुसितरुवरपेकरी । वरपाघालिती ४९ गठीसोडद्रव्यसोडिती । नानाअलंकारकाढिती । नानावस्तुभूषणेंनेती । यानांवआधिभौतिक ५० वीजपडेहिंवपडे । आणिपर्जन्यींसांपडे । कांतोमहापूरींबुडे । यानांवआधिभौतिक ५१ भोंवरेंवळणेंआणिधार । वोसजेलाटाअपार । वृश्चिकगोंवीअजगर । वाहूनिजाती ५२ तयामध्येंप्राणीसांपडला । खडकींबेटींअडकला । बुडतबुडतवांचला । यानांवआधिभौतिक ५३ मनासारिखानसेसंसार । कुरूपकर्कशस्त्रीक्रूर । विधवाकन्यामूर्खपुत्र । यानांवआधिभौतिक ५४ भूतपिशाचलागलें । अंगावरूनवारेंगेलें । अबद्धमंत्रेंप्राणीचळले । यानांवआधिभौतिक ५५ ब्राह्मणसंबंधशरीरीं । बहुसालपीडाकरी । शनैश्वराचाधोकाधरी । यानांवआतिभौतिक ५६ शिकपिंगळाआणिपाली । वोखटेंहोलाककलाली । चित्तींकाजळीलागली । यानांवआधिभौतिक ५७ नानाग्रहकाळवार । काळतिथिवातचंद्र । काळवेळघातनक्षत्र । यानांवआधिभौतिक ५८ दिवटासर्वदाआकूनगेला । अंतरींधोकालागला । दुःस्वप्नेंजाजावला । यानांवआधिभौतिक ५९ भालुमुंकेश्वानरडे । पालीअंगावरीपडे । नानाचिन्हेंचिंतापवाडे । यानांवआधिभौतिक ६० बाहेरनिघतांअपशकुन । नानाप्रकारींविच्छिन्न । तेणेंगुणेंभंगेमन । यानांवआधिभौतिक ६१ प्राणीबंदींसांपडला । यातनेवरपडाजाहला । नानादुःखेंदुखावला । यानांवआधिभौतिक ६२ प्राणीराजदंडपावत । जेरबंदचाबुकवेत । देमारतळवेमारहोत । यानांवआधिभौतिक ६३ कोरडेपारंब्याफोक । बहुप्रकारेंअनेक । बहुताडितीआधिभौतिक । यानांवबोलिजे ६४ मोगरीमारबुधलेमार । चौखुरुनिडंगारणेंमार । बुक्यागचांड्यागुडघेमार । यानांवआधिभौतिक ६५ लाताचपराकाशेणमार । कानखडेदगडमार ।

१ बहुत प्रकारचे गाई म्हशी इत्यादिक. २ उंदीर. ३ पाऊस, मेघ. ४ विंचु. ५ आर. ६ शनि. ७ काळिमा.

नानाप्रकारींचेमार । यानांवआधिभौतिक ६६ टांगणेंटिपऱ्यापिछोडे । बेडीबुधनालकोलदांडे । रक्षणानिग्रह चहूंकडे । यानांवआधिभौतिक ६७ नाकवणीचुकवणी । मिठवणीरायवणी । गुळवणीयाचीजाचणी । यानांवआ धिभौतिक ६८ जळामध्येंबुचकळती । हस्तीपुढेंबांधूनटाकिती । हांकितीछळतीयातायांती । यानांवआ धिभौतिक ६९ कर्णच्छेदघ्राणच्छेद । हस्तच्छेदपादच्छेद । जिव्हाच्छेदअधरच्छेद । यानांवआधिभौतिक । ७० तीरमारशूळींदेती । नेत्रवृषणकाढिती । नखोनखींसुयामारिती । यानांवआधिभौतिक ७१ पारद्यामध्येंघाल णें । कांकडेलोटकरणे । कांभाद्यामुखींउडवणें । यानांवआधिभौतिक ७२ भोतआणिबोटाबोटीं । अथवागळला गणेंकंठीं । सांडसलावूनिआटाआटी । यानांवआधिभौतिक ७३ शिसेंपाजणेंविषदेणें । अथवाशिरच्छेदक रणें । कांपायांतळींघालणें । यानांवआधिभौतिक ७४ कानींखुंट्याआदळती । अपानींमेखामारिती । साल काढोनिटाकिती । यानांवआधिभौतिक ७४ सरडेमोर्जारमारिती । अथवाफांसीनेऊनदेती । नानापरीपीडाक रिती । यानांवआधिभौतिक ७६ श्वानप्रळयव्याघ्रप्रळय । भूतप्रळयसुसरीप्रळय । शस्त्रप्रळयवीजप्रळय । या नांवआधिभौतिक ७७ शिरावोढोनिघेती । टेंभेलाऊनिभाजिती । ऐशानानाविपत्ती । यानांवआधिभौतिक ७८ मनुष्यहानीवित्तहानी । वैभवहानीमहत्त्वहानी । पशुहानीपदार्थहानी । यानांवआधिभौतिक ७९ बा ळपणींमरेमाता । तरुणपणींमरेकांता । वृद्धपणींमरेसुता । यानांवआधिभौतिक ८० दुःखदारिद्र्यआणिऋण । विदेशपळणीनागवण । आपदाअनुपत्तीकदान्न । यानांवआधिभौतिक ८१ आकांतवाखाप्रळय । युद्धींहोतां पराजय । जिवलगांचाहोयक्षय । यानांवआधिभौतिक ८२ कठिणकाळआणिदुष्काळ । साशंकआणिवोख टीवेळ । उद्वेगचिंतेचेहळहळ । यानांवआधिभौतिक ८३ घाणाचरकींशिरकला । चाकाखालींसांपडला । ना नावन्हींतपडियेला । यानांवआधिभौतिक ८४ नानाशस्त्रेंभेदिला । नानाश्वापदेंआक्षिला । नानाबंदींपडियेला । यानांवआधिभौतिक ८५ नानाकुवासेंनिर्बुजे । नानाअपमानेंलाजे । नानाशोकेंप्राणीझिजे । यानांवआधिभौ

१ जाणेंयेणें. २ नाक. ३ ओंठ. ४ अंडकोश. ५ पश्चिमद्वार.६ माजर. ७ बायको. ८ कन्या पुत्र. ९ संकट. १० कुजलेलें अन्न.

तिक ८६ ऐसेसांगतांअपार । आहेतदुःखाचेडोंगर । श्रोतींजाणावाविचार । आधिभौतिकाचा ८७ । ।इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेआधिभौतिकतापनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागांबोलिलेंआध्यात्मिक । त्याउपरीआधिभौतिक । आतांबोलिजेलआधिदैविक ।
तोसावधऐका १ । । श्लोक । । शुभाशुभैःकर्मभिस्त्वैर्देहांतेयमयातना । स्वर्नरकादिभोक्तव्यमिदंविद्ध्याधिदै
विकं १ । टीका । शुभाशुभकर्मानेंजना । देहांतींयमयातना । स्वर्गनरकभोगनाना । यानांवआधिदैविक २
नानादोषनानापातकें । मंदांधपणेंअविवेकें । केलींपरीतेदुःखदायकें । यमयातनाभोगविती ३ अंगबळेंद्रव्यब
ळें । मनुष्यबळेंराजबळें । नानासामर्थ्यांचेनिबळें । अकृत्येकरिती ४ नीतिसांडोनियांतत्त्वतां । करूंनयेतेंचि
करितां । यमयातनाभोगितां । जीवजाय ५ डोलेझांकूनिस्वार्थबुद्धी । नानाअभिलाषकुबुद्धी । वृत्तिभूमीसि
साधी । द्रव्यदारापदार्थ ६ मातलेपणेंउन्मत्त । जीवघातकुटुंबघात । अप्रमाणक्रियाकरित । ह्मणोनियांयमयात
ना ७ मर्यादासांडोनियांचालती । ग्रामदंडीग्रामाधिपती । देशदंडीदेशाधिपती । नीतिन्यायसांडितां ८ देशा
धिपतीसिदंडीराव । रायासिदंडितादेव । राजानकरितांनीतिन्याय । ह्मणोनियांयमयातना ९ अनीतीनेंस्वा
र्थपाहे । राजापापीहोऊनिराहे । राज्यांतींनरकआहे । ह्मणोनियां १० राजासांडितांराजनीती । तयासिय
मगांजिती । यमेंनीतिसांडितांधांवती । देवगण ११ ऐसीमर्यादादाविलीदेवें । ह्मणोनिनीतीनेंवर्तावें । नीति
न्यायसांडितांभोगावें । यमयातनेंसी १२ देवेंप्रेरिलेयम । ह्मणोनिआधिदैविकनाम । तृतीयतापदुर्गम । यम
यातनेचा १३ यमदंडयमयातना । शास्त्रींबोलिलेप्रकारनाना । तोभोगकदापिचुकेना । यानांवआधिदैविक
१४ यमयातनेचेखेद । शास्त्रींबोलिलेविशद । शरीरींघालूनअप्रमाद । नानाप्रकारें १५ पापपुण्याचीं
शरीरें । स्वर्गींअसतीकलेवरें । त्यांतघालोनिनानाप्रकारें । पापपुण्येंभोगविती १६ नानापुण्येंनानाविलास ।
नानादोषेंयातनाकर्कश । शास्त्रींबोलिलेअविश्वास । मानूंचिनये १७ वेदाज्ञेनेंनचालती । हरिभक्तिनकरिती ।

१ विद्यामद. द्रव्यमद. श्रेष्ठपणाचामद. या तीन मदानीं अंध (आंधळे.) २ अयोग्य कर्म. ३ भूमीचें इनाम. ४ स्त्री. ५ अन्यप.

त्यांसयमयातनाकरिती । यानांवआधिदैविक १८ अक्षोभनरकींउदंडजीव । जुनाटकिडेकरितीरवरव । बांधो
निटाकीतीहातपाव । यानांवआधिदैविक १९ उदंडपैसलाहानमूख । कुंभाकारकुंडएक । दुर्गंधीउकाडाकुं
भिपाक । यानांवआधिदैविक २० तप्तभूमिकातावितो । जळतस्तंभपोटालाविती । नानासांडसलाविती ।
यानांवआधिदैविक २१ यमदंडाचेउदंडमार । यातनेचीसामुग्रीअपार । भोगभोगितीपापीनर । यानांवआ
धिदैविक २२ पृथ्वीमध्येंमारनाना । याहूनकठिणयमयातना । मारितांउसंताचिअसेना । यानांवआधिदैविक
२३ चौघेचहूंकडेवोढिती । एकतेझोंकूनपाडिती । ताणितीमारितीवोढूननेती । यानांवआधिदैविक २४ उठवे
नाबैसवेना । रडवेनापडवेना । यातनेवरीयातना । यानांवआधिदैविक २५ आक्रंदेरडेआणिफुंजे । धकधकि
नेंनिर्बुजे । झुरझुरोनपंजरहोऊनिझिजे । यानांवआधिदैविक २६ कर्कशवचनकर्कशमार । यातनेचेनानाप्रकार ।
त्रासपावतीदोषीनर । यानांवआधिदैविक २७ मागांबोलिलाराजदंड । त्याहूनियमदंडउदंड । तेथीलयातना
प्रचंड । भीमरूपकर्कश २८ आध्यात्मिकआणिआधिभौतिक । त्याहूनिविशेषआधिदैविक । अल्पसंकेतेंकां
हींएक । कळावयाबोलिलों २९ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेआधिदैविकतापनिरूपणं
नामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ संसारह्मणजेसवेंचिस्वार । नाहींमरणासिउधार । मापींलागलेंशरीर । घडीनेंघडी १
नित्यकाळाचीसंगती । नकळेहोणाराचीगती । कर्मासारिखेप्राणीपडती । नानादेशींविदेशीं २ सरतांसंचिता
चेविशेष । नाहींक्षणाचाअवकाश । भरतांभरतांनिमेष । जाणेंलागे ३ अवचितकाळाचेह्मणियारे । मारीतसु
टतीएकसरें । नेऊनघालितीपुढारे । मृत्युपंथें ४ होतांमृत्यूचीआटाआटी । कोणीघालूंनशकतीपाठीं । सर्व
त्रांसकुटाकुटी । मागेंपुढेंहोतसे ५ मृत्युकाळकठिणकीं । बैसेबलियाचेमस्तकीं । महराजेबळियेलोकीं । राहों
नशकती ६ मृत्युनह्मणेहाक्रूर । मृत्युनह्मणेहझुंजार । मृत्युनह्मणेहासंग्रामशूर । समरंगणीं ७ मृत्युनह्मणे

१ प्रारब्ध. २ एक सारखे.

हाकोपी । मृत्युनह्मणेहाप्रतापी । मृत्युनह्मणेहाउग्ररूपी । महाखळ ८ मृत्युनम्हणेकींहाबलाढय । मृत्युन ह्मणेहाधनाढय । मृत्युनम्हणेहाआढयं । सर्वगुणें ९ मृत्युनह्मणेहाविख्यात । मृत्यनह्मणेहाश्रीमंत । मृत्युन म्हणेहाअद्भुत । पराक्रमी १० मृत्युनह्मणेहाभूपती । मृत्युनह्मणेहाचक्रवर्ती । मृत्युनह्मणेहाकरामती । कैवाडजाणे ११ मृत्युनह्मणेहाहयपती । मृत्युनह्मणेहागजपती । मृत्युनम्हणेहाभूपती । विख्यातराजा १२ मृत्युनह्मणेहावरि ष्ठजनीं । मृत्युनह्मणेराजकारणी । मृत्युनह्मणेहावेतनी । वेतनधर्ता १३ मृत्युनम्हणेहादेसाई । मृत्युनह्मणेहाव्यव सायी । मृत्युनह्मणेठायींठायीं । पंडुराजे १४ मृत्युनह्मणेमुद्राधारी । मृत्युनम्हणेव्यापारी । मृत्युनह्मणेपरना री । राजकन्या १५ मृत्युनम्हणेकार्याकारण । मृत्युनह्मणेवर्णावर्ण । मृत्युनम्हणेहाब्राह्मण । कर्मनिष्ठ १६ मृत्युनह्मणे हाव्युत्पन्न । मृत्युनह्मणेहासंपंन्न । मृत्युनह्मणेहाविद्वज्जन । समुदायीं १७ मृत्युनह्मणेहाधूर्त । मृत्युनह्मणेहाबहुश्रुत । मृत्युनह्मणेहापंडित । महाभला १८ मृत्युनह्मणेहापुराणिक । मृत्युनह्मणेहावैदिक । मृत्युनह्मणेहायाज्ञिक । अथवा जोशी १९ मृत्युनम्हणेहाअग्निहोत्री । मृत्युनह्मणेहाश्रोत्री । मृत्युनह्मणेहामंत्रयंत्री । पूर्णागमी २० मृत्युनह्म णेहाशास्त्रज्ञ । मृत्युनह्मणेवेदज्ञ । मृत्युनह्मणेसर्वज्ञ । सर्वजाणे २१ मृत्युनह्मणेब्रह्महत्या । मृत्युनह्मणेगोहत्या । मृ त्युनह्मणेनानाहत्या । स्त्रीबाळकादिक २२ मृत्युनह्मणेरागज्ञानी । मृत्युनह्मणेतालज्ञानी । मृत्युनह्मणेतत्त्वज्ञानी तत्त्ववेत्ता २३ मृत्युनह्मणेहायोगाभ्यासी । मृत्युनह्मणेसंन्यासी । मृत्युनह्मणेकाळासी । वंचूंजाणे २४ मृत्युन ह्मणेहासावध । मृत्युनम्हणेहासिद्ध । मृत्युनह्मणेवैद्यप्रसिद्ध । पंचाक्षरी २५ मृत्युनह्मणेहागोसावी । मृत्युनम्ह णेहातपस्वी । मृत्युनह्मणेहामनस्वी । उदासीन २६ मृत्युनह्मणेऋषीश्वर । मृत्युनम्हणेकवीश्वर । मृत्युनह्मणेदिगं बर । समाधिस्थ २७ मृत्युनह्मणेहठयोगी । मृत्युनह्मणेहाराजयोगी । मृत्युनह्मणेहावीतरागी । निरंतर २८ मृत्यु नह्मणेहाब्रह्मचारी । मृत्युनह्मणेजटाधारी । मृत्युनह्मणेनिराहारी । योगीश्वर २९ मृत्युनह्मणेहासंत । मृत्युनह्मणे हामहंत । मृत्युनह्मणेहागुप्त । होतअसे ३० मृत्युनम्हणेस्वाधीन । मृत्युनह्मणेपराधीन । सकळजीवांसिप्राशन ।

१ श्रीमान. २ श्रेष्ठ. ३ राजा. ४ सार्वभौमराजा. ५ घोडेस्वार. ६ हत्तींचा पती.

मृत्युचकरी ३१ एकमृत्युमार्गीलागले । एकींअर्धपंथक्रमिले । एकतेशेवटासगेले । वृद्धपणीं ३२ मृत्युनह्मणे
बाळतरुण । मृत्युनह्मणेहासुलक्षण । मृत्युनम्हणेहाविचक्षण । बहुबोलका ३३ मृत्युनह्मणेहाधीर । मृ
त्युनह्मणेहाउदार । मृत्युनह्मणेहासुंदर । चतुरंगजांणे ३४ मृत्युनह्मणेहापुण्यपुरुष । मृत्युनह्मणेहाहरिदास ।
मृत्युनह्मणेहाविशेष । सुकृतीनर ३५ आतांअसोहेंबोलणें । मृत्युपासूनिसुटिजेकोणें । मागेंपुढेंविश्वासजाणें
मृत्युपंथें ३६ चारीखाणीचारीवांणी । चौऱ्यांशीलक्षजीवयोनी । जन्मआलेतितुकेप्राणी । मृत्युपावती ।
३७ मृत्युभेणेंपळोनिजातां । तरीमृत्युसोडिनातत्त्वतां । मृत्युसनयेकींचुकवितां । कांहींकेल्या ३८ मृत्युनह्म
णेहास्वदेशी । मृत्युनह्मणेहाविदेशी । मृत्युनह्मणेहाउपवासी । निरंतर ३९ मृत्युनह्मणेथोरथोर । मृत्युनह्मणे
हरिहर । मृत्युनह्मणेअवतार । भगवंताचे ४० श्रोतींकोपनकरावा । हामृत्युलोकसर्वांसठावा । उपजलाप्रा
णीजाईलबरवा । मृत्युपंथें ४१ एथेंनमानावार्कित । हामृत्युलोकविख्यात । प्रगटजाणतीसमस्त । लहानथो
र ४२ तथापिकिंतुमानिजेल । तरीमृत्युलोकनव्हेल । याकारणेंनासेल । उपजलाप्राणी ४३ ऐसेंजाणोनियां
जीवें । याचेंसार्थकचिकरावें । जनींमरोनिउरवावें । कीर्तिरूप ४४ येऱ्हवींप्राणीलहानथोर । मृत्युपावतीहानिर्धार ।
बोलिलेंहेंअन्यथाउत्तर । मानूंचिनये ४५ गेलेबहुतवैभवाचे । गेलेबहुतआयुष्याचे । गेलेअगाधमँहिमेचे । मृत्यु
पंथें ४६ गेलेबहुतपराक्रमी । गेलेबहुतकपटकर्मी । गेलेबहुतसंग्रामी । संग्रामशूर ४७ गेलेभहुतबळाचे । गे
लेबहुतकाळाचे । गेलेबहुतकुळांचे । कुळवंतराजे ४८ गेलेबहुतांचेपालक । गेलेबुद्धीचेचाळक । गेलेयुक्तीचे
तार्किक । तर्कवादी ४९ गेलेविद्येचेसागर । गेलेबळाचेडोंगर । गेलेधनाचेकुबेर । मृत्युपंथें ५० गेलेबहु
तपुरुषार्थाचे । गेलेबहुतविक्रमाचे । गेलेबहुतआटोपाचे । कार्यकर्ते ५१ गेलेबहुतशस्त्रधारी । गेलेबहुतपरो
पकारी । गेलेबहुतनानापरी । धर्मरक्षक ५२ गेलेबहुतप्रतापाचे । गेलेबहुतसत्कीर्तीचे । गेलेबहुतनीतीचे ।
नीतिवंतराजे ५३ गेलेबहुतमतवादी । गेलेबहुतकार्यवादी । गेलेबहुतविवादी । बहुतांपरीचे ५४ गेलेपं

१ मार्ग. २ पंडित. ३ पुण्यवान. ४ परा. पश्यंती. मध्यमा. वैखरी. अशा चार वाणी ५ विष्णु व शंकर. ६ निश्चय. ७ गंभीर. ८ युद्ध. ९ समुद्र.

धितांचेथाटें । गेलींशब्दांचीकचाटें । गेलींवादकेंअचाटें । नानामतें ५५ गेलेतापसांचेभार । गेलेसंन्यासी अपार । गेलेविचारकर्तेसाचार । मृत्युपंथें ५६ गेलेबहुतसंसारी । गेलेबहुतवेषधारी । गेलेबहुतनानापरी । नानाछंदकरोनी ५७ गेलेब्राह्मणसमुदाय । गेलेबहुतआचार्य । गेलेबहुतसांगोकाय । कितीह्मणोनी ५८ असोऐसेसकळगेले । परंतुएकचिराहिले । जेस्वरूपाकारझाले । आत्मज्ञानी ५९ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेमृत्युनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । संसारह्मणिजेमहापूर । माजीजलचरेंअपार । खंडूंधांवतीविखार । काळसर्प १ आशाममतादेहबेडी । सुसरीकरीतातीताडातोडी । नेऊनिदुःखाचेसांगडी । माजीघालिती २ अहंकारेंनक्रेंउडविलें । नेऊनिपाताळींबुडविलें । तेथूनियांसोडविलें । नवचेप्राणी ३ काममगरमिठीसुटेना । तिरस्कारलागला तुटेना । मदमत्सरवोहटेना । भुलीपडिली ४ वासनाधामीणपडलीगळां । घालोनिवेंटाळेंवमीगरळा । जिव्हालळलळीवेळोवेळां । भयानक ५ मायाप्रपंचाचेंवोझें । घेऊनिह्मणेमाझेंमाझें । बुडतांहिनसोडीफुंजे । कुळाभिमानें ६ पडिलेंभ्रांतीचेंअंधारें । नागविलेंअभिमानचोरें । आलेंअहंतेचेंकाबिरें । भूतबाधा ७ बहुतेकआवर्तीपाडिले । प्राणीवाहतचिगेले । जिहींभगवंतासिबोभाइलें । भावार्थबळें ८ देवआपणघालोनिउडी । तयांसिनेलेंपैलथडी । येरतींअभाविकेंबापुडीं । वाहतचिगेलीं ९ भगवंतभावाचाभुकेला । भावार्थदेखोनिभुलला । संकटींपावेभाविकांला । रक्षितअसे १० जयाभगवंतआवडे । तयाचेंदेवाससांकडेंपडे । संसारदुःखसमूळझडे । निजदासांचें ११ जेअंकितईश्वराचे । तयांससोहळेनिजसुखाचे । धन्यतेचिदैवांचेभाविकजन १२ जैसाभावजयापाशीं । तैसाचिदेवतयापाशीं । जाणेभावअंतरसाक्षी । प्राणिमात्रांचा १३ जरी भावअसलामायिक । तरीदेवहोयमहाठक । नवलतयाचेंकौतुक । जैशासितैसा १४ जैसेंजयाचेंभजन । तैसेंचिदेसमाधान । भावहोतांकिंचितन्यून । आपणासिदुरावे १५ दर्पणींप्रतिबिंबदिसे । जैशासि

१ तपश्चर्याकरणारे ऋषि. २ नानाप्रकारचे ढोंगी ३ सर्प . ४ मध्यें. ५ अभिमान हाच कोणीएक नक्र ह्मणजे (सुसर.)

तैसेंभासें । तयाचेंसूत्रअसे । आपणाचपाशीं १६ जैसेंआपणकरावें । तैसेंचितेणेंव्हावें । जरीडोळेपसरोनिपा
हावें । तरीतेंहिटवकारे १७ भ्रकुटीसघालूनियांगांठी । पाहतांतेंहिक्रोधेंउठी । आपणहास्यकरितांपोटीं । तें
हिआनंदे १८ जैसाभावप्रतिबिंबला । तयाचाचिदेवझाला । जोजैसाभजेलत्याला । तैसाचिवोळे १९ गा
वेंपरभार्थाचियावाटा । वाहतीभक्तीचियापेंठा । अरलामोक्षाचाचोहटा । सज्जनसंगें २० भावेंभजनींजेलाग
ले । तेईश्वरींपावनझाले । भावार्थबळेंउद्धरले । पूर्वजतेही २१ आपणस्वयेंतरले । जनांसिउपयोगाआले ।
कीर्तिश्रवणेंपावनझाले । अभक्तभावार्थी २२ धन्यतयांचीजननी । जेलागलेहरिभजनीं । त्यांहींचएकज
न्मजनीं । सार्थककेला २३ तयाचीवर्णूंकायथोरी । जयांचाभगवंतकैवारी । कांसेलाऊनिउतरी । पारदुःखा
चा २४ बहुतजन्माच्याशेवटीं । जेणेंचुकेआटाआटी । तोहानरदेहभेटी । करीभगवंताची २५ ह्मणोनिधन्य
तेभाविकजन । जिहींजोडलेंहरिनिधान । अनंतजन्मांतरींचेंपुण्य । फळासिआलें २६ आयुष्यहेंचिरत्नपेटी ।
माजीभजनरत्नेंगोमटीं । ईश्वरींअर्पूनियांलुटी । आनंदाचीकरावी २७ हरिभक्तवैभवेंकनिष्ठ । परीतोब्रह्मादि
कांवरिष्ठ । सदासर्वदासंतुष्ट । नैराश्यबोधें २८ धरूनिईश्वराचीकांस । केलीसंसाराचीनिराश । तयाभाविका
जगदीश । सबाह्यसांभाळी २९ जयासंसाराचेंदुःख । विवेकेंवाढेपरमसुख । संसारदुःखाचेनिपढतमूर्ख । लोभू
निपडती ३० जयांचाईश्वरींजिव्हाळा । तेभोगितीस्वानंदसोहळा । जयांचाजनावेगळा । ठेवाअक्षयीं ३१
तेअक्षयसुखेंसुखावले । संसारदुःखेंविसरले । विषयरंगींवोरंगले । श्रीरंगरंगीं ३२ तयांसफावलीनरदेहपेटी ।
केलीईश्वरींसिसाटी । येरेंअभाविकेंकरंटीं । नरदेहगेला ३३ अवचटेंनिधानजोडलें । तेंकवडीचेबदलनेलें ।
तैसेंआयुष्यनिघोनगेलें । अभाविकांचें ३४ बहुतपाचासांठा । तेणेंलाधलापरिसगोमटा । परीतोठायींचकरंटा ।
भोगूंचिनेणें ३५ तैसंसारासिआला । मायाजळींगुंडाळला । अंतींएकलाचगेला । हातझाडोनी ३६
यानरदेहाचेसंगतीं । बहुतपावलेउत्तमगती । एकबापुडींयातायाती । वरपडींजाहलीं ३७ यानरदेहाचेनिलाग

१ पितर. २ मातोश्री. ३ मनुष्यजन्म. ४ ठेवा. ५ उत्तम, सुंदर. ६ लहान. ७ श्रेष्ठ. ८ सर्वकाळ. ९ वैराग्य.

॥१३॥

वेगें । सार्थककरावेंसंतसंगें । नीचयोनिदुःखमागें । बहुतभोगिलेंआहे ३८ कोणसमययेईलकैसा । याचानक
ळेकींभरंवसा । जैसेपक्षीदांहींदिशा । उडोनिजाती ३९ तैसेंवैभवहेंसकळ । कोणजाणेकैशविेळ । पुत्रकलत्रादि
सकळ । बिघडोनिजाती ४० पहिलीघडीनव्हेआपुली । वयसातरीनिघोनिगेली । देहपडतांचठेविली ।
आहेनीचयोनी ४१ श्वानसूकरादिनीचयाती । भोगणेंघडेनानाविपत्ती । तेथेंकाहींउत्तमगती । पाविजेतनाहीं
४२ मागेंगर्भवासींआटाआटी । भोगितांझालासिरेहिंपुटी । तेथोनियांथोरकष्टीं । सुटलासिदैवें ४३ दुः
खभोगिलेंआपुलेजीवें । तेथेंकैंचींहोतींसर्वे । तैसेंचिपुढेंएकलेंजावें । लागेलबापा ४४ कैंचीमाताकैंचापिता ।
कैंचीबहीणकैंचाभ्राता । कैंचींसुहृदेंकैंचीवनिता । पुत्रकलत्रादिक ४५ हींतूंजाणमावेचीं । अवघींसोयरींसु
खाचीं । हींतुझ्यादुःखाचीं । सांगातीनव्हतीं ४६ कैंचाप्रपंचकैंचेंकुळ । कासयाहोतोसिव्याकुळ । धनकण
लक्ष्मीसकळ । जाईजेणें ४७ कैंचेंघरकैंचासंसार । कासयाकरितोसिजोजार । जन्मवरीवाहोनिभार । सेखीसां
डोनिजाशी ४८ कैंचेंतारुण्यकैंचेंवैभव । कैंचेसोहळेहावभाव । हेंसकळहीजाणमाव । मायिकमाया ४९ या
चक्षणींमरोनजाशी । तरीरघुनाथासिअंतरलासी । माझेंमाझेंह्मणतोसी । ह्मणोनियां ५० तुवांभोगिल्यापु
नरावृत्ती । ऐशींमायबापेंकिती । स्त्रीकन्यापुत्रहोती । लक्षानुलक्ष ५१ कर्मयोगेंसकळहींमिळालीं । एकेस्थ
ळींजन्मासिआलीं । तींतुवांआपुलींमानिलीं । कैसीरेपढतमूर्खा ५२ तुझेंतुजनव्हेशरीर । तेथेंइतरांचाकोण
विचार । आतांएकभगवंतसाचार । धरीभावार्थबळें ५३ एकाद्रव्याकारणें । नानानीचाचीसेवाकरणें । नानास्तु
तिआणिस्तवनें । मर्यादाधरावी ५४ जोअन्नदेतोउदरासी । शरीरविकावेंलागेत्यासी । जेणेंघातलेंजन्मांसी ।
त्यासकैसेंविसरावें ५५ अहर्निशींज्याभगवंता । सकळजीवांचलिागलीचिंता । मेघवर्षेजयाचीसत्ता । सिंधुम
र्यादाधरावी ५६ भूमिधरिलीधराधरें । प्रगटहोइजेदिवाकरें । ऐसीसृष्टिसत्तामात्रें । चालवीजोका ५७ ऐसाकृ
पाळुदेवाधिदेव । जोमांभाळीसकळजीव । नेणवेजयाचेंलाघव । कृपाळुपणें ५८ ऐसासर्वात्माश्रीराम । सांडू

१ पूर्व आग्नेय दक्षिण नैर्ऋत्य पश्चिम वायव्य उत्तर ईशान्य अधर ऊर्ध्व ह्या दाहा दिशा. २ स्त्री. ३ कुत्रा डुकर इत्यादिक. ४ दुःखी.

निधरितीविषयकाम । तेप्राणीदुरात्मेअधम । केलेंपावती ५९ रामेंविणजेजेआंस । तितुकीजाणावीनिराश । माझेंमाझेंसावकाश । शिणचिउरे ६० जयासिवाटेशीणव्हावा । तेणेंविषयचिंतीतजावा । विषयनमिळतांजीवा । तळमळसुटे ६१ सांडूनिरामआनंदघन । ज्याचेमनींविषयचिंतन । त्यासिकैंचेंसमाधान । लोलंगतासी ६२ जयासिवाटेसुखचिअसावें । तेणेंरघुनाथभजनींलागावें । स्वजनसकळहित्यागावे । दुःखमूळजे ६३ जेणेंवासनाझोंबोनिपडे । तेणेंचिअपायेंदुःखजडे । ह्मणोनिविषयवासनामोडे । तोएकसुखी ६४ विषयजनितजेंजेंसुख । तेथेंचिहोतेंपरमदुःख । पूर्वींगोडअंतींशोक । नेमस्तआहे ६५ गळगिळितांसुखवाटे । वोढोनिघेतांघसाफाटे । कांतेंबापुडेंमृगआपटे । चाराघेऊनिपळतां ६६ तैसीविषयसुखाचीगोडी । गोडवाटेपरीतेकुडी । ह्मणोनियांआवडी । रघुनाथींधरावी ६७ ऐकोनिबोलेभाविक । कैसेनिघडेजीसार्थक । सांगास्वामीयमलोक । चुकेलजेणें ६८ देवासिवास्तव्यकोठें । तोमजकैसेनिभेटे । दुःखमूळसंसारतुटे । कोणेपरीस्वामी ६९ धडफुटीभगवत्प्राप्ती । होऊनिचुकेअधोगती । ऐसाउपायकृपामूर्ती । मजदीनासिकरावा ७० वक्ताह्मणेहोएकभावें । भगवद्भजनकरावें । तेणेंहोईलस्वभावें । समाधान ७१ कैसेंकरावेंभगवद्भजन । कोठेंठेवावेंहेंमन । भगवद्भजनाचेंलक्षण । मजनिरूपावें ७२ ऐसाम्लानवदनेंबोले । धरिलींसदृढपाउलें । कंठसद्गदितगळाले । अश्रुपातदुःखें ७३ देखोनिशिष्याचीअनन्यता । भावेंबोलिलासद्गुरुदाता । स्वानंदतुंबळेलआतां । पुढिलियेसमासीं ७४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेतृतीयदशकेवैराग्यलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥ ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ ॥ ओव्या ५७८ ॥ ॥ छ ॥

१ इच्छा. २ चंचळ. ३ विघ्न. ४ उत्पन्न. ५ नरकवास. ६ नम्रतेनें. ७ आसवें.

श्रीगणेशायनमः । । जयजयाजीगणनाथा। तुंविद्यावैभवसमर्था। अध्यात्मविद्येचापरमार्था। मजबोलवावें १ नमोशारदांवेदजनेनी । सकळसिद्धिजयेचेनी । मानसप्रवर्तलेंमनीं । स्फूर्तिरूपें २ आतांआठवूंसद्गुरु । जोपराचाहिपरु। जयाचेनिज्ञानविचारु । कळोंलागे ३ श्रोत्यांनींपुसिलेंबरवें । भगवद्भजनकैसेंकरावें । ह्म णोनिबोलिलेस्वभावें। ग्रंथांतरीं ४ सावधहोऊनिश्रोतेजन। ऐकानवविधाभजन। सच्छास्त्रींबोलिलेंपावन। हो इजेयेणें ५ । श्लोक । । श्रवणंकीर्तनंविष्णोः स्मरणंपादसेवनम् । अर्चनंवंदनंदास्यंसख्यमात्मनिवेदन म् १ । टीका। । श्रवणकीर्तनविष्णुस्मरण। पादसेवनअर्चनवंदन। दास्यसख्यआत्मांनिवेदन। ऐसेंहेंनव विधा ६ नवविधाभजनबोलिलें । तेंचिपुढेंप्रांजळेंकेलें । श्रोतींअवधानदीधलें । पाहिजेआतां ७ प्रथमभ जनऐसेंजाण । हरिकथापुराणश्रवण । नानाअध्यात्मनिरूपण। ऐकतजावें ८ कर्ममार्गउपासनामार्ग। ज्ञानमा र्गसिद्धांतमार्ग । योगमार्गवैराग्यमार्ग। ऐकतजावे ९ नानाव्रतांचेमहिमे । नानातीर्थांचेमहिमे । नानादानांचे महिमे। ऐकतजावे १० नानामाहात्म्यें नानास्थानें। नानामंत्रनानासाधनें। नानातपेंपुरश्चरणें। ऐकतजावीं ११ दुग्धाहारीनिराहारी। फळाहारीपर्णाहारी। तृणाहारीनानाहारी । कैसेतेऐकावे १२ उष्णवासजळवास। शीतवा सअरंण्यवास । भूगर्भआणिआकाशवास । कैसेतेऐकावे १३ जपीतपीतापसयोगी । नानानिग्रहीहठयोगी । शाक्तागमीअघोरयोगी । कैसेतेऐकावे १४ नानामुद्रानानाआसनें । नानादेखणींलक्षस्थानें । पिंडज्ञानेंतत्त्व ज्ञानें । कैसींतींऐकावीं १५ नानापिंडांचीरचना । नानाभूगोलरचना । नानासृष्टींचीरचना । कैसीतीऐकावी । १६ चंद्रसूर्यतारामंडळें । ग्रहमंडळेंतेजमंडळें । एकवीसस्वर्गसप्तपाताळें । कैसींतींऐकावीं १७ ब्रह्मविष्णु महेशस्थानें । इंद्रदेवऋषिस्थानें । वायुवरुणकुबेरस्थानें । कैसींतींऐकावीं १८ नवखंडेंचौदाभुवनें । अष्टदिक् पाळांचींस्थानें । नानाउपवनेंगहनें । कैसींतींऐकावीं १९ गणगंधर्वविद्याधर । यक्षकिन्नरनारदतुंबर । अष्ट नायकासंगीतविचार । कैसातोऐकावा २० रागज्ञानताळज्ञान । नृत्यज्ञानवाद्यज्ञान । अमृतवेळाप्रसंगज्ञान

१ सरस्वती. २ माता. ३ पूजा. ४ देहसमर्पण. ५ स्पष्ट. ६ दूध. ७ पानें ८ कोवळेंगवत. ९ थंडी.

केसेंतेंऐकावें २१ चौदाविद्याचौसष्टिकळा । सामुद्रिकलक्षणेंसकळकळा । बत्तीसलक्षणेंनानाकळा । कैशात्या ऐकाव्या २२ मंत्रमोहरेतोडगेसिद्धी । नानावल्लीनानाऔषधी । धातुरसायनेंबुद्धी । नाडिज्ञानेंऐकावीं । २३ कोण्यादोषेंकोणरोग । कोण्यारोगासकोणप्रयोग । कोण्याप्रयोगासकोणयोग । साधेतोऐकावा २४ रवरवादिकुंभीपाक । नानायातनायमलोक । सुखदुःखादिस्वर्गनरक । कैसातोऐकावा २५ कैशानवविधाभक्ती कैशाचतुर्विधामुक्ती । कैसीपाविजेउत्तमगती । ऐसेंहेंऐकावें २६ पिंडब्रह्मांडींचीरचना । नानातत्वविवेचना सारासारविचारणा । कैसीतीऐकावी २७ सायुज्यतामुक्तिकैसीहोते । कैसेंपाविजेमोक्षातें । याकारणेंनाना मतें । शोधीतजावीं २८ वेदशास्त्रेंआणिपुराणें । महावाक्यांचींविवरणें । तनुचतुष्टयनिरसनें । कैसींतींऐका वीं २९ ऐसेंहेंअवघेंचिऐकावें । परंतुसारशोधूनिघ्यावें । असारतेंजाणोनित्यागावें । यानावश्रवणभक्ती । ३० सगुणाचींचरित्रेंऐकावीं । कांतेनिर्गुणअध्यात्मेंशोधावीं । श्रवणभक्तीचींजाणावीं । लक्षणेंऐसीं ३१ सगुणदेवाचींचरित्रें । निर्गुणाचींतत्त्वयंत्रें । हींदोन्हींपरमपवित्रें । ऐकतजावीं ३२ जयंत्याउपोषणेंनानासाध नें । मंत्रयंत्रजपध्यानें । कीर्तिस्तुतिस्तवनेंभजनें । नानाविधेंऐकावीं ३३ ऐसेंश्रवणसगुणाचें । आध्यात्मनिरूप णानिर्गुणाचें । विभक्तिसांडूनभक्तीचें । मूळशोधावें ३४ श्रवणभक्तीचेंनिरूपण । निरूपिलेंअसेजाण । पुढेंकी र्तनभजनांचेंलक्षण । बोलिलेंअसे ३५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेश्रवणभक्तिनिरूपणं नामप्रथमःसमासः १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । । श्रोतींभगवद्भजनपुसिलें । तेंनवविधाप्रकारेंबोलिलें । त्यांतप्रथमश्रवणनिरूपिलें । दुसरें कीर्तनऐका १ सगुणहरिकथाकरावी । भगवत्कीर्तिवाढवावी । अखंडवागीश्वरीवदवावी । यथायोग्य २ बहु तकरावेंपाठांतर । कंठींधरावेंअर्थांतर । भगवत्कथानिरंतर । करीतजावी ३ आपुलियासुखस्वार्था । केलीच करावीहरिकथा । हरिकथेविणसर्वथा । राहूंचिनये ४ नित्यनवाहव्यासधरावा । साक्षेपअत्यंतचिकरावा । हरि

१ सलोकता. समीपता. सरूपता. सायुज्यता. २ रामजयंतीआदिकरून. ३ साकाराचें. ४ निराकाराचें.

कीर्तनेंभरावा । ब्रह्मगोळअवघा ५ मनापासोनिआवडी । जीवापासूनअत्यंतगोडी । सदासर्वदातांतडी । ह रिकीर्तनाची ६ भगवंतासिकीर्तनप्रिय । कीर्तनेंसमाधानहोय । बहुतजनांसिउपाय । हरिकीर्तनकलियुगीं ७ विविधविचित्रध्यानें । वर्णावींअलंकारभूषणें । ध्यानमूर्तिअंतःकरणें । लक्षूनकथाकरावी ८ यशकीर्ति प्रतापमहिमा । आवडींवर्णावापरमात्मा । जेणेंभगवद्भक्ताचाआत्मा । संतुष्टहोय ९ कथान्वयलापणिका । नामघोषकरतालिका । प्रसंगेंबोलाव्याअनेका । धाटीमातानेमस्त १० तालमृदंगहरिकीर्तन । संगीतनृत्यता नमान । नानाकथाअनुसंधान । तुटोंचिनद्यावें ११ करुणाकीर्तनाच्यालोटें । कथाकरावीघडघडाटें । श्रोतया चींश्रवणपुटें । आनंदेंभरावीं १२ कंपरोमांचस्फुरणें । प्रेमाश्रुसहितगाणें । देवद्वारींलोटांगणें । नमस्कारघालावे १३ पदेंदोहरेश्लोकप्रबंध । धाटीमुद्राअनेकछंद । वीरभाटीवविनोद । प्रसंगेंकरावे १४ नानानवरसिक शृंगारिक । गद्यपद्यांचेंकौतुक । नानावचनेंप्रस्ताविक । शास्त्राधारेंबोलावीं १५ भक्तिज्ञानवैराग्यलक्षण । नी तिन्यायस्वधर्मरक्षण । साधनमार्गअध्यात्मनिरूपण । प्रांजळबोलावें १६ प्रसंगींहरिकथाकरावी । सगुणीं सगुणकीर्तिधरावी । निर्गुणप्रसंगींवाढवावी । अध्यात्मविद्या १७ पूर्वपक्षत्यागूनसिद्धांत । निरूपणकरावेंने मस्त । बहुधाबोलणेंअस्ताव्यस्त । बोलोंचिनये १८ करावेंवेदपारायण । सांगावेंजनासिपुराण । मायाब्रह्मीं चेंविवरण । साकल्यवदावें १९ ब्राह्मण्यरक्षावेंआदरें । उपासनेचींभजनद्वारें । गुरुपरंपरानिर्धारें । चळोंच नद्यावी २० करावेंवैराग्यरक्षण । रक्षावेंज्ञानाचेंलक्षण । परमदक्षविचक्षण । सर्वहिसांभाळी २१ सत्यस माधानतेंउडे । नीतिन्यायसाधनमोडे । जेणेंसद्भावबिघडे । ऐसेंनबोलावें २२ सगुणहरिकथायानांवकीर्तन । अ द्वैतब्रह्मणजेनिरूपण । सगुणरक्षून । निर्गुणबोलतजावें २३ असोवक्तृत्वाचाअधिकार । अल्पासनघडेप्रत्युत्त र । वक्तापाहिजेसाचार । अनुभवाचा २४ सकळरक्षूनज्ञानसांगे । जेणेंवेदाज्ञानभंगे । उत्तमसन्मार्गला गे । प्राणिमात्रांसी २५ असोहेंसकळहिसांडून । करावेंगुणानुवादकीर्तन । यानांवभगवद्भजन । दुसरीभक्ती

१ कर्ण, कान. २ आनंदोदक. ३ कविता. ४ सेवा. ५ स्पष्ट. ६ तत्वज्ञान. ७ संपूर्ण. ८ मूर्ति, आकृतिधारण करणारा. ९ निराकार.

२६ कीर्तनेंमहादोषजाती । कीर्तनेंहोयउत्तमगती । कीर्तनेंभगवत्प्राप्ती । यदर्थींसंशयनाहीं २७ कीर्तनवाचा पवित्र । कीर्तनेंहोयसत्पात्र । कीर्तनेंप्राणिमात्र । सुशीळहोती २८ कीर्तनेंअव्यग्रताघडे । कीर्तनेंनिश्चयसां पडे । कीर्तनेंसंदेहउडे । श्रोत्यावक्त्यांचा २९ सदासर्वदाहरिकीर्तन । ब्रह्मसुतकरीआपण । तेणेंनारदतोचिना रायण । बोलिजेतआहे ३० ह्मणोनकीर्तनाचाअगाधमहिमा । कीर्तनेंसंतोषेपरमात्मा । सकळतीर्थेंआणिज गदात्मा । हरिकीर्तनींवसे ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेकीर्तनभजनानिरूपणंनामद्वि तीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागानिरूपिलेंकीर्तन ।जेंसकळांसिकरीपावन । आतांऐकाविष्णुस्मरण । तिसरीभ क्ती १ स्मरणदेवाचेंकरावें । अखंडनामजपतजावें । नामस्मरणेंपावावें । समाधान २ नित्यनेमप्रातःका ळीं । मध्यान्हकाळींसायंकाळीं । नामस्मरणसर्वकाळीं । करीतजावें ३ सुखदुःखउद्वेगेंचिंता । अथवाआनं दरूपअसतां । नामस्मरणेंविणसर्वथा । राहोंचिनये ४ हर्षकाळींविषमकाळीं । पर्वकाळींप्रस्तावकाळीं । वि श्रांतिकाळींनिद्राकळीं । नामस्मरणकरावें ५ कोंडेंसांकडेंसंकट । नानासंसारखटपट । अवस्थालागतांचटप ट । नामस्मरणकरावें ६ चालतांबोलतांधंदाकरितां । खातांजेवितांसुखीहोतां । नानाउपभोगभोगितां । नाम विसरूंनये ७ संपत्तिअथवाविपत्ती । जैसीपडेलकाळगती । परीनामस्मरणाचीस्थिती । सांडूंचनये ८ वै भवसामर्थ्यआणिसत्ता । नानापदार्थचालतां । उत्कटभाग्यश्रीभोगितां । नामसांडूंनये ९ आधींअवदशा मगदशा । अथवादशेउपरीअवदशा । प्रसंगअसोभलतैसा । परंतुनामसांडूनये १० नामेंसंकटेंनासती । ना मेंविघ्नेंनिवारिती । नामस्मरणेंपाविंजेती । उत्तमपद ११ भूतपिशाचनानाछंदें । ब्रह्मग्रेहब्राह्मणसमंध । मंत्र चळनानाखेद । नामनिष्ठेंनासती १२ नामेंविषबाधाहरती । नामेंचेडेचटकेंनासती । नामेंहोयउत्तमगती । अं तकाळीं १३ बाळपणींतरुणकाळीं । कठिणकाळींवृद्धापकाळीं । सर्वकाळींअंतकाळीं । नामस्मरणअसावें ।

१ चांगल्या स्वभावाचे. २ नारद. ३ भय. ४ दुःख, संकट. ५ समय. ६ ब्रह्मराक्षस.

॥ २ ॥

१४ नामाचामहिमाजाणेशंकर । जनाउपदेशीविश्वेश्वर । वाराणसीमुक्तिक्षेत्र । रामनामेंकरूनी १५ उपराध्या नामासाठीं । वाल्मीकतरलाउठाउठी । भविष्यवदलाशतकोटी । चरित्ररघुनाथाचें १६ हरिनामेंप्रल्हादत रला । नानाआघातांपासूनसुटला । नारायणनामेंपावनझाला । अजामेळ १७ नामेंपाषाणतरले । असंख्या तभक्तउद्धरले । महापापीतेचिझाले । परमपवित्र १८ परमेश्वराचींअनंतनामें । स्मरतांतरीजेनित्यनेमें । ना मस्मरितांयमें । बाधिजेना १९ सहस्रनामांमध्येंकोणीएक । ह्मणतांहोतसेसार्थक । नामस्मरणेंपुण्यश्लोक । होइजेस्वयें २० कांहींचनकरूनप्राणी । रामनामजपेवाणी । तेणेंसंतुष्टचक्रपाणी । भक्तांलागींसांभाळी २१ नामस्मरेनिरंतर । तेंजाणावेंपुंण्यशरीर । नानादोषांचेगिरिवर । रामनामेंनासती २२ अगाधमहिमानव चेवदला । नामेंबहुतजनउद्धरला । हालाहलापासूनसुटला । प्रत्यक्षचंद्रमौली २३ चहुंवर्णांसनामाधिका र । नामींनाहींलहानथोर । जडमूढपैलपारपावतीनामें २४ ह्मणोनिनामअखंडस्मरावें । रूपमनींआठवावें । तिसरेभक्तीचेस्वभावें । लक्षणऐसें २५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेनामस्मरणनिरूपणं नामतृतीयःसमासः ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागांजाहलेंनिरूपण ॥ नामस्मरणाचेंलक्षण । आतांऐकापादसेवन । चौथीभक्ती १ पादसेवनतेंचिजाणावें । कायावाचामनोभावें । सद्गुरुपायसेवावे । सद्गतिकारणें २ यानांवपादसेवन । सद्गुरु पदींअनन्यशरण । निरसावयाजन्ममरण । यातायाती ३ सद्गुरुकृपेविणकांहीं । भवतरणोपायनाहीं । याकार णेंलवलाहीं । सद्गुरुपादसेवावे ४ सद्वस्तुदाखवीसद्गुरु । सकळसारासारविचारु । परब्रह्माचानिर्धारु । अं तरींबाणे ५ जेवस्तुदृष्टीसदिसेना । आणिमनासहिभासेना । संगत्यागेंविणयेईना । अनुभवासी ६ अनुभवघे तांसंगत्यागनसे । संगत्यागाविणअनुभवनदिसे । हेंअनुभवियासीचभासे । येरागाथागोंवी ७ संगत्यागआणि निवेदन । विदेहस्थितिअलिप्तपण । सहजस्थितिउन्मनीविज्ञान । हेसप्तहियेकरूपी ८ याहींवेगळींनामाभिधानें ।

१ काशी. २ वाल्मीक ह्मणजे वारुळ त्यापासून उत्पन्न झाला ह्मणून वाल्मीक ऋषि हें नांव. ३ विघ्न, संकट.

समाधानाचींसंकेतवचनें । हेंसकळहिपादसेवनें । उपनोंळगे ९ वेदश्रुतिगर्भवेदांत । सिद्धभावगर्भसिद्धांत । अनुभवअनिर्वाच्यधादांत । सत्यवस्तू १० बहुधाअनुभवाचींअंगें । सकळकळतीसंतसंगें । चौथीभक्तीचेप्रसंगें । गौप्यतेंप्रगटे ११ प्रकटअसोनिनसे । गौप्यअसोनिभासे । भासाअभासाहूनिअनारिसें । गुरुगम्यमार्ग १२ मार्गहोयपरीअंतरिक्ष । जेथेंसर्वहिपूर्वपक्ष । पाहूंजातांअलक्ष । लक्षवेना १३ लक्षेंजयासिलक्षावें । ध्यानेंजयासिध्यावें । तैसेंतेंचिआपणव्हावें । त्रिविधाप्रचीती १४ असोहींअनुभवाचींद्वारें । सकळकळतीसारासारविचारें । सत्संगेंकरूनिसत्योत्तरें । प्रत्ययासियेती १५ सत्यपहातांनाहींअसत्य । असत्यपाहातांनाहींसत्य सत्यअसत्यांचेंकृत्य । पाहणारापासीं १६ पाहणारपाहणेंजयालागलें । तेंतद्रूपत्वेंप्राप्तजाहलें । तरीमगजाणावें बाणलें । समाधान १७ नानासमाधानेंपाहतां । वाणतीसद्गुरुकरितां । सद्गुरुविणसर्वथा । सन्मार्गनसे १८ प्रयोगसाधनेंसायास । नानासाक्षेपेंविद्याभ्यास । अभ्यासेंकाहींगुरुगम्यास । पाविजेतनाहीं १९ जेंअभ्यासेंअभ्यासितांनय । जेंसाधनेंअसाध्यहोय । तेंसद्गुरुविणकाय । उमजोंजाणे २० याकारणेंज्ञानमार्ग । कळायाधरावासत्संग । सत्संगेंविणप्रसंग । बोलोंचिनये २१ सेवावेसद्गुरूचेचरण । यानांवपादसेवन । चौथेभक्तीचेंलक्षण । तेंहेंनिरूपिलें २२ देवब्राह्मणमहानुभाव । सत्पात्रेंभजनाचाठाव । ऐसियेठायींसद्भाव । सदृढधरावा २३ हेंप्रवृत्तीचेंबोलणें । बोलिलेंरक्षायाकारणें । परंतुसद्गुरुपादसेवनें । यानांवपादसेवन २४ पादसेवनचौथीभक्ती । पावनकरितसेत्रिजगतीं । जेणेंकरितांसायुज्यमुक्ती । साधकांसिहोय २५ ह्मणोनिथोराहूनिथोर । चौथेभक्तीचानिर्धार । जयाकरितांपैलपार । बहुतप्राणीपावती २६ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेपादसेवनभक्तिनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागेंजाहलेंनिरूपण । चौथेभक्तीचेंलक्षण । आतांऐकासावधान । पांचवीभक्ती १ पांचवीभक्तीतेंअर्चन । अर्चनह्मणजेदेवतार्चन । शास्त्रोक्तपूजाविधान । केलेंपाहिजे २ नानासाधनेंउपकरणें ।

१ सुलभ. २ आकाश. ३ तीन प्रकारची. ४ घट्ट. ५ पृथ्वी. पाताळ. स्वर्ग. ६ ईश्वराचे स्वरूपीं मिळून राहाणें तीस सायुज्यमुक्ति हें नाव.

वस्त्रेंअलंकारभूषणें । मानसपूजामूर्तिध्यानें । यानांवपांचवीभक्ती ३ देवब्राह्मणअग्निपूजन । संतसाधुअतीत पूजन । यतिमाहानुभावगायत्रीपूजन । यानांवपांचवीभक्ती ४ धातुपाषाणमृत्तिकापूजन । चित्रलेपसत्पात्र पूजन । आपुलेगृहींचेंदेवतार्चन । यानांवपांचवीभक्ती ५ शिळासप्तांकितनवांकित । शाळग्रामशकलेंचक्रां कित । लिंगेंसूर्यकांतसोमकांत । बाणतांदळेनर्मदे ६ भैरवभगवतीमल्लारी । मुंजानृसिंहबनशंकरी । नागना गिणीनानापरी । पंचायतनपूजा ७ गणेशशारदाविठ्ठलमूर्ती । रंगनाथजगन्नाथतांडवमूर्ती । श्रीहनुमंतगरु डमूर्ती । देवतार्चनींपूजाव्या ८ मत्स्यकूर्मवराहमूर्ती । नृसिंहभार्गववामनमूर्ती । रामकृष्णहयग्रीवमूर्ती । देवता र्चनींपूजाव्या ९ केशवनारायणमाधवमूर्ती । गोविंदविष्णुमधुसूदनमूर्ती । त्रिविक्रमवामनश्रीधरमूर्ती । हृषी केशपद्मनाभ १० दामोदरसंकर्षणवासुदेवमूर्ती । प्रद्युम्नअनिरुद्धपुरुषोत्तममूर्ती । अधोक्षजनारसिंहअच्युतमू र्ती । जनार्दनआणिउपेंद्र ११ हरिहरांच्याअनंतमूर्ती । भगवंतजगदात्माजगदीशमूर्ती । शिवशक्तींच्याबहु धामूर्ती । देवतार्चनींपूजाव्या १२ अश्वत्थनारायणसूर्यनारायण । लक्ष्मीनारायणश्रीमल्लनारायण । श्रीहरिना रायणआदिनारायण । शेषशायीपरमात्मा १३ ऐशापरमेश्वराच्यामूर्ती । पाहूंजातांउदंडअसती । त्यांचेंअर्च नकरावेंभक्ती । पांचवीऐसी १४ यांहिवेगळेकुळधर्म । सोडूंनयेअनुक्रम । उत्तमअथवामध्यम । करीतजावे १५ जाखमातामायराणी । बाळाबगलामानवणी । पूजामागणीजोगिणी । कुळधर्मकरावे १६ नानातीर्थीक्षेत्रींजा वें । तेथेंत्यादेवाचेंपूजनकरावें । नानाउपचारेंपूजावें । परमात्म्यासीं १७ पंचामृतेंगंधाक्षतें । पुष्पेंपरिमळद्र व्येंबहुतें । धूपदीपअसंख्यातें । नीरांजनेंकर्पूराचीं १८ नानाखाद्यनैवेद्यसुंदर । नानाफळेंतांबूलप्रकार । दक्षि णानानाअलंकार । दिव्यांबरेंवनमाळा १९ शिबिकाछत्रेंसुखासनें । महामेघडंबरसूर्यपानें । दिव्यापताकानि शाणें । ताळढोलमृदंग २० नानावाद्येंनानाउत्साव । नानाभक्तसमुदाव । गातीहरिदाससद्भाव । लागलाभगवं तीं २१ वापीकूपसरोवरें । नानादेवाळयेंशिखरें । राजांगणेंमनोहरें । वृंदावनेंभुयारीं २२ मठमंडपधर्मशा

१ प्रत्यक्ष उपचारावांचून मनः कल्पित उपचारानीं पूजा करणें तीस मानसपूजा असें म्हणतात. २ विष्णु. शंकर. गणेश. देवी. सूर्य.

ळा । देवद्वारींपडशाळा । नानाउपकरणेंनक्षत्रमाला । नानावस्त्रसामुग्री २३ नानापडदेमंडपचांदवे । नाना रत्नेंघोंसलेंबतीबरवे । नानादेवालयींसमर्पावे । हस्तीघोडेशंकटें २४ अलंकारआणिअलंकारपात्रें । द्रव्यआणिद्रव्यपात्रें । अन्नोदकआणिअन्नोदकपात्रें । नानाप्रकारचीं २५ वनेंउपवनेंपुष्पवाटिका । तापसांच्यापर्णकुटिका । ऐसीपूजाजगन्नायका । यथासांगसमर्पावी २६ शुकसारिकामयूरें । बदकेंचक्रवाकेंचकोरें । कोकिळाचितळेसामरें । देवालयींसमर्पावीं २७ सुगंधमृगेंआणिमार्जारें । गाईमहिषीवृषभवानरें । नानापदार्थआणि लेंकुरें । देवालयींसमर्पावीं २८ कायावाचाआणिमनें । चित्तेंवित्तेंआणिप्राणें । सद्भावेंभगवर्दचनें । यानांव अर्चनभक्ती २९ ऐसेंचिसद्गुरूचेंभजन । करूनिअसावेंअनन्य । यानांवभगवद्भजन । पांचवीभक्ती ३० ऐसी पूजानघडेबरवी । तरीमानसपूजाकरावी । मानसपूजाअगत्यव्हावी । परमेश्वराची ३१ मनेंभगवंतासिपूजावें । कल्पूनसर्वहिसमर्पावें । मानसपूजेचेंजाणावें । लक्षणऐसें ३२ जेंजेंआपणासिपाहिजे । तेंतेंकल्पूनवाहिजे । येणेंप्रकारेंकीजे । मानसपूजा ३३ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेअर्चनभक्तिनिरूपणं नामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागेंझालेंनिरूपण । पांचवेंभक्तीचेंलक्षण । आतांऐकासावधान । साहावीभक्ती १ साहावीभक्तिवंदन । करावेंदेवासिनमन । संतसाधुआणिसज्जन । नमस्कारीतजावे २ सूर्यासिकरावेनमस्कार । देवासिकरावेनमस्कार । सद्गुरूसकरावेनमस्कार । साष्टांगभावें ३ साष्टांगनमस्कारासिअधिकारु । नानाप्रतिमादेवगुरु । अन्यत्रनमनाचाविचारु । अधिकारेंकरावा ४ छप्पन्नकोटीवसुमती । मध्येंविष्णुमूर्ती असती । तयासनमस्कारप्रीतीं । साष्टांगघालावे ५ पशुपतिश्रीपतिआणिगभस्ती । यांचियादर्शनेंदोषजाती । तैसाचिनमावामारुती । नित्यनेमेंविशेष ६ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ शंकरःशेषशायीचमार्तंडोमारुतिस्तथा । एतेषांदर्शनंपुण्यंनित्यनेमेविशेषतः १ ॥ ॥ भक्तज्ञानीआणिवीतरागी । माहानुभावतापसीयोगी । सत्पात्रदेखो

१ रथ. २ बाग. ३ आश्रम. ४ पोपट. ५ मांजर. ६ बैल. ७ देह. ८ पूजा.

निवेगीं । नमस्कारघालावे ७ वेदशास्त्रज्ञआणिसर्वज्ञ । पंडितपुराणिकआणिविद्वज्जन । याज्ञिकवैदिकपवित्रज
न । नमस्कारीतजावे ८ जेथेंदिसतीविशेषगुण । तेंचिसद्गुरूचेंअधिष्ठानं । याकारणेंतयासिनमन । अत्यादरें
करावें ९ गणेशशारदानानाशक्ती । हरिहरांच्याअनंतमूर्ती । नानादेवसांगूंकिती । पृथंगाकारें १० स
र्वदेवांसिनमस्कारिले । तेएकाभगवंतासिपावले । यदर्थींवचनबोलिले । आहेतेंऐका ११ ॥ ॥ श्लोक ॥
आकाशात्पतितंतोयंयथागच्छातिसागरं । सर्वदेवनमस्कारःकेशवंप्रतिगच्छाति १ ॥ ॥ याकारणेंसर्वदेवांसी ।
नमस्कारावेंअत्यादरेंसी । अधिष्ठानमानितांदेवासी । परमसौख्यवाटे १२ नानांदेवांचीं अधिष्ठानें । सत्पात्रस
द्गुरूचींस्थानें । याकारणेंनमस्कारकरणें । उभयमार्गीं १३ नमस्कारेंलीनताघडे । नमस्कारेंविकल्पमोडे ।
नमस्कारेंसख्यघडे । सत्पात्रासी १४ नमस्कारेंदोषजाती । नमस्कारेंअन्यायक्षमिती । नमस्कारेंमोडलींजड
ती । समाधानें १५ सीरापरतानाहींदंड । ऐसेंबोलतीउदंडें । याकारणेंअखंड । देवभक्तवंदावे १६ नमस्कारें
कृपाउचंबळे । नमस्कारेंप्रसन्नताप्रबळे । नमस्कारेंगुरुदेववोळे । साधकावरी १७ विशेषकरितांनमस्कार ।
नासतीदोषांचेगिरिवर । आणिमुख्यपरमेश्वर । कृपाकरी १८ नमस्कारेंपतितपावन । नमस्कारेंसंतांसिशरण
नमस्कारेंजन्ममरण । दूरीदूरावे १९ परमअन्यायकरूनआला । आणिसाष्टांगनमस्कारघातला । तरीतोअन्या
यक्षमाकेला । पाहिजेश्रेष्ठीं २० याकारणेंनमस्कारापरतें । आणिकनाहींअनुसरतें । नमस्कारेंप्राणियातें । स
द्बुद्धिलागे २१ नमस्कारासिवेंचावेंनलगे । नमस्कारासिकष्टावेंनलगे । नमस्कारासिकांहींचनलगे । उपकर्ण
सामुग्री २२ नमस्काराऐसेंनाहींसोपें । तमस्कारकरावाअनन्यरूपें । नानासाधनींसाक्षेपें । कासयाशिणावें २३
साधकभावेंनमस्कारघाली । त्याचीचिंतासाधूसलागली । सुगमंपंथेंनेऊनघाली । जेथीलतेथें २४ याकारणें
नमस्कारश्रेष्ठ । नमस्कारेंवोळतीवरिष्ठ । येथेंसांगीतलींस्पष्ट । सहावीभक्ती २५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेचतुर्थदशकेवंदनभक्तिनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ स्थान. २ वेगळ्या. ३ विष्णु शंकर इत्यादिक. ४ देव व साधु यांस. ५ बहुत. ६ पर्वत. ७ सुखकारक मार्ग.

श्रीगणेशायनमः ॥ मागेंजाहलेंनिरूपण । साहावेभक्तीचेंलक्षण । आतांऐकासावधान । सातवीभक्ती १ सात। वेंभजनदास्यजाणावें । पडिलेंकार्यतितुकेंकरावें । सदासन्निधचिअसावें । देवद्वारीं २ देवाचेंवैभवसांभाळावें न्यूनपूर्णपडूंचिनद्यावें ।चढतेंवाढतेंवाढवावें । पूजनदेवाचें ३ भंगलींदेवालयेंकरावीं । मोडलींसरोवरेंबांधा वीं । सोपेधर्मशाळाचालवावीं । नूतनचिकार्यें ४ नानारचनाजीर्णजर्जर। त्यांचेकरावेजीर्णोद्धार । पडिलेंकार्य तेंसत्वर । चालवीतजावें ५ गजरथतुरंगेसिंहासनें । चौकियाशिबिकासुखासनें । मंचकडोल्हारेविमानें । नूत नचिकरावीं ६ मेघडंबरेंछत्रेंचामरें । सूर्यपानेंनिशाणेंअपारें । नित्यनूतनअत्यादरें । सांभाळीतजावीं ७ नाना प्रकारचींयानें । बैसावयाचींउत्तमस्थानें । बहुविधसुवर्णासनें । यत्नेंकरीतजावीं ८ भुवनेंपेट्याकोठ्यामांदुसा । राजकोहळीघागरीबहुवसा । संपूर्णद्रव्यांशऐसा । अतियत्नेंकरावा ९ भुयारींतळघरेंआणिविवरें । नानास्थळेंगुप्तद्वारें । अनर्घ्यवस्तूंचींभांडारें । यत्नेंकरीतजावीं १० अलंकारभूषणेंदिव्यांबरें । नानारत्नें मनोहरें । नानाधातुसुवर्णपात्रें । यत्नेंकरीतजावीं ११ पुष्पवाटिकानानावनें । नानातरुवरांचींबनें । पावतीं करावींजीवने । तयांवृक्षांसी १२ नानापशूंचियाशाळा । नानापक्षीचित्रशाळा । नानावाद्येंनाटकशाळा । गुणीगायकबहुसाल १३ स्वयंपाकगृहेंभोजनशाळा । सामुग्रीगृहेंधर्मशाळा । निद्रिस्थाकारणेंपडशाळा । वि शाळस्थळें १४ नानापरिमळद्रव्यांचींस्थळें । नानाखाद्यफळांचींस्थळें । नानारसांचींनानास्थळें । यत्नेंकरीत जावीं १५ नानावस्तूंचींनानास्थानें । भंगलींकरावींनूतनें । देवाचेंवैभववचनें । कितीह्मणूनसांगावें १६ सर्वांठायींअतिसादर । आणिदास्यत्वासहितत्पर । कार्यभागाचाविसर । पडणारनाहीं १७ जयंत्यापर्वेमहो त्साव । असंभाव्यचालवावेंवैभव । जेंदेखतांचिस्वर्गीचेदेव । संतुष्टहोती १८ ऐसेंवैभवचालवावें । आणिनीच दास्यत्वहिकरावें । पडिलेप्रसंगींसावधअसावें । सर्वकाळ १९ जेंजेंकांहींपाहिजे । तेंतेंतत्काळचिदीजे । अत्यं तआवडीकीजे । सकळसेवा २० चरणक्षालनेंस्नानेंआचमनें । गंधाक्षतेंवसनेंभूषणें । आसनेंजीवनेंनानासु

१ हत्ति. २ घोडे. ३ पालखी. ४ पलंग. ५ चवरी. ६ मोठे किमतीचीं. ७ मोठीं वस्त्रें. ८ बाग. ९ पायधुणें.

मनें । धूपदीपनैवेद्य २१ शयनाकारणेंउत्तमस्थळें । जळेंठेवावींसुशीतळें । तांबूलगायनेंरसाळें । रागरंगेंकरा
वीं २२ परिमळद्रव्येंआणिफुलें । नानासुगंधिकतेलें । खाद्यफळेंबहुसालें । सन्निधचिअसावीं २३ सडेसंमा
र्जनेंकरावीं । उदकपात्रेंउदकेंभरावीं । वसनेंप्रक्षाळूनआणावीं । उत्तमोत्तमें २४ सकळांचेंकरावेंपारपत्य । आ
लियाचेंकरावेंआतिथ्य । ऐसीहेजाणावीसत्य । सातवीभक्ती २५ वचनेंबोलावींकरुणेचीं । नानाप्रकारेंस्तु
तीचीं । अंतरेंनिवतीसकळांचीं । ऐसेंवदावें २६ ऐसीहेसातवीभक्ती । निरूपिलीयथामती । प्रत्यक्षनघडेत
रीचित्तीं । मानसपूजाकरावी २७ ऐसेंदास्यकरावेंदेवाचें । येणेंचिप्रकारेंसद्गुरूचें । प्रत्यक्षनघडेतरीमानस
पूजेचें । करीतजावें २८ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्थदशकेदास्यभक्तिनिरूपणंनामसप्तमःस
मासः ७ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु । ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागेंजाहालेंनिरूपण । सातवेभक्तीचेंलक्षण । आतांऐकासावधांन । आठवीभक्ती १
देवासिपरमसख्यकरावें । प्रेमप्रीतीनेंबांधावें । आठवेभक्तीचेंजाणावें । लक्षणऐसें २ देवासजयाचीअत्यंत
प्रीती । आपणवर्तावेंतेणेंचिरीतीं । येणेंकरितांभगवंतीं । सख्यघडेनेमस्त ३ भक्तिभावआणिभजन । निरू
पणआणिकथाकीर्तन । प्रेमळभक्तांचेंगायन । आवडेदेवा ४ आपणतैसेंचिवर्तावें । आपणासितेंचआवडावें
मनासारिखेंहोतांचिस्वभावें । सख्यघडेनेमस्त ५ देवाच्यासख्यत्वाकारणें । आपुलेंसौख्यसोडूनदेणें । अनन्य
भावेंजीवेंप्राणें । शरीरतेंहिवेंचावें ६ सांडूनआपलीसंसारकांता । करीतजावीदेवाचीचिंता । निरूपणकीर्तन
कथावार्ता । देवाच्याचसांगाव्या ७ देवाच्यासख्यत्वासाठीं । पाडाव्याजिवलगासितुटी । सर्वअर्पावेंशेवटीं ।
प्राणतोहिवेंचावा ८ आपुलेंअवघेंचिजावें । परीदेवासिसख्यराहावें । ऐसीप्रीतिजीवेंभावें । भगवंतीलागावी
९ देवह्मणिजेआपुलाप्राण । प्राणासिनकरावेंनिर्वाण । प्रेमप्रीतीचेंलक्षण । तेंहेंऐसेंअसे १० ऐसेंपरमस
ख्यधरितां । देवासलागेभक्ताचीचिंता । पांडवलाक्षाजोहरींजळतां । विवरद्वारेंकाढिले ११ देवसख्यत्वेंराहेआ

१ गार. २ विडे. ३ बुकावगैरे. ४ झाडवण सारवण. ५ मन. ६ बुद्धीप्रमाणें. ७ एकाग्रमनकरून. ८ मित्रपण.

पणासी । हेंतोंवर्मआपणाचपासीं । आपणवचनेंबोलावींजैसीं । तैसींयेतीपडसादें १२ आपणअसतांअनन्य
भावें । देवतात्काळचिपावे । आपणत्रासघेतांजीवें । देवहित्रासे १३ । श्लोकार्द्ध । । येयथामांप्रपद्यं
तेतांस्तथैवभजाम्यहम् । । टीका । । जसेंजयाचेंभजन । तैसाचदेवहिआपण । ह्मणोनिहेंअवघेंजाण ।
आपणाचिपासीं १४ आपुल्यामनासारिखेंनघडें । तेणेंगुणेंनिष्ठामोडे । तरीगोष्टीआपणाकडे । सहजचिआ
ली १५ मेघचातंकावरीवोळेना । तरीचातकपालटेना । चंद्रवेळेसिउगवेना । तरीचकोरअनन्य १६ ऐसेंअ
सावेंसख्यत्व । विवेकेंधरावेंसत्व । भगवंतावरीलममत्व । सांडूंनयेकीं १७ सखामानावाभगवंत । मातापिताग
णगोत । विद्यालक्ष्मीधनंवित्त । सकळहिपरमात्मा १८ देवावेगळेकोणीनाहीं । ऐसेंबोलतीसर्वही । परंतुत्या
चीनिष्ठाकांहीं । तैसीचिनसे १९ ह्मणोनिऐसेंनकरावें । सख्यतरीखरेंचकरावें । अंतरींसद्दढधरावें । परमेश्वरा
सी २० आपुलियामनोगताकारणें । देवावरीक्रोधासियेणें । ऐसींनव्हेतकींलक्षणें । सख्यभक्तीचीं २१ दे
वाचेंजेंमनोगत । तेंचिआपुलेंहितनिश्चित । इच्छेसाठींभगवंत । अंतरूंनयेकीं २२ देवाचेइच्छेनेंवर्तावें । देव
करीलतेंमानावें । मगसहजाचिभावें । कृपाळुदेव २३ पाहातांदेवाचेकृपेसी । मातेचीकृपाकायसी । मातावधी
बाळकासी । विपत्तिकाळीं २४ देवेंभक्तकोणवधिला । कधींदेखिलानाऐकिला । शरणागतांसिदेवझाला ।
वज्रपंजरू २५ देवभक्तांचाकैवारी । देवपतितांसितारी । देवहोयसाहाकारी । अनाथांचा २६ देवअना
थांचाकैंपक्षी । नानासंकटापासूनरक्षी । धांविन्नलाअंतरसाक्षी । गजेंद्राकारणें २७ देवकृपेचासागर । देवक
रुणेचाजलधर । देवासिभक्तांचाविसर । पडनारनाहीं २८ देवप्रीतिराखोंजाणें । देवासिकरावेंसाजणें । जीव
लगेंअवघींपिसुणें । कामानयेती २९ सख्यदेवाचेंतुटेना । प्रीतिदेवाचीविटेना । देवकदापालटेना । शरणांग
तांसी ३० ह्मणोनिसख्यदेवासिकरावें । हितगुजतयाससांगावें । आठवेभक्तीचेंजाणावें । लक्षणऐसें ३१
जैसादेवतैसागुरु । शास्त्रींबोलिलाहाविचारु । ह्मणोनिसख्यत्वाचानिर्धारु । सद्गुरूसिअसावा ३२ । इति

१ चातक नामें पक्षी. २ विचार. ३ शोभा. ४ ऐश्वर्य गाई महिषी वस्त्र वगैरे. ५ द्रव्य. ६ घट्ट. ७ मनांतील अभिप्राय.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥जयजयाजीसद्गुरुपूर्णकामा। परमपुरुषाआत्मयारामा। अनिर्वाच्यतुमचामहिमा। वर्णि
लानवचे १ जेंवेदासिसाकेंडें। जेंशब्दासिकानडें। तेंसाच्छिष्यासिरोकडें। अलभ्यलाभे २ जेंयोगियांचेंनि
जवर्म। जेंशंकराचेंनिजधाम। जेंविश्रांतीचेंनिजविश्राम। परमगुह्यअगाध ३ तेंब्रह्मतुमचेनियोगें। स्वयेंआ
पणचिहोइजेअंगें। दुर्घटसंसाराचेनिपांगें। पांगिजेनासर्वथा ४ आतांस्वामीचेनिलडिवाळपणें। गुरुशिष्यां
चींलक्षणें। सांगिजेतीयेणेंप्रमाणें। मुमुक्षेंशरणजावें ५ गुरुतोसकळांसिब्राह्मण। जरीतोजाहलाक्रियाहीन।
तरीतयासिशरण। अनन्यभावेंअसावें ६ अहोयाब्राह्मकारणें। अवतारघेतलानारायणें। विष्णूनेंश्रीवत्स
मिरवणें। तेथेंइतरतेंकिती ७ ब्राह्मणवचनेंप्रमाण। होतीशूद्राचेब्राह्मण। धातुपाषणणींदेवपण। ब्राह्मणांचे
निमंत्रें ८ मुंजीबंधनाविरहित। तोशूद्रचिनिभ्रांत। द्विजन्माह्मणोनिसतत। द्विजऐसेंनामत्याचें ९ स
कळांसिपूज्यब्राह्मण। हेमुख्यवेदाज्ञाप्रमाण। वेदविरहिततेंअप्रमाण। आप्रियभगवंता १० ब्राह्मणींयोगयाग
व्रतेंदानें। ब्राह्मणींसकळतीर्थाटणें। कर्ममार्गब्राह्मणाविणें। होणारनाहीं ११ ब्राह्मणवेदमूर्तिमंत। ब्राह्मणतो
चिभगवंत। पूर्णहोतीमनोरथ। विप्रवाक्यैंकरूनी १२ ब्राह्मणपूजनेंशुद्धवृत्ती। होऊनिजडेभगवंतीं। ब्राह्म
णतीर्थेंउत्तमगती। पावतीप्राणी १३ लक्षभोजनींपूज्यब्राह्मग। अन्ययाँतीसपुसेकोण। परीभगवंतासिभाव
प्रमाण। येरांचाडनाहीं १४ असोब्राह्मणाससुरवरवंदिती। तेथेंमानवबापुडेकिती। जरीब्राह्मणमूढमती। तरी
तोजगद्वंद्य १५ अंत्यंजशब्दज्ञाताबरवा। परीतोनेऊनिकायकरावा। ब्राह्मणासन्निधंपूजावा। हेंतोंघडेनांकीं
१६ जेंजेंजनावेगळेंकेलें। तेंतेंवेदेंअव्हेरिलें। ह्मणोनितयासनामठेविलें। पाखांडमत १७ असोजोह
रिहरदास। तयासब्राह्मणींविश्वास। ब्राह्मणभजनेंबहुतांस। पावनकेलें १८ ब्राह्मणेंपाविजेदेवाधिदेवा। त
रीगिमर्थसद्गुरुकरावा। ऐसेंह्मणालतरीनिजठेवा। सद्गुरुविणनाहीं १९ स्वधर्मकर्मींपूज्यब्राह्मण। परीज्ञानन
व्हेसद्गुरुविण। ब्राह्मज्ञाननसतांशीण। जन्ममृत्यूचुकेना २० सद्गुरुविणज्ञानकांहीं। सर्वथाहोणारनाहीं। अ

१ अचिंतनीय. २ संकट. ३ स्थान. ४ मुक्तीची इच्छा करणारा पुरुष. ५ तीर्थयात्रा, ६ ब्राह्मण. ७ जात, ८ देव. ९ लोकांमध्यें वंद्य(पूज्य)

॥ १ ॥

ज्ञानप्राणीप्रवाहीं । वाहतचिगेले २१ ज्ञानविरहितजेंजेंकेलें । तेंतेंजन्मासिमूळझालें । ह्मणोनिसद्गुरूचींपाउलें सद्दढधरावीं २२ जयासवाटेदेवव्हावा । तेणेंसत्संगधरावा । सत्संगेंविणदेवाधिदेवा । पाविजेतनाहीं २३ नानासाधनेंबापुडीं । सद्गुरुविणकरितीवेडीं । गुरुकृपेविकुडकुडीं । व्यर्थचिहोती २४ कार्तिकस्नानेंमाघस्नानें । व्रतेंउद्यापनेंदानें । गोरांजनेंधूम्रपानें । साधितीपंचाग्नी २५ हरिकथापुराणश्रवण । आदरेंकरितीनिरूपण । सर्वतीर्थेंपरमकठिण । करितीप्राणी २६ झळफळीतदेवतार्चनें । स्नानसंध्यादर्भासनें । टिळेमाळगोपीचंदनें । ठसेश्रीमुद्रांचे २७ अर्घ्यपात्रेंसंपुष्टगोकर्णें । मंत्रयंत्रांचींताम्रपर्णें । नानाप्रकारींउपकर्णें । साहित्यशोभा २८ घंटाघणघणावाजती । स्तोत्रेंस्तवनेंआणिस्तुती । आसनेंमुद्राध्यानेंकरिती । प्रदक्षिणानमस्कार २९ पंचायतनपूजाकेली । मृत्तिकेचींलिंगेंळाखोली । फळेंनारिकेळेंभरलीं । संपूर्णसांगपूजा ३० उपोषणेंनिष्ठानेम । परमसायासींकेलेंकर्म । फळचिपावतीधर्म । चुकलेप्राणी ३१ यज्ञादिककर्मेंकेलीं । हृदयींफळाशाकल्पिली । आपुलेइच्छेनेंघेतलीं । मूतिजन्माची ३२ करूनिनानासायास । केलाचौदाविद्यांचाअभ्यास । ऋद्धिसिद्धीसावकाश । वोळल्याजरी ३३ तरीसद्गुरुकृपेविरहित । सर्वथानघडेस्वहित । यमपुरीचाअनर्थ । चुकेनायेणें ३४ जंवनाहींज्ञानप्राप्ती । तंवचुकेनायातायाती । गुरुकृपेविणअधोगती । गर्भवासचुकेना ३५ ध्यानधारणामुद्राआसन । भक्तिभावआणिभजन । सकळहिफोलब्रह्मज्ञान । जंवतेंप्राप्तनाहीं ३६ सद्गुरुकृपानजोडे । आणिभलतीकडेवावडे । जैसेंआंधळेंचाचरूनिपडे । गारींआणिगडदरा ३७ जैसेंनेत्रींघालितांअंजन । पडेदृष्टीसनिधान । तैसेंसद्गुरुवचनेंज्ञान । प्रकाशहोय ३८ सद्गुरुविणजन्मनिर्फळ । सद्गुरुविणदुःखसकळ । सद्गुरुविणतळमळ । जाणारनाहीं ३९ सद्गुरूचेनिअभयकरें । प्रकटहोइजेईश्वरें । जन्मदुःखेंअपारें । नासोनिजाती ४० मागांझालेथोरथोर । संतमहंतमुनीश्वर । तयांसहिज्ञानविचार । सद्गुरुचेनी । ४१ श्रीरामकृष्णादिकरूनी । अतितत्परगुरुभजनी । सिद्धसाधुआणिसज्जनीं । गुरुदास्यकेलें ४२ सकळ

१ गार्हपत्य. आहवनीय. दक्षिणाग्नि. सूर्य. व पांचवा आपण यांस पंचाग्नि साधन ह्मणतात. २ विष्णु. शंकर गणपति. सूर्य. देवी

सृष्टीचेचाळक । हरिहरब्रह्मादिक । तेहिसद्गुरुपदींरंकें । महत्वाचढती ४३ असोजयासमोक्षव्हावा । तेणेंसद्गु
रुकरावा । सद्गुरुविणेंमोक्षपावावा । हेंकल्पांतींनघडे ४४ आतांसद्गुरुतेंकैसे । नव्हेतइतरगुरुऐसे । जयांचेकृ
पेनेंप्रकाशे । शुद्धज्ञान ४५ त्यासद्गुरूचीवोळखण । पुढिलेसमासींनिरूपण । बोलिलेंअसेश्रवण । अनुक्रमेंक
रावें ४६ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेगुरुनिश्चयनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ध्व ॥
श्रीगणेशायनमः । ॥ जेकरामतीदाखविती । तेहिगुरुह्मणिजेती । परंतुसद्गुरुनव्हेती । मोक्षदाते १ सभामो
हनभुरखेचेटके । साबरीमंत्रकौटाळेंअनेकें । नानाचमत्कारकौतुकें । असंभाव्यसांगती २ सांगतीऔषधीप्र
योग । कांसुवर्णधातूचामार्ग । दृष्टिबंधनलागवेग । अभिलाषाचा ३ साहित्यसंगीतरागज्ञान । गीतनृत्यतान
मान । नानावाद्येंशिकवितीजन । तेहिएकगुरु ४ विद्याशिकवितीपंचाक्षरी । तोडेतोटगेनानापरी । कांपोटभ
रेजयावरी । तेविद्याशिकविती ५ जेयातीचाजोव्यापार । शिकवितीभरावयाउदर । तेहिगुरुपरीसाचार । सद्गु
रुनव्हेती ६ आपुलीमाताआणिपिता । तेहिगुरुचितत्वतां । परीपैलपारपाववविता । तेसद्गुरुवेगळाची ७
गायत्रीमंत्राचाउच्चारु । सांगेतोसाचारकुळगुरु । परीज्ञानेंविणपैलपारु । पाविजेतनाहीं ८ जोब्रह्मज्ञानउप
देशी । अज्ञानअंधारनिरसी । जीवात्मयाशिवात्मयाशी । ऐक्यताकरी ९ बिघडेदेवआणिभक्त । जीवशिवपणेंद्वै
त । तयादेवभक्तांएकांत । करीतोसद्गुरू १० भवव्याघ्रेंघाळूनिउडी । गोवत्सांसताडातोडी । केलीदेखोनिशीघ्रसो
डी । तोसद्गुरुजाणावा ११ वासनानदीमहापूरीं । प्राणीबुडतांग्लानिकरी । तेथेंउडीघाळूनितारी । तोसद्गुरुजाणा
वा १२ प्राणोमायाजळींपडिले । संसारदुःखेंदुखवले । ऐसेजेणेंमुक्तकेले । तोसद्गुरुजाणावा १३ गर्भवासअ
तिसांकडी । इच्छबंधनाचीबेडी । ज्ञानदेऊनिशीघ्रसोडी । तोसद्गुरुजाणावा १४ फोडूनिशब्दांचेंअंतर । व
स्तुदाखवीनिजसार । तोचिसद्गुरुमाहेर । अनाथाचें १५ जीवएकदेशीबापुडें । तयासिब्रह्मचिकरीरोकडें । फे
डीसंसारसांकडें । वचनमात्रें १६ जेंवेदाचेअभ्यंतरीं । तेंकाढूनिअपत्यापरी । शिष्यश्रवणींकवळभरी । उदा

१ दरिद्री. दीन. २ बहुत. ३ संभावना ह्मणजे तर्क करण्यास अशक्य तीं असंभाव्य. ४ पोट. ५ निश्चयेंकरून.

रवचनें १७ वेदशास्त्रमहानुभाव । पाहतांएकाचिअनुभव । तोचिएकगुरुराव । ऐक्यरूपें १८ संदेहनिःशे
षजाळीं । स्वधर्मआदरेंप्रतिपाळी । वेदविरहितटवाळी । करूंचिनेणे १९ जेंजेंमनअंगिकारी । तेंतेंस्वयेंमुक्तक
री । तोगुरुनव्हेभिकारी । झडेआला २० शिष्यांसिनलावितीसाधन । नकरवितींइंद्रियदमन । ऐसेगुरुअडक्या
चेतीन । मिळालेतरीटाकावे २१ जोकोणीज्ञानबोधी । समूळअविद्याछेदी । इंद्रियदमनप्रतिपादी । तोचिस
द्गुरुजाणावा २२ एकद्रव्याचेविकिले । एकशिष्याचेआंखिले । ऐसेदुराशेनेंकेले । दीनरूप २३ जेंजेंरुचेशि
ष्याचेमनीं । तैसीचकरीमनधरणी । ऐसीकामनापापिणी । पडिलीगळां २४ जोगुरुभीडसारू । तोअधमाहूनि
अधमथोरू । चोरटामैंदपामरू । द्रव्यभोंदू २५ जैसावैद्यदुराचारी । केलीसर्वस्वेंबोहरी । आणिशेखींभीडकरी
घातवेणार २६ तैसासद्गुरुनसावा । जेणेंअंतरपडेदेवा । भीडकरूनियांगोंवा । घालीबंधनाचा २७ जेथेंशुद्ध
ब्रह्मज्ञान । आणिस्थूळक्रियेचेंसाधन । तोचिसद्गुरुनिधान । दाखवीडोळां २८ देखणेदाखवितीआदरें । मं
त्रफुंकितीकर्णद्वारें । इतुकेंचज्ञानेंतींपामरें । अंतरलींभगवंता २९ बाणेतिहींचीखुण । तोचिगुरुसुलक्षण । तेथें
चिरिघावेंशरण । अत्यादरेंमुमुक्षीं ३० अद्वैतनिरूपणींअगाधवक्ता । परीविषयींलंगता । ऐसियागुरूचेनिसा
र्थकता । होणारनाहीं ३१ जैसानिरूपणसमय । तैसेंचिमनहिकरीवाय । कृतबुद्धीचानिश्चय । जाहलाचिना
हीं ३२ निरूपणींसामर्थ्यसिद्धी । श्रवणहोतांदुराशाबाधी । नानाचमत्कारेंबुद्धी । इळमळूंलागे ३३ पूर्वी
ज्ञातेविरक्तभक्त । जयांससादृश्यभगवंत । आणिसामर्थ्याहिअद्भुत । सिद्धीचेनियोगें ३४ ऐसेंतयांचेंसामर्थ्य ।
आमुचेंज्ञाननुसतेंव्यर्थ । ऐसासामर्थ्याचास्वार्थ । हृदयींवसे ३५ विशेषदुराशातुटे । तरीचभगवंतभेटे । दुरा
ग्राधरितीतेखोटे । शब्दज्ञातेकामिक ३६ बहुतज्ञानीनागवलीं । कामनेनेंवेडींकेलीं । कामनाइच्छितांचमेली
बापुडींमूर्खें ३७ निःशेषकामनाराहित । ऐसातोविरळासंत । अवघियांवेगळेंमत । अक्षयज्याचें ३८ अक्षय
ठेवासकळांचा । तरीपांगफिटेनाशरीराचा । तेणेंमार्गईश्वराचा । चुकोनिजातो ३९ सिद्धिआणिसामर्थ्यजा

१ नाश. २ शेवटीं. ३ मुक्त होण्याची ज्यास इच्छा त्या पुरुषानें. ४ गंभीर. ५ आसक्ति. ६ वैराग्यशील. ७ साम्यपण.

हलें । सामर्थ्येंदेहासमहत्वआलें । पुढेंबेचाडबळकाविलें । देहबुद्धीचें ४० सांडूनिअक्षयसुख । सामर्थ्यइच्छितीतिमूर्ख । कामनेसारिखेंदुःख । आणिकनाहीं ४१ ईश्वरेंविणजेकामना । तेणेंगुणेंनानायातना । पावती होतीपतना । वरपडेप्राणी ४२ होतांशरीराचाअंत । सामर्थ्यहिनिवोनजात । शेखींअंतरलाभगवंत । कामनागुणें ४३ ह्मणोनिनिष्कामनाविचारु । दृढबुद्धीचानिर्धारु । तोचिसद्गुरुपैलपारु । पाववीभवाचा ४४ मुख्य सद्गुरूचेंलक्षण । आधींपाविजेविमळज्ञान । निश्चयाचेंसमाधान । स्वरूपस्थिती ४५ याहिवरीवैराग्यप्रबळ । वृत्तिउदासीनकेवळ । विशेषआचारेंनिर्मळ । स्वधर्माविषयीं ४६ याहिवरीअध्यात्मश्रवण । हरिकथानिरूपण । जेथेंपरमार्थविवरण । निरंतर ४७ जेथेंसारासारविचार । तेथेंहोयजगदुद्धार । नवविधभक्तीचाआधार । बहुतजनासी ४८ ह्मणोनिनवविधाभजन । जेथेंप्रतिष्ठिलेंसाधन । हेंसद्गुरूचेंलक्षण । श्रोतींवोळखावें ४९ अंतरींशुद्धब्रह्मज्ञान । बाह्यंनिष्ठेचेंभजन । तेथेंबहुतभक्तजन । विश्रांतिपावती ५० नाहींउपासनेचाआधार । तोपरमार्थनिराधार । कर्मेंविणअनाचार । भ्रष्टहोती ५१ ह्मणोनिज्ञानवैराग्यआणिभजन । स्वधर्मकर्मआणिसाधन । कथानिरूपणश्रवणमनन । नीतिन्यायमर्यादा ५२ यामध्येंएकउणेंअसे । तेणेंतेंविलक्षणदिसे । ह्मणोनिसर्वहिविलसे । सद्गुरुपासीं ५३ जोबहुतांचेंपाळणकर्ता । त्यासबहुतांचीअसेचिंता । नानासाधनेंसमर्था । सद्गुरुपासीं ५४ साधनेंविणपरमार्थप्रतिष्ठे । तोमागुतासवेंचिभ्रष्टे । याकारणेंदूरदृष्टे । महानुभाव ५५ आचारउपासनासोडिती । तेभ्रष्टअभक्तदिसती । जळोतयांचीमहंती । कोणपुसे ५६ कर्मउपासनेचाअभाव । तेथेंभक्ताध्यासझालाठाव । तोकानकोंडासमुदाव । प्रपंचींहांसती ५७ नीचयातीचागुरु । तोहीकानकोंडाविचारु । ब्रह्मसभेसिजैसाचोरु । तैसादडे ५८ ब्रह्मसभेंतदेखतां । तयाचेंतीर्थनयेघेतां । अथवाप्रसादसेवूंजातां । प्रायश्चित्तपडे ५९ तीर्थप्रसादाचीसांडीकेली । तेथेंनीचतादिसोनआली । गुरुभक्तितेसदवली । एकाएकीं ६० गुरुचीमर्यादाराखतां । ब्राह्मणक्षोभतीतत्वतां । तेथेंब्राह्मण्यरक्षूंजातां । गुरुक्षोभपडे ।

१ निश्चय. २ संसार. ३ पवित्र, शुद्ध, ४ तत्वज्ञान. ५ हृदय. ६ कर्मकांड. ७ तत्वज्ञानी.

॥ ३ ॥ ॥ २ ॥

६१ ऐसीसांकडीदोहींकडे । तेथेंप्रस्तावाघडे । नीचयोतीससद्गुरुत्वनघडे । याकारणें ६२ तथापिआवडी घेतलीजीवें । तरीआपणचिभ्रष्टावें । बहुतजनासभ्रष्टवावें । हेंदूषणाचिकीं ६३ आतांअसोहाविचारु । स्वयातीचापाहिजेगुरु । नाहींतरीभ्रष्टाकारु । नेमस्तघडे ६४ जेजेकांहींउत्तमगुण । तेंतेंसद्गुरूचेंलक्षण । तथापिसांगोंवोळखण । होयजेणें ६५ एकगुरुएकमंत्रगुरु । एकयंत्रगुरुएकतंत्रगुरु । एकवस्तातगुरुएकराजगुरु । ह्मणतीजनीं ६६ एककुळगुरुएकमानिलागुरु । एकविद्यागुरुएककुविद्यागुरु । एकअसद्गुरुएकयातिगुरु । दंडकतें ६७ एकमातागुरुएकपितागुरु । एकराजगुरुएकदेवगुरु । एकबोलिजेजगद्गुरु । सकळकळा ६८ ऐसेहे सत्रागुरु । याहिवेगळेआणिकगुरु । ऐकतायांचाविचारु । सांगिजेल ६९ एकस्वप्नगुरुएकदीक्षागुरु । एकह्मणतीप्रातिमागुरु । एकह्मणतीस्वयेंगुरु । आपुलाआपण ७० जेजेयातीचाजोव्यापारु । तेतेयातीचेतितुकेगुरु । याचापाहतांविचारु । उदंडआहे ७१ असोऐसेउदंडगुरु । नानामतांचाविचारु । परिमोक्षदातासद्गुरु । तोवेगळाचिअसे ७२ नानासद्विद्येचेगुण । याहिवरीकृपाळूपण । सद्गुरुचेंहेंलक्षण । जाणिजेश्रोतीं ७३

इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेसद्गुरुलक्षणनिरूपणंनानद्वितीयःसमासः २ ॥ ५ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागांसद्गुरूचेंलक्षण । विशदकेलेंनिरूपण । आतांसच्छिष्याचीवोळखण । सावधऐका । १ सद्गुरुविणसच्छिष्य । तोवायांजायनिःशेष । कांसच्छिष्येंविणविशेष । सद्गुरुशिणे २ उत्तमभूमिशोधिलीशुद्ध । तेथेंबीजपेरिलेंकिडखाद । कांतेंउत्तमबीजपरीसंबंध । खडकोसिपडिला ३ तैसासाच्छिष्यतोसत्पात्र । परीगुरुसांगेमंत्रतंत्र । तेथेंअरत्रनापरत्र । कांहींचनाहीं ४ अथवागुरुपूर्णकृपाकरी । परीशिष्यअनधिकारी । भाग्यपुरुषाचाभिकारी । पुत्रजैसा ५ तैसेंएकाविणएक । होतसेनिरर्थक । परलोकींजेंजेंसार्थक । तेंदुरिदुरावे ६ ह्मणेनिसद्गुरुआणिसच्छिष्य । तेथेंनलगतीसायास । त्याउभयतांचाहव्यास । पुरेएकसरां ७ सुभूमिआणिउत्तमकण । उगवेनापर्जन्येंविण । तैसेंअध्यात्मनिरूपण । नसतांहोय ८ शेतपेरिलेंआणिउगवलें । परंतु

॥ ३ ॥

१ विवारु, संकटें. २ जाजि. ३ उपदेश करणारा. ४ देवाची मूर्ति. ५ बहुत. ६ यालोकीं व परलोकीं.

निगेंविणगेलें । साधनेंविणतैसेंझालें । साधकासी ९ जोंवरीपीकआपणासिभोगे । तोंवरीअवघेंचिकरणेंलागे
पीकआलियाहिउगें । राहूंचनये १० तैसेंआत्मज्ञानझालें । तरीसाधनपाहिजेकेलें । एकवेळउदंडजेविलें । त
रीसामुग्रीपाहिजे ११ ह्मणोनिसाधनअभ्यासआणिसद्गुरु । सच्छिष्यआणिसच्छास्त्रविचारु । सत्कर्मआणि
सद्वासनापारु । पाववीभवाचा १२ सदुपासनाआणिसत्कर्म । सच्छिष्यसक्रियाआणिस्वधर्म । सत्संगआणि
नित्यनेम । निरंतर १३ ऐसेंहेंअवघेंचिमिळे । तरीचविमळज्ञाननिवळे । नाहींतरीपाखांडसंचरेबळें । ससुदायीं
१४ येथेंशब्दनाहींशिष्यासी । हेंअवघेंसद्गुरुपाशीं । सद्गुरुपालटीअवगुणांसी । नानायत्नेंकरूनी १५ सद्गुरूचे
निअसच्छिष्यपालटे । परंतुसच्छिष्येंअसद्गुरूचपालटे । कांजेथोरपणतुटे । ह्मणोनियां १६ याकारणेंसद्गुरु
पाहिजे । तरीचसन्मार्गलाहिजे । नाहींतरीहोइजे । पाषांडावरपडे १७ येथेंसद्गुरूचेंकारण । येरसर्वनिष्कार
ण । तथापिसांगोंवोळखण ॥ सच्छिष्याची १८ मुख्यसच्छिष्याचेंलक्षण । सद्गुरुवचनींविश्वासपूर्ण । अन
न्यभावेंशरण । त्यानांवसच्छिष्य १९ शिष्यपाहिजेनिर्मळ । शिष्यपाहिजेआचारशीळ । शिष्यपाहिजेकेवळ
विरक्तअनुतापी २० शिष्यपाहिजेनिष्ठावंत । शिष्यपाहिजेशुचिष्मंत । शिष्यपाहिजेनेमस्त । सर्वप्रकारीं
२१ शिष्यपाहिजेसाक्षेपीविशेष । शिष्यपाहिजेपरमदक्ष । शिष्यपाहिजेअलक्ष्य । लक्षीऐसा २२ शिष्यपा
हिजेअतिधीर । शिष्यपाहिजेअतिउदार । शिष्यपाहिजेआतितत्पर । परमार्थविषयीं २३ शिष्यपाहिजेपरोपका
री । शिष्यपाहिजेनिर्मत्सरी । शिष्यपाहिजेअर्थांतरीं । प्रवेशकर्ता २४ शिष्यपाहिजेपरमशुद्ध । शिष्यपा
हिजेपरमसावध । शिष्यपाहिजेअगाध । उत्तमगुणांचा २५ शिष्यपाहिजेप्रज्ञावंत । शिष्यपाहिजेप्रेमळभक्त ।
शिष्यपाहिजेनीतिवंत । मर्यादेचा २६ शिष्यपाहिजेयुक्तिवंत । शिष्यपाहिजेबुद्धिवंत । शिष्यपाहिजेसतत ।
विचारघेता२७ शिष्यपाहिजेधारिष्टाचा । शिष्यपाहिजेदृढव्रताचा । शिष्यपाहिजेउत्तमकुळींचा । पुंण्यशीळ२८
शिष्यअसावासात्त्विक । शिष्यअसावाभजक । शिष्यअसाबासाधक । साधनकर्ता २९ शिष्यअसावाविश्व
सी । शिष्यअसावाकायाक्लेशी । शिष्यअसावापरमार्थासी । वाढवूंजाणे ३० शिष्यअसावास्वतंत्र । शिष्य

असावाजगन्मित्र । शिष्यअसावासत्पात्र । सर्वगुणें ३१ शिष्यअसावासद्विवेचा । शिष्यअसावासद्भावाचा ।
शिष्यअसावाअंतरींचा । परमशुद्ध ३२ शिष्यनसावाअविवेकी । शिष्यनसावागर्भसुखी । शिष्यअसावासं
सारदुःखी । संतप्तदेही ३३ जोसंसारदुःखेंदुखवला । जोत्रिविधतापेंपोळला । तोचिअधिकारीझाला । परमा
र्थासी ३४ बहुतदुःखभोगिलेंजेणें । तयासीचपरमार्थबाणे । संसारदुःखाचेनिगुणें । वैराग्यउपजे ३५ ज
याससंसाराचात्रास । तयासीचउपजेविश्वास विश्वासबळेंदृढकांस । धरिलीसद्गुरुची ३६ अविश्वासेंकांस
सोडिली । ऐसींबहुतेकेंभवींबुडालीं । नानाजळचरींतोडिलीं । मध्येंचिसुखदुःखें ३७ याकारणेंदृढविश्वास ।
तोचिजाणासच्छिष्य । मोक्षाधिकारीविशेष । अग्रगण्य ३८ जोसद्गुरुवचनेंनिवाला । तोसायुज्यतेचाआखिला
संसारपांगेंपांगिला । नवचेकदा ३९ सद्गुरुहूनिदेवमोठा । जयासवाटेतोशिष्यकरंटा । सुटलावैभवाचाफा
टा । सामर्थ्यपिसें ४० सद्गुरुस्वरूपतेंसंत । आणिदेवासमांडेकल्पांत । तेथेंकैचेंउरेलसार्थ्य । हारिहरांचें ४१
ह्मणोनिसद्गुरुसामर्थ्यअधिक । जेथेंअटतीब्रह्मादिक । अल्पबुद्धिमानवरंक । तयांसिहेंकळेना ४२ गुरुदेवाब
राबरी । करीतोशिष्यदुराचारी । भ्रांतिबैसलीअभ्यंतरीं । सिद्धांतनेणवे ४३ देवमनूसिभाविला । मंत्रींदेवप
णासिआणिला । सद्गुरुतोनवचेकल्पिला । ईश्वराचेनी ४४ ह्मणोनिसद्गुरुपूर्णपणें । देवाहूनिअधिककोटिगुणें
। जयासवर्णितांभांडणें । वेदशास्त्रांलागलीं ४५ असोसद्गुरुपदापुढें । दुजेंकांहींचनचढे । देवसामर्थ्यतेंकेवढें ।
मायाजनित ४६ असोसद्गुरुकृपाजयासी । सामर्थ्यनचलेतयापाशीं । ज्ञानबळेंवैभवासी । तृणतुल्यकेलें
४७ सद्गुरुकृपेचेनिबळें । अपरोक्षज्ञानाचेनिउसाळें । मायेसहितब्रह्मांडसगळें । दृष्टीसनये ४८ ऐसेंसच्छि
ष्याचेंवैभव । सद्गुरुवचनींदृढभाव । तेणेंगुणेंदेवराव । स्वयेंचिहोती ४९ अंतरींअनुतापेंतापले । तेणेंअंतरशुद्ध
झालें । पुढेंसद्गुरुवचनेंनिवाले । साच्छिष्यऐसे ५० लागतांसद्गुरुवचनपंथें । झालेंब्रह्मांडपालथें । तरीजयाच्या
शुद्धभावार्थें । पालटनधरिजे ५१ शरणसद्गुरुसिगेले । तेसाच्छिष्यऐसेनिवडले । क्रियापालटेंझाले । पावनई
श्वरीं ५२ ऐसासद्भावअंतरीं । तेचिमुक्तीचेवाटेकरी । येरमायिकवेषधारी । असच्छिष्य ५३ वाटेविषयांचेंसुख

परमार्थसंपादणेंलौकिक । देखोदेखींपढतमूर्ख । शरणगेले ५४ झालीविषयींवृत्तिअनावर । दृढधरिलासंसार
परमार्थचर्चेचाविचार । मलिनजाहला ५५ मोडघेतलापरमार्थाचा। हव्यासधरिलाप्रपंचाचा । भारवाहीकुटुं
बाचा । काबाडीजाहला ५६ मानिलाप्रपंचींआनंद । केलापरमार्थीविनोद । भ्रांतमूढमतिमंद । लाधलाका
मीं ५७ सूकरपूजिलेमनें । झैसामर्दिलाचंदनें । तैसाविषयीब्रह्मज्ञानें । विवेकेंबोधिला ५८ रासभउकर
डांलोळे । तयासपरिमळसोहळे । उलूकअंधारींपळे । तयाकेवींहंसपंगती ५९ तैसाबिषयदरीचावऱ्हाडी। घा
लीअधःपतनींउडी । तयासभगवंतींआवडी । सत्संगकैंचा ६० वर्तीकरूनदांताळी । श्वानपुत्रहाडेंचघळी । तै
साविषयीतळमळी । विषयसुखाकारणें ६१ तयाश्वानमुखींपरमान्न । मर्कटासिसिंहासन । तैसेंविषयसक्तास
ज्ञान । जिरेलकैचें ६२ रासभेंराखतांजन्मगेला । तोपंडितांमध्येप्रतिष्ठिला । नवचेतैसेंअभक्ताला । परमार्थ
नाहीं ६३ मिळालाराजहंसांचामेळा । तेथेंआलाडोंबकावळा । लक्षूनियांविष्ठेचागोळा । हंसह्मणवी ६४
तैसेसज्जनाचेसंगतीं । विषयींसज्जनह्मणविती । विषयअभेदचित्तीं । गोळालक्षिला ६५ कांखेघेऊनियांदारा ।
ह्मणेमजसंन्यासींकरा । तैसाविषयींसैरांवैरा । ज्ञानबडबडी ६६ असोऐसेपढतमूर्ख । तेकायजाणतीअद्वैतसु
ख । नरकींप्राणीनरक । भोगितीस्वइच्छें ६७ वेश्येचीकरीलसेवा । तोकैसामंत्रीह्मणावा । तैसाविषयींदास
मानावा । भक्तराजकेवीं ६८ तैसेंविषयीबापुडे । तयांसज्ञानकोणीकडे । वाचाळशाब्दिकबडबडे । वरपडे
जाहले ६९ ऐसेशिष्यपरमनष्ट । कनिष्ठामध्येंकनिष्ठ । हीनअविवेकीआणिदुष्ट । खळखोटेदुर्जन ७०
ऐसेजेकांपापरूप । दीर्घदोषीपापीवज्रलेप । तयांसप्रायश्चित्तअनुताप । उद्भवतांआहे ७१ तिहींपुनःशर
णजावें । सद्गुरूसिसंतोषवावें । कृपादृष्टिजाहलियाव्हावें । पुन्हांशुद्ध ७२ स्वामिद्रोहजयासघडे । तोयावच्चं
द्रसूर्यनरकींपडे । तयासिउपावचिनघडे । स्वामीतुष्टल्यावांचूनी ७३ श्मशानवैराग्यआलें । ह्मणोनलोटांग
णघातलें । तेणेंगुणेंउपतिष्ठलें । नाहींचज्ञान ७४ भावआणिलाजयांचा । मंत्रघेतलागुरूचा । शिष्यझालादों
दिवसांचा । मंत्राकारणें ७५ ऐसेकेलेगुरुउदंड । शब्दशिकलापाषांड । झालातोंडाळतरमुंड । महापाषांडी

७६ घडीएकरडेआणिपडे । घडीएकवैराग्यचढे । घडीएकअहंभावजडे । ज्ञातेपणाचा ७७ घडीएकविश्वास
धरी । सर्वेचिघडीएकगुर्गुरी । ऐसेनानाछंदकरी । पिसाटजैसा ७८ कामक्रोधमदमत्सर । लोभमोहनानावि
कार । अभिमानकापटचविकार । हृदयींनांदती ७९ अहंकारआणिदेहपांग । अनाचारआणिविषयसंग ।
संसारप्रपंचउद्वेग । अंतरींवसे ८० दीर्घदोषीकृतघ्नपापी । कृत्रिमकुतर्कीविकल्पी । भक्तअभावीशीघ्रकोपी ।
निष्ठुरपणेंघातकी ८१ हृदयशून्यआणिआळसी । अविवेकीआणिअविश्वासी । अधीरअविचारसंदेहासी । दृ
ढधर्ता ८२ आशाममताकल्पना । कुबुद्धिदुर्बुद्धिदुर्वासना । अल्पबुद्धिविषयकामना । हृदयींवसे ८३ ईषणा
असूयातिरस्कारें । निंदेसिप्रवर्तेआदरें । देहाभिमानीहुंबरे । जाणतपणें ८४ क्षुधातृषाआवरेना । निद्रास
हसाधरवेना । कुटुंबचिंतावोसरेना । भ्रांतिपडिली ८५ शाब्दिकबोलेउदंडवाचा । लेशनाहींवैराग्याचा ।
अनुतापधारिष्टसाधनांचा । मार्गनधरी ८६ भक्तिविरक्तिनाशांती । सद्वृत्तिलीनताननादती । कृपादया
नातृप्ती । सद्बुद्धिअसोचिना ८७ कायाक्लेशीशरीरहीन । धर्माविषयींपरमकृपण । क्रियापालटेनाकठिण ।
हृदयजयाचें ८८ आर्जवनाहींजनांसी । जोअप्रियसज्जनांसी । जयाचेजीवींअहर्निशीं । परन्यूनवसे ८९ स
दासर्वकाळलटिका । बोलेमायिकलापणिका । क्रियाविचारपाहतांएका । वचर्नींसत्यनाहीं ९० परपीडेविष
यींतत्पर । जैसाविंचुआणिविखार । तैसाकुशब्देंजिव्हार । भेदीसकळांचें ९१ आपुलेझांकीअवगुण । पुढिलां
सिबोलेकठिण । मिथ्यागुणदोषेंविण । दोषलावी ९२ स्वयेंपापात्माअंतरीं । पुढिलांचीकणवनकरी । जैसाहिंस
कदुराचारी । परदुःखेंशिणेना ९३ दुःखपरांचेंनेणती । दुर्जनगांचिलेचिगांजिती । श्रमपावतांआनंदती । आ
पुलेमनीं ९४ स्वदुःखेंझुरेअंतरीं । आणिपरदुःखेंहास्यकरी । तयासप्राप्तयमपुरी । यमदूतझोडिती ९५ अ
सोऐसेमदांधबापुडे । तयांसभगवंतकैंचाजोडे । जयांससुबुद्धिनावडे । पूर्वपातकेंकरूनी ९६ तयांसदेहाच्याअं
तीं । गात्रेंक्षीणतापावती । जिवलगेंवोसांडिती । जाणवेलतेंव्हां ९७ असोऐसेगुणावेगळे । तेसच्छिष्यआग
ळे । दृढभावार्थेंसोहळे । भोगितीस्वानंदाचे ९८ जयेस्थळींविकल्पजागे । कुळाभिमानपाठीलागे । तेप्राणीप्रपं

॥ ५ ॥

चसंगें । हींपुटीहोती ९९ जेणेंकरितांदुःखजाहलें । तेंचिमनींसदृढधरिलें । तेणेंगुणेंप्राप्तझालें । दुःखविशेष १०० संसारसंगेंदुःखनजाहलें । ऐसेंदेखिलेंनाऐकिलें । ऐसेंजाणोनिअनहितकेलें । तेदुःखीहोतीस्वयें १ संसारींसुखमानिती । तेप्राणीमूढमती । जाणोनिडोळेझांकि ती । तेपढतमूर्ख २ प्रपंचसुखेंकरावा । परीकांहीं परमार्थवाढवावा । परमार्थअवघाचबुडवावा । हेंविहितनव्हे ३ मागांझालेंनिरूपण । गुरुशिष्यांचीओळख ण । आतांउपदेशाचेंलक्षण । सांगिजेल ४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेशिष्यलक्षण निरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ऐकाउपदेशाचींलक्षणें । बहुविधाकोणकोणे । सांगतोंतेंअसाधारणें । परीकाहींएकसां गों १ बहुतमंत्रउपदेशिती । कोणीनाममंत्रसांगती । एकतेजपकरविती । ओंकाराचा २ शिवमंत्रभवा नीमंत्र । विष्णुमंत्रमहालक्ष्मीमंत्र । अवधूतमंत्रगणेशमंत्र । मार्तंडमंत्रसांगती ३ मत्स्यकूर्मवराहमंत्र । नृ सिंहमंत्रवामनमंत्र । भार्गवमंत्ररघुनाथमंत्र । कृष्णमंत्रसांगती ४ भैरवमंत्रमल्हारीमंत्र । हनुमंतमंत्रयक्षि णीमंत्र । नारायणमंत्रपांडुरंगमंत्र । अघोरमंत्रसांगती ५ शेषमंत्रगरुडमंत्र । वायुमंत्रवेताळमत्र । झोटिं गमंत्रबहुधामंत्र । कितीह्मणोनिसांगावे ६ बाळामंत्रबगळामंत्र । काळीमंत्रकंकाळीमंत्र । बेडूकमंत्रनाना मंत्र । नानाशक्तींचे ७ पृथगाकारेंस्वतंत्र । जितुकेदेवातितुकेमंत्र । सोपेंअवघडाविचित्र । खेचरदारुणबीजां चे ८ पाहूंजातांपृथ्वीवरी । देवांचीगणनाकोणकरी । तितुकेमंत्रवैखरीं । कितीह्मणोनिवदावे ९ असंख्या तमंत्रमाळा । एकाहूनिएकआगळा । विचित्रमा [illegible]कळा । कोणजाणें १० कित्येकमंत्रींभूतेंजाती । कित्येकमं त्रेंव्यथानासती । कित्येकमंत्रेंउतरती । सितेंविंचूविखार ११ ऐसेनानापरीचेमंत्री । उपदेशितीकर्णपात्रीं । जपध्यानपूजायंत्रीं । विधानयुक्तसांगती १२ एकाशिवाशिवसांगती । एकहरिहरह्मणविती । एकउपदेशिती । विठ्ठलविठ्ठलह्मणोनी १३ एकसांगतीकृष्णकृष्ण । एकसांगतीविष्णुविष्णु । एकनारायणनारायण । ह्मणोनिउपदे शिती १४ एकह्मणतीअच्युतअच्युत । एकह्मणतीअनंतअनंत । एकसांगतीदत्तदत्त । ह्मणतजावें १५

एकसांगतीरामराम । एकसांगतीओम्‌ओम्‌ । एकह्मणतीमेघःश्याम । बहुतांनामींस्मरावा १६ एकसांगती गुरुगुरु । एकह्मणतीपरमेश्वरु । एकह्मणतीविघ्नहरु । चिंतीतजावा १७ एकसांगतीसोमराज । एकसांगती गरुडध्वज । एकसांगतीअधोक्षज । ह्मणतजावें १८ एकसांगतीदेवदेव । एकह्मणतीकेशवकेशव । एकह्मणती भार्गवभार्गव । ह्मणतजावें १९ एकविश्वनाथह्मणविती । एकमल्हारीसांगती । एकतेजपकरविती । तुकाई तुकाईह्मणोनी २० हेंकितीह्मणोनिसांगावें । शिवशक्तीचींअनंतनावें । इच्छेसारिखेंस्वभावें । उपदेशिती । २१ एकसांगतीमुद्राचारी । खेचरीभूचरीचाचरीअगोचरी । एकआसनेंपरोपरी । उपदेशिती २२ एकदा खवितीदेखणी । एकअनुहतध्वनी । एकगुरुपिंडज्ञानी । पिंडज्ञानसांगती २३ एकसांगतीकर्ममार्ग । एक सांगतीउपासनामार्ग । एकसांगतीअष्टांगयोग । नानाचक्रें २४ एकतपेंसांगती । एकअजपाजपानिरूपिती एकतत्त्वेंविस्तारिती । तत्त्वज्ञान २५ एकसांगतीसगुण । एकनिरूपितीनिर्गुण । एकउपदेशितीतीर्थाटण । फिरतजावें १६ एकमहावाक्यसांगती । त्याचाजपकरावाह्मणती । एकउपदेशकरिती । सर्वब्रह्मह्मणोनी । २७ एकशाक्तमार्गसांगती । एकमुक्तमार्गप्रतिष्ठिती । एकइंद्रियेंपूजनकरविती । एकभावें २८ एकसांग तीवशीकरण । स्तंभनमोहनउच्चाटण । नानाचटकेंआपण । स्वयेंनिरूपिती २९ ऐशीउपदेशाचीस्थिती । पु रेआतांसांगोंकिती । ऐसेहेउपदेशअसती । असंख्यात ३० ऐसेउपदेशअनेक । परीज्ञानेंनिरर्थक । येविष यींअसेएक । भगवद्वचन ३१ ॥ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ नानाशास्त्रंपठेल्लोकोनानादैवतपूजनम्‌ । आत्मज्ञानंविना पार्थसर्वकर्मनिरर्थकम्‌ १ शैवशाक्तागमाद्यायेअन्येचबहवोमताः । अपभ्रंशसमास्तेपिजीवानांभ्रांतिचेतसाम्‌ । नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिदमुत्तमम्‌ २ ॥ ॥ टीका ॥ ॥ याकारणेंज्ञानासमान । पवित्रउत्तमनदिसेआन । यास्तवआधींआत्मज्ञान । साधिलेंपाहिजे ३२ सकळउपदेशींविशेष । आत्मज्ञानाचाउपदेश । एतद्विषयींज गदीश । बहुतांठायींबोलिला ३३ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ यस्यकस्यचवर्णस्यज्ञानंदेहेप्रतिष्ठितम्‌ । तस्यदासस्य दासोहंभवेजन्मनिजन्मनि ३ ॥ ॥ टी० ॥ ॥ आत्मज्ञानाचामहिमा । नेणेंचतुर्मुखब्रह्मा । प्राणीबापुडाजी

वात्मा । कायजाणें ३४ सकळतीर्थांचीसंगती । स्नानदानांचीफळश्रुती । त्याहूनिज्ञानाचीस्थिती । विशेष कोटिगुणें ३५॥ ॥ श्लोक॥ ॥पृथिव्यांयानितीर्थानिस्नानदानेषुयत्फलम्। तत्फलंकोटिगुणितंब्रह्मज्ञानसमोपमं ४ ॥ ॥ टीका ॥ ॥ ह्मणोनजेंआत्मज्ञान । तेंगहनाहूनगहन । ऐकतयाचेंलक्षण । सांगिजेल । ३६ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेउपदेशलक्षणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ छ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जंवतेंज्ञाननाहींप्रांजळ । तंवसर्वकांहींनिष्फळ । ज्ञानरहिततळमळ । जाणारनाहीं १ ज्ञानह्मणतांवाटेभ्रम । कायरेबाअसेलवर्म । ह्मणोनिहाअनुक्रम । सांगिंजेल २ भूतभविष्यवर्तमान । ठाउकेंआहेपरिच्छिन्न । त्यासीचह्मणिजेलेंज्ञान । परीतेंज्ञाननव्हे ३ बहुतकेलेंविद्यापठण । संगीतशास्त्रागज्ञान । वैदिकशास्त्रवेदाध्ययन । होंहिज्ञाननव्हे ४ नानाव्यवसायांचेंज्ञान । नानादीक्षेचेंज्ञान । नानापरीक्षेचेंज्ञान । हेंज्ञाननव्हे ५ नानावनितांचीपरीक्षा । नानामनुष्यांचीपरीक्षा । नानाव्यवहारांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे ६ नानाअश्वांचीपरीक्षा । नानागजांचीपरीक्षा । नानाश्वापदांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे ७ नानापशूंचीपरीक्षा । नानापक्ष्यांचीपरीक्षा । नानाभूतांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे ८ नानायानांचीपरीक्षा । नानावस्त्रांचीपरीक्षा । नानाशस्त्रांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे ९ नानाधातूंचीपरीक्षा । नानानाण्यांचीपरीक्षा । नानारत्नांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १० नानापाषाणपरीक्षा । नानाकाष्ठांचीपरीक्षा । नानावाद्यांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे ११ नानाभूमींचीपरीक्षा । नानाजळांचीपरीक्षा । नानासतेजपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १२ नानारसांचीपरीक्षा । नानाबीजांचीपरीक्षा । नानाअंकुरपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १३ नानापुष्पांचीपरीक्षा । नानाफळांचीपरीक्षा । नानावल्लींचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १४ नानादुःखांचीपरीक्षा । नानारोगांचीपरीक्षा । नानाचिन्हांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १५ नानामंत्रांचीपरीक्षा । नानायंत्रांचीपरीक्षा । नानामूर्तींचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १६ नानाक्षेत्रांचीपरीक्षा । नानागृहांचीपरीक्षा । नानापात्रांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १७ नानाहोणारपरीक्षा । नानासमयांचीपरीक्षा । नानातर्कांचीपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १८ नानाअनुमानपरीक्षा । नानानेमस्तपरीक्षा । नानाप्रकारींपरीक्षा । हेंज्ञाननव्हे १९

नानाविद्येंचीपरीक्षा। नानाकळेंचीपरीक्षा। नानाचातुर्यपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २० नानाशब्दांचीपरीक्षा। नानाअर्थांचीपरीक्षा। नानाभाषांचीपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २१ नानास्वरांचीपरीक्षा। नानावर्णांचीपरीक्षा। नानालेखनपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २२ नानामतांचीपरीक्षा। नानाज्ञानांचीपरीक्षा। नानावृत्तींचीपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २३ नानारूपांचीपरीक्षा। नानारसनेंचीपरीक्षा। नानासुगंधाचीपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २४ नानासृष्टींचीपरीक्षा नानाविस्तारपरीक्षा। नानापदार्थपरीक्षा। हेंज्ञाननव्हे २५ नेमकेंचिबोलणें। तत्काळचिप्रतिवचनदेणें। शीघ्रचिकवित्वकरणें। हेंज्ञाननव्हे २६ नेत्रपल्लवीनादकळा। करपल्लवीभेदकळा। स्वरपल्लवीसंकेतकळा। हेंज्ञाननव्हे २७ काव्यकुशलसंगीतकाळा। गीतप्रबंधनृत्यकळा। सभाचातुर्यशब्दकळा। हेंज्ञाननव्हे २८ वाग्विलासमोहनकळा। रम्यरसाळगायनकळा। हास्यविनोदकाव्यकळा। हेंज्ञाननव्हे २९ नानालाघवेंविचित्रकळा। नानावाद्येंसंगीतकळा। नानाप्रकारेंविचित्रकळा। हेंज्ञाननव्हे ३० आदीकरूनिचौसष्टकळा। यांहिवेगळ्या नानाकळा। चौदाविद्यासिद्धिकळा। हेंज्ञाननव्हे ३१ असोसकळकळाप्रवीण। विद्यामात्रपरिपूर्ण। परीतेंकौशल्यज्ञान। ह्मणोचिनये ३२ हेंज्ञानहोयसेंभासे। परंतुमुख्यज्ञानतेंअनारिसें। जेथेंप्रकृतीचेंपिसें। समूळवाव ३३ जाणावेंदुसऱ्याचेजीवींचें। हेंज्ञानवाटेसाचें। परंतुहेंआत्मज्ञानाचें। लक्षणनव्हे ३४ महानुभावेंमहाभला। मानसपूजाकरितांचुकला। कोणीएकेंपाचारिला। ऐसेंनव्हेह्मणोनी ३५ ऐसीजाणेअंतरस्थिती। तयासपरमज्ञाताह्मणती। परंतुजेणेंमोक्षप्राप्ती। तेंहेंज्ञाननव्हे ३६ बहुतप्रकारींचींज्ञानें। सांगोंजातांअसाधारणें। सायुज्यप्राप्तीहोयजेणें। तेंज्ञानवेगळें ३७ तरीतेंकैसेंआहेज्ञान। कैसेंसमाधानाचेंलक्षण। ऐसेंहेंविशदकरून। मजनिरूपावें ३८ ऐसेंशुद्धज्ञानपुशिलें। तेंपुढिलियेसमासींनिरूपिलें। श्रोतींअवधानदीधलें। पाहिजेपुढें ३९ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेबहुधाज्ञाननिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ऐकज्ञानाचेंलक्षण। ज्ञानह्मणिजेआत्मज्ञान। पाहावेंआपणासआपण। यानांवज्ञान। १ मुख्यदेवासजाणावें। सत्यस्वरूपओळखावें। नित्यानित्यविचारावें। यानांवज्ञान २ जेथेंदृश्यप्रकृ

तिसरे । पंचभौतिकहेंवोसरे । समूळद्वैतनिवारे । यानांवज्ञान ३ मनोबुद्धिअगोचर । नचलेतर्काचाविचार । उ
ल्लेखपरेहूनपर । यानांवज्ञान ४ जेथेंनाहींदृश्यभान । जेथेंजाणीवहेंअज्ञान । विमळशुद्धस्वरूपज्ञान । यासि
बोलिजे ५ सर्वसाक्षिणीअवस्थातुर्या । ज्ञानऐसेंह्मणतीतया । परीतेंजाणिजेवायां । पदार्थज्ञान ६ दृ
श्यपदार्थजाणिजे । त्यासपदार्थज्ञानबोलिजे । शुद्धस्वरूपजाणिजे । यानांवस्वरूपज्ञान ७ जेथेंसर्वींचिनाहीं
ठायींचें । तेथेंसर्वसाक्षित्वकैंचें । ह्मणोनिशुद्धज्ञानतुर्येचें । मानूंचिनये ८ ज्ञानह्मणिजेअद्वैत । तुर्याप्रत्यक्षद्वैत ।
ह्मणोनिशुद्धज्ञानतेंसतत । वेगळेंचिअसे ९ ऐसेंशुद्धज्ञानाचेंलक्षण । शुद्धस्वरूपींचआपण । यानांवशुद्धस्व
रूपज्ञान । जाणिजेश्रोतीं १० महावाक्यउपदेशभला । परीत्याचाजपनाहींबोलिला । तेथींचातोविचारके
ला । पाहिजेसाधकें ११ महावाक्यउपदेशसार । परीवेतलापाहिजेविचार । त्याच्याजपेंअंधकार । नफिटे
भ्रांतीचा १२ महावाक्याचाअर्थवेतां । आपणवस्तूचितत्वतां । त्याचाजपकरितां । वृथाशिणहोय १३ म
हावाक्याचेंविवरण । हेंमुख्यज्ञानाचेंलक्षण । शुद्धलक्षांशेंआपण । वस्तूचिआहे १४ आपलाआपणासिलाभ ।
हेंज्ञानपरमदुर्लभ । जेंआदिअंतींस्वयंभ । स्वरूपचिस्वयें १५ जेथूनिहेंसर्वहिप्रगटे । आणिसकळहिजेथेंआटे ।
तेंज्ञानझालियाफिटे । भ्रांतिबंधन १६ मतेंआणिमतांतरें । जेथेंहोतींनिर्विकारें । अतिसूक्ष्मविचारें । पाहातांऐ
क्य १७ जेंयाचराचराचेंमूळ । शुद्धस्वरूपनिर्मळ । यानांवज्ञानकेवळ । वेदांतमतें १८ शोधितांआपुलेंमूळ
स्थान । सहजचिउडेअज्ञान । यानांवह्मणिजेब्रह्मज्ञान । मोक्षदायक १९ आपणासिओळखोंजातां । अंगींबा
णेंसर्वज्ञता । तेणेंएकदेशिवार्ता । निःशेषउडे २० मीकोणऐसाहेत । धरूनिपाहतांदेहातीत । अवलोकितांनेमस्त ।
स्वरूपाचिहोय २१ ऐसेपूर्वींथोरथोर । जेणेंज्ञानेंपैलपार । पावलेतेसाचार । ऐकआतां २२ व्यासवसिष्ठमहामुनी ।
शुकनारदसमाधानी । जनकादिकमहाज्ञानी । येणेंचिज्ञानें २३ वामदेवादिकयोगीश्वर । वाल्मीकअत्रिऋषीश्व
र । शौनकादिअध्यात्मसार । वेदांतमतें २४ सनकादिकमुख्यकरूनी । आदिनाथमीनगोरक्षमुनी । आणिबोलतां
वचनीं । अगाधअसती २५ सिद्धमुनिमहानुभाव । सकळांचाजोअंतर्भाव । जेणेंसुखेंमहादेव । डुल्लतोसदा २६

जेंवेदशास्त्राचेंसार । सिद्धांतधादांतविचार । ज्याचीप्राप्तीभावानुसार । भाविकांसिहोय २७ साधुसंतआणिस
ज्जन । भूतभविष्यवर्तमान । सर्वत्रांचेंगुह्यज्ञान । सांगिजेलआतां २८ तीर्थेंव्रतेंतपेंदानें । जेंनजोडेधूम्रपानें ।
पंचाग्निगोरांजनें । जेंप्राप्तनव्हे २९ सकळसाधनांचेंफळ । ज्ञानाचिसांगेकेवळ । जेणेंसंशयाचेंमूळ । निःशेषतु
टे ३० छप्पन्नभाषातितुकेग्रंथ । आदिकरूनिवेदांत । याइतुक्यांचागहनार्थ । एकचिअसे ३१ जेंनेणवेपुराणीं ।
जेथेंशिणल्यावेदवाणी । तेंचिआतांयेचक्षणीं । बोधीनगुरुकृपें ३२ पाहिलेंनकतांसंस्कृतीं । रीगनाहींमाहाराष्ट्र
ग्रंथीं । हृदयींवसिल्याकृपामूर्ती । सद्गुरुस्वामी ३३ आतांनलगेसंस्कृत । अथवाग्रंथप्राकृत । माझास्वामीकृपेस
हित । हृदयींवसे ३४ नकरितांवेदाभ्यास । अथवाश्रवणसायास । प्रयत्नेंविणसुरस । सद्गुरुकृपा ३५
ग्रंथमात्रमहाराष्ट्र । त्याहूनसंस्कृतश्रेष्ठ । त्यासंस्कृतामध्येंश्रेष्ठ । थोरतोवेदांत ३६ त्यावेदांतापरतेंकांहीं । सर्व
थाश्रेष्ठनाहीं । जेथेंवेदगर्भसर्वहीं । प्रगटजाहला ३७ असोऐसाजोवेदांत । त्याचाचिमथितार्थ । अतिगहन
जोपरमार्थ । तोतूंऐकआतां ३८ अरेगहनाचेंहिगहन । तेंतूंजाणसद्गुरुवचन । सद्गुरुवचनेंसमाधान । नेम
स्तआहे ३९ सद्गुरुवचनतोचिवेदांत । सद्गुरुवचनतोचिसिद्धांत । सद्गुरुवचनतोचिधादांत । सप्रतीतआतां
४० जेंअत्यंतगहन । माझेस्वामीचेंवचन । जेणेंमाझेंसमाधान । अत्यंतजाहलें ४१ तेंहेंमाझेंजीवीचेंगु
ज । मीसांगेनह्मणतोंतुज । जरीअवधानदेशीमज । तरीआतांयेचक्षणीं ४२ तंवशिष्यम्लानवदनेंबोले । ध
रिलींसदृढपाउलें । मगबोलोंआरंभिलें । गुरुदेवें ४३ अहंब्रह्मास्मिमहावाक्य । तेथींचाअर्थअतर्क्य । तोहिसां
गतोंऐक्य । गुरुशिष्यजेथें ४४ ऐकाशिष्यायेथींचेंवर्म । स्वयेंतूंचिआहेसिब्रह्म । येविषयींसंदेहभ्रम । धरूंचन
को ४५ नवविधाप्रकारेंभजन । त्यांतमुख्यआत्मनिवेदन । तेंसमग्रप्रकारेंकथन । कीजेलआतां ४६ निर्मा
णपंचभूतेंइंद्रियें । कल्पांतींनासतीयथान्वयें । प्रकृतिपुरुषजियें । तेहिब्रह्महोती ४७ दृश्यपदार्थआटतां । आ
पणहिनुरेतत्त्वतां । ऐक्यरूपेंऐक्यता । मुळींचआहे ४८ सृष्टीचीनाहींवार्ता । तेथेंसर्वहिऐक्यता । पिंडब्रह्मांडपा
होंजातां । दिसेलकोठें ४९ ज्ञानवह्निप्रगटे । तेणेंदृश्यकेरआटे । तदाकारेंमूळतुटे । भिन्नत्वाचें ५० मिथ्या

त्वेंवृत्तिफिरे । तोदृश्यआतांचवोसरे । सहजचियेपर्णेप्रकारें । झालेंआत्मनिवेदन ५१ एसीसद्गुरुचेठायींअनन्य
ता । तरीतुजकायसीरेचिंता । वेगळेपणेंअभक्तां । उरोंचिनेदी ५२ आतांहेंचिदृढीकरण । व्हावयाकरीसद्गुरुभज
न । सद्गुरुवचनेंतेंसमाधान । नेमस्तपावसी ५३ यानांवशिष्याआत्मज्ञान । येणेंपाविजेसमाधान । भवभयाचें
बंधन । समूळमिथ्या ५४ देहींमीवाटेज्यानरा । तोजाणावाआत्महत्यारा । देहाभिमानेंयेरझारा । भोगिल्या
चभोगी ५५ असेचहूंदेहांवेगळा । जन्मकर्मानिराळा । सकळअवळगोंवळा । सबाह्यतूं ५६ कोणासीच
नाहींबंधन । भ्रांतीस्तवभुललेजन । दृढघेतलादेहाभिमान । झणोनियां ५७ शिष्याएकांतींबैसावें । स्वरूपींवि
श्रांतीसजावें । तेणेंगुणेंदृढव्हावें । परमार्थसदा ५८ अखंडघडेश्रवणमनन । तरीचपाविजेसमाधान । पूर्णज्ञा
लियाब्रह्मज्ञान । वैराग्यभरेअंगीं ५९ शिष्यामुक्तपणेंअनर्गल । करिसीइंद्रियेंबरळ । तेणेंतुझीतळमळ । जाणा
रनाहीं ६० विषयींवैराग्यउपजलें । तयासीचपूर्णज्ञानझालें । मनींटाकितांलाधलें । राज्यजेवीं ६१ ऐ
कशिष्यासावधान । आतांभविष्यमीसांगेन । जयापुरुषासजेंध्यान । तयासितेंचिप्राप्त ६२ झणोनिजेअविद्या।
सांडूनिधरावीसुविद्या । तेणेंगुणेंजगद्वंद्या । पाविजेशीघ्र ६३ सन्निपाताचेनिदुःखें । भयानकदृष्टीसदेखें । औष
धघेतांचिसुखें । आनंदपावे ६४ तैसेंअज्ञानसंन्निपातें । मिथ्यादृष्टीसदिसतें । ज्ञानऔषधघेतांचित्तें । जेंमु
ळींचनाही ६५ मिथ्यास्वप्नेंवोसणझाला । तोजागृतीसआणिला । तेणेंपूर्वदशापावला । निर्भयजे ६६ मिथ्या
चपरीसत्यवाटलें । तेणेंगुणेंदुःखझालें । मिथ्यात्वेंसत्यनिरसिलें । हेंतोघडेना ६७ मिथ्याआहेजागृतीसी ।
परीवेडलाविलेंनिद्रितासी । जागाझालियातयासी । भयचिनाहीं ६८ परीअविद्याझोंपयेतेभरें । भरेसर्वांगीं
काविरें । पूर्णजागृतिश्रवणद्वारें । मननकरावी ६९ जागृतीचीवोळखण । ऐकतयाचेंलक्षण । जोविषयींविरक्त
पूर्ण । अंतरापासूनी ७० जेणेंविरक्तीसनयावें । तोसाधकऐसेंजाणावें । तेणेंसाधनकरावें । थोरीवसांडुनी ७१
साधननमानेंजयाला । तोसिद्धपणेंबद्धझाला । त्याहूनिमुमुक्षुभला । ज्ञानाधिकारी ७२ तंवशिष्यंकेलाप्रश्न ।
कैसेंबद्धमुमुक्षूचेंलक्षण । साधकसिद्धवोळखण । कैसीजाणावी ७३ याचेंउत्तरश्रोतयांसी । दीधलेंपुढिलेसमा

सीं । सावधश्रोतींकथेसी । अवधानद्यावें ७४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेशुद्धज्ञानलक्षण
निरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । सृष्टीजेकांचराचर । जीवदाटलेअपार । परीतेअवघेचार । बोलिजेती १ ऐकतयांचेंल
क्षण । चारतेकोणकोण । बद्धमुमुक्षुसाधकजाण । चौथातोसिद्ध २ याचौघांविरहितकांहीं । चराचरींपांचवानाहीं । आतांअसोहींसर्वही । विशदकरूं ३ बद्धाह्मणिजेतोकोण । कैसेंमुमुक्षूचेंलक्षण । साधकसिद्धवोळखण
कैसीजाणावी ४ श्रोतींव्हावेंसावध । प्रस्तुतऐकाबद्ध । मुमुक्षुसाधकआणिसिद्ध । पुढेंनिरूपिले ५ आ
तांबद्धतोजाणिजेऐसा । अंधारींचाअंधजैसा । चक्षुविणदाहीदिशा । शून्यकार ६ भक्तज्ञातातापसी । योगी
वीतरागीसंन्यासी । पुढेंदेखतांदृष्टीसी । येणारनाहीं ७ नदिसेनेणेकर्माकर्म । नदिसेनेणेधर्माधर्म । नदिसेने
णेसुगम । परमार्थपंथ ८ तयासनदिसेसच्छास्त्र । सत्संगतिसत्पात्र । सन्मार्गजोकांपवित्र । तोहिनदिसे ९
नकळेसारासारविचार । नकळेस्वधर्मआचार । नकळेकैसापरोपकार । दानपुंण्य १० नाहींपोटींभूतदया ।
नाहींशुचिष्मंतकाया । नाहींजनांसिनिववावया । वचनमृदू ११ नकळेभक्तिनकळेज्ञान । नकळेवैराग्यनकळे
ध्यान । नकळेमोक्षनकळेसाधन । यानांवबद्ध १२ नकळेदेवनिश्चयात्मक । नकळेसंतांचाविवेक । नकळेमा
येचेंकौतुक । यानांवबद्ध १३ नकळेपरमार्थाचीखुण । नकळेअध्यात्मनिरूपण । नकळेआपणासिआप
ण । यनांवबद्ध १४ नकळेजीवाचेंजन्ममूळ । नकळेसाधनांचेंफळ । नकळेतत्वकेवळ । यानांवबद्ध १५
नकळेकैसेंतेंबंधन । नकळेमुक्तीचेंलक्षण । नकळेवस्तुविलक्षण । यानांवबद्ध १७ नकळेशास्त्रार्थबोलिला । न
कळेनिजस्वार्थआपुला । नकळेसंकल्पेंबांधिला । यानांवबद्ध १७ जयासनाहींआत्मज्ञान । हेंमुख्यबद्धाचेंलक्षण

तीर्थेंव्रतेंदानपुंण्य । काहींचनाहीं १८ दयानाहींकरुणानाहीं । आर्जवनाहींमैत्रीनाहीं । शांतिनाहींक्षमानाहीं
यानांवबद्ध १९ जेंज्ञानविषयींउणें । तेथेंकैचींज्ञानाचींलक्षणें । बहुसाळकुलक्षणें । यानांवबद्ध २० ना
नामकारचेदोष । करितांवाटेपरमसंतोष । बाष्कळपणाचाहव्यास । यानांवबद्ध २१ बहुकामक्रोध । बहुगर्व

बहुमद । बहुद्वंद्वबहुखेद । यानांवबद्ध २२ बहुदर्पबहुदंभ । बहुविषयबहुलोभ । बहुकर्कशबहुअशुभ । याना वबद्ध २३ बहुग्रामणीबहुमत्सर । बहुअसूयातिरस्कार । बहुपापीबहुविकार । यानांवबद्ध २४ बहुअभि मानबहुताठा । बहुअहंकारबहुफांटा । बहुकर्मांचासाठा । यानांवबद्ध २५ बहुकापटयवादविवाद । बहु कुतर्कभेदाभेद । बहुक्रूरकृपामंद । यानांवबद्ध २६ बहुनिंदाबहुद्वेष । बहुअधर्मबहुअभिलाष । बहुप्रकारींचे दोष । यानांवबद्ध २७ बहुभ्रष्टअनाचार । बहुनष्टएकाकार । बहुअनीतिअविचार । यानांवबद्ध २८ बहु निष्ठुरबहुघातकी । बहुहत्याराबहुपातकी । बहुतपिळकुविद्याअनेकी । यानांवबद्ध २९ बहुदुराशाबहुस्वार्थी बहुकलहबहुअनर्थी । बहुडाईकदुर्मती । यानांवबद्ध ३० बहुकल्पनाबहुकामना । बहुतृष्णाबहुवासना । ब हुममताबहुभावना । यानांवबद्ध ३१ बहुविकल्पीबहुविषादी । बहुप्रपंचीबहुउपाधी । बहुकुविद्येचीबुद्धी । या नांवबद्ध ३२ बहुवाचाळबहुपाषांडी । बहुतदुर्जनबहुथोतांडी । बहुपैशून्यबहुखोडी । यानांवबद्ध ३३ ब हुअभाववहुभ्रम । बहुभ्रांतिबहुतम । बहुविक्षेपबहुविराम । यानांवबद्ध ३४ बहुकृपणबहुखंदस्ती । बहुअदे खणाबहुमस्ती । बहुअसक्रियाअव्यवस्थी । यानांवबद्ध ३५ परमार्थाविषयींअज्ञान । प्रपंचाचेंउदंडज्ञान नेणेस्वयेंसमाधान । यानांवबद्ध ३६ परमार्थाचाअनादर । प्रपंचाचाअत्यादर । संसारभारजोजार । यानांव बद्ध ३७ सत्संगाचीनाहींगोडी । संतनिंदेचीआवडी । देहबुद्धीचीघातलीबेडी । यानांवबद्ध ३८ हातींद्रव्या चीजपमाळ । कांताध्यानसर्वकाळ । सत्संगाचादुष्काळ । यानांवबद्ध ३९ नेत्रींद्रव्यदारापाहावी । श्रवणींद्रव्य दाराऐकावी । चिंतनींद्रव्यदाराचिंतावी । यानांवबद्ध ४० कायावाचाआणिमन । चित्तवित्तजीवप्राण । द्रव्य दारेचेंकरीभजन । यानांवबद्ध ४१ इंद्रियेंकरूनिनिश्चळ । चंचळहोऊंनेदीपळ । द्रव्यदारेसिळावीसकळ । या नांवबद्ध ४२ द्रव्यदारातेंचितीर्थ । द्रव्यदारातोचिपरमार्थ । द्रव्यदारासकळस्वार्थ । यानांवतोबद्ध ४३ व्य र्थजाऊंनेदीकाळ । संसारचिंतासर्वकाळ । कथावार्तातेंचिसकळ । यानांवबद्ध ४४ नानाचिंतानानाउद्वेग । ना नादुःखांचेसंसर्ग । करीपरमार्थाचात्याग । यानांवबद्ध ४५ घटिकानिमेषपळभरी । दुश्चितनव्हतांअंतरीं ।

सर्वकाळध्यानधरी । द्रव्यदाराप्रपंचाचें ४६ तीर्थयात्रादानपुंण्य । हरिकथानिरूपण । मंत्रपूजाजपध्यान । सर्वहिद्रव्यदारा ४७ जाग्रतींस्वप्नींरात्रदिवस । ऐसालागलाविषयींध्यास । नाहींक्षणाचाअवकाश । यानांवबद्ध ४८ ऐसेंबद्धाचेंलक्षण । सुमुक्षुपणींपालटेजाण । ऐकतेहिवोळखण । पुढिलेसमासीं ४९ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेबद्धलक्षणनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ संसारमदाचेनिगुणें । नानाहीनेंकुलक्षणें । जयाचेसुखावलोकनें । दोषचिलागे १ ऐसामाणीजोकांबद्ध । संसारींवर्ततांअबद्ध । तयासप्राप्तझालाखेद । काळांतरीं २ संसारदुःखेंदुखावला । त्रिविधतापेंपोळला । निरूपणेंपालटला । अंतर्यामीं ३ झालाप्रपंचींउदास । मनेंघेतलाविषयत्रास । ह्मणेआतांपुरेसोस । संसाराचा ४ प्रपंचजाईलसकळ । तेथीलश्रमतोनिष्फळ । आतांकांहींआपुलाकाळ । सार्थककरूं ५ ऐसीबुद्धिप्रस्तावली । पोटींअवस्थालागली । ह्मणेमाझीवयसागेली । व्यर्थचिअवघी ६ पूर्वीनानादोषकेले । तेअवघेचआठवले । पुढेंयेऊनिउभेठेले । अंतर्यामीं ७ आठवेयमाचीयातना । तेणेंभयचिवाटेमना । नाहींपापाचीगणना । ह्मणोनियां ८ नाहींपुंण्याचाविचार । झालेपापाचेडोंगर । आतांदुस्तरहासंसार । कैसातरूं ९ आपलेदोषआच्छादिले । भल्यासगुणदोषलाविले । देवाम्यांव्यर्थचिनिंदिले । संतसाधुसज्जन १० निंदेऐसेनाहींदोष । तेमजघडलेविशेष । माझेअवगुणींआकाश । बुडोंपाहे ११ नाहींवोळखिलेसंत । नाहींअर्चिलाभगवंत । नाहींअतीतअभ्यागत । संतुष्टकेले १२ नाहींकष्टविलेंशरीर । नाहींकेलापरोपकार । नाहींरक्षिलाआचार । काममदें १३ पूर्वपापवोढवलें । मजपुंण्यनाहींघडलें । मनअव्हाटींपडिलें । सर्वकाळ १४ भक्तिमाताहेबुडविली । श्रांतिविश्रांतिमोडिली । मूर्खपणेंम्यांविघाडिली । सद्बुद्धिसद्वासना १५ आतांकैसेंनिवडेलसार्थक । दोषकेलेनिरर्थक । पाहोंजातांविवेक । उरलानाहीं १६ कोणउपाय करावा । कैसापरलोकपावावा । कोण्यागुणेंदेवाधिदेवा । पाविजेल १७ नाहींसद्भावउपजला । अववालौकिकसंपादिला । दंभवरपंगेंकेला । खटाटोपकर्माचा १८ कीर्तनकेलेंपोटासाठीं । देवमांडिलेहाटवटीं । आहा

॥१०॥

देवाबुद्धिखोटी । माझीमीचजाणें १९ पोटींधरूनिअभिमान । शाब्दिकबोलिलोंनिरभिमान । अंतरींवांछूनि यांधन । ध्यानस्थजाहलों २० व्युत्पत्तीनेंलोकभोंदले । पोटासाठींसंतींनांदिले । माझेपोटींदोषभरले । नाना प्रकारीं २१ सत्यतेंचिउच्छेदिलें । मिथ्यातेंचिप्रतिपादिलें । ऐसेंनानाकर्मकेलें । उदरभरायाकारणें २२ ऐसापोटींमस्तावला । निरूपणेंपालटला । तोचिमुमुक्षुबोलिला । ग्रंथांतरीं २३ सन्मार्गपोटींधरी । सत्संगाची वांछाकरी । विरक्तझालासंसारीं । यानांवमुमुक्ष २४ गेलेराजेचक्रवर्ती । माझेंवैभवतेंकिती । ह्मणेधरूंसत्संगा चीगती । यानांवमुमुक्षु २५ आपलेअवगुणदेखे । विरक्तिबळेंवोळखे । आपणासिनिंदीदुःखें । यानांवमुमुक्षु २६ ह्मणेमीकायदंभधारी । ह्मणेमीकायअनाचारी । ह्मणेमीकायअनुपकारी । यानांवमुमुक्षु २७ ह्मणेमी पतितचांडाळ । ह्मणेमीदुराचारीखळ । ह्मणेमीपापीकेवळ । यानांवमुमुक्षु २८ ह्मणेमीअभक्तदुर्जन । म्हणे मीहीनाहूनिहीन । म्हणेमीजन्मलोंपाषाण । यानांवमुमुक्षु २९ ह्मणेमीदुरभिमानी । ह्मणेमीतपिळजनीं । ह्म णेमीनानाव्यसनी । यानांवमुमुक्षु ३० ह्मणेमीआळसीअंगचोर । ह्मणेमीकपटीकातर । ह्मणेमीमूर्खअविचा र । यानांवमुमुक्षु ३१ ह्मणेमीनिकामीवाचाळ । म्हणेमीपाषांडीतोंडाळ । ह्मणेमीकुबुद्धिकुटिळ । यानांवमुमुक्षु ३२ ह्मणेमीकांहींचनेणे । ह्मणेमीसकळांहूनिउणें । आपलीवर्णीकुलक्षणें । यनांवमुमुक्षु ३३ ह्मणेमीकु श्चिळअघोरी । ह्मणेमीनीचनानापरी । म्हणेमीअनधिकारी । यानांवमुमुक्षु ३४ म्हणेमीकायआपस्वार्थी । म्ह णेमीकायअनर्थी । म्हणेमीनव्हेपरमार्थी । यानांवमुमुक्षु ३५ म्हणेमीअवगुणांचीराशी । ह्मणेमीकुकर्मीआळ शी । ह्मणेमीभारझालोंभूमीशी । यानांवमुमुक्षु ३६ आपणासनिंदीसावकाश । पोटींसंसाराचात्रास । ध रीसत्संगाचाहव्यास । यानांवमुमुक्षु ३७ नानातीर्थेंधुंडाळिलीं । शमदमादिसाधनेंकेलीं । नानाग्रंथांतरेंपाहि लीं । शोधूनियां ३८ तेणेंनव्हेसमाधान । वाटेअवघाचअनुमान । ह्मणेरिघूंसंतांसशरण । यानांवमुमुक्षु ३९ देहाभिमानकुलाभिमान । द्रव्याभिमानमानाभिमान । सांडूनिसंतचरणींअनन्य । यानांवमुमुक्षु ४० अहंतासांडूनिदूरी । आपणासिनिंदीनानापरी । मोक्षाचीअपेक्षाकरी । यानांवमुमुक्षु ४१ ज्याचेंमनथोरपणा

लाजे । तोपरमार्थाकारणेंझिजे । संतांपायींविश्वासउपजे । यानावमुमुक्षु ४२ स्वार्थसांडूनिप्रपंचाचा । हव्या सवडाविलापरमार्थाचा । अंकितहोईनसज्जनांचा । यानांवमुमुक्षु ४३ ऐसामुमुक्षुजाणिजे । संकेतचिन्हेंओळखिजे । पुढेंश्रोतींअवधानदीजे । साधकलक्षणीं ४४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेमुमुक्षुलक्षणनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागांमुमुक्षूचेंलक्षण । संकेतेंकेलेंकथन । आतांपरिसासावधान । साधकतोकैसा १ अवगुणांचाकरूनित्याग । जेणेंधरिलासंतसंग । तयासिबोलिजेमग । साधकऐसा २ जोसंतांशींशरणगेला । संतजनींआश्वासिला । मगतोसाधकबोलिला । ग्रंथांतरीं ३ उपदेशिलेंआत्मज्ञान । तुटलेंसंसारबंधन । दृढतेकारणेंकरीसाधन । यानांवसाधक ४ धरीश्रवणाचीआवडी । अद्वैतनिरूपणाचीगोडी । मननेंअर्थांतरकाढी । यानांवसाधक ५ होतांसारासारविचार । ऐकेहोऊनितत्पर । संदेहछेदूनिदृढोत्तर । आत्मज्ञानपाहे ६ नानासंदेहनिवृत्ती । व्हावयाधरीसत्संगती । आत्मशास्त्रगुरुप्रतीती । ऐक्यतासिआणी ७ देहबुद्धिविवेकेंवारी । आत्मबुद्धिदृढधरी । श्रवणमननकेलेंचिकरी । यानावसाधक ८ विवंचूनिदृश्यभान । दृढधरीआत्मज्ञान । विचारेंशरवेसमाधान । यानांवसाधक ९ तोडूनिद्वैताचीउपाधी । अद्वैतवस्तुसाधनेंसाधी । लावीऐक्यतेचीसमाधी । यानांवसाधक १० आत्मज्ञानजीर्णजर्जर । त्याचाकरीजीर्णोद्धार । विवेकेंपावेपैलपार । यानांवसाधक ११ उत्तमसाधूचींलक्षणें । अंगिकारीनिरूपणें । बळेंचिस्वरूपाकारहोणें । यानांवसाधक १२ असत्क्रियातेसोडिली । आणिसत्क्रियातेवाढविली । स्वरूपस्थितिबळावली । यानांवसाधक १३ अवगुणत्यागीदिवसेंदिवस । करीउत्तमगुणांचाअभ्यास । स्वरूपींलावीनिजध्यास । यानांवसाधक १४ दृढनिश्चयाचेनिबळें । दृश्यअसतांचनाडळे । सदास्वरूपींमिसळे । यानांवसाधक १५ प्रत्यक्षमायाअलक्षकरी । अलक्षवस्तूलक्षींअंतरीं । आत्मस्थितीचीधारणाधरी । यानांवसाधक १६ जेंयाजनासचोरलें । मनासिनवचेअनुमानलें । तेंचिजेणेंदृढकेलें । यानांवसाधक १७ जेंबोलतांचवाचाधरी । जेंपाहातांचिअंधकरी । तेंचिसाधीनानापरी । यानांवसाधक १८

जेंसाधूंजातांसाधवेना । जेंलक्षूंजातांलक्षवेना । तेंचिअनुभवेंआणीमना । यानांवसाधक १९ जेथेंमनचिमा
वळे । जेथेंतर्कचिपांगुळे । तेंचिअनुभवाआणीबळें । यानांवसाधक २० स्वानुभावाचेनियोगें । वस्तुसाधीला
गवेगें । तेंचिवस्तुहोयअंगें । यानांवसाधक २१ अनुभवाचींअंगेंजाणे । योगियांचेखुणेबाणे । काहींचनसो
नअसणें । यानांवसाधक २२ परतीसारूनिउपाधी । असाध्यवस्तुसाधनेंसाधी । स्वरूपींकरीदृढबुद्धी । यानांव
साधक २३ देवभक्तांचेंमूळ । शोधूनिपाहेसकळ । साध्यचिहोयतत्काळ । यानांवसाधक २४ विवेकबळें
गुप्तझाला । पापेंआपमावळला । दिसतोपरीदेखिला । नाहींचकोणीं २५ मीपणमार्गेंसांडिलें । स्वयेंआपणा
सिधुंडिलें । तुर्येसहितवोलांडिलें । यानांवसाधक २६ पुढेंउन्मनीच्याशेवटीं । आपलीआपणासअखंडभेटी ।
अखंडअनुभवींज्याचीदृष्टी । यानांवसाधक २७ द्वैताचातडकातोडिला । भासाचाभासमोडिला । देहींअसो
निविदेहीझाला । यानांवसाधक २८ जयासअखंडस्वरूपस्थिती । नाहींदेहाचीअहंकृती । सकळसंदेहनिवृ
त्ती । यानांवसाधक २९ पंचभूतांचाविस्तार । जयासवाटेस्वप्नाकार । निर्गुणींजयाचानिर्धार । यानांवसाधक
३० स्वप्नींभयजेंवाटलें । तेंजागृतीसनाहींआलें । सकळमिथ्यानिर्धारिलें । यानांवसाधक ३१ मायेचेंजें
प्रत्यक्षपण । जनासवाटेहेंप्रमाण । स्वानुभवेंअप्रमाण । साधकेंकेलें ३२ निद्रासांडूनिचेइराझाला । तोस्वप्नभ
यापासूनिसुटला । मायासांडूनितैसागेला । साधकस्वरूपीं ३३ ऐसीअंतरस्थितिबाणली । बाह्यनिस्पृहताअ
वलंबिली । संसारउपाधित्यागिली । यानांवसाधक ३४ कामापासूनिसुटला । क्रोधापासूनिपळाला । मदम
त्सरसांडिला । एकीकडे ३५ कुळाभिमानासिसांडिलें । लोकलाजेसिलाजविलें । परमार्थासिमाजविलें । विवे
कबळें ३६ अविद्येपासूनिफटकला । प्रपंचापासूनिनिष्टला । लोभाचेहातींचागेला । अकस्मात ३७ थोर
पणासिपाडिलें । वैभवासिलिथाडिलें । महत्वासिझिंजाडिलें । विरक्तिबळें ३८ भेदाचामडगामोडिला । अ
हंकारझोडूनिपाडिला । पायींधरूनिआपटिला । संदेहशत्रू ३९ विकल्पाचाकेलावधू । थापेंमारिलाभवसिंधू ।
सकळभूतांचांविरोधू । तोडूनिटांकिला ४० भवभयासिभडकाविलें । काळाचेटांगेमोडिलें । मस्तकहाणोनिपा

डिलें । जन्ममृत्यूचें ४१ देहसंबंधावरीलोटला । संकल्पावरीउठावला । कल्पनेचाघातकेला । अकस्मात ४२ अपधाकासिताडिलें । लिंगदेहासिविभांडिलें । पाषांडासिपछाडिलें । विवेकबळें ४३ गर्वावरीगर्वकेला । स्वार्थअनर्थीघातला । अनर्थतोहिनिर्दाळिला । नीतिन्यायें ४४ मोहासिमध्येंचितोडिलें । दुःखासिदुथडचिके लें । शोकासिखंडूनिसांडिलें । एकीकडे ४५ द्वेषकेलादेशधडी । अभावाचीचेपिलीनरडी । धाकेंउदरतडा डी । कुतर्काचें ४६ ज्ञानेंविवेकमाजला । तेणेंनिश्चयबळावला । अवगुणांचासंहारकेला । वैराग्यबळें ४७ अधर्मासस्वधर्मेंटाकिलें । कुकर्मासत्कर्मेंझुगाडिलें । लोटूनिवाटालाविलें । विचारेंअविचारासी ४८ तिर स्कारतोचिराडिला । द्वेषखिरडूसांडिला । विषादअविषादेंघातला । पायांतळीं ४९ कोपावरीवाळणेंघातलें । का पट्यअंतरींकुटिलें । सख्यआपुलेंमानिलें । विश्वजनीं ५० प्रवृत्तीचाकेलात्याग । सुहृदांचासोडिलासंग । निवृ त्तिपंथेंज्ञानयोग । साधिताजाहला ५१ विषयमैंदासिसिंतरिलें । कुविद्येसिवेढाविलें । आपणासिसोडविलें । आप्ततस्करापासूनी ५२ पराधीनतेवरीकोपला । ममतेवरीसंतापला । दुराशेचात्यागकेला । एकाएकीं ५३ स्वरूपींघातलेंमना । यातनेसिकेलीयातना । साधनआणिप्रयत्ना । प्रतिष्ठिलें ५४ अभ्यासाचासंगधरिला । साक्षेपासरिसानिघाला । प्रयत्नसांगातीघेतला । साधनपंथें ५५ सावधदक्षतोसाधक । पाहेनित्यानित्यविवे क । संगत्यागूनिएक । सत्संगधरी ५६ बळेंचिसारिलासंसार । विवेकेंटाकिलाजोजार । शुद्धाचारेंअनाचार । भ्रष्टविला ५७ विसरासविसरला । आळसाचाआळसकेला । सावधनाहींदुश्चितझाला । दुश्चितपणासी ५८ आतांअसोहेंबोलणें । अवगुणसांडीनिरूपणें । तोसावधऐसायेणें । प्रमाणेंबुझावा ५९ बळेंचिअवघात्याग कीजे । ह्मणोनिसाधकबोलिजे । आतांसिद्धतोचिजाणिजे । पुढिलेसमासीं ६० येथेंसंशयउठिला । निस्पृह तोचिसाधकझाला । त्यागनघडेसंसारिकाला । तरीतोसाधकनव्हेकीं ६१ ऐसेंश्रोतयांचेंउत्तर । त्याचेंकैसेंप्रत्यु त्तर । पुढिलेसमासींतत्पर । होऊनिऐका ६२ ॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमदशकेसाधकलक्षण निरूपणंनामनवमःसमासः ९ ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागेंबोलिलासंसारिक । त्यागेंविणनव्हेकींसाधक । ऐकायाचाविवेक । ऐसाअसे १
सन्मार्गतोचिजीवींधरणें । असन्मार्गाचात्यागकरणें । संसारिकात्यागयेणें । प्रकारेंऐसा २ कुबुद्धित्यागाविणें
कांहीं । सुबुद्धिलागणारनाहीं । संसारिकात्यागपाही । ऐसाअसे ३ प्रपंचींवीटमानिला । मनेंविषयत्यागकेला ।
तरीचपुढेंअवलंबिला । परमार्थमार्ग ४ त्यागघडेअभावाचा । त्यागघडेसंशयाचा । त्यागघडेअज्ञानाचा । श
नैःशनैः ५ ऐसासूक्ष्मअंतरत्याग । उभयतांसघडेसांग । निस्पृहासबाह्यत्याग । विशेषघडे ६ संसारि
काठायींठायीं । बाह्यत्यागघडेकांहीं । नित्यनेमश्रवणनाहीं । त्यागेंविण ७ फिटलीआशंकास्वभावें । त्यागेंविण
साधकनव्हे । पुढेंकथेच्याअन्वयें । सावधऐका ८ मागांझालेंनिरूपण । साधकाचीवोळखण । आतांसांगिजेल
खुण । सिद्धलक्षणाची ९ साधुवस्तुहोऊनिठेला । संशयेंब्रह्मांडाबाहेरिगेला । निश्चयेंचळेनाऐसाझाला । या
नांवसिद्ध १० बद्धपणाचेअवगुण । मुमुक्षुपणींनाहींजाण । मुमुक्षुपणाचेंलक्षण । साधकपणींनाहीं ११
साधकाससंदेहवृत्ती । पुढेंहोतसेनिवृत्ती । याकारणेंसंदेहश्रोतीं । साधुवोळखावा १२ संशयेंरहितजेंज्ञान । तें
चिसाधूचेंक्षलण । सिद्धाअंगींसंशयजाण । लागेलकैसा १३ कर्ममार्गसंशयेंभरला । साधनींसंशयकालवला
सर्वांमध्येंसंशयेंभरला । साधुतोनिःसंदेह १४ संशयाचेंज्ञानखोटें । संशयाचेंवैराग्यपोरटें । संशयाचेंभज
नखोटें । निष्फळहोय १५ व्यर्थसंशयाचादेव । व्यर्थसंशयाचाभाव । व्यर्थसंशयाचास्वभाव । निश्चयेंविण
१६ व्यर्थसंशयाचेंव्रत । व्यर्थसंशयाचेंतीर्थ । व्यर्थसंशयाचापरमार्थ । निश्चयेंविण १७ व्यर्थसंशयाची
भक्ती । व्यर्थसंशयाचीप्रीती । व्यर्थसंशयाचीसंगती । संशयेंवाढवी १८ व्यर्थसंशयाचेंजिणें । व्यर्थसंशयाचें
धरणें । व्यर्थसंशयाचेंकरणें । सर्वकांहीं १९ व्यर्थसंशयाचीपोथी । व्यर्थसंशयाचीव्युत्पत्ती । व्यर्थसंशया
चीगती । निश्चयेंविण २० व्यर्थसंशयाचादक्ष । व्यर्थसंशयाचापक्ष । व्यर्थसंशयाचामोक्ष । होणारनाहीं २१
व्यर्थसंशयाचासंत । व्यर्थसंशयाचापंडित । व्यर्थसंशयाचाबहुश्रुत । निश्चयेंविण २२ व्यर्थसंशयाचीश्रेष्ठ
ता । व्यर्थशयाचीव्युत्पन्नता । व्यर्थसंशयाचाज्ञाता । निश्चयेंविण २३ निश्चयेंविणसर्वकांहीं । अणुमात्रतेंप्र

माणनाहीं । व्यर्थचिपडिलेप्रवाहीं । संदेहाचे २४ निश्चयेंविणजेंबोलणें । तेंअवघेंचिकंटाळवाणें । बाष्कळ
बोलिजेवाचाळपणें । निरर्थक २५ असोनिश्चयेंविणजेवल्गना । तेअवघीविटंबना । संशयेंकांहींसमाधाना ।
उरेनाहीं २६ ह्मणोनिसंदेहरहितज्ञान । निश्चयाचेंसमाधान । तेंचिसिद्धाचेंलक्षण । निश्चयेंसी २७ तं
वश्रोताकरीप्रश्न । निश्चयेंकरावाकवण । मुख्यनिश्चयाचेंलक्षण । मजनिरूपावें २८ ऐकनिश्चयतोऐसा । मु
ख्यदेवआहेकैसा । नानादेवांचावळसा । करूंचिनये २९ जेणेंनिर्मिलेंचराचर । त्याचाकरावाविचार । शुद्धवि
वेकेंपरमेश्वर । वोळखावा ३० मुख्यदेवतोकोण । भक्तांचेंकैसेंलक्षण । असत्यसांडूनवोळखण । सत्याचीध
रावी ३१ आपल्यादेवासवोळखावें । मगमीकोणहेंपाहावें । संगत्यागूनराहावें । वस्तुरूप ३२ तोडावा
बंधनाचासंशय । करावामोक्षाचानिश्चय । पाहावाभूतांचाअन्वय । व्यतिरेकें ३३ पूर्वपक्षेंसिद्धांत । पाहावाप्र
कृतीचाअंत । मगपावावानिवांत । निश्चयदेवाचा ३४ देहाचेनियोगेंसंशय । करीसमाधानाचाक्षय । तरीच
कोंनद्यावानिश्चय । आत्मत्वाचा ३५ सिद्धअसतांआत्मज्ञान । संदेहवाढवीदेहाभिमान । याकारणेंसमाधान
आत्मानिश्चयेंराखावें ३६ आठवतांदेहबुद्धी । उडेविवेकाचीशुद्धी । याकारणेंआत्मबुद्धी । सदृढधरावी ३७
आत्मबुद्धिनिश्चयाची । तेचिदशामोक्षश्रीची । अहमात्माहेकधीं । विसरोंचिनये ३८ निरूपिलेंनिश्चयाचें
लक्षण । परीहेंनकळेसत्संगेंविण । संतांसिगेलियाशरण । संशयतुटती ३९ आतांअसोहेंबोलणें । ऐकासिद्धा
चींलक्षणें । मुख्यसंदेहपणें । सिद्धबोलिजे ४० सिद्धस्वरूपींनाहींदेहो । तेथेंकैचाहोसंदेहो । याकारणेंसिद्धपा
हाहो । निःसंदेही ४१ देहसंबंधाचेनिगुणें । लक्षणासिकायउणें । देहातीतांचींलक्षणें । कायह्मणोनिसांगा
वीं ४२ जेंलक्षवेनाचक्षूंसी । त्याचींलक्षणेंसांगावींकैसीं । निर्मळवस्तुसिद्धत्यासी । लक्षणेंकैंची ४३ लक्षणें
ह्मणिजेकेवळगुण । वस्तुठायींचनिर्गुण । तेंचिसिद्धाचेंलक्षण । वस्तुरूपें ४४ तथापिज्ञानदशकींबोलिलें । ह्म
णोनिवक्तृत्वआटोपिलें । न्यूनपूर्णक्षमाकेलें । पाहिजेश्रोतीं ४५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचमद
शकेसिद्धलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥श्रीरामसमर्थ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । चित्तसुचितकरावें । बोलिलेंतेंजीवींधरावें । सावधहोऊनबैसावें । निमेषएक १ कोणीए
केग्रामींअथवादेशीं । राहणेंआहेआपणाशी । नभेटतांतेथिल्याप्रभूशी । सौख्यकैंचें २ ह्मणोनज्यासजेथेंरा
हणें । तेणेंत्याप्रभूचीभेटीघेणें । ह्मणिजेहोयश्लाघ्यवाणें । सर्वकांहीं ३ प्रभूचीभेटीनघेतां । तेथेंकैंचीमान्यता
आपुलेंमहत्वजातां । वेळनाहीं ४ ह्मणोनरायापासूनरंकें । कोणीएकतरीनायक । त्यासभेटणेंहाविवेक । वि
वेकीजाणती ५ त्यासनभेटतांत्याचेनगरीं । राहतांधरीलबेगारी । तेथेंनकरितांचोरी । अंगींलागे ६ या
कारणेंजोशाहणा । तेणेंप्रभूसभेटावेंजाणा । ऐसेंनकरितांदैन्यवाणा । संसारत्याचा ७ ग्रामींथोरग्रामाधिपती ।
त्याहूनथोरदेशाधिपती । देशाधिपतीहूननृपती । थोरजाणावा ८ राष्ट्राचाप्रभूतोराजा । बहुराष्ट्रतोमहाराजा ।
महाराजाचाहिराजा । तोचक्रवर्ती ९ एकनरपतिएकगजपती । एकहयपतिएकभूपती । सकळांमध्येंचक्रवर्ती
थोरराजा १० असोऐसियासमस्तां । एकब्रह्मानिर्माणकर्ता । त्याब्रह्मयासहिनिर्मिता । कोणआहे ११ ब्रह्मा
विष्णुआणिहर । त्यांसिनिर्मितातोचिथोर । तोवोळखावापरमेश्वर । नानायत्नें १२ तोंदेवठायींपडेना । तरीय
मयातनाचुकेना । ब्रह्मांडनायकचोजवेना । हेंबरेंनव्हें १३ जेणेंसंसारींघातलें । अवघेंब्रह्मांडनिर्माणकेलें ।
त्यासिनाहींवोळखिलें । तोचिपतित १४ ह्मणोनिदेववोळखावा । जन्मसार्थकचिकरावा । नकळेतरीसत्संगधरा
वा । ह्मणजेकळे १५ जोजाणेलभगवंत । तयानांवबोलिजेसंत । जोशाश्वतआणिअशाश्वत । निवाडाकरी
१६ चळेनाटळेनादेव । ऐसाज्याचाअंतर्भाव । तोचिजाणिजेमहानुभाव । तोचिसाधू १७ जोजनामध्यें
वागे । परीजनावेगळीगोष्टीसांगे । ज्याचेअंतरींज्ञानजागे । तोचिसाधू १८ जाणिजेपरमात्मानिर्गुण । त्या
सीचह्मणावेंज्ञान । त्यावेगळेंतेंअज्ञान । सर्वकांहीं १९ पोटभरावयाकारणें । नानाविद्याअभ्यासकरणें । त्या
सज्ञानह्मणतीपरीतेणें । सार्थकनव्हे २० देववोळखावाएक । तेंचिज्ञानतेंचिसार्थक । येरअवघेंचिनिरर्थक ।
पोटविद्या २१ जन्मवरीपोटभरिलें । देहाचेंसंरक्षणकेलें । पुढेंअवघेंचिव्यर्थगेलें । अंतकाळीं २२ एवंपो

१ दरिद्री. २ पाटील, फौजदार. ३ न्यायाधीश, मामलेदार. ४ मांडलिक राजा. ५ राज्य. ६ सार्वभौमराजा. ७ मोठा सामर्थ्यवान.

टभरायाचीविद्या । तयेसिह्मणौंनयेसद्विद्यां । सर्वव्यापकवस्तुसद्यां । पाविजेतेंज्ञान २३ ऐसेंजयापाशींज्ञान । तोचिजाणावासज्ञान । तयापाशींसमाधान । पुशिलेंपाहिजे २४ अज्ञानासभेटतांअज्ञान । तेथेंकैचेंसांपडेल ज्ञान । करंट्यासिकरंटयाचेंदर्शन । होतांभाग्यकैंचें २५ रोग्यापाशींरोगीगेला । तेथेंकैचेंआरोग्यत्याला । निर्बळापाशींनिर्बळाला । पाटीकैंची २६ पिशाच्यापाशींपिशाचगेलें । तेथेंकोणसार्थकझालें । उन्मत्तासउन्मतभेटले । त्यासउमजवीकवण २७ भिकाऱ्यापाशींमागतांभिक्षा । दीक्षाहीनापाशींदीक्षा । उजेडपाहतांकृष्णपक्षा । पाविजेकैंचा २८ अबुद्धापाशींगेलाअबुद्ध । तोकैसेनिहोईलसुबुद्ध । बद्धासभेटतांबद्ध । सिद्धनव्हे २९ देह्यापाशींगेलादेही । तोकैसेनिहोईलविदेही । ह्मणोनिज्ञात्यावांचूनिनाहीं । ज्ञानमार्ग ३० याकारणेंज्ञातांपाहावा । त्याचाअनुग्रहघ्यावा । सारांसारविचारेंजीवा । मोक्षप्राप्त ३१ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेदेवशोधननिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । ऐकाउपदेशाचींलक्षणें । सायुज्यप्राप्तिहोयजेणें । नानामताचेंपेरवणें । कामानयेसर्वथा १ ब्रह्मज्ञानाविणउपदेश । तोह्मणोंनयेविशेष । धान्येंविणजैसेंभूस । खातांनये २ नानाकाबाडबडविलें नातरीतक्रचिघुसळिलें । अथवाधुवणचिसेविलें । सावकाश ३ नानासाळीअक्षिल्या । अथवाचोंइटयाचोंखिल्या । खोबरेंसांडूनखादल्या । नरोटयाजैशा ४ तैसेंब्रम्हज्ञानाविण । नानाउपदेशांचाशिण । सारसांडूनअसारकोण । शाहण सेवी ५ आतांब्रह्मजेंकांनिर्गुण । तेंचिकेलेंनिरूपण । सुचित्तकरावेंअंतःकरण । श्रोतेजनीं ६ सकळसृष्टीचीरचना । तेंहेंपंचभौतिकजाणा । परंतुहेंतगेना । सर्वकाळ ७ आदिअंतींब्रह्मनिर्गुण । तेंचिशाश्वताचिखुण । येरपंचभौतिकसगुण । नाशवंत ८ येरवींहींपाहतांभूतें । देवकैसेह्मणावेत्यांतें । भूतह्मणतांमनुष्यांतें । विषादवाटे ९ मातोंजगन्नायकपरमात्मा । त्यासिआणीभूतउपमा । ज्याचीकळेनामहिमा । ब्रह्मादिकांसी १० भूताऐसाजगदीश । ह्मणतांउत्पन्नहोतोदोष । याकारणेंमहापुरुष । सर्वजाणती ११ पृथ्वीआपते

१ ज्ञान. २ तत्काळ, ३ पौर्णिमेच्या नंतर अमावास्ये पर्यंत. ४ वैराग्यशीळ. ५ गुरु. ६ उपदेश. ७ ज्ञान व अज्ञान. ८ कोंडा.

जवायुआकाश । यासबाह्यजगदीश । पंचभूतांसआहेनाश । आत्माअविनाशरूपी १२ जेंजेंरूपआणिनाम । तोंतोअवघाचभ्रम । नामरूपातीतवर्म । अनुभवेंजाणावें १३ पंचभूतेंआणित्रिगुणें । ऐसीअष्टधाप्रकृतिजाण । अष्टधाप्रकृतीसनामाभिधान । दृश्यऐसें १४ तेंहेंदृश्यनाशवंत । ऐसेंवेदश्रुतिबोलत । निर्गुणब्रम्हशाश्वत । जाणतीज्ञानी १५ जेंशस्त्रेंतोडितांतुटेना । जेंपावकेंजाळितांजळेना । जेंकाळवितांकाळवेना । आपेंकरूनी १६ जेंवायूचेनिउडेना । जेंपडेनानाझडेना । जेंघडेनानादडेना । परब्रह्मतें १७ ज्यासिवर्णचिनसे । जेंसर्वांहूनिअनारिसें । परंतुअसतचिअसे । सर्वकाळ १८ दिसेनातरीकायझालें । परंतुसर्वत्रसंचलें । सूक्ष्मचिकोंदाटलें । जेथंतेथें १९ दृष्टीसलागलीसवें । जेंदिसेलतेंचिपाहावें । परंतुगुजतेंजाणावें । गौप्यआहे २० प्रगटतेंजाणावेंअसार । आणिगुप्ततेंजाणावेंसार । गुरुमुखेंहाविचार । उमजोंलागे २१ उमजेनातेंउमजवावें । दिसेनातेंपाहवें । जेंकळेनातेंजाणावें । विवेकबळें २२ गुप्ततेंचिप्रगटवावें । असाध्यतेंचिसाधावें । कानडेंचिअभ्यासावें । सावकाश २३ वेदविरिंचिंआणिशेष । जेथेंशिणलेनिःशेष । तेंचिसाधावेंविशेष । परब्रह्मतें २४ तरी तेंकोणपरिसावें । तेंचिबोलिलेंस्वभावें । अध्यात्मश्रवणेंपावावें । परब्रह्मतें २५ पृथ्वीनव्हेआपनव्हे । तेजनव्हे वायुनव्हे । वर्णव्यक्तिऐसेंनव्हे । अव्यक्तें २६ तयासह्मणावेंदेव । वरकडलोकांचास्वभाव । जितुकेगांवतितुकेदेव । जनाकारणें २७ ऐसादेवाचानिश्चयझाला । देवनिर्गुणप्रत्ययाआला । आतांआपणचिआपला । शोधघ्यावा २८ माझेंशरीरऐसेंम्हणतो । तरीतोजाणदेहावेगळाचिहोतो । मनमाझेंऐसेंजाणतो । तरीतोमनहिनव्हे २९ पाहतांदेहाचाविचार । अवघातत्वांचाविस्तार । तत्वेंतत्वझाडितांसार । आत्माचिउरे ३० आपणासिठावचिनाहीं । तेथेंपाहणेनलगेकांहीं । तत्वेंठायींच्याठायीं । विभागूनिगेलीं ३१ बांधलीआहेतोंमांठोडी । जोकोणीविचारेंसोडी । विचारपाहतांगांठोडी । आढळेना ३२ तत्वांचेंगांठोडेंशरीर । याचापाहतांविचार । एकआत्मानिरंतर । आपणनाहीं ३३ आपणासीठावचिनाहीं । जन्ममृत्युकैंचेकाई । पाहतांवस्तूच्याठायीं । पापपुंण्यनसे ३४

१ सर्वव्यापून जो रहातो त्यास आत्मा असें ह्मणतात. २ सत्वगुण, रज, तम. ३ अग्नि. ४ ब्रह्मदेव. ५अदृश्य. ६ निराकार.

पापपुंण्ययमयातना । हेंनिर्गुणींतोंअसेना । आपणतोचितरीजन्ममरणा । ठावकैंचा ३५ देहबुद्धीनेंबांधला । तोविवेकेंमोकळाकेला । देहातीतहोतांपावला । मोक्षपद ३६ झालेंजन्माचेंसार्थक । निर्गुणआत्माआपणए क । परंतुहाविवेक । पाहिलाचिपाहावा ३७ जागेंहोतांस्वप्नसरे । विवेकपाहतांदृश्यवोसरे । स्वरूपानुसंधानेंत रे । प्राणिमात्र ३८ आपणासनिवेदावें । आपणविवेकेंनुरावें । आत्मनिवेदनजाणावें । याचेंनांव ३९ आ धींअध्यात्मश्रवणं । मगसद्गुरुपादसेवन । पुढेंआत्मनिवेदन । सद्गुरुप्रसादें ४० आत्मनिवेदनाउपरी । निश्च ळवस्तुनिरंतरी । आपणआत्माहाअंतरीं । बोधजाहला ४१ त्याब्रह्मबोधेंब्रह्मचिझाला । संसारखेदतोउडाला देहप्राब्धींटाकिला । सावकाश ४२ यासिह्मणिजेआत्मज्ञान । येणेंपाविजेसमाधानं । परब्रह्मींअभिन्न । भ क्तचिजाहला ४३ आतांहोणारतेंहोइनाकां । आणिजाणारतेंजाइनाकां । तुटलीमनांतीलआशंका । जन्ममृत्यूं ची ४४ संसारींबुडावेंचुकलें । देवांभक्तांऐक्यझालें । मुख्यदेवासवोळखिलें । सत्संगेंकरूनी ४५ ॥ ॥ इ तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेब्रह्मप्रतिपादननिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । निर्गुणआत्मातोनिर्मळ । जैसंआकाशअंतराळ । घनदाटनिर्मळनिश्चळ । सदोदित १ जेंखंडलेंचिनाहींअखंड । जेंउदंडाहूनिउदंड । जेंगगनाहूनिवाड । अतिसूक्ष्म २ जेंदिसेनानाभासेना । जेंउप जेनानानासेना । जेंयेईनानाजाईना । परब्रह्मतें ३ जेंचळेनानाढळेना । जेंतुटेनानाफुटेना । जेंरचेनानाखचेना । परब्रह्मतें ४ जेंसन्मुखाचिसर्वकाळ । जेंनिष्कलंकआणिनिखळ । सर्वांतरआकाशपाताळ । व्यापूनिअसे । ५ अविनाशतेंब्रह्मनिर्गुण । नासेतेमायासगुण । सगुणआणिनिर्गुण । कालवलें ६ याकर्दमाचाविचा र । करूंजाणतीयोगीश्वर । जैसेंक्षीरआणिनीर । राजहंसनिवडिती ७ जडसकळपंचभौतिक । त्यामध्येंआ त्माव्यापक । तोनित्यानित्यविवेक । पाहतांकळे ८ उसांमधीलवेइजेरस । येरतेंसांडिजेबाकस । तैसाज गामध्येंजगदीश । विवेकेंवोळखावा ९ रसनाशवंतपातळ । आत्माशाश्वतनिश्चळ । रसपूर्णआत्माकेव

१ नरक. २ तर्क. ३ आत्मा ह्मणजे देह त्याचें निवेदन ह्मणजे समर्पण त्यास आत्मनिवेदन ह्मणतात. ४ मन. ५ शांति. ६ ऐक्यपणा

ळ । परिपूर्णजाणावा १० आत्म्यासारिखेंएकअसावें । मगतेंदृष्टांतासिद्यावें । दृष्टांतमिषेंसमजावें । कैसेंतरी
११ ऐसीआत्मस्थितिसंचली । तेथंमायाकैसीझाली । जैशीआकाशींवाहिली । झुळुकवायूची १२ वायू
पासूनतेजजहालें । तेजापासूनआपनिपजलें । आपापासूनआकारलें । भूमंडळ १३ भूमंडळापासूनउत्पत्ती ।
जीवनेणोंझालेकिती । परंतुब्रह्मआदिअंतीं । व्यापूनिआहे १४ जेंजेंकांहींनिर्माणझालें । तेंतेंअवघेंचिनास
लें । परीमूळींब्रह्मतेंसंचलें । जैसेंतैसें १५ घटापूर्वींआकाशअसे । घटामध्येंहीआकाशभासे । घटफुटतांनना
से । आकाशजैसें १६ तैसेंपरब्रह्मकेवळ । अचळआणिअढळ । मध्येंहोतजातसकळ । चराचर १७ जेंजें
काहींनिर्माणझालें । तेंतेंआधींब्रह्मेंव्यापिलें । सर्वनासतांउरलें । अविनाशब्रम्ह १८ ऐसेंब्रह्मअविनाश । तें
चिसेवितीज्ञानेपुरुष । तत्वनिरसनेंआपणास । आपणालाभे १९ तत्वेंतत्वमेळविलें । त्यासिदेहऐसेंनामठेवि
लें । तेंजाणतेपुरुषींशोधिलें । तत्वेंतत्व २० तत्वझाडानिःशेषहोतां । तेथेंनिमालीदेहअहंता । निर्गुणब्रह्मींऐ
क्यता । विवेकेंजाहली २१ विवेकेंदेहाकडेपाहिलें । तोंतत्वेंतत्ववोसरलें । आपणाकांहींनाहींआलें । प्रत्ययासी
२२ आपलाआपणशोधघेतां । आपलीतोंमायिकवार्ता । तत्वांतींउरलेंतत्वतां । निर्गुणब्रह्म २३ आपणा
विणेंनिर्गुणब्रह्म । हेंचिनिवेदनाचेंवर्म । तत्वासरिसागेलाभ्रम । मीतूंपणाचा २४ मीपणपाहतांआढळेना ।
निर्गुणब्रह्मतेंचळेना । आपणतेंचिपरीकळेना । सद्गुरुविण २५ सारासारअवघेंशोधिलें । तोंअसारतेंनिघून
गेलें । पुढेंसारतेंउरलें । निर्गुणब्रह्म २६ आधींब्रह्मनिरूपिलें । तेंचिसकळांमध्येंव्यापिलें । सकळअवघेंचिना
सलें । उरलेंतेंकेवळब्रह्म २७ होतांविवेकेंसंहार । तेथेंनिवडेसारासार । आपलाआपणासिविस्तर । ठायींपडे
२८ आपणकल्पिलेंमीपण । मीपणशोधितांनुरेजाण । मीपणगेलियानिर्गुण । आत्माचिस्वयें २९ झालि
यातत्वांचेंनिरसन । निर्गुणआत्माचिआपण । कांदाखवावेंमीपण । तत्वनिरसनाउपरी ३० तत्वांमध्येंमीपण
गेलें । तरीनिर्गुणसहजचिउरलें । सोहंभावेंप्रत्ययाआलें । आत्मनिवेदन ३१ आत्मनिवेदनहोतां । देवभक्तां

१ पाणी. २ पृथ्वी. ३ घटाकाश. ४ नाशरहित असणारें. ५ देहाविषयीं अहंकार. ६ तत्वज्ञानाच्या उपदेशानें. ७ अज्ञान. ८ निराकार.

सऐक्यता । साचारभक्तविभक्तता । सांडूनिजाहला ३२ निर्गुणासिनाहींजन्ममरण । निर्गुणासिनाहींपापपुंण्य । निर्गुणींअनन्यहोतांआपण । मुक्तजाहला ३३ तत्वींवेंटाळूनिघेतला । प्राणीसंशयेंगुंडाळला । आपणासआप णभुलला । कोहंह्मणे ३४ तत्वींगुंतलाह्मणेकोहं । विवेकेंपाहतांह्मणेसोहं । अनन्यहोतांअहंसोहं । मावळली ३५ याउपरीउर्वरिते । तेंचिसत्स्वरूपसंत । देहींअसोनिदेहातीत । जाणिजेऐसा ३६ संदेहवृत्तितेनभंगे । ह्मणोनि बोलिलेंचबोलावेंलागे । आह्मासिहेंघडलेंप्रसंगें । श्रोतींक्षमाकेलीपाहिजे ३७ । ।इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसं वादेषष्ठदशकेमायोद्भवनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥

श्रीगणेशायनमः । । कृतयुगसत्रालक्षअठावीससहस्त्र । त्रेतायुगबारालक्षशाहण्णवसहस्त्र । द्वापरआठलक्षचौस ष्टसहस्त्र । आतांकलियुगऐका १ कलियुगचारलक्षबत्तीससहस्त्र । चतुर्युगेंबेचाळीसलक्षवीससहस्त्र । ऐशींचतु र्युगेंसहस्त्र । तोब्रह्मयाचाएकदिवस २ ऐसेब्रह्मेसहस्त्रदेखा । तेव्हांविष्णूचीएकघटिका । विष्णुसहस्त्रहोतांऐका पळएकईश्वराचें ३ ईश्वरजायसहस्त्रवेळ । तैंशक्तीचेंअर्धपळ । ऐसीसंख्याबोलिलीसकळ । शास्त्रांतरीं ४ ऐशाअनंतशक्तिहोती । अनंतरचनाहोतीजाती । तरीअखंडखंडेनास्थिती । परब्रह्माची ५ परब्रह्मासीकैंची स्थिती । परीहीबोलावयाचीरीती । वेदश्रुतीनेतिनेती । परब्रह्मीं ६ चारसहस्त्रसातशेंसाठी । इतुकीकलियुगा चीराहाटी । उरल्याकलियुगाचीगोष्टी । ऐसीअसे ७ चारलक्षसत्तावीससहस्त्र । दोनशेंचाळीससंवत्सर । पुढेंअ न्योन्यवर्णसंकर । होणारआहे ८ ऐसेंरचलेंचराचर । येथेंएकाहूनिएकथोर । पाहतांयेथींचाविचार । अंतनल गे ९ एकह्मणतीविष्णुथोर । एकह्मणतीरुद्रथोर । एकह्मणतीशक्तिथोर । सकळामध्यें १० ऐसेआपुलालेपरी बोलती । परंतुअवघेंचिनासेलकल्पांतीं । यदृष्टंतन्नष्टंहेश्रुती । बोलतसे ११ आपुलालीउपासना । अभिमान लागलाजना । याचानिश्चयनिवडेना । साधुविण १२ साधुनिश्चयकरितीएक । आत्मासर्वव्यापक । येरहें अवघेंचिमायिक । चराचर १३ चित्रींलिहिलीसेना । त्यांतकोणथोरकोणसांना । हेंकांतुह्मींविचारानां । आपुले

१ कोणमी. २ तोच मी. ३ मी. ४ तो मी. ५ शेष राहिलेलें. ६ मुक्त. ७ संशय. ८ ब्रह्मदेव. ९ वागणुक. १० देवी, माया. ११ लहान.

ठायीं १४ स्वप्नींउदंडदेखिलें । लहानथोरहिकल्पिलें । परंतुजावेंझालियाझालें । कैसेंपाहा १५ पाहतांजा
गृतीचाविचार । कैचेंलहानकैचेंथोर । झालाअववाविचार । स्वप्नरचनेचा १६ अवघाचिमायिकविचार । कैचें
लहानकैचेंथोर । लहानथोरहानिर्धारें । जाणतीज्ञानीं १७ जोजन्मासप्राणीगेला । तोमीथोरह्मणतांचमेला ।
परीयाचाविचारपाहिला । पाहिजेश्रेष्ठीं १८ जयासझालेंआत्मज्ञानें । तेचिथोरमहाजन । वेदशास्त्रपुराण । सा
धुसंतबोलिले १९ एवंसकळांमध्येंथोर । तोएकचिपरमेश्वर । तयामध्येंहरिहर । होतीजाती २० तोनिर्गुण
निराकार । तेथेंनाहींउत्पत्तिस्थितिसंहार । स्थानमानांचाविचार । ऐलीकडे २१ नावरूपस्थानमान । हातोअ
वघाचिअनुमान । तथापिहोईलनिदान । ब्रह्मप्रलयीं २२ ब्रह्मप्रलयावेगळें । ब्रह्मनांवरूपावेगळें । ब्रह्मकोणी
एक्याकाळें । जैसेंतैसें २३ करितीब्रह्मनिरूपण । जाणतीब्रह्मसंपूर्ण । तेचिजाणावेब्राह्मण । ब्रह्मविद २४ इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेब्रह्मनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रोतेपुसतीऐसे । मायाब्रह्मतेंकैसें । श्रोत्यावक्तयाचेमिषें । निरूपणऐका १ ब्रम्हनि
र्गुणनिराकार । मायासगुणसाकार । ब्रह्मासिनाहींपारावार । मायेसिआहे २ ब्रम्हनिर्मळनिश्चळ । मायाचं
चळचपळ । ब्रह्मनिरुपाधिकेवळ । मायाउपाधिरूप ३ मायादिसेब्रह्मदिसेना । मायाभासेब्रह्मभासेना । मा
यानासेब्रम्हनासेना । कल्पांतकाळीं ४ मायारचेब्रह्मरचेना । मायाखचेब्रह्मखचेना । मायारुचेब्रम्हरुचेना ।
अज्ञानासी ५ मायाउपजेब्रम्हउपजेना । मायामरेब्रह्ममरेना । मायाधरेब्रह्मधरेना । धारणेसी ६ माया
फुटेब्रह्मफुटेना । मायातुटेब्रम्हतुटेना । मायाविटेब्रह्मविटेना । अविटतें ७ मायाविकारीब्रह्मनिर्विकारी । माया
करीब्रम्हकांहींचनकरी । मायानानारूपेंधरी । ब्रह्मतेंअरूप ८ मायापंचभौतिकअनेक । ब्रम्हतेंशाश्वतएक । मा
याब्रह्मांचाविवेक । विवेकीजाणती ९ मायालहानब्रह्मथोर । मायाअसारब्रह्मसार । मायाअतिपारावार । ब्रह्मा
सनाहीं १० सकळमायाविस्तारली । ब्रह्मस्थितिअच्छादिली । परीतेनिवडूनघेतली । साधुजनीं ११ गों

१ निश्चय. २ तत्त्वज्ञान. ३ साधु. ४ विष्णु व शंकर ५ शेवट. ६ जाहाला. अ|ह. वाढला. वृद्धझाला. क्षीणत्व पावला.नष्ट झाला.

डाळसांडूननीरवेइजे । नीरसांडूनक्षीरसेविजे । मायासांडूनअनुभविजे । परब्रह्मतैसें १२ ब्रह्मआकाशाऐसें निवळ । मायावसुंधराडहूळ । ब्रम्हसूक्ष्मकेवळ । मायास्थूळरूप १३ ब्रह्मतेंअप्रत्यक्षअसे । मायातेप्रत्यक्षदिसे । ब्रह्मतेंसमचिअसे । मायातेविषमरूप १४ मायालक्षब्रह्मअलक्ष । मायासाक्षब्रह्मअसाक्ष । मायेमध्यें दोनीपक्ष । ब्रह्मींपक्षचिनाहीं १५ मायापूर्वपक्षब्रह्मसिद्धांत । मायाअसतब्रह्मसत । ब्रह्मासिनाहींकरणेंहेत । मायेसिआहे १६ ब्रह्मअखंडघनदाट ॥ मायापंचभौतिकपोचट ॥ ब्रह्मतेंनिरंतरनिवोट ॥ मायातेजुनीजर्जरी १७ मायाघडेब्रह्मघडेना । मायापडेब्रह्मपडेना । मायाविघडेब्रह्मविघडेना । जैसेंतैसें १८ ब्रह्मअसतचि असे । मायानिरसतांचनिरसे । ब्रह्मसंकल्पांतनसे । मायेसिअसेसंकल्प १९ मायाकठिणब्रह्मकोमळ । माया अल्पब्रह्मविशाळ । मायानसेसर्वकाळ । ब्रह्मचिअसे २० वस्तुनह्वेबोलिजेऐशी । मायाजैशीबोलिजेतैसी । काळपावेनावस्तूसी । मायेसिझडपी २१ नानास्वरूपनानारंग । तितुकामायेचाप्रसंग । मायाभंगेब्रह्मअभंग । जैसेंतैसें २२ आतांअसोहाविस्तार । चालतजातेंसचराचर । तितुकीमायापरमेश्वर । सबाह्यअभ्यंतरीं २३ सकळउपाधिवेगळा । तोपरमात्मानिराळा । जळींअसोनिनातळेजळा । आकाशजैसें २४ मायाब्रह्माचेंविवरण । करितांचुकेजन्ममरण । संतांसिगेलियाशरण । मोक्षलाभे २५ अरेयासंतांचामहिमा । बोलावयानाहीं सीमा । जयाचेनिजगदात्मा । अंतरींचहोय २६ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेमायाब्रह्मनिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । सृष्टीपूर्वींचब्रह्मअसे । तेथेंसृष्टिमूळींचनसे । आतांसृष्टिदिसतअसे । तेंसत्यकींमिथ्या १ तुह्मीसर्वज्ञगोसांवी । माझीआशंकाफेडावी । ऐसाश्रोताविनवी । वक्तयासी २ आतांऐकाप्रत्युत्तर । कथोसि ह्वेंतरपर । वक्तासर्वज्ञउदार । बोलताजाहला ३ जीवभूतसनातन । ऐसेंगीतेचेंवचन । येणेंवाक्येंसत्यपण । सृष्टीसआलें ४ यदृष्टंतन्नष्टंयेणें । वाक्येंसृष्टिमिथ्यापणें । सत्यमिथ्याऐसेंकोणें । निवडावें ५ सत्यम्हणोंत

१ शाश्वत. २ आंत व बाहेर. ३ जेंपाहिलेलें वस्तु. ४ तेंनाशिवंत.

रीनासे । मिथ्याह्मणोंतरीदिसे । आतांजैसेंआहेतैसें । बोलिजेल ६ सृष्टिमध्येंबहुजन । अज्ञानआणिसज्ञान ।
ह्मणोनियांसमाधान । होतनाहीं ७ ऐकाअज्ञानाचेंमत । सृष्टिआहेतेशाश्वत । देवधर्मतीर्थव्रत । सत्याचिआ
हे ८ बोलेसर्वज्ञाचाराजा । मूर्खस्यप्रतिमापूजा । ब्रह्मप्रलयाच्यापैजा । घालूंपाहे ९ तंवबोलेतोअज्ञान ।
तरीकांकरिसीसंध्यास्नान । गुरुभजनतीर्थाटण । कासयाकरावें १० ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ तीर्थेतीर्थेनिर्मलंब्रह्मवृंदं
दंवृंदेवृंदेतत्वचिंतानुवादः । वादेवादेजायतेतत्वबोधोबोधेबोधेभासतेचंद्रचूडः १ ऐसेंचंद्रचूडाचेंवचन । सद्गुरूचें
उपासन । गुरुगीतानिरूपण । बोलिलेंआदरें ११ गुरूसिकैसेंभजावें । आधींतयासिओळखावें । त्याचेंसमाधा
नघ्यावें । विवेकेंस्वयें १२ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ ब्रह्मानंदंपरमसुखदंकेवलंज्ञानमूर्तिंद्वंद्वातीतंगगनसदृशंतत्त्वमस्या
दिलक्ष्यं । एकंनित्यंविमलमचलंसर्वधीसाक्षिभूतंभावातीतंत्रिगुणरहितंसद्गुरुंतंनमामि १ ॥ ॥ गुरुगीतेचेंवचन
ऐसेंसद्गुरूचेंध्यान । तेथेंसृष्टिमिथ्याभान । उरेलकैंचें १३ ऐसेंसज्ञानबोलिला । सद्गुरुतोवोळखिला । सृष्टिमि
थ्याऐसाकेला । निश्चितार्थ १४ श्रोताऐसेंनमानीकदा । अधिकउठिलाविवादा । ह्मणेकैसारेगोविंदा । अज्ञा
नह्मणतोसी १५ जीवभूतसनातन । ऐसेंगीतेचेंवचन । तयासितूंअज्ञान । म्हणतोसिकैसा १६ ऐसाश्रोताआ
क्षेपकरी । विषादमानिलाअंतरीं । याचेंप्रत्युत्तरचतुरीं । सावधपरिसावें १७ गीतेंतबोलिलागोविंद । त्याचा
नकळेतुजभेद । ह्मणोनियांव्यर्थखेद । वाहतोसी १८ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अश्वत्थःसर्ववृक्षाणां ॥ टीका ॥
माझीविभूतीपिंपळ । ह्मणोनिबोलिलागोपाळ । वृक्षतोडितांतात्काळ । तुटतआहे १९ ॥ श्लोक ॥ नैनंछिं
दंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपावकः । नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयतिमारुतः १ । । टी० । । शस्त्रांचेनितुटेना । अग्नीचे
निजळेना । उदकामध्येंकालवेना । स्वरूपमाझें २० पिंपळतुटेशस्त्रानें । पिंपळजळेपावकानें । पिंपळकालवेउ
दकानें । नाशवंत २१ तुटेजळेबुडेउडे । आतांऐक्यकैसेंघडे । ह्मणोनिहेंउजेडे । सद्गुरुमुखें २२ इंद्रियाणां
मनश्चास्मी । कृष्णह्मणेमनतोमी । तरीकांआवरावीर्उर्मी । चंचळमनाची २३ ऐसेंकृष्णकांबोलिला । साधनमा

---

१ व्यर्थ, खोटें. २ मूर्ति ३ तीर्थयात्रा. ४ ब्राह्मणांचा समूह. ५ वर्णन. ६ ज्ञान. ७ शंकर. ८ सुखदुःखा वेगळें. ९ आकाश.

॥ ५ ॥

गेंदाखविला । खडेमाडूनिशिकविला । ओनामाजिवीं २४ ऐसाआहेवाक्यभेद । सर्वजाणेतोगोविंद । देहबुद्धीचाविवाद । कामानये २५ वेदशास्त्रश्रुतिस्मृती । तेथेंवाक्यभेदपडती । तेसर्वहिनिवडती । सद्गुरुवचनें २६ वेदशास्त्रांचेंभांडण । शस्त्रेंतोडीऐसाकोण । हेंनिवडेनासाधुविण । कदाकल्पांतीं २७ पूर्वपक्षआणि सिद्धांत । शास्त्रींबोलिलासंकेत । याचाहोयनिश्चितार्थ । साधुमुखें २८ येन्हवींवादाचींउत्तरें । एकाहूनिएकथोरें । बोलूंजातांअपारें । वेदशास्त्रें २९ ह्मणोनिवादविवाद । सांडूनिकीजेसंवाद । तेणेंहोयब्रह्मानंद । स्वानुभवें ३० एकेकल्पनेचेपोटीं । होतीजातीअनंतसृष्टी । तयासृष्टीचीगोष्टी । साचंकेवीं ३१ कल्पनेचाकेलादेव । तेथेंझाला दृढभाव । देवालागींयेतांखेव । भक्तदुःखेंदुखवला ३२ पाषणाचादेवकेला । एकेदिवशींभंगोनिगेला । तेणेंभक्तदुखवला । रडेपडेआक्रंदे ३३ देवहारपलाघरचेघरीं । एकदेवनेलाचोरीं । एकदेवदुराचारीं । फोडिलाबळें ३४ एकदेवजायांचाआणिला । एकदेवउदकींटाकिला । एकदेवनेऊनघातला । पायांतळीं ३५ कायसांगोंतीर्थमहिमा । मोडोनिगेलादुरात्मा । थोरसत्वहोतेंनेमा । कायजाहलेंकळेना ३६ देवघडिलासोनारीं । देववोतिलावोतारीं । एकदेवघडिलापाथारीं । पाषाणाचा ३७ नर्मदागंडिकातीरीं । देवपडिलेलक्षवरी । त्यांचीसंख्याकोणकरी । असंख्यातगोटे ३८ चक्रतीर्थींचक्रांकित । देवअसतीअसंख्यात । नाहींमनींनिश्चितार्थ एकदेव ३९ बाणतांदळेताम्रनाणें । स्फटिकदेव्हारापूजनें । ऐसेंदेवकोणजाणे । खरेकींखोटे ४० देवरेशिमाचाकेला । तोहितुटोनियांगेला । आतांनवानेमधरिला । मृत्तिकेच्यालिंगाचा ४१ आमचादेवबहुसत्य । आह्मासआकांतींपावत । पूर्णकरीमनोरथ । सर्वकाळ ४२ आतांयाचेंसत्वगेलें । प्राप्तहोतेंतेंझालें । प्राक्तननवचे पालटिलें । ईश्वराचेनी ४३ धांतुपाषाणमृत्तिका । चित्रलेपकाष्ठदेखा । तेथेंदेवकैंचामूर्खा । भ्रांतिपडिली ४४ हेआपुलालीकल्पना । प्राक्तनाऐशींफळेंजाणा । परीत्यादेवाचियाखुणा । वेगळ्याची ४५ श्लो० ॥ ॥ नानाशास्त्रविदोलोकानानादैवतपूजकाः । आत्मज्ञानंविनापार्थसर्वकर्मनिरर्थकं १ ह्मणोनिहेमायाभ्रमणे । सृ

॥ ५ ॥

१ खरी. २ घट्ट निश्चय. ३ दगड. ४ गंडकी या नामें नदी. ५ गोमती नदी. ६ प्रारब्ध, दव. ७ सोने वगैरे. ८ बहुत प्रकारचे देव.

ष्टिमिथ्याकोटिगुणें । वेदशास्त्रपुराणें । ऐसींचबोलती ४६ साधुसंतमहानुभाव । त्याचाऐसाचअनुभव । पंच
भूतातीतंदेव । सृष्टिमिथ्या ४७ सृष्टिपूर्वींसृष्टिचालतां । सृष्टिअवघीसंहारतां । शाश्वतदेवतत्वतां । आदिअंतीं
४८ ऐसासर्वांचानिश्चय । यदर्थींनाहींसंशय । व्यतिरेकआणिअन्वय । कल्पनारूप ४९ एकेकल्पनेचेपो
टीं । बोलिजेतीअष्टसृष्टी । तयेसृष्टीचीगोष्टी । सावधऐका ५० एककल्पनेचीसृष्टी । दुसरीशाब्दिकसृष्टी । ति
सरीप्रत्यक्षसृष्टी । जाणतीसर्व ५१ चौथीचित्रलेपसृष्टी । पांचवीस्वप्नसृष्टी । साहावीगंधर्वसृष्टी । ज्वरसृष्टीसा
तवी ५२ आठवीदृष्टिबंधन । ऐशाअष्टसृष्टीजाण । यामध्येंश्रेष्ठकोण । कोणसत्यमानावी ५३ ह्मणोनसृष्टी
नाशवंत । जाणतीसंतमहंत । सगुणं[1]भजावेंनिश्चित । निश्चयालागीं ५४ सगुणाचेनिआधारें । निर्गुण[2]पाविजे
निर्धारें । सारासारविचारें । संतसंगें ५५ आतांअसोहेंबहुत । संतसंगेंकेलेंनेमस्त । येरवींचित्तदुश्चित । संश
यींपडे ५६ तंवशिष्येंआक्षेपिलें । सृष्टिमिथ्याऐसेंकळलें । परीहेंदृश्यं[3]अवघेंनाथिलें । तरीदिसतेंकां ५७
दृश्यप्रत्यक्षदिसतें । ह्मणोनिसत्यचिवाटतें । यासिकायकरावेंतें । सांगास्वामी ५८ याचेंप्रत्युत्तरभलें । पुढिलेस
मासींबोलिलें । श्रोतींश्रवणकेलें । पाहिजेपुढें ५९ एवंसृष्टिमिथ्याजाण । जाणोनरक्षावेंसगुण । ऐसीहेअनुभ
वाचीखूण । अनुभवीजाणती ६० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेसृष्टिकथानिरूपणंनामषष्ठः
समासः ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ज्ञानेंदृश्यमिथ्याझालें । तरीकांपाहिजेभजनकेलें । तेणेंकायप्राप्तझालें । हेंमजनिरूपावें
१ ज्ञानाहूनथोरअसेना । तरीकांपाहिजेउपासना । उपासनेनेंजना । कायप्राप्त २ मुख्यसारतेंनिर्गुण । तेथें
दिसेचिनासगुण । भजनकेलियाचागुण । मजनिरूपावा ३ जेंप्रत्यक्षनाशवंत । त्यासिभजावेंकिंनिमित्त ।
सत्यसांडूनअसत्य । कोणेंभजावें ४ असत्याचाप्रत्ययआला । तरीमगनेमकांलागला । सत्यसांडूनगलबला ।
कासयाकरावा ५ निर्गुणानेंमोक्षहोतो । प्रत्यक्षप्रत्यययेतो । सगुणकायदेऊंपाहातो । सांगास्वामी ६ स

१ वेगळा. २ मूर्ति, ३ निराकार ब्रह्म. ४ दृष्टिगोचर होणारें विश्व. ५ सेवा.

गुणनाशवंतऐसेंसांगतां । पुनःभजनकरावेंह्मणतां । तरीकासयासाठींआतां । भजनकरूं ७ स्वामीचेभिडेनेंबोल
वेना । यऱ्हवींकांहींचिमानेना । साध्यचिझालियासाधना । कांप्रवर्तावें ८ ऐसेंश्रोतयांचेंबोलणें । शब्दबोलेनिर्बु
जलेपणें । याचेंउत्तरऐकणें । ह्मणेवक्ता ९ गुरूचेंवचनप्रतिपाळण । हेंमुख्यपरमार्थाचेंलक्षण । वचनभंगकरितांवि
लक्षण । सहजचिजाहलें १० ह्मणोनिआज्ञासिवंदावें । सगुणभजनमानावें । श्रोताह्मणेंहेंदेवें । कांप्रयोजिलें ११
कायमानिलाउपकार । कोणझालासाक्षात्कार । किंवाप्रारब्धाचेंअक्षर । पुसिलेंदेवें १२ होणारहेंतोंपालटेना । भ
जनेंकायकरावेंजना । हेंतोंपाहतांअनुमाना । काहींचनये १३ स्वामीचीआज्ञाप्रमाण । कोणकरीलअप्रमाण । परं
तुयाचाकायगुण । भजानिरूपावा १४ वक्ताह्मणेसावधपणे । सांगज्ञानाचींलक्षणें । तुजकांहींलागेकरणे । किंवा
नाहीं १५ करणेंलागेभोजन । करणेंलागेउदकप्राशन । मळमूत्रत्यागलक्षण । तेंहिसुटेना १६ जनाचेंसमा
धानराखावें । आपुलेंपारिखेंवोळखावें । आणिभजनचिमोडावें । हेंकोणज्ञान १७ ज्ञानेंविवेकेंमिथ्याझालें । परं
तुअवघेंनाहींटाकिलें । तरीमगभजनेंचिकायकेलें । सांगबापा १८ साहेबासलोटांगणींजावें । नीचासारिखेंव्हा
वें । आणिदेवासनमानावें । हेंकोणज्ञान १९ हरिहर[3]ब्रह्मादिक । हेजयाचेआज्ञाधारक[4] । तूंएकमानवीरंक[5] ।
भजासिनातरिकायगेलें २० आमुचेकुळींरघुनाथ । रघुनाथआमुचापरमार्थ । जोसमर्थांचाहिसमर्थ । देवांसो
डविता २१ त्याचेआह्मीसेवकजन । सेवाकरितांझालेंज्ञान । तेथेंअभावधरितांपतन । पाविजेलकीं २२
गुरुसांगतीसारासार । त्यासकैसेंह्मणावेंअसार । तुजकायसांगणेंविचार । शाहणेजाणती २३ समर्थाचेमनीं
चेंतुटे । तेंचिजाणावेंअदृष्टस्वोटें[6] । राज्यपदापासूनकरंटे । चेवलेजैसे २४ मीथोरवाटेमनीं । तोनव्हेब्रह्मज्ञानी ।
विचारपाहतांदेहाभिमानी । प्रत्यक्षदिसे २५ वस्तुभजनकरीना । नानकरींऐसेंहिह्मणेना । तरीहेजाणावीकल्प
ना । दंडोनराहिली २६ नातेंज्ञाननातेंभजन । उगाचिआलादेहाभिमानं[7] । तेथेंनाहींकींअनुमान । प्रत्ययतुझा
२७ तरीआतांऐसेंनकरावें । रघुनाथभजनींलागावें । तेणेंचिज्ञानबोलावें । चळेनाऐसें २८ करीदुर्जनाचा

१ सत्व. रज- तम. हे तीन गुण या गुणानी युक्त विश्व. २ आणखी. ३ विष्णु व शंकर. ४ सेवक. ५ दरिद्री. ६ दैव. ७ गर्व.

संहार । भक्तजनाचाआधार । ऐसाहातोचमत्कार । रोकडाचाले २९ मनींधरावेंतेंहोतें । विघ्नअवघेंचिनासो
निजातें । कृपाकेलियारघुनाथें । प्रतीतयेते ३० रघुनाथभजनेंज्ञानझालें । रघुनाथभजनेंमहत्त्ववाढलें । ह्मणो
नितुवांकेलें । पाहिजेआधीं ३१ हेंतोंआहेसप्रतीत । आणितुजवाटेनाप्रतीत । साक्षात्कारेंनेमस्त । प्रत्ययकरा
वा ३२ रघुनाथस्मरोनकार्यकरावें । तेंतात्काळचिसिद्धिपावे । कर्तारामहेंअसावें । अभ्यंतरीं ३३ कर्ताराम
मीनव्हेआपण । ऐसेंसगुणनिवेदन । निर्गुणींतेंअनन्य । निर्गुणचिहोइजे ३४ मीकर्ताऐसेंह्मणतां । कांहींच
घडेनासर्वथा । प्रतीतपाहासितरीआतां । शीघ्रंचिआहे ३५ मीकर्ताऐसेंह्मणसी । तेणेंतूंकष्टीहोसी । रामकर्ता
ह्मणतांपावसी । यशकीर्तिप्रताप ३६ एकेभावनेसाठीं । देवासिपडेतुटी । कांतेहोयकृपादृष्टी । देवकर्ताभावि
तां ३७ आपणआहेदोदिवसांचा । आणिदेवबहुताकाळांचा । आपणथोडेबोळखीचा । देवासत्रैलोक्यजाणे
३८ याकारणेंरघुनाथभजन । त्यासिमानितीबहुतजन । ब्रह्मादिकआदिकरून । रामभजनींतत्पर ३९
ज्ञानबळेंउपासना । आह्मीभक्तजरीमानुना । तरीयादोषाचियापतना । पावोंअभक्तपणें ४० देवउपेक्षीथोरप
णें । तरीमगत्याचेंतोचिजाणें । अप्रमाणतेंश्लाघ्यवाणें । नव्हेचिकींश्रेष्ठा ४१ देहासलागलीउपासना । आप
णविवेकेंउरेना । ऐशीस्थितिसज्जना । अंतरींची ४२ सकळमिथ्याहोऊनजातें । हेंरामभजनेंकळोंयेतें । दृश्य
ज्ञानियांचेनिमतें । स्वप्नजैसें ४३ मिथ्यास्वप्नविवंचना । तसीहेसृष्टिरचना । दृश्यमिथ्यासाधुजना । कळोंआ
लें ४४ आक्षेपझालाश्रोतयांसी । मिथ्यातरीकांदिसतेंआह्मासी । याचेंउत्तरपुढिलेंसमासीं । बोलिलेंअसे
४५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठमदशकेसगुणभजननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । मागांश्रोतींपुसिलेंहोतें । दृश्यमिथ्यातरीकांदिसतें । त्याचेंउत्तरबोलिजेतें । तेंसावधऐका १
खिलेंतेंसत्यचिमानावें । हेंज्ञात्याचेंदेखणेंनव्हे । जडमूढअज्ञानजीवें । हेंसत्यमानिजे २ एकादेखिल्यासाठीं ।
लटिक्याकराव्याग्रंथकोटी । संतमहंतांच्यागोष्टी । त्याहिमिथ्यामानाव्या ३ माझेंदिसतेंहेंचिखरें । तेथेंचालेनादु

१ मोठेपण- २ प्रत्यक्ष, ३ मनामध्यें, ४ लवकर, जलद, ५ ब्रह्मदेव, विष्णु, शंकर वसिष्ठादिक ऋषि- ६ रामचंद्राची सेवा,

सरें । ऐशियांसंशयाच्याभरें । भरोंचिनये ४ मृगेंदेखिलेंमृगजळ । तेथेंधांवेतेबरळ । जळनव्हेमिथ्यासकळ । त्यापशूसिकायह्मणावें ५ रात्रौस्वप्नदेखिलें । बहुतद्रव्यसांपडलें । बहुतजनासिवेव्हारिलें । तेंखरेंकैसेनिमानावें ६ कुशळचितारीविचित्र । तेणेंनिर्माणकेलेंचित्र । देखतांउठेप्रीतिमात्र । परंतुतेथेंमृत्तिका ७ नानावनिताह स्तीघोडे । रात्रौदेखतांमनबुडे । दिवसापाहतांकातडें । कंटाळवाणें ८ काष्टीपाषाणीपुतळ्या । नानाप्रकारें निर्मिल्या । परमसुंदरवाटल्या । परंतुतेथेंपाषाण ९ नानागोपुरींपुतळ्याअसती । वक्रांगेंवक्रदृष्टींपाहाती । लाघवदेखतांभरेवृत्ती । परंतुतेथेंक्रियाभाग १० खेळतांनेटकेंदशावतारीं । तेथेंयेतीसुंदरनारी । नेत्रमोडिती कळाकुसरीं । परीतेअवघेधटिंगण ११ मृष्टिबहुरंगींअसत्य । बहुरूपाचेंहेंकृत्य । तुजवाटेदृश्यसत्य । परीहेंजा णअविद्या १२ मिथ्यासाचासारिखेंदेखिलें । परीतेंपाहिजेविचारिलें । दृष्टितरळतांभासलें । तेंसाचकैसेंमाना वें १३ वरीपाहतांपालथेंआकाश । ऊदकींपाहतांउताणेंआकाश । मध्येंचांदण्याचाहिप्रकाश । परीतेंअववेंमिथ्या १४ नृपतीनेंचितारीआणले । ज्याचेत्याऐसेपुतळेकेले । पाहतांतेचिऐसेगमले । परीतेंअववेंमायिक १५ नेत्रींकां हींबाहुलीनसे । जेव्हांजेंपाहावेंतेव्हांतेंभासे । डोळांप्रतिबिंबदिसे । तेंसाचकैसेनी १६ जिनुकेबुडबुडेउठती । तितु क्यांमध्येंरूपेंदिसती । क्षणामध्येंफुटोनजाती । रूपेंमिथ्या १७ लघुदर्पणेंदोनिचारीहातीं । तितुकींरूपेंप्रतिबिं बती । परीतेमिथ्याअंतीं । एकचिमुख १८ नदीतीरींभारजातां । दुसराभारदिसेपालथा । कांपडसादाचाअवचितां । गजरउठे १९ वापीसरोवरांचेंनीर । तेथेंपशुपक्षीनरवानर । नानापत्रेंवृक्षविस्तार । दिसेदोहींसवा २० एक शस्त्रझाडूंजातां । दोनदिसतीतत्वतां । नानातंतुटणत्कारितां । द्विधाभासती २१ कांतेदर्पणाचेमंदिरीं । बैसली सभादिसेदुसरी । बहुतदीपांचियेहारीं । बहुतछायादीसती २२ ऐसेंहेंबहुविधभासे । साचासारिखेंदिसे । परी हेंसत्यह्मणोनेंकैसें । विश्वासावें २३ मायामिथ्याबाजेगिरी । दिसेसाचाचियेपरी । परीहेजाणत्यानेंखरी । मानू चिनये २४ लटिकेंसाचाऐसेंभावावें । तरीमगपारखीकासयाअसावें । एवंयेअविद्येचेगोवे । ऐसेचिअसती ।

॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

१ ज्यास्थळीं खरोखर उदक नसून उदकासारखा भास होतो त्यास मृगजळ. असें ह्मणतात. २ दगड. ३ बायका. ४ नेत्रकटाक्ष.

२५ मनुष्यांचीबाजेगिरी । बहुतजनावाटेखरी । शेवटपाहतांनिर्धारीं । मिथ्याहोय २६ तैशीचमावराक्ष सांची । देवांसहिवाटेसाची । पंचवटिकेसिमृगाची । पाठीवेतलीरामें २७ पूर्वकायापालटिती । एकाचेचिबहु तहोती । रक्तबिंद्वींजन्मती । रजनीचर २८ नानापदार्थफळेंचिझाले । द्वारकेमध्येंप्रवेशले । कृष्णेंदैत्यकितीवधि ले । कपटरूपी २९ कैसेंकपटरावणाचें । शिरकेलेमावेचें । काळनेमीच्याआश्रमाचें । अपूर्वकैसें ३० ना नादैत्यकपटमती । जेदेवांसहिनाटोपती । मगनिर्माणहोऊनशक्ती । संहारकेला ३१ ऐसीराक्षमांचीमाव । जाणोंनशकतीदेव । कपटविद्येचेंलाघव । अघटितज्यांचें ३२ मनुष्यांचीबाजेगिरी । राक्षसांचीवोडंबरी । भगवंताचीनानापरी । विचित्रमाया ३३ हेसाचासारिखीचदिसे । विचारितांचिनिरसे । मिथ्याचपरीआभा से । निरंतर ३४ साचम्हणावीतरीहेनासे । मिथ्याह्मणावीतरीहेदिसे । दोहींपदार्थीअविश्वासे । सांगतांमन ३५ परंतुहेनव्हेसाचार । मायेचामिथ्याविचार । दिसतेंहेंस्वमाकार । जाणबापा ३६ तथापिअजूनतुज ला । भासचिसत्यवाटला । तरीयेथेंचुकापडिला । ऐकबापा ३७ दृश्यभासअविद्यात्मक । तुझाहिदेहतदात्मक । ह्मणोनिहाअविवेक । तेथेंसंचरला ३८ दृष्टीनेंदृश्यदेखिलें । मनभासावरीबैसलें । परीतेंलिंगदेहझालें । अ विद्यात्मक ३९ अविद्येनेंअविद्यादेखिली । ह्मणोनगोष्टीविश्वासली । तुझीकायाअवघीसंचली । अविद्येची । ४० तेंचिकायामीआपण । देहबुद्धीचेंलक्षण । येणेंकरितांझालेंप्रमाण । दृश्यअवघें ४१ इकडेसत्यमानि लादेह । तिकडेदृश्यसत्यहानिर्वाह । दोहींमध्येंमहासंदेह । पैसावलाबळें ४२ देहेंबुद्धिकेलीबळकट । आणिब्रह्म पाहोंगेलाधीट । तोंदृश्यानेंरोधिलीवाट । परब्रह्माची ४३ तेथेंसाचमानिलेंदृश्याला । निश्चयेंचिबाणोनिगेला । पाहाहोकेव्हडाचुकापडिला । अकस्मात ४४ आतांअसोहेंबोलणें । ब्रह्मनपाविजमीपणें । देहबुद्धीचींलक्षणें । दृश्यभाविती ४५ अस्थींच्यादेहींमांसाचागोळा । पाहेनम्हणेब्रह्मीचासोहळा । तोज्ञातानव्हेआंधळा । केवळमू र्ख ४६ दृष्टीसदिसेमनासभासे । तितुकेंकाळांतरींनासे । ह्मणोनिदृश्यातीतअसे । परब्रह्मतें ४७ परब्रह्मतें

१ माया- २ राक्षस. ३ राक्षसी माया. ४ काळनेमी या नांवें राक्षस ऋषीचें स्वरूप घेऊन कपटानें तप करणारा. ५ आश्चर्य.

शाश्वत । मायातेचिअशाश्वत । ऐसाबोलिलानिश्चितार्थ । नानाशास्त्रीं ४८ आतांपुढेंनिरूपण । देहबुद्धीचेंल
क्षण । चुकापडिलातोमीकोण । बोलिलेंअसे ४९ मीकोणहेंजाणावें । मीपणत्यागूनअनन्यव्हांवें । मगसमाधान
तेंस्वभावें । अंगींबाणे ५० । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेदृश्यनिरसनंनामअष्टमःसमासः ८
श्रीगणेशायनमः । । गुप्तआहेउदंडधन । कायजाणतीसेवकजन । तयांसआहेतेंज्ञान । बाह्यात्काराचें १
गुप्तठेविलेंउदंडअर्थ । आणिप्रगटदिसतीपदार्थ । शाहणेशोधितीस्वार्थ । अंतरींअसे २ तैसेंदृश्यहेंमायिक । पा
हतअसतीसकळलोक । परीजयासठाउकाविवेक । तेअंतरजाणती ३ द्रव्यठेवूनजळसोडिलें । लोकह्मणतीस
रोवरभरलें । तयाचेंअभ्यंतरकळलें । समर्थजनासी ४ तैसेज्ञातेजेसमर्थ । तिहींवोळखिलापरमार्थ । इतरतेक
रितीस्वार्थ । दृश्यपदार्थांचा ५ काबाडीवाहतीकाबाड । श्रेष्ठभोगितीरत्नेंजोड । हेंजयाचेंत्यासगोड । कर्मयोगें
६ एककाष्ठस्वार्थकरिती । एकशुंभाएकवटिती । तैसेनव्हेकींनृपती । सारभोक्ते ७ जयांसआहेविचार । तेसु
खासनींझालेस्वार । इतरतेजवळीलभार । वाहातचिमेले ८ एकदिव्यान्नेंभक्षिती । एकविष्ठासांवडिती । आ
पणवर्तल्याचाघेती । साभिमान ९ सारसेविजेश्रेष्ठीं । असारघेइजेवृथापुष्टीं । सारासाराचीगोष्टी । सज्ञानजा
णती १० गुप्तपरीसचिंतामणी । प्रगटखडेकांचणी । गुप्तहेमरत्नखाणी । प्रगटपाषाणमृत्तिका ११ अव्हशं
खअव्हावेल । गुप्तवनस्पतीअमूल्य । एरंडधोत्रेबहुसाल । प्रगटशिंपी १२ कोठेंदिसेनाकल्पतरु । उदंडशेरां
चाविस्तारु । पाहतांनाहींमैलागरु । बोरीबाभळीउदंड १३ कामधेनुजाणिजेइंद्रें । सृष्टींतउदंडखिल्लारें । महद्भा
ग्यभोगिजेनृपवरें । इतरांकर्मानुसार १४ नानाव्यापारकरितीजन । अवघेचम्हणतीसकांचन । परंतुकुबेराचें
महिमान । कोणासीचनये १५ तैसाज्ञानीयोगीश्वर । गुप्तार्थलाभाचाईश्वर । इतरतेपोटाचेकिंकर । नानामतें
धुंडिती १६ तस्मात्सारतेंदिसेना । आणिअसारतेंदिसेजना । सारासारविवंचना । साधुजाणती १७ इतरां
सहेंकायसांगणें । खरेंखोटेंकोणजाणें । साधुसंतांचियेखुणें । साधुसंतजाणती १८ दिसेनाजेंगुप्तधन । तयास

१ नाशिवंत. २ आत्मज्ञानावांचून दुसरें कांहींच नाहीं तें अनन्य, ३ जग. ४ लांकूड. ५ गोवऱ्या. ६ राजा. ७ कल्पवृक्ष. ८ राजा.

करणेंलागेअंजन । गुप्तपरमात्मासज्जन । संगतींशोधावा १९ रायाचेसन्निधहोतां । सहजचिलाभेश्रीमंतता । तैसाहासत्संगधरितां । सद्वस्तुलाभे २० सद्वस्तूसलाभेसद्वस्तु । अन्यवस्थासिअन्यवस्तु । पाहताप्रशस्ता सिप्रशस्तु । विचारलाभे २१ म्हणोनिहेंदृश्यजात । अवघेंचिआहेअशाश्वत । परमात्माअच्युतअनंत । तोयादृ श्यावेगळा २२ दृश्यवेगळादृश्याअंतरीं । सर्वात्मातोचराचरीं । विचारपाहतांअंतरीं । निश्चयबाणे २३ संसारत्याग नकरितां । प्रपंचउपाधिनसांडतां । जनामध्येंसार्थकता । विचारेंचिहोय २४ हेंप्रचीतीचेंबोलणें । विवेकेंप्रची तबाणें । प्रचीतपाहतीलतेशाहणे । अन्यथानव्हे २५ प्रचीतआणिअनुमान । उधारआणिरोकडेंधन । मान सपूजाप्रत्यक्षदर्शन । यांसमहदंतर २६ पुढेंजन्मांतरींहोणार । होतोअवघाचउद्धार । तैसेंनव्हेसारासार । ता त्काळलाभे २७ तात्काळचिलाभहोतो । प्राणीसंसारींसुटतो । संशयअवघाचितुटतो । जन्ममरणांचा २८ याचिजन्मेंयेणेंचिकाळें । संसारींहोइजेनिराळें । मोक्षपाविजेनिश्चळें । स्वरूपाकारें २९ येगोष्टीसकरीअनुमा न । तोशीघ्रचिपावेलपतन । मिथ्यावदेलत्यासआण । उपासनेची ३० हेंयथार्थचिआहेबोलणें । विवेकेंशीघ्र चिमुक्तहोणें । असोनिकांहींचनसणे । जनामध्यें ३१ देवपदआहेनिर्गुणं । देवपदींअनन्यपण । हाचिअर्थपा हतांपूर्ण । समाधानबाणे ३२ देहींचविदेहहोणे । करूनकांहींचनकरणें । जीवन्मुक्तांचींलक्षणें । जीवन्मुक्तजाणती ३३ येरवींहेंखरेंनवाटे । अनुमानेंचिसंदेहवाटे । संदेहाचेंमूळतुटे । सद्गुरुवचनें ३४ । इतिश्रीदासबोधेगुरु शिष्यसंवादेषष्ठदशकेसारशोधननिरूपणंनामनवमःसमासः ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । समाधानपुसतांकांहीं । म्हणतीबोलिजेऐसेंनाहीं । तरीतेंकैसेंआहेसर्वही । मजनिरूपावें । १ मुक्यानेंगूळखादला । गोडीनयेसांगायाला । याचाअभिप्रायमजला । निरूपणकीजे २ अनुभवहिपुसों जातां । म्हणतीनयेकींसांगतां । तरीकोणापाशींपुसोंआतां । समाधान ३ जेतेअगम्यसांगती । नयेमाझियेप्रची ती । विचारबैसेमाझेचित्तीं । ऐसेंकरावें ४ एसेंश्रोतयाचेंउत्तर । याचेंकेंसंप्रत्युत्तर । निरूपिजेलतत्पर । होऊन

१ चांगली वस्तु. २ नाशिवंत. ३ जगत. ४ पुष्कळ फेर. ५ दुसऱ्या जन्मीं. ६ जलद. ७ निराकार. ८ वैराग्यशील. ९ साधु.

ऐका ५ जेंसमाधानाचेंस्थळ । कींतोअनुभवचिकेवळ । तेंचिस्वरूपप्रांजळं । बोलूनदावूं ६ जेंबोलासआ
कळेना । बोलिल्याविणहिकळेना । जथासकल्पितांकल्पना । हिंपुटीहोय ७ तेंजाणावेंपरब्रह्म । जेंवेदांचेंगु
ह्यपरमं । धरितांसंतसमागम । सर्वहिकळे ८ तेंचिआतांसांगिजेल । जेंसमाधानसखोल । ऐकअनुभवाचे
बोल । अनिर्वाच्यवस्तू ९ सांगतांनयेतेंसांगणें । गोडीकळायागुळदेणें । ऐसेंहेंसद्गुरुविणें । होणारनाहीं १०
सद्गुरुकृपाकळेत्यासी । जोशोधीलआपणाशीं । पुढेंकळेलअनुभवासी । आपेआपवस्तू ११ दृढकरूनियांबु
द्धी । आधींघ्यावीआपुलीशुद्धी । तेणेंलागेसमाधी । अकस्मात १२ आपुलेंमूळबरेंशोधितां । आपुलीतोंमायिक
वार्ता । पुढेंवस्तूचतत्वतां । समाधान १३ आत्माआहेसर्वसाक्षी । हेंबोलिजेपूर्वपक्षीं । जोकोणीसिद्धांतलक्षी
तोचिसाधू १४ सिद्धांतवस्तुलक्षूंजातां । सर्वसाक्षिणीतेअवस्था । आत्मात्याहूनपरता । अवस्थांतीत १५
पदार्थज्ञानजेव्हांसरे । द्रष्टाद्रष्टेपणेंनुरे । तेसमयींफुंजउतरे । मीपणाचा १६ जेथेंमुरालेंमीपण । तेचिअनुभ
वाचीखूण । अनिर्वाच्यसमाधान । याकारणेंबोलिजे १७ अत्यंतविचाराचेबोल । तरीतेमायिकचिफोल । शब्दा
सबाह्यसखोल । अर्थचिअवघा १८ शब्दाकरितांकळेअर्थ । पाहतांशब्दव्यर्थ । शब्दसांगेयथार्थ । परीआ
पणमिथ्या १९ शब्दकरितावस्तुभासे । वस्तुपाहतांशब्दनासे । शब्दफोलअर्थअसे । घनदाटपणें २० भूसाक
रितांधान्यनिपजे । धान्यघेऊनभूसटाकिजे । तैसाभूसशब्दजाणिजे । अर्थधान्य २१ पोंचटांमध्येंघनवट ।
घनवटींउडेपोंचट । तैसाशब्दहाफलगट । परब्रह्मीं २२ शब्दबोलूनिराहे । अर्थशब्दापूर्वींचआहे । याकारणेंन
साहे । उपमातयाअर्थासी २३ भूससांडूनकणघ्यावा । तैसावाच्यांशत्यागावा । कणलक्षांशलक्षावा । शुद्धस्वा
नुभवें । २४ दृश्यावेगळेंबोलिजे । त्यासवाच्यांशह्मणिजे । त्याचाअर्थतोजाणिजे । शुद्धलक्षांश । २५ । ऐसा
जोशुद्धलक्षांश । तोचिजाणावापूर्वपक्ष । स्वानुभवतोअलक्ष । लक्षिलानवचे २६ जेथेंमाळूनसांडिलेंनभा ।
जोअनुभवाचागाभा । ऐसातोहिउभा । कल्पितकेला २७ मिथ्याकल्पनेपासूनझाला । खरेपणकैसेंअसेलत्याला

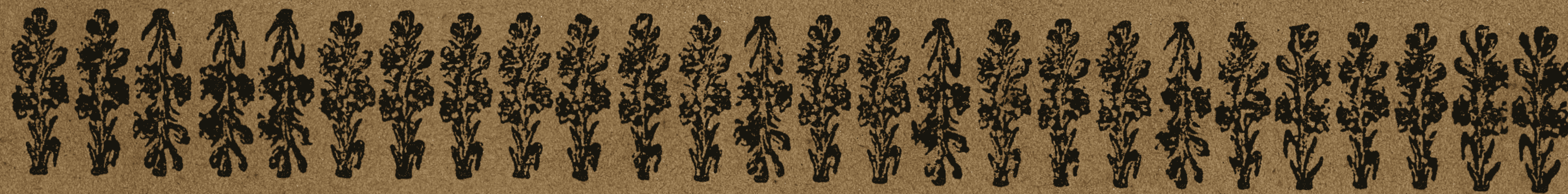
१ स्पष्ट. २ दुःखी, खिन्न. ३ सांगण्यास कठीण. ४ जागृति. स्वप्न. सुषुप्ति. या तीन अवस्थांच्या पलीकडे राहाणारा. ५ पहाणारा.

ह्मणोनितेथेंअनुभवाला । ठावचिनाहीं २८ दुजेविणअनुभव । हेंबोलणेंचितोवाव । याकारणेंनाहींठाव । अनुभवासी २९ अनुभवेंत्रिपुटीउपजे । अद्वैतींद्वैतचिलाजे । ह्मणोनियांबोलणेंसाजे । अनिर्वाच्य ३० दिवसरजनीचेंपरिमित । करावयामूळआदित्यं । आदित्यगेलियाउर्वरितें । त्यासिकायह्मणावें ३१ शब्दमौनाचाविचार । व्हावयामूळओंकार । तोओंकारगेलियाउच्चार । कैसाकरावा ३२ अनुभवआणिअनुभविता । सकळयेमायेचिकरितां । तेमायामूळींचनसता । त्यासकायह्मणावें ३३ वस्तुएकआपणएक । ऐशीअसतीवेगळीक । तरीअनुभवाचाविवेक । बोलोंयेतांसुखें ३४ वेगळेपणाचीमाता । तेलटिकीवंध्येचीसुता । ह्मणूनियांअभिन्नता । मूळींचआहे ३५ अजन्माहोतांनिजला । तेणेंस्वप्नींस्वप्नदेखिला । सद्गुरूसिशरणगेला । संसारदुःखें ३६ सद्गुरुकृपेस्तव । झालासंसारवाव । ज्ञानझालियाठाव । पुसेअज्ञानाचा ३७ आहेतितुकेंनाहींझालें । नाहींनाहींपणेंनिमालें । आहेनाहींजाऊनउरलें । नसोनकाहीं ३८ शून्यत्वातीतशुद्धज्ञान । तेणेंझालेंसमाधान । ऐक्यरूपेंअभिन्न । सहजस्थितीं ३९ अद्वैतनिरूपणहोतां । निमालीद्वैताचीवार्ता । ज्ञानचर्चाबोलोंजातां । जागृतिआली ४० श्रोतींव्हावेंसावधान । अर्थीवालावेंमन । खुणेपावतांसमाधान । अंतरींकळे ४१ तेणेंजितुकेंज्ञानकथिलें । तितुकेंस्वप्नावरीगेलें । अनिर्वाच्यसुखउरलें । शब्दातीत ४२ तेथेंशब्देंविणऐक्यता । अनुभवनाअनुभावता । ऐसानिवांततोमागुता । जागृतिआला ४३ तेणेंस्वप्नींस्वप्नदेखिला । जागाहोऊनजागृतीसआला । तेथेंतर्ककुंठितजाहला । अंतनलगे ४४ यानिरूपणाचेंमूळ । केलेंचकरूंप्रांजळ । तेणेंअंतरींनिवळ । समाधानकळे ४५ तवशिष्येंविनविलें । जीहेंआतांनिरूपिलें । तरीपाहिजेबोलिलें । मागुतेंस्वामी ४६ मजकळायाकारण । केलेंचकरावेंनिरूपण । तेथीलजेकांनिजखूण । तेमजअनुभवावी ४७ अजन्मातोसांगकवण । तेणेंदेखिलाकैसास्वप्न । येथेंकैसेंनिरूपण । बोलिलेंआहे ४८ जाणोनिशिष्याचाआदर । स्वामीदेतीप्रत्युत्तर । तेंचिआतांअतितत्पर । श्रोतींयेथेंपरिसावें ४९ ऐकशिष्यासावधान । अजन्मातोतूंचिजाण । तुवांदे

१ निराकार ब्रह्म. २ जीव व ईश्वर. ३ रात्र. ४ आदितीचा पुत्र ह्मणून अदित्य (सूर्य.) ५ बाकी, शेष. ६ वांझ. ७ पुत्र.

खिलास्वप्नींस्वप्न । तोहिआतासांगतों ५० स्वप्नींस्वप्नाचाविचार । तोतूंजाणहासंसार । तेथेंतुवांसारासार । विचारकेला ५१ रिघोनिसद्गुरूसिशरण । काढूनशुद्धनिरूपण । याचीकरिसीऊगखूण । प्रत्यक्ष[1]आतां ५२ याचाचिघेतांअनुभव । बोलणेंतितुकेंहोतेंवाव । निवांतविश्रांतीचाठाव । तेतूंजाणजागृती ५३ ज्ञानगोष्टीचा गलबला । सरोनअर्थप्रगटला । याचाविचारघेतांआला । अंतरींअनुभव ५४ तुजवाटेहेजागृती । मजझालीअनुभवप्राप्ती । यानांवकेवळभ्रांती । फिटलीचनाहीं ५५ अनुभवअनुभवींविराला । अनुभवेंविणअनुभव आला । हाहिस्वप्नींचाचेइला । नाहींचबापा ५६ जागाझालियास्वप्नऊर्मी । स्वप्नींह्मणसीअजन्मातोमी । जागेपणेंस्वप्नऊर्मी । गेलीचनाहीं ५७ स्वप्नींबाटेजागेपण । तैसीअनुभवाचीखूण । आलीपरीतेंसत्यस्वप्न । भ्रमरूप ५८ जागृतियापलीकडे । तेंसांगणेंकेवींघडे । जेथेंधारणाचिमोडे । विवेकाची ५९ म्हणोनितेंसमाधान । बोलतांचिनयेअसेंजाण । निःशब्दाचीऐसीखूण । बोलखावी ६० ऐसेंआहेसमाधान । बोलतांचनयेजाण । इतुकेनवाणलीखूण । निःशब्दाची ६१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषष्ठदशकेआनिर्वाच्यनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ साक्षात्कार.

श्रीमणेशायनमः । । विद्यावंतांचापूर्वज । गजाननएकद्विज । त्रिनयनेंचतुर्भुज । परशुंपाणी १ कुबेरापा
सूनअर्थ । वेदांपासूनपरमार्थ । लक्ष्मीपासूनसमर्थ । भाग्यासीआले २ तैशीमंगळमूर्तीआद्या । तियेपासूनझा
लीसकळविद्या । तेणेंलाघवकविगद्या । सत्पात्रेंजाहलीं ३ तैशींसमर्थाचींलेंकुरें । नानाअलंकारींसुंदरें । मूळपु
रुषाचेंनिर्धारें । तैसेकवी ४ नमूंऐसियागणेंद्रा । विद्याप्रकाशपूर्णचंद्रा । जयाचेनबोधसमुद्रा । भरितेंदाटे ५
जोकर्तृत्वासआरंभ । मूळपुरुषमूळारंभ । जोपरात्परस्वयंभ । आदिअंतीं ६ तयापासूनभ्रमंदा । इच्छाकुमा
रीशारदा । आदित्यांपासूनगोदा । मृगजळवाहे ७ जेमिथ्याब्रह्मणतांचगोवीं । मायिकपणेंलाघवी । वक्तयासवे
डालावी । वेमळेपणें ८ जेद्वैताचीजननी । कींतेअद्वैताचीखाणी । मूळमायागवसणी । अनंतब्रह्मांडांची ९
कींतेऔदुंबरीवेळी । अनंतब्रह्मांडेंलगडली । मूळपुरुषाचीमाउली । दुहितारूपें १० वंदूंऐशीवेदमाता । आदि
पुरुषाचीजेसत्ता । आतांआठवीनसमर्था । सद्गुरूसी ११ जयाचेनिकृपादृष्टीं । होयआनंदाचीवृष्टी । तेणेंगुणें
सर्वसृष्टी । आनंदमय १२ कींतोआनंदाचाजनक । सायुज्यमुक्तीचानायक । कैवल्यपददायक । अनाथबंधू
१३ मुमुक्षूचातंकसुस्वर । करुणाघाहिजेअंबर । बोलेकृपेचाजळधरं । साधकांवरी १४ कींतेंभवार्णवींचें
तारूं । बोधेंपाविजेपैलपारू । महाआवर्तीआधारू । भाविकांसी १५ कींतोकाळाचानियंता । नानासंकटींसो
डविता । कींतेभाविकांचीमाता । परमस्नेहाळ १६ कींतोपरत्रींचाआधारु । कींतोविश्रांतीचाथारू । नातरीसुखा
चेंमाहेरू । सुखरूप १७ ऐसासद्गुरुपूर्णपणी । तुटेभेदाचीकडसणी । देहेंविणलोटांगणीं । तयाप्रभूसी १८
साधुसंतआणिसज्जन । वंदूनियांश्रोतेजन । आतांकथानुसंधान । साधधऐका १९ संसारहाचिदीर्घस्वप्न । लो
भेंवोसणतीजन । माझीकांतामाझेंधन । कन्यापुत्रमाझे २० ज्ञानसूर्यमावळला । तेणेंप्रकाशलोपला । अंध
कारेंपूर्णझाला । ब्रह्मगोळअवघा २१ नाहींसत्वाचेंचांदणें । कांहींमार्गनदिसेजेणें । सर्वभ्रांतीचेनिगुणें । आ
पेंआपनदिसे २२ देहबुद्धिअहंकार । निजलेघोरतीघोर । दुःखेंआक्रंदतीथोर । विषयसुखाकारणें २३ नि

१ गणपती. २ शंकर. ३ परशुराम. ४ मायेचें अतिक्रमण करणारा. ५ स्त्री. ६ सरस्वती. ७ सूर्य. ८ चातक नामें पक्षी. ९ मेघ.

जलेअसतांमेले । पुनःउपजतांचनिजणें । ऐसेआलेआणिगेले । बहुतलोक २४ निद्सुरेपणेंचिसैरावैरा । बह तींकेल्यायेरझोरा । नेणोनियांपरमेश्वरा । भोगिलेकष्ट २५ तयाकष्टांचेंनिरसन । व्हावयापाहिजेआत्मज्ञान । ह्मणोनिहेंनिरूपण । अध्यात्मग्रंथीं २६ सकळविद्येमध्येंसार । अध्यात्मविद्येचाविचार । दशमाध्यायींशार्ङ्गध र । भगवद्गीतेंतबोलिला २७ । । श्लोक । । आध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रवदतामहम् । याकारणेंअद्वै तग्रंथ । अध्यात्मविद्येचापरमार्थ । पावावयातोचिसमर्थ । जोसर्वांगेंश्रोता २८ जयाचेंचंचळहृदय । तेणेंग्रं थसोडूंचिनय । सोडितांअलभ्यहोय । अर्थयेथींचा २९ जयासजोडलापरमार्थ । तेणेंपाहावाहाग्रंथ । अर्थ शोधितांपरमार्थ । निश्चयबाणे ३० जयासनाहींपरमार्थ । तयासनकळेयेथींचाअर्थ । नेत्रेंविणनिधानस्वार्थ । अंधासनकळे ३१ एकह्मणतीमराठेंकाये । हेंतोंभल्यानेंऐकोनये । तींमूर्खेंनेणतीसोये । अर्थान्वयांची ३२ लोहाचीमांदूसकेली । नानारत्नेंसांठविलीं । तीअभाग्यानेंत्यागिली । लोखंडह्मणोनी ३३ तैसीभाषाप्राकृ त । अर्थवादआणिसिद्धांत । नेणोनित्यागितीभ्रांत । मंदबुद्धीस्तव ३४ अहाचसांपडतांधन । त्यागकरणें मूर्खपण । द्रव्यघ्यावेंसांठवून । पाहोंचिनये ३५ परीसदेखिलाअंगणीं । मार्गींसांपडलाचिंतामणी । अ व्हावेळमहागुणी । कूपामध्यें ३६ तैसेंप्रकृतींअद्वैत । सुगमआणिसुप्रचीत । अध्यात्मलाभेंअकस्मात । तरी अवश्यघ्यावें ३७ नकरितांव्युत्पत्तीचाश्रम । सकळशास्त्रार्थहोयसुगम । सत्समागमाचेंवर्म । तेंहेंऐसेंअसे ३८ जेंव्युत्पत्तीनेंनकळे । तेंसत्समागमेंकळे । सकळशास्त्रार्थआकळे । स्वानुभवासी ३९ ह्मणोनिकार णसत्समागम । तेथेंनलगेव्युत्पत्तिश्रम । जन्मसार्थकाचेंवर्म । वेगळेंचिअसे ४० । । श्लोक । । भाषाभे दाश्चवर्ततेअर्थएकोनसंशयः । पात्रद्वयेयथाखाद्यंस्वादभेदोनविद्यते १ । । टी० । । भाषापालटेकांहीं । अर्थवायांजातनाहीं । कार्यसिद्धितेसर्वहीं । अर्थाचपासीं ४१ तथापिप्राकृताकरितां । संस्कृताचीसार्थकता । ये व्हवींत्यागुप्तार्था । कोणजाणे ४२ आतांअसोहेंबोलणें । भाषात्यागूनअर्थघेणें । उत्तमवेऊनत्यागकरणें । सा

१ स्वेच्छा. २ जाणें येणें. ३ ठेवा. ४ लोखंड. ५ पेटा ६ विहीर. ७ सुलभ. ८ तत्त्वज्ञान, ईश्वराची प्राप्ति. ९ सुलभ. १० साधुसंगति.

लीटरफळांच्या ४३ अर्थसारभाषापोंचट। अभिमानेंकरावीखटपट । नानाअहंतेनेंवाट। रोधिलीमोक्षाची ४४
शोधघेतांलक्षांशाचा । तेथेंआर्धींवाच्यांशकैंचा । अगाधमहिमाभगवंताचा । कळलापाहिजे ४५ मुकेपणाचें
बोलणें । हेंजयाचेंतोचिजाणें । स्वानुभवाचियेखुणें । स्वानुभवीपाहिजे ४६ अर्थजाणेआध्यात्माचा । ऐसा
श्रोतामिळेलकैंचा । जयासिबोलतांवाचेचा । हव्यासाचिपुरे ४७ परीक्षवंतापुढेंरत्न । ठेवितांहोयसमाधान ।
तैसेंज्ञानियापुढेंज्ञान। बोलावेंवाटे ४८ मायाजाळेंदुश्चितहोये । तेंनिरूपणींकामानये । संसारिकांकळेकाये ।
अर्थयेथींचा ४९ । श्लोक । व्यवसायात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरुनंदन । बहुशाखात्ह्यनंताश्चबुद्धयोव्यवसायिनाम् १
। टीका । व्यवंसार्यीजोमलिन । त्यासिनकळेनिरूपण । येथेंपाहिजेसावधपण । अतिशयेंसी ५० नानारत्नेंना
नाणीं। दुश्चितपणेंघेतांहानी। परीक्षानेणतांप्राणी । ठकलातेथें ५१ तैसेंनिरूपणींजाणा। आहाचपाहातांकळे
ना । मराठेंचिउमजेना। काहींकेल्या ५२ जेथेंनिरूपणाचेबोल। आणिअनुभवाचीवोल । तेंसंस्कृतापरीसखो
ल । आध्यात्मश्रवण ५३ मायाब्रह्मवोळखावें । तयासअध्यात्मह्मणवें। तरीतेंमायेचेंजाणावें। स्वरूपआधीं
५४ मायासगुँणसाकार । मायासर्वविकार । मायाजाणिजेविस्तार। पंचभूतांचा ५५ मायादृश्यदृष्टीस
दिसे । मायाभासमनासभासे। मायाक्षणभंगुरनासे। विवेकेंपाहतां ५६ मायाअनेकविश्वरूप । मायाविष्णू
चेंस्वरूप । मायेचीसीमाअमुप । बोलिजेतितुकीथोडी ५७ मायाबहुरूपबहुरंग। मायाईश्वराचासंग । माया
पाहतांअभंग । अखिलवाटे ५८ मायासृष्टीचीरचना । मायाआपुलीकल्पना । मायातोडितांतुटेना। ज्ञानेंवि
ण ५९ ऐसीमायानिरूपिली । स्वल्पसंकेतेंबोलिली । पुढेंवृत्तिसावधकेली। पाहिजेश्रोतीं ६० पुढेंब्रह्म
निरूपण । निरूपिलेंब्रम्हज्ञान । जेणेंतुटेमायाभान । एकसरें ६१ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमद
शकेमंगलाचरणनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । ब्रह्मनिर्गुणनिराकार । ब्रह्मानिःसंगनिर्विकार । ब्रह्मासनाहींपारावार । बोलतीसाधू १

१ गभार. २ अभ्यास. ३ हे अर्जुन. ४ निश्चय व्यापारी. ५ बहुत. ६ कथन. ७ सत्वगुण. रजोगुण. व तमोगुण. या तीनगुणानींयुक्त.

ब्रह्मसर्वांसव्यापक । ब्रह्मअनेकींएक । ब्रह्मशाश्वतहाविवेक । बोलिलाशास्त्रीं २ ब्रह्मअच्युतअनंत । ब्रह्मस
दोदितसंत । ब्रह्मकल्पनेरहित । निर्विकल्प ३ ब्रह्मदृश्यावेगळें । ब्रह्मशून्यत्वानिराळें । ब्रह्मइंद्रियांच्यामेळें ।
चोजवेना ४ ब्रह्मदृष्टीसादिसेना । ब्रह्ममूर्खासिअसेना । ब्रह्मगुरुविणयेईना । अनुभवासी ५ ब्रह्मसकळां
हुनिथोर । ब्रह्माऐसेंनाहींसार । ब्रम्हसूक्ष्मअगोचर । ब्रह्मादिकांसी ६ ब्रम्हशब्दींऐसेंतैसें । बोलिजेत्याहूनिअ
नारिसें । परीतेंश्रवणअभ्यासें । पाविजेब्रह्म ७ ब्रम्हासनामेंअनंत । परीतेंब्रह्मनामातीत । ब्रह्मासहेदृष्टांत । देतां
नशोभती ८ ब्रह्मासारिखेंदुसरें । पाहतांकायआहेखरें । ब्रह्मींदृष्टांतउत्तरें । कदानसाहे ९ जेथेंवाचानिवर्त
ती । मनासनाहीं । ब्रह्मप्राप्ती । ऐसीबोलिलीश्रुती । सिद्धांतवचनीं १० कल्पनारूपमनपाही । ब्रह्मींकल्पनाचिना
हीं । ह्मणोनिहेंवाक्यकांहीं । अन्यथानव्हे ११ आतांमनासिजेंअप्राप्त । तेंकैसेनिहोईलप्राप्त । ऐसेंम्हणालतरीकृ
त्य । सद्गुरुविणनाहीं १२ भांडारगृहेंभरलीं । परीअसतीअडकलीं । हातासनयेतांकिली । सर्वहीअप्राप्त १३
तरीकिल्लीतेकवण । मजकरावीनिरूपण । ऐसाश्रोतापुसेखुण । वक्त्यासी १४ सद्गुरुकृपातेचिकिल्ली । जेणेंबु
द्धिप्रकाशली । द्वैतकपाटेंउघडलीं । एकसरा १५ तेथेंसुखअसेवाड । नाहींमनासिपवाड । मनेंविणकैवाड ।
साधनाचा १६ त्याचीमनाविणप्राप्ती । कींवासनेविणतृप्ती । तेथेंनचलेव्यूत्पत्ती । कल्पनेचि १७ तेंपरेहूनिप
र । मनबुद्धिअगोचर । संगसोडितांसत्वर । पाविजेतें १८ संगसोडावाआपुला । मगपाहावेंतयाला । अनुभवि
तांयाबोला । सुखावेलगा १९ आपणह्मणिजेमीपण । मीपणह्मणजेजीवपण । जीवपणह्मणिजेअज्ञान । संगज
डला २० सोडितांतयासंगासी । ऐक्यहोयनिःसंगासी । कल्पनेविणप्राप्तीसी । अधिकारऐसा २१ मीको
णऐसेंनेणिजे । तयानावअज्ञानबोलिजे । अज्ञानगेलियापाविजे । परब्रह्मतें २२ देहबुद्धीचेंथोरपण । परब्रह्मीं
नचलेजाण । तेथेंहोतसेनिर्वाण । अहंभावासी २३ उंचनीचनाहींपरी । रायारंकांएकचसरी । ज्ञात्यापुरुषअथ
वानारी । तरीएकचिपद २४ ब्राह्मणाचेंब्रह्मतेंसोंवळें । शूद्राचेंब्रह्मतेंवोवळें । ऐसेंवेगळेंआगळें । तेंथेअसेचि

१ वाक् पाणी पाद पायु उपस्थ इत्यादिक दहा इंद्रियें. २ वेद. ३ द्रव्य ठेवण्याचें स्थान. ४ उपदेश करणारा गुरु. ५ दरवाजा.

ना २५ उंचब्रह्मतेंरायासी । नीचब्रह्मतेंपरिवारांसी । ऐसाभेदतयापासीं । मूळींचनाहीं २६ सकळांसमिळो
नब्रह्मएक । तेथेंनाहींअनेक । रंकअथवाब्रह्मादिक । तेथेंचिजाती २७ स्वर्गमृत्युआणिपाताळ । तिहींलो
कींचेज्ञातेसकळ । सकळांसिमिळोनिएकचिस्थळ । विश्रांतीचें २८ गुरुशिष्यांएकचिपद । तेथेंनाहींभेदाभेद
परीयादेहाचासंबंध । तोडिलापाहिजे २९ देहबुद्धीच्याअंतीं । सकळांसिएकचिप्राप्ती । एकब्रह्मद्वितीयंना
स्ती । हेंश्रुतीचेंवचन ३० साधुदिसतीवेगळाले । परीतेस्वस्वरुपींमिळाले । अवघेमिळोनिएकचिझाले । दे
हातीतवस्तू ३१ ब्रह्मनाहींनवेंजुनें । ब्रह्मनाहींअधिकउणें । उणेंभावीलतेंसुणें । देहबुद्धा ३२ देहबुद्धी
चानिश्चय । करीसमाधानाचाक्षय । चुकेसमाधानसमय । देहबुद्धियोगें ३३ देहाचेंजेंथोरपण । तेंचिदेहबु
द्धीचेंलक्षण । मिथ्याजाणोनाविचक्षणें । निंदितीदेह ३४ देहपावेजंववरीमरण । तंववरीधरींदेहाभिमान । पुन्हां
दाखवीपुनरागमंन । देहबुद्धिमागुती ३५ देहाचेनिथोरपणें । समाधानासिआणिलेंउणें । देहपडेलकोण्यागु
णें । हेंहिकळेना ३६ हितआहेदेहातीत । ह्मणोनिनिरूपितीसंत । देहबुद्धीनेंअनांहित । होऊंचिलागे ३७
सामर्थ्यबळेंदेहबुद्धी । योगियांसतेंहिबाधी । देहबुद्धीचीउपाधी । पैसावोंलागे ३८ ह्मणोनदेहबुद्धिझडे । तरीच
परमार्थघडे । देहबुद्धीनेंविघडे । ऐक्यताब्रह्मींची ३९ विवेकवस्तुकडेवोढी । देहबुद्धितेथूनिपाडी । अहंतालावू
निनिवडी । वेगळेपणें ४० विचक्षणेंयाकारणें । देहबुद्धित्यजावीश्रवणें । सत्यब्रह्मींसाचारपणें । मिळोनजावें
४१ । सत्यब्रह्मतेंकवण । ऐसाश्रोताकरीप्रश्न । प्रत्युत्तरदेआपण । वक्ताश्रोतयासी ४२ ह्मणेब्रह्मएकचिअसे
परीतेंबहुविधाभासे । अनुभवदेहींअनारिसें । नानामतीं ४३ जेंजेंजयाअनुभवलें । तेंचितयासिमानलें । ते
थेंचित्याचेंविश्वासलें । अंतःकरण ४४ ब्रह्मनामरूपातीत । असोनिनामेंबहुत । निर्मळनिश्चळनिवांत । निजा
नंद ४५ अरूपअलक्षअगोचर । अच्युतअनंतअपार । अदृश्यअतर्क्यअपार । ऐसींनामें ४६ नादरूपज्यो
तिरूप । चैतन्यरूपसत्तारूप । स्वस्वरूपसाक्षरूप । ऐसींनामें ४७ शून्यआणिसनातन । सर्वेश्वरआणिसर्व

१ दुसरें. २ नाहीं. ३ वेद. ४ निराकार ब्रह्म. ५ साधु, ज्ञानी, वैराग्यशील. ६ गर्व. ७ पुनर्जन्म. ८ तत्वज्ञान. ९ अप्रिय.

ज्ञ । सर्वात्माजगज्जीवनं । ऐसींनामें ४८ सहजआणिसदोदित । शुद्धबुद्धसर्वातीत । शाश्वतआणिशब्दाती
त । ऐसींनामें ४९ विशाळविस्तीर्णविश्वंभर । विमळवस्तुव्योमाकार । आत्मापरमात्मापरमेश्वर । ऐसींनामें
५० परमात्माज्ञानघन । एकरूपपुरातन । चिद्रूपचिन्मात्रजाण । नामेंअनाम्याचीं ५१ ऐसींनामेंअसं
ख्यात । परीतोपरेशनामातीत । त्याचाकरावयानिश्चितार्थ । ठेविलींनामें ५२ तोविश्रांतीचाविश्राम । आदि
पुरुषआत्माराम । तेंएकचिपरब्रह्म । दुसरेंनाहीं ५३ तेंचिकळायाकारणें । चौदाब्रह्मांचींलक्षणें । सांगिजेती
तेणेंश्रवणें । निश्चयबाणें ५४ खोटेंनिवडितांएकसरें । उरलेंतेंजाणिजेस्वरें । चौदाब्रम्हेंशास्त्राधारें । बोलिजेती ५५
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेब्रह्मनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

श्रीगणेशायनमः । । श्रोतींव्हावेंसावधान । आतांसांगतोंब्रम्हज्ञान । जेणेंहोयसमाधान । साधकांचें १ रत्नेंसा
धायाकारणें । मृत्तिकालागेएकवटणें । चौदाब्रह्मांचींलक्षणें । जाणिजेतैसीं २ पदार्थेंविणसंकेत । द्वैतावेगळादृ
ष्टांत । पूर्वपक्षेंविणसिद्धांत । बोलतांचिनये ३ आधींमिथ्याउभारावें । मगतेंबोलखोनसांडावें । पुढेंसत्यतेंस्व
भावें । अंतरींबाणे ४ ह्मणोनचौदाब्रह्मांचासंकेत । बोलिलाकळावयासिद्धांत । येथंश्रोतींसावचित्त । क्षणएक
असावें ५ पहिलेंतेंशब्दब्रह्म । दुजेंओमित्येकाक्षरंब्रह्म । तिसरेंखंब्रह्म । बोलिलीश्रुती ६ चौथेंजाणसर्वब्रह्म
पांचवेंचैतन्यब्रह्म । साहावेंसत्ताब्रम्ह । साक्षिब्रह्मसातवें ७ आठवेंसगुणब्रह्म । नववेंनिर्गुणब्रह्म । दाहावेंवाच्यब्र
ह्म । जाणावेंपैं ८ अनुभवतेंअक्रावें । आनंदब्रह्मतेंबारावें । तदाकारतेंतेरावें । चौदावेंअनिर्वाच्य ९ ऐसीं
हींचौदाब्रह्में । यांचींनिरूपिलींनामें । आतांस्वरूपाचींवर्मे । संकेतेंदावूं १० अनुभवेंविणभ्रम । यानांवश
ब्दब्रह्म । आतांओमित्येकाक्षरंब्रह्म । तेंएकाक्षर ११ खंशब्देंआकाशब्रह्म । महदाकाशव्यापकब्रह्म । आतांबो
लिजेलसूक्ष्मब्रह्म । सर्वब्रह्म १२ पंचभूतांचेंकुवेडें । जेंजेंतत्वदृष्टीसपडे । तेंतेंब्रह्मचिरोकडें । बोलिजेतआहे १३
यानांवसर्वब्रह्म । श्रुतिआश्रयाचेंवर्म । आतांचैतन्यब्रह्म । बोलिजेल १४ पंचभूतादिमायेतें । चैतन्यचिचेतवि

---

१ सर्व व्यापून राहाणारा ह्मणून सर्वात्मा. २ विश्वाचें पोषण करणारा ह्मणून जगज्जीवन. ३ आकाशाप्रमाणें सर्वत्र राहाणारा.

तें । म्हणोनियांचैतन्यातें । चैतन्यब्रह्मबोलिजे १५ चैतन्यासज्याचीसत्ता । तेंसत्ताब्रह्मतत्वतां । तयेसत्तेस
जाणता । यानांवसाक्षिब्रह्म १६ साक्षित्वजयापासूनी । तेंहिआकाळिलेंगुणीं । सगुणब्रह्महेवाणी । तयासि
वदे १७ जेथेंनाहींगुणवार्ता । तेंनिर्गुणब्रह्मतत्वतां । वाच्यब्रह्मतेंहिआतां । बोलिजेल १८ जेंवाचेबोल
तांआलें । तेंवाच्यब्रह्मबोलिलें । अनुभवासिकाथिलें । नवचेसर्वथा १९ यानांवअनुभवब्रह्म । आनंदवृत्तीचा
धर्म । परंतुयाचेंहिवर्म । बोलवेना २० ऐसेंहेंब्रह्मआनंद । तदाकारतेंअभेद । अनिर्वाच्यसंवाद । तुटोनि
गेला २१ ऐसींहींचौदाब्रह्में । निरूपिलींअनुक्रमें । साधकेंपाहतांभ्रमें । बोधिजेना २२ ब्रह्मजाणावेंशाश्वत ।
मायातेंचिशाश्वत । चौदाब्रह्मांचासिद्धांत । होईलआतां २३ शब्दब्रह्मतेंशाब्दिक । अनुभवेंविणमायिक । शा
श्वताचाविवेक । तेथेंनाहीं २४ जेथेंक्षरनाअक्षर । तेथेंकैचेंओमित्येकाक्षर । शाश्वताचाविचार । तेथेंनादिसे
२५ खंब्रह्मऐसेंवचन । तरीशून्यातेंनाशीज्ञान । शाश्वताचेंअधिष्ठान । तेथेंनादिसे २६ सर्वब्रांसहोतोअं
त । हेंतोंप्रगटचिदिसत । प्रळयबोलिलानिश्चित । वेदांतशास्त्रीं २७ ब्रह्मप्रळयमांडेलजेथें । भूतान्वयकैंचाते
थें । ह्मणोनियांसर्वब्रम्हातें । नाशआहे २८ अचळासिआणीचळण । निर्गुणासलावितांगुण । आकारासवि
चक्षण । मानीतना २९ जेंनिर्माणपंचभूत । तेंप्रत्यक्षनाशवंत । सर्वब्रह्महेमातें । घडेकेवीं ३० असोआ
तांहेंबहुत । सर्वब्रह्मनाशवंत । वेगळेपणासअंत । पाहणेंकैचें ३१ आतांजयासचेतवावें । तेंचिमायिकस्वभा
वें । तेथंचैतन्याच्यानावें । नाशआला ३२ परिवारेंविणसत्ता । तेसत्तानव्हेतत्वतां । पदार्थेंविणसाक्षता । तेहि
मिथ्या ३३ सगुणासनाशआहे । प्रत्यक्षासप्रमाणकाये । सगुणब्रम्हनिश्चयें । नाशवंत ३४ निर्गुणऐ
सेंजेंनांव । त्यानांवासकैंचाठाव । गुणेंविणगौरव । येईलकैचें ३५ मायाजैसेंमृगजळ । ऐसेंबोलतीसकळ ।
कांतेंकल्पनेचेंआभाळ । नाथिलेंची ३६ ग्रामोनास्तिकुतःसीमा । जन्मेंविणजीवात्मा । अद्वैतासिउपमा । द्वैता
ची ३७ मायेविरहितसत्ता । पदार्थाविणजाणता । अविद्येविणचैतन्यता । कोणासआली ३८ सत्ताचैत

१ साक्षात्कार. २ ऐक्यपणा. ३ पंचमहाभूतें. ४ आकृति. ५ ज्ञानी, साधु. ६ वार्ता, गोष्ट, वर्तमान. ७ साकार. ८ खोटें. ९ गांव.

न्यतासाक्षी । सर्वांहिगुणांचियेपाशीं । ठायींचेनिर्गुणत्यासी । गुणकैंचे ३९ ऐसेजेगुणरहित । तेथेंनामाचा
संकेत । तोचिजाणावाअशाश्वत । निश्चयेंसी ४० निर्गुणब्रम्हासिसंकेतें । नामेंठेविलींबहुतें । तेंवाच्यब्र
ह्मत्यातें । नाशआहे ४१ आनंदाचाअनुभव । हाहिवृत्तीचाचभाव । तदाकारींठाव । वृत्तीसनाहीं ४२
अनिर्वाच्यआकारणें । संकेतवृत्तीच्यागुणें । तयासंकेतासउणें । वृत्तीनेंआणिलें ४३ अनिर्वाच्यतेनिवृत्ती ।
तेचिउन्मनीचीस्थिती । निरूपाधिविश्रांती । योगियांची ४४ वस्तुजेकांनिरुपाधी । तेचिसहजसमाधी । जे
पैंतुटेआधिव्याधी । भंवदुःखाची ४५ जोउपाधीचाअंत । तोचिजाणावासिद्धांत । सिद्धांतआणिवेदांत । धा
दांतआत्मा ४६ असोऐसेंजेंशाश्वतब्रह्म । जेथेंनाहींमायाभ्रम । अनुभवीजाणेवर्म । स्वानुभवें ४७ आ
पुलेनिअनुभवें । कल्पनेसिमोडावें । मगसुकाळींपडावें । अनुभवाचे ४८ निर्विकल्पासिकल्पावें । कल्प
नामोडेस्वभावें । मगनसोनिअसावें । कल्पकोटी ४९ कल्पनेचेंएकबरें । मोहवितांचमोहरे । स्वरूपींघालि
तांभरें । निर्विकल्पीं ५० निर्विकल्पासकल्पितां । कल्पनेचीतुरेवार्ता । निःसंगासभेटोंजातां । निःसंगहोइजे
५१ पदार्थीऐसेंब्रह्मनव्हे । मातेंहातींधरूनिद्यावें । असोहेंअनुभवावें । सद्गुरुमुखें ५२ पुढेंकथेच्याअन्वयें
केलाचिकरूंनिश्चये । जेणेंअनुभवासये । केवळब्रह्म ५३ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेच
तुर्दशब्रह्मनिरूपणंनामतृतीयः समासः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । ब्रह्मनभाहूनिनिर्मळ । पाहतांतैसेंचिपोकळ । अरूपआणिविशाळ । मर्यादेवेगळें १
एकवीसस्वर्गसप्तपाताळ । मिळोनएकब्रह्मगोळ । ऐसेंअनंततेंनिर्मळ । व्यापूनअसे २ अनंतब्रह्मांडांखालतें ।
अनंतब्रह्मांडावरुतें । तेणेंविणस्थळरितें । अणुमात्रनाहीं ३ जळींस्थळींकाष्ठींपाषाणीं । ऐशीवदेलोकवाणी । ते
णेंविणरिताप्राणी । एकहिनाहीं ४ जळेंचरांसजैसेंजळ । बाह्यअभ्यंतरींनिखळ । तैसेंब्रह्महेंकेवळ । जीवमात्रां
सी ५ जळावेगळाठावआहे । ब्रम्हाबाहेरिजातांनये । म्हणोनिउपमानसाहे । जळाचीतया ६ आकाशाबा

१ ज्ञान. २ मनोदुःख व रोग. ३ संसार. ४ मोह. ५ विकल्परहित ६ आकाश. ७ मोडें. ८ ब्रह्मांड. ९ उदकांतील जीव.

हेरिपळोंजातां । पुढेंआकाशचितत्वतां । तैसातयाअनंता । अंतचिनाहीं ७ परीजेंअखंडभेटलें । सर्वांगासालि
गडिलें ॥ अतिनिकटपणींचोरलें । सकळांसिजें ८ तयामध्येंचिआसिजे । परीतयासिनेणिजे । उपजेभासनुप
जे । परब्रह्मतें ९ आकाशामध्येंआभाळ । तेणेंआकाशवाटेडहुळ । परीतेंमिथ्यानिवळ । आकाशचिअसे १०
न्याहारदेतांआकाशीं । चक्रेंदिसतीडोळ्याशीं । तैसेंदृश्यज्ञोनियांशी । मिथ्यारूप ११ मिथ्याचिपरीआभा
से । निद्रितासिस्वप्नजैसें । जागाझालियाआंपैसें । बुझोंलागे १२ तैसेंआपुलेनिअनुभवें । ज्ञानेंजागृतीसया
वें । मगमायिकेंस्वभावें । कळोंलागे १३ आतांअसोहेकुवाडे । जेंब्रह्मांडापैलीकडे । तेंचिआतांनिवाडें । उ
मजोनदावूं १४ ब्रह्मब्रह्मांडींकालवलें । पदार्थमात्रासिव्यापूनिठेलें । सर्वांमध्येंविस्तारलें । अंशमात्रें १५
ब्रह्मामध्येंसृष्टिभासे । सृष्टिमध्येंब्रह्मअसे । अनुभवघेतांआभासे । अंशमात्रें १६ अंशमात्रेंसृष्टिभीतरी ।
बाहेरिमर्यादाकोणकरी । सगळेंब्रह्मब्रह्मांडोदरीं । मायीलकैसें १७ आवृत्तिमध्येंआकाश । सगळेंसांठवतां
प्रयास । म्हणोनतयाचाअंश । बोलिजेतो १८ ब्रह्मजैसेंकालवलें । परीतेंनाहींहालवलें । सर्वांतपरीसंचलें ।
संचलेपणें १९ पंचभूतींअसेमिश्रित । परंतुतेंपंचभूतातीत । पंकींआकाशअलिप्त । असोनिजैसें २०
ब्रह्मासदृष्टांतनवडे । बुझावयादेणेंघडे । परिदृष्टांतींसाहित्यपडे । विचारितांआकाश २१ खंब्रह्मऐसीश्रुती ।
गगनदृशहेस्मृती । म्हणोनब्रम्हासदृष्टांतीं । आकाशवडे २२ काळिमानसतांपितळ । मगतेंसोनेंचिकेवळ ।
शून्यत्वनसतांनिर्मळ । आकाशब्रह्म २३ म्हणोनब्रह्मजैसेंगगन । आणिमायाजैसापवन । आढळेपरीदर्शन ।
नव्हेत्याचें २४ शब्दसृष्टीचीरचना । होतजातक्षणक्षणा । परंतुतेंस्थिरावेना । वायूचीऐसी २५ असोऐ
सीभायामायिक । शाश्वततेंब्रह्मएक । पाहोंजातांअनेक । व्यापूनअसे २६ पृथ्वीसिभेदूनिआहे । परीतेंब्रह्म
कठिणनव्हे । दुजिउपमानसाहे । तयामृदुत्वासी २७ पृथ्वीहूनिमृदुजळ । जळाहूनितोअनळ । अनळाहूनिको
मळ । वायुजाणावा २८ वायूहूनितेंमगन । अत्यंतचिमृदुजाण । गगनाहूनिमृदुपूर्ण । ब्रम्हजाणावें । वज्रा

१तत्व ज्ञानाचा अनुभव घेणारे तेज्ञानी. २ व्यर्थ. ३ आपोआप. ४ मायेनें उत्पन्न केलेलें तें मायिक. ५ अतिक्रमणकरून राहणारें.

स्रजसेमेदिळें । परीमृदुत्वनाहींगेलें । उपमेरहितसंचलें । कठिणनामृदु ३० पृथ्वीमध्येंव्यापूनिअसे । पृथ्वीनासे तेंननासे । जळेंशोषेतेंनशोषे । जळींअसोनी ३१ तेजींअसेपरीजळेना । पवनींअसेपरीचळेना । गगनींअसेप रीकळेना । परब्रह्मतें ३२ शरीरींअवघेंव्यापलें । परीतेंनाहींआढळलें । जवळींचदुरावलें । नवलकैसें ३३ सन्मुखाचिचहूंकडे । तयामध्येंपाहणेंघडे । बाह्याभ्यंतरींरोकडें । सिद्धचिआहे ३४ तयामध्येंचिआपण । आप णसबाह्यतेंजाण । दृश्यावेगळीखूण । गगनासारिखी ३५ कांहींनाहींसेंवाटलें । तेथेंचितेंकोंदाटलें । जैसेंनदिसे आपुलें । आपणासिधन ३६ जोजोपदार्थदृष्टीसपडे । तेंत्यापदार्थापैलीकडे । अनुभवेंहेंकुवाडें । उकलावें ३७ मागेंपुढेंआकाश । पदार्थेंविणजोपैस । पृथ्वीविणप्रकाश । एकरूप ३८ जेंजेंरूपआणिनाम । तोतोनाथिला चिभ्रम । नामरूपातीतवर्म । अनुभवीजाणती ३९ नभींधूम्राचेडोंगर । उचलतीथोरथोर । तैसेंदावीवोडंबरें । मायादेवी ४० ऐशीमायाअशाश्वत । ब्रह्मजाणावेंशाश्वत । सर्वांठायींसदोदित । भरलेंअसे ४१ पोथीवाचूं जातांपाहे । मातृकामध्येंभरलेंआहे । नेत्रींरिघोनियांराहे । मृदुपणें ४२ श्रवणेंशब्दऐकतां । मनेंविचारपाहता मनासबाह्यतत्वतां । परब्रम्हतें ४३ चरणेंचालतांमार्गीं । जेंआढळेसर्वांगीं । करेंघेतांवस्तुलागीं । आडवेंब्रम्ह ४४ असोइंद्रियसमुदाव । तयामध्येंवर्तेसर्व । जाणोंजातांमोडेहाव । इंद्रियांची ४५ जेंजवळींचअसे । पाहों जातांनदिसे । नदिसोनवसे । कांहींएक ४६ जेंअनुभवेंचिजाणावें । सृष्टीचेनिअभावें । आपुलेनिस्वानुभवें । पाविजेब्रम्ह ४७ ज्ञानदृष्टीचेंदेखणें । चर्मदृष्टीपाहोंनेणें । अंतरवृत्तीचियेखुणें । अंतरवृत्तीसाक्ष ४८ जाणेब्र ह्मजाणेमाया । जाणेअनुभवाच्याठाया । तेएकजणावीतुर्या । सर्वसाक्षिणी ४९ साक्षित्ववृत्तीचेंकारण । उन्म नीतेनिवृत्तिजाण । तेथेंविरेजाणपण । विज्ञानतें ५० जेथेंअज्ञानसरे । ज्ञानतेंहिनुरे । विज्ञानवृत्तिमुरे । परब्रम्हीं ५१ ऐसेंब्रह्मशाश्वत । जेथेंकल्पनेसिअंत । योगिजनाचाएकांत । अनुभवेंजाणावें ५२ । । इतिश्रीदास बोधेसप्तमदशकेगुरुशिष्यसंवादेविमलब्रह्मनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

---

१ उदक, पाणी. २ वारा. ३ देह. ४ नाम व रूप यापासून निराळें. ५ पसारा. ६ नाशवंत. ७ निरंतर. ८ कानानीं. ९ पाय.

श्रीगणेशायनमः । । केवळब्रह्मजेंबोलिलें । तेंअनुभवासआलें । आणिमायेचेंलागलें । अनुसंधान १ ब्रम्ह
अंतरींप्रकाशे । आणिमायाहिप्रत्यक्षदिसे । आतांहेंद्वैतनिरसे । कवणेपरी २ तरीआतांसावधान । एकाग्रक
रूनियांमन । मायाब्रह्महेंकवण । जाणताहे ३ सत्यब्रह्माचासंकल्प । मिथ्यामायेचाविकल्प । ऐशियाद्वैताचा
जल्प । मनचिकरी ४ जाणेब्रह्मजाणेमाया । तेएकजाणावीतुर्या । सर्वजाणेह्मणोनियां । सर्वसाक्षिणी ५
ऐकतुर्येचेंलक्षण । जेथेंसर्वजाणपण । सर्वचिनाहींकवण । जाणेलगा ६ संकल्पविकल्पांचीसृष्टी । झालीमना
चियेपोटीं । तेंमनचिमिथ्याशेवटीं । साक्षीकवण ७ साक्षित्वचैतन्यसत्ता । हेगुणब्रह्माचियामाथां । आरोपले
जाणवृथा । मायागुणें ८ घटामठांचेनिगुणें । त्रिविधआकाशहेंबोलणें । मायेचेनिखरेपणें । गुणब्रह्मीं ९
जंवखरेपणमायेसी । तंवचिसाक्षित्वब्रह्मासी । मायाअविद्येचेनिरासी । द्वैतकैंचें १० ह्मणोनसर्वसाक्षिमन ।
तेंचिझालियाउन्मन । मगतुर्यारूपज्ञान । तेंमावळोनगेलें ११ जयासद्वैतभासलें । तेंमनउन्मनझालें । द्वैताद्वै
तांचेंतुटलें । अनुसंधान १२ एवंद्वैतआणिअद्वैत । होयवृत्तीचासंकेत । वृत्तिझालियानिवृत्त । द्वैतकैंचें १३
वृत्तिरहितजेंज्ञान । तेंचिपूर्णसमाधान । जेथेंतुटेअनुसंधान । मायाब्रह्मीचें १४ मायाब्रह्मऐसाहेतं । मनेंक
ल्पिलासंकेत । ब्रह्मकल्पनेरहित । जाणतीज्ञानी १५ जेंमनबुद्धिअगोचर । जेंकल्पनेहूनपर । तेंअनुभवितां
साचारं । द्वैतकैंचें १६ द्वैतपाहतांब्रह्मनसे । ब्रह्मपाहतांद्वैतनासे । द्वैताद्वैतभासे । कल्पनेसी १७ कल्पना
मायानिवारी । कल्पनाब्रह्मथावरी । संशयधरीआणिवारी । तेहिकल्पना १८ कल्पनाकरीबंधन । कल्पनादे
समाधान । ब्रह्मींलावीअनुसंधान । तेहिकल्पना १९ कल्पनाद्वैताचीमाता । कल्पनाज्ञप्तितत्वता । बद्धताआ
णिमुक्तता । कल्पनागुणें २० कल्पनाअंतरींसबळ । नसतेदावीब्रम्हगोळ । क्षणएकांतेंनिर्मळ । स्वरूपकल्पी
२१ क्षणएकधोकावाहे । क्षणएकस्थिरराहे । क्षणएकपाहे । विस्मितहोउनी २२ क्षणएकांतउमजे । क्ष
णएकनिर्बुजे । नानाविकारकरिजे । तेकल्पनाजाणावी २३ कल्पनाजन्माचेंमूळ । कल्पनाभक्तीचेंफळ । क

१ विचार, तर्क. २ तुर्यावस्था. ३ मठाकाश. घटाकाश. महाकाश. ४ ज्ञान. ५ इच्छा. ६ खरोखर. ७ आनंद. ८ जीव व ईश्वर हें द्वैत.

॥ ६ ॥ ॥ ५ ॥

ल्पनातेचिकेवळ। मोक्षदात्री २४ असोऐसीहेकल्पना । साधनेंदेसमाधाना । येऱ्हवींहेपतना । मूळींचकीं
२५ म्हणोनिसर्वांचेंमूळ । तेहेकल्पनाचिकेवळ। इचेंकेलियानिर्मूळ । ब्रह्मप्राप्ती २६ श्रवणआणिमनन
निजध्यासेंसमाधान। मिथ्याकल्पनेचेंभानें। उडोनिजाय २७ शुद्धब्रह्माचानिश्चय । करीकल्पनेचाजय। नि
श्चितार्थेंसंशय। तुटोनिजाय २८ मिथ्याकल्पनेचेकोडें। कैसेंराहेसाचेंपुढें । जैसेंसूर्याचेनिउजेडें । नासेतमँ
२९ तैसेंज्ञानाचेनिप्रकाशें। मिथ्याकल्पनाहेनासे। मगहेंतुटेआपैसें। द्वैतानुसंधान ३० कल्पनेनेंकल्पनाउ
डे। जैसामृगेंमृगसांपडे। कांशरेंशरंआतुडे। आकाशमार्गीं ३१ शुद्धकल्पनेचेंबळ। झालियानासेसबळ। हें
चिवचनप्रांजळ। सावधऐका ३२ शुद्धकल्पनेचीखुण। स्वयेंकल्पिजेनिर्गुण। स्वस्वरूँपींस्मरण । पडोंचिने
दी ३३ सदास्वरूपानुसंधान। करीद्वैताचेंनिरसन। अद्वैतनिश्चयाचेंज्ञान। तेचिशुद्धकल्पना ३४ अद्वैतकल्पी
तेंशुद्ध। द्वैतकल्पीतेंअशुद्ध। अशुद्धतेंचिप्रसिद्ध। सबळजाणावें ३५ शुद्धकल्पनेंचाअर्थ। अद्वैताचानिश्चितार्थ
आणिसबळतेंव्यर्थ। द्वैतकल्पी ३६ अद्वैतकल्पनाप्रकाशे। तेचक्षणींद्वैतनासे। द्वैतासरिसीनिरसे। सबळकल्प
ना ३७ कल्पनेनेंकल्पनासरे। ऐसेंजाणावेंचतुरें। सबळगेलियानंतरें। शुद्धउरली ३८ शुद्धकल्पनेचेंरूप । तें
चिकल्पीस्वरूप। स्वरूपकल्पितांतद्रूप। होयआपण ३९ कल्पनेसिमिथ्यात्वआलें। सहजचितद्रूपझालें। आ
त्मनिश्चयेंनाशिलें। कल्पनेसी ४० तेचिक्षणींनिश्चयचळे । तेचिक्षणींद्वैतउफाळे । जैसाअस्तमानींप्रबळे।
अंधकार ४१ तैसेंज्ञानहोतांमलिन । अज्ञानप्रबळेजाण । याकारणेंश्रवण । अखंडअसावें ४२ आतां
असोहेंबोलणेंझालें। आशंकाफेडूंएकाबोलें। जयासद्वैतभासलें। तेंतूनव्हेसीसर्वथा ४३ मागीलआशंकाफिट
ली। इतुकेनहेकथासंपली। पुढेंवृत्तिसावधकेली। पाहिजेश्रोतीं। ४४। । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे ॥ ६ ॥
सप्तमदशकेद्वैतकल्पनानिरसननिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः। । अद्वैतब्रह्मनिरूपिलें। जेंकल्पनेरहितसंचलें। क्षणएकतदाकारकेलें। मजयानिरूपणें १

१ मुक्ति देणारी. २ भास. ३ खऱ्या जवळ. ४ अंधार. ५ बाण. ६ स्पष्ट. ७ आत्मस्वरूपीं. ८ नाश. दूरीकरण.

परीस्यांतदाकारव्हावें । ब्रह्मचिहोऊनअसावें । पुनःसंसारांसनयावें । चंचळपणेंसर्वथा २ कल्पनेरहितजेंसुख
तेथेंनाहींसंसारदुःख । ह्मणोनितेंचिएक । होऊनअसावें ३ ब्रह्मचिहोइजेश्रवणें । पुन्हांवृत्तिवरीलागेयेणें । ऐसें
सदायेणें । चुकेनाकीं ४ मनेंअंतरींजावें । क्षणएकब्रह्मचिव्हावें । पुन्हांतेथूनकोसळावें । वृत्तिवरीमागुती ५
प्रत्यावृत्तिसैरावैरा । कितीकरूंयेरझारा । पायींलावूनियांदोरा । कीटकजैसा ६ उपदेशकाळींतदाकार । होतां
पडेहेंशरीर । अथवानेणेंआपपर । ऐसेंझालेंपाहिजे ७ ऐसेंनसतांजेंबोलगें । तेंचिवाटेलाजिरवाणें । ब्रह्महोऊ
नसंसारकरणें । हेंहिविपरीतदिसे ८ जोस्वयेंब्रह्मचिझाला । तोमागुताकैसाआला । ऐसेंज्ञानमाझेंमजला । प्र
शस्तनवाटे ९ ब्रम्हहोऊनजावें । कांतेंसंसारींचअसावें । दोहींकडेभरंगळावें । कितीह्मणोनी १० निरूपणीं
ज्ञानप्रबळे । उठोनजातांतेंमावळे । मागुताकामक्रोधखवळे । ब्रह्मरूपासी ११ ऐसाकैसाब्रह्मझाला । दोहींक
डेअंतरला । वोडगस्तपणेंचिगेला । संसारत्याचा १२ घेतांब्रह्मसुखाचीगोडी । संसारिकमागेंवोढी । संसारकरितां
आवडी । ब्रम्हींउपजे १३ ब्रम्हसुखनेलेंसंसारें । संसारगेलाज्ञानद्वारें । दोन्हींअपुरींपुरें । एकहिनाहीं १४ या
कारणेंमाझेंचित्त । चंचळझालेंदुश्चित । याकारणेंनिश्चितार्थ । एकहिनाहीं १५ ऐसाश्रोताकरीविनंती । आतां
राहावेंकोणेरीतीं । ह्मणेअखंडमाझीमती । ब्रह्माकारनाहीं १६ आतांयाचेंप्रत्युत्तर । वक्तादेईलसुंदर । श्रोतींव्हा
वेंनिरुत्तर । क्षणएकआतां १७ ब्रह्मचिहोऊनजेपडिले । तेचिमुक्तिपदासगेले । येरतेकायबुझाले । व्यासादिक
१८ श्रोताविनंतिकरीपुढती । शुकमुक्तवामदेववाहेश्रुती । दोघेचिमुक्तआदिअंतीं । बोलतअसे १९ वेदेंबद्धके
लेसर्व । मुक्तशुकवामदेव । वेदवचनींअभाव । कैसाधरावा २० ऐसाश्रोतावेदाधारें । देताझालाप्रत्युत्तरें ।
दोघेचिमुक्तअत्यादरें । प्रतिपाद्यकेले २१ वक्ताबोलेयाउपरी । दोघेचिमुक्तसृष्टिवरी । ऐसेंबोलतांउरी । को
णासआहे २२ बहुरूपीबहुमुनी । सिद्धयोगीआत्मज्ञानी । झालेपुरुषसमाधानी । असंख्यात २३ ॥ ॥
श्लोक ॥ ॥ पहादनारदपराशरपुंडरीकव्यासांबरीषशुकशौनकभीष्मदाल्भ्यान् ॥ रुक्मांगदार्जुनवासिष्ठविभीष

१. मातोश्रीच्या उदरामध्यें पुनःपुनःजन्म घेणें यास संसार असें ह्मणतात. २ स्वेच्छेनें. ३ जाणें येणें. ४ नष्ट होतें सबब यास शरीर हें नाव.

णादीन्पुण्यानिमान्परमभागवतान्स्मरामि १ कविर्हरिरंतरिक्षःप्रबुद्धःपिप्पलायनः ॥ आविर्होत्रोथद्रुमिलश्चम
सःकरभाजनः २ यांहिवेगळेथोरथोर । ब्रम्हाविष्णुमहेश्वर । आदिकरूनदिगंबर[1] । विदेहादिक[2] २४ शुकवाम
देवमुक्तझाले । येरेंहेअवघेचबुडाले । यावचनेंविश्वासले । तेपढतमूर्ख २५ तरीवेदकैसाबोलिला । तोकायतु
म्हींमिथ्याकेला । ऐकोनवक्तादेताझाला । प्रत्युत्तर २६ वेदबोलिलापूर्वपक्ष । मूर्खतेथेंचेलावीलक्ष । साधु
आणिव्युत्पन्नदक्ष । त्यांसहेंनमानें २७ तथापिहेंजरीमानलें । तरीवेदसामर्थ्यबुडालें । वेदाचेनिउद्धरिलें । नव
चेकोणा २८ वेदाअंगींसामर्थ्यनसे । तरीयावेदांसिकोणपुसे । म्हणोनिवेदींसामर्थ्यअसे । जनउद्धरावया २९
वेदाक्षरघडेज्यासी । तोबोलिजेपुंण्यराशी । ह्मणोनिवेदींसामर्थ्यासी । कायउणें ३० वेदशास्त्रपुराण । भाग्यें
झालियाश्रवण । तेणेंहोइजेपावन । हेंबोलतीसाधू ३१ श्लोकअथवाश्लोकार्ध । नाहींतरीश्लोकपाद । श्रवणहो
तांएकशब्द । नानादोषजाती ३२ वेदशास्त्रींपुराणीं । ऐशावाक्यांच्याअयनीं । अगाधमहिमाव्यासवाणी ।
वदोनिगेली ३३ एकाक्षरहोतांश्रवण । तात्काळचिहोइजेपावन । ऐसेंग्रंथाचेंमहिमान । ठायींठायींबोलिलें ।
३४ दोहींवेगळातिजानुद्धरे । तरीमहिमाकैंचाउरे । असोहेंजाणिजेचतुरें । येरांगाथागोवी ३५ वेदशास्त्रेंपुरा
णें । कैशींहोतीअप्रमाणें । दोघांवांचूनितिसराकोणें । उद्धरावा ३६ ह्मणतीकाष्ठहोऊनिपडिला । तोचिएक
मुक्तझाला । शुकतोहिअनुवादला । नानानिरूपणें ३७ शुकमुक्तऐसेंवचन । वेदबोलिलाहेंप्रमाण । परीतोनव्ह
ताअचेतन । ब्रह्माकार ३८ अचेतनब्रह्माकार । असतांशुकयोगीश्वर । तरीसारासारविचार । बोलणेंनघ
डे ३९ जोब्रह्माकारझाला । तोकाष्ठहोऊनपडिला । शुकभागवतबोलिला । परीक्षितीपुढें ४० निरूपणहें
सारासार । बोलिलापाहिजेविचार । धांडोळावेंचराचर । दृष्टांताकारणें ४१ क्षणएकब्रह्मचिन्हावें । क्षणएकदृश्य
धांडोळावें । नानादृष्टांतींसंपादावें । वक्तृत्वासी ४२ असोभागवतनिरूपण । शुकबोलिलाआपण । तयाअंगींब
द्धपण । लावूनयेकीं ४३ ह्मणोनिबोलतांचालतां । निचेष्टितपडिलेंनसतां । भक्तिलाभेसायुज्यता । सद्गुरुबोधें ४४

१ दिशा हेंच आहे वस्त्र ज्यांचें तेदिगंबर. (नग्न) २ जनक आदिकरून. ३ दुसरे लोक. ४ खोटा. ५ बोलणारा.

एकमुक्तएकनित्यमुक्त । एकजाणावेजीवन्मुक्त । एकयोगीविदेहमुक्त । समाधानीं ४५ सचेतनतेजीवन्मुक्त । अचे
तनतोविदेहमुक्त । दोहींवेगळेनित्यमुक्त । योगीश्वरजाणावे ४६ स्वरूपबोधेंस्तब्धता । तेजाणावीतटस्थता । तटस्थ
ताआणिस्तब्धता । हादेहसंबंध ४७ येथेंअनुभवासीचकारण । येरसर्वनिष्कारण । तृप्तिपावावीआपण । आपुल्या
स्वानुभवें ४८ कंठमर्यादजेविला । त्यासह्मणतीभुकेला । तेणेंदब्देंजाजावला । हेंतोंवडेना । स्वरूपींनाहींदेह
तेथेंकायसासंदेह । बद्धमुक्तऐसाभाव । विदेहाचकडे ५० देहबुद्धिधरूनचित्तीं । मुक्तब्रह्मादिकनव्हेती । तेथेंशुका
चीकोणगती । मुक्तपणाची ५१ मुक्तपणेंयेणेंचिबद्ध । मुक्तबद्धहेंअबद्ध । स्वस्वरूपस्वतःसिद्ध । बद्धनामुक्त ५२
मुक्तपणाचेपोटींशिळा । बांधतांजाइजेपाताळा । देहबुद्धीचीअर्गला । स्वरूपींनसंटे ५३ मीपणापासूनसुट
ला । तोचिएकमुक्तजाहला । मुकाअथवाबोलिला । तरीतोमुक्त ५४ जयासबाधावेंतेंवाव । तेथेंकैंचामुक्त
भाव । पाहोंजातांसकळवाव । गुणवार्ता ५५ । । श्लोक । । बद्धोमुक्तइतिव्याख्यागुणतोमेनवस्तुतः ।
गुणस्यमायामूलत्वान्नमेमोक्षोनबंधनम् १ । । टीका । । तत्वज्ञातापरमशुद्ध । तयासिनाहींमुक्तबद्ध । मु
क्तबद्धहाविनोद । मायागुणें ५६ जेथेंनामरूपहेंसरे । तेथेंमुक्तपणकैंचेंउरे । मुक्तबद्धहेंविसरे । विसरपणेंसी ।
५७ बद्धमुक्तझालाकोण । ऐसाश्रोताकरीप्रश्न । बाधकजाणावेंमीपण । धर्त्यासबाधी ५८ एवंहाअवघा
श्रम । अहंतेचाजाणभ्रम । मयातीतजोविश्राम । सेविलानाहीं ५९ असोबद्धताआणिमुक्तता । आलीकल्प
नेच्यामाथां । तेकल्पनातरीतत्वतां । साचआहे ६० ह्मणोनिहेंमृगजळ । मायानाथिलेंआभाळ । स्वप्नमिथ्या
तात्काळ । जागृतीसहोय ६१ स्वप्नींबद्धमुक्तझाला । तोजागृतीसनाहींआला । कैंचाकोणकायझाला । कांहीं
कळेना ६२ ह्मणोनमुक्तविश्वजन । जयांसझालेंआत्मज्ञान । शुद्धज्ञानेंमुक्तपण । समूळवाव ६३ बद्धमुक्त
हासंदेह । धरीकल्पनेचादेह । साधुसदानिःसंदेह । देहातीतवस्तू ६४ आतांअसोहेपुढती । पुढेंकळावेंकोणेरीतीं
तेंचिनिरूपणश्रोतीं । सावधपरिसावें ६५ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेबद्धमुक्तनिरूपणं
नामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । ।वस्तूसिजरीकल्पावें । तरीतेंनिर्विकल्पस्वभावें । तेथेंकल्पनेच्यानावें । शून्याकार १ त
थापिकल्पूंजातां । नयेकल्पनेच्याहाता । वोळखीठायींनपडेचित्ता । भ्रंशपडे २ कांहींदृष्टीसनदिसे । नानामतें
हिनभासे । नभासेनदिसेकैसें । वोळखावें ३ पाहोंजातांनिराकार । मनासिपडेशून्याकार । कल्पूंजातांअंधका
र । भरलावाटे ४ कल्पूंजातांवाटेकाळें । परीतेंकाळेंनापिवळें । आरक्तनिळेंनाढवळें । वर्णरहित ६ ज्यास
वर्णव्यक्तीनसे । भासाहूनिअनारिसें । रूपचिनाहींकैसें । वोळखावें ६ नदिसतांवोळखण । कितीधरावीआप
ण । हेंतोंश्रमासीचकारण । होतअसे ७ जोनिर्गुणगुणातीत । जोअदृश्यअव्यक्त । जोअचिंत्यचिंतनातीत ।
परमपुरुष ८ श्लोक । अचिंत्याव्यक्तरूपायनिर्गुणायगुणात्मने । समस्तजगदाधारमूर्तयेब्रह्मणेनमः १
टीका । अचिंत्यतेंचिंतावें । अव्यक्तासआठवावें । निर्गुणासओळखावें । कोणेपरी ९ जेंदृष्टीसचिनपडे
जेंमनासहिनातुडे । तयाकैसेंपाहणेंघडे । निर्गुणासी १० असंगाचासंगधरणें । निरावलंबींवासकरणें । निः
शब्दासिअनुवादणें । कोणेपरी ११ अचिंत्यासिचिंतूंजातां । निर्विकल्पासिकल्पितां । अद्वैताचेंध्यानकरितां ।
द्वैतचिउठे १२आतांध्यानाचिसांडावें । अनुसंधानतेंमोडावें । तरीमागुतेंपडावें । महासंशयीं १३ द्वैताच्या
भेणेंअंतरीं । वस्तुनपाहिजेतरी । तेणेंसमाधानउरी । कदाअसेचिना १४ सवेंलावितांसवेंघडे । सवेंपडतांव
स्तुआतुडे । नित्यानित्यविचारेंघडे । समाधान १५ वस्तुचिंतितांद्वैतउपजे । सोडीकरितांकांहींनुमजे । शून्य
त्वेंसंदेहींपडिजे । विवेकेंविण १६ ह्मणोनिविवेकधरावा । ज्ञानेंप्रपंचसांडावा । अहंभाववोसरावा । परी
तोवोसरेना १७ परब्रह्मतेंअद्वैत । कल्पितांचउठेद्वैत । तेथेंहेतुआणिदृष्टांत । कांहींचनचले १८ तेंआठ
वितांविसरिजे । कांतेंविसरोनआठविजे । जाणोनियांनेणिजे । परब्रह्मतें १९ त्यासनभेटतांहोयभेटी । भेटों
जातांपडेतुटी । ऐशीहेनवलगोष्टी । मुकेपणाची २० तेसाधूंजातांसाधवेना । नातरीसोडितांसुटेना । लागला
संबंधतुटेना । निरंतर २१ तेंअसताचिसदाअसे । नातरीपाहतांदुराशे । नपाहतांप्रकाशे । जेथेंतेथें २२ जेथेंअ

१ चिंतन करण्यास कठीण. २ दृष्टीस न दिसणारें. ३ निराकार. ४ गुणाला चैतन्य देणारें. ५ आश्रया वांचून. ६भय. ७ बाकी.

पायंतोचिउपाय । आणिउपायतोचिअपाय । हेंअनुभवेंविणकाय । उमजोंजाणे २३ तेंनुमजतांचिउमजे । उमजोनकांहींचनुमजे । तेवृत्तिविणपाविजे । निवृत्तिपद २४ तेंध्यानींधरितांनये । चिंतनींचिंतावेंतेंकाये । म नामध्येंनसमाये । परब्रह्मतें २५ त्यासउपमेद्यावेंजळ । तरीतेंनिर्मळनिश्चळ । विश्वबुडालेंसकळ । परीतें कोरडेंचिअसे २६ नव्हेप्रकाशासारखें । अथवानव्हेकाळोखें । आतांतेंकासयासारिखें । सांगावेंहो २७ ऐसेंब्रह्मनिरंजनें । कदानव्हेदृश्यमान । लावावेंतेंअनुसंधान । कोणेपरीं २८ अनुसंधानलावूंजातां । कांहींनाहींवाटेआतां । नेणेमनाचियेमाथां । संदेहवाजे २९ लटिकेंचिकायपाहावें । कोठेंजाऊनराहावें । अभावघेतलाजीवें । सत्यस्वरूपाँचा ३० अभावचिह्मणोंसत्य । तरीवेदशास्त्रकैसोंमिथ्य । आणिव्यासादि कांचेंकृत्य । वावुगेंनव्हे ३१ ह्मणोनिमिथ्याह्मणतांनय । बहुतज्ञानाचेउपाय । बहुतींनिर्मिलेंतेंकाय । मि थ्याह्मणावें ३२ अद्वैतज्ञानाचाउपदेश । गुरुगीतातोमहेश । सांगतांहोयपार्वतीस । महाज्ञान ३३ अव धूतगीताकेली । गोरक्षासनिरूपिली । तेअवधूतगीताबोलिली । ज्ञानमार्ग ३४ विष्णुहोऊनराजहंस । वि धीसकेलाउपदेश । तेहंसगीताजगदीश । बोलिलास्वमुखें ३५ ब्रह्मनारदातेंउपदेशित । चतुःश्लोकीभागवत । पुढेंव्यासमुखेंबहुत । विस्तारलें ३६ वासिष्ठसारवसिष्ठऋषी । सांगताझालारघुनाथासी । कृष्णसांगेअर्जुना सी । सप्तश्लोकीगीता ३७ ऐसेंसांगावेंतेंकिती । बहुतऋषिबोलिलेबहुतीं । अद्वैतज्ञानआदिअंतीं । सत्यचि असे ३८ ह्मणोनमिथ्याआत्मज्ञान । ह्मणतांपाविजेपतन । प्रज्ञेरहितजेजन । तयांसहेंकळेना ३९ जेथें शेषाचीप्रज्ञामंदली । श्रुतीसमौनमुद्रापडिली । जाणपणेंनचेवदली । स्वरूपस्थिती ४० आपणासनुमजेबर वें । म्हणोनिमिथ्याकैसेंकरावें । नातरीसदृढधरावें । सद्गुरुमुखें ४१ मिथ्यातेंचिसत्यझालें । सत्यअसोनिमि थ्याकेलें । संदेहसागरींबुडालें । अकस्मातमन ४२ मनासकल्पायाचीसवें । मनेंकल्पिलेंतेंनव्हे । तेणेंगुणेंसं देहधांवे । मीपणाचेनिपंथें ४३ तरीतोपंथचिमोडावा । मगपरमात्माजोडावा । समूळसंदेहतोडावा । साधु

१ विघ्न, संकट. २ उपाधिरहित. ३ चैतन्य स्वरूप. ४ महान् ह्मणजे मोठा असा जो ईश ह्मणजे स्वामी तो महेश (शंकर.)

चेंनिसंगतीं ४४ मीपणशस्त्रेंतुटेना । मीपणफोडितांफुटेना । मीपणसोडितांसुटेना । कांहींकेल्या ४५
मीपणेंवस्तुनाकळे । मीपणेंभक्तिमावळे । मीपणेंशक्तिगळे । वैराग्याची ४६ मीपणेंप्रपंचनघडे । मीपणेंपरमा
र्थबुडे । मीपणेंसकळहिउडे । यशकिर्तिप्रताप ४७ मीपणेंमैत्रीतुटे । मीपणेंप्रीतिआटे । मीपणेंलिंगटे । अ
भिमानअंगीं ४८ पीपणेंविकल्पउठे । मीपणेंकलहसुटे । मीपणेंसंमोहफुटे । ऐक्यतेचा ४९ मीपणको
णांसीचनसाहे । तेंभगवंतींकैसेंनिसाहे । ह्मणूनमीपणसांडूनराहे । तोचिसमाधानी ५० मीपणकैसेंत्यागावें ।
ब्रह्मकैसेंअनुभवावें । समानकैसेंपावावें । कोण्याप्रकारें ५१ मीपणजाणोनत्यागावें । ब्रह्महोऊनअनुभवा
वें । समाधानतेंपावावें । निःसंगपणें ५२ आणिकएकसमाधान । मीपणेंविणसाधन । करूंजाणेंतोचिधन्य ।
समाधानी ५३ मीब्रह्मचिझालोंस्वतां । साधनकोणकरीलआतां । ऐसेंमनींकल्पूंजातां । कल्पनाचिउठे ५४
ब्रह्मींकल्पनानसाहे । तेंचितेथेंउभीराहे । तयेसीशोधूनिपाहे । तोचिसाधू ५५ निर्विकल्पासिकल्पावें । परीक
ल्पिलेंतेंआपणनव्हावें । मीपणासत्यागावें । येणेंरीतीं ५६ ब्रह्मविद्येच्यालपणीं । कांहींचनव्हावेंअसोनी ।
दक्षआणिसमाधानी । तोचिहेंजाणें ५७ जयासआपणकल्पावें । तेंचिआपणस्वभावें । येथेंकल्पनेच्यानावें ।
शून्यआलें ५८ पदींहूनचळोंनये । करावेंसाधनउपायें । तरीचसांपडेसोये । अलिप्तपणाची ५९ राजारा
ज्यपदींअसतां । उगीचचालेसर्वसत्ता । साध्यचिहोऊनतत्वतां । साधनकरावें ६० साधनआलेंदेहाच्यामाथा
आपणदेहनव्हेसर्वथा । ऐसाकरूनअकर्ता । सहजचिआहे ६१ देहआपणऐसेंकल्पावें । तरीचसाधनत्यागावें ।
देहातीतअसतांस्वभावें । देहकैंचा ६२ नातेंसाधननातेंदेह । आपणआपलानिःसंदेह । देहींचअसोनविदेह ।
स्थितिऐशी ६३ साधनेंविणब्रह्महोतां । लागोंपाहेदेहममता । आळसप्रबळेतत्वतां । ब्रह्मज्ञानामिसें ६४
परमार्थामिसेंआळसजाणे । ध्यानामिसेंनिद्रालागे । मुक्तिमिसेंदोषभागे । अनर्गळता ६५ निरूपणमिसेंनिंदा
घडे । संवादमिसेंविवादपडे । उपाधिमिसेंयेऊनजडे । अभिमानअंगीं ६६ तैसाब्रह्मज्ञानामिसें । आळसअं

१ लागतो. २ चित्ताची एकाग्रता. ३ दुसऱ्याच्या हिता विषयीं जो तत्पर त्यास साधु असें ह्मणतात. ४ निःसंशयी. ५ निःसंशयी.

तरींप्रवेशे । ह्मणेसाधनाचेंपिसें । कायकरावें ६७ । ॥ श्लोक । ॥ किंकरोमिक्वगेच्छामिकिंगृण्हामित्यजामिकिं । आत्मनापूरितंसर्वंमहाकल्पांबुनायथा १ । ॥ वचनआधारींलाविलें । जैसेंशस्त्रफिरविलें । स्वतांहाणोनिघेतलें । जयापरी ६८ तैसाउपायाचाउपाय । विपरीतपणेंस्वहितजाय । साधनसोडितांहोय । मुक्तपणेंबद्ध ६९ साधनकरितांसिद्धपण । हातींचेंजाईलनिघोन । तेणेंगुणेंसाधन । करूंचनावडे ७० लोकह्मणतीहासाधक । हेंचिलज्जावाटेएक । साधनकरितीब्रह्मादिक । हेंठाउकेंनाहीं ७१ आतांअसोहेअविद्या । अभ्याससारिणीविद्या । अभ्यासेंपाविजेआद्या । पूर्णब्रह्म ७२ आम्यासकरावाकवण । ऐसाश्रोतांकरीप्रश्न । परमार्थाचेंसाधन । बोलिलेंपाहिजे ७३ याचेंउत्तरश्रोतयांशी । दिधलेंपुढिलियेसमासीं । निरूपिलेंसाधनासी । परमार्थाच्या ७४ । ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेसाधनप्रतिष्ठानिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । ॥ ऐकपरमार्थाचेंसाधन । जेणेंहोयसमाधान । तेंतूंजाणगाश्रवण । निश्चयेंसी १ श्रवणेंआतुडेभक्ती । श्रवणेंउद्भवेविरक्ती । श्रवणेंतुटेआसक्ती । विषयांची २ श्रवणेंघडेचित्तशुद्धि । श्रवणेहोयदृढबुद्धी । श्रवणेंतुटेउपाधी । अभिमानाची ३ श्रवणेंनिश्चयघडे । श्रवणेंममतामोडे । श्रवणेंअंतरींजडे । समाधान ४ श्रवणेंआशंकाफिटे । श्रवणेंसंशयतुटे । श्रवणेंहोतांपालटे । पूर्वगुणआपुला ५ श्रवणेंआवरेमन । श्रवणेंघडेसमाधान । श्रवणेंतुटेबंधन । देहबुद्धीचें ६ श्रवणेंमीपणजाय । श्रवणेंधोकानय । श्रवणेंनानाअपाय । भस्महोती ७ श्रवणेंहोयकार्यसिद्धी । श्रवणेंलागेसमाधी । श्रवणेंघडेसर्वसिद्धी । समाधानाची ८ सत्संगावरीश्रवण । तेणेंकळेनिरूपण । श्रवणेंहोइजेआपण । तदाकार ९ श्रवणेंप्रबोधवाढे । श्रवणेंप्रज्ञाचढे । श्रवणेंविषयांचेवोढे । तुटोनिजाती १० श्रवणेंविचारकळे । श्रवणेंज्ञानहेंप्रबळे । श्रवणेंवस्तुनिवळे । साधकांसी ११ श्रवणेंसद्बुद्धिलागे । श्रवणेंविवेकजागे । श्रवणेंमनहेंमागे । भगवंतासी १२ श्रवणेंकुसंगतुटे । श्रवणेंकामवोहटे । श्रवणेंधोकाआटे । एकसरां १३ श्रवणेंमोहनासे । श्रवणेंस्फूर्तिप्रकाशे । श्रवणेंसद्वस्तुभासे । निश्चयात्मक

१ काय करूं. २ कोठें जाऊं. ३ काय ग्रहण करूं. ४ काय टाकूं. ५ माया, अज्ञान. ६ अनादि. जुनें. ७ श्रवण करणारा.

१४ श्रवणेंहोयउत्तमगती । श्रवणेंआतुडेशांती । श्रवणेंपाविजेनिवृत्ती । अचेळपद १५ श्रवणाऐसेंसारना
हीं । श्रवणेंघडेसर्वकांहीं । भवनदीच्याप्रवाहीं । तरणोपायश्रवणें १६ श्रवणभजनाचाआरंभ । श्रवणसर्वी
सर्वारंभ । श्रवणेंहोयस्वयंभ । सर्वकांहीं १७ प्रवृत्तिअथवानिवृत्ती । श्रवणेंविणनघडेप्राप्ती । हेतोंसकळांसप्र
चीती । प्रत्यक्षआहे १८ ऐकिल्याविणकळेना । हेंठाउकेंआहेजना । त्याकारणेंमूळप्रयत्ना । श्रवणआधीं १९
जेंजन्मींऐकिलेंचिनाहीं । तेथेंपडिजेसंदेहीं । म्हणोनियांदुजेंकांहीं । साम्यतानघडे २० बहुतसाधनेंपाहतां ।
श्रवणासनघडेसाम्यता । श्रवणेंविणतत्वतां । कार्यनचले २१ नदेखतांदिनकर । पडेअवघाअंधकार । श्रव
णेंविणप्रकार । तैसाहोय २२ कैसीनवविधाभक्ती । कैसीचतुर्विधामुक्ती । कैसीआहेसहजस्थिती । हेंश्रव
णेंविणनकळे २३ नकळेषट्कर्माचरण । नकळेकैसेंपुरश्चरण । नकळेकैसेंउपासन । विधियुक्त २४
नानाव्रतेंनानादानें । नानातपेंनानासाधनें । नानायोगतीर्थाटणें । श्रवणेंविणनकळती २५ नानाविद्यापिंडदा
न । नानातत्वांचेंशोधन । नानाकळाब्रम्हज्ञान । श्रवणेंविणनकळे २६ अठराभारवनस्पती । एक्याजळेंप्रबळ
ती । एक्यारसेंउत्पत्ती । सकळजीवांची २७ सकळजीवांएकपृथ्वी । सकळजीवांएकरवी । सकळजीवांवर्त
वी । एकवायू २८ सकळजीवांएकपैस । जयासबोलिजेआकाश । सकळजीवांचावास । एकपरब्रह्मीं २९ तै
सेंसकळजीवांसमिळोन । सारएकाचिसाधन । तेंहेंजाणश्रवण । प्राणिमात्रांसी ३० नानादेशभाषामतें । भू
मंडळींअसंख्यातें । सर्वांसश्रवणापरतें । साधनचिनाहीं ३१ श्रवणेंघडेउपरती । बद्धाचेमुमुक्षुहोती । मुमुक्षूंचे
साधकअर्ती । नेंमेंसिचालती ३२ साधकांचेहोतीसिद्ध । अंगींबाणतांप्रबोध । हेंतोंआहेप्रसिद्ध । सकळांसठा
उकें । ठायींचेखळचांडाळ । तेचिहोतीपुंण्यशीळ । ऐसाहागुणतात्काळ । श्रवणाचा ३४ जोदुर्बुद्धिदुरा
त्मा । तोचिहोयपुंण्यात्मा । अगाधश्रवणाचामहिमा । बोलिलानवचे ३५ तीर्थव्रतांचीफळश्रुती । पुढेंहोणारसां
गती । तैसेंनव्हेहातीच्याहातीं । सप्रचीतश्रवणें ३६ नानारोगनानाव्याधी । तात्काळतोडिजेऔषधीं ।

१ प्राप्तहोते. २ स्थिर. ३ संसार. ४ सूर्य. ५ श्रवण कीर्तन इत्यादिक. ६ सलोकता, समीपता आदिकरून.

तैसीआहेश्रवणसिद्धी । अनुभवीजाणती ३७ श्रवणाचाविचारकळे । तरीचभाग्यश्रीप्रबळे । मुख्यपरमात्माआ
कळे । स्वानुभवासी ३८ यानांवजाणावेंमनन । अर्थालागींसावधान । निदिध्यासेंसमाधान । होतअसे
३९ बोलिल्याचाअर्थकळे । तरीचसमाधानमिळे । अकस्मातअंतरींबोळे । निःसंदेह ४० संदेहेंजन्माचेंमूळ
तेंश्रवणेहोयनिर्मूळ । पुढेंसहजचिप्रांजळ । समाधान ४१ जेथेंनाहींश्रवणमनन । तेथेंकैचेंसमाधान । मुक्तप
णाचेंबंधन । जेंडेंलपायीं ४२ मुमुक्षुसाधकअथवासिद्ध । श्रवणेंविणतोबद्ध । श्रवणमननेंशुद्ध । चित्तवृत्तिहोय
॥ ४३ ॥ जेथेंनाहींनित्यश्रवण । तेंजाणावेंविलक्षण । तेथेंसाधकेंएकक्षण । क्रमूंनयेसर्वथा ४४ जेथेंनाहींश्रवण
स्वार्थ । तेथेंकैंचाहोपरमार्थ । मागेंकेलेंतितुकेंव्यर्थ । श्रवणेंविणहोय ४५ तस्मात्श्रवणकरावें । साधनमनींध
रावें । नित्यनेमेंतरावें । संसारसागरीं ४६ सेविलेंचिसेवावेंअन्न । घेतलेंचिघ्यावेंजीवन । तैसेंश्रवणमनत ।
केलेंचकरावें ४७ श्रवणाचाअनादर । आळसकरीजोनर । त्याचाहोयअपहार । स्वहिताविषयीं ४८ आ
ळसाचेंसंरक्षण । परमार्थाचीबुडवण । याकारणेंनित्यश्रवण । केलेंचिपाहिजे ४९ आतांश्रवणकैसेंकरावें ।
कोण्यापंथासपावावें । पुढिलियेसमासींआघवें । सांगिजेल ५० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदश
केश्रवणनिरूपणंनामअष्टसःसमासः ८ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ
श्रीगणेशायनमः आतांश्रवणकैसेंकरावें । तेंहीसांगिजेलस्वभावें । श्रोतींअवधानद्यावे । एकचित्तें ॥ १ ॥
एकवक्तृत्वश्रवणींपडे । तेणेंझालेंसमाधानमोडे । केलानिश्चयविघडे । अकस्मात २ तेंवक्तृत्वत्यागावें । जेंमायि
कस्वभावें । तेथेंनिश्चयाच्यानावें । शून्याकार ३ एक्याग्रंथेंनिश्चयकेला । तोदुजयानेंउडविला । तेणेंसंशयचि
वाढला । जन्मवरी ४ जेथेंसंशयतुटती । होयआशंकानिवृत्ती । अद्वैतग्रंथपरमार्थी । श्रवणकरावे ५ जोमो
क्षाचाअधिकारी । तोपरमार्थपंथधरी । प्रीतिलागलीअंतरीं । अद्वैतग्रंथाची ६ जेणेंसांडिलाइहलोक । जोपर
लोकींचासाधक । तेणेंपाहावाविवेक । अद्वैतशास्त्रीं ७ जयासपाहिजेअद्वैत । तयापुढेंठेवितांद्वैत । तेणेंक्षोभलें

१ सांपडतो. २ हृदय. ३ संशय ४ स्पष्ट.५ समुद्र. ६ पाणी. ७ नाश. ८ सर्व. ९ लक्ष, वित्त. १० भाषण. ११ कान. १२ खोटें.

उठेचित्त । श्रोतयांचें ८ आवडीसारिखेंमिळे । तेणेंसुखचिउचंबळे । नाहींतरीकंटाळे । मानंसएकतां ९ ज्याचीउपासनाऐसी । त्यासिप्रीतिवाढेतैसी । तेथेंवर्णितांदुजयासी । प्रशस्तनवाटे १० प्रीतीचेंलक्षणऐसें । अंतरींउठेअनायासें । पाणीपाणवाटेजैसें । आपणचियांवे ११ तैसाजोआत्मज्ञानीनरातयासनावडेइतर । तेथेंपाहिजेसारासार । विचारणाते १२ तेथेंकुळदेवीभगवती । तेथेंपाहिजेसप्तशती । इतरदेवांचीस्तुती । कामानयेसर्वथा १३ घेतांअनंताच्याव्रता । तेथेंनलागेभगवद्गीता । साधुजनासिवार्ता । फळाशेचीनाहीं १४ वीरकंकणवालितां नाकीं । परितेशोभापावेनाकीं । जेथीलतेथेंआणिकीं । कामानयेसर्वथा १५ नानामाहात्म्येंबोलिलीं । जेथीलतेथेंवंद्यंझालीं । विपरीतकरूनवाचिलीं । तरीतेंविलक्षण १६ मल्लारिमाहात्म्यद्वारकेसी । द्वारकामाहात्म्यनेलेंकाशीसी । काशीमाहात्म्यव्यंकटेशीं । शोभानपावे १७ ऐसेंसांगतांअसेवाड । परीजेथीलतेथेंचिगोड । तैसीज्ञानियांसचाड । अद्वैतग्रंथाची १८ योगियांपुढेंआरोहण । परीक्षवंतांपुढेंपाषाण । पंडितापुढेंडफगाण । शोभानपावे १९ वेदज्ञापुढेंजती । निस्पृहापुढेंफळश्रुती । ज्ञानियापुढेंपोथी । कोकशास्त्राची २० ब्रह्मचर्यापुढेंनाचणी । रासक्रीडानिरूपणी । राजहंसापुढेंपाणी । ठेविलेंजैसें २१ तैसेंअंतार्निष्ठांपुढें । ठेविलेंशृंगारिदीपडें । तेणेंत्याचेंकैसेंवडे । समाधान २२ रायासरंकाचीआशा । तक्रसांगणेंपीयूषा । संन्याशासवोवसा । उच्छिष्टचांडाळीचा २३ कर्मनिष्ठावशीकरण । पंचाक्षरीयानिरूपण । तेथेंभंगेअंतःकरण । सहजचियाचें २४ तैसेपारमार्थिकजन । तयांसनसतांआत्मज्ञान । ग्रंथवाचितांसमाधान । होणारनाहीं २५ आतांअसोहेंबोलणें । जयासस्वहितकरणें तेणेंसदाविवरणें । अद्वैतग्रंथीं २६ आत्मज्ञानीएकचित्त । तेणेंपाहणेंअद्वैत । एकांतस्थळींनिवांत । समाधान २७ बहुतप्रकारेंपाहतां । ग्रंथनाहींअद्वैतापरता । परमार्थासितत्वतां । तारूंचकीं २८ इतरजेप्रापंचिक । हास्यविनोदनवरसिक । हितनव्हेतेंपुस्तक । परमार्थासी २९ जेणेंपरमार्थवाढे । अंगींअनुतापचढे । भक्तिसाधनआवडे । त्यानांवग्रंथ ३० जोऐकतांचगर्वेंगळे । कांतेभ्रांतीचमावळे । नातरएकसरेंवोळे । मनभगवंतीं

---

१ चित्त. २ दुसरें. ३ पूज्य. ४ आवड, प्रीति. ५ ब्रह्मानिष्ठ. ६ दरिद्र. ७ अमृत ८ उष्टं. ९ महार. १० परमार्थ स्वरूपीं आसक्त होणारे

३१ जेणेंहोयउपरंती । अवगुणंअवघेपालटती । जेणेंचुकेअधोगती । त्यानावग्रंथ ३२ जेणेंवारिष्टचडे । जेणेंपरोपकारघडे । जेणेंविषयवासनामोडे । त्यानावग्रंथ ३३ जेणेंपरत्रेंसाधन । जेणेंग्रंथेंहोयज्ञान । जेणेंहो इजेपावन । त्यानावग्रंथ ३४ ग्रंथबहुतअसती । नानाविधानेंफळश्रुती । जेथेंनुपजेविरक्ती । तोग्रंथचिनव्हे ३५ मोक्षेंविणफळश्रुती । तेदुराशेचीपोथी । एकतांएकतांपुढती । दुराशावाढे ३६ श्रवणींलोभउपजेल जेथें । विवेककैंचाअसेलतेथें । बैसलींदुराशेवींभूतें । तयाअधोगती ३७ एकोनीचफळश्रुती । पुढेंतरीपावों ह्मणती । तयाजन्मअधोगती । सहजचिजाहली ३८ नानाफळेंपक्षीखाती । तणेंचितयांहोततृप्ती । परीत्याच कोरांचेचित्तीं । अमृतवसे ३९ तैसेसंसारीमनुष्य । पाहेसंसाराचावास । परीजेभगवंताचेअंश । तेभगवंत इच्छिती ४० ज्ञानियांसपाहिजेज्ञान । भजकासपाहिजेभजन । साधकासपाहिजेसाधन । इच्छेसारिखें । ४१ परमार्थ्यासपाहिजेपरमार्थ । स्वार्थ्यासपाहिजेस्वार्थ । कृपणासपाहिजेअर्थ । मनापासूनी ४२ यो गियासपाहिजेयोग । भोगियासपाहिजेभोग । रोगीयासपाहिजेरोग । हरतीमात्रा ४३ कवीसपाहिजेप्रबंध । तार्किकासपाहिजेतर्कवाद । भाविकाससंवाद । गोडवाटे ४४ पंडितांसपाहिजेव्युत्पत्ती । विद्वानांसअध्ययन प्रीती । कळावंतांआवडती । नानाकळा ४५ हरिदासांआवडेकीर्तन । शुचिर्भूतांससंध्यास्नान । कर्मनिष्टांवि धिविधान । पाहिजेतें ४६ प्रेमळासपाहिजेकरुणा । दक्षतापाहिजेविचक्षणा । चातुर्यपाहिजेशाहाणा । आद रेंसी ४७ भक्तपाहेमूर्तिध्यान । संगीतपाहेताळज्ञान । रागज्ञानीतानमान । मूर्च्छनापाहे ४८ योगाभ्या सींपिंडज्ञान । तत्वज्ञानीतत्वज्ञान । नाडिज्ञानीमात्राज्ञान । पाहतसे ४९ कामिकपाहेकोकशास्त्र । चेटकीपाहे चेटकमंत्र । यंत्रीपाहेनानायंत्र । आदरेंसी ५० टवाळासिआवडेविनोद । उन्मत्तासनानाछंद ॥ तामसासअ प्रमाद ॥ गोडवाटे ५१ मूर्खहोयनादलुब्धी । निंदकपाहेउणीसंधी । पापीपाहेपापबुद्धी । लावूनअंगीं ५२ एकांपाहिजेरसाळ । एकांपाहिजेपाल्हाळ । एकांपाहिजेकेवळ । साबडीभक्ती ५३ आगमीपाहेआगम । शूर

१ वैराग्य. २ दोष. ३ नरकवास. ४ परलोकीं. ५ मिळतनाहीं. ६ विषय तृष्णा. ७ चकोर नामें पक्षी. ८ द्रव्य. ९ विषयी लोक.

पाहेसंग्रामं । एकपाहतीनानाधर्म । इच्छेसारिखे ५४ मुक्तपाहेमुक्तलीला । सर्वज्ञपाहेसर्वज्ञकळा । ज्योतिषीभ
विष्यपिंगळा । वर्णूपाहे ५५ ऐसेंसांगवेंतेंकिती । आवडीसारिखेंऐकती । नानापुस्तकेंवाचिती । सर्वकाळ ५६
परीपरत्रसाधनेंविण । ह्मणोनयेतेंश्रवण । जेथेंनाहींआत्मज्ञान । तयानांवकर्मणुक ५७ गोडीविणगोडपण
नाकेंविणसुलक्षण । ज्ञानेंविणनिरूपण । बोलोंचिनये ५८ आतांअसोहेंबहुत । ऐकावापरमार्थग्रंथ । परमार्थ
ग्रंथेंविणव्यर्थ । गाथागोवी ५९ म्हणोनिनित्यानित्यविचार । जेथेंबोलिलासारासार । तोचिग्रंथपैलपार । पा
ववीविवेकें ६० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशकेश्रवणनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । मिथ्यातेंचिझालेंसत्य । सत्यतेंचिझालेंअसत्य । मायाविभ्रमाचेंकृत्य । ऐसेंअसेपाहतां १
सत्यकळावयाकारणें । बोलिलींनानानिरूपणें । तरीउठेनाधरणें । असत्याचें २ असत्यअंतरींबिंबलें । नसांग
तांतेंदृढझालें । सत्यअसोनहरपलें । जेथीलतेथें ३ वेदशास्त्रेंपुराणेंसांगती । सत्याचानिश्चयकरिती । तरीनये
आत्मप्रचीती । सत्यस्वरूप ४ सत्यअसोनआच्छादलें । मिथ्याअसोनसत्यझालें । ऐसेंविपरीतवर्तलें ।
देखतदेखतां ५ ऐसीमायेचीकरणी । कळोंआलीतत्क्षणीं । संतसंगेंनिरूपणीं । विचारघेतां ६ मांगांझालें
निरूपण । देखिलेंआपणासिआपण । तेणेंबाणलीखूण । परमार्थाची ७ तेणेंसमाधानझालें । चि
त्तचैतन्यींमिळालें । निजरूपेंबोळखिलें । निजवस्तूसी ८ प्रारब्धेंटाकिलासंदेहो । बोधेंफिटलासंदेहो । आ
तांचिपडोअथवाराहो । मिथ्याकलेवर ९ ज्ञानियांचेंजेंशरीर । तेंमिथ्यात्वेंनिर्विकार । जेथेंपडेतेंचिसार । पु
ण्यभूमी १० साधुदर्शनेंपावनतीर्थ । पुरतीत्यांचेमनोरथ । साधुनयेतांजिणेंव्यर्थ । तयापुण्यक्षेत्राचें ११ पु
ण्यनदीचेंजेंतीर । तेथेंपडावेंहेंशरीर । हाइतरजनांचाविचार । साधुतोचिनित्यमुक्त १२ उत्तरायणतेंउत्तम ।
दक्षिणायनतेंअधम । हासंदेहींवसेभ्रम । साधुतोनिःसंदेही १३ शुक्लपक्षउत्तरायण । गृहींदीपदिवामरण ।
अंतींराहवेंस्मरण । गतिकारणें १४ इतुकेंनलगेयोगियासी । तोजिताचिमुक्तपुण्यराशी । तिळांजलीपापपु

१ युद्ध. २ परलोकीं. ३ भ्रमण. ४ अंतःकरण. ५ तत्वज्ञान. ६ झांकलें. ७ आत्मस्वरूप. ८ तत्वज्ञान. ९ शरीर.

ण्यांशीं । दीधलीतेणें १५ देहाचाअंतबराआला । देहसुखरूपगेला । त्यासम्हणतीधन्यझाला । अज्ञानजन १६ जनाचेंविपरीतमत । अंतींभेटतोभगवंत । ऐसेंकल्पूनघात । करितीआपुलास्वयें १७ जितांसार्थकना हींकेलें । व्यर्थआयुष्यनिघोनगेलें । मूळींधान्यचिनाहींपेरिलें । तेंउगवेलकैंचें १८ जरीकेलेंईश्वरभजन । त रीतोहोइजेपावन । जैसेंवेव्हारितांधान्य । राशीमाथालाभे १९ दीधल्याविणपाविजेना । पेरिल्याविणउगवेना ऐसेंहेंवाक्यजना । ठाउकेंचिआहे २० नकरितांसेवेच्याव्यापारा । स्वामीसह्मणणेंकोठेंमुशारा । तैसेंअंतींअभक्त नरा । स्वहितनघडे २१ जितांनाहींभगवद्भक्ती । मेल्याकैंचीहोईलमुक्ती । असोजेजेजैसेंकरिती । तेतेपावतीतैसें २२ एवंनकरितांभगवद्भजन । अंतींनहोइजेपावन । जरीआलेंबरवेंमरण । तरीभक्तिविणअधोगती २३ ह्मणोनसाधूनेंआपुलें । जीतअसतांचसार्थककेलें । शरीरकारणींलाविलें । धन्यत्यांचें २४ जेकांजीवन्मुक्तप्राणी त्यांचेंशरीरपडोरानीं । अथवापडोश्मशानीं । तरीधन्यझाले २५ साधूचादेहदुःखितपडला । अथवाश्वानां दिकींभक्षिला । हेंप्रशस्तनवाटेमनाला । मंदबुद्धीस्तव २६ अंतबरानव्हेचिह्मणोन । कष्टीहोतीइतरजन । परी तेबापुडेअज्ञान । नेणतीवर्म २७ जोजन्मलाचिनाहींठायींचा । त्यासमृत्युयेईलकैंचा । विवेकबळेंजन्ममृत्यूंचा । घोंटभरिलाजेणें २८ स्वरूपानुसंधानबळें । सगळीमायानाढळे । तयाचापारनकळे । ब्रह्मादिकांसी २९ तोजिताचिअसतांमेला । मरणासमारूनव्याला । जन्ममृत्यूनस्मरेत्याला । विवेकबळें ३० तोजनींदिसतोपरी वेगळा । वर्तताभासेनिराळा । दृश्यैपदार्थत्यानिर्मळा । स्पर्शीलाचिनाहीं ३१ असोऐसेसाधुजन । त्यांचेंवड लियाभजन । तेणेंभजनेंपावन । इतरजनहोती ३२ सद्गुरूचाजोअंकितसाधक । तेणेंकेलाचकरावाविवेक । विवेककेलियातर्क । पुढेंनिरूपणीं ३३ हेंचिसाधकासीनिरवणें । अद्वैतप्रांजळनिरूपणें । तुमचेंहिसमाधानबा णें । साधूचऐसें ३४ जोसंतांसशरणगेला । तोसंतचिहोऊनठेला । इतरजनाउपयोगाआला । कृपाळूपणें । ३५ ऐसेंसंतांचेंमाहिमान । संतसंगेंहोतेंज्ञान । सत्संगापरतेंसाधन । आणिकनाहीं ३६ गुरुभजनाचेनि

१ मनुष्य. २ मुक्त. ३ नरकवास. ४ ईश्वराचे सेवेस. ५ कुत्रा. ६ दुसरे. ७ डोळ्यांस प्रत्यक्ष दिसणारा. ८ दास, सेवक. ९ विचार.

धीरें । निरूपणाचेंनिविचारें । क्रियाशुद्धनिर्धारें । पाविजेपद ३७ परमार्थाचेंजन्मस्थान । तेंचिसद्गुरूचेंभजन ।
सद्गुरुभजनेंसमाधान । अकस्मातबाणे ३८ देहमिथ्याजाणोनिजीवें । याचेंसार्थकचिकरावें । भजनभावेंतो
षवावें । चित्तसद्गुरूचें ३९ शरणांगताचीवाहेचिंता । तोएकसद्गुरुदाता । जैसेंबाळकवाढवीमाता । नानायत्नें
करूनी ४० । । यस्यदेवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ । । म्हणोनसद्गुरूचेंभजन । जयासघडेतोचिधन्य । सद्गुरु
विणसमाधान । आणिकनाहीं ४१ सरलीशब्दाचीखटपट । आलाग्रंथाचाशेवट । तेथेंसांगीतलेंस्पष्ट । सद्गुरु
भजन ४२ सद्गुरुभजनापरतेंकांहीं । मोक्षदायकदुसरेंनाहीं । जयासनमनेंतेंही । अवलोकावीगुरुगीता ४३
तेथेंनिरूपिलेंबरवें । पार्वतीप्रतिसदाशिवें । याकारणेंसद्भावें । सद्गुरुचरणसेवावे ४४ जोयेग्रंथींचाविवेक । वि
वंचूनपाहेसाधक । तयाससांपडेएक । निश्चयज्ञानाचा ४५ ज्याग्रंथींबोलिलेंअद्वैत । तोह्मणूंनयेप्राकृत । स
त्यजाणावावेदांत । अर्थाविषयीं ४६ प्राकृतेंवेदांतकळे । सकळशास्त्रींपाहतांमिळे । आणिसमाधाननिवळे ।
अंतर्यामीं ४७ तेंप्राकृतह्मणोंनय । तेथेंज्ञानाचाउपाय । मूर्खासिहेंकळेकाय । मर्कटानारिकेळंजैसें ४८
आतांअसोहेंबोलणें । अधिकारपरत्वेंघेणें । शिंपीमधीलमुक्तउणें । ह्मणोनये ४९ जेथेंनेतिनेतिश्रुती । तेथें
नचलेभाषाव्युत्पत्ती । परब्रम्हआदिअंतीं । अनिर्वाच्य ५० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तमदशके
देहातीतनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ कर्म. २ निश्चय. ३ मोक्ष. ४ ज्यापुरुषाची. ५ जसी. ६ तसी, ७ शोधून. ८ तत्वज्ञान. ९ वानर. १० नारळ. ११ मोतीं. १२ वेद.

श्रीगणेशायनमः । । श्रोतींव्हावेंसावध । विमळज्ञानबाळबोध । गुरुशिष्यांचासंवाद । अतिसुगमपरियेसा १
नानाशास्त्रेंधांडोळितां । आयुष्यपुरेनासर्वथा । अंतरींसंशयाचीव्यथा । वाढोंचिलागे २ नानातीर्थेंथोरथोरें । सृ
ष्टिमध्येंअपारें । सुगमेंदुर्गमेंदुष्करें । पुण्यदायकें ३ ऐसींतीर्थेंसर्वहिकरी । ऐसाकोणरेसंसारीं । फिरेंजातां
जन्मवरी । आयुष्यपुरेना ४ नानातपेंनानादानें । नानायोगनानासाधनें । हींसर्वहिदेवाकारणें । करिजेतआ
हे ५ पावावयादेवाधिदेवा । बहुविधश्रमकरावा । तेणेंदेवठायींपडावा । हेंसर्वमत ६ पावावयाभगवंतातें ।
नानापंथनानामतें । तयादेवाचेंस्वरूपतें । कैसेंआहे ७ बहुतदेवसृष्टिवरी । त्यांचीगणनाकोणकरी । एकदेव
कोणेंपरी । ठायींपडेना ८ बहुविधउपासना । ज्याचीजेथेंपुरेकामना । तोतेथेंचिराहिलामना । सदृढकरूनी
९ बहुदेवबहुभक्त । इच्छाझालेअसक्त । बहुऋषिबहुमत । वेगळाले १० बहुनिवडितांनिवडेना । एकनि
श्चयवडेना । शास्त्रेंभांडतीपडेना । निश्चयठायीं ११ बहुतशास्त्रींबहुतभेद । मतामतांसिविरोध । ऐसाकरितां
विवाद । बहुतगेले १२ सहस्रांमध्येंकोणीएक । पाहेदेवाचाविवेक । परीत्यादेवाचेंकौतुक । ठायींनपडे १३ ठा
यींनपडेऐसेंह्मणतां । तेथेंचिलागलीअहंता । देवराहिलापरता । अहंतागुणें १४ आतांअसोहेंबोलणें । नाना
योगज्याकारणें । तोदेवकोण्यागुणें । ठायींपडे १५ देवकोणासह्मणावें । कैसेंतयासजाणावें । तेंचिबोलणेंस्व
भावें । बोलिजेल १६ जेणेंकेलेंचराचर । केलेसृष्टयादिव्यापार । सकळकर्तानिरंतर । नामजयाचे १७ जे
णेंकेल्यामेघमाळा । चंद्रबिंबींअमृतकळा । तेजदीधलेंरविमंडळा । जयादेवें १८ ज्याचीमर्यादासागरा । जे
णेंस्थापिलेंफणिवरा । जयाचेनिगुणेंतारा । अंतरिक्ष १९ ज्याचीखाणीचारीवाणी । चौऱ्यायशींलक्षयोनी ।
जेणेंनिर्मिलेलोकतिन्ही । तयानावदेव २० ब्रह्माविष्णुआणिहर । हेजयाचेअवतार । तोचिदेवहानिर्धार । नि
श्चयेंसी २१ देव्हारांचाउठोनिदेव । करूंनेणेसर्वजीव । तयाचेनिब्रह्मकटाव । निर्मिलानवचे २२ ठायींठा
यींदेवअसती । तिहींकेलीनाहींक्षिती । चंद्रसूर्यताराजीमूती । तयांचेनिनव्हे २३ सर्वकर्तातोचिदेव । पाहूंजा

१ फार सुलभ. २ दुःखें करून गमन करणेस कठीण. ३ पुष्कळ प्रकारचा. ४ आशा. ५ स्थिर. ६ विचार. ७ गर्व. ८ जग.

तांनिरवयव । ज्याचीकळालीलालाघव । नेणतीब्रह्मादिक २४ येथेंआशंकाउठिली । तीपुढिलियेसमासींफिटली । आतांवृत्तिसावधकेली । पाहिजेश्रोतीं २५ पैसअवकाशआकाश । कांहींचनाहींतेंभकाश । तयानिर्मळींवायूस । जन्मजाहला २६ वायुपासूनिझालावन्ही । वन्हिपासूनझालेंपाणी । ऐशीजयाचीकरणी । अघटितघडली २७ उदकापासूनसृष्टिझाली । स्तंभेंविणउभारली । ऐशीविचित्रकळाकेली । त्यानावदेव २८ देवेंनिर्मिलीहेक्षिती । तिचपोटींपाषाणेंहोती । तयासीचदेवम्हणती । विवेकहीन २९ जोसृष्टिनिर्माणकर्ता । तोयेसृष्टिपूर्वींहोता । मगहेतयाचीसत्ता । निर्माणझाली ३० कुलालपात्रपूर्वीआहे । पात्रकांहींकुलालनव्हे । तैसादेवपूर्वींचआहे । पाषाणनव्हेसर्वथा ३१ मृत्तिकेचेंसैन्यकेलें । कर्तेवेगळेराहिले । कार्यकारणएककेलें । तरीहोणारनाहीं ३२ तथापिहोईलपंचभौतिक । निर्गुणनव्हेकांहींएक । कार्यकारणांचाविवेक । भूतांपरतानाहीं ३३ अवघीसृष्टिजोकर्ता । तोएकसृष्टिहूनिपरता । तेथेंसंशयाचीवार्ता । काढूंचनये ३४ खांबसूत्रींचबाहुली । जेणेंपुरुषेंनाचविली । तोचिबाहुलीहेबोली । घडेकेवीं ३५ छायामंडपींचीसेना । सृष्टिसारिखीरचना । सूत्रेंचाळीपरीतोनाना । व्यक्तिनव्हे ३६ तैसासृष्टिकर्तादेव । परीतोनव्हेसृष्टिभाव । जेणेंकेलेनानाजीव । तोजीवकैसेनी ३७ जेंजयाकरणेंपडे । तोतेंनोहेकैसेंघडे । म्हणोनिवायांचिबापुडे । संदेहींपडती ३८ सृष्टिऐसेंचिस्वभावें । गोपुरनिर्मिलेंबरवें । परीतोगोपुरकर्तानव्हे । निश्चयेंसी ३९ तैसेंजगनिर्मिलेंजेणें । तोवेगळापूर्णपणे । एकम्हणतीमूर्खपणें । जगतोचिजगदीश ४० एवंजगदीशतोवेगळा । जगनिर्माणज्याचीकळा । तोसर्वांमध्येंनिराळा । असोनिसर्वीं ४१ म्हणोनिभूतांचाकर्दम । त्यासिअलिप्तआत्माराम । अविद्यागुणेंमायाभ्रम । सत्यचिवाटे ४२ मायोपाधिजगडंबर । आहेसर्वहिसाचार । ऐसाविपरीतविचार । कोठेंचिनाहीं ४३ म्हणोनिजगमिथ्यासाचआत्मा । सर्वांपरजोपरमात्मा । अंतरबाह्यअंतरात्मा । व्यापूनिअसे ४४ तयासम्हणावेंदेव । येरहेंअवघेंचिवाव । ऐसाआहेअंतरभाव । वेदांतींचा ४५ पदार्थवस्तुनाशवंत । हेंतोंअनुभवास । या

१ अग्नि. २ पृथ्वी. ३ दगड. ४ कुंभार. ५ उत्पन्न करणारा. ६ पात्र रूपी कार्य. ७ कारण रूपी मृत्तिका. ८ पंचमहाभूतें.

कारणेभगवंत । पदार्थावेगळा ४६ देवनिर्मळआणिअचळ । शास्त्रेंबोलतीसकळ । तयानिश्चळासचंचळ । ह्मणोनयेसर्वथा ४७ देवआलादेवगेला । देवउपजलादेवमेला । ऐसेंबोलतांदुरिताला । कायउणें ४८ जन्ममरणांचीवार्ता । देवासलागेसर्वथा । देवअमरजयाचीसत्ता । त्यासमृत्युकैसेनी ४९ उपजणेंआणिमरणें । येणेंजाणेंदुःखभोगणें । हेंत्यादेवाचेंकरणें । तोकारणावेगळा ५० अंतःकरणपंचप्राण । बहुतत्वींपिंडज्ञान । यासर्वांसआहेचळण । ह्मणोनिदेवनव्हती ५१ एवंकल्पनेरहित । तयानावभगवंत । तेथेंदेवपणाचीमात । भासतनाहीं ५२ तंवशिष्यैंआक्षेपिलें । तरीहेंकैसेंब्रह्मांडझालें । कर्तेपणेंकारणपडिलें । कार्यामध्यें ५३ द्रष्टेपणेंद्रष्टादृश्यीं । जेंसांपडेअनायासीं । कर्तेपणेंनिर्गुणासी । गुणतैसे ५४ ब्रह्मांडकर्ताकवण । कैसीत्याचीवोळखण । देवसगुणकींनिर्गुण । मजनिरूपावा ५५ एकह्मणतीत्याब्रह्मातें । इच्छामात्रेंसृष्टिकरितें । सृष्टिकरतेंत्यापरतें । कोणआहे ५६ आतांअसोहेबहुबोली । सकळमायाकोठूनिझाली । तेहेआतांनिरूपिली । पाहिजेस्वामी ५७ ऐसेंऐकूनवचन । वक्ताह्मणेसावधान । पुढिलियेसमासींनिरूपण । सांगिजेल ५८ ब्रह्मींमायाकैसीझाली । पुढेंअसेनिरूपिली । श्रोतींवृत्तिसावधकेली । पाहिजेआतां ५९ पुढेंहेंचिनिरूपण । विशदकेलेंश्रवण । जेणेंहोयसमाधान । साधकांचें ६० । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेदेवदर्शननिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागांश्रोतींआक्षेपिलें । तेंपाहिजेनिरूपिलें । निरवयवींकैसेंझालें । चराचर १ याचें ऐसेंप्रतिवचन । ब्रह्मजेंकांसनातन । तेथेंमायामिथ्याभान । विवर्तरूपभासे २ आदिएकपरब्रह्म । नित्यमुक्तअक्रियपरम । तेथेंअव्याकृतसूक्ष्म । जाहलीमूळमाया ३ ॥ ॥ श्लो० ॥ ॥ आद्यमेकंपरंब्रह्मनित्यमुक्तमविक्रियम् । तस्यमायासमावेशोजीवमव्याकृतात्मकम् १ एकब्रह्मनिराकार । मुक्तअक्रियनिर्विकार । तेथेंमायावोडंबेर । कोठूनिजाहली ४ ब्रह्मअखंडनिर्गुण । तेथेंइच्छाधरींकोण । निर्गुणींसगुणेंविण । इच्छानाहीं ५

१ स्थिर. २ दोष. ३ स्पष्ट. ४ भोंवरा. ५ कर्मरहित. ६ पसारा.

मूळींअसेचिनासगुण । ह्मणोनिनामेंनिर्गुण । तेथेंझालेंसगुण । कोणेपरी ६ निर्गुणचिगुणाआलें । ऐसेंजरी अनुवादलें । लागोंपाहेयेणेंबोलें । मूर्खपण ७ एकह्मतीनिरवयव । करूनअकर्तातोदेव । त्याचीलीलाबापुडेजीव । कायजाणती ८ एकह्मणतीतोपरमात्मा । कोणजाणेत्याचामहिमा । प्राणींबापुडाजीवात्मा । कायजाणे ९ उगाचमहिमासांगती । शास्त्रार्थअवघाचलोपिती । बळेंचनिर्गुणासह्मणती । करूनिअकर्ता । १० मूळींनाहींकर्तव्यता । कोणकरूनिअकर्ता । कर्ताअकर्ताहेवार्ता । समूळमिथ्या ११ जेंठायींचेंनिर्गुण । तेथेंकैचेंकर्तेपण । तरीहेइच्छाधरीकोण । सृष्टिरचावयाची १२ इच्छापरमेश्वराची । ऐसीयुक्तिबहुतेकांची । परीत्यानिर्गुणासइच्छाकैंची । हेंकळेना १३ तरीहेंइतुकेंकोणेंकेलें । किंवाआपणचिझालें । देवेंविणउभारलें । कोणेपरी १४ देवेंविणझालेंसर्व । ममदेवासकैंचाठाव । येथेंदेवाचाअभाव । दिसोनआला १५ देवम्हणोंसृष्टिकर्ता । तरीयेऊंपाहेसगुणता । निर्गुणपणाचीवार्ता । देवाचीबुडाली १६ देवठायींचानिर्गुण । तरीसृष्टिकर्ताकोण । कर्तेपणाचेंसगुण । नाशवंत १७ येथेंपडिलाकींविचार । कैसेंझालेंचराचर । मायाह्मणोंस्वतंत्र । तरीहेंविपरीतादिसे १८ मायाकोणीनाहींकेली । हेआपणचिविस्तारली । ऐसेंबोलतांबुडाली । देवाचीवार्ता १९ देवनिर्गुणस्वतःसिद्ध । त्यासिमायेसिकायसंबंध । ऐसेंबोलतांविरुद्ध । दिसोनआलें २० सकळकांहींकर्तव्यता । आलीमायेच्यामाथां । तरीभक्तांसिउद्धरिता । देवनाहींकीं २१ देवेंविणनुसतीमाया । कोणनेईलविलया । आह्मांभक्तांससांभाळाया । कोणीचनाहीं २२ ह्मणोनिमायास्वतंत्र । ऐसानघडेकींविचार । मायेसिनिर्मितासर्वेश्वर । तोएकचिआहे २३ तरीकैसाआहेईश्वर । मायेचाकैसाविचार । तरीहेंआतांसविस्तर । बोलिलेंपाहिजे २४ श्रोतींव्हावेंसावधान । एकाग्रकरूनियांमन । आतांकथानुसंधान । सावधऐका २५ ऐकेआशंकेचाभाव । जनींवेगळालेअनुभव । तेहिबोलिजेतीसर्व । यथानुक्रमें २६ एकह्मणतीदेवेंकेली । ह्मणोनिहेविस्तारली । देवासइच्छानसतीझाली । तरीहेमायाकैंची २७ एकह्मणतीदेवनिर्गुण । तेथेंइ

१ साकार. २ निराकार. ३ हस्तपादादि अवयव रहित. ४ कर्तृत्व शक्ति. ५ व्यर्थ. ६ जग, विश्व.

च्छाकरीकोण । मायामिथ्याहेआपण । जाहलीचनाहीं २८ एकह्मणतीप्रत्यक्षदिसे । तयेसिनाहींम्हणतांकैसें मायाहेअनादिअसे । शक्तिईश्वराची २९ एकह्मणतीसाचअसे । तरीहेज्ञानेंकैसीनिरसे । साचासारिखीच दिसे । परीहेमिथ्या ३० एकह्मणतीमिथ्यास्वभावें । तरीसाधनकासयाकरावें । भक्तिसाधनबोलिलेंदेवें । मायात्यागाकरणें ३१ एकह्मणतीमिथ्यादिसतें । भयअज्ञानसन्निपातें । साधनऔषधघेइजेतें । परीतेंदृश्य मिथ्या ३२ अनंतसाधनेंबोललीं । नानामतेंआंबावलीं । तरीमायानवचेत्यामिळी । मिथ्याकैसीह्मणावी । ३३ मिथ्याबोलेयोगवाणी । मिथ्यावेदशास्त्रींपुराणीं । मिथ्यानानानिरूपणीं । बोलिलीमाया ३४ मायामिथ्याम्हणतांगेली । हेवार्तानाहींऐकिली । मिथ्याम्हणतांचळागली । समागमें ३५ जयाचेअंतरींअज्ञान नाहींवोळखिलेसर्ज्जन । तयासमायामिथ्याभानें । सत्याचिवाटे ३६ जेणेंजैसानिश्चयकेला । तयासितैसाच फावला । पाहेतोचिदिसेबिंबला । तैसीमाया ३७ एकम्हणतीमायाकैंची । आहेतेंसर्वब्रम्हची । थिजल्यावि घुरल्याघृतांची । ऐक्यतानमोडे ३८ थिजलेंआणिविरघुलें । हेंस्वरूपींनाहींबोलिलें । साहित्यभंगलेंयेणेंबोलें ह्मणतीएक ३९ एकह्मणतीसर्वब्रह्म । हेंनकळेज्यासवर्म । तयाचेअंतरींचाभ्रम । गेलाचिनाहीं ४० एकम्हणतीएकचिदेव । तेथेंकैंचेंआणिलेंसर्व । सर्वब्रह्महेंअपूर्व । आश्चर्यवाटे ४१ एकह्मणतीएकचिस्वरें । तेथेंनाहींदुसरें । सर्वब्रह्मयेणेंप्रकारें । सहजाचिजाहलें ४२ सर्वमिथ्याएकसरें । उरलेंतेंचिब्रम्हखरें । ऐसींवाक्येंशास्त्राधारें । बोलतीएक ४३ अलंकारआणिसुवर्ण । तेथेंनाहींभिन्नपण । आटाआटीव्यर्थशिण । ह्मणतीएक ४४ हीउपमाएकदेशी । कैसीसाहेलवस्तूसी । वर्णव्यक्तअव्यक्तासी । साम्यतानघडे ४५ सुवर्णींदृष्टिघालितां । मूळींचआहेव्यक्तता । अलंकारसोनेंपाहतां । सोनेंचिअसे ४६ मूळींसोनेंचिव्यक्त । जडएकदेशिपीतं । पूर्णास अपूर्णाचादृष्टांत । केवींघडे ४७ दृष्टांततितकाएकदेशी । देणेंलागेकळायासी । सिंधुआणिलहरीसी । भिन्नत्व कैंचें ४८ उत्तममध्यमकनिष्ठ । एकादृष्टांतेंकळेस्पष्ट । एकादृष्टांतेंनष्ट । संदेहवाटे ४९ कैंचासिंधुकैंचील

१ खरी. २ दृष्टिगोचर होणारें त्रैलोक्य. ३ अंतःकरण. ४ साधु. ५ आभास. ६ घट्ट व पातळ. ७ तूप. ८ स्पष्ट. ९ पिवळें, सोनें.

हरी । अचळासचंचळाचीसरी । साचेंऐसीवोडंबरी । मानूंचनये ५० वोडंबरीहेकल्पना । नानाभासदाखवी जना । येरव्हींहेंजाणा । ब्रह्मचिअसे ५१ ऐसावादएकमेकां । लागतांराहिलीआशंका । तेचिआतांपुढेंऐका । सावधहोउनी ५२ मायामिथ्याकळोंआली । परीतेब्रह्मींकैसीझाली । म्हणावीतेनिर्गुणेंकेली । तरीतेमूळींच मिथ्या ५३ मिथ्याशब्दींकांहींचनाहीं । तेथेंकेलेंकोणेंकाई । कारणेंनिर्गुणाचाठायीं । हेंहिअघटित ५४ कर्ताठायींचाअरूप । केलेंतेंहिमिथ्यारूप । तथापिफेडूंआक्षेप । श्रोतयांचा ५५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेआशंकानिरूपणंनामाद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । अरेजेंझालेंचिनाहीं । त्याचीवार्तापुसशीकाई । तथापिसांगोंजेणेंकांहीं । संशयनुरे १ दोरीकरितांभुजंग । जळाकरितांतरंग । मार्तंडाकरितांचांग । मृगजळवाहे २ कल्पनेकरितांस्वप्नदिसे । शिंपीकरितांरूपेंभासे । जळाकरितांगारवसे । निमिषएक ३ मातीकरितांभिंतीझाली । सिंधुकरितांलहरीआली । तिळाकरितांपुतळी । दिसोंलागे ४ सोन्याकरितांअलंकार । तंतुकरितांझालेंचीरं । कांसवाकरितांविस्तार । हातांपांयांचां ५ तूपहोतेंतरीथिजलें । तरिकरितांमिठझालें । बिंबाकरितांबिंबझालें । प्रतिबिंब ६ पृथ्वीकरीतांझालेंझाड । झाडाकरितांछायावाड । धातुकरितांपवाड । उंचनीचवर्णाचा ७ आतांअसोहेदृष्टांत । अद्वैतासकैंचेंद्वैत । द्वैतेंविणअद्वैत । बोलोंचनये ८ भासाकरितांभासभासे । दृश्याकरितांदृश्यदिसे । अदृश्यासउपमानसे । म्हणोनिनिरुपम ९ कल्पनेविरहितहेत । दृश्यावेगळादृष्टांत । द्वैतावेगळेंअद्वैत । कैसेंजाहलें १० विचित्रभगवंताचीकरणी । वर्णवेनासहस्रफणी । तेणेंकेलीउभवणी । अनंतब्रह्मांडांची ११ परमात्मापरमेश्वर । सकळकर्ताजोईश्वर । तयापासूनिविस्तार । सकळजाहला १२ ऐसींअनंतनामेंधरी । अनंतशक्तिनिर्माणकरी । तोचिजाणावाचतुरीं । मूळपुरुष १३ त्यामूळपुरुषाचीवोळखण । तेमूळमायाचआपण । सकळकाहींकर्तेंपण । तेथेंचिआलें १४ । श्लोक । । कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते । हेंउघडबोलतांनय । मोडोंपाहतोउपाय ।

१ बरोबरी. २ खरें. ३ संदेह. ४ सर्प. ५ लाटा. ६ सूर्य. ७ वस्त्र. ८ हजार आहेत फणा ज्यास तो सहस्रफणी (शेष.)

येन्हवींपाहतांकाय । साचआहे १५ देवापासूनसकळझालें । हेंसर्वांसमानलें[1] । परीत्यादेवासवोळखिलें । पाहिजेकीं १६ सिद्धाचेंजेंनिरूपण । तेंसाधकांनमनेंजाण । पक्कनाहींअंतःकरण । म्हणोनियां १७ अवि द्यागुणेंबोलिजेजीव । मायागुणेंबोलिजेशिव । मूळमायागुणेंदेव । बोलिजेतो १८ ह्मगोनिकारणमूळमाया । अनंतशक्तिधरावया । तेथींचाअर्थजाणावया । अनुभवीपाहिजे १९ मूळमायातोचिमूळपुरुष । तोचिसर्वां चाईश । अनंतनामीजगदीश । तयासीचबोलिजे २० अवघीमायाविस्तारली । परीहेंनिःशेषनाथिली । ऐ शीयावचनाचीखोली । विरळाजाणें २१ ऐसेंअनिर्वाच्यबोलिजे । परीहेंस्वानुभवेंजाणिजे । संतसंगेंविणनुम जे । कांहींकेल्या २२ मायातोचिमूळपुरुष । साधकांनमनेहेंनिःशेष । परीअनंतनामीजगदीश । कोणासह्म णावें २३ नामरूपमायेसलागलें । तरीहेंबोलणेंनीटचिझालें । तेथेंश्रोतींअनुमानिलें । कासयासी २४ आतां असोहेसकळबोली । मागीलआशंकाराहिली । निराकारींकैशीझाली । मूळमाया २५ दृष्टिबंधनमिथ्यासक ळ । परीतोकैसाझालाखेळ । हेंअवघेंनिवळ । करूनिदाऊं २६ आकाशअसतांनिश्चळ । मध्येंझालावायुचंच ळ । तैसीजाणावीकेवळ । मूळमाया २७ रूपवायूचेंझालें । तेणेंआकाशभंगलें । ऐसेंहेंसत्यमानिलें । नवचे कींकदा २८ तैसीमूळमायाझाली । आणिनिर्गुणतासंचली । येणेंदृष्टांतेंतुटली । मागीलआशंका २९ वा युनव्हेपुरातन । तैसीमूळमायाजाण । साचह्मणतांपुनःलीन । होतअसे ३० वायुरूपेंकैसाआहे । तैसीमूळमा यापाहे । असेपरीतेनलाहे । रूपतयेचें ३१ वायुसत्यह्मणोंजातां । परीतोनयेदाखवितां । तयाकडेपाहोंजा तां । धुळीचदिसे ३२ तैसीमूळमायाभासे । भासेपरीतेनदिसे । पुढेंविस्तारलीअसे । मायाआविद्यां ३३ जै सेंवायूचेनियोगें । दृश्यउडेगगनमार्गें । मूळमायेच्यासंयोगें । तैसेंजग ३४ गगनींआभाळनाथिलें । अकस्मातउ द्भवलें । मायेचेनिगुणेंझालें । तैसेंजग ३५ नाथिलेंचिगगननव्हतें । अकस्मातआलेंतेथें । तैसेंदृश्यझालेंयेथें । तैसियापरी ३६ परीतयाआभाळाकरितां । गगनाचीगेलीनिश्चळता । वाटेपरीतत्वतां । तैसेंचिआहे ३७ तै

१ संशय. २ अज्ञान. ३ आकाश.

सेंमायेकरितांनिर्गुण । वाटेझालेंसगुण । परीतेंपाहतांसंपूर्ण । जैसेंतैसें ३८ आभाळआलेंआणिगेलें । तरीग
गनतेंसंचलें । तैसेंगुणानाहींआलें । निर्गुणब्रह्म ३९ नभमाथांलागलेंदिसे । परीतेंजैसेंतैसेंअसे । तैसेंजाणावें
विश्वासें । निर्गुणब्रह्म ४० उर्ध्वपाहतांआकाश । नीलिंमादिसेसावकाश । परीतोजाणिजेमिथ्याभास । भा
सलाअसे ४१ आकाशपालथेंघातलें । चहूंकडेआटोपलें । वाटेविश्वाप्रकोंढिलें । परीतेंमोकळेंचिअसे ४२
पर्वतींनिळारंगादिसे । परीतोतयालागलानसे । अलिप्तजाणावेंतैसें । निर्गुणब्रम्ह ४३ रथधांवतांपृथ्वीचंचळ ।
वाटेपरीतेअसेनिश्चळ । तैसेंपरब्रह्मकेवळ । निर्गुणजाणावें ४४ आभाळाकरितांतोमयंक । वाटेधांवतोनिःशं
क । परीतेंअवघेंमायिकं । आभाळचळे ४५ जळअथवाअग्निज्वाळ । तेणेंकंपितदिसेअंतराळ । वाटेपरीतेंनि
श्चळ । जैसेंतैसें ४६ तैसेंस्वरूपहेंसंचलें । असतांवाटेगुणांआलें । ऐसेंकल्पनेंनेंसिगमलें । परीतेंमिथ्यां ४७
दृष्टिबंधनाचाखेळ । तैसीहेमायाचंचळ । वस्तुशाश्वतानिश्चळ । जैसीतैसी ४८ तैसीवस्तुनिरवयव । मायादा
खवीअवयव । इचाऐसाचिस्वभाव । नाथिलीचिहे ४९ मायापाहतांमूळींचनसे । परीहेसाचाऐसीभासे । उ
द्भवेआणिनिरसे । आभाळजैसें ५० ऐसीमायाउद्भवली । वस्तुनिर्गुणसंचली । अंहंऐसीस्फूर्तिझाली । तेचि
माया ५१ गुणमायेचेपवाडे । निर्गुणींहेंकांहींचनघडे । परीहेंघडेआणिमोडे । स्वस्वरूपीं ५२ जैसीदृष्टितर
ळली । तेणेंसेनाचभासली । पाहतांआकाशींचझाली । तरीतेंमिथ्या ५३ मिथ्यामायेचाखेळ । उद्भवबोलि
लासकळ । नानातत्वांचापाल्हाळ । मांडूनियां ५४ तत्वेंमूळींचआहेती । ओंकारवायूचीगती । तेथींचाअर्थ
जाणती । दक्षज्ञानी ५५ मूळमायेचेंचळण । तेंचिवायूचेंलक्षण । सूक्ष्मतत्वेंतेचिजाण । जडत्वपावली ५६
ऐसींपंचमहाभूतें । पूर्वींहोतींअव्यक्तें । पुढेंझालींव्यक्तें । सृष्टिरचनेंसी ५७ मूळमायेचेंलक्षण । तेंचिपंचभौ
तिकजाण । तेंचिपाहतांलक्षून । सूक्ष्मदृष्टीं ५८ आकाशींवायुविण । इच्छाशब्दकरीकोण । इच्छाशक्तितेचि
जाण । तेजस्वरूप ५९ मृदुपणतेंचिजळ । जडत्वपृथ्वीकेवळ । ऐसीमूळमायासकळ । पंचभौतिकजाणावी

१ साकार. २ वर. ३ नीलवर्ण. ४ स्थिर. ५ मायेपासून झालेलें तें मायिक–खोटें. ६ आकृतीस. ७ व्यर्थ. ८ स्थिर. ९ मी.

६० एकएकाभूतापोटीं । पंचभूतांचीराहाटी । सर्वकळेसूक्ष्मदृष्टीं । घालूनपाहतां ६१ पुढेंजडत्वासआली । तरीअसतीकालवली । ऐसीमायाविस्तारली । पंचभौतिक ६२ मूळमायापहातांमूळीं । अथवाअविद्याभूमंडळीं । स्वर्गमृत्युपाताळीं । पांचचिभूतें ६३ । । श्लोक । । स्वर्गेमृत्यौचपातालेयत्किंचित्सचराचरं । सर्वंतत्पांचभौतिकंयषष्ठंकिंचिन्नदृश्यते । टीका । सत्यस्वरूपआदिअंतीं । मध्येंपंचभूतेंवर्तती । पंचभौतिकजाणिजेश्रोतीं । मूळमाया ६४ जेथेंउठलीआशंका । सावधहोऊनऐका । पंचभूतेंझालींएका । तमोगुणापासूनी ६५ मूळमायागुणापरती । तेथेंभूतेंकैचींहोतीं । ऐसीआशंकाश्रोतीं । घेतलीमागां ६६ ऐसेंश्रोतींआक्षेपिलें । संशयासउभेंकेलें । याचेंउत्तरदीधलें । पुढिलियेसमासीं ६७ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेसूक्ष्मआशंकानिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मागीलआशंकेचेंमूळ । आतांहोईलप्रांजळ । वृत्तिकरावीनिवळ । निमिषएक १ ब्रह्मीं मूळमायाझाली । तिच्यापोटींगुणमायाआली । मगतेगुणासप्रसवली । ह्मणोनिगुणक्षोभिणी २ पुढेंतिंजपासावकोण । सत्वरजतमोगुण । तमोगुणापासूननिर्माण । जाहलींपंचभूतें ३ ऐसींभूतेंउद्भवलीं । पुढेंतत्वेंविस्तारलीं । एवंतमोगुणापासूनझालीं । पंचमहाभूतें ४ मूळमायागुणापरती । तेथेंभूतेंकैचींहोतीं । ऐशीआशंकाश्रोतीं घेतलीमागें ५ आणिकएकएकेंभूतीं । पंचभूतेंआसती । तेहिआतांकैशीस्थिती । प्रांजळकरूं ६ सूक्ष्मदृष्टीचेंकौतुक । मूळमायापंचभौतिक । श्रोतींविमळविवेक । केलापाहिजे ७ आधिभूतेंतोंजाणावीं । रूपेंकैसींवोळखावीं । मगतींशोधूनपाहावीं । सूक्ष्मदृष्टीं ८ वोळखीनाहींअंतरीं । तेवोळखावीकोणेपरी । म्हणोनिवोळखीचतुरीं । नावेंकपरिसावी ९ जेंजेंजडआणिकठिण । तेंतेंपृथ्वीचेंलक्षण । मृदुआणिवोलेपण । तितुकेंआप १० जेंजेंउष्णआणिसतेज । तेंतेंजाणावेंवैतेज । आतांवायुहिसहज । निरूपिजेल ११ चैतन्यआणिचंचळ । तोहावायूचिकेवळ । शून्यअवकाशनिर्मळ । आकाशजाणावें १२ ऐशींपंचमहाभूतें । ओळखीधरावी

१ वागणुक. २ मनुष्यलोक. ३ पंचभूतांपासून झालेलें. ४ दिसत नाहीं. ५ स्पष्ट. ६ गुणाचा क्षोभ करणारी. ७ स्पष्ट. ८ विचार.

संकेतें। आतांएकींपंचभूतें। सावधऐका १३ जेत्रिगुंणाहूनिपर। त्याचासूक्ष्मविचार। यालागींअतितत्प र। होऊनिऐका १४ सूक्ष्मआकाशींकैसीपृथ्वी। तेचिआधींनिरूपावी। येथेंधारणाधरावी। श्रोतेजनीं १५ आकाशह्मणजेअवकाशशून्य। शून्यह्मणिजेतेंअज्ञान। अज्ञानह्मणिजेजडत्वजाण। तेचिपृथ्वी १६ आकाशस्व येंआहेमृद। तेंचिआपस्वतःसिद्ध। आतांतेजहिविशदं। करूनदाऊं १७ आज्ञानेंभासलाभास। तोचितेजाचा प्रकाश। आतांवायुसावकाश। साकल्यसांगों १८ वायुआकाशानाहींभेद। आकाशाइतुकाअसेस्तब्ध। तथापिआकाशींनिरुद्ध। तोचिवायू १९ आकाशींआकाशमिसळलें। हेंतोंनलगेचिबोलिलें। येणेंप्रकारेंनिरू पिलें। आकाशपंचभूत २० वायुमध्येंपंचभूतें। तिंहिंऐकाएकचित्तें। बोलिजतीसमस्तें। यथान्वयें २१ ह लुफुलतरीजड। हलुवारातरीनिबिड। वायुलागतांकडाड। मोडतीझाडें २२ तोलेविणझाडमोडे। ऐसेंहेंकाहीं चनघडे। तोलतोचितयेजडे। पृथ्वीचाअंश २३ येथेंश्रोतेआशंकाघेती। तेथेंकैंचींझाडेंहोती। झाडेंनव्हतीतरी शक्ती। कठिणरूपआहे २४ वन्हिस्फुलिंगलहान। कांहींतरीअसेउष्ण। तैसेंसूक्ष्मींजडपण। सूक्ष्मरूपें २५ मृदुपणतेंचिआप। भासेतेजाचेंस्वरूप। वायुतेथेंचंचळरूप। सहजचिआहे २६ सकळांसमिळोनआकाश। सहजचिआहेअवकाश। पंचभूतांचेअंश। वायुमध्येनिरूपिले २७ आतांतेजाचेंलक्षण। भासलेंपरीतेंचिक ठिण। तेजींऐसीवोळखण। पृथ्वीयेची २८ भासलाभासवाटेमृद। तेजींआपतेंचिप्रसिद्ध। तेजींतेजस्वतःसि द्ध। सागणेंनलगे २९ तेजींवायुचंचळ। तेजींआकाशनिश्चळ। तेजींपंचभूतेंसकळ। निरूपिलीं ३० आतांआपाचेंलक्षण। आपतेजींमृदुपण। मृदुपणतेंकठिण। तेचिपृथ्वी ३१ आपेंआपसहजचिअसे। तेजमृदु पणेंभासे। वायुस्तब्धपणेंदिसे। मृदुत्वाअंगीं ३२ आकाशनलगेसांगावें। तेंव्यापकचिस्वभावें। आणिपंच भूतांचींनावें। सूक्ष्मेंनिरूपिलीं ३३ आतांपृथ्वीचेंलक्षण। कठिणपृथ्वीआपजाण। कठिणत्वींमृदुपण। तेंचि आप। ३४ कठिणत्वाचाजोभास। तोचितेजाचाप्रकाश। कठिणत्वींनिरोधांश। तोचिवायु ३५ आका

१ सत्व. रज. तम. हे तीन गुण. २ बुद्धी ३ नव्हे जें ज्ञान तें अज्ञान. ४ स्पष्ट. ५ संपूर्ण.

शसकळांसव्यापक । हातोंप्रगटचिविवेक । आकाशींचकांहींएक । भासभासे ३६ आकाशतोडितांतुटेना । आकाशफोडितांफुटेना । आकाशपरतेंहोइना । तिळमात्र ३७ असोआतांपृथ्वीआंत । दाविलाभूतांचासंकेत । एकेभूतींपंचभूत । तेंहेंनिरूपिलें ३८ परीहेंआहाचपाहतांनातुडे । बळेंचपोटींसंदेहपडे । भ्रांतिरूपेंअहंताचढे । अकस्मात ३९ सूक्ष्मदृष्टीनेंपाहतां । वायूचिवाटेतत्वतां । सूक्ष्मवायूशोधूंजातां । पंचभूतेंदिसती ४० एवंपंचभौतिकपवनें । तेचिमूळमायाजाण । मायाआणिसूक्ष्मत्रिगुण । तेंचिपंचभौतिक ४१ भूतेंगुण मेळविजे । त्यांसिअष्टधाबोलिजे । पंचभौतिकजाणिजे । अष्टधाप्रकृती ४२ शोधूनपाहिल्याविण । संदेहधरणेंमूर्खपण । याचीपाहावीवोळखण । सूक्ष्मदृष्टीं ४३ गुणापासूनभूतें । पावलींस्पष्टदशेतें । जडत्वायेऊनि समस्तें । तत्वेंजाहलीं ४४ पुढेंतत्वाविवेंचना । पिंडब्रम्हांडतत्त्वरचना । बोललीसेतेजना । प्रगटचिआहे ४५ हाभूतकर्दमबोलिला । सूक्ष्मसंकेतेंदाविला । ब्रह्मगोळउभाराहिला । तत्पूर्वीं ४६ याब्रह्मांडापैलिकडीलगोष्टी । जैंझालीनह्वतीसृष्टी । मूळमायासूक्ष्मदृष्टीं । वोळखावी ४७ सप्तकंचुकप्रचंड । झालेंनह्वतेंब्रह्मांड । मायाअविद्येचेंबंड । ऐलीकडे ४८ ब्रह्माविष्णूमहेश्वर । हाऐलीकडीलविचार । पृथ्वीमेरूसप्तसागर । ऐलीकडे ४९ नानालोकनानास्थानें । चंद्रसूर्यतारांगणें । सप्तद्वीपेंचौदाभुवनें । ऐलीकडे ५० शेषकूर्मसप्तपाताळ । एकवीसस्वर्गअष्टादिक्पाल । तेहतीसकोटिदेवसकळ । ऐलीकडे ५१ बाराआदित्यअकरारुद्र । नवनागसप्तऋषीश्वर । नानादेवांचेअवतार । ऐलीकडे ५२ मेघमनुचक्रवर्ती । नानाजिवांचीउत्पती । आतांअसोसांगों किती । विस्तारहा ५३ सकळविस्ताराचेंमूळ । तेमूळमायाचकेवळ । मागांनिरूपिलेंसकळ । पंचभौतिक ५४ सूक्ष्मभूतेंजेबोलिली । तेचिपुढेंजडत्वाआली । तेहेसकळहीबोलिली । पुढिलियेसमासीं ५५ पंचभूतें पृथगाकारें । पुढेंनिरूपिलींविस्तारें । वोळखीकारणेंअत्यादरें । श्रोतींश्रवणकरावीं ५६ पंचभौतिकब्रह्मगोळ । जेणेंकळेहाप्रांजळ । दृश्यसांडूनकेवळ । वस्तूचिपाविजे ५७ महाद्वारवोलांडावें । मगदेवदर्शनघ्यावें । तैसेंद्द

१ अहंकार. २ वायु. ३ पंच महाभूतें. ४ सत्व. रज व तम हे तीन गुण. ५ आठ प्रकारचीं. ६ विसल, मेलन. ७ नक्षत्रें. ८ कांसव.

श्यहेंसांडावें । जाणोनियां ५८ ह्मणोनिदृश्याचेपोटीं । आहेपंचभूतांचीदाटी । एकपणेंपाडिलीमिठी । दृश्यपंचभूतां ५९ पंचभूतांचेंचदृश्य । सृष्टिरचिलीसावकास । श्रोतींकरूनिअवकाश । श्रवणकरावें ६० । । इतिश्री दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेसूक्ष्मपंचभूतनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ६ ॥ ॥ ४ ॥

श्रीगणेशायनमः । । केवळमूर्खतेनेणे । ह्मणोनिघडलेंसागणें । पंचभूतांचींलक्षणें । विशदकरूनी १ पंचभूतांचाकर्दमजाहला । आतांनवचेवेगळाकेला । परंतुकांहींवेगळाला । करूनदावूं २ पर्वतपाषाणशिळाशिखरें । नानावर्णेंलहानथोरें । खडेगुंडेबहुप्रकारें । जाणिजेपृथ्वी ३ नानारंगांचीमृत्तिका । नानास्थळोस्थळींजेकां । वाळुकेवाळुअनेका । मिळोनपृथ्वी ४ पुरेंपट्टणेंमनोहरें । नानामंदिरेंदामोदरें । नानादेवाल्येंशिखरें । मीळोनपृथ्वी ५ सप्तद्वीपवतीपृथ्वी । कायह्मणोनिसांगावी । नवखंडेंमिळोनिजाणावी । वसुंधरा ६ नानादेश नानानृपंती । नानाभाषानानारीती । लक्षचौऱ्याशींउत्पत्ती । मिळोनपृथ्वी ७ नानाउद्दसेंवनें । नानातरुवरांचींवनें । गिरिकंदरेंनानास्थानें । मिळोनपृथ्वी ८ नानारचनाकेलीदेवीं । जेजेनिर्मिलीमानवी । सकळमिळोनपृथ्वी । जाणिजेश्रोतीं ९ नानाधातुसुवर्णादिक । नानारत्नेंजींअनेकँ । नानाकाष्ठवृक्षादिक । मिळोनपृथ्वी १० आतांअसोहेंबहुवस । जडांशआणिकठिणांश । सकळपृथ्वीहाविश्वास । मानिलापाहिजे ११ बोलिलेंपृथ्वीचेंरूप । आतांसांगिजेलआप । श्रोतींओळखावेंरूप । सावधहोउनी १२ वापीकूपसरोवर । नानासरिताचेंजेंनीर । मेघआणिसप्तसागर । मिळोनआप १३ । । श्लोकार्द्ध । । क्षारक्षीरसुरासर्पिर्दधिइक्षुजलंतथा । । क्षारसमुद्रदिसताहे । सकळजनदृष्टीसपाहे । जेथेंलवणहोतआहे । तोचिक्षारसिंधू १४ एक दुधाचासागर । त्यानांवक्षीरसागर । देवेंदीधलानिरंतर । उपमन्यूसी १५ एकसमुद्रमद्याचा । एकजाणाघृताचा । एकनिखळदह्यांचा । समुद्रअसे १६ एकउसांच्यारसाचा । एकतोशुद्धजळाचा । ऐसासातांसमुद्रांचा । वेढापृथ्वीसी १७ एवंभूमंडळींचेंजळ । नानास्थळींचेंजेंसकळ । मिळोनअवघेंकेबळ । आपजाणावें ।

॥ ६ ॥

१ स्पष्ट. २ एकीकरण. ३ पृथ्वी. ४ राजे. ५ वृक्ष. ६ पर्वतांच्या गुहा. ७ एक नव्हे तीं अनेक (बहुत.) ८ तळाव व विहीर.

१८ पृथ्वीगर्भींकितीक । पृथ्वीतळींआवरणोदक । तिहींलोकींचेंउदक । मिळोनआप १९ नानावल्लीब
हुवस । नानातरुवरांचेरस । मदपाराअमृतविष । मिळोनआप २० नानारसस्नेहादिक । यांहीवेगळेअनेक
जळाऐसेआवश्यक । आपबोलिजे २१ सांर्द्रआणिशीतळं । जळासारिखेंपातळ । शुक्रशोणितमूत्रलाळ
आपबोलिजे २२ आपसंकेतेंजाणावें । पातळओलेंओळखावें । मृदूशीतळस्वभावें । आपबोलिजे । २३
झालाआपाचासंकेत । पातळमृदूगुळगुळीत । स्वेदश्लेष्माअश्रुसमस्त । आपजाणावें २४ तेजऐकासावध
पणें । चंद्रसूर्यतारागणें । दिव्यदेहसतेजपणें । तेजबोलिजे २५ वह्निमेघींविद्युल्लता । वह्निसृष्टिसंहारिता । व
ह्निसागराजाळिता । वडवानळ २६ वह्निशंकराचेनेत्रींचा । वह्निकाळाचेक्षुधेचा । वह्निपरिवभूगोळाचा ।
तेजबोलिजे २७ जेंजेंसतेजप्रकाशरूप । तेंतेंतेजाचेंस्वरूप । शोषकउष्णादिआरोप । तेजजाणांवें २८
वायुजाणावाचंचळ । चैतन्यचेतवीकेवळ । बोलणेंचालणेंसकळ । वायूमुळें २९ डोलेहालेतितुकापवन ।
कांहींचनचलेपवनेविण । सृष्टीच्यालयाकारण । मूळतोवायू ३० चळणवळनप्रसरण । निरोधनआणिआ
कुंचनं । सकळजाणावापवन । चंचळरूपी ३१ प्राणापानआणिव्यान । चौथाउदानपांचवासमान । नागकू
र्मकृकलजाण । देवदत्तधनंजय ३२ जितुकेंकांहींहोतेंचळण । तितुकेंवायूचेंलक्षण । चंद्रसूर्यतारागणं । वायू
चिधर्ता ३३ आकाशजाणावेंपोकळ । निर्मळआणिनिश्चळ । अवकाशरूपसकळ । आकाशजाणावें ३४
आकाशसकळांसव्यापक । आकाशअनेंकींएक । आकाशामध्येंकौतुक । चहूंभूतांचें ३५ आकाशाऐसेंनाहीं
सार । आकाशसकळांहूनिथोर । पाहतांआकाशाचाविचार । स्वरूपासारिखा ३६ तंवश्रोतींकेलाआक्षेप । दो
हींचेंसारखेंचिरूप । तरीआकाशचिस्वरूप । कांम्हणोनये ३७ आकाशस्वरूपाकोणभेद । पाहतांदिसतीअभे
द । आकाशवस्तुस्वतःसिद्ध । कांनम्हणावी ३८ वस्तुअचळअढळ । वस्तुनिर्मळनिखळ । तैसेंचआकाशकेवळ
वस्तुसारिखें ३९ ऐकोनिवक्ताबोलेवचन । वस्तुनिर्गुणपुरातन । आकाशाअंगींसप्तगुण । शास्त्रींनिरूपिले

१ वृक्ष. २ ओलेपणा. ३ थंड. ४ रेत व रक्त. ५ घाम कफ वनेत्रोदक. ६ संकोच. ७ नक्षत्रें. ८ पृथ्वी आदिकरून चार भूतें

४० कामक्रोधशोकमोहो । भयअज्ञानशून्यत्वपाहो । ऐसासप्तविधस्वभावो । आकाशाचा ४१ ऐसेंशास्त्रका रेंबोलिलें । ह्मणोनिआकाशभूतझालें । स्वरूपानिर्विकारसंचलें । उपमेरहित ४२ कांचबंदीआणिजळ । सारि खेंचिवाटेसकळ । परीएककांचएकजळ । शाहणेंजाणती ४३ रुवामध्येंस्फटिकपडिला । लोकींतद्रूपदेखिला । तेणेंकपाळमोक्षझाला । कापुसनकरी ४४ तांदुळांमध्यें श्वेतखडे । तांदुळांसारिखेवांकडे । चाऊंजातांदांतप डे । तेव्हांकळे ४५ त्रिभागामध्येंखडाअसे । त्रिभागासारिखाचिभासे । शोधूंजातांवेगळादिसे । कठिणपणें । ४६ गुळासारिखागुळदगड । परीतोकठिणनिवाड । नागकांडीआणिवेखंड । एकह्मणोंनये ४७ सोनेंआ सोनपितळ । एकचिवाटतीकेवळ । परीपितळेंसलागतांज्वाळ । काळिमाचढे ४८ असोहेहीनदृष्टांत । आका शह्मणिजेकेवळभूत । तेंभूतआणिअनंत । एककैसें ४९ वस्तूसिवर्णाचिनसे । आकाशश्यामवर्णभासे । दोहीं ससाम्यताकैसे । करितीविचक्षणं ५० श्रोतेह्मणतीकैंचेंरूप । आकाशठायींचेंअरूप । आकाशवस्तूचतद्रूप भेदनाहीं ५१ चहूंभूतांसनाशआहे । आकाशकैसेंनाशताहे । आकाशींनसाहे । वर्णव्यक्तिविचार ५२ आ काशअचळदिसतें । त्याचेंकायनासोंपाहतें । पाहतांआमुचेनिमतें । आकाशशाश्वत ५३ ऐसेंऐकोनवचन । वक्ताबोलेप्रबिवचन । ऐकआतांलक्षण । आकाशाचें ५४ आकाशतमापासूनझालें । ह्मणोनिकामक्रोधेंवेष्टि लें । अज्ञानशून्यत्वबोलिलें । नामतयाचें ५५ अज्ञानेंकामक्रोधादिक । मोहभयआणिशोक । हाज्ञानाचा विवेक । आकाशगुणें ५६ नास्तिकनकारवचन । तेंचिशून्याचेंलक्षण । तयासह्मणतीहृदयशून्य । अज्ञानप्रा णी ५७ आकाशस्तब्धपणेंशून्य । शून्यह्मणिजेतेंअज्ञान । अज्ञानम्हणिजेकठिण । रूपतयाचें ५८ कठिण शून्यविकारवंत । तयासकैसेंह्मणावेंसंत । मनासवाटेहेंतद्वत । आहाचदृष्टीं ५९ अज्ञानकालवलेंआकाशीं । त याकर्दमाज्ञाननाशी । ह्मणोनियांआकाशासीं । नाशआहे ६० तैसेंआकाशआणिस्वरूप । पाहतांवाटतीएकरू प । परीदोहींमध्येंविक्षेप । शून्यत्वाचा ६१ आहाचपाहतांकल्पनेसी । सारिखेंचवाटेनिश्चयेंसी । परीआकाश

१ सात प्रकारचा. २ पांढरा. ३ बचनागाची कांडी. ४ वेखंड यानामें प्रसिद्ध मुळी. ५ काळेपणा. ६ पंडित, साधु.

स्वरूपासी । भेदआहे ६२ उन्मनीआणिसुषुप्तिअवस्था । सारिखीचवाटेतत्वतां । परीविवेचूनपाहूंजातां । भेद
आहे ६३ खोटेंखऱ्यासारिखेंभविती । परीपरीक्षवंतनिवाडिती । कांकुरंगेंदेखोनिभुलती । मृगजळासी ६४
आतांअसोहेदृष्टांत । बोलिलोंकळायासंकेत । ह्मणोनिभूतआणिअनंत । एकनव्हेती ६५ आकाशवेगळेपणें
पहावें । स्वरूपींस्वरूपचिव्हावें । वस्तूचेंपाहणेंस्वभावें । ऐसेंअसे ६६ येथेंआशंकाफिटली । संदेहवृत्तिमावळ
ली । भिन्नपणेंनवचेअनुभविली । स्वरूपस्थिती ६७ आकाशअनुभवायेतें । स्वरूपअनुभवापरतें । म्हणोनि
यांआकाशातें । साम्यतानघडे ६८ दुग्धासारिखाजळांश । निवडूंजाणतीराजहंस । तैसेंस्वरूपआणिआका
श । संतजाणती ६९ सकळमायागाथागोवी । संतसंगेंहेउगवावी । पाविजेमोक्षपदवी । सत्समागमें ७०
॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेपंचमहाभूतस्वरूपाकाशभेदनिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥
श्रीगणेशायनमः । । श्रोताविनवीवक्तयासी । सत्संगाचीमहिमाकैसी । मोक्षलाभेकितीदिवशीं । हेंमजनिरूपा
वें १ धरितांसाधूचीसंगती । कितीदिवशींहोतेमुक्ती । हानिश्चयकृपामूर्ती । मजदीनासनिरूपणकरावा २ मुक्तिला
भेतत्क्षणीं । विश्वासतांनिरूपणीं । दुश्चितपणेंहानी । होतअसे ३ सुचितपणेंदुश्चित । मनहोतेंअकस्मात ।
त्यासकरावेंनिवांत । कोणेपरी ४ मनाच्यातोडूनवोढी । श्रवणींबैसावेंआवडीं । सावधपणेंघडीनेंघडी । का
ळसार्थककरावा ५ अर्थप्रमेयग्रंथांतरीं । शोधूनघ्यावेअभ्यंतरीं । दुश्चितपणआलेंतरी । पुन्हांश्रवणकरावें
६ अर्थांतरेंपाहिल्याविण । उगेंचिकरीजोश्रवण । तोश्रोतानव्हेपाषाण । मनुष्यवेषें ७ येथेंश्रोतेमानिती
लशिण । आह्मासिकेलेपाषाण । तरीपाषाणाचेंलक्षण । सावधऐका ८ वांकुडातिकुडाफोडिला । पाषाणघडून
नीटकेला । दूसरेवेळेसपाहिला । तरीतोतैसाचिअसे ९ टांकीनेंखपलीफोडिली । तेमागुतीनाहींजडली । मनु
ष्याचीकुबुद्धिझाडिली । तरीतेपुनःलागे १० सांगतांअवगुणगेला । पुनःमागुताजडला । याकारणेंमहाभला
पाषाणगोटा ११ ज्याचाअवगुणझडेना । तोपाषाणाहूनउणा । पाषाणआगळाजाणा । कोटिगुणें १२ को

१ गाढ झोंप. २मृग. ३ संशयाचा आरोप. ४ दूध. ५ तत्काळ. ६ संख्या. ७ दुसरा अर्थ. ८ दुष्टबुद्धि. ९ दोष. १० आणखी.

टिगुणेंकैसापाषाण । त्याचेंहिऐकालक्षण । श्रोतींकरावेंश्रवण । सावधहोउनी १३ माणीकमोतींप्रवाळें । पाचवैदूर्यवज्रनीळ । गोमेदमणिपरीसकेवळ । पाषाणबोलिजे १४ यांहिवेगळेबहुत । सूर्यकांतसोमकांत । नानामोहोरेसप्रचीत । औषधाकारणें १५ यांहिवेगळेपाषाणभले । नानातीर्थींजेलागले । वापीकूपसेखींझाले । हरिहरमूर्ती १६ याचापाहतांविचार । पाषाणाऐसेंनाहींसार । मनुष्यतेंकायपामर । पाषाणापुढें १७ तरीतोऐसानव्हेपाषाण । जोअपवित्रनिष्कारण । तयासारिखादेहजाण । दुश्चितअभक्तांचा १८ आतांअसोहेंबोलणें । घातहोतोदुश्चितपणें । दुश्चितपणाचेनिगुणें । प्रपंचनापरमार्थ १९ दुश्चितपणेंनार्यकासे । दुश्चितपणेंचिंतावसे । दुश्चितपणेंस्मरणनसे । क्षणएकपाहतां २० दुश्चितपणेंशत्रुजिणें । दुश्चितपणेंजन्ममरणें । दुश्चितपणाचेनिगुणें । हानिहोय २१ दुश्चितपणेंनव्हेसाधन । दुश्चितपणेंनघडेभजन । दुश्चितपणेंनव्हेज्ञान । साधकासी २२ दुश्चितपणेंनव्हेनिश्चय । दुश्चितपणेंनघडेजय । दुश्चितपणेंहोयक्षय । आपुल्यास्वहिताचा २३ दुश्चितपणेंनघडेश्रवण । दुश्चितपणेंनघडेविवरण । दुश्चितपणेंनिरूपण । हातिचेंजाय २४ दुश्चितपणेंबैसलाचिदिसे । परीतोअसतचिनसे । चंचळचक्रींपडिलेंअसे । मानसतयाचें २५ वेडेंपिशाचनिरंतर । अंधमुकेआणिबधिर । तैसाजाणावासंसार । दुश्चितप्राणियांचा २६ सावधअसोनिउमजेना । श्रवणअसोनऐकेना । ज्ञानअसोनकळेना । सारासारविचार २७ ऐसाजोदुश्चितआळसी । परलोककैंचायासी । जयाचेजीवींअहर्निशीं । आळसवसे २८ दुश्चितपणापासूनसुटला । तरीतोसर्वेंचिआळसआला । आळसाहातींप्राणियाला । उसंतचिनाहीं २९ आळसेंराहिलाविचार । आळसेंबुडालाआचार । आळसेंनव्हेपाठांतर । कांहींकेल्या ३० आळसेंघडेनाश्रवण । आळसेंनव्हेनिरूपण । आळसेंपरमार्थाचीखुण । मलिनजाहली ३१ आळसेंनित्यनेमराहिला । आळसेंअभ्यासबुडाला । आळसेंआळसवाढला । असंभाव्य ३२ आळसेंगेलीधारणाधृती । आळसेंमलिनझालीवृत्ती । आळसेंविवेकाचीगती । मंदजाहली ३३ आळसें निद्रावाढली । आळसेंवासनाविस्तारली ।

---

१ पोवळें. २ विदूर या नामें पर्वत त्यापासून उत्पन्न होतो ह्मणून वैदूर्य मणिअसी संज्ञा. ३ चंद्रकांत मणि. ४ भेरा, बहिरा.

आळसेंशून्याकारझाली । सद्बुद्धिनिश्चयाची ३४ दुश्चितपणासवेंआळस । आळसेंनिद्राविलास । निद्राविला सेंकेवळनाश । आयुष्याचा ३५ निद्राआळसदुश्चितपण । हेंचिमूर्खाचेंलक्षण । येणेंकरितांनिरूपण । उमजे चिना ३६ हींतिन्हींलक्षणेंजेथें । विवेककैंचाअसेलतेथें । अज्ञानासयापरतें । सुखचिनाहीं ३७ क्षुधेलाग तांचजेविला । जेऊनउठतांआळसआला । आळसयेतांचनिजला । सावकाश ३८ निजोनउठतांचदुश्चित । कदानाःहींसावचित्त । तेथेंकैंचेंआत्महित । निरूपणीं ३९ मर्कटांपाशींदिलेंरत्न । पिशाचाहातींनिधान । दुश्चि तापुढेंनिरूपण । तयापरीहोय ४० आतांअसोहेउपपत्ती । आशंकेचीकोणगती । कितीदिवसांहोतेमुक्ती । स ज्जनाचेनिसंगें ४१ ऐकाबाचेंप्रत्युत्तर । श्रोतींव्हावेंनिरुत्तर । संतसंगाचाविचार । ऐसाअसे ४२ लोहपरि सासिलागला । थेंबुटासागरींमिळला । गंगेसरितेसंगमझाला । तत्क्षणींच ४३ सावधसाक्षेपिआणिदक्ष । तयां सतत्काळचिमोक्ष । इतरांसितेंअलक्ष । लक्षिलेंनवचे ४४ येथेंशिष्यप्रज्ञाचकेवळ । प्रज्ञावंतांनलगेवेळ । अनन्यास तत्काळ । मोक्षलाभे ४५ प्रज्ञावंतआणिअनन्य । तयांसनलगेएकक्षण । अनन्यभावार्थेविण । प्रज्ञाखोटी ४६ प्र ज्ञेविणअर्थनकळे । विश्वासेंविणवस्तुनाकळे । प्रज्ञाविश्वासेंगळे । देहाभिमानें ४७ देहाभिमानाचेअंतीं । सह जचिवस्तुप्राप्ती । सत्संगेंहोयसद्गती । विलंबचिनाहीं ४८ सावधसाक्षेपीआणिदक्ष । प्रज्ञावंतआणिविश्वास । तयासमाधानींसायास । करणेंनलगे ४९ इतरभाविकसाबडे । तयाससाधनींमोक्षजोडे । साधुसंगेंतत्काळ उवडे । विवेकदृष्टी ५० परीतेंसाधनमोडूंनये । निरूपणाच्याउपायें । निरूपणेंलागेसोये । सर्वत्रांसी ५१ आतांमोक्षआहेकैसा । कैसीस्वरूपाचीदशा । त्याचेप्राप्तीचाभरंवसा । सत्संगेंकेवीं ५२ ऐसेंनिरूपणप्रांजळ पुढेंबोलिलेंअसेकेवळ । श्रोतींहोवोनियांनिश्चळ । अवधानद्यावें ५३ अवगुणत्यागावयाकारणें । न्यायेंनिष्ठुर लागेबोलणें । श्रोतींकोपनधरणें । ऐसियावचनाचा ५४ ॥ ॥इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेदुश्चि तलक्षणनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ भूक. २ कल्याण. ३ वानर, कांकड. ४ लोखंड. ५ नदी. ६ बुद्धि. ७ ज्ञानी, साधु. ८ अहंकार. ९ साधूचा संग. १० बुद्धिमान.

श्रीगणेशायनमः । । मागांश्रोतयांचापक्ष । कितीदिवसांहोतोमोक्ष । तेचिकथाश्रोतेदक्ष । होऊनऐका १
मोक्षासकैसेंजाणावें । मोक्षकोणासह्मणावें । सत्संगेंपावावें । मोक्षासकैसें २ तरीबद्धम्हणिजेतोबांधला । आ
णिमोक्षह्मणिजेमोकळाझाला । तोसंतसंगेंकैसालाधला । तेंहिऐका ३ प्राणीसंकल्पेंबांधला । जीवपणेंबद्धझा
ला । तोविवेकेंमुक्तकेला । साधुजनीं ४ मीजीवऐसासंकल्प । दृढधरितांगेलेकल्प । तेणेंप्राणीझालाअल्प । देह
बुद्धीचा ५ मीजीवमजबंधन । मजआहेजन्ममरण । केल्याकर्माचेंफळआषण । भोगीआतां ६ पापाचें
फळतेंदुःख । आणिपुंण्याचेंफळतेंसुख । पापपुंण्यआवश्यक । भोगणेंलागे ७ पापपुंण्यभोगसुटेना । आणिग
र्भवासहितुटेना । ऐसीजयाचीकल्पना । दृढझाली ७ तयानांवबांधला । जीवपणेंबद्धझाला । जैसास्वयेंबां
धोनिकोसळला । मृत्युपावे ९ तैसाप्राणीआज्ञान । नेणेंभगवंताचेंज्ञान । ह्मणेमाझेंजन्ममरण । सुटेचिना ।
१० आंतांकांहींदानकरूं । पुढिलियाजन्मासआधारू । तेणेंसुखरूपसंसारू । होईलमाझा ११ पूर्वींदानना
हींकेलें । ह्मणोनिदरिद्रप्राप्तझालें । आतांतरीकांहींकेलें । पाहिजेकीं १२ ह्मणोनिदिलेंवस्त्रजुनें । आणिएकता
म्रनाणें । ह्मणेआतांकोटिगुणें । पावेनपुढें १३ कुशावर्तींकुरुक्षेत्रीं । महिमाऐकोनदानकरी । आशाधरिली
अभ्यंतरीं । कोटिगुणांची १४ रुकाअडकादानकेला । अतितासतुकडाघातला । ह्मणेमाझाढीगझाला । कोटि
तुकड्यांचा १५ तोमीखायीनपुढिलेजन्मीं । ऐसेंकल्पीअंतर्यामीं । वासनागुंतलीजन्मकर्मीं । प्राणियाची १६
आंतांमीजेंदेईन । तेंपुढिलेजन्मींपावेन । ऐसेंकल्पीतोअज्ञान । बद्धजाणावा १७ बहुतांजन्माचेअंतीं । होय
नरदेहाचीप्राप्ती । येथेंनहोतांज्ञानेंसद्गती । गर्भवासचुकेना १८ गर्भवासनदेहींचघडे । ऐसेंहेंसर्वथानघडे ।
अकस्मातभोगणेंपडे । पुन्हांनीचयोनी १९ ऐसानिश्चयशास्त्रांतरीं । बहुतींकेलाबहुतांपरी । नरदेहसंसारीं । प
रमदुर्लभअसे २० पापपुण्यसमताघडे । तरीचनरदेहजोडे । येरव्हींजन्मनघडे । हेंव्यासवचनभागवतीं २१
श्लो० नृदेहमाद्यंसुलभंसुदुर्लभंप्लवंसुकल्पंगुरुकर्णधारं । मयानुकूलेननभस्वतेरितंपुमान्भवाब्धिनतरेत्सआत्महा

१ मनामध्यें कोणच्याही कार्याविषयीं निश्चय करणें त्यास संकल्प असी संज्ञा आहे. २ स्थिर ३ जन्म मरण. ४ वासना. ५ दिडकी,पै.

१। ।टी०नरदेहपरमदुर्लभ। अल्पसंकल्पाचालाभ। गुरुकर्णधारस्वयंभ। सुखपाववी २२ देवअनुकूळ
नव्हेजया। स्वयेंपापीतोप्राणिया। भवाब्धिनतरवेतया। आत्महत्याराबोलिजे २३ ज्ञानेंविणप्राणियासी। ज
न्ममृत्यूलक्षचौऱ्याशीं। तितुक्याआत्महत्यात्यासी। ह्मणोनिआत्महत्यारा २४ नरदेहींज्ञानेंविण। कदानचुके
जन्ममरण। भोगणेंलागतीदारुण। नानानीचयोनी २५ रीसमर्कटश्वानसूकर। अश्ववृषभह्मैसाखर। काककु
कुटजंबूकमार्जार। सरडेबेडूकमक्षिका २६ इत्यादिकनीचयोनी। ज्ञाननसतांभोगणेजनीं। आशाधरीमूर्ख
प्राणी। पुढिलियाजन्माची २७ हानरदेहपडतां। तोचिपाविजेमागुता। ऐसाविश्वासधरितां। लाजनाहीं।
२८ कोणपुण्याचासंग्रहो। जेपुन्हांपाविजेनरदेहो। दुराशाधरिलीपाहाहो। पुढिलियाजन्माची २९ ऐसेमू
र्खअज्ञानजन। केलेंसंकल्पेंबंधन। शत्रुआपणासआपण। होऊनिठेला ३०। ।श्लोक। ।आत्मैवह्या
त्मनोबंधुरात्मैवरिपुरात्मनः। ।टीका। ऐसेंसंकल्पाचेंबंधन। संतसंगेंतुटेजाण। ऐकतयाचेंलक्षण। सांगिजे
ल ३१ पांचांभूतांचेंशरीर। निर्माणझालेंचराचर। प्रकृतिस्वभावेंजगदाकार। वर्तोलागे ३२ देहींअवस्था
अभिमान। स्थानेंभोगमात्रागुण। शक्तिआदिकरूनिलक्षण। चौपुटीतत्वांची ३३ ऐसीपिंडब्रह्मांडरचना। वि
स्तारेंवाढलीकल्पना। निर्धारितांतत्वज्ञाना। मतेंभांबावलीं ३४ नानामतींनानाभेद। भेदेंवाढतीविवाद।
परीतोऐक्यतेचासंवाद। साधुजाणती ३५ तयासंवादाचेंलक्षण। पंचभौतिकदेहजाण। तयादेहामध्येंकार
ण। आत्मावोळखावा ३६ देहअंतींनासोनिजाये। त्यासआत्माह्मणोनये। नानातत्वांचेसमुदाये। देहामध्यें
आले ३७ अंतःकरणप्राणाँदिक। विषयइंद्रियेंदशक। हासूक्ष्ममात्रांचाविवेक। बोलिलाशास्त्रीं ३८ घेतांसूक्ष्मा
चीशुद्धी। भिन्नअंतःकरणमनबुद्धी। नानातत्वांचीउपाधी। वेगळाआत्मा ३९ स्थूळसूक्ष्मकारण। महाकार
णविराटहिरण्य। अव्याकृतमूळप्रकृतिजाण। ऐसेअष्टदेह ४० चारीपिंडींचारीब्रह्मांडीं। ऐसीअष्टदेहांचीप्रौढी
प्रकृतिपुरुषांचीवाढी। दशदेहबोलिजे ४१ ऐसेंतत्वांचेंलक्षण। आत्मासाक्षीविलक्षण। कार्यकर्ताकारण। दृश्यत

१ कुत्रा. २ डुकर. ३ बैल. ४ कोल्हा. ५ आपणच. ६ शत्रु. ७ प्राण. अपान. व्यान. उदान. समान.

याचें ४२ जीवशिवपिंडब्रह्मांड । मायाअविद्येचेंबंड । हेंसांगतांअसेउदंड । परीतोआत्मावेगळा ४३ पाहों जातांआत्मेचारी । त्यांचेंलक्षणअवधारी । हेंजाणोनिअभ्यंतरीं । सदृढधरावें ४४ एकजीवात्मादुसराशिवात्मा तिसरापरमात्माजोविश्वात्मा । चौथाजाणिजेनिर्मळात्मा । ऐसेचारिआत्मे ४५ अेदेंउंचनीचभासती । परीचारिए कचिअसती । येविषयींदृष्टांतसंमती । सावधऐका ४६ घटाकाशमठाकाश । महदाकाशचिदाकाश । अवघेंमिळो नआकाश । एकचिअसे ४७ तैसाजीवात्माआणिशिवात्मा । परमात्माआणिनिर्मळात्मा । अवघामिळोनआत्मा एकचिअसे ४८ घटींव्यापकजेंआकाश । तयानावघटाकाश । पिंडींव्यापकजोब्रह्मांश । त्यासिजिवात्माबोलिजे । ४९ मठींव्यापकजेंआकाश । तयानांवमठाकाश । तैसाब्रह्मांडींजोब्रह्मांश । त्यासशिवात्माबोलिजे ५० मठाबाहेरीलआकाश । तयानांवमहदाकाश । ब्रह्मांडाबाहेरीलजोब्रह्मांश । त्यासिपरमात्माबोलिजे ५१ उ पाधिवेगळेंआकाश । तयानांवचिदाकाश । तैसानिर्मळात्मापरेश । उपाधिवेगळा ५२ उपाधियोगेंवाटेभि न्न । परीतेंआकाशअभिन्न । तैसाआत्मास्वानंदघन । एकचिअसे ५३ दृश्यासबाह्यअंतरीं । सूक्ष्मात्मानिरंत रीं । त्याचीवर्णावयाथोरी । शेषसमर्थनव्हे ५४ ऐसेंआत्म्यांचेंलक्षण । जाणतांनाहींजीवपण । उपाधिशोधि तांअभिन्न । मुळींचआहे ५५ जीवपणएकदेशीं । अहंकारेंजन्मसोसी । विवेकेंपाहतांप्राणियांसी । जन्मकें चा ५६ जन्ममृत्यूपासूनसुटला । यानांवजाणिजेमोक्षझाला । तत्वशोधितांपावला । तत्ववस्तू ५७ तेंचि वस्तुतेंआपण । हेंमहावाक्याचेंलक्षण । साधुकरितीनिरूपण । आपुलेनिमुखें ५८ जेचिक्षणींअनुग्रहकेला । तेचिक्षणींमोक्षझाला । बंधनकांहींआत्मयाला । बोलोंचिनये ५९ आतांआशंकाफिटली । संदेहवृत्तिमावळ ली । संतसंगेंतात्काळझाली । मोक्षपदवी ६० स्वप्नांमध्येंजोबांधला । तोजागृतीनेंमोकळाकेला । ज्ञानविवेकें प्राणियाला । मोक्षप्राप्ती ६१ आज्ञाननिशीच्याअंतीं । संकल्पदुःखेंनासती । तेणेंगुणेंहोयप्राप्ती । तत्काळमो क्षाची ६२ तोडावयास्वप्नबंधन । नलगेआणिकसाधन । तयासप्रयत्नजागृतिविण । बोलोंचिनये ६३ तै

१ मनामध्यें. २ सर्वव्यापून राहतो म्हणून आत्मा हें नाम. ३ चैतन्यांश. ४ उपदेश. ५ अज्ञान हीच कोणीएक रात्रि. ६ मनामध्यें निश्चय.

सासंकल्पेंबांधलाजीव । त्यासआणिकनाहींउपांव । विवेकपाहतांवाव । बंधनहोय ६४ विवेकपाहिल्याविण जोजोउपायतोतोशिण । विवेकपाहतांआपण । आत्माचअसे ६५ आत्मयाच्याठायींकांहीं । बंधमोक्षदोनी नाहीं । जन्ममृत्यूहेसर्वही । आत्मत्वींनघडे ६६ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेमोक्षलक्षणनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागांझालेंनिरूपण । परमात्मातोचितूंजाण । तयापरमात्मयाचेंलक्षण । तेंहेंऐसेंअसे । १ जन्मनाहींमृत्यूनाहीं । येणेंनाहींजाणेनाहीं । बंधमोक्षदोन्हींनाहीं । परमात्मयासी २ परमात्मानिर्गुणनिराकार । परमात्माअनंतअपार । परमात्मानित्यनिरंतर । जैसातैसा ३ परमात्मासर्वांसव्यापक । परमात्माअनेकींएक । परमात्मयाचाविवेक । अतर्क्यआहे ४ ऐसीपरमात्मयाचीस्थिती । बोलतातिवेदश्रुती । परमात्मापाविजेभक्तीं । येथेंसंशयनाहीं ५ तयेभक्तीचेंलक्षण । भक्तिनवविधाभजन । नवविधाभजनेंपावन । बहुभक्तजाहले ६ तयेनवविधेमध्येंसार । आत्मनिवेदनथोर । तयेचाकरावाविचार । स्वानुभवेंस्वयें ७ आपुलियास्वानुभवें । आपणासनिवेदावें । आत्मनिवेदनजाणावें । ऐसेंअसे ८ महत्पूजेच्याअंतीं । देवासमस्तकवाहती । तैसीआहेनिकटभक्ती । आत्मनिवेदनाची ९ आपणासनिवेदिती । ऐसेभक्तथोरअसती । तयांसपरमात्मामुक्ती । तात्काळदेतो १० आपणासकैसेंनिवेदावें । कोठेंजाऊनपडावें । किंवामस्तकतोडावें । देवापुढें ११ ऐसेंऐकोनबोलणें । वक्तावदेसर्वज्ञपणें । श्रोतींसावधानहोणें । एकाग्रचित्तें १२ आत्मनिवेदनाचेंलक्षण । आधींपाहावेंमीकोण । मगपरमात्मानिर्गुण । तोवोळखावा १३ देवभक्तांचेंशोधन । करितांहोतेंआत्मनिवेदन । देवआहेपुरातन । भक्तपाहे १४ देवासओळखोंजातां । तेथेंझालीतद्रूपता । देवभक्तांचीविभक्तता । मूळींनाहीं १५ विभक्तनाहींह्मणोनभक्त । बद्धनाहींह्मणोनमुक्त । अयुक्तनाहींबोलणेंयुक्त । शास्त्राधारें १६ देवांभक्तांचेंपाहतांमूळ । होयभेदाचेंनिर्मूळ । एकपरमात्मासकळ । दृश्यावेगळा १७ तयासिहोतांमिळणी । उरीनाहीं

१ उपाय. २ सर्वांमध्ये. ३ तर्क करण्यास अशक्य. ४ नउ प्रकारची. ५ देहसमर्पण. ६ सांनिध्यभक्ति. ७ गुणरहित. ८ समर्पण.

दुजेपणीं । देवभक्तहेकडसणी । निरसोनिगेली १८ आत्मनिवेदनाच्याअंतीं । जेकांवडलीअभेदभक्ती । तये
नांवसायुज्यमुक्ती । सत्यजाणावी १९ जोसंतांसिशरणगेला । अद्वैतनिरूपणेंबोधला । मगजरीवेगळाकेला
तरीहोणारनाहीं २० नदीमिळालीसागरीं । तेनिवडावीकोणेपरी । लोहसोनेंहाताभावारीं । काळिमानये २१
तैसाभगवंतींमिळाला । तोनवचेवेगळाकेला । देवआपणभक्तझाला । विभक्तनव्हे २२ देवभक्तदोनीएक ।
ऐसेंज्ञानजयानिश्चयात्मक । साधुजनींमोक्षदायक । तोचिजाणावा २३ आतांअसोहेंबोलणें । देवपाहावाभ
क्तपणें । तेणेंत्याचेंऐश्वर्यबाणे । तत्काळअंगीं २४ देहचिहोऊनिराहिजे । तणेंदेहदुःखसाहिजे । देहातीतहोतां
पाविजे । परब्रह्मतें २५ देहातीतकैसेंहोणें । कैसेंपरब्रह्मपावणें ॥ ऐश्वर्याचींलक्षणें । कवणसांगिजे २६ ऐ
सेंश्रोतींआक्षेपिलें । याचेंउत्तरकांयबोलिलें । तेंचिआतांनिरूपिलें । सावधऐका २७ देहातीलवस्तुआहे । तेंतूं
परब्रह्मपाहे । देहसंगहानसाहे । तुजविदेहासी २८ ज्याचीबुद्धिऐसी । वेदवर्णितीतयासी । शोधितांनानाशा
स्त्रांसी । नपडेठायीं २९ ऐश्वर्यऐसेंतत्वतां । बाणेदेहबुद्धिसोडितां । देहमीऐसेंभावितां । अधोगती ३० या
कारणेंसाधुवचन । मानूंनयेअप्रमाण । मिथ्यामानितांदूषण । लागोंपाहे ३१ साधुवचनतेंकैसें । कायधरावें
विश्वासें । एकवेळस्वामीऐसें । मजनिरूपावें ३२ सोहंआत्मास्वानंदघन । अजन्मातोतूंचिजाण । हेंचिसाधूचेंव
चन । सदृढधरावें ३३ महावाक्याचेंअंतर । तूंचिब्रह्मनिरंतर । ऐशियावचनाचाविसर । पडोंचिनये ३४ देहास
होईलअंत । मगमीपावेनअनंत । ऐसेंबोलणेंनिभ्रांत । मानूंचिनये ३५ एकमूर्खऐसेंह्मणती । मायानासेलकल्पां
तीं । मगआह्मांसब्रह्मप्राप्ती । येरवींनाहीं ३६ मायेसिहोईलकल्पांत । अथवादेहासहोईलअंत । तेकाळींपावेननि
वांत । परब्रह्ममी ३७ हेंबोलणेंअप्रमाण । ऐसेंनव्हेसमाधान । समाधानाचेंलक्षण ॥ वेगळेंचिअसे ३८ सैन्यअ
वघेंचिमरावें । मगराज्यपदप्राप्तव्हावें । सैन्यअसतांचराज्यकरावें । हेंकळेना ३९ मायाअसोनीचनाहीं । देहअ
सतांचविदेही । ऐसेंसमाधानकांहीं । वोळखावें ४० राज्यपदहातासिआलें । मगपरिवारेंकायकेलें । परिवारदेख

१ निराकार ब्रह्म. २ समुद्र. ३ अतिक्रमण. ४ नरक प्राप्ति. ५ ज्यास जन्म नाहीं तो अजन्मा (ईश्वर.) ६ तत्वमस्यादि वाक्य.

तांराज्यगेलें । हेंतोंवडेना ४१ प्राप्तझालियाआत्मज्ञान । तैसेंदृश्यदेहभान । दृष्टीपडतांसमाधान । जाणारनाहीं ४२ मार्गींमुळीसर्पाकार । देखतांभयआलेंथोर । कळतांतेथींचाविचार । मगमारणेंकाय ४३ तैसीमायाभया नक । विचारपाहतांमायिक । मगतयेचाधाक । कासयाधरावा ४४ देखतांमृगजळाचापूर । म्हणेकैसापाऊंपै लपार । कळतांतेथींचाविचार । मगसांकडेंकैंचें ४५ देखतांस्वप्नभयानक । स्वप्नींवाटेपरमधाक । जागृतिझा लियासाशंक । कासयाव्हावें ४६ तथापिमायाकल्पनेसिदिसे । आपणकल्पनेतीतअसे । तेथेंउद्वेगकायसें । नि र्विकल्पासी ४७ अंतींमतितेचिगती । ऐसेंसर्वत्रबोलती । तुझ्याअंतींतुझीप्राप्ती । सहजाचिझाली ४८ चौदे हांचाअंत । आणिजन्ममूळाचाप्रांत । आतांप्रांतासिआलिप्त । तोतुंआत्मा ४९ जयासऐसीआहेमती । तया सज्ञानेंआत्मगती । गतीआणिअवगती । वेगळाचितूं ५० मतिखुंटलीवेदांची । तेथेंगतिआणिअवगतीकैंची । आत्मशास्त्रगुरुप्रचीतीची । ऐक्यताआली ५१ जीवपणाचीफिटलीभ्रांती । वस्तुआलीआत्मप्रचीती । प्राणी पावलाउत्तमगती । सद्गुरुबोधें ५२ सद्गुरुबोधजेव्हांझाला । चौदेहांसअंतआला । तेणेंनिजध्यासलागला । स्वस्वरूपीं ५३ तेणेंनिजध्यासेंप्राणी । व्ययचिझालानिर्वाणीं । सायुज्यमुक्तीचाधनी । होऊनिबैसला ५४ दृश्यपदार्थवोसरतां । अवघाआत्माचितत्वतां । नेटूनविचारेंपाहतां । दृश्यमूळींचनाहीं ५५ मिथ्यामिथ्यात्वेंपा हिलें । मिथ्यापणेंअनुभवाआलें । श्रोतींपाहिजेऐकिलें । यानावमोक्ष ५६ सद्गुरुवचनहृदयींधरी । तोचिमो क्षाचाअधिकारी । श्रवणमननकेलेंचिकरी । अत्यादरें ५७ जेथेंआटतीदोनीपक्ष । तेथेंलक्षनाअलक्ष । या नांवजाणिजेमोक्ष । नेमस्तआत्मा ५८ जेथेंध्यानधारणासरे । कल्पनानिर्विकल्पींमुरे । केवळज्ञप्तिमात्रउरे । सूक्ष्मब्रह्म ५९ भवमृगजळआटलें । लटिकेंबंधनतुटलें । आजन्मासमुक्तकेलें । जन्मदुःखापासूनी ६० निःसंगाचीसंगव्याधी । विदेहाचीदेहबुद्धी । विवेकेंतोडिलीउपाधी । निष्प्रपंचाची ६१ अद्वैताचेंतोडिलेंद्वैत । एकांतासिदीधलाएकांत । अनंतासदीधलाअंत । अनंताचा ६२ जागृतीसचेवविलें । चेइल्याससावधकेलें ।

१ भयंकर. २ खोटा, ३ संकट. ४ संशय युक्त. ५ मृत्युकाळीं. ६ बुद्धि ७ नरक. ८ बुद्धि. ९ एकपणा.

निजबोधासीप्रबोधिलें । आत्मज्ञान ६३ अमृतातकेलेंअमर । मोक्षासमुक्तीचेंवर । संयोगासनिरंतर । योग
केला ६४ निर्गुणासनिर्गुणकेलें । सार्थकाचेंसार्थकझालें । बहुतांदिवसांभेटलें । आपणासआपण ६५ तु
टलाद्वैताचापडदा । अभेदेंतोडिलेंभेदा । भूतपंचकाचीबाधा । निरसोनिगेली ६६ झालेंसाधनांचेंफळ । निश्च
ळासकेलेंनिश्चळ । निर्मळाचागेलामळ । विवेकबळें ६७ होतेंसन्निधचुकलें । ज्याचेंत्यासप्राप्तझालें । आपणा
देखतांफिटलें । जन्मदुःख ६८ दुःस्वप्नेंजाजावला । ब्राह्मणनीचयातीझाला । आपणांसिआपणसांपडला । जा
गेपणें ६९ ऐसेंजयासझालेंज्ञान । तयापुरुषाचेंलक्षण । पुढिलेसमासींनिरूपण । बोलिलेंअसे ७० । । इ
तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेआत्मनिदर्शननिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । अंतरींगेलियाअमृत । बाहेरीकायालखलखित । अंतरस्थितिबाणतांसंत । लक्षणेंकैसीं
१ झालेंआत्मज्ञानबरवें । हेंकैसेंनिपांजाणावें । म्हणोनिबोलिलींस्वभावें । साधुलक्षणें २ ऐकासिद्धाचें
लक्षण । सिद्धम्हणिजेस्वरूपजाण । तेथेंपाहतांवेगळेपण । मुळींचनाहीं ३ स्वरूपहोऊनिराहिजे । तयानांव
सिद्धबोलिजे । सिद्धस्वरूपींचसाजे । सिद्धपण ४ वेदशास्त्रींजेंप्रसिद्ध । स्वस्वरूपस्वतःसिद्ध । तयासीचबो
लिजेसिद्ध । अन्यथानघडे ५ तथापिबोलोंकांहींएक । साधकाकळावयाविवेक । सिद्धलक्षणांचेंकौतुक । तेंहेंऐ
सेंअसे ६ अंतरस्थितिस्वरूपझाली । पुढेंकायाकैसीवर्तली । जैशीस्वप्नींचीनाथिली । स्वप्नरचना ७
तथापिसिद्धांचेंलक्षण । कांहींकरूंनिरूपण । जेणेंबाणेंअंतरखूण । परमार्थाची ८ सदांस्वरूपानुसंधान । हें
मुख्यसाधूचेंलक्षण । जनींअसोनिआपण । जनावेगळा ९ स्वरूपींदृष्टिपडतां । तुटोनगेलीसंसारचिंता । पुढें
लागलीममता । निरूपणाची १० हेंसाधकाचेंलक्षण । परीसिद्धाअंगींअसेजाण । सिद्धलक्षणेंसाधनेंविण ।
बोलोंचनये ११ बाह्यसाधकाचेपरी । आणिस्वरूपाकारअंतरीं । सिद्धलक्षणतेंचतुरीं । जाणिजेऐसें १२ सं
देहरहितसाधन । तेंचिसिद्धांचेंलक्षण । अंतर्बाह्यसमाधान । चळेनाऐसें १३ अचळझालीअंतरस्थिती । तेथें

१ मन. २ देह. ३ विचार. ४ अंतःकरणाची वृत्ति. ५ सर्वकाळ. ६ आत्मस्वरूपाचें चिंतन. ७ ध्यास. ८ आंत व बाहेर. ९ स्थिर.

चळणासकैंचीगती । स्वरूपींलागतांवृत्ती । स्वरूपचिजाहली १४ मगतोचळतांचअचळ । चंचळपणेंनिश्चळ । निश्चळअसोनिचंचळ । देहत्याचा १५ स्वरूपींस्वरूपचिझाला । मगतोपडोनीचराहिला । अथवाउठोनपळाला । तरीतोचळेना १६ येथेंकारणअंतरस्थिती । अंतरींचपाहिजेनिवृत्ती । अंतरलागलेंभगवंतीं । तोचिसाधू १७ बाह्यभलतैसेंअसावें । परीअंतरस्वरूपींलागावें । मगलक्षणेंदिसतीस्वभावें । साधुअंगीं १८ राज्यींबसतांअवलीळा । अंगींबाणेराज्यकळा । स्वरूपींलागतांजिव्हाळा । लक्षणेंबाणती १९ येरवींअभ्यास करितां । हातानचढतीसर्वथा । स्वरूपींराहावेंतत्वतां । स्वरूपहोउनी २० अभ्यासाचामुगुटमणी । वृत्तिराहावी निर्गुणीं । संतसंगेंनिरूपणीं । स्थितिबाणे २१ ऐसींलक्षणेंबरवीं । स्वरूपाकारेंअभ्यासावीं । स्वरूपसोडितांगोसांवी । भांबावती २२ आतांअसोहेंबोलणें । ऐकासाधूंचींलक्षणें । जेणेंसमाधानबाणें । साधुअंगीं २३ स्वरूपींभरतांकल्पना । तेथेंकैंचीउरेलकामना । ह्मणोनियांसाधुजना । कामचिनाहीं २४ कल्पिलाविषयहातींनजावा । तेणेंगुणेंक्रोधयावा । साधुजनाचाअक्षयीठेवा । जाणारनाहीं २५ ह्मणोनितेक्रोधरहित । जाणतीस्वस्वरूपसंत । नाशवंतहेपदार्थ । सांडूनियां २६ जेथेंनाहींदुसरीपरी । क्रोधयावाकोणावरी । क्रोधरहितेंचराचरीं । साधुजनवर्तती २७ आपुलाआपणस्वानंद । कोणावरीकरावामद । याकारणेंवादविवाद । तुटोनिगेला २८ साधुस्वरूपनिर्विकार । तेथेंकैंचातिरस्कार । आपलाआपणमत्सर । कोणावरीकरावा २९ साधुवस्तुअनायासें । याकारणेंमत्सरनसे । मदमत्सरांचेंपिसें । साधूसिनाहीं ३० साधुस्वरूपस्वयंभ । तेथेंकैंचाअसेलदंभ । जेथेंद्वैताचाआरंभ । जाहलाचिनाहीं ३१ जेणेंदृश्यकेलेंविसंच । तयासकैंचाहोयप्रपंच । याकारणेंनिष्प्रपंच । साधुजाणावा ३२ अवघेब्रह्मांडत्याचेंघर । पंचभौतिकहाजोजार । मिथ्याजाणोनिसत्वर । त्यागकेला ३३ याकारणेलोभनसे । साधुसदानिर्लोभअसे । जयाचीवासनासमरसें । शुद्धस्वरूपीं ३४ आपलाआपणआघवा । शोककोणाचाकरावा । ह्मणोनिसाधुतोजाणावा । शोकरहित ३५ दृश्यसांडूनिनाशवंत । स्वरूपसे

१ हृदय. २ मन, चित्त, हृदय. ३ आशा. ४ मकार. ५ चर ह्मणजे मनुष्यादिक व अचर ह्मणजे वृक्षादिक, मिळून चराचर-जग.

विलेंशाश्वते । याकारणेंशोकरहित । साधुजाणावा ३६ शोकेंदुखवावीवृत्ती । तरीतेझालीनिवृत्ती । ह्मणोनि
साधुआदिअंतीं । शोकरहित ३७ मोहेंझळंबावेंमन । तरीतेंमनचिझालेंउन्मन । याकारणेंसाधुजन । मनाती
त ३८ साधुवस्तुअद्वय । तेथेंकैंचेंवाटेलभय । परब्रह्मतेंनिर्भय । तोचिसाधू ३९ याकारणेंभयातीत । साधु
निर्भयनिवांत । सकळांसमांडेलअंत । साधुअनंतरूपी ४० सत्यस्वरूपींअमरझाला । भयकैंचेंवाटेलत्याला । या
कारणेंसाधुजनाला । भयचिनाहीं ४१ जेथेंनाहींद्वैतभेद । आपलाआपणअभेद । तेथेंकैंचाउठेलखेद । देहबु
द्धीचा ४२ बुद्धीनेंवमिलेंनिर्गुणा । त्यासकोणीचनेइना । याकारणेंसाधुजना । खेदचिनाहीं ४३ साधुआ
पणएक । तेथेंकैंचादुःखशोक । दुजेविणअविवेक । येणारनाहीं ४४ आशाधरितांपरमार्थाची । दुराशातुटली
स्वार्थाची । ह्मणोनिनैराश्यतासाधूची । ओळखावी ४५ मृदुपणेंजैसेंगगन । तैसेंसाधूचेंलक्षण । याकारणेंसा
धुवचन । कठिणनाहीं ४६ स्वरूपाच्यासंयोगीं । स्वरूपचिझालायोगी । याकारणेंवीतरागी । निरंतर ४७
स्थितिबाणतांस्वरूपाची । चिंतासोडिलीदेहाची । याकारणेंहोणाराची । चिंतानाहीं ४८ स्वरूपींलागतांबुद्धी ।
तुटेअवघीउपाधी । याकारणेंनिरुपाधी । साधुजन ४९ साधुस्वरूपींचराहे । तेथेंसंगचिनसाहे । ह्मणोनिसाधु
तोनपाहे । मानापमान ५० अलक्षासलावितीलक्ष । ह्मणोनसाधुपरमदक्ष । ओळूंजाणतीकैपक्ष । परमार्थाचा
५१ स्वरूपींनसाहेमळ । ह्मणोनिसाधूतोनिर्मळ । साधुस्वरूपचिकेवळ । ह्मणोनियां ५२ सकळधर्मामध्यें
धर्म । स्वरूपींराहणेंहास्वधर्म । हेंचिजाणिजेमुख्यवर्म । साधुलक्षणाचें ५३ धरितांसाधूचीसंगती । आपैसें
चलागेस्वरूपस्थिती । स्वरूपस्थितीनेंबाणती । क्षलणेंआंगीं ५४ ऐसींसाधूचींलक्षणें । आंगींबाणतीनिरूपणें ।
परंतुस्वरूपींराहणें । निरंतर ५५ निरंतरस्वरूपींराहतां । स्वरूपचिहोइजेतत्वतां । मगलक्षणेंअंगींबाणतां । वेळ
नाहीं ५६ स्वरूपींराहिल्यामती । अवगुणअवघेचसांडती । परंतुयासिसत्संगती । निरूपणपाहिजे ५७
सकळसृष्टीच्याठायीं । अनुभवएकचिनाहीं । तोबोलिजेलसर्वही । पुढिलेसमासीं ५८ कोणेंस्थितीनेंराहती ।

१ निरंतर रहाणारें. २ मोक्ष, वैराग्य. ३ मनाचें अतिक्रमणकरून रहाणारे. ४ ओक. ५ आकाश. ६ वैराग्यशील साधु. ७ पातक.

केसाअनुभवपाहती । रामदासह्मणेश्रोतीं । अवधानद्यावें ५९ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदश
केसिद्धलक्षणानिरूपणंनामनवमःसमासः॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जयाचेअनुभवपुसतां । कलहउठलाअवचिता । हाकथाकल्लोळश्रोतां । कौतुकेंऐकावा १
एकह्मणतीहासंसारु । करितांपाविजेपैलपारु । आपुलानव्हेजोजारु । जीवदेवाचे २ एकह्मणतीहेंनघडे ।
लोभयेऊनिअंगींजडे । पोटास्तवकरणेंपडे । सेवाकुटुंबाची ३ एकह्मणतीस्वभावें । संसारकरावासुखेंनावें ।
कांहींदानपुण्यकरावें । सद्गतिकारणें ४ एकह्मणतीसंसारखोटा । वैराग्येंध्यावादेशवटा । तेणेंस्वर्गींच्यावाटा ।
मोकळ्याहोती ५ एकह्मणतीकोठेंजावें । उगेंचकासयाहिंडावें । आपुलेआश्रमीअसावें । आश्रमधर्मकरूनी ।
६ एकह्मणतीकैंचाधर्म । अवघाहोतसेअधर्म । येसंसारींनानाकर्म । करणेंलागे ७ एकह्मणतीबहुतांपरी ।
वासनाअसावीबरी । येणेंचितरिजेसंसारीं । अनायासें ८ एकह्मणतीकारणभाव । भावेंचिपाविजेदेव । येर
हेंअवघेंचवाव । गाथागोवी ९ एकह्मणतीवडिलेंजीवीं । अवघींदेवचिमानावीं । मायबापेंपूजितजावीं । एक
भावें १० एकम्हणतीदेवब्राह्मण । त्यांचेंकरावेंपूजन । मायबापनारायण । विश्वजनाचा ११ एकम्हणती
शास्त्रपाहावें । तेथेंनिरूपिलेंदेवें । तेणेंप्रमाणेंचिजावें । परलोकासी १२ एकम्हणतीअहोजना । शास्त्रपाह
तांपुरवेना । याकारणेंसाधुजना । शरणजावें १३ एकह्मणतीसांडागोष्टी । वायांचिकरितांचावटी । सर्वांस
कारणपोटीं । भूतदयाअसावी १४ एकम्हणतीएकचिबरवें । आपुलेआचारेंअसावें । अतकाळींनामघ्यावें ।
देवाचें १५ एकह्मणतीपुंण्यअसेल । तरीचवाचेनामयेईल । नाहींतरीभुलीपडेल । अंतकाळीं १६ एकह्मण
तीजीतअसावें । तंवचिसार्थककरावें । एकह्मणतीफिरावें । तीर्थाटणं १७ एकह्मणतीहेअटाटी । पाणीपाषाणा
चीभेटी । बुचकळ्यामारितांहिंपुटी । कासयाह्वावें १८ एकह्मणतीसांडावाचाळी । अगाधमहिमाभूमंडळीं
दर्शनमात्रेंहोयहोळी । माहापातकांची १९ एकह्मणतीतीर्थस्वभावें । कारणमनांचिअसावें । एकह्मणतीकीर्तन

१ साक्षात्कार,प्रचीति, २ चित्त, लक्ष. ३ पार ४ प्रयत्नावांचून. ५ भक्ति. ६ प्राणिमात्रांवर. ७ मृत्युसमयीं. ८ तीर्थयात्रा. ९ दुःखी.

करावें । सावकाश २० एकम्हणतीयोगबरवा । मुख्यतोचिआधींसाधावा । देहअमरचिकरावा । अकस्मात २१ एकह्मणतीऐसेंकाय । काळविवंचनाकरूंनय । एकह्मणतीधरातीसोय । भक्तिमार्गाची २२ एकह्मणती ज्ञानबरवें । एकह्मणतीसाधनकरावें । एकम्हणतीमुक्तअसावें । निरंतर २३ एकह्मणतीअनर्गळा । धरीपापा चाकंटाळा । एकह्मणतीरेमोकळा । मार्गआमुचा २४ एकह्मणतीहेंविशेष । करूंनयेनिंदाद्वेष । एकह्मणतीसाव काश । दुष्टसंगत्यागावा २५ एकह्मणतीज्याचेंखावें । त्यासन्मुखचिमरावें । तेणेंतत्काळचिपावावें । मोक्षपद २६ । एकह्मणतीसांडागोष्टी । आधींपाहिजेतेरोटी । मगकरावीचावटी । सावकाश २७ एकह्मणतीउपास असावा । मगसकळयोगबरवा । कारणदुष्काळपडावा । ह्मणिजेबरें २८ एकह्मणतीतपोनिधी । होतांबोल तीसकळसिद्धी । एकह्मणतीरेआधीं । इंद्रपदसाधावें २९ एकह्मणतीआगमपाहावा । वेताळप्रसन्नकरूनघ्या वा । तेणेंपाविजेदेवा । स्वर्गलोकीं ३० एकह्मणतीअघोरमंत्र । तेणेंहोइजेस्वतंत्र । श्रीहरीजयाचेंकलत्र । तेंचि बोले ३१ तिळागळेस्वधर्म । तेथेंकैंचेंक्रियाकर्म । एकह्मणतीकुकर्म । तिच्यामदें ३२ एकह्मणतीएकसाक्षे प । करावामृत्युंजयाचाजप । तेणेंगुणेंसर्वसंकल्प । सिद्धीतेंपावती ३३ एकम्हणतीबटुभैरव । तेणेंपाविजेवैभ व । एकह्मणतीझोटिंगसर्व । पुरवितसे ३४ एकम्हणतीकाळी । एकह्मणतीभद्रकाळी । एकह्मणतीउच्छिष्टचांडा ळी । साह्यकरावी ३५ एकह्मणतीविघ्नहरं । एकह्मणतीभोळाशंकर । एकह्मणतीसत्वर । पावेभगवती ।३६ । एकह्मणतीमल्लारी । सत्वरचिसभाग्यकरी । एकह्मणतीमहाबरी । भक्तिव्यंकटेशाची ३७ एकह्मणतीपूर्वेठेवा । एकह्मणतीप्रयत्नकरावा । एकह्मणतीभारघालावा । देवावरी ३८ एकह्मणतीदेवकैंचा । अंतचिपाहतोभल्यांचा । एकह्मणतीहायुगाचा । युगधर्म ३९ एकआश्चर्यमानिती । एकविस्मयकरिती । एककंटाळोनह्मणती । कायहो ईलतेंपाहावें ४० ऐसेप्रापंचिकजन । लक्षणेंसांगतांगहन । परंतुकांहींएकचिह्न । अल्पमात्रबोलिलें ४१ आ तांअसोहास्वभाव । ज्ञात्याचाकैसाअनुभव । तोहिसांगिजेलसर्व । सावधऐका ४२ एकह्मणतीकरावीभक्ती ।

१ शाश्वत. २ ऋषि. ३ अणिमादि अष्टसिद्धि. ४ मनांतला अभिप्राय. ५ ऐश्वर्य. ६ देवी. ७ गणपति. ८ संसारिक.

श्रीहरिदेईलसद्गती । एकम्हणतीब्रह्मप्राप्ती । कर्मेचिहोय ४३ एकह्मणतीभोगसुटेना । जन्ममरणहेंतुटेना । एकम्हणतीउर्मीनाना । अज्ञानाच्या ४४ एकह्मणतीसर्वब्रम्ह । तेथेंकैंचेंक्रियाकर्म । एकह्मणतीहाअधर्म । बोलोंचनये ४५ एकह्मणतीसर्वनासे । उरलेंतेंचिब्रह्मअसे । एकह्मणतीऐसेंनसे । समाधान ४६ सर्वब्रह्मकेवळब्रह्म । दोन्हींपूर्वपक्षाचेभ्रम । अनुभवावेगळेंवर्म । ह्मणतीएक ४७ एकह्मणतीहेंनवडे । अनिर्वाच्यवस्तुनजोडे । जेंबोलतांमौनपडे । वेदशास्त्रांसी ४८ तंवश्रोताअनुवादला । ह्मणेनिश्चयकोणेंकेला । सिद्धांतमतेंअनुभवाला । उरिकैंची ४९ अनुभवदेहींवेगळाले । हेंपूर्वींचबोलिलें । आतांकांहींएककेलें । नवचेकीं ५० एकसाक्षित्वेंवर्तती । साक्षीवेगळाचिम्हणती । आपणद्रष्टाऐसीस्थिती । स्वानुभवाची ५१ दृश्यापासूनद्रष्टावेगळा । ऐसीअलिप्तपणाचीकळा । आपणसाक्षित्वेंनिराळा । स्वानुभवें ५२ सकळपदार्थजाणता । तोपदार्थाहूनिपरता । देहींअसोनिअलिप्तता । सहजचिजाहली ५३ एकऐसेंस्वानुभवें । म्हणतीसाक्षित्वेंवर्तावें । दृश्यअसोनिवेगळेंव्हावें । द्रष्टेपणें ५४ एकह्मणतीनाहींभेद । वस्तुठायींचीचअभेद । तेथेंकैंचामतिमंद । द्रष्टाआणिला ५५ अवघीसाकरचिस्वभावें । तेथेंकडूकायनिवडावें । द्रष्टाकैंचास्वनुभवें । अवघेंचिब्रह्म ५६ प्रपंचपरब्रह्मअभेद । भेदवादीमानितीभेद । परीहाआत्मास्वानंद । आकारला ५७ विवरलेंतूपाथिजलें । तैसेंनिर्गुणचिगुणाआलें । तेथेंकायवेगळेंकेलें । द्रष्टेपणें ५८ म्हणोनिद्रष्टाआणिदृश्य । अवघाएकचिजगदीश । द्रष्टेपणाचासायास । कासयासी ५९ ब्रम्हचिआकारलेंसर्व । ऐसाएकाचाअनुभव । ऐसेहेदोनिस्वभाव । निरूपिले ६० अवघाआत्माआकारला । आपणभिन्नकैंचाउरला । दुसराअनुभवबोलिला । ऐसियापरी ६१ ऐकतिसराअनुभव । प्रपंचसारूनियांसर्व । कांहींनाहींतोचिदेव । ऐसेंह्मणती ६२ दृश्यअवघेंवेगळेंकेलें । केवळअदृश्यचिउरलें । तेंचिब्रम्हअनुभवलें । ह्मणतीएक ६३ परीतेंब्रह्मह्मणोनय । उपायासारिखाअपाय । शून्यत्वासब्रह्मकाय । ह्मणोंयेईल ६४ दृश्यअवघेंवोलांडिलें । अदृश्यशून्यत्वींपडिलें । ब्रम्हह्मणोनिमुरडिलें । तेथून

१ मोक्ष. २ लहरी, लाटा. ३ बोलणेस. अशक्य. ४ बाकी. ५ साक्षी. ६ दृष्टीस पडणारें जग. ७ पहाणारा. ८ पातळझालें.

चिमागें ६५ जिकडेदृश्यतिकडेदेव । मध्येंशून्यत्वाचाडाव । तयासमंदबुद्धीस्तव । प्राणीब्रह्मम्हणे ६६ रायांसिनाहींवोळखिलें । सेवकासरावऐसेंकल्पिलें । परीतेंअवघेंव्यर्थगेलें । राजादेखतां ६७ तैसेंशून्यत्वकल्पिलेंब्रह्म । पुढेंदेखतांपरब्रह्म । शून्यत्वाचाअवघाभ्रम । तुटोनिगेला ६८ परीहासूक्ष्मअडथळा । वारीविंवेकें वेगळा । जसेंदुग्धघेऊनिजळा । राजहंससांडिती ६९ आधींदृश्यहेंसोडिलें । मगशून्यत्ववोलांडिलें । मूळमायेपरतेंदेखिलें । परब्रम्ह ७० वेगळेपणेंपहाणेंघडे । तेणेंवृत्तिशून्यत्वींपडे । पोटींसंदेहपवाडे । शून्यत्वाचे ७१ भिन्नपणेंअनुभविलें । तयासशून्यत्वऐसेंबोलिलें । वस्तुलक्षींअभिन्नझालें । पाहिजेआधीं ७२ वस्तुआपणचिहोणे । ऐसेंवस्तूचेंपाहणें । निश्चयेंसिभिन्नपणें । शून्यत्वलाभे ७३ याकारणेंशून्यत्वकांहीं । परब्रह्महोणारनाहीं । वस्तुस्वरूपहोऊनिपाही । स्वानुभवें ७४ आपणवस्तुसिद्धचिआहे । मनमीऐसेंकल्पूंनये । साधुसांगती उपायें । तूंचिआत्मा ७५ मनमीऐसेंनाथिलें । संतींनाहींनिरूपिलें । मानावेंकोणाच्याबोलें । मनमीऐसें ७६ संतवचनींठेवितांभाव । तोचिशुद्धस्वानुभव । मनाचातैसाचस्वभाव । आपणवस्तू ७७ जयाचाजैसावाअनुभव । तोचिआपणनिरवयव । आपुलालावेतीअनुभव । विश्वजन ७८ लोभीधनसाधूंगेले । तंवतेलोभीधनचिझाले । मगतेंभाग्यपुरुषींभोगिलें । सावकाश ७९ तैसेंदेहेंबुद्धिसोडितां । साधकासझालेंतत्वतां । अनुभवाचीमुख्यवार्ता । तेहेऐसी ८० आपणवस्तुमूळींएक । ऐसाज्ञानाचाविवेक । येथूनहाज्ञानदशक । संपूर्णजाहला ८१ आत्मज्ञाननिरूपिलें । यथामतीनेंबोलिलें । न्यूनपूर्णक्षमाकेलें । पाहिजेश्रोतीं ८२ ॥ ॥ इति श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टमदशकेशून्यत्वानिरसननिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥

१ राजास. २ विचारानें. ३ दुध. ४ राजहंसपक्षी.

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ निराकारह्मणिजेकाय । निराधारह्मणिजेकाय । निर्विकल्पह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें
१ निराकारह्मणिजेआकारनाहीं । निराधारह्मणिजेआधारनाहीं । निर्विकल्पह्मणिजेकल्पनानाहीं । परब्रह्मीं
२ निरामयह्मणिजेकाय । निराभासह्मणिजेकाय । निरवयवह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें ३ निरामयह्म
णिजेआमयेंनाहीं । निराभासह्मणिजेभासचिनाहीं । निरवयवह्मणजेअवयेंवनाहीं । परब्रह्मीं ४ निष्प्रपंचह्म
णिजेकाय । निष्कलंकह्मणिजेकाय । निरारुपाधिह्मणजेकाय । मजनिरूपावें ५ निष्प्रपंचह्मणिजेप्रपंचनाहीं ।
निष्कलंकह्मणिजेकलंकनाहीं । निरुपाधिह्मणिजेउपाधिनाहीं । परब्रह्मीं ६ निरुपमह्मणिजेकाय । निरालंबह्म
णिजेकाय । निरपेक्षह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें ७ निरुपमह्मणिजेउपमानाहीं । निरालंबह्मणिजेअवलंबना
हीं । निरपेक्षह्मणिजेअपेक्षांनाहीं । परब्रह्मासी ८ निरंजनह्मणिजेकाय । निरंतरम्हणिजेकाय । निर्गुणह्मणजे
काय । मजनिरूपावें ९ निरंजनम्हणिजेअंजनचिनाहीं । निरंतरह्मणिजेअंतरनाहीं । निर्गुणह्मणिजेगुणचिना
हीं । परब्रह्मासी १० निःसंगह्मणिजेकाय । मिर्मळह्मणिजेकाय । निश्चळह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें ११
निःसंगह्मणिजेसंगाचिनाहीं । निर्मळह्मणिजेमळचिनाहीं । निश्चळह्मणिजेचळनाहीं । परब्रह्मासी १२ निःश
ब्दम्हणिजेकाय । निर्दोषम्हणिजेकाय । निवृत्तिम्हणिजेकाय । मजनिरूपावें १३ निःशब्दम्हणिशब्दचिना
हीं । निर्दोषम्हणिजेदोषचिनाहीं । निवृत्तिम्हणिजेवृत्तीचनाहीं । परब्रम्हासी १४ निष्कामम्हणिजेकाय । निर्ले
पम्हणिजेकाय । निष्कर्मम्हणिजेकाय । मजनिरूपावें १५ निष्कामम्हणिजेकामचिनाहीं । निर्लेपम्हणिजेलेपचि
नाहीं । निष्कर्मह्मणिजेकर्मचिनाहीं । परब्रह्मासी १६ अनामम्हणिजेकाय । अजन्माह्मणिजेकाय । अप्रत्यक्ष
ह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें १७ अनामह्मणिजेनामचिनाहीं । अजन्माम्हणिजेजन्मचिनाहीं । अप्रत्यक्षह्मणिजे
प्रत्यक्षनाहीं । परब्रह्मतें १८ अगणितह्मणजेकाय । अकर्तव्यह्मणिजेकाय । अक्षयह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें
१९ अगणितह्मणिजेगणितनाहीं । अकर्तव्यह्मणिजेकर्तव्यनाहीं । अक्षयह्मणिजेक्षयनाहीं । परब्रह्मासी २०

१ आश्रय. २ रोग. ३ हात. पाय वगैरे. ४ इच्छा. ५ चलन वलन. ६ शब्द रहित. ७ दोष रहित.

॥ १ ॥ अरूपह्मणिजेकाय । अलक्षह्मणिजेकाय । अनंतह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें २१ अरूपम्हणिजेरूपचिनाहीं अलक्षम्हणिजेलक्षचिनाहीं । अनंतह्मणिजेअंतचिनाहीं । परब्रम्हासो २२ अपारह्मणिजेकाय । अढळह्मणिजे काय । अतर्क्यह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें २३ अपारह्मणिजेपारचिनाहीं । अढळह्मणिजेढळचिनाहीं । अत र्क्यह्मणिजेतर्क्यचिनाहीं । परब्रह्मतें २४ अद्वैतह्मणिजेकाय । अदृश्यह्मणिजेकाय । अच्युतह्मणजेकाय । मज निरूपावें २५ अद्वैतह्मणिजेद्वैतचिनाहीं । अदृश्यह्मणिजेदृश्यचिनाहीं । अच्युतम्हणिजेच्युतनाहीं । परब्रह्मतें २६ अच्छेद्यम्हणिजेकाय । अदाह्यह्मणिजेकाय । अक्लेद्यह्मणिजेकाय । मजनिरूपावें २७ अच्छेद्यह्मणि जेछेदेना । अदाह्यह्मणिजेजळेना । अक्लेद्यह्मणिजेकालवेना । परब्रह्मतें २८ परब्रह्मह्मगजेसकळांपरतें । तया सपाहतांआपणचितें । हेंकळेअनुभवमतें । सद्गुरुकेलिया २९ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशके आशंकानिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ १ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जेंजेंकांहींसाकारदिसे । तेंतेंकल्पांतींनासे । स्वरूपतेंअसतचिअसे । सर्वकाळ १ जेंस कळांमध्येंसार । मिथ्यानव्हेतेंसाचार । जेंकांनित्यनिरंतर । संचलेंचिअसे २ तेंभगवंताचेंनिजरूप । त्यासिबो लिजेस्वरूप । याहिवेगळींअमूप । नामेंतयाचीं ३ त्यासनामाचासंकेत । कळावयाहादृष्टांत । परीतेंस्वरूपनामा तीत । असतचिअसे । दृश्यासबाह्यसंचलें । परीतेंविश्वासचोरलें । जवळींचनाहींसेंझालें । असतचिकैसें । ५ ऐसाएकोनियांदेव । उठेदृष्टीचाभाव । पाहोंजातांदिसेसर्व । दृश्यचिअवघें ६ दृष्टीचाविषयदृश्य । तोचि झालियासादृश्य । तेणेंदृष्टीपावेसंतोष । परीतेंदेखणेंनव्हे ७ दृष्टीसदिसेतेंनासे । एनद्विषयींश्रुतिअसे । ह्मणोनि जेंदृष्टीसदिसे । तेंस्वरूपनव्हे ८ स्वरूपतेंनिराभास । आणिदृश्यभासलेंसाभास । भासासबोलिजेनाश । वेदांत

॥ १ ॥ शास्त्रीं ९ आणिपाहतांदृश्यचिभासे । वस्तुदृश्यावेगळीअसे । स्वानुभवेंपाहतांदिसे । दृश्यासबाह्य १० जेंनि राभासनिर्गुण । त्याचीकायसांगावीखुण । परीतेंस्वरूपजाण । सन्निधचिअसे ११ जैसाआकाशींभासलाभास

१ तर्क करण्यास योग्य. २ न तुटणारें. ३ न जळणारें. ४ न कालविणारें. ५ आकारानें युक्त. ६ व्यर्थ. ७ सकंप रूप. ८ बहुत

आणिसकळांमध्येंआकाश । तैसाजाणिजेगजदीश । सबाह्यअभ्यंतरीं १२ उदकामध्येंपरीभिजेना । पृथ्वी
मध्येंपरीशिरेना । वन्हिमध्येंपरीजळेना । स्वरूपदेवाचें १३ तेंरवांमध्येंपरीबुडेना । तेंवायुमध्येंपरीउडेना ।
सुवर्णीअसेपरीघडेना । सुवर्णासारिखें १४ ऐसेंजेंसंचलेंसर्वदा । परीतेंआकळेनाकदा । अभेदामाजीवाढवीभेदा
तेहेअहंता १५ तिच्यास्वरूपाचीखुण । सांगोंकांहींवोळखण । अहंतेचेंनिरूपण । सावधऐका १६ जें
स्वरूपाकडेपावे । अनुभवासवेंझेंपावे । अनुभवाचेझब्दअवघे । बोलोनदावी १७ ह्मणेआतांमीचस्वरूप । तें
चि अहंतेचेंरूप । निराकारीआपेंआप । वेगळीपडे १८ स्वयेंमीचआहेंब्रह्म । ऐसाअहंतेचाभ्रम । ऐसियेसू
क्ष्मींसूक्ष्म । पाहतांदिसे १९ कल्पनाआकळीहेत । वस्तुकल्पनातीत । ह्मणोननाकळेअंत । अनंताचा २०
अन्वंयआणिव्यतिरेकें । हाशब्दभेदकोणीएक । निःशब्दचाअंतर्विवेकें । शोधिलापाहिजे २१ आधींघेइजे
वाच्यांश । मगवोळखिजेलक्षांश । लक्षांशींपाहतांवाच्यांश । असेलकैंचा २२ सर्वब्रह्मआणिविमळब्रह्म ।
हावाच्यांशाचाअनुक्रम । शोधितांलक्षांशाचेंवर्म । वाच्यांशनासे २३ सर्वविमळदोन्हीपक्ष । वाच्यांशींआटती
प्रत्यक्ष । लक्षांशींलावितांलक्ष । पक्षपातवडे २४ हेंलक्षांशेंअनुभवणें । तेथेंनाहींवाच्यांशबोलणें । मुख्यअ
नुभवाचेखुणें । वाचारंभकैंचा २५ परापश्यंतीमध्यमावैखरी । जेथेंवोसरतीचाऱ्ही । तेथेंशब्दकळाकुसरी ।
कोणकाज २६ शब्दबोलतांसर्वचिनासे । तेथेंशाश्वताकोठेंअसे । प्रत्यक्षासप्रमाणनसे । बरेंपाहा २७
शब्दप्रत्यक्षनाशवंत । ह्मणोनवडेपक्षपात । सर्वविमळऐसाहेत । अनुभवींनाहीं २८ ऐकअनुभवाचेंलक्षण ।
अनुभवह्मणिजेअनन्यपण । ऐकअनन्याचेंलक्षण । ऐसेंअसे २९ अनन्यह्मणिजेअन्यनसे । आत्मनिवेदनजै
सें । संगभंगेंअसतचिअसे । आत्माआत्मपणें ३० आत्म्यासनाहींआत्मपण । हेंचिनिःसंगाचेंलक्षण । हेंवाच्यां
शेंबोलिलेंजाण । कळावयाकारणें ३१ येन्हवींलक्षांशतोवाच्यांशें । सांगिजेलहेंघडेकैसें । वाक्यविवरणेंआपै
सें । कळोंलागे ३२ करावेंतत्वविवरण । शोधावेंब्रह्मनिर्गुण । पाहावेंआपणासआपण । ह्मणजेकळे ३३ हें

१ अग्नि. २ मोह, अविवेक. ३ जगामध्यें. ब्रह्मत्वभासणें. ४ जग नसतांही. ईश्वराचें. आस्तिक्य. ५ विचार.

नबोलतांचिविवरिजे । विवरोनविवरोनराहिजे । मगअबोलणेंचिसाजे । महापुरुषीं ३४ शद्वचिनिःशब्दहो
ती । श्रुतिनेतिनेतिह्मणती । हेंतोंआलेंआत्मप्रचीती । प्रत्यक्षआतां ३५ प्रचीतआणिअनुमान । हातोंप्रत्यक्ष
दुरभिमान । तरीआतांमीअज्ञान । मजकाहींचनकळे ३६ मीलटिकामाझेंबोलणेंलटिकें । मीलटिकामाझेंबो
लणेंलटिकें । मीमाझेंअवघेंचिलटिकें । कल्पनिक ३७ मजमुळींचनाहींठाव । माझेंबोलणेंअवघेंचिवाव । हा
प्रकृतीचास्वभाव । प्रकृतिलटिकी ३८ प्रकृतिआणिपुरुष । यादोहींसजेथेंनिरास । तेथेंमीपणविशेष । हेंके
वींघडे ३९ जेथेंसर्वहिअशेषझालें । तेथेंविशेषकैंचेंआलें । मीमौनीम्हणतांभंगलें । मौनजैसें ४० आतां
मौननभंगावें । करूनकांहींचनकरावें । असोननिःशेषअसावें । विवेकबळें ४१ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य
संवादेनवमदशकेब्रह्मनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । श्रोतींकेलेंअनुमान । ऐसेंकैसेंब्रह्मज्ञान । कांहींचनाहींअसोन । हेंकेवींघडे १ सकळ
करूनिअकर्ता[१] । सकळभोगूनअभोक्ता[२] । सकळांमध्येंअलिप्तता । येईलकैंची २ तथापितुह्मींह्मणता । योगीभो
गूनअभोक्ता । तरीस्वर्गनरकहिआतां । येणेंचिन्यायें ३ जन्ममृत्यूभोगिलेचभोगी । परीतोभोगूनअभोक्तायो
गी । पातकनाहींतयालागीं । येणेंचिपाडें ४ कुट्टननाहींकुटिला । रडोननाहींरडला । कुंथोननाहींकुंथिला । यो
गीश्वर ५ जन्मनसोनघातला । पतितनसोनझाला । यातनानसोनपावला । नानापरी ६ ऐसेंश्रोतयांचेंअ
नुमान । श्रोतींघेतलेंआडरान । आतांयाचेंसमाधान । केलेंपाहिजे ७ वक्ताम्हणेसावधव्हावें । तुह्मीबोलतांबरवें
परीहेंतुमच्याअनुभवें । तुंह्मासघडे ८ ज्याचाअनुभवजैसा । तोतोबोलतोतैसा । संपदेविणजोधींवसा । तोनि
र्थक ९ नाहींज्ञानाचीसंपदा । अज्ञानदरिद्रेंआपदा । भोगिल्याचभोगीसदा । शब्दज्ञानें १० ज्ञानीओळ
खावाज्ञानेश्वरें । योगीओळखावायोगीश्वरें । महाचतुरतोचतुरें । वोळखावा ११ अनुभवीअनुभवीयासिक
ळे । अलिप्तअलिप्तपणेंनिवळे । विदेहाचादेहभावगळे । विदेहोदेखतां १२ बद्धासारिखासिद्ध । आणिसिद्धा

---

१ कर्म न करणारा. २ विषयांचा उपयोग न घेणारा. ३ ऐश्वर्य. ४ दुःख, संकट. ५ वैराग्यशीलास.

सारिखाबद्ध । एकभावीलतोअबद्ध । ह्मणावानलगे १३ झडपलातोदेहधारी । आणिदेहधारकपंचाक्षरी । परं
तुदोघांएकसरी । कैसीद्यावी १४ तैसाअज्ञानपतित । आणिज्ञानीजीवन्मुक्त । दोघांसमानमानीतोयुक्त । कै
साम्हणावा १५ आतांअसोहेदृष्टांत । प्रचीतबोलोंकांहींहेत । येथेंश्रोतींसावचित । क्षणएकव्हावें १६ जो
ज्ञानेंमुक्तझाला । जोविवेकेंविराला । जोअनन्यपणेंउरला । नाहींचकांहीं १७ तयासकैसेंगवसावें । शोधूं
जातांतोचिव्हावें । तोचिहोतांह्मणावें । नलगेकांहीं १८ देहींपाहतांदिसेना । तत्त्वेंशोधितांभासेना । ब्रह्मआ
हेनिवडेना । कांहींकेल्या १९ दिसतोतरीदेहधारी । परीकाहींचनाहींअंतरीं । तयापाहतांवरिवरी । कळेल
कैसा २० कळायाशोधावेंअंतर । तंवतोनित्यनिरंतर । जयासधुंडितांविकार । निर्विकारहोती २१ तो
परमात्माकेवळ । तयासनाहींमायामळ । अखंडहेतूचाविटाळ । झालाचनाहीं २२ ऐसाजोकांयोगिराज ।
तोआत्मासहजींसहज । पूर्णब्रम्हवेदबीज । देहाकारेंकळेना २३ देहभांवितांदेहचिदिसे । अंतरअंनारिसेंअसे ।
तयासशोधितांनसे । जन्ममरण २४ जयासजन्ममरणव्हावें । तेंतोनव्हेचिस्वभावें । नाहींचतेंआणावें । को
ठूनकैंचें २५ निर्गुणासजन्मकल्पिला । अथवानिर्गुणउडविला । तरीउडालाआणिजन्मला । आपलाआपण
२६ मध्यान्हींथुंकितांसूर्यावरी । तोथुंकापडेआपणावरी । दुसऱ्यासचिंतितांअंतरीं । आपणासघडे २७
समर्थरायाचेंमहिमान । जाणतांहोतेंसमाधान । परंतुभुंकोंलागलेंश्वान । तरीतेंश्वानचिअसे २८ ज्ञानीतोस
भ्यस्वरूप । अज्ञानदेखेमनुष्यरूप । भावासारिखाफळद्रूप । देवतैसा २९ देवनिराकारनिर्गुण । लोकभाविती
पाषाण । पाषाणफुटतोनिर्गुण । फुटेलकैसा ३० देवसदोदितसंचला । लोकींबहुविधकेला । परंतुबहुविधझा
ला । हेंतोंघडेना ३१ तैसासाधुआत्मज्ञानी । बोधेंपूर्णसमाधानी । विवेकेंआत्मनिवेदनी । आत्मरूपी ३२
जळोनकांष्ठाचाआकार । अग्निदिसेकाष्ठाकार । परीकाष्ठहोईलहाविचार । बोलोंचनये ३३ कर्पूरअसेतोजळ
तांदिसे । तैसाज्ञानीदेहींभासे । तयासिजन्मवितांकैसें । कर्दळीउदरीं ३४ बीजभाजलेंउगवेना । वस्त्रजळालें

१ मन. २ शोध कारिता. ३ निराळें. ४ बहुत प्रकारचा. ५ विचार, तर्क. ६ लांकूड.

दा.द.९ ॥ ३ ॥

उकलेना । वोधनिवडितांनिवडेना । गंगेमध्यें ३५ वोधगंगेमागेंदिसे । गंगाएकदेशींअसे । साधुकांहींचन
भासे । आत्मासर्वगत ३६ सुवर्णनव्हेलोखंड । साधूसजन्मथोतांड । अज्ञानप्राणीजडमूढ । तयांसिहेंउमजे
ना ३७ अंधासकाहींचनदिसे । तरीतेलोकआंधळेकैसे । सन्निपातेंबरळतसे । सन्निपाती ३८ जोस्वप्नाम
ध्येंभ्याला । तोस्वप्नभयेंवोसणला । तेंभयजागत्याला । केवींलागे ३९ मुळीसर्पाकारदेखिली । एकभ्यालेएकें
वोळखिली । दोघांचीअवस्थालेखिली । सारिखीचकैसी ४० हातींधरितांडसेना । हेंएकासभासेना । तरीतेया
चीकल्पना । तयासीचबाधी ४१ विंचूससर्पडसला । तेणेंतोचिजाकळला । तयाचेनिलोकझाला । कासावी
सकैसा ४२ आतांतुटलेंअनुमान । ज्ञानियासकळेज्ञान । अज्ञानासजन्ममरण । चुकेनाकीं ४३ एकाजा
णण्यासाठीं । लोकपडिलेआटाआटीं । नेणतपणेंहिंपुटी । होतीजन्ममृत्यू ४४ तेंचिकथानुसंधान । पुढेंकेलेंपरि
च्छिन्न । सावधानसावधान । ह्मणेवक्ता ४५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेनिःसंदेहनिरूपणं
नामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ पृथ्वीमध्येंलोकसकळ । एकसंपन्नएकदुर्बळ । एकनिर्मळएकवोंगळ । कायनिमित्तें १
कित्येकराजेनादती । कित्येकदरिद्रभोगिती । कित्येकांचीउत्तमस्थिती । कित्येकअधमाधम २ ऐसेंकायनि
मित्तझालें । हेंमजपाहिजेनिरूपिलें । याचेंउत्तरऐकिलें । पाहिजेश्रोतीं ३ हेसकळगुणापासींगती । सगुणभा
ग्यश्रीभोगिती । अवगुणांसदरिद्रप्राप्ती । यदर्थींसंदेहनाहीं ४ जोजेथेंउपजला । तोतेथेंव्यवसायीउमजला ।
तयासलोकह्मणतीभला । कार्यकर्ता ५ जाणतातोकार्यकरी । नेणताकाहींचनकरी । जाणतातोपोटभरी । नेण
नाभीकमागे ६ हेंतोंप्रगटचिअसे । जनींपाहतांप्रत्यक्षदिसे । विद्येविणकरंटावसे । अविद्यातोभाग्यवंत ७
आपुलीविद्यानसिकसी । तरीकायभीकमागसी । जेथेंतेथेंबुद्धिऐसी । वडिलेंसांगती ८ वडीलआहेकरंटा ।
आणिसमर्थहोयधाकुटा । कांजोविद्येनेंमोठा । ह्मणोनियां ९ विद्यानाहींबुद्धिनाहीं । विवेकनाहींसाक्षेपनाहीं ।

स० ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

१ सर्वांमध्यें व्यापून राहातो सबब आत्मा अशी संज्ञा. २ दुःखी. ३ गुणवान पुरुष. ४ पातकी मनुष्य. ५ ज्या साठीं. ६ संशय.

कुशळतानाहींव्यापनाहीं । म्हणोनप्राणीकरंटा १० इतुकेंहिजेथेंवसे। तेथेंवैभवांसउणेनसे । वैभवसोडितांआपै सें । पाठींलागे ११ वडीलसमर्थधाकुटाभिकारी । ऐकायाचीकैसीपरी । वडिलांऐसाव्यापनकरी । ह्मणोनि यां १२ जैशीविद्यातैसीहांवं । जैसाव्यापतैसेंवैभव । तोलासारिखाहावभाव । लोककरिती १३ विद्यानसे वैभवनसे । तेथेंनिर्मळकैंचाअसे । करंटपणेंवोखटादिसे । वोंगळआणिविकारी १४ पशुपक्षीगुणवंत । त्यांस ग्रहणकरितीसमर्थ । गुणनसतांजिणेंव्यर्थ । प्राणिमात्रांचें १५ गुणनाहींगौरवनाहीं । सामर्थ्यनाहींमहत्वना हीं । कुशलतानाहींतर्कनाहीं । प्राणिमात्रांसी १६ याकारणेंउत्तमगुण । तेंचिभाग्याचेंलक्षण । लक्षणेंविणअ वलक्षणें । सहजचिझालें १७ जनामध्येंजोजाणता । त्यासआहेमान्यता । कोणीएकविद्याअसतां । महत्व पावे १८ प्रपंचअथवापरमार्थ । जाणतातोचिसमर्थ । नेणताजाणिजेव्यर्थ । निष्कारण १९ नेणतांविंचूस र्पडसे । नेणतांजीवघातअसे । नेणतांकार्यनासे । कांहींएक २० नेणतांप्राणीसिंतरे । नेणतपणेंतन्हेंभरे । नेणतपणेंठकेविसरे । पदार्थकांहीं २१ नेणतांवैरीजिंकिती । नेणतांअपायींपडती । नेणतांसंहारिती । घड तीजीवनाश २२ आपुलेंस्वहितनकळेजनां । तेणेंभोगितीयातना । ज्ञाननेणतांअज्ञाना । अधोगती २३ मायाब्रह्मजीवशिव । सारासारभावाभाव । जाणिल्यासाठींहोतेंनांव । जन्ममरण २४ कोणकर्तानिश्चयेंसी । बद्धमोक्षतोकोणासी । ऐसेंजाणतांप्राणियासी । सुटकाघडे २५ जाणिजेदेवनिर्गुण । जाणिजेमीतोकोण । जा णिजेअनन्यलक्षण । ह्मणिजेमुक्त २६ जितुकेंजाणोनसांडिलें । तितुकेंदृश्यवोलांडिलें । जाणत्यासजाणतांतुट लें । मूळमीपणाचें २७ नजाणतांकोटिवरी । साधनेंकेलींपरोपरीं । तरीमोक्षासअधिकारी । होणारनाहीं २८ मायाब्रह्मवोळखावें । आपणासआपणजाणावें । इतुक्यासाठींस्वभावें । चुकेजन्म २९ जाणतांसमर्थाचेंअं तर । प्रसंगेंवर्तेंतदनुसार । भाग्यवैभवअपार । तेणेंचिपावे ३० म्हणोनजाणणेंनव्हेसामान्य । जाणतांहोइजे सर्वमान्य । कांहींचनेणेतोअमान्य । सर्वत्रकरिती ३१ पदार्थदेखोनाभूतभावी । नेणतांझडपोनप्राणठेवी ।

१ ऐश्वर्य. २ प्रकार, ३ इच्छा. ४ मोठेपण. ५ दोष. ६ संकट. ७ नरक वास. ८ विश्व उत्पन्न करणारा.

मिथ्याआहेउठाठेवी । जाणतेजाणती ३२ जाणत्यासकळेवर्म । नेणत्याचेंखोटेंकर्म । सकळकांहींधर्माधर्म । जाणतांकळे ३३ नेणत्यासयमयातना । जाणत्यासकांहींचलागेना । सकळजाणोनविवंचना । करीतोमुक्त । ३४ नेणतांकांहींराजकारण । अपमानकरूनघेतीप्राण । नेणतांकठिणवर्तमान । समस्तांसहोय ३५ म्ह णोंनियांनेणणेंखोटें । नेणतेप्राणीतेकरंटे । जाणतांविवरतांतुटे । जन्ममरण ३६झणोनअलक्षकरूंनये । जाण णेंहाचिउपाय । जाणतांसांपडेसोय । परलोकाची ३७ जाणणेंसकळांसप्रमाण । मूर्खासवाटेअप्रमाण । परंतु अलिप्तपणाचीखूख । जाणतांकळे ३८ एकजाणणेंकरूनपरतें । कोणसोडीलप्राणियातें । कोणीएककार्यजेतें । जाणिल्याविणनकळे ३९ जाणणेंझणिजेस्मरण । नेणणेंझणिजेविस्मरण । दोहींमध्येंकोणप्रमाण । शाहणे जाणती ४० जाणतेलोकशाहाणे । नेणतेवेडेदैन्यवाणे । विज्ञानतेंहिजाणतपणें । कळोंआलें ४१ जेथेंजा णतपणखुंटलें । तेथेंबोलणेंहितुटलें । हेतुरहितजाहलें । समाधान ४२ श्रोतेझणतीहेंप्रमाण । झालेंपरंमस माधान । परीपिंडब्रह्मांडऐक्यलक्षण । आह्मांनिरूपावें ४३ ब्रह्मांडींतेंचिपिंडींअसे । बहुतबोलतीऐसें । परंतु याचाप्रत्ययविलसे । ऐसेंकेलेंपाहिजे ४४ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेजाणपणनिरूपणंनामच तुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ पिंडासारिखीब्रह्मांडरचना । नयेआमुच्याअनुमाना । प्रचीतपाहतांनाना । मतेंभांबावलीं १ जेंपिंडींतेंचिब्रह्मांडीं । ऐसीबोलावयाचीप्रौढी । हेंवचनघडीनेंघडी । तत्वज्ञबोलती २ पिंडब्रह्मांडएकराहा टी । ऐसीलोकांचीधाटी । परीप्रत्ययाचेपरिपाठी । तगोंनशके ३ स्थूलसूक्ष्मकारणमहाकारण । हेपिंडींचेचारदे हजाण । विराटहिण्यगर्भअव्याकृतिमूळप्रकृतिहेखूण । ब्रह्मांडाची ४ हेशास्त्रधाटीजाणावी । परीप्रचीतीकैसी आणावी । प्रचीतपाहतांगाथागोवी । होतआहे ५ पिंडींआहेअंतःकरण । तरीब्रम्हांडींविष्णुजाण । पिंडींबोलि जेतेंमन । ब्रह्मांडींचंद्रमा ६ पिंडींबुद्धिऐसेंबोलिजे । तरीब्रह्मांडींब्रह्माऐसेंजाणिजे । पिंडींचित्तब्रह्मांडींवोळखि

१ स्वर्गलोक. २ कारण, अभिप्राय. ३ शांति, सुख. ४ उत्तम. ५ आत्मतत्व जाणणारे साधु. ६ वागणुक. ७ विराट्‌देह.

जे । नारायण ७ पिंडीं बोलिजे अहंकार । ब्रम्हांडीं रुद्र हा निर्धार । ऐसा बोलिला विचार । शास्त्रांतरीं ८ तरी को
ण विष्णूचें अंतःकारण । चंद्राचें कैसें मन । ब्रह्मयाचें बुद्धिलक्षण । मज निरूपावें ९ नारायणाचें कैसें चित्त । रुद्र अ
हंकाराचा हेत । हा विचार पाहोनें नेमस्त । मज निरूपावें १० प्रचीत निश्चयापुढें अनुमान । जैसें सिंहापुढें आलें श्वा
नें । खन्यापुढें खोटें प्रमाण । होईल कैसें ११ परीयासि पारखी पाहिजे । पारखीनें निश्चय लाहिजे । परीक्षा नसतां
राहिजे । अनुमान संशयीं १२ विष्णु चंद्रमा आणि ब्रह्मा । नारायण आणि रुद्र नामा । या पांचांचीं अंतःकारण पंच
कें आह्मां । स्वामी निरूपावीं १३ येथें प्रचीत आहे प्रमाण । नलगे शास्त्रांचें अनुमान । अथवा शास्त्रीं तरी पाहोन
प्रत्यय आणावा १४ प्रचीतीविण जें बोलणें । तें अवघेंच कंटाळणें । तोंड पसरोन जैसें सुणें । रडोन गेलें १५
तेथें काय हो ऐकावें । आणि काय शोधूनि पहावें । जेथें प्रत्ययाच्या नावें । शून्याकार १६ अवघे आंधळे चि मिळा
ले । तेथें डोळसांचें काय चाले । अनुभवाचे नेत्र गेले । तेथें अंधकार १७ नाहीं दूध नाहीं पाणी । केलीं विष्ठेची
सारणी । तेथें निवडायाचे धनी । ते एकडोंबकावळे १८ आपुले इच्छेनें बोलिलें । पिंडा ऐसें ब्रम्हांड कल्पिलें । तरी
तें प्रचितीस आलें । कोण्याप्रकारें १९ ह्मणोन हें अवघेंच अनुमान । अवघें कल्पनेचें रान । भल्यानीं न घ्यावें आड
रान । तस्करीं ध्यावें २० कल्पूनर्मिनिलें मंत्र । देवते कल्पनामात्र । देव नाहीं स्वतंत्र । मंत्राधीन २१ येथें नबो
लतां च जाणावें । बोलणें विवेका आणावें । आंधळे पाउलीं ओळखावे । विचक्षणें २२ ययास जैसें भासलें । तेणें
तैसें कवित्व केलें । परी हें पाहिजे निवडिलें । प्रचीतीनें २३ ब्रह्मयानें सकळ निर्मिलें । ब्रह्मयास कोणें निर्माण केलें
विष्णूनें विश्व पाळिलें । विष्णूस पाळिता कोण २४ रुद्र विश्वसंहारकर्ता । परी त्या रुद्रास कोण संहारिता । कोण का
ळाचा नियंता । कळला पाहिजे २५ याचा कळेना विचार । तो अवघा अंधकार । म्हणोनि यां सारासार । विचार कर
णें २६ ब्रह्मांड स्वभावें चि झालें । परंतु हें पिंडाकार कल्पिलें । कल्पिलें परी प्रत्यया आलें । नाहीं कदा २७ पाह
तां ब्रह्मांडाची प्रचीती । कित्येक संशय उठती । हें कल्पनिक श्रोतीं । नेमस्त जाणावें २८ पिंडासारिखी ब्रह्मांडरचना

१ नार ह्मणजे उदक तें आहे अयन ह्मणजे स्थान ज्याचें तो नारायण. २ कुत्रा. ३ चोर. ४ स्वाधीन. ५ पंडित, ज्ञानी.

कोणआणितोअनुमाना । ब्रह्मांडींपदार्थनाना । तेपिंडींकैंचे २९ औटकोटीभूतावळी । औटकोटीतीर्थावळी । औटकोटीमंत्रावळी । पिंडींकोठें ३० तेहतीसकोडीसुरवर । अठ्यायशींसहस्त्रऋषीश्वर । नवकोटिकात्यायनीचाविचार । पिंडींकोठें ३१ चामुंडाछप्पन्नकोटी । कित्येकजीवकोट्यानकोटी । चौऱ्यांशींलक्षयोनींचीदाटी । पिंडींकोठें ३२ ब्रह्मांडींपदार्थनिर्माणझाले । पृथगाकारेंवेगळाले । तेहितितुकेनिरूपिले । पाहिजेतपिंडीं ३३ जितुक्याऔषधीतितुकींफळें । नानाप्रकारचींरसाळें । नानाबीजेंधान्येंसकळें । पिंडींनिरूपावीं ३४ हेंसांगतांपुरवेना । तरीउगेंचबोलवेना । बोलिलेंनयेतांअनुमाना । लाजिरवाणें ३५ तरीहेंनिरूपिलेंनवचे । फुकटबोलतांकायवेंचे । याकारणेंअनुमानाचें । कार्यनाहीं ३६ पांचभूतेंतींब्रम्हांडीं । आणिपांचचिवर्ततीपिंडीं । यांचीपाहावीरोकडी । प्रचीतआतां ३७ पांचांभूतांचेंब्रह्मांड । आणिपंचभौतिकहेंपिंड । यावेगळेंतेंउदंडें । अनुमानज्ञान ३८ जितुकेंअनुमानाचेंबोलणें । तितुकेंवमनप्रायत्यागणें । निश्चयात्मकतेंचिबोलणें । प्रत्ययाचें ३९ जेंपिंडींतेंचिब्रह्मांडीं । प्रचीतनाडींकींरोकडी । पंचभूतांचीतांतडी । दोहींकडे ४० ह्मणोनदोहींचेंस्थानमान । हेंतेंअवघेंचिअनुमान । आतांएकसमाधान । मुख्यतेंकैसें ४१ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे नवमदशकेअनुमाननिरसननिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । आकाशजैसेंनिराकार । तैसाब्रह्माचाविचार । तेथेंवायूचाविकार । तैसीमूळमाया १ देहासबोधीअसेबोलिलें । ज्ञानदशकींप्रांजळकेलें । मूळमायेतेंदाखविलें । पांचभौतिक २ तेथेंजाणीवतोसत्वगुण । मध्येंतोरजोगुण । नेणीवतोतमोगुण । जाणिजेश्रोतीं ३ ह्मणालतेथेंकैंचीजाणीव । तरीऐकायाचाअभिप्राव । पिंडींमहाकारणदेहींसर्व । साक्षिणीअवस्थाये ४ तैसीमूळप्रकृतिब्रह्मांडींचें । देहमहाकारणसांचें । ह्मणोनितेथेंजाणींवेचें । अधिष्ठानआलें ५ असोमूळमायेभीतरी । गुप्तत्रिगुणवासकरी । स्पष्टहोतीसंधिचतुरीं । जाणवीगुणक्षोभिणी ६ जैसातृणाचापेटाराकेला । पुढेंउकलोनहोयमोकळा । तैसीमूळमायाअवलीळा ।

१ वेगळ्या आकारानें. २ पुष्कळ. ३ अंक ४ व्याप्ति. ५ उघड. ६ ज्ञान, जाणणेपणा. ७ खरें. ८ सत्वगुण. रजोगुण. तमोगुण,

गुणप्रसवली ७ मूळमायावायुस्वरूप । ऐकागुणक्षोभिणीचेंरूप । गुणविकारहोतांअल्प । गुणक्षोभिणीबोलि
जे ८ पुढेंजाणीवमध्यस्थानेणीव । मिश्रितचालिलास्वभाव । तेथेंमात्रुकांसठाव । शब्दजाहला ९ तोशब्द
गुणआकाशींचा । ऐसाअभिप्राययेथींचा । शब्देंचिवेदशास्त्रांचा । आकारजाहला १० पंचभूतेंत्रिगुणाकार ।
अवघावायूचाविकार । जाणीवनेणीवेचाविचार । वायूचकरितां ११ वायुनसतांकैंचीजाणीव । जाणीवनस
तांकैंचीनेणीव । जाणीवनेणीवेंसिठाव । वायुगुणें १२ जेथेंमूळींचनाहींचळण । तेथेंकैंचीजाणीवलक्षण ।
ह्मणोनवायूचागुण । नेमस्तजाणावा १३ एकापासूनएकझालें । हेंएकउगेंचदिसोनआलें । स्वरूपभूळींचभा
सलें । त्रिगुणभूतांचें १४ ऐसाहामूळींचाकर्दमें । पुढेंस्पष्टतेचाअनुक्रम । सांगतांएकापासूनएकउगमें । हेंहि
खरें १५ वायूचाकर्दमबोलिला । तयापासूनअग्निझाला । तोहिपहातांदेखिला । कर्दमची १६ अग्निपासून
झालेंआपें । तेंहिकर्दमस्वरूप । आपापासूनपृथ्वीचेंरूप । तेंहिकर्दमरूपी १७ येथेंआशंकाउठली । भूतांत
जाणीवकोठेंदेखिली । तरीभूतांतजाणीवऐकिली । नाहींवार्ता १८ जाणीवह्मणजेजाणतेंचळण । तेंचिवायू
चेंलक्षण । वायुअंगींसकळगुण । मार्गीनिरूपिले १९ ह्मणोनजाणीवनेणीवमिश्रित । अववेंचालिलेंपंचभूत ।
ह्मणोनियांभूतांत । जाणीवअसे २० कोठेंदिसेकोठेंनादिसे । परीतेंभूतींव्यापूनअसे । तीक्ष्णबुद्धिकरितांभासे ।
स्थूलँसूक्ष्म २१ पंचभूतेंआकारलीं । भूतींभूतेंकालवलीं । परीपाहतांभासलीं । एकस्थूलएकसूक्ष्म २२ नि
रोधेंवायुनभासे । तैसीजाणीवनदिसे । नदिसेपरीतेंअसे । भूतरूपें २३ काष्ठींअग्निदिसेना । निरोधींवायुभा
सेना । जाणीवतैसीलक्षेना । एकाएकीं २४ भूतेंवेगळालींदिसती । पाहतांएकचिभासती । बहुतधूर्तप
णेंप्रचीती । ओळखावी २५ ब्रह्मापासूनमूळमाया । मुळमायेपासूनगुणमाया । गुणमायेपासूनतयां ।
गुणांसजन्म २६ गुणापासूनियांभूतें । पावलींस्पष्टदशेतें । ऐसींयांचींरूपेंसमस्तें । निरूपिलीं २७
आकाशगुणापासूनजाहलें । हेंकदापिनाहींघडलें । शब्दगुणासकल्पिलें । आकाशवायां २८ एकसांग

१ मिसळ. २ एकीकरण. ३ उत्पत्ति. ४ उदक. ५ ज्ञान. ६ मिसळ. ७ विराट् देह. ८ पृथ्वी. उदक. अग्नि. वारा. आकाश.

तांएकचिभावी । उगीचकरीगाथागोवी । तयावेडयाचीउगवी । कोणेंकरावी २९ शिकविल्याहीकळेना । उमजविल्याहिउमजेना । दृष्टांतेंहितर्केना । मंदरूप ३० भूतांहूनभूतथोर । हाहिदाखविलाविचार । परी भूतांवडीलस्वतंत्र । कोणआहे ३१ जेथेंमूळमायापांचभौतिक । तेथेंकायराहिलाविवेक । मूळमायेपरतें एक । निर्गुणब्रह्म ३२ ब्रह्मींमूळमायाझाली । तिचीलीलापरिक्षिली । तंवतेनिखळवोतिली । भूतेंत्रिगुणांचीं ३३ भूतेंविकारवंतचार । आकाशपाहतांविर्विकार । आकाशभूतहाविचार । उपाधिकरितां ३४ पिंडीं व्यापकह्मणोनजीव । ब्रह्मांडींव्यापकह्मणोनशिव । तैसाचिहाहिअभिप्राय । आकाशाचा ३५ उपाधिमध्येंसां पडलें । सूक्ष्मपाहतांभासलें । इतुक्यासाठींआकाशझालें । भूतरूप ३६ आकाशअवकाशतोभकाश । परंतु ब्रह्मतेंनिराभास । उपाधिनसतांजेंआकाश । तेंचिब्रह्म ३७ जाणीवनेणीवमध्यमान । हेंचिगुणांचेंप्रमाण । ये थेंनिरूपिलेंत्रिगुण । रूपेंसहित ३८ प्रकृतिपावलीविस्तारातें । पुढेंएकाचेंएकचिहोतें । विकारवंतचितयातें । नेमकैंचा ३९ काळेंपांढरेंमेळवितां । पारवेंहोयतत्वतां । काळेंपिवळेंमेळवितां । हिरवेंहोय ४० ऐसेरं गनानापरी । मेळवितांपालटधरी । तैसेंदृश्यहेंविकारी । विकारवंत ४१ एकाजीवनेंनानारंग । उमटोंलागती तरंग । पालटाचालागवेग । कितीह्मणोनपाहावा ४२ एकाउदकाचेविकार । पाहतांदिसतीअपार । पांचभूतां चाविस्तार । चौऱ्याशींलक्षयोनी ४३ नानादेहांचेंबीजउदक । उदकापासूनसकळलोक । किडामुंगीश्वापदादि क । उदकेंचिहोय ४४ शुक्रशोणितह्मणिजेनीर । त्यानीरांचेंहेंशरीर । नखेंदंतअस्थिमात्र । उदकाच्याहोती ४५ मूळाचेबारीकपांगोरे । तेणेंपंथेंउदकभरे । त्याउदकेंचिविस्तारे । वृक्षमात्र ४६ आम्रवृक्षमोहराआले । अवघेउदकाकरितांझाले । फळींफुलींलगडले । सावकाश ४७ खोडफोडूनआंबेपाहतां । तेथेंदिसेनासर्वथा । खांद्याचेढपळेकाढितां । वोलीसाल ४८ मूळापासूनशेवटवरी । फळनाहींतदनंतरीं । जळरूपफळचतुरीं । वि वेकेंजाणावें ४९ तेंचिजळशेंडयासिचढे । तेव्हांवृक्षमात्रलिगडे । एकाचेंएकचिघडे । येणेंप्रकारें ५० प

१ तर्क. २ उदक. ३ लहरी. ४ अनंत, बहुत. ५ पृथ्वी. आप. तेज. वायु. आकाश. ६ पशु पक्षी. ७ रेत व रक्त. ८ पाणी. ९ हाडें.

त्रेंपुष्पेंफळेंभेद । कितीकरावाअनुवाद । सूक्ष्मदृष्टीनेंविशद । होतआहे ५१ भूतांचेविकारसांगूंकिती । क्षण
क्षणापालटती । एकाचेएकचिहोती । नानावर्ण ५२ त्रिगुणभूतांचीलटपट । पाहोंजातांहेखटपट । बहुरूपबहु
पालट । कितीम्हणोनसांगावा ५३ येप्रकृतीचानिरास । विवेकेंकरावासावकाश ।मगपरमात्मापरेश । अनन्यभा
वेंभजावा ५४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेगुणरूपनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । आधींस्थूळआहेएक । तरीमगअंतःकरणपंचक । जाणतेपणाचाविवेक । स्थूळाकरितां १
तैसेंब्रह्मांडेंविणकांहीं । मूळमायेसिजाणीवनाहीं । तयास्थूळाच्याआधारेंसर्वही । कार्यचाले २ तेंस्थूळ
चिनसतांनिर्माण । कोठेंराहीलअंतःकरण । ऐसाश्रोतींकेलाप्रश्न । याचेंप्रत्युत्तरआइका ३ कोसलेअथवाकां
टेघरें । नानापृष्ठभागींचालतीघरें । जीवकरितीलहानथोरें । शक्त्यनुसार ४ शंखशिंपीघुलाकवडे । आधीं
त्याचेंघरबडे । किंवाआधींनिर्माणकिडे । हेंविचारावें ५ आधींप्राणीतेहोती । मगघरेंनिर्माणकरिती । हेतों
प्रत्यक्षप्रचीती । सांगणेंनलगे ६ तैसेंआधींसूक्ष्मजाण । मगस्थूळहोतेंनिर्माण । येणेंदृष्टांतेंप्रश्न । फिटला
श्रोतयांचा ७ तंवश्रोतापुसेआणिक । जीआठवलेंकांहींएक । जन्ममृत्यूचाविवेक । मजनिरूपावा ८ को
णजन्मासघालितें । आणिमागुताकोणजन्मघेतें । हेंप्रत्ययाकैसेंयेतें । कोण्याप्रकारें ९ ब्रह्माजन्मासघालितो ।
विष्णुप्रतिपाळकरितो । रुद्रअवघेंसंहारितो । ऐसेंबोलती १० तरीहेंप्रवृत्तीचेंबोलणें । प्रत्ययासआणिउणें ।
प्रत्ययपाहतांश्लाघ्यवाणें । होणारनाहीं ११ ब्रह्मयासकोणेंजन्मासघातलें । विष्णूसकोणेंप्रतिपाळिलें । रुद्रास
कोणेंसंहारिलें । महाप्रळयीं १२ म्हणोनिहासृष्टिभाव । अवघामायेचास्वभाव । कर्ताम्हणोनिनिर्गुणदेव । तरी
तोनिर्विकारी १३ म्हणावेंमायाजन्मासघाली । तरीहेआपणचिविस्तारली । आणिविचारितांथारली । हेंचिघडेना
१४ आतांजन्मतोकोण । कैसीत्याचीवोळखण । आणिसंचिताचेंलक्षण । तेंहिनिरूपावें १५ पुण्याचेंकैसेंरू
प । आणिपापाचेंकैसेंस्वरूप । याहिशब्दाचाआक्षेप । कोणकर्ता १६ हेंकांहींचनयेअनुमाना । म्हणतीजन्मघेत
वासना । तरीतेपाहतांदिसेना । नाधरितांनये १७ वासनाकामनाआणिकल्पना । हेतुभावनामतिनाना । ऐसा

अनंतवृत्तिजाणा । अंतःकरणपंचकाच्या १८ असोहेंअवघेंजाणीवयंत्र । जाणीब्रम्हणजेस्मरणमात्र । त्यास्मर
णासजन्ममूत्र । कैसेंलागे १९ देहानिर्माणपांचभूतांचा । वायुचाळकतयांचा । जाणणेहामनाचा । मनोभाव
२० ऐसेंहेंसहजचिवडलें । तत्वाचेंगुथाडेंझालें । कोणासकोणेंजन्मविलें । कोण्याप्रकारें २१ तरीहेंपाहतां
दिसेना । म्हणोनिजन्मचिअसेना । उपजसाप्राणीयेइना । मागुतीजन्मा २२ कोणासीचजन्मनाहीं । तरीसंत
संगेंकेलेंकांहीं । ऐसाअभिप्रायसर्वहीं । श्रोतयांचा २३ पूर्वीस्मरणनाविस्मरण । मध्येंचिहेंलागलेंस्मरण । अंत
र्यामींअंतःकरण । जाणतीकळा २४ सावधानआहेतोंस्मरण । विकळहोतांविस्मरण । विस्मरणपडतांमरण ।
पावतीप्राणी २५ स्मरणविस्मरणराहिलें । मगदेहासमरणआलें । पुढेंजन्मासघातलें । कोणासकोणें २६
ह्मणोनिजन्मचिअसेना । आणियातनाहिदिसेना । अवघीव्यर्थचिकल्पना । बळावली २७ ह्मणोनिजन्मचिना
हींकोणासी । श्रोतयांचीआशंकाऐसी । मरोनगेलेतेजन्मासी । मागुतींनये २८ वाळलेंकाष्ठहिरवळेना । प
डिलेंफळपुन्हांलागेना । तैसेंपडिलेंशरीरयेईना । जन्मासमागुतें२९मडकेंअवचितेंफुटलें । फुटलेंतेंफुटोनीचगेलें
तैसेंचिपुन्हांजन्मलें । नाहींमनुष्य ३० येथेंअज्ञानआणिसज्ञान । सारिखेंचिझालेंसमान । ऐसेंबळावलेंअनु
मान । श्रोतयांसी ३१ वक्ताह्मणेहोऐका । अवघेंथोतांडकरूंनका । सावधहोऊनविवेका । अवलोकावें ३२
प्रयत्नेंविणकार्यझालें । जेविल्याविणपोटभरलें । ज्ञानेंविणमुक्तझाले । हेंतोंघडेना ३३स्वयेंआपणजेविला । त्या
सवाटेलोकधाला । परंतुहेंसमस्तांला । घडलेंपाहिजे ३४ पोहणेंशिकलातोतरेल । पोहणेनेणेतोबुडेल । येथेंहि
अनुमानकरील । ऐसाकवणू३५तैसेंजयासज्ञानझालें । तेतेतितुकेचतरले । ज्याचेंबंधनतुटलें । तोचिमुक्त ३६
मोकळाह्मणेनाहींबंधन । आणिप्रत्यक्षबंदींपडिलेजन । त्यांचेंकैंचेंसमधान । तेंतुह्मीपाहा ३७ नेणेदुसऱ्याची
तळमळ । तेंमनुष्यपरदुःखेंशीतळ । तैसाचिहाहिकेवळ । अनुभवजाणावा ३८ जयासआत्मज्ञानझालें । तत्वें
तत्वविवंचिलें । खुणेसिपावतांबाणलें । समाधान ३९ ज्ञानेंचुकेजन्ममरण । सगटबोलणेंअप्रमाण । वेदशास्त्र
आणिपुराण । मगकासयासी ४० वेदशास्त्रविचारबोली । महानुभवांचीमंडळी । भूमंडळींलोकसकळीं ।

हेंतोंमानीतना ४१ अवघेंहोतांअप्रमाण । मगआपुलेंचकायप्रमाण । ह्मणोनिजेथेंआत्मज्ञान । तोचिमुक्त ४२ अवघेचमुक्तपाहतांनर । हाहिज्ञानाचाउद्गार । ज्ञानेंविणतोंउद्धार । होणारनाहीं ४३ आत्मज्ञानक ळोंआलें । ह्मणोनिदृश्यमिथ्याझालें । परंतुवेढांलाविलें । सकळांसयेणें ४४ आतांप्रश्नफिटला । ज्ञानीज्ञानें मुक्तझाला । आज्ञानतोबाधला । आपुलेकल्पनेनें ४५ विज्ञानासारिखेंअज्ञान । आणिमुक्तासारिखेंबंधन । निश्चयासारिखेंअनुमान । मानूंचिनये ४६ बंधनह्मणिजेकांहींचनाहीं । परीवेढांलाविलेंसर्वही । यासिउपाय चिनाहीं । कळल्यावांचूनी ४७कांहींचनाहींआणिबाधी। हेंचिनवलपाहतांआधीं। मिथ्याजाणिजेनाबाधीं। म्ह णोनिबद्ध ४८ भोळाभावसिद्धीसजाव । हाउद्धाराचाउपाव । रोकडामोक्षाचाअभिप्राव । विवेकेंजाणावा ४९ प्राणीव्हावयामोकळा । आधींपाहिजेजाणीवकळा । सकळजाणतांनिराळा । सहजचिहोय ५० कां हींचनेणिजेतेंअज्ञान । सकळजाणिजेतेंज्ञान । जाणीवराहतांविज्ञान । स्वयेंचिआत्मा ५१ अमृतसेवूनअम रझाला । तोह्मणेमृत्युकैसायेतोजनाला । ऐसाविवेकीह्मणेबद्धाला । जन्मतोकैसा ५२ जाणताह्मणेजनातें । तुम्हांसभूतकैसेंझडपितें । तुह्मासविषकैसेंचढतें । निर्विषह्मणे ५३ आधींबद्धासारिखेंव्हावें । मगहेंनलगेचिपु सावें । विवेकदूरीठेऊनपाहावें । लक्षणबद्धाचें ५४ निजल्यासचेइलातो । ह्मणेहाकांरेवोसणतो । अनुअवपा हणेंचिआहेतो । तरीमगनिजोनपाहावें ५५ ज्ञात्याचीउठावलीवृत्ती । बद्धाऐसीनपडेगुंती । मुकेल्याचीअनुभव प्राप्ती । धाल्यासनये ५६ इतुकेंनआशंकातुटली । ज्ञानेंमोक्षप्राप्तिझाली । विवेकपाहतांबाणली । अंतरस्थिती ॥ ५७ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेविकल्पनिरसननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ज्ञानीसुटलाज्ञानमतें । परंतुजन्मकैसाबद्धातें । बद्धाचेंकायजन्मतें । अंतकाळीं १ बद्ध प्राणीमरोनगेले । तेथेंकांहींचनाहींउरलें । जाणीवेचेंविस्मरणझालें । मरणापूर्वी २ ऐसीघेतलीआशंका । या चेंउत्तरऐका । आतांदुश्चितहोऊंनका । ह्मणेवक्ता ३ पंचप्राणस्थळेंसोडिती । प्राणरूपवासनावृत्ती । वासना मिश्रितप्राणजाती । देहसोडूनियां ४ वायुसरिसीवासनागेली । तेवायुरूपेंचिराहिली । पुन्हांजन्मघेऊनिआ

ली। हेतुपरत्वें ५ कित्येकप्राणीनिःशेषमरती। पुन्हांमागुतेजीवयेती । टांकूनदिल्हेतेणेंदुखवती । हस्तपादादिक ६ सर्पदंशझालियावरी । तीनदिवसांउठवीधन्वंतरी । तेंव्हांतेमाघारीं॥ वासनायेतेकीं ७ कित्येकशवेंहो ऊनपडती । कित्येकतयांसउठविती । यमलोकींहूनआणिती । मावारेप्राणी ८ कित्येकपूर्वीशापिले । तेशाप देहपावले । उःशापकाळींपुनःआले । पूर्वदेहीं ९ कित्येकींबहुजन्मघेतले। कित्येकपरकायाप्रवेशले । ऐसेआले आणिगेले । बहुतलोक १० फुंकिल्यासरिसावायुगेला । तेथेंवायुसुतनिर्माणझाला । ह्मणोनवायुरूपवासने ला । जन्मआहे ११ मनाच्यावृत्तिनाना । त्यांतजन्मघेतेवासना । वासनापाहतांदिसेना । परंतुआहे १२ वासनाजाणिजेजाणीवहेतू । जाणीवमूळींचमूळतंतू । मूळमायेंतअसेमिश्रितू । कारणरूपें १३ कारणरूपेंआ हेब्रम्हांडीं । कार्यरूपेंवर्तेंपिंडीं । अनुमानितांतांतडी । अनुमानेना १४ परंतुआहेसूक्ष्मरूप । जैसेंवायूचेंस्वरूप सकळदेववायुरूप । आणिभूतसृष्टी १५ वायुमध्येंविकारनाना। वायुतरीपाहतांदिसेना । तैसीजाणीववासना । अतिसूक्ष्म १६ त्रिगुणआणिपंचभूतें। हींवायुमध्येंमिश्रितें। अनुमानेनाह्मणोनित्यांतें। मिथ्याह्मणोंनये १७ स हजवायुचाले। तरीसुगंधदुर्गंधकळोंआले। उष्णशीतळतप्तनिवाले। प्रत्यक्षप्राणी १८ वायूचेनिमेघवोळती। वायू चेनिनक्षत्रेंचालती । सकळसृष्टीचीवर्ततीगती । सकळतोवायू १९ वायुरूपेंदैवतेंभूतें। अंगींभरतीअकस्मातें । वध केलियाप्रेतें । सावधहोती २० राहणेंब्राह्मणसबंधजाती । राहणेंठेवणीसांपडती । नानागुंतलेउगवती । प्रत्यक्ष राहणें २१ वारेंनिराळेंनबोले । देहामध्येंभरोनडोले । आळीघेऊनजन्माआले । कित्येकप्राणी २२ ऐसावा यूचाविकार । एवंचकळेनाविस्तार । सकळकांहींचराचर । वायुमूळें २३ वायुस्तब्धरूपेंसृष्टिधर्ता । वायुचंचळरू पेंसृष्टिकर्ता । नकळेतरीविचारींप्रवर्ततां । म्हणिजेकळे २४ मूळापासूनशेवटवरी। वायूचिसकळहीकरी । वा युवेगळेंकर्तृत्वचतुरीं । मजनिरूपावें २५ जाणीवरूपमूळमाया । जाणीवजातेआपुल्याठाया । गुप्तप्रगटहोऊ नियां । विश्वींवर्ते २६ कोठेंगुप्तकोठेंप्रगटे । जैसेंजीवनउफाळेआटे । पुढेंमागुतांओघलोटे । भूमंडळीं २७ तैसाचवायुमध्येंजाणीवप्रकार । उमटेआटेनिरंतर। कोठेंविकारेंकोठेंसमीर। उगाचवाजे २८ वारींअंगावरून

जाती । तेणेंहातपायवाळती । वारावाजतांकरपती । आलींपिकें २९ नानारोगांचींनानावारीं । पीडाकरितीपृ
थ्वीवरी । वीजकडाडीअंबरीं । वायुमुळें ३० वायुकरितांरागोद्वार । कळेवोळखीचानिर्धार । दीपलागेमेघप
डेहाचमत्कार । रागोद्वारीं ३१ वायुफुंकितांभुलीपडती । वायुफुंकितांखोडकेंकरपती । वायुकरितांचालती
नानामंत्र ३२ मंत्रींदेवप्रगटती । मंत्रींभूतेंआवरती । बाजीगिरीवोडंबरीकरिती । मंत्रसामर्थ्यें ३३ राक्ष
सांचीमावरचना । तेहेदेवादिकांकळेना । विचित्रसामर्थ्यैंनाना । स्तंभनमोहनादिकें ३४ धडचिपिसेंकरावें ।
पिसेंचउमजवावें । नानाविकारसांगावे । कितीह्मणोनी ३५ मंत्रीसंग्रामदेवांचा । मंत्रींसाभिमानऋषींचा ।
महिमामंत्रसामर्थ्याचा । कोणजाणे ३६ मंत्रींपक्षीआटोपिती । मूषकेंश्वापदेंबांधिती । मंत्रींमहासर्पखिळि
ती । आणिधनलाभ ३७ आतांअसोहाप्रश्नझाला । बद्धाचाजन्मप्रत्ययाआला । मागीलप्रश्नफिटला । श्रोत
यांचा ३८ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेदेहातीतनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ८ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशायनमः । । ब्रम्हवारितांवारेना । ब्रह्मसारितांसरेना । ब्रह्मकांहींवोसरेना । एकीकडे १ ब्रह्मभेदि
तांभेदेना । ब्रम्हछेदितांछेदेना । ब्रह्मपरतेंहोईना । केलेंतरी २ ब्रह्मखंडेनाअखंड । ब्रह्मींनाहींदुसरेंबंड । तरीकैसें
हेंब्रह्मांड । शिरकलेंमध्यें ३ पर्वतपाषाणशिळाशिखरें । नानास्थळेंस्थळांतरें । भूगोलरचनाकोण्याप्रकारें । झा
लीपरब्रह्मीं ४ भूगोलआहेब्रह्माममध्यें । ब्रम्हआहेभूगोलामध्यें । पाहतांएकमेकामध्यें । प्रत्यक्षदिसे ५ ब्रह्मीं
भूगोलपैसकेला । आणिभूगोलहिब्रह्मेंभेदिला । विचारपाहतांप्रत्ययआला । प्रत्यक्षआतां ६ ब्रह्में‌ब्रम्हांडभेदि
लें । हेंतोंपाहतांनीटचिझालें । परीब्रह्मासब्रह्मांडेंभेदिलें । हेंविपरीतदिसे ७ भेदिलेंनाहींह्मणावें । तरीब्रम्हींब्र
ह्मांडस्वभावें । हेंसकळांसअनुभवें । दिसतचिआहे ८ तरीहेंआतांकैसेंझालें । विचारूनपाहिजेबोलिलें । ऐसेंश्रो
तींआक्षेपिलें । आक्षेपवचन ९ आतांयाचेंप्रत्युत्तर । सावधऐकानिरुत्तर । येथेंपडिलेकींविचार । संदेहाचे
१० ब्रम्हांडनाहींह्मणोंतरीदिसे । आणिदिसेह्मणोंतरीनासे । आतांहेंसमजतीकैसे । श्रोतेजन ११ तंवश्रो
तेझालेउदित । अहोह्मणतीसावचित्त । प्रसंगेंबोलोंउचित । प्रत्युत्तर १२ आकाशींदीपासिलाविलें । दीपेंआ

काशपरतेंकेलें । हें तोंघडेनापाहिलें । पाहिजेश्रोतीं १३ आपतेजअथवापवन । सारूंनशकतीगगन । मगन
पाहतांसघन । चळेलकैसें १४ अथवाकठिणझालीमेदिनी । तरीगगनेंकेलीचाळणी । पृथ्वीचेंसर्वांगभेदूनी ।
राहिलेंगगन १५ याचीप्रचीतऐसीअसे । जेंजडत्वाआलेंतितुकेंनासे । आकाशजैसेंतैसेंअसे । चळणारनाहीं
१६ वेगळेपणेंपाहावें । तयासआकाशह्मणावें । अभिन्नहोतांस्वभावें । आकाशब्रह्म १७ तस्मात्आकाश
चळेना । भेदगगनाचाकळेना । भासलेंब्रह्मयासजाणा । आकाशह्मणावें १८ निर्गुणब्रह्मसेंभासलें । कल्पूंजा
तांअनुमानलें । ह्मणोनआकाशबोलिलें । कल्पनेसाठीं १९ कल्पनेसिभासेभास । तितुकेंजाणावेंआकाश । प
रब्रह्मनिराभास । निर्विकल्प २० पंचभूतांमध्येंवास । ह्मणोनिबोलिजेआकाश । भूतांतरींजोब्रह्मांश । तेंचिग
गन २१ प्रत्यक्षहोतेंआणिजातें । अचळकैसेंम्हणावेंत्यातें । ह्मणोनियांगगनातें । भेदिलेंचिनाहीं २२ पृथ्वी
विरोनउरेजीवन । जीवननसतांउरेअग्न । अग्निविझतांउरेपवन । तोहिनासे २३ मिथ्याआलेंआणिगेलें । ते
णेंखरेंतेंभंगलें । ऐसेंहेंप्रचीतीसआलें । कोणेपरी २४ भ्रमेंप्रत्यक्षदिसतें । विचारपाहतांकायतेथें । भ्रममूळयाज
गातें । खरेंकैसेंह्मणावें २५ भ्रमशोधितांकांहींचनाहीं । तेथेंभेदिलेंकोणेठायीं । भ्रमेंभेदिलेंह्मणतांठायीं । भ्रमचि
मिथ्या २६ भ्रमाचेंरूपमिथ्याझालें । मगसुखेंह्मणावेंभेदिलें । मुळींलटिकेंत्याणेंकेलें । तेंहितैसें २७ लटि
क्यानेंउदंडकेलें । तरीआमुचेंकायगेलें । केलेंह्मणतांचनाथिलें । शाहणेजाणती २८ सागरामध्येंखसखस । तैसें
परब्रह्मींदृश्य । मतिसारिखामतिप्रकाश । अंतरींवाटे २९ मतिकरितांविशाळ । कवळोंलागेअंतराळ । पाहतां
भासेब्रह्मगोळ । कविंठजैसें ३० वृत्तित्याहूनिविशाळ । करितांब्रम्हांडबदरीफळ । ब्रह्माकारहोतांकेवळ । कां
हींचनाहीं ३१ आपणविवेकेंविशाळला । मर्यादेवेगळाझाला । मगब्रम्हगोलदेखिला । वटबीजन्यायें ३२
होतांत्याहूनविस्तीर्ण । वटबीजकोटिप्रमाण । आपणहोतांपरिपूर्ण । कांहींचनाहीं ३३ आपणभ्रमेंलाहानला ।
केवळदेहधारीझाला । तरीमगब्रह्मांडत्याला । कवळेलकैसें ३४ वृत्तिऐसीवाढवावी । पसरूननाहींचकरावी ।
पूर्णब्रह्मासपुरवावी । चहूंकडे ३५ जवएकसुवर्णआणितां । तेणेंब्रम्हांडमढवितां । कैसेंहोईलतत्वतां । बरेंपा

हा २६ वस्तुवृत्तीसकवळे । तेणेंवृत्तीफाटोनवितुळे । निर्गुणआत्मानिवळे । जैसातैसा २७ येथेंफिटलीआ
शंका । श्रोतेहोसंदेहधरूंनका । अनुमानअसेलतरीविवेका । अवलोकावें २८ विवेकेंतुटेअनुमान । विवेकेंहो
तेंसमाधान । विवेकेंआत्मनिवेदन । मोक्षलाभे २९ केलीमोक्षाचीअपेक्षा । विवेकेंसारिलेंपूर्वपक्षा । सि
द्धांतआत्माप्रत्यक्षा । प्रमाणनलगे ४० हींप्रचीतीचींउत्तरें । कळतीसारासारविचारें । मननध्यासेंसाक्षा
त्कारें । पावनहोइजे ४१। ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेसंदेहवारणनिरूपणंनामनव
मःसमासः ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ देउळामध्येंजगन्नायक । आणिदेउळावरीबैसलाकाक । तरीतोदेवाहूनअधिक । ह्मणों
नये १ सभाबैसलीराजद्वारीं । आणिमर्कटबैसलेस्तंभावरी । परीतेसभेहूनश्रेष्ठचतुरीं । कैसेमानावे २ ब्राह्मण
स्नानसंध्याकरूनगेले । आणिबकतैसेचिबैसले । परीतेब्राह्मणापरीसभले । कैसेमानावे ३ ब्राह्मणामध्येंकोणी
नेमस्त । कोणीजाहलेअस्ताव्यस्त । आणिश्वानसदाध्यानस्थ । परीतेउत्तमनव्हे ४ ब्राह्मणलक्षमुद्रानेणे । मार्जा
रलक्षविशींशाहाणें । परीब्राह्मणापरीसविशेषकोणें । ह्मणावेंतयांसी ५ ब्राह्मणपाहेभेदाभेद । मक्षिकासर्वांसि
अभेद । परीतीसजाहलाज्ञानबोध । हेंतोंनघडे ६ उंचवस्त्रेंनीचल्याला । आणिसमर्थउघडाचबैसला । परीतो
आहेपरीक्षिला । परीक्षवंतीं ७ बाह्यात्कारकेलाअधिक । परीतोअवघालौकिक । येथेंपाहिजेमुख्यएक । अं
तर्निष्ठ ८ लौकिकवरासंपादिला । परीअंतरींसावनाहींजाहला । मुख्यदेवासचुकला । तोआत्मघातकी ९ दे
वासभजतांदेवलोक । पित्रांसभजतांपितृलोक । भूतांसभजतांभूतलोक । पाविजेती १० जेणेंजयासभजावें ।
तेणेंत्यालोकासजावें । निर्गुणींभजतांह्मावें । निर्गुणचिस्वयें ११ निर्गुणाचेंकैसेंभजन । निर्गुणींअसावेंअनन्य
अनन्यहोतांहोइजेधन्य । निश्चयेंसी १२ सकळकेलियाचेंसार्थक । देवओळखावाएक । आपणकोणहाविवे
क । पाहिलापाहिजे १३ देवपाहतांनिराकार । आपलातोमायिकविचार । सोहंआत्माहानिर्धार । बाणोन
गेला १४ आतांअनुमानतोंकाई । वस्तुआहेवस्तूच्याठायीं । देहभावकांहींचनाहीं । धांडोळितां १५ सिद्धा

सआणिसाधन । हेंतोंअवघेंचिअनुमान । मुक्तासआणिबंधन । आढळेना १६ साधनेंजेंकांहींसाधावें । तेंतों आपणचिस्वभावें । आतांसाधकांच्यानावें । शून्याकार १७ कुलालपावलाराज्यपदवी । आतांरासभेंकास याराखावीं । कुलालपणाचीउठाठेवी । कासयापाहिजे १८ जैसाअबघाद्वृत्तिभाव । नानासाधनांचाउपाव । साध्यझालियाकैंचाठाव । साधनासी १९ साधनेंकायसाधावें । नेमेंकायफळघ्यावें । आपणवस्तुअरंगळावें । कासयासी २० देहतरीपांचांभूतांचा । जीवतरीअंशब्रह्माचा । परमात्मातरीअनन्याचा । ठावपाहा २१ उ गेंचपाहतांमीपणदिसे । शोधघेतांकांहींचनसे । तत्वेंतत्वनिरसे । पुढेंनिखिलआत्मा २२ आत्माआहेआत्मप णें । जीवआहेजीवपणे । मायाआहेमायापणें । विस्तारली २३ ऐसेंहेंअवघेंचिआहे । आणिआपणहिको णीएकआहे । हेंसकळशोधूनपाहे । तोचिज्ञानी २४ शोधूंजाणेसकळांसी । परीपाहेंनेणेआपणासी । ऐसा ज्ञानीएकदेशी । वृत्तिरूपें २५ तेंवृत्तिरूपजरीपाहिलें । तरीमगकांहींचनाहींराहिलें । प्रकृतिनिरासेंअ वघेंचिगेलें । विकारवंत २६ उरलेंतेंनिस्विळनिर्गुण । विवंचितांतेंचिआपण । ऐसीहेपरमार्थाचीखूण । अगाध आहे २७ फळएकआपणएक । ऐसानाहींहाविवेक । फळाचेंफळकोणीएक । स्वयेंचिहोइजे २८ रंकहोतांतोरा जाजाहला । बरेंपाहतांप्रत्ययआला । रंकपणाचागलबला । रंकींकरावा २९ वेदशास्त्रेंपुराणें । नानासाध नेंनिरूपणें । सिद्धसाधूत्यांकारणें । नानासायासकरिती ३० तेंब्रह्मरूपआपणाचिअंगें । सारासारविचारप्रसंगें । क रणेंनकरणेंवाउगें । कांहींचनाहीं ३१ रंकराजआज्ञेसिभ्याले । तेचिपुढेंराजेजाहले । मगतेंभयाचिउडालें । रंकपणा सरिसें ३२ वेदेंवेदाज्ञेनेंचालावें । सच्छास्त्रेंशास्त्रअभ्यासावें । तीर्थेंतीर्थासजावे । कोण्याप्रकारें ३३ अमृतेंसेवावेंअ मृत । अनंतेंपाहावाअनंत । भगवंतेंलक्षावाभगवंत । कोण्याप्रकारें ३४ संतेंअसंतत्यागावें । निर्गुणेंनिर्गुणास भावावें । स्वरूपेंस्वरूपींरंगावें । कोण्याप्रकारें ३५ अंजनेंलपावेंअंजन । धनेंसाधावेंधन । निरंजनेंनिरंजन । कैसेंअनुभवावें ३६ साध्येंचिकरावेंसाधनासी । ध्येयेंचिधरावेंध्यानासी । उन्मनेंआवरावेंमनासी । कोण्याप्र कारें ३७ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेनवमदशकेअलिप्तस्थितिनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ सकळांचेंअंतःकरणएक । किंवाएकनव्हेअनेक । ऐसेंहेंनिश्चयात्मक । मजनिरूपावें १ ऐसेंश्रोतयानेंपुशिलें । अंतःकरणएककींवेगळें । याचेंउत्तरऐकिलें । पाहिजेश्रोतीं २ समस्तांचेंअंतःकरणएक । निश्चयजाणावानेमक । हाप्रत्ययाचाविवेक । तुजनिरूपिला ३ श्रोताम्हणेवक्तयासी । अंतःकरणएकसमस्तांसी । तरींमिळेनाएकएकासी । कायनिमित्त ४ एकजेवितांअवघेधाले । एकनिवतांअवघेनिवाले । एकमरतांअवघेमेले । पाहिजेतर्की ५ एकसुखीएकदुःखी । ऐसेंवर्ततेंलौकिकीं । एकअंतःकरणाचीवोळखी । कैसीजाणावी ६ जनींवेगळालीभावना । कोणासकोणीचमिळेना । म्हणोनहेंअनुमाना । येतनाहीं ७ अंतःकरणएकअसतें । तरीएकाचेंएकासकळोंयेतें । कांहींचोरितांचेनयेतें । गौप्यगुह्य ८ याकारणेंअनुमानेना । अंतःकरणएकहेंघडेना । विरोधलागलाजना । कायनिमित्त ९ सर्पडसायायेतो । प्राणीभिऊनपळतो । एकअंतःकरणतरीतो । विरोधनसावा १० ऐसीश्रोतयांचीआशंका । वक्ताम्हणेचाळोंनका । सावधहोऊनऐका । निरूपण ११ अंतःकरणम्हणिजेजाणीव । जाणिवजाणतांस्वभाव । देहरक्षणाचाउपाव । जाणतीकळा १२ सर्पजाणोनिडंखूंआला । प्राणीजाणोनिपळाला । दोहींकडेजाणीवेला । बरेंपाहा १३ दोहींकडेजाणीवेसिपाहिलें । तरीअंतःकरणएकचिजाहलें । विचारितांप्रत्ययाआलें । जाणीवरूपें १४ जाणीवरूपेंअंतःकरण । सकळांचेंएकहेंप्रमाण । जीवमात्रासजाणपण । एकचिअसे १५ एकदृष्टीचेंदेखणें । एकजिव्हेचेंचाखणें । ऐकणेंस्पर्शनेंवासघेणें । सर्वत्रांसएक १६ पशुपक्षीकिडामुंगी । जीवमात्रनिर्माणजगीं । जाणीवकळासर्वांलागीं । एकचिआहे १७ सर्वांसजळतेंशीतळ । सर्वांसअग्नितेजाळ । सर्वांसअंतःकरणकेवळ । जाणतीकळा १८ आवडेनावडेऐसेंजाहलें । तरीदेहस्वभावावरीगेलें । परीहेंकळोंआलें । अंतःकरणयोगें १९ सर्वांचेंअंतःकरणएक । ऐसानिश्चयनिश्चयात्मक । जाणतीयाचेंकौतुक । चहूंकडे २० इतुकेनफिटलीआशंका । आतांअनुमानकरूंनका । जाणणेंतितुकेंएका । अंतःकरणाचें २१ जाणोनजीवचाराघेती । जाणोनभीतीलपती । जाणोनियांपळोनजा

१ बहुत. २ विचार. ३ श्रवणकरणारा. ४ उपदेशकरणारागुरु.

ती । प्राणिमात्र २२ किडामुंगीपासूनब्रह्मादिक । समस्तांसअंतःकरणएक । येगोष्टीचेंकौतुक । प्रत्ययेंजाणा
वें २३ थोरलहानतरीअग्नी । थोडेंबहुततरीपाणी । न्यूनपूर्णतरीप्राणी । अंतःकरणजाणती २४ कोठेंउणेंको
ठेंअधिक । परंतुजिन्नसमासलाएक । जंगमप्राणीकोणीएक । जाणिल्याविणनाहीं २५ जाणिवह्मणिजेअंतःक
रण । अंतःकरणविष्णूचाअंशजाण । विष्णुकरितोप्रतिपाळण । येणेंप्रकारें २६ नेणतांप्राणीसंहारितो । नेणी
वतमोगुणबोलिजेतो । तमोगुणेंरुद्रसंहारिता । येणेंप्रकारें २७ कांहींजाणीवकांहींनेणीव । हारजोगुणाचास्व
भाव । जाणतांनेणतांजीव । जन्मासयेती २८ जाणिवेनेंहोतेंसुख । नेणीवेनेंहोतेंदुःख । सुखदुःखआवश्य
क । उत्पत्तिगुणें २९ जाणण्यानेणण्याचीबुद्धी । तोचिदेहींजाणावाविधी । स्थूळदेहींब्रह्मात्रिशुद्धी । उत्पत्ति
कर्ता ३० ऐसाउत्पत्तिस्थितिसंहार । प्रसंगेंबोलिलाविचार । परंतुयाचानिर्धारें । प्रत्ययेंपाहावा ३१
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेअंतःकरणनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ स्वामीनेंविचारदाखविला । तेथेंविष्णूचाअभावदिसोनआला । ब्रह्माविष्णुमहेश्वराला ।
उरीनंही १ उत्पत्तिस्थितिसंहार । ब्रह्माविष्णुमहेश्वर । यांचापाहतांविचार । प्रत्ययनाहीं २ ब्रम्हाउत्पत्तिकर्ता
चौमुखांचा । येथेंप्रत्ययनाहींत्याचा । पालनकर्ताविष्णुचौभुजांचा । तोहिऐकोनिजाणों ३ महेशसंहारकरि
ता । हाहिप्रत्ययकैसायेतो । लिंगपुराणींमहिमातो । विपरीतबोलिला ४ मूळमायेसकोणेंकेलें । हेंतोंपाहिजेक
ळलें । तिहींदेवांचेंरूपझालें । ऐलीकडे ५ मूळमायालोकजननी । तयेपासूनगुणक्षोभिणी । गुणक्षोभिणीपा
सूनत्रिगुणीं । जन्मदेवां ६ ऐसेंबोलतीशास्त्रकारक । आणिप्रवृत्तीचेहिलोक । प्रत्ययपुसतांकित्येक । आकांत
करिती ७ ह्मणोनित्यांसपुरेना । त्यांचेनप्रत्ययआणवेना । प्रत्ययेविणप्रयत्ननाना । ठकाठकी ८ प्रची
तविणवैद्यह्मणवी । उगीचकरीउठाठेवी । तयामूर्खालागोवी । प्राणिमात्र ९ तैसाचहाहिविचार । प्रत्ययेंकरा
वानिर्धार । प्रयत्नसतांअंधकार । गुरुशिष्यांशी १० बरेंलोकांसिकायह्मणावें । लोकह्मणतीतेंचिबरवें । परं

१ जे प्राणी गमनकरितात त्यांस जंगम असी संज्ञा आहे. २ निश्चय. ३ बाकी. ४ रक्षण, पालन. ५ शंकर

तुस्वामीनेंसांगावें । विशदकरूनी ११ म्हणोंदेवींमायाकेली । तरीदेवांचींरूपेंमायेतआलीं । जरीह्मणोंमायेनें मायाकेली । तरीदुसरीनाहीं १२ जरीह्मणोंभूतींकेली । तरीतेभूतांचीचवळली । ह्मणावीजरीपरब्रह्मेंकेली । त रीब्रह्मींकर्तृत्वनाहीं १३ आणिमायाखरीअसावी । तरीब्रह्मींकर्तृत्वाचीगोवी । मायामिथ्याऐसीजाणावी । तरी कर्तृत्वकैंचें १४ आतांहेंअवघेंचउगवे । आणिमनासिप्रत्ययफावे । ऐसेंकेलेंपाहिजेदेवें । कृपाळुपणें १५ वेदमातृकेविणनाहीं । मातृकादेहाविणनाहीं । देहनिर्माणहोतनाहीं । देहाविगळा १६ तयादेहामध्येंनरदेहो । त्यानरदेहींतब्राह्मणदेहो । तयाब्राह्मणदेहासपाहो । अधिकारवेदीं १७ असेवेदकोठूनझाले । देहकासयाचेके ले । देवकैसेप्रगटले । कोण्याप्रकारें १८ ऐसेंबळावलेंअनुमान । केलेंपाहिजेसमाधान । वक्ताह्मणेसावधान । होईंआतां १९ प्रत्ययपाहतांसांकडी । अवघीहोतेबिघडाबिघडी । अनुमानितांघडीनेंघडी । काळजातो २० लोकधाटीशास्त्रनिर्णय । येथेंबहुविधनिश्चय । ह्मणोनियांएकप्रत्यय । येणारनाहीं २१ आतांशास्त्रां चीभीडधरावी । तरीसुटेनाहीगाथागोवी । गाथागोवीहेउगवी । तरीशास्त्रभेददिसे २२ शास्त्ररक्षूनप्रत्ययआ णिला । पूर्वपक्षत्यागूनसिद्धांतपाहिला । शाहणामूर्खसमजाविला । एकावचनें २३ शास्त्रींचपूर्वपक्षबोलिला पूर्वपक्षह्मणावेंलटिक्याला । विचारपाहतांआह्मांला । शब्दनाहीं २४ तथापिबोलोंकांहींएक । शास्त्ररक्षूनकौ तुक । श्रोतींसादरेंविवेक । केलापाहिजे २५ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेदेहआशंकानि रूपणंनामद्वितीयःसमासः । २ । । ॥ । । ॥ । । ॥ । । ॥ । । ॥ ।

श्रीगणेशायनमः उपाधिविणेंजेंकांआकाश । तेंचिब्रह्मनिराभास । तेंनिराभासींमूळमायेस । जन्मजाहलें १ तेंमूळमायेचेंलक्षण । वायुस्वरूपचिजाण । पंचभूतेंआणित्रिगुण । वायुअंगीं २ आकाशापासूनवायुझाला । तोवायुदेवबोलिला । वायुपासूनअग्निझाला । तोअग्निदेव ३ अग्निपासूनझालेंआप । तेंनारायणाचेंस्वरूप । आपापासूनपृथ्वीचेंरूप । तेंबीजाकारें ४ तेपृथ्वीचेपोटींपाषाण । बहुदेवांचेंलक्षण । नानाप्रचीतप्रमाण ।

१ उघड. २ नाना प्रकारचें कर्म. ३ संकट. ४ बहुत प्रकारचे. ५ दाखला. ६ विचार. ७ पृथ्वी, आप. तेज, वायु. आकाश.

पाषाणदेवीं ५ नानाकाष्ठवृक्षमृत्तिका । प्रचीतरोकडीविश्वलोका । समस्तदेवांचाथाराएका । वायुमध्यें ।
६ देवयक्षिणीकात्यायनी । चामुंडाजाखिणीमानविणी । नानाशक्तिनानास्थानीं । देशपरत्वें ७ पुरुष
नामेंकितीएक । देवअसतीअनेक । भूतेंदैवतेंनपुंसक । नामेंबोलिजेती ८ देवदेवतादेवतेंभूतें । पृथ्वीमध्यें
असंख्यातें । परंतुयासमस्तांतें । वायुस्वरूपबोलिलें ९ वायुस्वरूपसदांअसणें । प्रसंगेंनानादेहधरणें । गुप्त
प्रगटहोणेंजाणें । समस्तांसी १० वायुरूपेंविचरती । वायुमध्येंजगज्योती । जाणतीकळावासनावृत्ती ।
नानाभेदें ११ आकाशापासूनवायुझाला । तोदोंप्रकारेंविभागला । सावधपणेंविचारकेला । पाहिजेश्रोतीं
१२ एकवारासकळजाणती । एकवायुमधीलजगज्योती । जगज्योतीच्याअनंतमूर्ती । देवदेवतांच्या १३
वायुबहुतविकारला । परंतुदोंप्रकारेंविभागला । आतांविचारऐकिला । पाहिजेतेजाचा १४ वायूपासून
तेजझालें । उष्णशीतळप्रकाशलें । द्विधारूपऐकिलें । पाहिजेतेजाचें १५ उष्णापासूनझालाभानु । प्रका
शरूपेंदैदीप्यमानु । सर्वभक्षहुताशनु । आणिविद्युल्लता १६ शीतळापासूनआपअमृत । चंद्रताराआणि
शीत । आतांपरिसासावचित्त । होऊनश्रोते १७ तेजबहुतविकारिलें । परंतुद्विधाचबोलिलें । आपहिद्वि
धाचनिरूपिलें । आपआणिअमृत १८ ऐकापृथ्वीचाविचार । पाषणमृत्तिकानिरंतर । आणिकदुसराप्र
कार । सुबर्णपरिसनानारत्नें १९ बहुरत्नावसुंधरा । कोणखोटाकोणखरा । अवघेंकळेविचारा । रूढहोतां ।
२० मनुष्येंकोठूनझालीं । हेमुख्यआशंकाराहिली । पुढेंवृत्तिसावधकेली । पाहिजेश्रोतीं २१ । । इतिश्री
दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेदेहआशंकानिरूपणंनामतृतीयःसमासः ३ । ।छ। ।छ।
श्रीगणेशायनमः । । आतांपाहोंजातांउत्पत्ती । मनुष्यापासूनमनुष्येंहोती । पशुपासूनपशुनिपजती । प्र
त्यक्षआतां १ खेचरेंआणिभूचरें । वनचरेंआणिजळचरें । नानाप्रकारचींशरीरें । शरीरापासूनहोती २ प्रत्यक्षास
आणिप्रमाण । निश्चयासआणिअनुमान । मार्गसांडूनआडरान । घेऊंचनये ३ विपरीतापासूनविपरीतहोती ।

१ लांकूड. २ सर्व. ३ बहुत. ४ इच्छा. ५ दोन प्रकारचें. ६ सूर्य. ७ अत्यंत तेजानें भासणारें त्यास दैदीप्यमान असें ह्मणतात.

परीशरीरेंबोलिजेती । शरीरावांचूनउत्पत्ती । होणारनाहीं ४ तरीहेउत्पत्तिकैसीझाली । कासयाचीकोणेंकेली ।
जेणेंकेलीत्याचीनिर्मिली । कायाकोणें ५ ऐसेंपाहतांउदंडलांबलें । परीमूळींशरीरकैसेंझालें । कासयाचेंउभारि
लें । कोणेंकैसें ६ ऐसीहेमागीलआशंका । राहतगेलीतेऐका । कदापिजाजुवेऊंनका । प्रत्ययआलियानें ७
प्रत्ययचिआहेप्रमाण । मूर्खासवाटेअप्रमाण । पिंडेंप्रचीतशब्देंजाण । विश्वासासी ८ ब्रह्मींमूळमायाझा
ली । तेचिअष्टधाप्रकृतिबोलिली । भूतींत्रिगुणींकालवली । मूळमाया ९ तेमूळमायावायुस्वरूप । वायुमध्यें
जाणींवेचेंरूप । तेचिइच्छापरीआरोप । ब्रह्मींनघडे १० तथापिब्रह्मींकल्पिला । तरीतोशब्दचिवायांगेला । आ
त्मानिर्गुणसंचला । शब्दातीतें ११ आत्मानिर्गुणवस्तुब्रह्म । नाममात्रतितुकाभ्रम । कल्पूनलाविलासंभ्रम । त
रीलागणारनाहीं १२ तथापिआग्रहेंलाविला । तरीधोंडाअंतरींमारिला । आकाशावरीकुंथिला । तरीतेंतुटेना
१३ तैसेंब्रह्मनिर्विकार । निर्विकारींलावितीविकार । विकारनासेनिर्विकार । जैसेंतैसें १४ आतांऐकावाप्रत्य
य । जाणोनिधरावानिश्चय । तरीचपाविजेजय । अनुभवाचा १५ मायाब्रह्मींजोसमीर । त्याचेंजाणतातोईश्व
र । ईश्वरआणिसर्वेश्वर । तयासीचबोलिजे १६ तोचिईश्वरगुणासआला । त्याचात्रिगुणभेदझाला । ब्रह्मा
विष्णुमहेशउपजला । तयेठायीं १७ सत्वरजआणितम । हेत्रिगुणउत्तमोत्तम । यांच्यास्वरूपाचाअनुक्रम ।
मागांनिरूपिला १८ जाणताविष्णुभगवान । जाणतानेणताचतुराननं । नेणतामहेशपंचाननं । अत्यंतभोळा ।
१९ त्रिगुणत्रिगुणींकालवले । कैसेहोतीवेगळाले । परीविशेषन्यूनभासले । तेबोलाबेलागती २० वायुमध्यें
बिष्णुहोता । तोवायुस्वरूपचितत्वतां । पुढेंझालादेहधर्ता । चतुर्भुज २१ तैसाचब्रह्माआणिमहेश । देहधरि
तीसावकाश । गुप्तप्रगटहोतांतयांस । वेळनाहीं २२ आतांरोकडीप्रचीती । मनुष्येंगुप्तप्रगटती । मात्यादेवांच्या
मूर्ती । सामर्थ्यवंत २३ देवदेवताभूतेंदैवतें । चढतेंसामर्थ्यआहेतेथें । येणेंचिन्यायेंराक्षसांतें । सामर्थ्यकळा ।
२४ झोटिंगवायुस्वरूपआसती । सर्वेचिखुळखुळांचळती । खोबरींखारिकाटांकूनिदेती । अकस्मात २५ अ

१ आठ प्रकारची. २ अतिक्रमण. ३ मोह. ४ प्रत्यय, साक्षात्कर. ५ वारा. ६ ब्रह्मदेव. ७ शंकर. ८ कमी. ९ चार भुजा धारण क०

वघेंचन्यालअभावें । तरीहेंबहुतेकांसठावें । आपुलाल्याअनुभवें । विश्वलोकजाणती २६ मनुष्येंधरितीशरीर वेष । नानापरकायाप्रवेश । मगतोपरमात्माजगदीश । कैसानधरी २७ ह्मणोनवायुस्वरूपदेहधरिले । ब्रह्माविष्णुमहेशझाले । पुढेंतेचिविस्तारले । पुत्रपौत्रीं २८ अंतरींचस्त्रियाकल्पिल्या । तोंत्याकल्पितांचनिर्माणझाल्या । परीतयांपासूनप्रजानिर्मिल्या । नाहींतकदा २९ इच्छूनपुत्रकल्पिले । तेंतेप्रसंगींनिर्माणझाले । येणेंप्रकारेंवर्तले । हरिहरादिक ३० पुढेंब्रह्मयानेंसृष्टिकेली । इच्छेसरिसीसृष्टिझाली । जीवसृष्टिनिर्माणकेली । ब्रम्हदेवें ३१ नानाप्रकारचेप्राणीकल्पिले । इच्छेसरिसेनिर्माणझाले । अवघेंजोडेंचिउदेलें । अंडजजारजादिक ३२ एकजळस्वेदापासूनझाले । तेप्राणीस्वेदजबोलिले । एकवायुकरितांझाले । अकस्मातउद्भिज ३३ मनुष्यांचीगौणविद्या । राक्षसांचीवोडंबरीविद्या । ब्रह्मयाचीसृष्टिविद्या । येणेंप्रकारें ३४ कांहिएकमनुष्यांची । त्याहूनविशेषराक्षसांची । त्याहूनविशेषब्रह्मयाची । सृष्टिविद्या ३५ जाणतेंनेणतेप्राणीनिर्मिले । वेदवदोनमार्गलाविले । ब्रह्मयानेंनिर्माणकेले । येणेंप्रकारें ३६ मगशरीरापासूनशरीरें । सृष्टिवाढिलीविकारें । सकळशरीरेंयेणेंप्रकारें । निर्माणजाहलीं ३७ येथेंआशंकाफिटली । सकळसृष्टिविस्तारली । विचारपाहतांप्रत्ययाआली । यथान्वयें ३८ ऐसीसृष्टिनिर्माणकेली । पुढेंविष्णूनेंकैसीप्रातिपाळिली । हेंहिविवंचनापाहिली । पाहिजेश्रोतीं ३९ सकळप्राणीनिर्माणझाले । तेमूळरूपेंजाणोनपाळिले । शरीरेंदैत्यनिर्दाळिले । नानाप्रकारींचे ४० नानाअवतारधरणें । दुष्टांचासंहारकरणें । धर्मस्थापावयाकारणें । विष्णूसजन्म ४१ म्हणोनधर्मस्थापनेचेनर । तेहिविष्णूचेअवतार । अभक्तदुर्जनरजनीचर । सहजचिजाहले ४२ आतांप्राणीजेजन्मले । तेनेणोनसंहारले । मूळरूपेंसंहारिले । येणेंप्रकारें ४३ शरीरेंरुद्रखवळेल । तैंजीवसृष्टिसंहारेल । अवघेंब्रम्हांडचिजळेल । संहारकाळीं ४४ एवंउत्पत्तिस्थितिसंहार । यांचाऐसाआहेविचार । श्रोतींहोऊनतत्पर । अवधानद्यावें ४५ कल्पांतींसंहारघडेल । तोचिपुढेंसांगिजेल । पंचप्रळयओळखेल । तोचिज्ञानी ४६ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेबीजलक्षणनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ३ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ऐकप्रळयाचेंलक्षण । पिंडींदोनीप्रळयजाण । एकनिद्राएकमरण । देहांतकाळीं १ देह
धारकतीनमूर्ती । निद्राजेव्हांसंपादिती । तोनिद्राप्रळयश्रोतीं । ब्रम्हांडींचाजाणावा २ तिहींमूर्तींसहोईलअंत ।
ब्रम्हांडासमांडेलकल्पांत । तेव्हांजाणावानेमस्त । ब्रह्मप्रळयजाहला ३ दोनीपिंडींदोनीब्रह्मांडीं । चारिप्रळयन
वखंडीं । पांचवाप्रळयउदंडीं । जाणिजेविवेकाचा ४ ऐसेहेपांचप्रळये । सांगीतलेयथान्वयें । आतांहेंअनुभवा
सये । ऐसेंकरूं ५ निद्राजेव्हांसंचरे । तेव्हांजाग्रतिव्यापारसरे । सुषुप्तिअथवास्वप्नभरे । अकस्मातअंगीं ६
यानांवनिद्राप्रळय । जागृतीचाहोयक्षय । आतांऐकादेहांतसमय । ह्मणिजेमृत्युप्रळय ७ देहींरोगबळावती ।
अथवाकाठिणप्रसंगपडती । तेणेंपंचप्राणजाती । व्यापारसांडूनी ८ तिकडेगेलामनपवनू । इकडेराहिलीनुसती
तनू । दुसराप्रळयअनुमानू । असेचिना ९ तिसराब्रह्मानिजेला । तोहामृत्युलोकगोळाझाला । अवघाव्यापार
खुंटला । प्राणिमात्रांचा १० तेव्हांप्राणियांचेसूक्ष्मांश । वायुचक्रींकरितीवास । कित्येककाळजातांब्रह्मयास ।
जागृतीघडे ११ पुनःमागुतीसृष्टिरची । विसंचलेजीवमागुतेसंची । सीमाहोतांआयुष्याची । ब्रह्मप्रळयमांडे
१२ शतवरुषेंमेघजाती । तेणेंप्राणीमृत्युपावती । असंभाव्यतर्केंक्षिती । मर्यादेवेगळी १३ सूर्यतपेबाराक
ळीं । तेणेंपृथ्वीचीहोयहोळी । अग्निपावतांपाताळीं । शेषविषवमी १४ आकाशींसूर्याच्याज्वाळा । पाताळींशेषव
मीगरळा । दोहींकडूनजळतांभूगोळा । उरीकैंची १५ सूर्यासखडतरताचढे । हलकल्लोळचहूंकडे । कोसळतीमेरूचे
कडे । घडवडायमान १६ अमरावतीसत्यलोक । वैकुंठकैलासादिक । यांहिवेगळेनानालोक । भस्मोनजाती १७
मेरूअवघाचघसरे । तेथीलमहिमाचवोसरे । देवसमुदायवावरे । वायुचक्रीं १८ भस्मझालियाधरित्री । पर्जन्यप
डेशुंडाधारीं । महीविरेजळांतरीं । निमिषमात्रें १९ पुढेंनुसतेंउरलेंजळ । तयासशोषीलअनळ । पुढेंएकवटतील
ज्वाळ । मर्यादेवेगळे २० समुद्रींचावडवानळ । शिवनेत्रींचानेत्रानळ । सप्तकंचुकीचाआवर्णानळ । सूर्यआणिवि
द्युल्लता २१ ऐसेज्वाळएकवटती । तेणेंदेवदेहसोडिती । पूर्वरूपींमिळोनजाती । प्रभंजनीं २२ तोवाराझ

१ गाढ झोंप. २ प्राण. अपान व्यान. उदान. समान. ३ वायु. ४ शरीर. ५ संपूर्ण. ६ भूमि. ७ पृथ्वी. ८ स्वर्ग लोक. ९ पृथ्वी.

डपींवैश्वानरा । वन्हिविझेलएकसरां । वायुधांवेसैरावैरा । परब्रम्हीं २३ धूम्रवितळेआकाशीं । तैसेंहोईलसमी रासी । बहुतांमध्येंथोडियासी । नाशबोलिला २४ वायुवितळतांजाण । सूक्ष्मभूतेंआणित्रिगुण । ईश्वरसांडी अधिष्ठान । निर्विकल्पीं २५ तेथेंजाणीवराहिली । आणिजगज्योतिनिमाली । शुद्धसारांशउरली । स्वरूपस्थि ती २६ जितुकींकांहींनामांभिधानें । तयेप्रकृतीचेनिगुणें । प्रकृतिनसतांबोलणें । कैसेंबोलावें २७ प्रकृतिअ सतांविवेककीजे । त्यासविवेकप्रळयबोलिजे । पांचहिप्रळयवोजें । तुजनिरूपिलें २८ ॥ ॥४॥ ॥ ॥५॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेपंचप्रळयनिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ उत्पत्तिस्थितिसंहार । यांचानिरूपिलाव्यवहार । परमात्मानिर्गुणनिराकार । जैसातैसा । १ होतेंवर्ततेंआणिजातें । यांचासंबंधनाहींतेथें । आदिमध्येंअवसानीतें । संचलेंचिआहे २ परब्रह्मअसतां चिअसे । मध्येंचिहाभ्रमभासे । भासेपरंतुअवघानासे । काळांतरीं ३ उत्पत्तिस्थितिसंहारत । मध्येंहेंअसेंखंडहोत जात । पुढेंशेवटींकल्पांतें । सकळांसआहे ४ यामध्येंज्यासविवेकआहे । तोआधींचजाणताहे । सारासारविचा रेंपाहे । ह्मणोनियां ५ बहुतभ्रमिष्ठमिळाले । त्यांतउमजल्याचेंकायचाले । सृष्टिमध्येंउमजले । ऐसेथोडे ६ त्याउमजल्याचेंलक्षण । कांहींकरूननिरूपण । भ्रमाहूनविलक्षण । महापुरुष ७ भ्रमहानसेलजयासी । मनीं वोळखावेंतयासी । ऐकाआतांभ्रमासी । निरूपिजेल ८ एकपरब्रह्मसंचलें । कदापिनाहींविकारलें । त्यावेगळें जेंभासलें । तेंभ्रमरूप ९ जयासबोलिलाकल्पांत । त्रिगुणआणिपंचभूत । हेंअवघेंचसमस्त । भ्रमरूप १० मीतूंहाभ्रम । उपासनाहिभ्रम । ईश्वरहाहिभ्रम । निश्चयेंसी ११ श्लोक । । भ्रमेणाहंभ्रमेणत्वंभ्रमेणोपासका जनाः । भ्रमेणेश्वरभावत्वंभ्रममूलमिदंजगत् १ । । टीका ॥ ॥ याकारणेंसृष्टिभासत । परंतुभ्रमचिहासमस्त । यामध्येंजेविचारवंत । तेचिधन्य १२ आतांभ्रमाचाविचारू । अत्यंतचिप्रांजळकरूं । दृष्टांतद्वारेंविवरूं । श्रो तयांसी १३ भ्रमणकरितांदूरदेशीं । दिशाभुलीआपणासी । कांओळखीमोडेजिवलगासी । यानांवभ्रम ।

१ नामें. २ माया. ३ विचार, ४ शेवट, समाप्ती. ५ निरंतर. ६ नाश. ७ तर्क. ८ कधींही. ९ सत्वादिगुण, १० मी. ११ तूं.

१४ कांउन्मत्तद्रव्यसेविलें । तेणेंअनेकभासोंलागलें । नानाव्यथाकांझडपिलें । भूतेंतोभ्रम १५ दशावता
रींवाटतीनारी । कांतेमांडलीबाजीगिरी । उगाचसंदेहअंतरीं । यानावभ्रम १६ ठेविलाठावतोविसरला ।
कांमार्गीजातांमार्गचुकला । पट्टणामध्येंभांबावला । यानांवभ्रम १७ वस्तुआपणापासिअसतां । गेलीह्म
णोनहोयदुश्चिता । आपुलेंआपणविसरतां । यानांवभ्रम १८ कांहींपदार्थविसरोनगेला । कांजेंशिकलातेंवि
सरला । स्वप्नदुःखेंधाबिराझाला । यानांवभ्रम १९ दुश्चिन्हअथवाअपशकुन । मिथ्यावार्तेनेंभंगेमन । वच
केपदार्थदेखोन । यानांवभ्रम २० वृक्षकाष्ठपशुदेखिले । मनांतवाटेभूतआलें । कांहींचनसतांहडबडिलें । या
नावभ्रम २१ आतांकांचह्मणोनउदकांतपडे । कांसभादेखोनदर्पणीवावडे । द्वारचुकोनभलतीकडे । यानांव
भ्रम २२ एकअसतांएकवाटे । एकसांगतांएकनिवटे । एकदिसतांएकउठे । यानांवभ्रम २३ आतांजेंजेंदे
इजेतें । तेंतेंपुढेंपाविजेतें । मेलेंमाणूसभोजनायेतें । यानांवभ्रम २४ येजन्मीचेंपुढिलेजन्मीं । कांहींएकपावे
नमी । प्रीतिगुंतलीमनुष्यांचेनामीं । यानांवभ्रम २५ मेलेंमनुष्यस्वप्नाआलें । तेणेंकांहींमागीतलें । मनींअ
खंडबैसलें । यानांवभ्रम २६ अवघेंमिथ्याह्मणोनबोले । आणिसामर्थ्यावरीमनचाले । ज्ञातेवैभवेंदडपिले ।
यानांवभ्रम २७ कर्मठपणेंज्ञानविटे । कांज्ञातेपणेंबळेंचिभ्रष्टे । कोणीएकसीमाफिटे । यानांवभ्रम २८ देहा
भिमानकर्माभिमान । जात्यभिमानकुळाभिमान । ज्ञानाभिमानमोक्षाभिमान । यानांवभ्रम २९ कैसान्या
यतोनकळे । केलाअन्यायतोनाढळे । उगाचअभिमानेंखवळे । यानांवभ्रम ३० मागीलकांहींआठवेना । पु
ढीलकांहींचसुचेना । अखंडआरूढअभिमाना । यानांवभ्रम ३१ प्रचीतिविणऔषधघेणें । प्रचीतनसतांप
थ्यकरणें । प्रचीतिविणज्ञानसांगणें । यानांवभ्रम ३२ फळश्रुतिविणप्रयोग । ज्ञानेंविणनुसतायोग । उगाच
शरीरेंभोगीभोग । यानांवभ्रम ३३ ब्रह्मालिहितोअदृष्टीं । आणिवाचूनजात्येसटवी । ऐशाप्रकारींच्यागोष्टी ।
यानांवभ्रम ३४ उदंडभ्रमविस्तारला । अज्ञानजनींपैसावला । अल्पसंकेतेंबोलिला । कळावयाकारणें ३५

१ लांकूड. २ आरसा. ३ खोटें. ४ ऐश्वर्य. ५ गर्व. ६ ब्राह्मण. क्षत्रिय. वैश्य. शूद्र इत्यादिक चार जाति. ७ चढलेला. ८ दैव.

भ्रमरूपविश्वस्वभावें । तेथेंकायह्मणोनसांगावें । निर्गुणब्रम्हावेगळेंआघवें । भ्रमरूप ३६ ज्ञात्यासनाहींसंसार । ऐसेंबोलतीअपार । गतज्ञात्यांचेचमत्कार । यानांवभ्रम ३७ येथेंआशंकाउठिली । ज्ञात्यांचीसमाधिपूजिली । तेथेंकांहींप्रचीतआली । किंवानाहीं ३८ तैसेंचिअवतारसंपले । त्यांचेंहिसामर्थ्यउदंडचाले । तरीतेकायगुंतले । वासनाधरूनी ३९ ऐसीआशंकाउद्भवली । समर्थेंपाहिजेनिरूपिली । इतुकेनहेंसंपली । कथाभ्रमाची ४० । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेभ्रमनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ६ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । अवतारादिकज्ञानीसंत । सारासारविचारेंमुक्त । त्यांचेंसामर्थ्यचालत । कोण्याप्रकारें । १ हेंश्रोतयांचीआशंका । पाहतांप्रश्नकेलानिका । सावधहोऊनऐका । ह्मणेवक्ता २ ज्ञानीमुक्तहोउनगेले । मागेंत्यांचेंसामर्थ्यचाले । परंतुतेनाहींआले । वासनाधरूनी ३ लोकांसहोतोचमत्कार । लोकमानितीसाचार परंतुयाचाविचार । पाहिलापाहिजे ४ जितअसतांनेणोंकिती । जनामध्येंचमत्कारहोती । ऐसीयांचीसर्वंःप्रचीती । रोकडीपाहावी ५ तोतरीआपणनाहींगेला । लोकींप्रत्यक्षदेखिला । ऐसाहाचमत्कारझाला । यासकायह्मणावें ६ तरीहालोकांचाभावार्थ । भाविकांदेवयथार्थ । अन्यत्रकल्पनाव्यर्थ । कुतर्कांची ७ आवडेतेंस्वप्नीं देखिलें । तरीकायतेथूनिआलें । म्हणालतेणेंआटविलें । तरीद्रव्यकांदिसे ८ एवंआपलीकल्पना । स्वप्नींयेतीपदार्थनाना । तरीतेपदार्थचालतीना । अथवाआठवूनाहीं ९ येथेंतुटलीआशंका । ज्ञात्यासजन्मकल्पूंनका । उमजेनातरीविवेका । बरेंपाहा १० ज्ञातेमुक्तहोऊनगेले । त्यांचेंसामर्थ्यउगेंचिचाले । कांजेपुंण्यमार्गेंचालिले । म्हणोनियां ११ याकारणेंपुंण्यमार्गेंचालावें । भजनदेवाचेंवाढवावें । न्यायसोडूननजावें । अन्यायमार्गें १२ नानापुरश्चरणेंकरावीं । नानातीर्थाटणेंफिरावीं । नानासामर्थ्येंवाढवावीं । वैराग्यबळें १३ निश्चयबैसेवस्तूकडे । तरीज्ञानमार्गेंहिसामर्थ्यचढे । कोणींएकएकांतमोडे । ऐसेंनकरावें १४ एकगुरुएकदेव । कोठेंतरीअसावाभाव । भावार्थनसतांवाव । सर्वकांहीं १५ निर्गुणज्ञानझालें । म्हणोनसगुणअलक्षके

१ मत्स्य. कूर्म. वराह. नृसिंह. वामन. परशुराम. राम. कृष्ण. बौद्ध. कलंकी हे दहाअवतार, २ इच्छा. ३ खरा. ४ तत्काळ.

लें । तरीतेंज्ञानेंनागवलें । दोहींकडे १६ नाहींभक्तिनाहींज्ञान । मध्येंचिपैसावलेंअनुमान । ह्मणोनियांजप ध्यान । सांडूंचिनये १७ सांडील सगुणभजनासी । तरीतोज्ञातापरीअपेशी । म्हणोनियांसगुणभजनासी । सांडूंचनये १८ निष्कामबुद्धीचियाभजना । त्रैलोकींनाहींतुळणा । सामर्थ्येंविणवडेना । निष्कामभजन १९ कामनेनेंफळवडे । निष्कामभजनेंभगवंतजोडे । फळभगवंतासिकोणीकडे । महदंतर २० नानाफळेंदेवापासीं । आणिफळअंतरींभगवंतासी । याकारणेंपरमेश्वरासी । निष्कामभजावें २१ निष्कामभजनाचेंफळआगळें । सामर्थ्यचढेमर्यादेवेगळें । तेथेंबापुडींफळें । कोणीकडे २२ भक्तिजेंमनींधरावें । तेंदेवेंआपणचिकरावें । तेथेंवेगळेंभावावें । नलगेकदा २३ दोनीसामर्थ्येंएकहोतां । काळासिनाटोपेसर्वथा । तेथेंइतरांचीकायकथा । कीटकन्यायें २४ ह्मणोनिनिष्कामभजन । वरीविशेषब्रह्मज्ञान । तयासतुळितांत्रिभुवन । उणेंवाटे २५ येथें बुद्धीचाप्रकाश । आणिकनचढेविशेष । प्रतापकीर्तिआणियश । निरंतर २६ निरूपणाचाविचार । आणिहरिकथेचागजर । तेथेंहोतीतत्पर । प्राणिमात्र २७ जेथेंभ्रष्टाकारवडेना । तोपरमार्थहिदडेना । समाधानविधडेना । निश्चयाचें २८ सारासारविचारकरणें । न्यायअन्यायअखंडपाहणें । बुद्धिभगवंताचेंदेणें । पालटेना २९ भक्तभगवंतींअनन्य । त्यासिबुद्धिदेतोआपण । यदर्थीभगवद्वचन । सावधऐका ३० श्लोकार्ध । ददामिबुद्धियोगंतंयेनमामुपयाँतिते । ह्मणोनसगुणभजन । वरीविशेषब्रह्मज्ञान । प्रत्ययाचेंसमाधान । दुर्लभजगीं ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेसगुणभजननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । ऐकाप्रचीतीचींलक्षणें । प्रचीतपाहतीलतेशाहणे । येरवेडेदैन्यवाणे । प्रचीतिविण १ नानारत्नेंनानानाणीं । परीक्षूननवेतांहोयहानी । प्रचीतनयेतांनिरूपणीं । बैसोंचनये २ तुरंगशस्त्रदमूनपाहिले । बरेंपाहतांप्रचीतीसआले । तरीमगपाहिजेवेतले । जाणतेपुरुषीं ३ बीजउगवेलऐसेंपाहावें । तरीमगद्रव्यघालूनघ्यावें । प्रचीतआलियाऐकावें । निरूपण ४ देहींआरोग्यताझाली । ऐसीजनासप्रचीतआली । तरीमगअग

१ साकार. २ मूर्ति. ३ फलरहित. ४ देतों. ५ ज्या बुद्धियोगानें. ६ माझ्या स्वरूपीं. ७ प्राप्त होतात. ८ प्राप्त होणेंस कठीण.

त्यघेतली । पाहिजेमात्रा ५ प्रचीतिविणऔषधघेणें । तरीमगधडचिविघडणें । अनुमानेंजेंकार्यकरणें । तेंचिमूर्खपण ६ प्रचीतीसनाहींआलें । आणिसुवर्णकरविलें । तरीमगजाणावेंठकिले । देखतदेखितां ७ शोधूनपाहिल्याविण । कांहींतरीएककारण । होणारनाहींनिर्वाण । प्राणासघडे ८ ह्मणोनअनुमानाचेकार्यें । भल्यानेंकदापिकरूंनये । उपायपाहतांअपाये । नेमस्तघडे ९ पाण्यातीलह्मैसीचीसाठी । करणेंहेबुद्धिचखोटी । शोधिल्याविणहिंपुटी । होणेघडे १० विश्वासेंघरघेतलें । ऐसेंकधींनाहींऐकिलें । मैंदेंमैंदावेंकेलें । परीतेंशोधिलेंपाहिजे ११ शोधिल्याविणअन्नवस्त्रघेणें । तेणेंप्राणासमुकणें । लटिक्याचाविश्वासधरणे । हेंचिमूर्खपण १२ संगतिचोरांचीधरितां । घातहोईलतत्वतां । ठकसितरूशोधितां । ठायींपडे १३ गेरसाळतालमगिरी । कोणीनवीमुद्राकरी । नानाकपटपरोपरी । शोधूनपहावें १४ दिवाळखोराचामांड । पाहतांवैभवहिदिसेउदंड । परीतें अवघेंथोतांड । भंडपुढें १५ तैसेंप्रचीतिविणज्ञान । तेथेंनाहींसमाधान । करूनबहुतांचेंअनुमान । अनहितकेलें १६ मंत्रयंत्रउपदेशिले । नेणतेप्राणीगोविले । जैसेझांकूनमारिले । दुखणाइत १७ वैद्यपाहिलापरीकाचा । तरीप्राणगेलापोराचा । येथेंउपायदुसऱ्याचा । कायचाले १८ स्वदुःखेंअंतरींझिजे । आणिवैद्यपुसतांलाजे । तरीमगतयासिसाजे । आत्महत्यारेपण १९ जाणत्यावरीगर्वगेला । परीतोनेणत्याकरितांबुडाला । येथेंकोणाचाघातझाला । बरेंपाहा २० पापाचीखंडणाझाली । जन्मयातनाचुकली । ऐसीस्वयेंप्रचीतआली । ह्मणिजेबरें २१ परमेश्वरासिओळखिलें । आपणकोणऐसेंकळलें । आत्मनिवेदनझालें । ह्मणिजेबरें २२ ब्रम्हांडकोणेंकेलें । कासयाचेंउभारलें । मुख्यकर्त्यासओळखिलें । ह्मणिजेबरें २३ जेथेंअनुमानराहिलें । तरिपरमार्थकेलेतेवांयांगेले । प्राणीसंशयींबुडाले । प्रचीतीविण २४ हेंचिपरमार्थाचेंवर्म । लटिकेंबोलेलतोअधम । लटिकेंमानीलतोअधमाधम । यथार्थजाणावा २५ येथेंबोलण्याचीझालीसीमा । नेणतांनकळेपरमात्मा । असत्यनाहींसर्वोत्तमा । तूंचिजाणसी २६ माझेउपासनेचाबडिवार । ज्ञानसांगावेंसाचार । मिथ्याबोलतांउत्तर । प्रभूसिलागे २७ ह्मणो

१ कदांही. २ विघ्न, संकट. ३ दुःखी. ४ लुटारु. ५ लूट. ६ ऐश्वर्य. ७ बहुत. ८ आनंद. ९ अकलपाग. १० मन, चित्त, हृदय.

निसत्याचिबोलिलें। कर्त्यासपाहिजेओळखिलें। मायोद्भवाचेंशोधिलें। पाहिजेमूळ २८ तेंचिपुढेंनिरूपण। बोलि
लेंबोलिजेप्रमाण। श्रोतींसावधअंतःकरण । घातलेंचिघालावें २९ सूक्ष्मनिरूपणलागलें । तेथेंबोलिलेंचि
मागुतीबोलिलें। श्रोतयांसपाहिजेउमजलें। ह्मणोनियां ३० प्रचीतपाहतांनिकट। उठोनजातीपरिपाठ। ह्म
णोनहेखटपट। करणेंलागे ३१ परिपाठेंचिजरीबोलिलें । तरीप्रचीतसमाधानबुडालें। प्रचीतसमाधानराखि
लें। तरीपरिपाठउडे ३२ ऐसींसांकडींदोहींकडे। ह्मणोनिबोलिलेंचिबोलणेंघडे। दोन्हींराखोनियांकोडें। उकलू
नदाऊं ३३ परिपाठआणिप्रचीतप्रमाण । दोन्हींराखोनानिरूपण । श्रोतेपरमविचक्षण । विवरोतपुढें ३४
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेप्रचीतनिरूपणंनामअष्टमःसमासः॥८॥ ॥छ॥ ॥छ
श्रीगणेशायनमः॥ ॥आकाशींवायुझालानिर्माण। तैसीब्रह्मींमूळमायाजाण। त्यावायुमध्येंत्रिगुण। आणि
पंचभूतें १ वटबीजींअसेवड। फोडूनपाहतांनदिसेझाड। नानावृक्षांचेजुंबाड। बीजापासूनहोती २ तैसी
बीजरूपमूळमाया। विस्तारझालातेथूनियां। तिचेंस्वरूपशोधूनियां। बरेंपाहा ३ तेथेंदोनीभेददिसती। विवेकें
पाहातीप्रचीती। निश्चळींजेचंचळस्थिती। तोचिवायू ४ तयामध्येंजाणीवकळा। जगज्योतीचाजिव्हाळा। वा
युजाणीवमिळोनमेळा। मूळमायाबोलिजे ५ सरिताह्मणतांबायकोभासे। तेथेंपाहतांपाणीचअसे। विवेकी
होसमजातैसें। मूळमायेसी ६ वायुजाणीवजगज्ज्योती। तयासमूळमायाह्मणती। पुरुषआणिप्रकृती। याचेंच
नांव ७ वायूसह्मणतीप्रकृती। आणिपुरुषह्मणतीजगज्ज्योती। पुरुषप्रकृतिशिवशक्ती। याचेंचनाव ८ वायु
मध्येंजाणीवविशेष। तोचिप्रकृतिपुरुष। येगोष्टीचाविश्वास। धरिलापाहिजे ९ वायुशक्तिजाणविईश्वर।
अर्धनारीनटेश्वर। लोकह्मणतीनिरंतर। येणेंप्रकारें १० वायुमध्येंजाणीवगुण। तेंचिईश्वराचेंलक्षण। तयापा
सूनत्रिगुण। पुढेंजाहले ११ तयागुणामध्येंसत्वगुण। निखिलजाणीवलक्षण। त्याचादेहधारीआपण। विष्णु
जाहला १२ त्याच्याअंशेंजगचाले। ऐसेंभगवद्गीताबोले। गुंतलेंतेंचिउगवलें। विचारपाहतां १३ एकजाणी

१ माया उत्पन्न होण्याचें. २ विघ्न, संकट. ३ ज्ञानी, साधु ४ सत्त्वगुण. रजोगुण. व तमोगुण. ५ पृथ्वी. उदक. तेज. वायु. आकाश.

ववांटली । प्राणिमात्रासविभागली । जाणजाणोंवांचविली । सर्वकाया १४ तयेचेंनांवजगज्ज्योती । प्राणिमात्रतिचेनिजगती । याचीरोकडीप्रचीती । प्रत्यक्षपाहावी १५ पक्षीश्वापदकिडामुंगी । कोणीएकप्राणीजगीं । जाणीवखेळेत्याचेअंगीं । निरंतर १६ जाणोनकायापळविती । तेणेगुणेंप्राणीवांचती । दडतीआणिलपती । जाणजाणों १७ अवघ्याजगासवांचविती । ह्मणोननामेंजगज्ज्योती । तेगेलियाप्राणीमरती । जेथीलतेथें १८ मूळींचजाणीवेचाविकार । पुढेंझालाविस्तार । जैसेउदकाचेतुषार । अनंतरेणू १९ तैसेदेवदेवतादेवतेंभूतें । मिथ्याह्मणोनयेत्यांतें । आपुलाल्यासामर्थ्यें । तेसृष्टिमध्येंफिरती २० सदाविचरतीवायुस्वरूपें । स्वइच्छापालटतीरूपें । अज्ञानप्राणीभ्रमेंसंकल्पें । त्यांसिबाधिती २१ ज्ञात्याससंकल्पचिअसेना । ह्मणोनत्याचेनिबाधवेना । याकारणेंआत्मज्ञाना । अभ्यासावें २२ अभ्यासिल्याआत्मज्ञान । सर्वकर्महोयखंडण । हेरोकडीप्रचीतप्रमाण । संदेहनाहीं २३ ज्ञानेंविणकर्मविघडे । हेंतोंकल्पांतींनघडे । सद्गुरुविणज्ञानजोडे । हेंहिअघटित २४ ह्मणोनसद्गुरुकरावा । सत्संगशोधूनधरावा । तत्वविचारविवरावा । अंतर्यामीं २५ तत्वेंतत्वनिरसोनजातां । आपलाअपणचितत्वतां । अनन्यभावेंसार्थकता । सहजचिजाहली २६ विचारनकरितांजेंजेंकेलें । तेंतेंवाउगेंचव्यर्थगेलें । ह्मणोनिविचारींप्रवर्तलें । पाहिजेआधीं २७ विचारपाहीलतोपुरुषू । विचारनपाहेतोपशू । ऐसींवचनेंसर्वेशू । ठायींठायींबोलिला २८ सिद्धांतसाधावयाकारणें । पूर्वपक्षलागेउठवणें । परंतुसाधकांचेनिरूपणें । साक्षात्कार २९ श्रवणमनननिदिध्यास । प्रचीतीनेंबाणतांविश्वास । रोकडासाक्षात्कारसायासें । करणेंचिनलगे ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेप्रकृतिपुरुषनिदर्शननिरूपणंनामनवमः समासः ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । गगनासारिखेंब्रह्मपोकळ । उदंडउंचअंतराळ । निर्गुणनिर्मळनिश्चळ । सदोदित १ त्यासपरमात्माह्मणती । आणिकनामेंसांगोंकिती । परीतेंजाणिजेआंदिअंतीं । जैसेंतैसें २ विस्तीर्णपसरलापैस ।

१ साधूची संगति. २ आत्मातत्वज्ञान. ३ मनामध्यें. ४ प्रयत्न. ५ आकाश. ६ गुणरहित. ७ शुद्ध. ८ स्थिर. ९ पूर्वी व शेवटीं.

भोंवतादाटलाअवकाश । भासाचिनाहींनिराभास । जैसेंतैसें ३ चहूंकडेपाताळातळीं । अंतचिनाहींअंतरा ळीं । कल्पांतकाळींसर्वकाळीं । संचलेंचिअसे ४ ऐसेंकांहींएकचंचळ । तेंअचंचळींभासेचंचळ । त्यासनामें हींसकळ । त्रिविधप्रकारें ५ नदिसतांनामेंठेवणें । नदेखतांखूणसांगणें । असींहींजाणायाकारणें । नामाभि धानें ६ मूळमायामूळप्रकृती । मूळपुरुषऐसेंह्मणती । शिवशक्तिनामेंकिती । नानाप्रकारें ७ परीजेंनाम ठेविलेंजया । आधींओळखावेंतया । प्रचीतिविणकासया । वल्गनाकरावी ८ रूपाचीनधरितांसोय । नामास रिसेंभरंगळोंनय । प्रत्ययेंविणगळंगाहोय । अनुमानज्ञानें ९ निश्चळगगनींचंचळवारा । वाजेंलागलाभरारां । परीत्यागगनाआणिसमीरां । भेदआहे १० तैसेंनिश्चळपरब्रह्म । चंचळमायाभासलाभ्रम । त्याभ्रमाचासंभ्र म । करूनदावूं ११ जैसागगनींचालिलापवनें । तैसेंनिश्चळींझालेंचळण । इच्छास्फूर्तिलक्षण । स्फुरणरूप १२ अहंपणेंजाणीवझाली । तेचिमूळप्रकृतिबोलिली । महाकारणकायाराचिली । ब्रह्मांडाची १३ महामा यामूळप्रकृती । कारणतेअव्याकृती । सूक्ष्महिरण्यगर्भह्मणती । विराटतेंस्थूळ १४ ऐसेंपंचीकरणशास्त्रप्रमेय । ईश्वरतनुचतुष्टय । ह्मणोनहेंबोलणेंहोय । जाणीवमूळमाया १५ परमात्मापरमेश्वर । परेशज्ञानघनईश्वर । जगदीशजगदात्माजगदीश्वर । पुरुषनाम १६ आत्माअंतरात्माविश्वात्मा । द्रष्टांसाक्षीसर्वात्मा । क्षेत्रज्ञ शिवात्माजीवात्मा । देहींकूटस्थबोलिजे १७ इंद्रात्माब्रह्मात्माहरिहरात्मा । यमात्माधर्मात्मानैर्ऋतात्मा । वरुणवायुकुबेरात्मा । ऋषिदेवमुनिधर्ता १८ गणगंधर्वविद्याधर । यक्षकिन्नरनारदतुंबर । सर्वलोकांचेंअंतर । तोसर्वात्माबोलिजे १९ चंद्रसूर्यतारामंडळें । भूमंडळेंमेघमंडळें । एकवीसस्वर्गेंसप्तपाताळें । अंतरात्माचव र्तवी २० गुप्तवल्लीपाल्हाळली । तिचींपुरुषनामेंघेतलीं । आतांस्त्रीनामेंऐकिलीं । पाहिजेश्रोतीं २१ मूळमा याजगदीश्वरी । परमविद्यापरमेश्वरी । विश्वविद्याविश्वेश्वरी । त्रैलोक्यजननी २२ अंतर्हेतुअंतर्कळा । मौन्यग र्भजाणीवकळा । चपळाजगज्योतिजीवनकळा । परापश्यंतीमध्यमा २३ युक्तिबुद्धिमतिधारणा । सावधानता

१ तीन प्रकारचीं. २ नामें. ३ वारा. ४ वायु. ५ स्फुरण. ६ देह चतुष्टय. ७ पहाणारा, ८ नित्य असणारा सबब कूटस्थ असें नाव.

नानाचाळणा । भूतभविष्यवर्तमाना । उकलूनदावी २४ जाग्रतिस्वप्नसुषुप्तिजाणें । तुर्याताटस्थाअवस्थाजाणें । सुखदुःखसकळजाणें । मानापमान २५ तेपरमकठिणकृपाळू । तेपरमकोमळस्नेहाळू । तेपरमक्रोधीलोभाळू । मर्यादेवेगळी २६ शांतिक्षमाविरक्तिभक्ती । अध्यात्मविद्यासायुज्यमुक्ती । विचारणासहजस्थिती । जयेचेनी २७ पूर्वींपुरुषनामेंबोलिलीं । उपरिस्त्रीनामेंनिरूपिलीं । आतांनपुंसकनामेंऐकिलीं । पाहिचेचंचळाचीं २८ सत्तारूपज्ञानस्वरूप । प्रकाशरूपज्योतिरूप । कारणरूपचिद्रूप । शुद्धसूक्ष्मअलिप्त २९ जाणणेंअंतःकरणचित्त । श्रवणमननचैतन्यजीवित । येतेंजातेंसुचित । होऊनऐका ३० मीपणतूंपणजाणपण । ज्ञातेपणसर्वज्ञपण । जीवपणशिवपणईश्वरपण । अलिप्तपणबोलिजे ३१ ऐसींनामेंउदंडअसती । परीतेएकचिजगज्योती । विचारवंततेजाणती । सर्वअंतरात्मा ३२ आत्माजगज्योतिसर्वज्ञपण । तिन्हींमिळोनिएकचिजाण । अंतर्कळाचिप्रमाण । ज्ञप्तिमात्र ३३ ढीगझालेपदार्थांचे । पुरुषस्त्रीनपुंसकनामांचे । परंतुसृष्टिरचनेचे । कितीह्मणोनसांगावे ३४ सकळांचाळिताएक । अंतरात्मावर्तवीअनेक । मुंगीपासूनब्रम्हादिक । तेणेंचिचालती ३५ तोअंतरात्माआहेकैसा । प्रस्तुतओळखानाआभासा । नानाप्रकारींचातमाशा । येथेंचिआहे ३६ तोकळतोपरीदिसेना । प्रचीतयेत्येपरीभासेना । शरीरींअसेपरीवसेना । एकेठायीं ३७ तीक्ष्णपणेंगगनींभरे । सरोवरदेखतांचपसरे । पदार्थरक्षूनउरे । चहूंकडे ३८ जैसापदार्थदृष्टीसदिसतो । तोत्यापदार्थासारिखाचहोतो । वायुहूनविशेषतो । चंचळविषयीं ३९ कित्येकदृष्टीनेंदेखे । कित्येकरसनेनेंचाखे । कित्येकतेंवोळखे । मनेंकरूनी ४० श्रोत्रींबैसोनशब्दऐकतो । घ्राणेंद्रियेंवासघेतो । त्वचेंद्रियेंजाणतो । शीतोष्णादिक ४१ ऐशाजाणेअंतरकळा । सकळांमध्येंपरीनिराळा । पाहतांत्याचीअगाधलीला । तोचिजाणे ४२ तोपुरुषनासुंदरी । बाळतरुणनाकुमरी । नपुंसकाचादेहधारी । परीनपुंसकनव्हे ४३ तोचालवीसकळदेहांसी । करूनअकर्ताह्मणतीत्यासी । तोक्षेत्रज्ञक्षेत्रवासी । देहींकूटस्थबोलिजे ४४ । श्लोक । । द्वाविमौपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच । क्षरःसर्वाणिभूता

१ वैराग्य. २ ईश्वराच्या स्वरूपीं मिळून रहाणें तीस सायुज्य मुक्ति असें नांवआहे. ३ लेप रहित, मल रहित. ४ बहुत.

निकूटस्थोक्षरउच्यते १। टीका। ।दोनीपुरुषलोकींअसती। क्षराक्षरबोलिजेती। सर्वभूतेंक्षरह्मणती। अक्षरकूटस्थबोलिजे ४५ उत्तमपुरुषतोआणिक ।निष्प्रपंचआणिनिष्कलंक। निरंजनपरमात्माएक। निर्विकारी ४६ चारीदेहनिरसावे। साधकेंदेहातीतव्हावें। देहातीतहोतांजाणावें । अनन्यभक्त ४७ देहमात्रनिरसोनगेला। तेथेंअंतरात्माकैंचाउरला। निर्विकारिविकाराला। विकारचिनाहीं ४८ निश्चळेपरब्रह्मएक। चंचळजाणावेंमायिक। ऐसाप्रत्ययनिश्चयात्मक ।विवेकेंपाहावा ४९ येथेंबहुतनलगेखळखळ। एकचंचळएकनिश्चळ। शाश्वतकोणहेंकेवळ। ज्ञानेंओळखावें ५० असारत्यागूनघेइजेसार। ह्मणोनसारासारविचार। नित्यानित्यनिरंतर। पाहतीज्ञानी ५१ जेथेंज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान ।जेथेंमनचिहोतेंउन्मन। तेथकैंचेंचंचळपण। आत्मयासी ५२ सांगणीवागणीचेंकामनव्हे। आपुल्याअनुभवेंजाणावें ।प्रत्ययेंविणसिणावें। तेंचिपाप ५३ सत्याएवढेंसुकृतनाहीं। असत्याएवढेंपापनाहीं। प्रचीतिविणकोठेंचिनाहीं। समाधान ५४ सत्यह्मणिजेस्वरूपजाण। असत्यमायाहेंप्रमाण। येथेंनिरूपिलेंपापपुंण्य। रूपेंसहित ५५ दृश्यपापवोसरलें। पुंण्यपरब्रह्मउरलें। अनन्यहोतांचझालें। नामातीतें ५६ आपणवस्तूचस्वतःसिद्ध। तेथेंनाहींदेहसंबंध। पापराशीहोतीदग्ध। येणेंप्रकारें ५७ येन्हवींब्रह्मज्ञानेंविण। जेंजेंसाधनतोतोशिण ।नानादोषांचेंक्षालन । होईलकैसें ५८ पापाचेंवळलेंशरीर। पापचिघडेतदनंतर। अंतरींरोगवरीउपचार। कायकरी ५९ नानाक्षेत्रींहेंमुंडलें। नानातीर्थीहेंदंडिलें ।नानानिग्रहींखंडिलें। ठायींठायीं ६० नानामृत्तिकेनेंघांसिलें। अथवातप्तमुद्रेनेंळाशिलें। जरीहेंवरीवरीतासिलें। तरीशुद्धनव्हे ६१ शेणाचेगोळेगिळिले। गोमूत्राचेमोघेवेतले। माळारुद्राक्षवातले। काष्ठमणी ६२ वेषवरिवरीकेला। अंतरींदोषभरला। त्यादोषाच्यादहनाला। आत्मज्ञानपाहिजे ६३ नानाव्रतेंनानादानें। नानायोगतीर्थाटणें। सर्वांहूनकोटिगुणें। महिमाआत्मज्ञानाचा ६४ आत्मज्ञानपाहेसदा। त्याच्यापुंण्यासनाहींमर्यादा। दुष्टपातकांचीबाधा। निरसोनगेली ६५ वेदशास्त्रींसत्यस्वरूप। तेंचिज्ञानियाचेंरूप। पुंण्य

१ स्थिर. २ खोटें. ३ नित्य. ४ पुंण्य. ५ अति क्रमण करणारें.

झालेंअसुप । सुक्तेंसीमासांडिली ६६ ह्याप्रचीतीच्यागोष्टी । प्रचीतपाहावीआत्मदृष्टीं । प्रचीतिवेगळेंकष्टी । होऊंनये ६७ अगाहेप्रचीतीचेलोकहो । प्रचीतनसतांअवघाशोकहो । रघुनाथकृपेनेंराहो । प्रत्ययनिश्चयाचा ६८ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेदशमदशकेचळाचळनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ । आकाशापासूनवायुहोतो । होतोप्रत्ययायेतो । वायुपासूनअग्निहोतो । सावधऐका
१ वायूचीकठिणघसणी । तेथेंनिर्माणझालावन्हीं । मंदवायुशीतळेंयागी । तेथूनजाहलें २ आपांपासूनझा
लीपृथ्वी । तेनानाबीजरूपजाणावी । बीजापासूनिउत्पत्तिव्हावी । ह्मस्वभावचिआहे ३ मूळींसृष्टिकल्पनेची
कल्पनाआहेमूळची । ज्यापासूनदेवत्रयांची । कायाझाली ४ निश्चळामध्येंचंचळ । तेचिकल्पनाकेवळ । अ
ष्टधाप्रकृतीचेंमूळ । कल्पनारूप ५ कल्पनेचीअष्टधाप्रकृती । अष्टधातेचिकल्पनामूर्ती । मूळाग्रापासूनउत्पत्ती
अष्टधाजाणावी ६ पंचभूतेंतीनगुण । आठझालींदोनीमिळोन । ह्मणोनिअष्टधाप्रकृतिजाण । बोलिजेते ७
मूळींकल्पनारूपझाली । पुढेंतेचिफांपावली । केवळजडत्वाआली । सृष्टिरूपें ८ मूळींझालीतेमूळमाया । त्रिगु
णझालेतेगुणमाया । जडत्वपावलीतेअविद्यामाया । सृष्टिरूपें ९ पुढेंच्यारीखाणिझाल्या । च्यारीखाणीविस्तार
ल्या । नानायोनिप्रगटल्या । नानाव्यक्ती १० ऐशीझालीउभारणी । आतांऐकासंहारणी । मागिलेंदशकींवि
शदंकरूनी । बोलिलेंअसे ११ परंतुआतांसंकलित । बोलिजेतसंहारसंकेत । श्रोतेवक्तेएकाचित्त । होऊनऐका
१२ शतवरुषेंअनावृष्टी । तेणेंआटेलजीवसृष्टी । ऐशाकल्पांताच्यागोष्टी । शास्त्रींनिरूपिल्या १३ बाराकळीं
तपेसूर्य । तेणेंपृथ्वीचीरक्षाहोय । मगतेरक्षाविरोनजाय । जळांतरीं १४ तेंजळशोषीवैश्वानर । वह्निझडपीस
मीरं । समीरवितुळेनिराकार । जैसेंतैसें १५ ऐशीसृष्टीसंहारिणिझाली । मागेंविस्तारेंबोलिली । मायानिरासेंउ
रली । स्वरूपस्थिती १६ तेथेंजीवशिवपिंडब्रम्हांड । आटोनिगेलेंथोतांड । मायाअविद्येचेंबंड । वितळोनगेलें
१७ "विवेकेंचिबोलिलाक्षय । म्हणोनविवेकप्रळय । विवेकीजाणतीसोय । मूर्खासकळेना १८ सृष्टिशो
धितांसकळ । एकचंचळएकनिश्चळ । चंचळासकर्ताचंचळ । चंचळरूपी १९ जोसकळशरीरींवर्ते । सकळक
र्तृत्वासप्रवर्ते । करूनअकर्ताहावर्ते । शब्दजया २० रावरंकब्रम्हादिक । सकळांमध्येंवर्तेएक । नानाशरीरींचा
ळक । इंद्रियद्वारें २१ त्यासपरमात्माबोलती । सकळकर्ताऐसेंह्मणती । परीतोनासेलप्रचीती । बिवेकेंपाहावी

१ आग्नि. २ गार. ३ उदक. ४ ब्रह्मदेव, विष्णु व शंकर. ५ आठ प्रकारची. ६ उघड. ७ अग्नि. ८ वारा. ९ अज्ञान. १० तर्क.

२२ जोश्वानामध्यैंगुरगुरकरितो । जोसूकरांमध्येंकुर्कुरितो । गाढवींभरोनभुंकितो । अट्टहास्यें २३ लोक नानादेहदेखती । विवेकीदेहांतरपाहती । पंडितसमदर्शनेंघेती । येणेंप्रकारें २४ । । श्लोक । । विद्याविनयसंपन्नेब्राह्मणेगविहस्तिनि । शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताःसमदर्शिनः १ । । टीका । । देहपाहतांवेगळाले । परंतुअंतरएकचिझालें । प्राणिमात्रादेखिलें । एकाअंतरें २५ अनेकप्राणीनिर्माणहोती । परीएकचिकळावर्तती । तयानावजगज्योती । जाणतीकळा २६ श्रोत्रींनानाशब्दजाणे । त्वचेमध्येंशीतोष्णजाणे । चक्षुमध्येंपाहोंजाणे । नानापदार्थ २७ रसनेंमध्येंरसजाण । घ्राणामध्येंवासतोजाणे । कर्मेंद्रियामध्येंजाणे । नानाविषयस्वाद २८ सूक्ष्मरूपेंस्थूळरक्षी । नानासुखदुःखेंपरीक्षी । त्याह्मणतीअंतरसाक्षी । अंतरात्मा २९ आत्माअंतरात्माविश्वात्मा । चैतन्यसर्वात्मासूक्ष्मात्मा । जीवात्माशिवात्मापरमात्मा । द्रष्टाँसाक्षीसत्तारूप ३० विकारांमधीलविकारी । अखंडनानाविकारकरी । तयासवस्तुम्हणतीभिकारी । परमहीन ३१ सर्वएकचिदेखती । अवघाएकाकारकरिती । अवघीमायिकस्थिती । चंचळामध्यें ३२ चंचळमायातेमायिक । निश्चळपरब्रम्हएक । नित्यानित्यविवेक । याकारणें ३३ जाणताजीवतोज्ञान । नेणताजीवतोअज्ञान । जन्मतोजीवतोजाण । वासनात्मक ३४ ऐक्यजिवतोब्रह्मांश । जेथेंपिंडब्रह्मांडनिरास । येथेंसांगीतलेविशेष । चारजीव ३५ असोहेंअवघेंचंचळ । चंचळजाईलसकळ । निश्चळतेंनिश्चळ । आदिअंतीं ३६ आद्यमध्यअवसांन । जेवस्तुसमसमान । निर्गुणनिर्विकारिनिरंजन । निःसंगनिष्पप्रंच ३७ उपाधिनिरासेतत्वतां । जीवशिवासऐक्यता । विवंचूनपाहूंजातां । उपाधिकैंची ३८ असोजाणणेंतितुकेंज्ञान । परंतुहोतसेविज्ञान । मनेंओळखावेंउन्मन । कोण्याप्रकारें ३९ वृत्तीसनकळेनिवृत्ती । गुणासकैंचीनिर्गुणप्राप्ती । गुणातीतसाधकसंतीं । विवेकेंकळे ४० श्रवणापरीसमननथोर । मननेंकळेसारासार । निदिध्यासेंसाक्षात्कार । निःसंगवस्तू ४१ निर्गुणीजेअनन्यता । तेचिमुक्तीसायुज्यता । लक्षांशवाच्यांशआतां । पुरेझाला ४२ अलक्षींराहिलेंलक्ष । सिद्धांतींकैंचापूर्वपक्ष । अप्रत्यक्षास

१ इकर. २ दुसरे देह. ३ गाय. ४ कुत्रा. ५ चांडाळ. ६ जीभ. ७ पहाणारा. ८ मायेनें उत्पन्न झालेली (खोटी.) ९ शेवट.

कैंचेंप्रत्यक्ष । असोननाहीं ४३ असोनमायिकउपाधी । तेचिसहजसमाधी । श्रवणेंबळावलीबुद्धी । निश्चयाची ४४ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेसिद्धांतनिरूपणंनामप्रथमःसमासः १ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ एकनिश्चळएकचंचळ । चंचळींगुंतलेंसकळ । निश्चळतेंनिश्चळ । जैसेंतैसें १ पाहेनिश्चळाचाविवेक । ऐसालक्षांमध्येंएक । निश्चळाऐसानिश्चयात्मक । निश्चळचितो २ यानिश्चळाच्यागोष्टीसांगती । पुनःचंचळाकडेधांवती । चंचळचक्रींनिघोनजाती । ऐसेथोडे ३ चंचळींचंचळजन्मलें । चंचळामध्येंवाढलें । अवघेंचंचळचिबिंबलें । जन्मवरी ४ पृथ्वीअवघीचंचळाकडे । करणेंतितुकेंचंचळींपडे । चंचळसांडूननिश्चळींपवाडे । ऐसाकैंचा ५ चंचळकाहींनिश्चळेना । निश्चळकदापिचळेना । नित्यानित्यविवेकेंजना । उमजे कांहीं ६ कांहींउमजलेंतरीनुमजे । कांहींसमजलेंतरीनसमजे । कांहींबुझेतरीनिर्बुजे । किंचितमात्र ७ संदेहअनुमानआणिभ्रम । अवघाचंचळामध्येंश्रम । निश्चळींकदानाहींवर्म । समजलेंपाहिजे ८ चंचळाकारतितुकीमाया । मायिकजायविलया । लहानथोरम्हणावया । कार्यनाहीं ९ सगटमायाविस्तारली । अष्टधाप्रकृतिफांपावली । चित्रविचित्रविकारली । नानारूपें १० नानाउत्पत्तिनानाविकार । नानाप्राणीलहानथोर । नानापदार्थचमत्कार । नानारूपें ११ विकारवंतविकारलें । सूक्ष्मजडत्वासआलें । अमर्याददिसोंलागलें । काहींच्याकाहीं १२ मगनानाशरीरेंनिर्माणझालीं । नानानामाभिधानेंठेविलीं । भाषापरत्वेंकळोंआलीं । कांहींकांहीं १३ मगनानारीतिनानादंडक । आचारएकाहूनिएक । वर्तोंलागलेसकळलोक । लोकाचारें १४ अष्टधाप्रकृतीचींशरीरें । निर्माणझालींलहानथोरें । पुढेंआपल्याप्रकारें । वर्तोंलागती १५ नानामतेंनिर्माणझालीं । नानापाषांडेंवाढलीं । नानाप्रकारचींउठिलीं । नानाबंडें १६ जैसाप्रवाहपडिला । तैसाचलोकचालिला कोणवारीलकोणाला । एकनाहीं १७ पृथ्वीचाझालागळांडा । एकलहानएकमोठा । कोणखराकोणखोटा । कोणजाणे १८ आचारबहुचकितपडिला । कित्येकपोटासाठींबुडाला । अवघावरपंगचिझाला । साभिमा

१ व्यर्थ. २ नाश. ३ आठ प्रकारची. ४ नामें. ५ गर्व, अहंकार.

नें १९ देवझालेउदंड । देवांचेंमांडिलेंभंड । भूतांदेवतांचेंथोतांड । एकचिजाहलें २० मुख्यदेवतोकळे
ना । कशासकांहींचमिळेना । एकासएकवळेना । अनावर २१ ऐसातासलाविचार । कोणपाहतोसारासार ।
कैंचालहानकैंचाथोर । कळेचिना २२ शास्त्रांचाबाजारभरला । देवांचागलबलाझाला । लोककामनेच्याव्रतां
ला । झोंबोनपडती २३ ऐसेंअवघेंनासलें । सत्यासत्यहारपलें । अवघेंजनाएकझालें । चहूंकडे २४ मताम
तांचागलबला । कोणीपुसेनाकोणाला । जोजेमतींसांपडला । तयासितोचिथोर २५ असत्याचासाभिमान ।
तेणेंपाविजेपतन । ह्मणोनियांज्ञातेजन । सत्यशोधिती २६ लोकवर्ततीसकळ । तेंज्ञात्यांसकरतलामळ । आ
तांऐकाकेवळ । विवेकीहो २७ लोककोण्यापंथेंजाती । आणिकोण्यादेवासभजती । ऐसीहेरोकडीप्रचीती ।
सावधऐका २८ मृत्तिकाधातुपाषाणादिक । ऐसियाप्रतिमाअनेक । बहुतेकलोकांचादंडक । प्रतिमादेवीं ।
२९ नानादेवांचेअवतार । चरित्रेंऐकतीएकनर । जपध्याननिरंतर । करितीपूजा ३० एकसकळांचाअंतरा
त्मा । विश्वींवर्ततोविश्वात्मा । द्रष्टासाक्षीज्ञानात्मा । मानितीएक ३१ एकतेनिर्मळनिश्चळ । कदापिनव्हेति
चंचळ । अनन्यभावेंकेवळ । वस्तूचते ३२ एकनानाप्रतिमा । दुसराअवतारमहिमा । तिसरातोअंतरात्मा । चौ
थातोनिर्विकारी ३३ ऐसेहेचारदेव । सृष्टिमधीलस्वभाव । यावेगळाअंतर्भाव । कोठेंचिनाहीं ३४ अवघेंएक
चिमानती । तेसाक्षदेवजाणती । परंतुअष्टधाप्रकृती । ओळखिलीपाहिजे ३५ प्रकृतिमधीलदेव । तोप्रकृती
चास्वभाव । भावातीतमहानुभाव । विवेकेंजाणावा ३६ जोनिर्मळासध्यायील । तोनिर्मळचिहोयील । जो
जयासभजेल । तोतद्रूपजाणावा ३७ क्षीरनीरनिवडिती । तेराजहंसबोलिजेती । सारासारजाणती । महानु
भाव ३८ अरेजोचंचळासभजेल । तोसहजचिचळेल । जोनिश्चळासभजेल । तोनिश्चळची ३९ प्रकृतिसारि
खेंचालावें । परीअंतरींशाश्वतओळखावें । सत्यहोऊनवर्तावें । लोकांऐसें ४० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशि
ष्यसंवादेएकादशदशकेचत्वारदेवनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ बहुत. २ हातावरच्या तळावर धारण केलेल्या आवळ्या सारखें सर्व दिसतें तें करतलामळ. ३ माति. ४ बहुत. ५ मूर्ति.

श्रीगणेशायनमः । । बहुतांजन्मांचाशेवट । नरदेहसांपडेअवचट । येथेंवर्तावेंचोखट । नितिन्यायें १ प्रपंच
करावानेमक । पाहावापरमार्थविवेक । जेणेंकरितांउभयलोक । संतुष्टहोती २ शतवरुषेंवयनेमिलें । त्यांतबा
ळत्वनेणतांगेलें । तारुण्यअवघेंवेंचलें । विषयांकडे ३ वृद्धपणींनानारोग । भोगणेंलागेकर्मभोग । आतांभग
वंताचायोग । कोणेवेळे ४ राजिकदैविकउद्वेगचिंता । अन्नवस्त्रदेहममता । नानाप्रसंगेंअवचिता । जन्मगेला
५ लोकमरमरोंजाती । वडिलेंगेलींहेप्रचीती । जाणतजाणतनिश्चितीं । कायमानिलें ६ अग्निगृहासिलाग
ला । आणिसावकाशनिजला । तोकैसाह्मणावाभला । आत्महत्यारा ७ पुंण्यमार्गअवघाबुडाला । पापसंग्रह
उदंडजाहला । यमयातनेचाझोला । कठिणआहे ८ तरीआतांऐसेंनकरावें । बहुतविवेकेंवर्तावें । इहलोकपरत्र
साधावे । दोहींकडे ९ आळसाचेंफळरोकडें । जांभयादेऊननिद्रापडे । सुखह्मणोनआवडे । आळसीलोकां
१० साक्षेपकारितांकष्टती । परंतुपुढेंसुरवाडती । खातीजेवितीसुखीहोती । यत्नेंकरूनी ११ आळसउदास
नागवणा । आळसप्रयत्नबुडवणा । आळसेंकरंटपणाच्याखुणा । प्रकटहोती १२ ह्मणोनआळसनसावा । तरी
चपाविजेवैभवां । अरत्रींपरत्रींजीवा । समाधान १३ प्रयत्नकरावातोकोण । हेंचिऐकानिरूण । सावधकरू
निअंतःकरण । निमिषएक १४ प्रातःकाळींउठावें । कांहींपाठांतरकरावें । यथानुशक्तिआठवावें । सर्वोत्तमा
सी १५ मगदिशेकडेजावें । जेंकोणासीचनव्हेठावें । शौचआचमनकरावें । निर्मळजळें १६ मुखमार्जन
प्रातःस्नान । संध्यातर्पणदेवतार्चन । पुढेंवैश्वदेवउपासन । यथासांग १७ कांहींफळाहारघ्यावा । मगसंसारधं
दाकरावा । सुशब्देंराजीराखावा । सकळलोक १८ ज्याचाजोव्यापार । तेथेंअसावेंखबरदार । दुश्चितपणेंतरी
पोर । ओढालावी १९ चुकेठकेविसरीसांडी । आठवणझालियाचरफडी । दुश्चितआळसाचीरोकडी । प्रचीत
पाहा २० याकारणेंसावधान । एकाग्रअसावेंमन । तरीमगजेवितांभोजन । गोडवाटे २१ पुढेंभोजनझा
लियावरी । कांहींदेवाचीचर्चाकरी । एकांतींजाऊनविवरी । नानाग्रंथ २२ तरीचप्राणीशाहाणाहोतो । नाहीं

१ मनुष्य जन्म. २ आत्मतत्वाचा विचार. ३ मनुष्यलोक व स्वर्गलोक. ४ दरिद्रपणा. ५ ऐश्वर्य. ६ मनुष्यलोक. ७ स्वर्गलोक.

तरीमूर्खांचिराहतो । लोकखातीआपणपाहतो । दैन्यवाणा २३ एकासदैवपणाचेंलक्षण । रिकामाजाऊंनेदी क्षण । प्रपंचव्यवसायाचेंज्ञान । बरेंपाहे २४ कांहींमेळवीमगजेवी । गुंतल्यालोकासउगवी । शरीरकारणीं लावी । कांहींतरी २५ कांहींधर्मचर्चापुराण । हरिकथानिरूपण । वांयांजाऊंनेदीक्षण । दोहींकडे २६ ऐ साजोसर्वसावध । त्यासकैंचाअसेलखेद । विवेकेंतुटलासंबंध । देहबुद्धीचा २७ आहेतितुकेंदेवाचें । ऐसेंवर्त णेंनिश्चयाचें । मूळतुटलेंउद्वेगाचें । येणेरीतीं २८ प्रपंचींपाहिजेसुवर्ण । परमार्थीपंचीकरण । महावाक्याचेंवि वरण । करितांसुटे २९ कर्मउपासनाआणिज्ञान । येणेंराहेसमाधान । परमार्थाचेंसाधन । तेंचिऐकतजावें ३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेशिक्षानिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ब्रह्मह्मणिजेनिराकार । गगनासारिखाविचार । विकारनाहींनिर्विकार । तेंचिपरब्रह्म १ ब्रह्मह्मणिजेनिश्चळ । अंतरात्मातोचंचळ । द्रष्टासाक्षीकेवळ । बोलिजेतया २ तोअंतरात्माह्मणिजेदेव । त्या चाचंचळस्वभाव । पाळितोहेसकळजीव । अंतरींवसोनी ३ त्यावेगळेजडपदार्थ । तेणेंविणदेहव्यर्थ । तेणेंचि कळेपरमार्थ । सकळकांहीं ४ कर्ममार्गउपासनामार्ग । ज्ञानमार्गसिद्धांतमार्ग । प्रवृत्तिमार्गनिवृत्तिमार्ग । दे वचिचालवी ५ चंचळेंविणनिश्चळकळेना । चंचळतरीस्थिरावेना । ऐसेंहेविचारनाना । बरेंपाहा ६ चंच ळनिश्चळांचीसंधी । तेथेंभांबावतेबुद्धी । कर्ममार्गाचाजोविधी । तोमगऐलीकडे ७ देवयासकळांचेंमूळ । दे वासमूळनाडाहाळ । परब्रह्मतेंनिश्चळ । निर्विकारी ८ निर्विकारीआणिविकारी । एकह्मणेलतोभिकारी । विचा राचीहोतेवारी । देखतदेखतां ९ सकळपरमार्थाचेंमूळ । पंचीकरणमहावाक्यकेवळ । तेंविवरावेंप्रांजळ । पुनः पुन्हां १० पहिलादेहस्थूळकाया । आठवादेहमूळमाया । अष्टदेहनिरसलिया । विकारकैंचा ११ याकारणें विकारी । साचाऐशीबाजीगिरी । एकसमजेएकखरी । मानिताहे १२ उत्पत्तिस्थितिसंहार । यांवेगळानि र्विकार । कळायासाठींसारासार । विचारकेला १३ सारअसारदोन्हींएक । तेथेंकैंचाउरलाविवेक । परीक्षाने

१ व्यवहार. २ भय. ३ तत्वमस्यादि वाक्य. ४ आकाश. ५ हृदय. ६ संसार मार्ग. ७ मोक्ष मार्ग. ८ स्थिर. ९ स्पष्ट, उघड.

णतीरंक । पापीकरंटे १४ जोएकचिविस्तारला । तोअंतरात्माबोलिला । नानाविकारींविकारला । निर्विकारी । १५ ऐसेंहेंप्रगटचिआहे । आपुल्याप्रत्ययेंपाहे । कायराहेकायनराहे । हेंहीकळेना १६ जेंअखंडहोतजातें । जेंसर्वदासंहारतें । रोकडेंप्रचीतीसयेतें । जनामध्यें १७ एकरडेएकचरफडी । एकाचीएकधरीनरडी । एकमेकांझोंबतीवराडी । इकुलेंजैसें १८ नाहींन्यायनाहींनीती । ऐसेहेलोकवर्तती । आणिअवघेचसारह्मणती । विवेकहीन १९ धोंडेसांडूनसोनेंघ्यावें । मातीसांडूनअन्नखावें । आणिअवघेंचसारह्मणावें । बाष्कळरगें । २० ह्मणोनहाविचारकरावा । सत्यमार्गतोचिधरावा । लाभजाणोनघ्यावा । विवेकाचा २१ सारगार एकचिसरी । तेथेंपरीक्षेसकैंचीउरी । याकारणेंचतुरीं । परीक्षाकरावी २२ जेथेंपरीक्षेचाअभाव । तेथेंदेवावघेघाव । सगटसारिखास्वभाव । लौंदपणाचा २३ देउंनयेतेंचिघ्यावें । घेउंनयेतेंसांडावें । उंचनीचओळखावें । यानांवज्ञान २४ संसारसांतेसिआलें । एकलाभेंअभरझालें । एकतेंकरंटेंठकलें । मुद्दलगेलें । २५ जाणत्यानेंऐसेंनकरावें । सारतेंचिशोधूनघ्यावें । असारतेंजाणोनत्यागावें । वमनजैसें २६ तेंवमनकरीप्राशन । तरीतेंश्वानाचेंलक्षण । तेथेंशुचिष्मंतब्राह्मण । कायकरी २७ जिहींजैसेंसंचितकेलें । तयांसतैसेंचघडलें । जेंअभ्यासपडोनजडलें । तेंतोंसुटेना २८ एकदिव्यान्नेंभक्षिती । एकविष्ठासावडिती । आपल्यावडिलांचाघेती । साभिमान २९ असोविवेकेंविण । बोलणेंतितुकाशिण । कोणीएकेंश्रवणमनन । केलेंचिकरावें ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेविवेकनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ ४ ॥

श्रीगणेशायनमः । । कर्मकेलेंचिकरावें । ध्यानधरिलेंचिधरावें । विवरलेंचिविचारावें । पुनःनिरूपण १ तैसेंआह्मासघडलें । बोलिलेंचिबोलणेंपडिलें । कांजेवींविघडलेंचिघडलें । पाहिजेसमाधान २ अनन्यराहेसमुदाव । इतरजनासउपजेभाव । ऐसाआहेअभिप्राव । उपायाचा ३ एकहरिकथानिरूपण । दुसरेंतेंराजकारण । तिसरेंतेंसावधपण । सर्वविषयीं ४ चौथाअत्यंतसाक्षेप । फेडावेनानाआक्षेप । अन्यायथोरअथवाअल्प । क्षमा

१ दीन. २ सर्वकाळ. ३ बरोबरी. ४ बाकी. ५ ओक. ६ भक्षण. ७ कुत्रा. ८ पवित्र. ९ पूर्वजन्मीं केलेलें कर्म. १० समुदाय, समूह.

करीतजावे ५ जाणवेंपराचेंअंतर । उदासीनतानिरंतर । नीतिन्यायासअंतर । पडोंचनद्यावें ६ संकेतें लोकवेधावा । एकेंअनेकबोधावा । प्रपंचहिसांवरावा । यथानुशक्त्या ७ प्रसंगसमयवोळखावा । धीरबहुत असावा । संबंधपडोंनद्यावा । अतिपरिचयाचा ८ उपाधीसनिस्तारावें । उपाधींतन सांपडावें । नीचत्वपहिलें घ्यावें । आणिमूर्खपण ९ दोषदेखोंनझांकावे । अवगुणअखंडनबोलावे । दुर्जनसांपडोनसोडावे । परोपकार करूनी १० तऱ्हेभरोंचनय । सुचावेनानाउपाय । नव्हेतेंचिकरावेंकार्य । दीर्घप्रयत्नें ११ फडनासोंचनद्या वा । पडिलाप्रसंगसांवरावा । अतिवादनकरावा । कोणीएकासी १२ दुसऱ्याचेंअभीष्टजाणावें । बहुतांचेंबहुत सोसावें । नसोसेतरीजावें । दिगंतरासी १३ दुःखदुसऱ्याचेंजाणावें । ऐकोनतरीवांटोनघ्यावें । बरेंवाईटसो सावें । समुदायाचें १४ अपारअसावेंपाठांतर । सन्निधअसावाविचार । सर्वदासर्वतत्पर । परोपकारासी १५ शांतिकरूनकरवावी । तऱ्हेसांडूनसांडवावी । क्रियाकरूनकरवावी । बहुतांकरवी १६ करणेंअसला अपाय । तरीबोलोनदाखऊंनय । परस्परेंचिप्रत्यय । प्रचीतीसआणावा १७ जोबहुतांचेंसोसिना । त्यासबहु तलोकमिळेना । बहुतसोसितांउरेना । महत्वआपुलें १८ राजकारणबहुतकरावें । परंतुकळोंचनद्यावें । परपी डेवरीनसावें । अंतःकरण १९ लोकपारखूनसोडावे । राजकारणेंअभिमानझाडावे । पुनःमेळवूनिघ्यावे । दु रिल्यादोरें २० हिरवटासिदूरीधरावें । कचरटासिनबोलावें । संबंधपडतांसांडूनिजावें । एकीकडे २१ ऐसेंअ सेराजकारण । सांगतांतेंअसाधारण । सुचितअसतांअंतःकरण । राजकारणजाणिजे २२ वृक्षारूढासउचला वें । युद्धकर्त्यासढकलूनद्यावें । कारभाराचेंसांगावें । अंगकैसेंझणोनी २३ पाहतांतरीसांपडेना । कीर्तिकरूंत रीराहेना । आलेंवैभवअभिलाषिना । कांहींकेल्या २४ एकाचीपाठींराखणें । एकासदेखोंनशकणें । ऐसींन व्हेतकींलक्षणें । चातुर्याचीं २५ न्यायेंबोलतांहिमानेना । हिततेंचिनयेमना । येथेंकांहींचचालेना । त्यागा विण २६ श्रोतींकळोनआक्षेपिलें । झणोनिबोलिलेंचिबोलिलें । न्यूनपूर्णक्षमाकेलें । पाहिजेश्रोतीं २७॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेराजकारणनिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ ॥ ४ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ नेटेंकेल्याहावें । लिहोनशुद्धशोधावें । शोधूनशुद्धवाचावें । चुकोंनये १ विस्कळितमा
त्रकानेमस्तकराव्या । धार्ष्ट्यजाणोनिसदृढधराव्या । रंगराखोनभराव्या । नानाकथा २ जाणायाचेंसांगतांनये ।
सांगायाचेंनेमस्तनये । समजल्याविणकांहींचनये । कोणीएक ३ हरिकथानिरूपण । नेमस्तपणेंराजकारण ।
वर्तायाचेंलक्षण । तेंहिअसावें ४ पुसोंजाणेसांगोंजाणे । अर्थांतरकरूंजाणे । सकळिकांचेंराखोंजाणे । स
माधान ५ दीर्घसूचनाआधींचकळे । सावधपणेंतर्कप्रबळे । जाणजाणोनिवळे । यथायोग्य ६ ऐसाजा
णेजोसमस्त । तोचिमहंतबुद्धिवंत । यावेगळेंअंतवंत । सकळकांहीं ७ ताळवेळतानमानें । प्रबंधकविताजा
डवचनें । मजालसीनानाचिन्हें । सुचतजावीं ८ जोएकांतासतत्पर । आधींकरीपाठांतर । अथवाशोधीअ
र्थांतर । ग्रंथगर्भींचें ९ आधींचशिकोनजोशिकवी । तोचिपावेश्रेष्ठपदवी । गुंतल्यालोकांसउगवी । विवेकब
ळें १० अक्षरसुंदरवाचणेंसुंदर । बोलणेंसुंदरचालणेंसुंदर । भक्तिज्ञानवैराग्यसुंदर । करूनिदावी ११ जया
सप्रयत्नचिआवडे । नानाप्रसंगींपवाडे । धीटपणेंप्रगटेदडे । ऐसानव्हे १२ सांकडींमध्येंवर्तोंजाणे । उपाधिम
ध्येंमिळोंजाणे । अलिप्तपणेंराखोंजाणे । आपणासी १३ आहेतरीसर्वांठायीं । पाहोंजातांकोठेंचिनाहीं । ऐ
साअंतरात्माठायींचाठायीं । गुप्तजाहला १४ त्यावेगळेंकांहींचनसे । पाहोंजातांतोनदिसे । नदिसोनवर्तवी
तसे । प्राणिमात्रासी १५ तैसाचिहाहिनानापरी । बहुतजनासिशाहणेंकरी । नानाविद्यात्याविवरी । स्थूळ
सूक्ष्म १६ आपणाकरितांशाहाणेहोती । तेसहजचिसोयधरिती । जाणतेपणाचीमहंती । ऐसीअसे १७ रा
खोंजाणेनीतिन्याय । नकरीनकरवीअन्याय । कठिणप्रसंगींउपाय । करूंजाणे १८ ऐसापुरुषधारणेचा । तो
चिआधारबहुतांचा । दासह्मणेरघुनाथाचा । गुणघ्यावा १९ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकाद
शदशकेमहंतलक्षणनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ चंचळनदीगुप्तगंगा ॥ स्मरणेंपावनकरीजिगा । प्रचीतरोकडीपहागा । अन्यथानव्हे

१ जोराने. २ एकाच पदाचे दोन तीन अर्थ करणें तें अर्थांतर. ३ आनंद, शांति. ४ नाशिवंत.

१ केवळअचंचळींनिर्माणझाली । अधोमुखेंबळेंचालिली ॥ अखंडवाहेपरीदेखिली । नाहींचकोणीं २ लवणें बाकाणेंभोंवरे । उखळ्यातरंगझरे । लादालाटाकातरे । ठायींठायीं ३ शुष्कजळाचेचळाळ । धाराधबाबेख ळाळ । चिपळ्याचळक्याभळाळ । चपळपाणी ४ फेनफुगेहेलावे । सैरावैराउदकधांवे । थेंबभुईंमोजावे । अ णुरेणुकिती ५ वोसणेवाहतीउदंड । झोलावेदर्कुटेदगड । खडकेंबेटेंआड । वळसाउठे ६ मृदुभूमितुटोनगे ल्या । कठिणतैशाचराहिल्या । ठाईंठायींउदंडपाहिल्या । सृष्टिमध्यें ७ एकतेवाहतचिगेले । एकतेवळशामध्यें पडिले । एकसांकडींतअडकले । अधोमुखें ८ एकआपटआपटोनचगेलीं । एकचिर्डचिर्डोनीचमेलीं । किती एकतींफुगलीं । पाणीभरलें ९ एकबळाचेनिवडिले । तेपोंहतचिउगमासिगेले । उगमदर्शनेंपावित्रझाले । ती र्थरूप १० तेथेंब्रह्मादिकांचींभुवनें । ब्रह्मांडदेवतांचींस्थानें । उफराटींगंगापाहतांमिळणे । सकळांसतेथें ११ त्याजळाऐसेंनाहींनिर्मळ । त्याजळाऐसेंनाहींचंचळ । आपोनारायणकेवळ । बोलिजेत्यासी १२ महानदीप रीअंतराळीं । प्रत्यक्षवाहेसर्वकाळीं । स्वर्गमृत्युपाताळीं । पसरलीपाहा १३ अधोर्ध्वअष्टहिदिशा । तिचेंउद ककरीवळसा । जाणतेजाणतीजगदीशा । सारिखोचिते १४ अनंतपात्रींउदकभरिलें । कोठेंपाझरपाझरोनिगे ले । कितीएकतेंवेंचलें । संसारासी १५ एकासंगेंतेंकडवट । एकासंगेंतेंगुळवट । एकासंगेंतिखट । तुरटखा र १६ ज्याज्यापदार्थासमिळे । तेथेंतद्रूपचिमिसळे । सखोलभूमीसतुंबळे । सखोलपणें १७ विषामध्येंविष चिहोतें । अमृतामध्येंमिळोनजातें । सुगंधींसुगंधतें । दुर्गंधींदुर्गंध १८ गुणींअवगुणीमिळे । ज्याचेत्यापरी निवळे । त्याउदकाचामहिमानकळे । उदकेंविण १९ उदकवाहेअपरंपार । नकळेनदीकींसरोवर । जळवास करूननर । राहिलेकितीएक २० उगमापैलीकडेगेले । तेथेंपरतोनपाहिले । तंवतेंपाणीचआटलें । काहींच नाहीं २१ वृत्तिशून्ययोगीश्वर । याचापाहावाविचार । दासह्मणेवारंवार । कितीसांगों २२ ॥ ॥ इतिश्री दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेचंचळनदीनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ खालीं मुख करून.

श्रीगणेशायनमः। । आधींवंदूंसकळकर्ता। समस्तदेवांचाजोभर्ता। त्याचेभजनींप्रवर्ता। कोणीतरी १ तेणेंविण
कार्यनचले। पडिलेंपर्णतेंहिनहाले। अवघेंत्रैलोक्यचिचाले। जयाचेनी२तोअंतरात्मासकळांचा। देवदानवमान
वांचा। चारखाणींचारवाणींचा। प्रवर्तक ३ तोएकलाचिसकळांघटीं। करीभिन्नभिन्नराहाटी। सकळसृष्टीचीगो
ष्टी। कितीम्हणोनसांगावी ४ ऐसाजोगुप्तेश्वर। त्यासम्हणावेंईश्वर। सकळऐश्वर्यथोरथोर। जयाचेनिभोगिती
५ ऐसाजेणेंवोळखिला। तोविश्वंभरचिझाला। समाधिआणिसहजास्थितीला। कोणपुसे ६ अवघेंत्रैलो
क्यविवरावें। तेव्हांवर्मपडेठावें। अवचटेंघबाडसिणावें। नलगेचिकांहीं ७ पाहतांऐसाकोणआहे। जोअंत
रात्माविवरोनपाहे। अल्पस्वल्पकळोनराहे। समाधानें ८ अरेहेंपाहिलेंचिपाहावें। विवरलेंचिमागुतीविव
रावें। वाचिलेंचिवाचावें। पुनःपुन्हां ९अंतरात्माकेवढाकैसा। पाहणाराचीकोणदशा। देखिल्याऐकिल्याऐसा।
विवेकसांगे १० उदंडदेखिलेंऐकिलें। अंतरात्म्यासनवचेपुरवलें। प्राणीदेहधारीबाहुलें। कायजाणे ११
पूर्णासअपूर्णपुरवेना। कांजेंअखंडविवरेना। विवरतांविवरतांउरेना। देवावेगळा १२ विभक्तपणेंनसावें।
तरीचभक्तह्मणवावें। नाहींतरीव्यर्थचिशिणावें। खटाटोप १३ उगाचघरपाहोनगेला। घरधनीनाहींओळखि
ला। राज्यामधूनचिआला। परीराजानेणे १४ देहसंगेंविषयभोगिले। देहसंगेंप्राणीमिरवले। देहधर्त्या
सचुकले। नवलमोठें १५ ऐसेलोकअविवेकी। आणिह्मणतीआह्मीविवेकी। बरेंज्याचीजैसीटांकी। तैसें
करावें १६ मूर्खअंतरराखोंनेणे। ह्मणोनअसावेंशाहणे। तेशाहणेहिदैन्यवाणे। होऊनगेले १७ अंत
रींठेवणेंचुकलें। दारोदारींधुंडूंलागले। तैसेंअज्ञानासिझालें। देवनकळे १८ यादेवांचेंध्यानकरी। ऐसाको
णरेसंसारीं। वृत्तिएकदेशीतरी। पवाडेलकोठें १९ ब्रह्मांडींदाटलेप्राणी। बहुरूपेंबहुवाणी। भूगर्भींआणि
पाषाणीं। कितीएक २० इतुक्याठायींपुरवला। अनेकींएकचवर्तला। गुप्तआणिप्रगटला। कितीएक २१
चंचळनहोइजेनिश्वळ। प्रचीतजाणावीकेवळ। चंचळनव्हेनिश्वळ। परब्रह्मतें २२ तत्वेंतत्वजेव्हांउडे। ते

१ पोषक. २ पान. ३ विश्व ह्मणजे सर्व लोकांचें भरण करते तो विश्वंभर (विष्णु). ४ विवेक बिचार तो ज्यांस नाहीं ते अविवेकी पुरुष.

व्हांदेहबुद्धिझडे । निर्मळनिश्चळचहूंकडे । निरंजनं २३ आपणकोणकोठेंकैंचा । ऐसामार्गविवेकाचा । प्राणी जोस्वयेंकाचा । त्यासहेंकळेना २४ भलत्यानेंविवेकधरावा । दुस्तरसंसारतरावा । अवघावंशउद्धरावा । हरिभक्तिकरूनी २५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेअंतरात्मविवरणनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । आधींकर्माचाप्रसंग । कर्मकेलेंपाहिजेसांग । कदाचितपडिलेंव्यंग । तरीप्रत्यवायघडे १ ह्मणोनकर्मआरंभिलें । कांहींएकसांगघडलें । जेथेंजेथेंअंतरपडिलें । तेथेंहरिस्मरणकरावें २ तरीतोहरी आहेकैसा । विचारपाहावाऐसा । संध्येपूर्वीजगदिशा । चौवीसनामेंस्मरावें ३ चौवीसनामींसहस्रनामीं । अनंतनामींतोअनामी । तोकैसाआहेअंतर्यामीं । विवेकेंओळखावा ४ ब्राह्मणस्नानसंध्याकरूनआला । मगतोदेवार्चनासबैसला । यथासांगतोपूजिला । प्रतिमादेव ५ नानादेवांच्यानानाप्रतिमा । लोकपूजितीधरूनिप्रेमा । ज्याच्याप्रतिमातोपरमात्मा । कैसाआहे ६ ऐसेंओळखिलेंपाहिजे । ओळखोनभजनकीजे । जैसासाहेबनमस्कारिजे । ओळखिल्याउपरी ७ तैसापरमात्मापरमेश्वर । बराओळखावापाहोनविचार । तरीचपाविजेपार । भवसागरांचा ८ पूजावेतातीप्रतिमा । अंगायेतोअंतरात्मा । अवतारीतरीनिजधामा । येऊनिगेले ९ परी तेनिजरूपेंअसती । तेनिजरूपेंजगज्योती । सत्वगुणतयेसह्मणती । जाणतीकळा १० तयेकळेचेपोटीं । देव असतीकोट्यानकोटी । याअनुभवाच्यागोष्टी । प्रत्ययेंपाहाव्या ११ देहपुरामध्येंईश । ह्मणोनतयानांवपुरुष । जगामध्येंजगदीश । तैसाओळखावा १२ जाणीवरूपेंजगदाकारें । प्रस्तुतवर्ततीशरीरें । अंतःकरणींविष्णुयेणेंप्रकारें । ओळखावा १३ तोविष्णुआहेजगदंतरीं । तोचिआपुलेअंतरीं । कर्ताभोक्ताचतुरीं । अंतरात्माओळखावा १४ एकदेखेहुंगेचाखे । जाणोनविचारेंओळखे । कितीकआपुलेपारखे । जाणताहे १५ एकचि जगाचाजिव्हाळा । परीदेहलोभाचाअडथळा । देहसंबंधेंवेगळा । अभिमानधरी १६ उपजेवाढेमरेमारी ।

१ उपाधिरहित. २ दोष, अडथळा. ३ मूर्ति. ४ उत्तम प्रकारें सर्व व्यापून रहातो तो परमात्मा असें नांव. ५ संसार रूपी समुद्र.

जैशाउसळतीलहरियावरीलहरी । चंचळसागरींभरोवरी । त्रैलोक्यहोतजातें १७ त्रैलोक्यवर्तवितोएक । ह्म
णोनित्रैलोक्यनायक । ऐसाप्रत्ययाचाविवेक । पाहानाकैसा १८ ऐसाअंतरात्माबोलिला । परीतोहितत्वांमध्यें
आला । पुढेंविचारपाहिजेकेला । महांवाक्याचा १९ आधींदेखिलादेहधारी । मगपाहिलाजगदंतरीं । तयाचे
नियांउपरी । परब्रम्हपावावें २० परब्रह्माचाविचार । होतानिवडेसारासार । चंचळजाईलहानिर्धारें । चुकेना
कीं २१ उत्पत्तिस्थितिसंहारजाण । त्याहूनवेगळानिरंजन । येथेंज्ञानाचेंविज्ञान । होतआहे २२ अष्टदेह
स्थानमान । जाणोनझालियानिरसन । पुढेंउरेनिरंजन । विमळब्रह्म २३ विचारेंचिअनन्यझाला । पाहणारांवि
णप्रत्ययाआला । तेंहिवृत्तिनिवृत्तीला । बरेंपाहा २४ येथेंराहिलावाच्यांश । पाहोनसांडिलालक्ष्यांश । लक्ष्यां
शासारिखावृत्तिलेश । तोहिगेला २५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशकेउपदेशनिरूपणंना
मनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मूर्खएकदेशीहोतो । चतुरसर्वत्रपाहतो । जैसाबहुधाहोऊनिभोगितो । नानासुखें १
तोचिअंतरात्मामहंत । तोकांहोईलसंकोचित । प्रशस्तजाणतासमस्त । विख्यातयोगी २ कर्ताभोक्तातत्वतां । भू
मंडळींसर्वसत्ता । त्यावेगळात्यासज्ञाता । पाहेसाकवण ३ ऐसेंमहंतेंअसावें । सर्वसारशोधूनिघ्यावें । पाहोंजा
तांनसांपडावें । एकाएकीं ४ कीर्तिरूपेंउदंडख्यात । जाणतीलहानथोरसमस्त । वेषपाहतांशाश्वत । एकहिना
हीं ५ प्रगटकीर्तितेढळेना । बहुतजनांसकळेना । पाहोंजातांआढळेना । कायकैसें ६ वेषभूषणतेंदूषण । की
र्तिभूषणतेंभूषण ॥ चालणेंविणएकक्षण ॥ जाऊंचनेदी ७ त्यागीओळखीचेजन ॥ सर्वकाळनित्यनूतन । लो
कशोधूनपाहतीमन । परीइच्छादिसेना ८ पुर्तेंकोणाकडेपाहेना । पुर्तेंकोणासीबोलेना । पुर्तेंएकेस्थळीं
राहेना । उठोनजातो ९ जातोस्थळतेंसांगेना । सांगीतलेंतरीतेथेंजायेना । आपलीस्थितिअनुमाना । येऊंचने
दी ॥ १० ॥ लोकींकेलेंतेंचुकवी । लोकींभाविलेंतेंउलथवी । लोकींतर्किलेंतेंदावी । निष्फळकरुनी ११

---

१ तत्वमस्यादि वाक्य. २ निश्चय. ३ निरुपाधि, उपाधि रहित. ४ शुद्ध, पवित्र.

लोकांसपाहिजाचाआदर। तेथेंयाचाअनादर। लोकसर्वकाळतत्पर। तेथेंयाचीअनिच्छा १२ एवंकल्पितांकळेना। तर्कितांहितर्केना। कदापिभावितांभावेना। योगेश्वर १३ ऐसेंअंतरसांपडेना। शरीरठायींपडेना। क्षणएक विसंबेना। कथाकीर्तन १४ लोकसंकल्पविकल्पकरिती। तेअवघेचनिष्फळहोती। जनाचीजनांलाजवीवृत्ती। तेव्हांयोगेश्वर १५ बहुतींशोधूनपाहिलें। बहुतांच्यामनासआलें। तरीमगजाणावेंसाधिलें। महत्कृत्य। १६ अखंडएकांतसेवावा। अभ्यासचिकरितजावा। काळसार्थकचिकरावा। जनासहित १७ उत्तमगुणतितु केघ्यावे। घेऊनजनासशिकवावे। उदंडसमुदायकरावे। परीगुप्तरूपें १८ अखंडकामाचीलगबग। उपासने सलावावेंजग। लोकसमजोनमग। आज्ञाइच्छिती १९ आधींकष्टमगसुफळ। कष्टचिनाहींतेंनिष्फळ। सा क्षेपेंविणकेवळ। वृथापुष्ट २० लोकबहुतशोधावे। त्यांचेअधिकारजाणावे। जाणजाणोनिधरावे। जवळींदु रीं २१ अधिकारपरत्वेंकायहोतें। अधिकारनसतांव्यर्थजातें। जाणोंनशोधावींचित्तें। नानाप्रकारें २२ अ धिकारपाहोनकार्यसांगणें। साक्षेपपाहोनविश्वासधरणें। आपलामगजराखणें। कांहींतरी २३ हेंप्रचीतीनें बोलिलें। आधींकेलेंमगसांगीतलें। मानेलतरीपाहिजेघेतलें। कोणीएकें २४ महंतेंमहंतकरावे। युक्तिबुद्धी नेंभरावें। जाणतेकरूनविचारावें। नानादेशीं २५ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकादशदशके निस्पृहवर्तणुकनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आधींप्रपंचकरावानेटका । मगघ्यावेंपरमार्थविवेका । येथेंआळसकरूंनका । विवे
कीहो १ प्रपंचसांडूनपरमार्थकराल । तेणेंतुह्मीकष्टीव्हाल । प्रपंचपरमार्थचालवाल । तरीतुह्मीविवेकी २
प्रपंचसोडूनपरमार्थकेला। तरीअन्नमिळेनाखायाला । मगतयाकरंट्याला । परमार्थकैंचा ३ परमार्थसाडूनिप्रपं
चकरिसी । तरीतूंयमयातनाभोगिसी । अंतींपरमकष्टीहोसी । यमयातनाभोगितां ४ साहेबकामासनाहींगे
ला । गृहींचसुखाडोनबैसला । तरीसाहेबीकुठिलीतयाला । पाहतीलोक ५ तेव्हांमहत्वचिगेलें । दुर्जनाचें
हासेंझालें । दुःखउदंडभोगिलें । आपुल्याजीवें ६ तैसेंचिहोणारअंतीं । ह्मणोनिभजावेंभगवंतीं । परमार्था
चीप्रचीती । रोकडीघ्यावी ७ संसारींअसतांमुक्त । तोचिजाणावासुयुक्त । अखंडयाहेयुक्तायुक्त । विचारणा
हे ८ प्रपंचींजोसावधान । तोपरमार्थकरीलजाण । प्रपंचींजोअप्रमाण । तोपरमार्थींखोटा ९ ह्मणोनसावधान
पणें । प्रपंचपरमार्थचालवणें । ऐसेंनकरितांभोगणें । नानादुःखें १० परनारिपाहोनउचंबळे । जीवसृष्टिविवेकें
चाले । आणिपुरुषहोऊनभ्रमले । यांसिकायह्मणावें ११ ह्मणोनअसावीदीर्घसूचना । अखंडकरावीचाळणा ।
पुढीलहोणारअनुमाना । आणूनसोडावें १२ सुखींअसतोखबरदार । दुःखीहोतेबेखबर । ऐसाहालौकिकवि
चार । दिसतचिआहे १३ ह्मणोनसर्वसावधान । धन्यतयाचेंमहिमान । जरीराखेसमाधान । तोचिए
क १४ चाळणेचाआळसकेला । तरीअवचितांपडेलघाला । तेवेळेसांवरायाला । अवकाशकैंचा १५ ह्मणो
नदीर्घसूचनेचेलोक । त्यांचापाहावाविवेक । लोकांकरितांलोक । शाहणेहोती १६ परीतेशाहणेवोळखावे ।
गुणवंताचेगुणघ्यावे । अवगुणदेखोनसांडावे । जनांमध्यें १७ मनुष्यपारखूंराहेना । आणिकोणाचेंमनतोडी
ना । मनुष्यमात्रअनुमाना । आणूनपाहे १८ दिसेसकळांसिसारिखा । पाहतांविवेकींनेटका । कामिनीका
मिलोकां । बरेंपाहा १९ जाणोनपाहिजेतसर्व । हेंचितयाचेंअपूर्व । ज्याचेंत्यापरिगौरव । राखोंजाणें २०
॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेविमललक्षणनिरूपणंनामप्रथमःसमासः १ ॥ ॥ छ ॥

---

१ तत्व ज्ञानाचा विचार. २ विचारी पुरुष. ३ दरिद्री. ४ संसार. ५ मोठें. ६ दुसऱ्याची बायको.

श्रीगणेशायनमः । । ऐकासंसारासिआलेहो । स्त्रीपुरुषनिस्पृहहो । सुचितपणेंराहो । अर्थांतर १ कायह्मणते
वासना । कायकल्पितेकल्पना । अंतरींचेतरंगनाना । प्रकारेंउठती २ बरेंखावेंबरेंजेवावें । बरेंल्यावेंबरेंनेसावें ।
मनासारिखेंचअसावें । सकळकांहीं ३ ऐसेंआहेमनोगत । परीतेंकांहींचनहोत । बरेंकरितांअकस्मात । वाईट
होतें ४ एकसुखीएकदुःखी । प्रत्यक्षवर्ततेलोकीं । कष्टीहोऊनियांसेखीं । प्रारब्धावरिघालिती ५ अचुकयत्नक
रवेना । ह्मणोनकेलेंतेंसमजेना । आपुलाअवगुणजाणवेना । कांहींकेल्या ६ जोआपुलाआपणनेणें । तोदुस
ऱ्याचेंकायजाणें । न्यायसोडितांदैन्यवाणे । होतीलोक ७ लोकांचेंमनोगतकळेना । लोकांसारिखेंवर्तवेना ।
मूर्खपणेंलोकींनाना । कलहउठती ८ मगतेकलहवाढविती । परस्परेंकष्टीहोती । प्रयत्नराहतांअंतीं । श्रमचिहोय
९ ऐसीनव्हेवर्तणूक । परीक्षावेनानालोक । समजलेंपाहिजेनेमक । ज्याचेंत्यापरी १० शब्दपरीक्षाअंतरपरी
क्षा । कांहींएककळेदक्षा । मनोगतनतद्रक्षा । कायकळे ११ दुसऱ्यासशब्दठेवणें । आपलाकैंपक्षवेणें । पाहों
जातांलैकिकलक्षणें । बहुतेकऐसीं १२ लोकींबरेंह्मणायाकारणें । भल्यासलागतेंसोसणें । नसोसितांसांडव
णें । सहजचिहोय १३ आपणासजेंमानेना । तेथेंकदापिराहवेना । उरीतोडूनजावेना । कोणीएकें १४ बोल
तोखरेंचालतोखरें । त्यासमिळतीलाहनथोरें । न्यायअन्यायपरस्परें । सहजाचिकळे १५ लोकांसकळेनातंव
वरी । विवेकेंक्षमाजोनकरी । तेणेंकरितांबराबरी । होतजाते १६ जंववरीचंदनझिजेना । तंववरीतोसुगंधकळे
ना । चंदनआणिवृक्षनाना । सगटहोती १७ जंवउत्तमगुणनकळे । तोयाजनासकायकळे । उत्तमगुणदेखतां
निवळे । जगदंतर १८ जगदंतरानिवळतगेलें । जगदंतरींसख्यझालें । तरीमगजाणावेंवोळले । विश्वजन १९
जरीजनार्दनवोळला । तरीकायउणेंतयाला । राजीराखावेंसकळांला । कठिणआहे २० पेरिलेंतेंउगवतें ।
उसणेंद्यावेंघ्यावेंलागतें । वर्मकाढितांभंगतें । परांतर २१ लौकिकींबरेंपणकेलें । तेणेंसौख्यवाढलें । उ
त्तरासारिखेंआलें । प्रत्युत्तर २२ हेंअवघेंआपणापासीं । येथेंबोलनाहींजनासी । शिकवावेंआपुल्यामनासी ।

॥ १ ॥

१ नानाप्रकारच्यां संकल्पांच्या लहरी. २ मनांतील अभिप्राय. ३ दुसऱ्याचें मन.

क्षणक्षणां २३ खळदुर्जनभेटला । क्षमेचाधीरबुडाला । तरीमौनेंचिस्थळत्यागकेला । पाहिजेसाधकें २४ लो
कनानापरीक्षाजाणती । परीअंतरपरीक्षानेणती । तेणेंप्राणीकरंटेहोती । संदेहेंनाहीं २५ आपणासआहेमर
ण । ह्मणोनराखावेंबरेपण । कठिणआहेलक्षण । विवेकाचें २६ थोरलहानसमान । आपुलेपारिखेसकळज
न । चढतेंवाढतेंसमाधानें । करितांबरें २७ बरेंकरितांबरेंहोतें । हेंतोंप्रत्ययासयेतें । आतांपुढेंसांगावेंतें । को
णासकाय २८ हरिकथानिरूपण । बरेपणेंराजकारण । प्रसंगपाहिल्याविण । सकळखोटें २९ विद्याउदंडाचि
शिकला । प्रसंगमानचुकताचिगेला । मगतयेंविद्येला । कोणपुसे ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे
द्वादशदशकेप्रत्ययनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः २ ॥ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ पृथ्वीमध्येंबहुतलोक । तिहींपाहावाविवेक । इहलोकआणिपरलोक । बरापाहावा १
इहलोकसाधावयाकारणें । जाणत्याचीसंगतिधरणें । परलोकसाधावयाकारणें । सद्गुरुपाहिजे २ सद्गुरूसिका
यपुसावें । हेंहिकळेनास्वभावें । अनन्यभावेंएकभावें । दोनीगोष्टीपुसाव्या ३ दोनीगोष्टीत्याकोण । देवकोण
आपणकोण । त्यादोंगोष्टींचेंविवरणँ । केलेंचिकरावें ४ आदिमुख्यदेवतोकोण । मगआपणभक्ततोकोण । पंची
करणंमहावाक्यविवरण । केलेंचिकरावें ५ सकळकेलियाचेंफळ । शाश्वतओळखावेंनिश्चळ । आपणकोणहा
केवळ । शोधघ्यावा ६ सारासारविचारघेतां । पदार्थासनाहींशाश्वतता । आदिकारणभगवंता । वोळखिलेंपा
हिजे ७ निश्चळचंचळआणिजड । अवघामायेचापवाड । यामध्येंवस्तुजाड । जाणारनाहीं ८ तेंपरब्रह्मधुं
डावें । विवेकेंत्रैलोक्यहिंडावें । मायिकविचारेंखंडावें । परीक्षवंतीं ९ खोटेंसांडूनखरेंघ्यावें । परीक्षवंतींपरी
क्षावें । मायेचेंअवघेंचिजाणावें । रूपमायिक १० पंचभौतिकहेमाया । मायिकजायविलया । पिंडब्रह्मांडअ
ष्टकाया । नाशवंत ११ दिसेलतितुकेंनासेल । उपजेलतितुकेंमरेल । रचेलतितुकेंखचेल । रूपमायेचें १२
वाढेलतितुकेंमोडेल । येईलतितुकेंजाईल । भूतांसभूतखाईल । कल्पांतकाळीं १३ देहधारकतितुकेनासती । हे

१ दीन. २ संशय. ३ शांति. ४ अनुभवास. ५ उघडकरून सांगणे. ६ भक्ति. ७ व्याख्या. ८ इंद्रियांचें ऐक्यत्व. ९ चिरकाळ.

तोंरोकडीप्रचीती । मनुष्येंविणउत्पत्ती । रेतकैंचें १४ अन्नसतांरेतकैंचें । औषधनसतांअन्नकैंचें । औषधी सजिणेकैंचें । पृथ्वीनसतां १५ आपंनसतांपृथ्वीनाहीं । तेजनसतांआपनाहीं । वायुनसतांतेजनाहीं । एसेंजा णावें १६ अंतरात्मानसतांवायुकैंचा । विकारनसतांअंतरात्माकैंचा । निर्विकारींविकारकैंचा । बरेंपाहा १७ पृथ्वीनाहींआपनाहीं । तेजनाहींवायुनाहीं । अंतरात्माविकारनाहीं । निर्विकारी १८ निर्विकारजेंनिर्गुण । तेंचि शाश्वताचीखूण । अष्टधाप्रकृतिसंपूर्ण । नाशवंत १९ नाशवंतसमजोनपाहिलें । तोंतेंअसतांचनसतेंझालें । सारासारेंकळोंआलें । समाधान २० विवेकेंपाहिलाविचार । मनासआलेंसारासार । येणेंकरितांविचार । सदृ ढजाहला २१ शाश्वतदेवेंतोनिर्गुण । ऐसीअंतरींबाणलीखूण । देवकळलामीकोण । कळलेंपाहिजे २२ मी कोणपाहिजेकळलें । देहतत्वतितुकेंशोधिलें । मनोवृत्तीच्याठायींआलें । मीतूंपण २३ सकळदेहांचाशोधघे तां । मीपणदिसेनापाहतां । मीतूंपणहेंतत्वतां । तत्वींमावळलें २४ दृश्यपदार्थचिवोसरे तत्वेंतत्वतेंव्हांसरे। मीतूंपणकैंचेंउरे । तत्वतावस्तू २५ पंचीकरणतत्वविवरण । महावाक्येंवस्तूआपण । निःसंगपणेंनिवेदन ।के लेंपाहिजे २६ देवभक्तांचेंमूळ । शोधूनपाहतांसकळ । उपाधिवेगळाकेवळ । निरुपाधिआत्मा २७ मीपण तत्वींबुडालें । विवेकेंवेगळेपणगेलें । निवृत्तिपदासप्राप्तझालें । उन्मनीपद २८ विज्ञानींराहिलेंज्ञान । ध्येयीं राहिलेंध्यान । सकळकांहींकार्यकारण । पाहोनसांडिलें २९ जन्ममरणांचेंचुकलें । पापअवघेंचिबुडालें । यमयातनेचेंझालें । निसंतान ३० निर्बंधअवघाचतुटला । विचारेंमोक्षप्राप्तझाला । जन्मसार्थकचिवाटला । सकळहीं ३१ नानाकिंतुनिवारले । धोकेअवघेचतुटले । ज्ञानविवेकेंपावनझाले । बहुतलोक ३२ पतितपा वनाचेदास । तेहिपावनकरितीजगास । ऐसीहेप्रचीतमनास । बहुतांच्याआली ३३ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेदेवभक्तनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ महद्भाग्येंहातासिआलें । परीभोगूंनाहींजाणितलें । तैसेंवैराग्यउत्पन्नझालें । परीविवे

१ पाणी· २ आठ प्रकारची· ३ नाहींसें झालें· ४ विकार· ५ पवित्र ६ दाखला.

कनाहीं १ आदळतेंआफळतें । कष्टिहोतेंदुःखिहोतें । ऐकतेंदेखतेंयेतें । वैराग्यनेणें २ नानाप्रपंचाच्यावोढी । नानासंकटेंसांकडीं । संसारसांडूनदेशधडी । होयतेणें ३ तोचिंतेपासूनसुटला । परांधीनतेपासूनपळाला । दुःखत्यागेंमोकळाझाला । रोगीजैसा ४ परीतोहोऊंनयेमोकाटे । नष्टभ्रष्टआणिचांट । सीमाचिनाहींसैरांट । गुरुंजैसें ५ विवेकेंविणवैराग्यकेलें । तरीअविवेकेंअनर्थींघातलें । अवघेंव्यर्थचिगेलें । दोहींकडे ६ नाप्रपंचनापरमार्थ । अवघेंजिणेंचिझालेंव्यर्थ । अविवेकेंअनर्थ । ऐसाकेला ७ कांव्यर्थचिज्ञानबडबडिला । परीवैराग्ययोगनाहींघडला । जैसाकारागृहींअडकला । पुरुषार्थसांगे ८ वैराग्यविणज्ञान । तोव्यर्थचिसाभिमान । लोभदंभेंघोळसून । कासाविसकेला ९ श्वानबांधिलेंतरीभुंके । तैसास्वार्थमूळेंथिंके । पराधिकदेखोंनशके । साभिमानें १० हेंएकेंविणएक । तेणेंउगाचवाटेशोक । आतांवैराग्यआणिविवेक । योगऐका ११ विवेकेंअंतरींसुटला । वैराग्यप्रपंचतुटला । अंतर्बाह्यमोकळाझाला । निःसंगयोगी १२ जैसेंमुखेंज्ञानबोले । तैशीचसवेंक्रियाचाले । दीक्षादेखोनचचित्तझालें । शुचिष्मंत १३ आस्थानाहींत्रैलोक्याची । स्थितिबाणलीवैराग्याची । यत्नेंविवेकधारणेची । सीमानाहीं १४ संगीतरसाळहरिकीर्तन । ताळबद्धतानमानप्रेमळआवडीचेंभजन । अंतरापासूनीं १५ तात्काळचिसन्मार्गलागे । ऐसाअंतरींविवेकजागे । वक्तृत्वकरितांनभंगे । साहित्यप्रत्ययाचें १६ सन्मार्गेंजगासमिळाला । ह्मणजेजगदीशवोळला । प्रसंगपाहिजेकळला । कोणीएक १७ प्रखरवैराग्यउदासिन । प्रत्ययाचेंब्रम्हज्ञान । स्नानसंध्याभगवद्भजन । पुंण्यमार्ग १८ विवेकेंवैराग्यतेंऐसें । नुसतेंवैराग्यहेंकाडपिसें । शब्दज्ञानवेळीलसें । आपणचिवाटे १९ ह्मणोनविवेकआणिवैराग्य । तेंचिजाणिजेमहद्भाग्य । रामदासह्मणेयोग्य । साधुजाणती २० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेंविवेकवैराग्यनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । रेखेचेंगुंडाळेंकेलें । मातृकाक्षरींशब्दझाले । शब्दमेळऊनचाले । श्लोकगद्यप्रबंध १

१ दुसऱ्याचेस्वाधीन. २ मोकळा. ३ चहाडी करणारा. ४ पिशाच्या सारखा. ५ काठ. ६ पवित्र. ७ उमडली. ८ कडक.

वेदशास्त्रेंपुराणे । नानाकाव्येंनिरूपणें । ग्रंथभेदअनुवादनें । कितीह्मणोनी २ नानाऋषिनानामतें । पाहोंजा तांअसंख्यातें । भाषालिपिजेथेंतेथें । कायउणें ३ वर्गऋचाश्रुतिस्मृती । अध्यायसर्गस्तबकजाती । प्रसंगमा नेंसमासपोथी । बहुधानामें ४ नानापदेंनानाश्लोक । नानावीरनानाकडक । नानासाख्यादोहरेअनेक । ना माभिधानें ५ डफगाणेमाचीगाणें । दिंडीगाणेकथागाणे । नानामानेंनानासज्जनें । नानाखेळ ६ ध्वनि घोषनादरेखा । चहुंवाचांमध्येंदेखा । वाचारूपेंहिऐका । नानाभेद ७ उन्मेषपराध्वनिपश्यंती । नादमध्यमा शब्दचौथी । वैखरीपासूनउमटती । नानाशब्दरत्नें ८ अकारउकारमकार । अर्धमात्राचेंअंतर । औटमात्रातद नंतर । बावनमातृका ९ नानाभेदरागज्ञान । नृत्यभेदतानमान । अर्थभेदतत्वज्ञान । विवंचना १० तत्वांम ध्येंमुख्यतत्व । तेंजाणावेंशुद्धसत्व । अर्धमात्रामहत्तत्व । मूळमाया ११ नानातत्वेंलहानथोरें । मिळोनअष्ट हिशरीरें । अष्टधाप्रकृतीचेंवारें । निघोनजातें १२ वारेंनसतांगगन । तैसेंपरब्रह्मसघन । अष्टदेहांचेंनिरसन । करूनपहावें १३ ब्रह्मांडपिंडउभार । पिंडब्रह्मांडसंहार । दोहींवेगळेंसारासार । विमलब्रह्म १४ पदार्थजड आत्माचंचळ । विमलब्रम्हतेंनिश्चळ । विवरोनिविवरेतात्काळ । तद्रूपहोय १५ पदार्थमनेंकायावाचा । मीहा अवघादेवाचा । जडआत्मनिवेदनाचा । विचारऐसा १६ चंचळकरतातोजगदीश । प्राणिमात्रत्याचाअंश । त्याचातोचिआपणास । ठावनाहीं १७ चंचळआत्मनिवेदन । याचेंसांगीतलेंलक्षण । कर्तादेवतोआपण । कोठेंचिनाहीं १८ चंचळचळेस्वप्नाकार । निश्चळदेवतोनिराकार । आत्मनिवेदनाचाप्रकार । जाणिजेऐसा १९ ठावचिनाहींचंचळाचा । तेथेंआधींआपणकैंचा । निश्चळआत्मनिवेदनाचा । विवेकंऐसा २० तिहींप्र कारेंआपण । नाहींनाहींदुजेपण । आपणनसतांमीपण । नाहींचकोठें २१ पाहतांपाहतांअनुमानलें । कळ तांकळतांकळोंआलें । पाहतांअवघेंनिवांतझालें । बोलणेआतां २२ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे द्वादशदशकेआत्मनिवेदननिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

 ॥ ३ ॥

१ भाषण करणें. २ शुद्ध. ३ आकार रहित. ४ देहसमर्पणाचा. ५ स्थिर. ६ विचार, तर्क.

श्रीगणेशायनमः । । ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ । शाश्वतअमळविमळ । अवकाशघनपोकळ । गगनाऐसें १ तयास
करणेनाधरणें । तयासजन्मनामरणें । तेथेंयेणेंनाजाणे । शून्यातीत २ तेंरचेनानाखचेना । तेंहोयनानाजाय
ना । मायातीतनिरंजना । पारचिनाहीं ३ पुढेंसंकल्पउठिला । षड्गुणैश्वर्यबोलिला । अर्धनारीनटेश्वरा
ला । बोलिजेते ४ सर्वेश्वरसर्वज्ञ । साक्षीद्रष्टाँज्ञानघन । परेशपरमात्माजगज्जीवन । मूळपुरुष ५ तेमूळमा
याबहुगुणी । अधोमुखेंगुणक्षोभिणी । गुणत्रयतिजपासूनी । निर्माणझाले ६ पुढेंविष्णुझालानिर्माण । जा
णतीकळासत्वगुण । जोकरीताहेपाळण । त्रैलोक्याचें ७ पुढेंजाणविनेणीवामिश्रित । ब्रह्माजाणावानेमस्त ।
त्याच्यागुणेंउत्पत्तिहोत । भुवनत्रयीं ८ पुढेंरुद्रतमोगुण । सकळसंहाराचेंकारण । सकळकांहींकर्तेपण । तेथें
चिआलें ९ तेथूनिपुढेंपंचभूतें । पावलींस्पष्टदशेतें । अष्टधाप्रकृतीचेंस्वरूपतें । मूळींचआहे १० निश्चळीं
झालेंचळण । तेंचिवायूचेंलक्षण । पंचभूतेंआणित्रिगुण । सूक्ष्मअष्टधा ११ आकाशह्मणिजेअंतरात्मा । प्र
त्ययेंपाहावामाहिमा । त्याआकाशापासूनजन्मा । वायुआला १२ तयावायूच्यादोन्हीझुळुका । उष्णशीतळ
ऐका । शीतळापासूनितारामयांकां । जन्मजाहला १३ उष्णापासूनरविवन्ही । विद्युल्लताआदिकरूनी । शी
तळउष्णमिळोनी । तेजजाणावें १४ तयातेजापासूनझालेंआप । आपआळोनिपृथ्वीचेंरूप । पुढेंऔषधीअमू
प । निर्माणजाहाल्या १५ औषधीपासूननानारस । नानाबीजेंअन्नरस । चौऱ्यांशींलक्षयोनींचावास । भूमं
डळीं १६ ऐशीझालीसृष्टिरचना । विचारआणिलापाहिजेमना । प्रत्ययेंविणअनुमाना । पात्रहोइजे १७
ऐसाझालाआकार । येणेंचिन्यायेंसंहार । सारासारविचार । यासिबोलिजे १८ जेंजेंजेथूनिनिर्माणझालें ।
तेंतेंतेथेंचिनिमालें । येणेंचिन्यायेंसंहारलें । महाप्रळयीं १९ आद्यमध्यअवसान । जेंशाश्वतनिरंजन । तेथें
लावावेंअनुसंधान । जाणतेपुरुषीं २० होतेजातेनानारचना । परीकाहींचतगेना । सारासारविचारणा । या
कारणें २१ द्रष्टासाक्षीअंतरात्मा । सर्वत्रबोलतीमाहिमा । परीहेसर्वसाक्षीअवस्थामहिमा । प्रत्ययेंपाहावी

१ स्थिर. २ निरंतर. ३ पापरहित. ४ शुद्ध. ५ आकाश. ६ सर्व जाणतो तो सर्वज्ञ, ७ पहाणारा. ८ सत्व. रज. व तम

२२ मूळापासूनिशेवटवरी । अवघीमायेचीभरोवरी । नानाविद्याकळाकुंसरी । तयेमध्यें २३ जोउपाधी चाशेवटपावेल । त्यासभ्रमऐसेंवाटेल । जोउपाधिमध्येंआडकेल । त्यासकाढिताकवण २४ विवेकेंप्रत्यया चींकामें । कैसींघडतीलअनुमानभ्रमें । सारासारविचाराचोनिसंभ्रमें । पाविजेब्रह्म २५ ब्रह्मांडींचेंमहाकारण । तेमूळमायाजाण । अपूर्णासह्मणतीब्रह्मपूर्ण । विवेकहीन २६ सृष्टिमध्येंबहुतजन । एकभोगितीनृपासन । एकाविष्ठाटांकितीजाण । प्रत्यक्षआतां २७ ऐसेउदंडलोकअसती । आपणासथोरह्मणविती । परीतेविवेकी जाणती । सकळकांहीं २८ ऐसाआहेसमाचार । कारणपाहिजेविचार । बहुतांच्याबोलेंहासंसार । नासूंन ये २९ पुस्तकज्ञानेंनिश्चयधरणें । तरीगुरुकासयाकरणें । याकारणेंविवरणें । आपुल्याप्रत्ययें ३० जोबहुतांचे बोलींलागला । तोनेमस्तजाणावाबुडाला । एकसाहेबनसतांकोणाला । मुशारामागावा ३१ इतिश्रीदासबो धेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेसृष्टिक्रमनिरूपणंनामषष्ठःसमासः । ६ । ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । न्यायनिष्ठुरबोलणें । बहुतांसवाटेकंटाळवाणें । मळमळकरितांजेवणें । विहितंनव्हे १ बहुतींविषयनिंदिले । आणितेचिसेवितगेले । विषयत्यागेंदेहचाले । हेंतोंघडेना २ बोलणेंएकचालणेंएक । त्याचेंनांवहीनविवेक । येणेंकरितांसकळलोक । हांसोंलागती ३ विषयत्यागेंविणतोकांहीं । परलोकतोप्राप्त नाहीं । ऐसेंबोलणेठायींठायीं । बरेंपाहा ४ प्रपंचीखातीजेविती । परमार्थीकायउपासकरिती । उभयतांसार खेदिसती । विषयाविषयीं ५ देहचालतांविषयत्यागी । ऐसाआहेकोणजगीं । त्याचानिर्वाहमजलागीं । देवेंनिरू पावा ६ विषयअवघात्यागावा । तरीचपरमार्थकरावा । ऐसेंपाहतांगोवा । दिसतोकीं ७ ऐसाश्रोताअनुवादला । वक्ताउत्तरदेताझाला । सावधहोऊनमनघाला । एतद्विषयीं ८ वैराग्येंकरावात्याग । तरीचपरमार्थयोग । प्रपंचत्यागेंसर्वसांग । परमार्थघडे ९ मागेंज्ञानीहोउनगेले । तिहींबहुतकष्टकेले । तरींमगाविख्यातझाले । भूमंडळीं १० येरेंमत्सरकरितांचगेली । अन्नअन्नकरितांचिमेलीं । कित्येकतेभ्रष्टलीं । पोटासाठीं ११ वैरा

कौशल्य. २ विचार व अनुभव. ३ राज्य प्राप्ती. ४ योग्य. ५ स्वर्गलोक. ६ याविषयीं, ७ प्रसिद्ध. ८ पृथ्वीवर.

ग्यमूळींहूननाहीं । ज्ञानप्रत्ययाचेंनाहीं । शुचिआचारतोहिनाहीं । भजनकैचें १२ ऐसेप्रकारींचेजन । आपणा
सह्मणतीसज्जन । पाहोंजातांअनुमान । अववेंचदिसे १३ जयासनाहींअनुतापें । होंचिएकपूर्वपाप । क्षणक्ष
णाविक्षेप । पराधिकपणें १४ मजनाहींतुजसाजेना । हेंतोंअववेंठावकेंआहेजना । खाव्यासनखातेंदेखोंशके
ना । ऐसेंआहे १५ भाग्यपुरुषथोरथोर । त्यांसनिंदितीदिवाळखोर । सांवासदेखतांचोर । चरफडीजैसा १६
वैराग्यापरतेंनाहींभाग्य । वैराग्यनाहींतेअभाग्य । वैराग्यनसतांयोग्य । परमार्थनव्हे १७ प्रत्ययज्ञानीवीतरा
गी । विवेकबळेंसकळत्यागी । तोजाणिजेंमहायोगी । इश्वरीपुरुष १८ अष्टसिद्धीचीउपेक्षा । करूनघेतलीयो
गदीक्षा । घरोघरींमागेभिक्षा । महादेव १९ ईश्वराचीबराबरी । कैसाकरीलवेषधारी । ह्मणोनियांसगटसरी
होतनाहीं २० उदासवृत्तिआणिविवेक । त्यासिशोधितीसकळलोक । जैसेलालचीमूर्खरंकें । तेंदैन्यवाणे २१
जेविचारापासूनचेवले । जेआचारापासूनभ्रष्टझाले । विचारकरूंविसरले । विषयलोभें २२ भजनतरींआव
डेना । पुरश्चरणसहसाघडेना । भल्यासत्यासपडेना । एकनिमिष २३ वैराग्येंकरूनभ्रष्टेना । ज्ञानभजनसोडी
ना । व्युत्पन्नआणिवादघेना । ऐसाथोडा २४ कष्टकरितांशेतपिके । उंचवस्तुतात्काळविके । जाणत्यालो
कांच्याकौतुकें । उड्यापडती २५ येरतेंअववेंचमंदलें । दुराशेनेंखोटेंझालें । कानकाडज्ञानकेलें । भ्रष्टाकारें २६
सबळविषयत्यागणे । शुद्धकार्याकारणवेणें । विषयत्यागाचींलक्षणें । वोळखावींऐशीं २७ सकळकांहींकर्तादेव
नाहींप्रकृतीचाठाव । विवेकाचाअभिप्राव । विवेकीजाणती २८ शूरत्वविषयींखडतर । त्यासमानितीलहान
थोर । कामगारआणिअंगचोर । एककैसा २९ त्यागत्यागतार्किकजाणे । बोलाऐसेंचालोंजाणे । पिंडब्रह्मांड
सकळजाणे । यथायोग्य ३० ऐसाजोसर्वजाणता । उत्तमलक्षणींतोपुरता । तयाचेनिसार्थकता । सहजाचिहोय
३१ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेविषयत्यागनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । मूळमायाजगदीश्वर । पुढेंअष्टधेचाविचार । सृष्टिक्रमेंआकार । आकारला १ हेंअववें

१पवित्र. २ पश्चात्ताप. ३ दुसऱ्याच्या महत्वानें. ४ भाग्यहीन. ५ बरोबरी, ६ दरिद्री ७ दुष्ट आशा ८ माया, शक्ति ९ तर्क

चिनसतांनिर्मळ । जैसेंगगनअंतराळ । निराकारीकाळवेळ । कांहींचनाहीं २ उपाधीचाविस्तारझाला । तेथें
काळदिसोनआला । येन्हवींपाहतांकाळाला । ठावचिनाहीं ३ एकचंचळएकनिश्चळ । यावेगळाकोठेंसकळ ।
चंचळआहेतावत्काळ । काळह्मणावें ४ आकाशह्मणिजेअवकाश । अवकाशबोलिजेविलंबास । त्याविलंबरू ॥ ५ ॥ ॥ ८ ॥
पकाळास । जाणोनघ्यावें ५ सूर्याकरितांविलंबकळे । गगनासकळाचीआकळे । पळापासूनानिवळे । युगप
र्यंत ६ पळघटिकाप्रहरदिवस । अहोरात्रपक्षमास । पण्मासवर्षयुगास । ठावजाहला ७ कृतत्रेतद्वापारकली
संख्याचालिलीभूमंडळीं । देवांचींआयुष्येंआगळीं । शास्त्रींनिरूपिलीं ८ तेदेवत्रयांचीखटपट । सूक्ष्मरूपें
विलगट । दंडकसांडितांचटपट । लोकांसहोते ९ मिश्रितत्रिगुणनिवडेना । नेणेआद्यंतसृष्टिरचना । कोणथो
रकोणशाहणा । कैसाह्मणावा १० असोहेजाणत्याचींकामें । नेणताउगाचिगुंतेभ्रमें । प्रत्ययजाणोनिवर्में । ठा
यींपाडावीं ११ उत्पन्नकाळसृष्टिकाळ । स्थितिकाळसंहारकाळ । आद्यंतअवघाकाळ । विलंबरूपीं १२
जेंजेंजयेप्रसंगींझालें । तेथेंकाळाचेंनावपडिलें । बरेंनसेलअनुमानलें । तरीपुढेंऐका १३ पर्जन्यकाळशीतका
ळ । उष्णकाळसंतोषकाळ । सुखदुःखआनंदकाळ । प्रत्यययेतो १४ प्रातःकाळमध्यान्हकाळ । सायंकाळवसं
तकाळ । पर्वकाळकठिणकाळ । जाणिजेलोकीं १५ जन्मकाळबाळत्वकाळ । तारुण्यकाळवृद्धापकाळ । अं
तकाळविषमकाळ । वेळरूपें १६ सुकाळआणिदुष्काळ । प्रदोषकाळपुंण्यकाळ । सकळवेळामिळोनकाळ
तयासह्मणावें १७ असतेंएकवाटतेंएक । त्याचेंनांवहीनविवेक । नानाप्रवृत्तीचेलोक । प्रवृत्तिजाणती १८
प्रवृत्तिचालेअधोमुखें । निवृत्तीधांवेऊर्ध्वमुखें । ऊर्ध्वमुखेंनानामुखें । विवेकीजाणती १९ ब्रह्मांडरचनाजे
थूनिझाली । तेथेंविवेकीदृष्टिघाली । विवरतांविवरतांलाधली । पूर्वापरस्थिती २० प्रपंचींअसोनपरमार्थपाहे ॥ ५ ॥
तोहेस्थितीतेंलाहे । प्रारब्धयोगेंकरूनराहे । लोकांमध्यें २१ सकळांचेंएकचिमूळ । एकजाणतेएकबाष्कळ
विवेकेंकरूनतात्काळ । परलोकसाधावा २२ तरींचजन्माचेंसार्थक । भलेपाहतीउभयलोक । कारणमुळींचा

१ आकाश २ शुद्ध पक्ष व कृष्ण पक्ष ३ कृत त्रेत द्वापार कालि ४ अधिक ५ पावसाळा ६ हिंवाळा ७ उन्हाळा ८ खालीं तोंडकरून

विवेक । केलापाहिजे २३ विवेकहीनजेजन । तेजाणावेपशुसमान । त्यांचेंऐकतांभाषण । परलोककैंचा
२४ बरेंआमचेंकायगेलें । जेंकेलेंतेंफळासआलें । पेरिलेंतेंउगवलें । भोगतीआतां २५ पुढेंहिकरीतोपा
वे । भक्तियोगेंभगवंतपावे । देवभक्तमिळतांदुणावे । समाधान २६ कीर्तिकरूननाहींमेले । उगेंचिआलेआ
णिगेले । शाहाणेहोऊनभ्रमले । कायसांगावें २७ येथीलयेथेंअवघेंचिराहतें । ऐसेंप्रत्ययासयेतें । कोणकाय
घेऊनजातें । सांगांनाकां २८ पदार्थीअसावेंउदास । विवेकपाहावासावकाश । येणेंकरितांजगदीश । अलभ्य
लाभे २९ जगदीशापरतालाभनाहीं । कार्यकारणसर्वकांहीं । संसारकरितअसतांही । समाधान ३० मागां
होतेजनकादिक । राज्यकरितांहिअनेक । तैसेचिआतांपुंण्यश्लोक । कित्येकअसती ३१ राजाअसतांमृत्युआ
ला । लक्षकोटीकबूलझाला । तरिसोडीनातयाला । मृत्युकांहीं ३२ ऐसेंपराधीनजिणें । यामध्येंदुखणेंबाहणें ।
नानाउद्वेगचिंताकरणे । कितिह्मणोनी ३३ हाटभरलासंसाराचा । नफापाहावादेवाचा । तरीचयाकष्टाचा । प
रिहारहोतो ३४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेकालनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ८ ॥ ॥ ध ॥
श्रीगणेशायनमः । । दुर्बळनाचारीवोडगस्त । आळसीखादाडऋणग्रस्त । मूर्खपणेंअवघेअव्यवस्थ । कांहींच
नाहीं १ खायानाहींजेवायानाहीं । लेयानाहींनेसायानाहीं । आंथरायानाहींपांघरायानाहीं । खोंपटनाहींअ
भागी २ सोयरेनाहींधायरेनाहीं । इष्टनाहींमित्रनाहीं । पाहतांकोठेंओळखनाहीं । आश्रयेंविणपरदेशी ३
तेणेंकैसेंकरावें । कायजीवेंसिधरावें । वांचावेंकींमरावें । कोण्याप्रकारें ४ ऐसेंकोणीएकेंपुसिलें । कोणीएकेंउत्त
रदीधलें । श्रोतींसावधऐकिलें । पाहिजेआतां ५ लहानथोरकामकांहीं । केल्याविणेंहोतनाहीं । करंट्यासा
वधपाही । सदैवहोसी ६ अंतरींनाहींसावधानता । यत्नठाकेनापुरता । सुखसंतोषाचीवार्ता । येथेंकैंची ७
ह्मणोनिआळससोडावा । यत्नसाक्षेपेंसोडावा । दुश्चितपणाचामोडावा । थाराबळें ८ प्रातःकाळींउठतजावें ।
प्रातःस्मरामीकरावें । नियनेमेंस्मरावें । पाठांतर ९ मागीलउजळणीपुढेंपाठ । नेमधरावानिकट । बाष्कळप

१ स्वर्गलोक. २ प्राप्त होण्यास कठीण जें तें अलभ्य, (ब्रह्मस्वरूपाचीप्राप्ति.) ३ पवित्र आहेयश ज्यांचें ते पुण्यश्लोक ह्मणजे साधु.

णाचीवटवट । करूंचिनये १० दिशेकडेदुरीजावें । शुचिंष्मंतहोउनजावें । येतांकांहींतरींआणावें । रितेंखोटें
११ धूतवस्त्रेंघालावींपिळून । करावेंचरणक्षालन । देवदर्शनदेवतार्चन । यथासांग १२ कांहींफळाहारघ्या
वा । पुढेंव्यवसायकरावा । लोकआपलापरावा । ह्मणतजावा १३ सुंदरअक्षरल्याहावें । स्पष्टनेमस्तवाचावें ।
विवरविरोनिजाणावें । अर्थांतर १४ नेमस्तनेटेंकेंपुसावें । विशदकरूनसांगावें । प्रत्ययेंविणबोलावें । तेंचि
पाप १५ सावधानताअसावी । नीतिमर्यादाराखावी । जनासमानेंऐसीकरावी । क्रियाशुद्ध १६ आलिया
चेंसमाधान । हरिकथानिरूपण । सर्वदाप्रसंगपाहोन । वर्ततजावें १७ ताळधाटीमुद्राशुद्ध । अर्थप्रमेयअन्व
यशुद्ध । गद्यपद्यदृष्टांतशुद्ध । अन्वयाचे १८ माणेंवाजवणेंनाचणें । हस्तन्यासदाखवणें । सभारंजकेंवचनें ।
आडकथाच्छंदबंद १९ बहुतांचेंसमाधानराखावें । बहुतांसमानेलतेंकरावें । विलगपडोंचिनद्यावें । कथेमध्यें
२० लोकांसिउदंडवाजीआणूनय । लोकांचेंउकलावेंहृदय । तरीमगस्वभावेंचिहोय । नामघोष २१ भक्तिज्ञा
नवैराग्ययोग । नानासाधनांचेप्रयोग । जेणेंतुटेभवरोग । मननमात्रें २२ जैसेंबोलणेंबोलावें । तैसेंचिचालणें
चालावें । मगमहंतलीलास्वभावें । अंगींबाणें २३ युक्तिविणसाजिरायोग । तोदुराशेचारोग । संगतीच्यालो
कांचाभोग । उभाठेला २४ ऐसेंनकरावेंसर्वथा । जनासपाववूंनयेव्यथा । हृदयींचिंतावेंसमर्था । रघुनाथजी
सी । २५ उदासवृत्तीसमानवेजन । विशेषकथानिरूपण । रामकथाब्रह्मांडभेदून । पैलाडन्यावी २६ सांगमहं
तींसंगीतगाणें । तेथेंवैभवासकायउणें । नभामाजीतारागणें । तैसेलोक २७ अक्कलबंदनाहींजेथें । अवघें
चिविस्कळीततेथें । एकेअकलेविणतें । कायआहे २८ घालूनअकलेचापवाड । व्हावेंब्रह्मांडाहूनवाड । तेथें
कैंचेंआणिलेंद्वाड । करंटपण २९ येथेंआशंकाफिटली । बुद्धियत्नेंप्रवेशली । कांहींएकआशावाढली । अंतर्या
मीं ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेद्वादशदशकेयत्नशिक्षानिरूपणंनामनवमःसमासः ९ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आपणयथेष्टजेवणें । उरलेंअन्नतेंवांटणें । परंतुवायांदवडणें । हाधर्मनव्हे १ तैसेंज्ञानींव

१ शुद्ध. २ पाद धावन. ३ व्यवराह. ४ एकाच पदाचे निरनिराळे अर्थ. ५ जोरानें. ६ उघड. ७ अनुभव. ८ संसार. ९ पलीकडे.

सद्भावें । तेंचिज्ञानजयाससांगावें । तरीतेंबुडोनद्यावें । बुडतयासी २ उत्तमगुणस्वयेंघ्यावे । तेबहुतांससांगा
वे। वर्तल्याविणबोलावे । तेशब्दमिथ्या ३ स्नानसंध्यादेवतार्चन । एकाग्रकरावेंजपध्यान । हरिकथानिरूपण।
केलेंपाहिजे ४ शरीरपरोपकारींलावावें । बहुतांच्याकार्यासयावें । उणेंपडोंनद्यावें । कोणीएकाचें ५
अडलेंगांजलेंजाणावें । यथाशक्तिकामासयावें । मृदुवचनबोलतजावें । कोणीएकासी । ६ । दुसऱ्याचेदुःखेंदुः
खीव्हावें। परसंतोषेंसुखीव्हावें । प्राणिमात्रसमेळवूनघ्यावें। बरव्याशब्दें ७ बहुतांचेअन्यायक्षमावे। बहुतां
चेकार्यभागकरावे । आपल्यापरीव्हावे । पारिखेजन ८ दुसऱ्याचेंअंतरजाणावें। तदनुसारचिवर्तावें। लो
कांसपरीक्षीतजावें। नानाप्रकारें ९ नेमकेंचिबोलावें। तात्काळचिप्रतिवचनद्यावें। कदापिरागासिनयावें। क्ष
मारूपें १० आळसअवघाचदवडावा । यत्नउदंडचिकरावा । शब्दमत्सरनकरावा । कोणीएकाचा ११
उत्तमपदार्थदुसऱ्यासद्यावा। शब्दनिवडूनबोलावा । सावधपणेंकरीतजावा। संसारआपुला १२ मरणाचें
स्मरणअसावें । हरिभक्तीसिसादरव्हावें। मरोनकीर्तीसउरवावें । येणेंप्रकारें १३ नेमकपणेवर्तोंलागला ।
तोबहुतांसकळोंआला । सर्वआर्जवीतयाला । कायउणें १४ ऐसाउत्तमगुणीविशेष । तयासह्मणावेंपुरुष ।
जयाच्याभजनेंजगदीश। तृप्तहोय १५ उदंडधिःकारूनबोलती । तरीचळोंनद्यावीशांती । दुर्जनासिमिळोन
जाती। धन्यतेसाधू १६ उत्तमगुणींशृंगारिला । ज्ञानवैराग्येंशोभला । तोचिएकजाणवाभला। भूमंडळीं
१७ स्वयेंआपणकष्टावें । बहुतांचेंसोशीतजावें । झिजोनकीर्तीशिउरवावें । नानाप्रकारें १८ कीर्तिपा
हूंजातांसुखनाहीं । सुखपाहतांकीर्तिनाहीं । विचारेंविणकोठेंचिनाहीं। समाधान १९ परांतरामसनलावा
वाढका। कदापिपडोंनद्यावाचुका । क्षमाशीळेंतयाचातुका। कोणनाहीं २० आपलेंअथवापरावें। कार्यअव
घेंचिकारावें। प्रसंगींकामासचुकवावें । हेंविहितनव्हे २१ बरेंबोलतांसुखवाटतें । हेंतोंप्रत्यक्षकळतें। आत्मव
त्परावेंते । मानीतजावे २२ कठिणशब्देंवाईटवाटतें । हेंतोंप्रत्ययासयेतें। तरीमगवाईटबोलावेंतें । कायनि

१ खोटें. २ देवपूजा. ३ सामर्थ्याप्रमाणें. ४ हृदय. ५ त्याप्रमाणें. ६ अनेक, बहुत. ७ पृथ्वी. ८ दुसऱ्याच्या अंतःकरणास.

मित्त २३ आपणासचिमोडाघेतला । तेणेंकासावीसझाला । आपणावरूनदुसऱ्याला । राखीतजावें २४
जेदुसऱ्यासदुःखकरी । तेअपवित्रवैखरी । आपणासघातकरी । कोणीएकेप्रसंगीं २५ पेरिलेंउगवतें । बोल
ण्यासारिखेंउत्तरयेतें । तरिमगकर्कशबोलावेंतें । कायनिमित्त २६ आपुल्यापुरुषार्थवैभवें । बहुतांससुखीक
रावें । परंतुकष्टीकरावें । हेराक्षसीक्रिया २७ दंभदर्पअभिमान । क्रोधआणिकठिणवचन । हेंअज्ञानाचेंलक्षण ।
भगवद्गीतेंतबोलिले २८ जोउत्तमगुणेंशोभला । तोचिपुरुषमहाभला । कित्येकलोकतयाला । शोधितफि
रती २९ क्रियेविणशब्दज्ञान । तेंचिश्वानाचेंवमन । भलेतेथेंअवलोकन । कदापिनकरिती ३० मनापा
सूनभक्तिकरणें । उत्तमगुणअगत्यधरणें । तयामहापुरुषाकारणें । धुंडितयेती ३१ ऐसाजोमहानुभाव । तेणें
करावासमुदाव । भक्तियोगेंदेवाधिदेव । आपुलाकरावा ३२ आपणअवचितेंमरोनजावें । मगभजनकोणेंकरा
वें । याकारणेंभजनासलावावे । बहुतलोक ३३ आमचीप्रतिज्ञाऐसी । कांहींनमागावेंशिष्यासी । आपणमा
गणेंजगदीशासी । भजतजावें ३४ याकारणेंसमुदाव । झालापाहिजेमहोत्साव । हातोपातींदेवाधिदेव ।
बोलेसाकरावा ३५ आतांसमुदायाकारणें । पाहिजेतदोनींलक्षणें । श्रोतींयेथेंसावधपणें । मनघाला
वें ३६ जेणेंबहुतांसघडेभक्ती । तेहेरोकडीप्रबोधशक्ती । बहुतांचेंमनोगतहातीं । घेतलेंपाहिजे ३७ मागां
बोलिलेउत्तमगुण । तयांसमानितीप्रमाण । प्रबोधशक्तीचेंलक्षण । पुढेंचाले ३८ बोलण्यासारखेंचालणें ।
स्वयेंकरूनबोलणें । तयांचींवचनेंप्रमाणें । मानितीजनीं ३९ जेंजनासिमानेना । तेंआपुलेनयेमना । आपणए
कलाजननाना । सृष्टिमध्यें ४० ह्मणोनसांगातीअसावें । मानतमानतशिष्यकरावे । हळूहळूशेवटान्यावें ।
विवेकानें ४१ परंतुहींविवेकाचींकामें । विवेकीकरतीलनेमें । इतरतेबापुडेभ्रमें । भांडोंचलागले ४२ बहुतां
भांडतांएकला । सैन्यावांचूनपुरवला । याकारणेंबहुतांला । राजीराखावें ४३ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्य
संवादेद्वादशदशकेउत्तमपुरुषनिदर्शननिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ जीभ. २ कर्म. ३ गर्व. ४ कुत्रा. ५ ओक. ६ मोठा ज्ञानी, पराक्रमी. विचार शील. ७ उपदेश. ८ मनातील अभिप्राय, ९ दुसरे.

श्रीगणेशायनमः । । आत्मानात्मविवेककरावा । करूनबराविवरावा । विवरोनसदृढधरावा । जीवांमध्यें १
आत्माकोणअनात्माकोण । त्यांचेंकरावेंविवरण । तेंचिआतांनिरूपण । सावधऐका २ चारीखाणिचारीवा
णी । चौऱ्यांयशींलक्षजीवयोनी । संख्याबोलिलीपुराणीं । वर्ततीआतां ३ नानाप्रकारचींशरीरें । वर्ततांदिस
तीअपारें । तयांमध्येंनिर्धारें । आत्माकवण ४ दृष्टीमध्येंपाहतो । श्रवणामध्येंऐकतो । रसनेमध्येंस्वादवेतो ।
प्रत्यक्षआतां ५ घ्राणामध्येंवासघेतो । सर्वांगींतोस्पर्शतो । वाचेमध्येंबोलवितो । जाणोनिशब्द ६ सावधान
आणिचंचळ । चहूंकडेचळवळ । एकलाचिचालवीसकळ । इंद्रियद्वारें ७ पायचालवीहातहालवी । भ्रुकुटी
पालवीडोळावालवी । संकेतखुणाबोलवी । तोचिआत्मा ८ धिटाईलाजवीखाजवी । खोकवीओकवीथुंकवी ।
अन्नजेवूनउदकसेवी । तोचिआत्मा ९ मळमूत्रत्यागकरी । शरीरमात्रसांवरी । प्रवृत्तिनिवृत्तिविवरी । तोचिआ
त्मा १० ऐकेदेखेहुंगेचाखे । नानाप्रकारेंवोळखे । संतोषपावेआणिधाके । तोचिआत्मा ११ आनंदविनोदउ
द्वेगचिंता । कायाछायामायाममता । आत्मत्वेंपावेसमता । तोचिआत्मा १२ पदार्थाचिआस्थाधरी । जनी
वाईटवरेंकरी । आपल्यांराखेपरांग्यामारी । तोचिआत्मा १३ युद्धहोतांदोन्हींकडे । नानाशरीरींवावडे । प
रस्परेंपाडीदडे । तोचिआत्मा १४ तोयेतोजातोदेहींवर्ततो । हांसतोरडतोपस्तावतो । समर्थकरंटाहोतो ।
व्यापासारिखा १५ होतोलंडीहोतोबळकट । होतोविद्यावंहोतोधट । न्यायवंतहोतोउद्वट । तोचिआत्मा १६
धीरउदारकृपण । वेडाआणिविचक्षण । उत्संगळआणिसहिष्ण । तोचिआत्मा १७ विद्याकुविद्यादोहींकडे ।
आनंदरूपवावडे । जेथेंतेथेंसर्वांकडे । तोचिआत्मा १८ निजेउठेबैसेचाले । धांवेंधांवडीडोलेतोले । सोइरेधा
इरेकेले । तोचिआत्मा १९ पोथीवाचीअर्थसांगे । तालधरीगाऊंलागे । वादविवादवाउगे । तोचिआत्मा २०
आत्मानसतांदेहांतरीं । मगतेंप्रेतचराचरीं । देहसंगेंसकळकरी । सकळकांहीं २१ एकेविणएककाय । कामा
नयेवांयांजाय । ह्मणोनिहाउपाय । देहात्मयोगें २२ देहअनित्यआत्मानित्य । हाविवेकनित्यनित्य । अ

१ आत्मा व अनात्मा यांचा विचार. २ कथन करावा. ३ घट्ट. ४ कानानीं. ५ जिव्हा. ६ घ्राणेंद्रिय.

वर्मेंसूक्ष्माचेंकृत्य । जाणतीज्ञानी २३ पिंडिंदेहधर्ताजीव । ब्रह्मांडींदेहधर्ताशिव । ईश्वरतनुचतुष्टय । सर्वईश्व
रधर्ता २४ त्रिगुणापरताजोईश्वर । अर्धनारीनटेश्वर । सकळसृष्टीचाविस्तार । तेथूनजाइला २५ बरवेंविचा
रूनपाही । स्त्रीपुरुषतेथेंनाहीं । चंचळरूपयेतेंकांहीं । प्रत्ययासी २६ मूळींहूनिशेवटवरी । ब्रह्मादिपिपीलिका
देहधारी । नित्यानित्यविवेकचतुरीं । जाणिजेऐसा २७ जडतितुकेंअनित्य । आणिसूक्ष्मतितुकेंनित्य । यांहि
मध्येंनित्यानित्य । पुढेंनिरूपिलें २८ स्थूलसूक्ष्मवोलांडिलें । कारणमहाकारणसांडिलें । विराटहिरण्यगर्भ
खंडिलें । विवेकानें २९ अव्याकृतमूळप्रकृती । तेथेंजाऊनिबैसलीवृत्ती । तेवृत्तीव्हावयानिवृत्ती । निरूपणऐ
का ३० आत्मानात्मविवेकबोलिला । चंचळआत्माप्रत्ययाआला । पुढिलियेसमासींनिरूपिला । सारासारविचार
३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेआत्मानात्मविवेकनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥
श्रीगणेशायनमः । ऐकासारासारविचार । उभारलेंजगडंबर । त्यांतकोणसारकोणअसार । विवेकेंवोळखावें १
दिसेलतेंनासेल । आणियेईलतेंजाईल । जेंअसतांचिअसेल । तेंचिसार २ मागांआत्मानात्मविवेकबोलिला ।
आत्मावोळखूनसांडिला । आत्माजाणतांलागला । मूळींचातंतू ३ मूळींजेराहिलीवृत्ती । तेझालीपाहिजेनिवृत्ती ।
सारासारविचारश्रोतीं । बरापाहावा ४ नित्यानित्यविवेककेला । आत्मानित्यसानिडिला । निवृत्तिरूपेंहेतउर
ला । निर्विकारीं ५ हेतह्मणिजेतोचंचळ । निर्गुणह्मणिजेतेंनिश्चळ । सारासारविचारेंचंचळ । होऊनजातें ।
६ चळेह्मणोनितेंचंचळ । नचळेह्मणोनिनिश्चळ । निश्चळींउडेचंचळ । निश्चयेंसी ७ ज्ञानआणिउपासना ।
दोन्हींएकचिपाहाना । उपासनेकरितांजना । जगदुद्धार ८ द्रष्टासाक्षीजाणता । ज्ञानघनचैतन्यसत्ता । ज्ञा
नदेवचितत्वतां । बरेंपाहा ९ त्याज्ञांनाचेंविज्ञानहोतें । शोधूनपाहावेंबहुमतें । चंचळअवघेंनासतें । येणेंप्र
कारें १० नाशवंतनासेलकींनासेना । ऐसेंअनुमानचिआहेमना । तरीतोपुरुषसहसाज्ञाना । अधिकारीन
व्हे ११ नित्यनिश्चयकेला । संदेहउरतांचिगेला । तरीतोजाणावावाहावला । महामृगजळीं १२ क्षयचि

१ सत्वगुण. रजोगुण. व तमोगुण. २ मुंगी. ३ माया, आदिशक्ति. ४ पसारा. ५ शास्त्रामध्यें सांगीतलेलें तें ज्ञान.

नाहींजोअक्षयीं । व्यापकपणेंसर्वांठायीं । तेथेंहेतुसंदेहनाहीं । निर्विकारी १३ जेंउदंडघनदाट । आद्यमध्यशेवट । अचळअढळअतुट । जैसेंतैसें १४ पाहतांजैसेंगगन । गगनाहूनतेंसघन । जनचिनाहींनिरंजन । सदोदित १५ चर्मचक्षुज्ञानचक्षु । हातोअवघापूर्वपक्षु । निर्गुणठायींचाअलक्षु । लक्षवेना १६ संगत्यागेंविणकांहीं । परब्रह्महोणारनाहीं । संगत्यागकरूनिपाही । मौनगर्भ १७ निरसितांअवघेंचनिरसिलें । चंचळतितुकें निघोनगेलें । निश्चळपरब्रह्मउरलें । तेंचिसार १८ आठवादेहमूळमाया । निरसोनिगेल्याअष्टकायां । साधुसांगतीउपाया । कृपाळूपणें १९ सोहंहंसतत्वमसी । तेंतूंब्रह्मआहेसी । विचारपाहतांस्थितिऐसी । सहजचिहोते २० साधकअसोनब्रह्मउरलें । तेथेंवृत्तिशून्यझालें । सारासारविचारिलें । येणेंप्रकारें २१ तेतापेनानानिवेना । तेंउजळेनानाकाळवंडेना । डहुळेनानावितळेना । परब्रह्मतें २२ तेंभिजेनानावाळेना । तेंविझेनानाजळेना । जयासकोणीचनेईना । परब्रह्मतें २३ दिसेनानाभासेना । उपजेनानाभ्रासेना । तेंयेईनानाजाईना । परब्रह्मतें २४ जेंसन्मुखचिचहूंकडे । जेथेंदृश्यभासउडे । धन्यसाधुतोपहुडे । निर्विकारी २५ निर्विकल्पकल्पनातीत । तोचिओळखावासंत । येरअवघेचिअसंत । भ्रमरूप २६ खोटेंसांडूनखरेंघ्यावें । तरीचपरीक्षवंतह्मणावें । असारसांडूनसारघ्यावें । परब्रह्मतें २७ जाणतांजाणतांजाणीवजाते । आपलीवृत्तितद्रूपहोते । आत्मनिवेदनींभक्तिते । ऐसीआहे २८ वाच्यांशेंभुक्तिमुक्तिबोलावी । लक्षांशेंतद्रूपताविवरावी । विवरितांहेतुनुरवी । तेतद्रूपता २९ सद्रूपचिद्रूपआणितद्रूप । स्वरूपह्मणिजेआपलेंरूप । आपलेंरूपह्मणिजेअरूप । तत्वनिरसनाउपरी ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेसारासारनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः २ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ब्रह्मघनआणिपोकळ । आकाशाहूनिविशाळ । निर्मळआणिनिश्चळ । विर्विकारी १ ऐसेंअसतांकितेककाळ । तेथेंआरंभिलाभूगोळ । तयाभूगोळाचेंमूळ । सावधऐका २ परब्रह्मअसतांनिश्चळ । तेथेंसंकल्पउठिलाचंचळ । तयासिबोलिजेकेवळ । आदिनारायण ३ मूळमायाजगदीश्वर । त्यासिह्मणिजेषड्गु

१ कारण व संशय. २ विकाररहित. ३ निरुपाधि. ४ देह. ५ दृष्टीस पडणारें, वस्तु.

णेश्वर । अष्टधाप्रकृतीचाविचार । तेथेंपाहा ४ ऐलीकडेगुणक्षोभिणी । तेथेंजन्मवेतलात्रिगुणीं । मूळओंकारा चीमांडणी । तेथूनिजाणावी ५ अकारउकारमकार । तिन्हीमिळोनओंकार । पुढेंपंचभूतांचाविस्तार । विस्तारला ६ आकाशह्मणिजेअंतरात्म्यासी । तयापासोनिजन्मवायूसी । तयावायूपासूनतेजासी । जन्मजा हला ७ वायूचाकातेंराघसवटे । तेणेंउष्णेंवन्हिपेटे । सूर्यबिंबतेंप्रगटे । तयेठायीं ८ वारावाजतोशीतळ । तेथें निर्माणझालेंजळ । तेंजळआळूनिभूगोळ । निर्माणझाला ९ त्याभूगोळाचेपोटीं । अनंतबीजांचियाकोटी । पृथ्वीपाण्याहोतांभेटी । अंकुरनिघती १० पृथ्वीवरीवल्लीनानारंग । पत्रपुष्पांचेतरंग । नानास्वादतेथेंमग । फळें जाहलीं ११ पत्रेंपुष्पेंफळेंमूळें । नानावर्णेनानारसाळें । नानाधान्येंअन्नेंकेवळें । तेथूनजाहलीं १२ अन्नापासू निझालेंरेत । रेतापासूनप्राणीनिपजत । ऐशींहेरोकडीप्रचीत । उत्पत्तीची १३ अंडेजजारजंस्वेदजउद्भिजे । पृ थ्वीप्राणीसकळांचेंबीज । ऐसेंहेंनवलचोज । सृष्टिरचनेचें १४ चारीखाणीचारीवाणी । चौऱ्यांयशींलक्षजीव योनी । निर्माणझालेलोकतिन्ही । पिंडब्रह्मांड १५ मूळींअष्टधाप्रकृती । अवघेपाण्यापासूनजन्मती । पाणीनसतां मरती । सकळप्राणी १६ नव्हेअनुमानाचेंबोलणें । याचाबराप्रत्ययघेणें । वेदशास्त्रेंपुराणें । प्रत्ययेंघ्यावीं १७ जेंआ पल्याप्रत्ययायेईना । तेंअनुमानिकघ्यावेंना । प्रत्ययेंविणसकळजना । व्यवसायनाहीं १८ व्यवसायप्रवृत्तिनिवृ त्ती । दोहींकडेपाहिजेप्रचीती । प्रचीतीवीणअनुमानेंअसती । तेविवेकहीन १९ ऐसासृष्टिरचनेचाविचार । संक लितबोलिलाप्रकार । आतांविस्ताराचासंहार । तोहीऐका २० मूळापासूनशेवटवरी । अवघाअंतरात्माचिक री । करीआणिविवरी । यथायोग्य २१ पुढेंसंहारनिरोपिला । श्रोतींपाहिजेऐकिला । इतुक्याउपरीझाला । स मासपूर्ण २२ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेउभारणीनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ३ । छ । श्रीगणेशायनमः । । पृथ्वीसहोईलअंत । भूतांसमांडेलकल्पांत । ऐसासमाचारसाद्यंत । शास्त्रींनिरोपिला १ शतवर्षेंअनावृष्टी । तेणेंजळेलहेसृष्टी । पर्वतमातीऐसीदृष्टी । भूमीचीतडके २ बाराकळींसूर्यमंडळा । कीर्णापा

१ ढाळच्या. २ लाटा. ३ पक्षी. ४ मनुष्य. ५ ढेंकूण वगैरे. ६ वृक्षादिक.

सूर्निनिघतीज्वाळा । शतवरुषेंभूगोळा । दहनहोय ३ सिंदूरवर्णवसुंधरा । ज्वाळालागतीफणिवरा । तोआ
हाळोनसागरां । विषवंमी ४ त्याविषाच्याज्वालानिघती । तेणेंपाताळेंजळती । महापावकेंभस्महोती । पाता
ळलोक ५ तेथेंमहाभूतेंखवळती । प्रळयवातसुटती । प्रळयपावकवाढती । चहूंकडे ६ तेथेंअक्रारुद्रखवळले ।
बारासूर्यकडाडिले । पावकमात्रएकवटिले । प्रळयकाळीं ७ वायुविजांचेतडाके । तेणेंपृथ्वीअवघीचतडके ।
कठिणत्वअवघेंचिफांके । चहूंकडे ८ तेथेंमेरूचीकोणगणना । कोणसांभाळीलकोणा । चंद्रसूर्यतारागणा ।
मूसजाहली ९ पृथ्वीनेंविरीसांडिली । अवघीधगधगायमानझाली । ब्रम्हांडभट्टीजळोनगेली । एकसरां १०
जळोनविरीसांडिली । विशेषमहावृष्टिझाली । तेणेंपृथ्वीमिळाली । जळामध्यें ११ भाजलाचुनाजळींविरे ।
तैसापृथ्वीसधीरनधरे । विरीसांडूनियांत्वरें । जळींमिळाली १२ शेषकूर्मवराहगेला । पृथ्वीचाआधार
तुटला । सत्वसांडूनजळाला । मिळोनगेली १३ तेथेंप्रळयमेघउचलले । कठीणघोषेंगर्जिन्नले । अखंडवि
जाकडकडिले । ध्वनिघोष १४ पर्वतप्रायपडतीगारा । पर्वतउडतीऐसावारा । निबिडतयाअंधकारा । उपमा
चनाहीं १५ सिंधुनद्याएकवटल्या । नेणोंनभींहूनिरिचवल्या । संधीनाहींधारामिळाल्या । अखंडपाणी १६
तेथेंमत्स्यकूर्मसर्पपडती । पर्वतासारखेदिसती । गर्जनाहोतांमिसळती । जळांतजळें १७ सप्तसिंधूआवरणीगे
ले । आवरणवेढेमोकळेझाले । जळरूपझालियाखवळले । प्रळयपावक १८ ब्रह्मांडाऐसातप्तलोहो । शोषीजळा
चासमूहो । तैसेंजळझालेंपाहाहो । अपूर्वमोठें १९तेणेंआटोनगेलेंपाणी । असंभाव्यमाजलावन्ही । तयावन्हीस
केलीझडपणी । प्रळयवातें २०दीपासपालवघातला । तैसाप्रळयपावकाविझाला । पुढेंवायुप्रबळला । असंभाव्य
२१ उदंडपोकळीभोडावारा । तेणेंवितळोनगेलासारा । पंचभूतांचापसरा । आटोपला २२ महद्भूतमूळमाया
विस्मरणेंवितुळेकाया । पदार्थमात्रराहावया । ठावनाहीं २३ दृश्यहलकल्लोळेंनेलें । जडचंचळवितुळलें । याउप
रिशाश्वतउरलें । परब्रह्मतें २४इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेप्रळयनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः४

---

१ ओकी. २ प्रलयाग्नि. ३ मित्र. रवि. सूर्य. भानु. खग. पूष. हिरण्यगर्भ. मरीचि. आदित्य. सविता. अर्क. भास्कर. हे बारा सूर्य.

श्रीगणेशायनमः । कोणीएकदोघेजण । पृथ्वींफिरतीउदासीन । कालक्रमणेंलागून । कथाआरंभिली १ श्रोतापुसेवक्तयासी । काहाणीसांगाबरवीसी । वक्ताम्हणेश्रोतयासी । सावधऐका २ एकस्त्रीपुरुषेंहोतीं । उभय तांमध्येंबहुप्रीती । एकरूपेंचिवर्तती । भिन्ननाहीं ३ ऐसाकांहींएककाळलोटला । तयांसएकपुत्रझाला । कार्यक र्ताआणीभला । सर्वविषयीं ४ पुढेंत्यासहीझालाकुमर । तोपित्याहूनआतुर । कांहींतर्देर्धचतुर । व्यापकप णें ५ तेणेंव्यापडदंडकेला । बहुतकन्यापुत्रव्याला । उदंडलोकसंचिला । नानाप्रकारें ६ त्याचापुत्रजोज्येष्ठ । तोअज्ञानआणिरागीट । अथवाचुकतांनीट । संहारकरी ७ पिताउगाचबैसला । लेंकेंबहुतव्यापकेला । सर्व जाणताभला । ज्येष्ठपुत्र ८ नातूत्याचेअर्धजाणे । पणतूतोकांहींचनेणें । चुकतांचिसंहारणें । महाक्रोधी ९ लेंकसकळांचेंपाळणकरी । नातूमेळवीवरचावरी । पणतूचुकल्यासंहारकरी । अकस्मात १० नेमस्तपणे वंशवाढला । विस्तारउदंडचिझाला । ऐसाबहुतकाळगेला । आनंदरूप ११ विस्तारवाढलागणवेना । वडि लांसकोणीचमानीना । परस्परेंकिंतुमना । बहुतपडिले १२ उदंडघरकलहलागला । तेणेंकित्येकसंहारझाला विपटपडिलेंथोरथोरांला । बेबंदजाहलें १३ नेणपणेंभरींभरले । मगतेअवघेसंहारले । जैसेयादवनिमाले । उन्मत्तपणें १४ बापलेंकनातूपणतू । सकळांचाझालानिःपातू । कन्यापुत्रहेतुमातू । अणुमात्रनाहीं १५ ऐसीकाहाणीजोविवरला । तोजन्ममृत्युपासूनसुटला । श्रोतावक्ताधन्यझाला । प्रचीतीनें १६ ऐसीकाहा णीअपूर्वजेते । उदंडवेळहोतेजाते । इतुकेंबोलूनगोसावीते । निवांतजाहले १७ आमचीकाहाणीसरो । तुम चेअंतरींभरो । ऐसेंहेंबोलणेंविवरो । कोणीतरी १८ चुकतवाकतआठवलें । तितुकेंसंकळितबोलिलें । न्यूनपूर्णक्ष माकेलें । पाहिजेश्रोतीं १९ ऐसीकाहाणीनिरंतर । विवेकेंऐकतीनर । दासह्मणेजगदोद्धार । तेंचिकरिती २० त्याजगदोद्धाराचेंलक्षण । केलेंपाहिजेविवरण । सारनिवडावेंनिरूपण । यासीबोलिजे २१ निरूपणींप्रत्ययेंविव रावें । नानातत्वेंकोंडेंउकलावें । समजतांसमजतांव्हावें । निःसंदेह २२ विवरोनपाहतांअष्टदेह । पुढेंसहजचिनिः

१ पुत्र. २ बापाच्या निर्मे. ३ वडील. ४ बहुत, मोठा. ५ मृत्यु पावले. ६ संक्षेपानें. ७ कमी. ८ निःसंशय.

संदेह । अखंडनिरूपणेंराहे । समाधान २३ तत्वांचागलबलाजेथें। निवांतकैसेंअसेलतेथें । याकारणेंगुळीपर
तें। कोणीएकेंअसावें २४ ऐसासूक्ष्मसंवाद । केलाचिकरावाविशद । पुढिलेसमासींलघुबोध । सावधऐका २५
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेकाहाणीनिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशायनमः । जेंबोलिजेतीपंचतत्वें । त्यांचींअभ्यासावींनावें । तदुपरीस्वानुभवें । रूपेंजाणावीं १
यामध्येंशाश्वतकोण । आणिअशाश्वतंकोण । ऐसेंकरावेंविवरण । प्रत्ययाचें २ पंचभूतांचाविचार । नाथरू
पसारासार । तोचिबोलिजेलनिर्धार । सावधऐका ३ पृथ्वीआपतेजवायुआकाश ॥ नांवेंबोलिलींसावकाश ।
आतांरूपाचाविश्वास । श्रवणकरावा ४ पृथ्वीह्मणिजेतेधरणी । आपह्मणिजेतंपाणी । तेजह्मणिजेअग्नित
रणी । सतेजादिक ५ वायुम्हणिंजेतोवारा । आकाशम्हणिपैससारा । आतांशाश्वततेंविचारा । आपुलेमनीं
६ एकशीतचांचपावें । ह्मणिजेवर्मपडेठावें । तैसेंथोड्याअनुभवें । बहुतजाणावें ७ पृथ्वीरचतेआणिख
चते । हेंतोंप्रत्ययासयेतें। नानारचनाहोतजाते । सृष्टिमध्यें ८ ह्मणोनरचतेंतेंखचतें । आपतेंहिआटानजा
तें । तेजहिप्रगटोनविझतें । वारेंहीनराहे ९ अवकाशनाममात्रआहे । तेंहिंविचारितांनराहे । एवंपंचभौतिक
राहे । हेंतोंघडेना १० ऐसापांचांभूतांचाविस्तार । नाशवंतहानिर्धार । शाश्वतआत्मानिराकार । सत्यजाणा
वा ११ तोआत्माकोणासकळेना । ज्ञानेंविणआकळेना । ह्मणोनियांसंतजना । विचारावें १२ विचारितां
सज्जनासी । तेह्मणतीकींअविनाशी । जन्ममृत्युआत्मयासी । बोलोंचनये १३ निराकारींभासेआकार । आ
णिआकारींभासेनिराकार । निराकारआणिआकार । विवेकेंओळखावा १४ निराकारह्मणावानित्य । आकार
ह्मणावाअनित्य । यासिबोलिजेनित्यानित्य । विचारणा १५ सारींभासेअसार । आणिअसारींभासेसार । सारा
सारविचार । शोधूनपाहतां १६ पंचभौतिकमायिक । परंतुभासेअनेक । आणिआत्माएक । व्यापूनअसे १७
चहूंभूतांमध्येंगगन । तैसेंगगनींअसेसघन । नेहटूनपाहतांअभिन्न । गगनआणिवस्तू १८ उपाधियोगेंचिआ

१ उघड. २ अल्प. ३ अक्षय. ४ नाशवंत. ५ पृथ्वी. उदक इत्यादिक. ६ सूर्य. ७ पंच महाभूतांपासून उत्पन्न झालेलें जग.

काश । उपाधिनसतांनिराभास । निराभासतेंअविनाश । तैसेंगगन १९ आतांअसोहेविवेचना । परंतुजेंपाहतांनासेना । तगेतेंचिअनुमाना । विवेकेंआणावें १० परमात्मातोनिराकार । जाणिजेहाचिविचारसार । आणिआपणकोणहाविचार । पाहिलापाहिजे २१ देहासअंतयेतां । वायुजातोतत्वतां । लटिकेंझणालतरीआतां श्वासोच्छ्वासधरावा २२ श्वासकोंडतांदेहपडे । देहपडतांझणतीमडें । मध्यासकर्तृत्वनघडे । कदाकाळीं २३ देहावेगळावायुनकरी । वायुवेगळादेहनधरी । विचारपाहतांकांहींचनकरी । एकावेगळेंएक २४ उगेंचपाहतां मनुष्यदिसे । विचारघेतांकांहींचनसे । अभेदभक्तीचेंलक्षणऐसें । ओळखावें २५ कर्ताआपणऐसेंझणावें । तरीआपलेइच्छेसारिखेंव्हावें । इच्छेसारिखेंनहोतांमानावें । अवघेंचिवाव २६ झणोनकर्तानव्हेकींआपण । तेथेंभोक्ताकैंचाकोण । हेंचिविचाराचेंलक्षण । अविचारेंनघडे २७ अविचारआणिविचार । जैसाप्रकाशअणिअंधकार । विकारआणिनिर्विकार । एकनव्हेकीं २८ जेथेंकांहींविवंचना । तेथेंकांहींचचालेना । खरेंतेंचिअनुमाना । कदांनये २९ प्रत्ययासिबोलिजेन्याय । अप्रत्ययतोअन्याय । जात्यंधासपरीक्षाकाय । नानारत्नांची ३० म्हणोनज्ञाताधन्यधन्य । जोनिर्गुणासिअनन्य । आत्मनिवेदनेंमान्य । परमपुरुष ३१ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेलघुबोधनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । निर्मळनिश्चळनिराभास । तयासदृष्टांतआकाश । आकाशझणिजेअवकाश । पसरलापैस १ आधींपैसमगपदार्थ । प्रत्ययपाहतांयथार्थ । प्रत्ययेंविणपाहतांव्यर्थ । सकळकांहीं २ ब्रम्हझणिजेतेंनिश्चळ । आत्माझणिजेतोचंचळ । तयासदृष्टांतकेवळ । वायुजाणावा ३ घटाकाशदृष्टांतब्रम्हाचा । घटींबिंबदृष्टांत आत्म्याचा । विवरितांअर्थदोहींचा । भिन्नआहे ४ भूतझणिजेजितुकेंझालें । झालेंतितुकेंनिमालें । चंचळ आणिगेलें । ऐसेंजाणावें ५ अविद्याजडआत्माचंचळ । जडकर्पूरआत्माअनळ । दोन्हींजळोनतात्काळ । विझोनजाती ६ ब्रह्मआकाशनिश्चळजाती । आत्मावायुचंचळजाती । परीक्षवंतपरीक्षिती । खरेंकींखोटें ७

१ कधींच. २ जन्मकाळापासून ज्यास दिसत नाहीं त्यास जात्यंध असें नाव आहे. ३ ब्रह्म, ४ देहसमर्पणानें.

॥ ४ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ४ ॥

जडअनेकआत्माएक । ऐसाआत्मानात्मविवेक । जगावर्तवीजगन्नायक । तयासह्मणावें ८ जडअनात्माचेत
वीआत्मा । सर्वीवर्तेसर्वात्मा । अवघामिळोनचंचळआत्मा । निश्चळनव्हे ९ निश्चळतेंपरब्रह्म । तेथेंनाहींदृश्य
भान । विमळब्रह्मतेंनिर्भ्रम । जैसेंतैसें १० आधींआत्मानात्मविवेकथोर । मगसारासारविचार । सारासा
रविचारेंसंहार । प्रकृतीचा ११ विचारेंप्रकृतिसंहारे । दृश्यअसतांचवोसरे । अंतरात्मानिर्गुणींसंचरे । अ
ध्यात्मश्रवणें १२ चढतांअर्थलागला । तरीअंतरात्माचढताचिगेला । उतरल्याअर्थेउतरला । भूमंडळीं १३
अर्थासारिखाआत्माहोतो । जिकडेनेलातिकडेजातो । अनुमानेंसंदेहींपडतो । कांहींएक१४निःसंदेहअर्थचालि
ला । तरीआत्मानिःसंदेहचिझाला । अनुमानअर्थेझाला । अनुमानरूपी १५ नवरसिकअर्थचाले । श्रोतेतद्रूप
चिझाले । चाटपणेंहोऊनगेले । चाटचिअवघे १६ जैसाजैसापडेप्रसंग । तैसेगुह्याचेरंग । याकारणेंउत्तममा
र्ग । पाहोनधरावा १७ उत्तमअन्नेंबोलतगेले । तरीमनअन्नाकारचिझालें । लावण्यवनितेचेंवर्णिलें । तरीमन
तेथेंचिबैसे १८ पदार्थवर्णनआघवें । कितीम्हणोनसांगावें । परंतुअंतरींसमजावें । होयकींनव्हे १९ जेंजें
देखिलेंआणिऐकिलें । तेंअंतरींसदृढबैसलें । हितअनहितपरीक्षिलें । परीक्षवंतीं २० याकारणेंसर्वसांडावें ।
एकदेवासधुंडावें । तरीवर्मपडेठावें । कांहींएक २१ नानासुखेंदेवेंकेलीं । लोकेंतयासचुकलीं । ऐसींचुकतांचमे
लीं । जन्मवरी २२ सर्वसांडूनशोधामजला । ऐसादेवचिबोलिला । लोकींशब्दअमान्यकेला । भगवंताचा
२३ ह्मणोनिनानादुःखेंभोगिती । सर्वकाळकष्टीहोती । मनींसुखचिइच्छिती । परीतेंकैचें २४ उदंडसुख
जयालागलें । वेडेतयासचुकले । सुखसुखह्मणतांचमेले । दुःखभोगितां २५ शाहण्यानेंऐसेंनकारावें । सुख
होयतेंचिकरावें । देवासधुंडीतजावें । ब्रम्हांडापरतें २६ मुख्यदेवचिठायींपडला । मगकायउणेंतयाला । लोक
वेडेविवेकाला । सांडूनिजाती २७ विवेकाचेंफळतेंसुख । अविवेकाचेंफळतेंदुःख । यांतमानेलतेंअवश्यक । के
लेंपाहिजे २८ कर्तयासिओळखावें । यासिविवेकह्मणावें । विवेकसांडितांव्हांवें । परमदुःखी २९ आतांअ

१ आत्माकोण व अनात्माकोण याचा विचार. २ मायेचा नाशहोतो.

सोहंबोलणें । कर्त्यासओळखणें । आपलेंहितविचक्षणें । चुकोंनयें ३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादे त्रयोदशदशकेप्रत्ययनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥७॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । श्रोताह्मणेवक्तायासी । कोणकर्तानिश्चयेंसी । सकळसृष्टिब्रह्मांडासी । कोणेंकेलें १ तंव बोलिलेसभानायक । जेंबोलिलेएकाहूनएक । याबोलण्याचेंकौतुक । श्रोतींसादरपरिसावें २ एकम्हणतीक र्तादेव । एकह्मणतीकोणदेव । आपुलालाअभिप्राव सृष्टिमध्येंबोलती ३ उत्तममध्यमकनिष्ठ । भावार्थेंबोल तीस्पष्ट । आपुलालीउपासनाश्रेष्ठ । मानितीजनीं ४ कोणीएकऐसेंम्हणती । कर्तादेवमंगळमूर्ती । एकह्मण तीसरस्वती । सर्वकरी ५ एकह्मणतीकर्ताभैरव । एकह्मणतीखंडेराव । एकह्मणतीवीरदेव । एकह्मणतीभग वंती ६ एकह्मणतीनरहरी । एकम्हणतीवनशंकरी । एकह्मणतीसर्वकरी । नारायण ७ एकम्हण तीश्रीरामकर्ता । एकह्मणतीश्रीकृष्णकर्ता । एकह्मणतीभगवंतकर्ता । केशवराज ८ एकह्मणतीपांडुरंग । एकम्हणतीश्रीरंग । एकह्मणतीझोटिंग । सर्वकरी ९ एकह्मणतीमुंज्याकर्ता । एकह्मणतीसूर्यकर्ता । एकह्मणतीअग्निकर्ता । सर्वकांहीं १० एकह्मणतीलक्ष्मीकरी । एकह्मणतीमारुतीकरी । एकम्हणती धरित्रीकरी । सर्वकांहीं ११ एकह्मणतीतुकाई । एकह्मणतीयमाई । एकह्मणतीसटवाई । सर्वकरी १२ एकम्हणतीभार्गवकर्ता । एकह्मणतीवामनकर्ता । एकह्मणतीपरमात्माकर्ता । एकचिआहे १३ एकम्हणतीवि रंणाकर्ता । एकह्मणतीवस्वंणाकर्ता । एकह्मणतीरेवंणाकर्ता । सर्वकांहीं १४ एकह्मणतीखळ्याकर्ता । एकम्ह णतीस्वामिकार्तिककर्ता । एकम्हणतीव्यंकटेशकर्ता । सर्वकांहीं १५ एकह्मणतीगुरुकर्ता । एकम्हणतीदत्तक र्ता । एकह्मणतीमुख्यकर्ता । वोब्याजगन्नाथ १६ एकह्मणतीब्रह्माकर्ता । एकह्मणतीविष्णुकर्ता । एकह्मणती महेशकर्ता । निश्चयेंसी १७ एकह्मणतीपर्जन्यकर्ता । एकह्मणतीवायुकर्ता । एकह्मणतीकरुनअकर्ता । निर्गुण देव १८ एकह्मणतीमायाकरी । एकह्मणतीजीवकरी । एकह्मणतीसर्वकरी । प्रारब्धयोग १९ एकह्मणती

१ श्रवण करणारा. २ बोलणारा. ३ मुख्य. ४ एकाग्रचित्तानें. ५ मत. ६ भक्तिमार्ग. ७ गजानन. ८ देवी. ९ मेघ.

प्रयत्नकरी । एकह्मणतीस्वभावकरी । एकह्मणतीकोणकरी । कोणजाणें २० ऐसाकर्त्यांचाविचार । पुसताभर लाबाजार । आतांकोणाचेंउत्तर । खरेंमानावें २१ जिहींजोदेवमानिला । कर्ताह्मणतीतयाला । ऐसालोकांचा गलबला । वोसरेना २२ आपुलाल्यासाभिमानें । निश्चयकेलामनें । याचाविचारपाहणें । घडेचिना २३ ब हुतलोकांचाबहुविचार । अवधाराहोंद्याबाजार । परंतुयाचाविचार । ऐसाआहे २४ श्रोतींव्हावेंसावधान । नि श्चयेंतोडावेंअनुमान । प्रत्ययेंमानावेंप्रमाण । जाणतेपुरुषीं २५ जेंजेंकर्तयानंकेलें । तेंतेंत्याउपरीझालें । कर्त्या पूर्वीआढळलें । नपाहिजेकीं २६ केलेंतेंपंचभौतिक । आणिपंचभौतिकब्रह्मादिक । तरीभूतांशेंपंचभौतिक । केलें तेंघडेना २७ पंचभूतांसवेगळेंकरावें । मगकर्त्यासवोळखावें । पंचभौतिकस्वभावें । कर्त्यांतआलें २८ पंचभू तांवेगळेंनिर्गुण । तेथेंनाहींकर्तेपण । निर्विकारासिविकारकोण । लावूंशके २९ निर्गुणासकर्तव्यनघडे । सगु णझाल्यांतसांपडे । आतांकर्तव्यताकोणीकडे । पडेपाहा ३० लटिक्याचाकर्ताकोण । हेंपुसणेंचिअप्रमाण । ह्मणोनहेंप्रमाण । जेंस्वभावेंचिजाहलें ३१ एकसेंगुणएकनिर्गुण । कोठेंलावूंकर्तेपण । याअर्थाचेंविवरण । बरें पाहा ३२ सगुणेंसगुणकेलें । तरीतेंपूर्वींचआहेझालें । निर्गुणासकर्तव्यलाविलें । नवचेकदा ३३ येथेंक र्तादिसेना । प्रत्ययआणावाअनुमाना । दृश्यसत्यत्वेंअसेना । ह्मणोनियां ३४ केलेंतेंअवघेंचिलटिकें । तरी कर्ताहेंबोलणेंचिफिकें । वक्ताम्हणेरेविवेकें । बरेंपाहा ३५ बरेंपाहतांप्रत्ययआला । तरीकांकरावागलबला । प्रतीतआलियाआपणाला । अंतर्यामीं ३६ आतांअसोहेंबोलणें । विवेकीतोचिहेंजाणें । पूर्वपक्षलागेउडव णें । येरव्हींअनिर्वाच्य ३७ तंवश्रोताकरीप्रश्न । देहींसुखदुःखभोक्ताकोण । पुढेंहेंचिनिरूपण । बोलिलेंअ से ॥ ३८ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशकेकर्तानिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ श्रीगणेशायनमः । आत्म्यासशरीरयोगें । उद्वेगचिंताकरणेंलागे । शरीरयोगेंआत्माजागे । हेंतोंप्रगटचिआ हे १ देहअन्नाचिखाईना । तरीआत्माकदापितगेना । आत्म्याविणचेतना । देहासकैंची २ हेंएकावेगळेंए

१ पांच भूतांपासून उत्पन्न झालेलें जग, शरीर. २ साकार. ३ निराकार. ४ दृष्टिगोचर होणारें जग. ५ मन, हृदय.

क । करूंजातानिरर्थक । उभययोगेंकोणीएक । कार्यचाले ३ देहालानाहींचेतना । आत्म्यासपदार्थउचलेना । स्वप्नभोजनेंभरेना । पोटकांहीं ४ आत्मास्वभावस्थेंतजातो । परंतुदेहामध्यैंहिअसतो । निदसुरेपणेंखाजविता । चमत्कारपाहा ५ अन्नरसेंवाढेशरीर । शरीराप्रमाणेंविचार । वृद्धपणींतदनंतर । दोन्हीलाहाननातळती ६ उन्मत्तद्रव्यदेहखातो । देहयोगेंआत्माभुलतो । विस्मरणेंशुद्धिसांडितो । सकळकांहीं ७ देहानेंघेतलेंविष आत्माजायसावकाश । वाढणेंमोडणेंआत्मयास । नेमस्तआहे ८ वाढणेंमोडणेंजाणेंयेणें । सुखदुःखदेहाचेनिगुणें । नानाप्रकारेंभोगणें । आत्मयासिवडे ९ वारूळह्मणिजेपोकळ । मुंग्यांचेमार्गचिसकळ । तैसेंचिहेंकेवळ । शरीरजाणावें १० शरीरनाडीचाखेटा । नाडीमध्यैंपोकळवाटा । लहानथोरसगटा । दाटल्यानाडी ११ प्राणीअन्नोदकघेतो । त्यांचाअन्नरसहोतो । त्यासवायूप्रवर्ततो । श्वासोच्छ्वासें १२ नाडीद्वाराधांवेजीवन । जीवनामध्यैंखेळेपवन । त्यापवनासरिसाजाण । आत्महिविचरे १३ तृषेनेंशोषलेंशरीर । आत्म्यासकळेहाविचार मगउठोनधांवेशरीर । उदकाकडे १४ उदकमार्गेंशब्दबोलवी । मार्गपाहोनशरीरचालवी । शरीरअवघेंचहालवी । प्रसंगानुसार १५ क्षुधालागतेऐसेंजाणतो । मगदेहालाउठवितो । आचावाचाबोलवितो । ज्यासीत्यासी १६ बायकांतह्मणेझालेंझालें । देहसोंवळेंकरूनिआणिलें । पायांतभरोनचालविलें । तांतडितांतडी १७ त्यासपात्रावरीबैसविलें । नेत्रींभरोनपात्रपाहिलें । हातांकरवींआरंभिलें । आपोशन १८ हातांकरवींउचलवी । मुखींजाऊनिमुखपसरवी । दांतांकरवींचाववी । नेटेंनेटें १९ आपणजिव्हेमध्यैंखेळे । पाहतोपरीमळसोहळे । केशकाढीखडाकळे । तत्काळथुंकी २० अळणीकळतांमीठमागे । बायलेसह्मणेअगेकांगे । डोळेताणूनपाहोंलागे । रागेंरागें २१ गोडीलागतांचआनंदे । गोडनसतांपरमखेदे । बांकुडीगोष्टीअंतरींभेदे । आत्मयासी २२ नानाअन्नांचीगोडी । नानारसस्वादनिवडी । तिखटलागतांचमस्तकझाडी । आणिखोंकी २३ मिरपुडीघातलीफार । कायसेंकरितेंखापर । जिव्हेकरवींकठिणोत्तर । बोलवीरागें २४ आजउदंडजेविला । सर्वेंचतांब्याउचलिला । घळघळांघेऊंलागला । सावकाश २५ देहींसुखदुःखभोका । तोएकआत्माचिपाहतां । आ

त्म्याविणदेहवृथा । मर्देहोय २६ मनाच्याअनंतवृत्ती । जाणणेंतेचिआत्मस्थिती । त्रैलोकींजितुक्याव्यक्ती । त
दनंतरींआत्मा २७ जगामध्येंजगदात्मा । विश्वामध्येंविश्वात्मा । सर्वचाळवीसर्वात्मा । नानारूपें २८ हुंगे
चाखेऐकेदेखे । मृदुकठिणवोळखे । शीतउष्णठाउकें । तात्काळहोय २९ सावधपणेंलाववी । बहुतकरीउठाठे
वी । याधूर्ताच्याउगवी । धूर्तचिकरी ३० वायूसरिसापरिमळयेतो । परीतोपरिमळवितळोनजातो । वायुधुळी
घेऊनयेतो । परीतोहिजाय ३१ शीतउष्णवायुसरिसें । सुवासेंअथवाकुवासें । असिजेपरीसावकाशें । तगणें
नघडे ३२ वायुसरिसेरोगयेती । वायुसरसींभूतेंधांवती । धूरआणिधुकटयेती । वायूसवें ३३ वायूसवेंकां
हींचजगेना । आत्म्यासवेंवायुतगेना । आत्म्याचीचपळताजाणा । अधिकआहे ३४ वायुकठिणासआडतो ।
आत्माकठिणासभेदूनजातो । कठिणपाहोंतरतो । छेदनाहीं ३५ वायुझडझडांवाजे । आत्माकांहींचनवाजे ।
मौनचिअंतरींसमजे । विवरोनपाहतां ३६ शरीरासबरेंकेलें । तेंआत्मयासिपावलें । शरीरयोगेंझालें । समा
धान ३७ देहावेगळेउपायनाना । करितांआत्म्यासपावेना । समाधानपावेवासना । देहाचेनी ३८ दे
हआत्मयांचेंकौतुक । पाहोंजातांअनेक । देहावेगळीआडणुक । आत्म्यासहोय ३९ एकअसतांउदंडघडे ।
वेगळेंपाहतांकांहींचनघडे । विवेकेंत्रैलोकींपवाडे । देहात्मयोगें ४० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदश
दशकेआत्मविवरणंनामनवमःसनासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । पालेमाळासुमनमाळा । फळमाळाबीजमाळा । पाषाणमाळाकवडेमाळा । सूत्रेंचा
लती १ स्फटिकमाळामोहोरमाळा । काष्ठमाळागंधमाळा । धातुमाळारत्नमाळा । जाळ्यावेलीचांदवे ।
२ परीहेंतंतूनेंचालतें । तंतुनसतांविस्कळितहोतें । तैसेंह्मणोंआत्मयातें । तरीसाहित्यनपडे ३ तंतूसमणी
ओंविला । तंतूमध्येंचिराहिला । आत्मासर्वांगींव्यापला । पाहानाकां ४ आत्माचपळसहजगुणें । दोरी
कायचळोंजाणे । ह्मणोनिदृष्टांतदेणें । विहितनव्हे ५ नानावल्लींतजळांश । उसामध्येंदाटलारस । परीतो
रसआणिवाकस । एकनव्हे ६ देहींआत्मादेहअनात्मा । त्यांहूनपरतोपरमात्मा । निरंजनासउपमा । असे

चिना ७ रायापासूनिरंकवरी । अवघ्यामनुष्यांच्याहारी । सगटसमानसरी । कैसीकरावी ८ देवदानव मानव । नीचयोनिहीनजीव । पापीसुकृतीअभिप्राव । उदंडआहे ९ एकांशेंजगचाले । परीसामर्थ्यवेगळालें । एकासंगेंमुक्तकेलें । एकासंगेंरवरव १० साकरमातीपृथ्वीहोय । परीतेमातीखातांनय । गरळआप न्हेकाय । परीतेंखोटें ११ पुंण्यात्माआणिपापात्मा । दोहींकडेअंतरात्मा । साधुभोंदसीमा । साडूंच नये १२ अंतरएकतोंखरें । परीसांगातेंवेऊनयेतीमाहारें । पंडितआणिचाटपोरें । । एककैसीं १३ मनुष्यआणिगधडे । राजहंसआणिकोंबडे । राजेआणिमाकडें । एककैसीं १४ भागीरथीचेंजळआप । मोरिसीदणीतेंहिआप । कुश्चिळउदकअल्प । सेववेना १५ याकारणेंआचारशुद्ध । त्याउपरीविचारशुद्ध । वीतरागीआणि सुबुद्ध । ऐसापाहिजे १६ शूराहूनिमानिलेलंडी । तरीयुद्धप्रसंगींनकाडी । श्रीमंतसांडूनिबराडी । सेवितांकैसे १७ एकाउदकेंसकळझालें । परीपाहोनपाहिजेसेविलें । सगटअवघेंचसेविलें । तरीतेंमूर्खपण १८ जीवना चेंझालेंअन्न । अन्नाचेंझालेंवमन । परीवमनाचेंभोजन । करितांनये १९ तैसेंनिंद्यसोडूनिद्यावें । वंद्यतेंहृदयींधरावें । सत्कीर्तीनेंभरावें । भूमंडळ २० उत्तमासउत्तममानें । कनिष्ठासतेंनमानें । ह्मणोनकरंटेदेवानें । करूनठेविले २१ सांडाअवघेंकरंटपण । धरावेंउत्तमलक्षण । हरिकथापुराणश्रवण । नीतिन्यायें २२ वर्तायाचा विवेक । राजीराखणेसकळलोक । हळुहळुपुंण्यश्लोक । करीतजावें २३ मुलांचेचालीनेंचालावें । मुलांच्या मनोगतेंबोलावें । तैसेंजनासशिकवावें । हळूहळू २४ मुख्यमनोगतराखणें । हींचातुर्याचींलक्षणें । चतुर तोचतुरांगजाणे । इतरतेवेडे २५ वेड्यासवेडेंह्मणूनये । वर्मकदापिबोलूंनये । तरीचघडेदिग्विजये । निस्पृहासी २६ उदंडस्थळींउदंडप्रसंग । जाणोनिकरणेंयथासांग । प्राणिमात्रांचाअंतरंग । होऊनजावें २७ मनोगत राखोनजातां । परस्परेंहोयअवस्था । मनोगततोडितांव्यवस्था । बरीनाहीं २८ याकारणेंमनोगत । राखेलतोमोठामहंत । मनोगतराखतांसमस्त । वोढोनयेती २९ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेत्रयोदशदशके बोधनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥१० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । ऐकानिस्पृहेंशिकवण । युक्तिबुद्धिशहाणपण । जेणेंराहेसमाधान । निरंतर १ सोपा
मंत्रपरीनेमस्त । साधेंऔषधगुणवंत । साधेंबोलणेंसप्रचीत । तैसेंमाझें २ तात्काळचिअवगुणजाणती । उत्त
मगुणाचीहोयप्राप्ती । शब्दऔषधतीव्रश्रोतीं । साक्षेपेंसेवावें ३ निस्पृहताधरूंनये । धरिलीतरीसोडूंनय । सो
डिलीतरीहिंडूंनये । वोळखीमध्यें ४ कांतादृष्टीसराखूंनये । गोडीमनासचाखवूंनये । धारिष्टचळतांदाखवूंनये ।
मुखआपुलें ५ एकेस्थळींराहूंनये । कानकोंडेंसाहूंनये । द्रव्यदारापाहूंनये । आळकेपणें ६ आचारभ्रष्टहो
ऊंनये । दिल्याद्रव्यघेऊंनये । उणाशब्दयेवूंनये । आपणावरी ७ भिक्षेविषयींलाजूंनये । बहुतभिक्षावे
ऊंनये । पुसतांहिदेऊंनये । ओळखीआपुली ८ धडमळीणनेसूंनये । गोडअन्नखाऊंनये । दुराग्रहकरूंनये ।
प्रसंगेंवर्तावें ९ भोगींमनअसूंनये । देहदुःखेंत्रासूंनये । पुढेंआशाधरूंनये । जीविताची १० विरक्तिगळों
देऊंनये । धारिष्टचळोंदेऊंनये । ज्ञानमळीणहोऊंनये । विवेकबळें ११ करुणाकीर्तनसोडूंनये । अंतरध्यान
मोडूंनये । प्रेमतंतुतोडूंनये । सगुणमूर्तींचा १२ पोटींचिंताधरूंनये । कष्टेंखेदमानूंनये । समयींधीरसांडूंनये ।
कांहींकेल्या १३ अपमानितांशिणोंनये । निखंडितांकष्टोंनये । धिःकारितांझुरोंनये । कदाकाळीं १४ लोक
लाजधरूंनये । लाजवितांलाजूंनये । खिजवितांखिजूंनये । विरक्तपुरुषें १५ शुद्धमार्गसांडूंनये । दुर्जनासि
तंडूंनये । संबंधपडूंदेऊंनये । चांडाळासी १६ तपिळपणाधरूंनये । भांडवितांभांडूंनये । उडवितांउडोंन
ये । निजस्थितीआपुली १७ हांसवितांहांसूंनये । बोलवितांबोलूंनये । चालवितांचालूंनये । क्षणक्षणां
१८ एकवेषधरूंनये । एकसाजकरूंनये । एकदेशीहोऊंनये । भ्रमणकरावें १९ सलगीपडोंदेऊंनये । भर
वसाकोणासदेऊंनये । अंगिकारकरूंनये । नेमस्तपणाचा २० नित्यनेमसांडूंनये । अभ्यासबुडोंदेऊंनये । पर
तंत्रहोऊंनये । कांहींकेल्या २१ स्वतंत्रतामोडूंनये । निरपेक्षातोडूंनये । परापेक्षाहोऊंनये । क्षणक्षणां २२
वैभवदृष्टींपाहोंनये । उपाधीसुखेंराखोंनये । एकांतमोडोंदेऊंनये । स्वरूपस्थितीचा २३ अनर्गलताधरूंनये ।

१ इच्छारहित. २ दोष. ३ बायको. ४ स्त्री. ५ विषयांच्या. उपभोगामध्यें. ६ वांचण्याची. ७ वैराग्य. ८ मन. ९ साकर.

लोकनिंद्यतेंकरूंनये । कोठेंतरीहोऊंनये । आसक्तकदा २४ परंपरातोडूंनये । उपासनामोडूंनये । ज्ञानमार्गसो डूंनये । कदाकाळीं २५ कर्ममार्गसांडूंनये । वैराग्यमोडोंदेऊंनये । साधनभजनखंडूंनये । कदाकाळीं २६ अतिवादकरूंनये । अनीतिपोटींधरूंनये । रागेंभरीभरोंनये । भक्तीकडे २७ नमानीत्यासमांगोनये । कंटाळ वाणेंबोलोंनये । बहुसालअसोंनये । एकेस्थळीं २८ कांहींउपाधिकरूंनये । केलीतरीधरूंनये । धरिलीतरीसांप डूंनये । उपाधिमध्यें २९ थोरपणेंअसूंनये । महत्वधरूनबैसूंनये । कांहींमानइच्छूंनये । कोठेंतरी ३० साधे पणसांडूंनये । सानपणमोडूंनये । बळात्कारेंजोडूंनये । अभिमानअंगीं ३१ अधिकारेंविणसांगूंनये । दाहूनउ पदेशदेऊंनये । कानकोंडाकरूंनये । परमार्थआपुला ३२ कठीणशब्दबोलूंनये । कठिणआज्ञाकरूंनये । क ठिणताधरूंनये । कोणेविषयीं ३३ कठिणवैराग्यसांडूंनये । कठिणअभ्यासमोडूंनये । कठिणधीरत्वसोडूंनये कांहींकेल्या ३४ आपणआसक्तहोऊंनये । केल्याविणसांगूंनये । बहुसालमागूंनये । शिष्यवर्गासी ३५ उद्ध टशब्दबोलूंनये । इंद्रियस्मरणकरूंनये । शाक्तमार्गेंभरूंनये । मुक्तपणेंकदा ३६ नीचकृतींलाजोंनये । वैभव होतांमाजोंनये । क्रोधेंभरींभरोंनये । जाणपणें ३७ थोरपणेंचुकोंनये । न्यायनीतीसांडूंनये । अप्रमाणवर्ती नये । कांहींकेल्या ३८ कळल्याविणबोलूंनये । अनुमानेंनिश्चयकरूंनये । सांगतांदुःखधरूंनये । मूर्खपणें । ३९ सावधपणसोडूंनये । व्यापकपणसांडूंनये । कदासुखमानूंनये । निःसंगपणाचें ४० विकल्पपोटींधरूं नये । स्वार्थआज्ञाकरूंनये । केलीतरीटाकूंनये । आपणापुढें ४१ प्रसंगेंविणबोलूंनये । अन्वयेंविणगाऊंनये । विचारेंविणजाऊंनये । अविचारपंथें ४२ परोपकारसांडूंनये । परपीडाकरूंनये । विकल्पपडोंदेऊंनये । कोणी एकासी ४३ संशयात्मकबोलूंनये । बहुतनिश्चयकरूंनये । निर्वाहेंविणधरूंनये । ग्रंथहातीं ४४ जाणपणें पुसोंनयें । अहंभावदिसोंनये । सांगेनऐसेंम्हणोंनये । कोणीएकासी ४५ ज्ञानगर्वधरूंनये । सहसाछळ णाकरूंनये । कोठेंवादघालूंनये । कोणीएकासी ४६ नेणपणसांडूंनये । महंतपणसोडूंनये । द्रव्यासाठींहिंडूं नये । हरिकीर्तनकरीत ४७ स्वार्थबुद्धिजडोंनये । कारभारींपडोंनये । कार्यकर्तेंहोऊंनये । राजद्वारीं ४८ कोणा

सभारघालूंनये । जडभिक्षामागोंनये । भिक्षेसाठींसांगूनये । परंपराआपुली ४९ सोयरिकींतपडोंनये । मध्य
वर्तिघडोंनये । प्रचंचाचीजडोंनये । उपाधिअंगीं ५० प्रपंचपरहस्तींजाऊंनये । बाष्कळअन्नखाऊंनये । पाहु
ण्यासरिसेंघेऊंनये । आमंत्रणकदा ५१ श्राद्धपक्षसटीसामासें । शांतिफळशोभनबारसें । भोगराहणेंबहुवसें ।
नवसव्रतेंउद्यापनें ५२ तेथेंनिस्पृहेंजाऊंनये । त्याचेंअन्नखाऊंनये । केविलवाणेंकरूंनये । स्वयेंआपण ५३
लग्नमुहूर्तींजाऊंनये । पोटासाठींगाऊंनये । मोलेंकीर्तनकरूंनये । कोठेंतरी ५४ आपलीभिक्षासोडूंनये । बारे
अन्नखाऊनपडोंनये । निस्पृहासिघडोंनये । मोलेंयात्रा ५५ मोलेंसुकृतकरूंनये । मोलेंपूजारिहोऊंनये । दिलें
तरीघेऊंनये । इनामनिस्पृहें ५६ कोठेंमठकरूंनये । केलातरीतोधरूंनये । मठपतिहोऊनबैसोंनये ।
निस्पृहपुरुषें ५७ निस्पृहेंअवघेंचिकरावें । परीआपणतेथेंनसांपडावें । परस्परेंउभारावें । भक्तिमार्गासी ।
५८ प्रयत्नेंविणराहोंनये । आळसदृष्टीसआणूंनये । देहअसतांपाहोंनये । वियोगउपासनेचा ५९ उपा
धिमध्येंदडोंनये । उपाधिअंगींजडोंनये । भजनमार्गमोडूंनये । निःसंगपणें ६० बहुउपाधिधरूंनये ।
उपाधिविणकामानये । सगुणभक्तिसोडूंनये । विभक्तिखोटी ६१ बहुतसालधांवोंनये । बहुसालराहोंनये ।
बहुतकष्टकरूंनये । अशुद्धखोटें ६२ बहुसालबोलूंनये । अबोलणेंकामानये । बहुतअन्नजेवूंनये । उपवास
खोटा ६३ बहुतसालनिजोंनये । बहुतनिद्रामोडोंनयें । बहुनेमधरूंनये । । बाष्कळखोटें ६४ बहुजनीं
असोंनये । बहुअरण्यसेवूंनये । बहुदेहपाळूंनये । आत्महत्याखोटी ६५ बहुसंगधरूंनये । संतसंगसोडूंन
ये । कर्मठपणकामानये । अनाचारखोटा ६६ बहुलौकिकसांडूंनये । लोकांआधीनहोऊंनये । बहुप्रीति
कामानये । निष्ठुरताखोटी ६७ बहुसंशयधरूंनये । मुक्तमार्गकामानये । बहुसाधनींपडोंनये । साधनेंविण
खोटें । ६८ बहुविषयभोगूंनये । विषयत्यागकीरतांनये । देहलोभधरूंनये । बहुत्रासखोटा ६९ वेगळाअनुभ
वघेऊंनये । अनुभवेंविणकामानये । आत्मस्थितिबोलोंनये । स्तब्धताखोटी ७० मनउरोंदेऊंनये । मनेंविण
कामानये । अलक्षवस्तूलक्षितांनये । लक्षेंविणखोटें ७१ मनबुद्धिअगोचर । बुद्धिविणअंधकार । जाणीवेचाप

डोविसर। नेणीवखोटी ७२ ज्ञातेपणधरूंनये। ज्ञातेंविणकामानये। अतर्क्यवस्तुतर्कूंनये। कैंतेंविणखोटें। ७३ दृश्यस्मरणकामानये। विस्मरणपडोंदेऊंनये। कांहींचर्चाकरूंनये। केल्याविणनचले ७४ जगींभेदकामानये। वर्णसंकरकरूंनये। आपुलाधर्मउठऊंनये। अभिमानखोटा ७५ आशाबद्धबोलोंनये। विवेकेंविणचालोंनये। समाधानहालोंनये। काहींकेल्या ७६ अबद्धपोथीलिहोंनये। पोथीविणकामानये। अबद्धकदा वाचूंनये। वाचिल्याविणखोटें ७७ निस्पृहवकृत्वसोडूंनये। आशंकाघेतांभांडोंनये। श्रोतयाचामानूनये। वीटकदा ७८ हेशिकवणधरितांचित्तीं। सकळसुखेंवोळंगिती। अंगींबाणेमहंती। अकस्मात ७९ ॥ ॥इति श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेनिस्पृहलक्षणनिरूपणंनामप्रथमःसमासः १ ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ब्राह्मणाचीमुख्यदीक्षा। मागीतलीपाहिजेभिक्षा। ओंभवतियापक्षा। रक्षिलेंपाहिजे १ भिक्षामागोनजोजेविला। तोनिराहारीबोलिला। प्रतिग्रहावेगळाझाला। भिक्षामागतां २ संतासंतजेजन। तेथेंकोरान्नमागोनकरितीभोजन। तेणेंकेलेंअमृतपान। प्रतिदिनी ३। श्लोक। भिक्षाहारीनिराहारीभिक्षानैवप्रतिग्रहः। सदसद्बहभिक्षान्नंसोमपानंदिनेदिने १। टीका। ऐसाभिक्षेचामहिमा। भिक्षामानेसर्वोत्तमा। ईश्वराचाअगाधमहिमा। तोहिभिक्षामागे ४ दत्तगोरक्षआदिकरूनी। सिद्धभिक्षामागतीजनीं। निस्पृहताभिक्षेपासुनी। प्रगटहोय ५ वारलावूनबैसला। तरीतोपराधीनझाला। तसीचनित्यावळीला। स्वतंत्रताकैंची। ६ आठांदिवसांधान्यमेळविलें। तरींतेंकंटाळवाणेंझालें। प्राणीएकाएकींचेवले। नित्यनूतनतेपासूनी ७ नित्यनूतनहिंडावें। उदंडदेशाटणकरावें। तरीचभिक्षामागतांबरवें। श्लाघ्यबाणें ८ अखंडभिक्षेचाअभ्यास। तयासवाटेनापरदेश। जिकडेतिकडेस्वदेश। लोकत्रयीं ९ भिक्षामागतांकिरकोंनये। भिक्षामागतां लाजोंनये। भिक्षामागतांभागोंनये। परिभ्रमणें १० भिक्षाआणिचमत्कार। चाकाटतीलहानथोर। कीर्तिवर्णीनिरंतर। भगवंताची ११ भिक्षाह्मणिजेकामधेनू। सदाफळनव्हेसामान्यू। भिक्षेसकरीजोअमान्यू। तो करंटायोगी १२ भिक्षेनेंवोळखीहोती। भिक्षेनेंश्रमचुकती। सामान्यभिक्षामान्यकरिती। सकळप्राणी १३

भिक्षाह्मणिजेनिर्भयस्थिती । भिक्षेनेंप्रगटेमहंती । स्वतंत्रताईश्वरप्राप्ती । भिक्षागुणें १४ भिक्षेसनाहींअडथ
ळा । भिक्षाहारीतोमोकळा । भिक्षेकरितांसार्थकवेळा । काळजातो १५ भिक्षाह्मणजेअमरवल्ली । जिकडेतिक
डेलगडली । अवकाळींफलदायिनीझाली । निर्लज्जासी १६ पृथ्वीमध्येंदेशनाना । फिरतांउपवासीमरेना ।
कोणेंएकेठायींजना । जडनव्हे १७ गोरक्षवाणिज्यकृषी । त्याहूनप्रतिष्ठाभिक्षेसी । विसंबोंनयेझोळीसी ।
कांहींकेल्या १८ भिक्षेऐसेंनाहींवैराग्य ॥ वैराग्यापरतेंनाहींभाग्य । वैराग्यनसतांअभाग्य । ए
कदेशी १९ कांहींभिक्षाआहेह्मणावें । अल्पसंतोषीअसावें । बहुतआणितांघ्यावें । मुष्टिएक २० सुखरूपभि
क्षामागणें । ऐसींनिस्पृहतेचींलक्षणें । मृदुवाग्विलासकरणें । परमसौख्यकारी २१ ऐसीभिक्षेचीस्थिती । अ
ल्पबोलिलोंयथामती । भिक्षावांचवीविपत्ती । होणारकाळीं २२ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेच
तुर्दशदशकेभिक्षानिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ कवित्वशब्दसुमनमाळा । अर्थपरिमळआगळा । तेणेंसंतषट्पदकुळा । आनंदहोय १
ऐसीमाळाअंतःकरणीं । गुंफूनपूजारामचरणीं । ओंकारतंतुअखंडपणीं । खंडोचिनये २ परोपकाराकारणें ।
कवित्वअवश्यकरणें । तयाकवित्वाचींलक्षणें । बोलिजेती ३ जेणेंवडेभगवद्भक्ती । जेणेंघडेविरक्ती । ऐशियाक
वित्वाचीयुक्ती । आधींवाढवावी ४ क्रियेविणशब्दज्ञान । तयानमानितीसज्जन । ह्मणोनदेवप्रसन्न । अनुतापें
करावा ५ देवाचेनिप्रसन्नपणें । जेंजेंघडेबोलणें । तेंअत्यंतश्लाघ्यवाणें । यानांवप्रसादिक ६ धीटपाठप्रसा
दिक । ऐसेंबोलतीअनेक । तरीहात्रिविधविवेक । बोलिजेल ७ धीटह्मणिजेधीटपणेंबोले । जेंजेंआपुल्या
मनासआलें । बळेंचिकवित्वरचिलें । यानांवधीटबोलिजे ८ पाठह्मणिचेपाठांतर । बहुपाहिलेंग्रंथांतर । तया
सारिखेंउत्तर । आपणहिकेलें ९ शीघ्रचिकवित्वकेलें । दृष्टींपडिलेंतेंवर्णिलें । भक्तिवांचूनजेंझालें । यानांवधीट
पाठ १० कामिकरसिकशृंगारिक । वीरहास्यप्रस्ताविक । कौतुकविनोदअनेक । यानांवधीटपाठ ११
मनझालेंकामाकार । तैसेंचिनिघतीउद्गार । धीटपाठेंपरपार । पाविजेतनाहीं १२ व्हावयाउदरशांती । कर

णेंलागेनरस्तुती । तेथेंकेलीजेव्युत्पत्ती । यानांवधीटपाठ १३ कवित्वनसावेंधीटपाठ । कवित्वनसावेंखटपट । कवित्वनसावेंउद्धट । पाषांडमत १४ कवित्वनसावेंवादांग । कवित्वनसावेंरसभंग । कवित्वनसावेंरंगभंग । दृष्टांतहीन १५ कवित्वनसावेंपाल्हाळ । कवित्वनसावेंबाष्कळ । कवित्वनसावेंकुटिळ । लक्षूनियां १६ हीनकवित्वनसावें । बोलिलेंचिनबोलावें । छंदभंगनकरावें । मुद्राहीन १७ व्युत्पत्तिहीनतर्कहीन । कळाहीनशब्दहीन । भक्तिज्ञानवैराग्यहीन । कवित्वनसावें १८ भक्तिहीनजेंकवित्व । तेंचिजाणावेंढोंगमत । आवडीविणवकृत्व । कंटाळवाणें १९ भक्तिविणजोअनुवाद । तोचिजाणावाविनोद । प्रीतिविणसंवाद । घडेकेवीं । २० असोधीटपाठतंऐसें । नाथिलेंअहंतेचेंपिसें । आतांप्रसादिकतेंकैसें । सांगिजेल २१ वैभवकांताकांचन । ज्यासिवाटेहेंवमन । अंतरींलागलेंध्यान । सर्वोत्तमाचें २२ जयासघडीनेंघडी । भगवंतींलागेआवडी । चढतीवाढतीगोडी । भगवद्भजनाची २३ जोभगवद्भजनेंविण । जाऊंनेदीएकक्षण । सर्वकाळअंतःकरण । भक्तिरंगेंरंगलें २४ जयाअंतरींभगवंत । अचलराहिलानिवांत । तोस्वभावेंजेंबोलत । तेंब्रह्मनिरूपण २५ अंतरींबैसलागोविंद । तेणेंलागलाभक्तिच्छंद । भक्तिविणअनुवाद । आणिकनाहीं २६ आवडीलागलीअंतरीं । तैशीचवदेवैखरी । भावेंकरुणाकीर्तनकरी । प्रेमभरेंनाचत २७ भगवंतींलागलेंमन । तेणेंनाठवेदेहाभिमान । शंकालज्जाजातेपळून । दूरीठेली २८ तोप्रेमरंगेंरंगला । तोभक्तिमदेंमातला । तेणेंअहंभावघातला । पांयांतळीं २९ गातनाचतनिःशंक । तयासकैंचेदिसतीलोक । दृष्टींत्रैलोक्यनायक । वसोनिठेला ३० ऐसा भगवंतींरंगला । आणिककांहींनलगेत्याला । स्वइच्छावर्णूंलागला । ध्यानकीर्तिप्रताप ३१ नानाध्यानेंनानामूर्ती नानाप्रतापनानाकीर्ती । तयापुढेंनरस्तुती । तृणतुल्यवाटे ३२ असोऐसाभगवद्भक्त । जोयेसंसारींविरक्त । तयामानितीमुक्त । साधुजन ३३ त्याचेभक्तीचेंकौतुक । त्यानांवप्रसादिक । सहजबोलतांविवेक । प्रगटहोय ३४ ऐकाकवित्वलक्षण । केलेंचिकरूंनिरूपण । जेणेंनिवेअंतःकरण । श्रोतयांचें ३५ कवित्वअसावेंनिर्मळ । कवित्वअसावेंरसाळ । कवित्वअसावेंमांजळ । अन्वयाचें ३६ कवित्वअसावेंभक्तिबळें । कवित्वअसावेंअर्थागळें ।

॥ ३ ॥

कवित्वअसावेंवेगळें । अहंतेसी ३७ कवित्वअसावेंकिर्तिवाड । कवित्वअसावेंरम्यगोड । कवित्वअसावेंजाड ।
प्रतापविषयीं ३८ कवित्वअसावेंसोपें । कवित्वअसावेंअल्परूपें । कवित्वअसावेंप्रज्ञासाक्षेपें । प्रबंधाचें ।
३९ मृदुमंजुळकोमळ । भव्यअद्भुतविशाळ । गौल्यमाधुर्यरसाळ । भक्तिरस ४० अक्षरबंधपदबंध ।
नानाचातुर्यप्रबंध । नानाकौशल्यताछंदबंध । धाटीमुद्राअनेक ४१ नानायुक्तिनानाबुद्धी । नानाकळानाना
सिद्धी । नानाअर्थान्वयेंसाधी । यानांवकवित्व ४२ नानासाहित्यनानादृष्टांत । नानातर्कधातुमत । नाना
संमतिसिद्धांत । पूर्वपक्षेंसी ४३ नानागतिनानाव्युत्पत्ती । नानामतिनानास्फूर्ती । नानाधारणानानाधृती ।
यानांवकवित्व ४४ शंकाआशंकाप्रत्यंतरें । नानावाक्येंशास्त्राधारें । तुटेसंशयनिर्धारें । निर्धारितां ४५ ना
नाप्रसंगनानाविचार । नानातत्वचर्चासार । नानायोगनानाविवर । यानांवकवित्व ४६ नानासाधनेंपुरश्चर
णें । नानातपेंतीर्थाटणें । नानासंदेहफेडणें । यानांवकवित्व ५७ जेणेंअनुतापउपजे । जेणेंलौकिकलाजे ।
जेणेंज्ञानउपजे । यानांवकवित्व ४८ जेणेंज्ञानहेंप्रबळे । जेणेंवृत्तिहेमावळे । जेणेंभक्तिमार्गकळे । यानांवकवित्व
४९ जेणेंदेहबुद्धीतुटे । जेणेंभवसिंधुआटे । जेणेंभगवंतप्रगटे । यानांवकवित्व ५० जेणेंसद्वस्तुभासे । जेणें
भासहानिरसे । जेणेंभिन्नत्वनासे । यानांवकवित्व ५१ जेणेंसद्बुद्धिलागे । जेणेंपाषांडभंगे । जेणेंविवेकजागे ।
यानांवकवित्व ५२ जेणेंवडेसमाधान । जेणेंतुटेसंसारबंधन । जयासमानितीसज्जन । यानांवकवित्व ५३ ऐसें
कवित्वलक्षण । सांगतांतेंअसाधारण । परंतुकांहींएकनिरूपण । बुजावयाकेलें ५४ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरु
शिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेकवित्वलक्षणनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । कलियुगींकीर्तनकरावें । केवळकोमळकुशळगावें । कठिणकर्कशकुटेंसांडावें । एकीक
डे १ खटखटखुंटूनटांकावी । खळखळखळासिनकरावी । खरेंखोटेंखवळोनद्यावी । वृत्तिआपुली २ गर्व
गाणेंगाऊंनये । गातांगातांगळोंनये । गौप्यगुजगर्जोंनये । गुणगावे ३ घष्टणीविसणीघस्मरपणें । घसरवस
रूंघसरवाणें । घुमघुमोचिघुसणें । योग्यनव्हे ४ नानानामेंभगवंताचीं । नानाध्यानेंसगुणाचीं । नानाकीर्तनें

कीर्तीचीं । अद्भुतकरावीं ५ चकचकचुकावेना । चाढचावटचाळवेना । चरचरचुरचुरलागेना । ऐसेंकरावें । ६ छळछळछळणाकरूंनये । छळितांछळितांछळोंनये । छळणेंछळणाकरूंनये । कोणीएकासी ७ जीजीजी जीह्मणावेना । जोजोजागेतोतोपावेना । जपजपोंजनींजनार्दना । संतुष्टकरावें ८ झिरपेझरेपाझरेजळ । झळकेदुरूनभळाळ । झडझडझळकतीसकळ । प्राणीतेथें ९ यायायायाह्मणावेंनलगे । यानायानाउपायनलगे । यायायायाकांहींचनलगे । सुबुद्धासी १० टकटकटककरूंनये । टाळाटाळीटिकोंनये । मटमटमटलावूंनये । कंटाळवाणी ११ ठसठोंबसटकावेना । ठकठकठककरवेना । ठाकेठमकेठसावेना । मूर्तिध्यान १२ डळमळडळमळडकोंनये । डगमगडगमगकामानये । डळडळडळचुकोंनये । हेकाडपणें १३ ढिसाळढाळाढळतीकुंचे । ठोंबलाढुसगणडुलेनाचे । ढळेचिनाढिगाढिगाचे । कंटाळवाणें १४ नानानिटकनागर । नानानम्रगुणागर । नानानेमकमधुर । नेमस्तगाणें १५ तालतंबुरेतानमानें । तानबद्धतंतगाणें । धूर्ततार्किकतानमानें । तल्लीनहोती १६ थरथराथरकतीरोमांच । थैथैथैस्वरऊंच । थीरथीरथीरावेनाच । प्रेमळभक्तांचा १७ दक्षदाक्षण्यदाटलें । बंदेंम्रबंदेंकोंदाटलें । दमदमडुमोंलागलें । संगीतगाणें १८ धूर्ततूर्तधांवोनिआला । धिगबुद्धीनेंधिग्गझाला । धाकेंधाकेंधोकला । रंगअवघा १९ नानानाटकनेटकें । नानामानेंतुकेंकौतुकें । नानानेमकअनेकें । विद्यापात्रें २० पापपळोनगेलेंदूरी । पुंण्यपुष्कळप्रगटेवरी । परतपरतोपरेअंतरीं । चटकलागे २१ फुकटफाकटफटवणेंनाहीं । फटकळफुगडीपिंगानाहीं । फिकेंफसकटफोलनाहीं । बकध्यानी २२ बेरेंबेरेंबरेंह्मणती । बावाबावाउदंडकरिती । बळेंबळेंधिबोलाविती । कथेलागीं २३ भलाभलाभलालोकीं । भक्तिभावेंभव्यअनेकीं । भूषणभाविकलोकीं । परोपकारें २४ मानेलतरीमानावेंमनें । मत्तनव्हावेंममतेनें । मीमीमीमीबहुतजनें । ह्मणिजेतआहे २५ एकटेंकतएकापाशीं । येऊंयेऊंयेतीझडेसीं । यायायायाअसतयासी । ह्मणिजेतआहे २६ रागरंगसालसुरंगें । अंतरसंगीतरागें । रत्नपरीक्षारत्नमार्गें । धांवतीलोक २७ लवलवांलवतीलोचन । लकलकांलकलेंमन । लपलपोंलपतीजन । आवडीनें २८ वचनेंवाउगींवदेना । वावरेंविवरेंवसेना । वक्तृत्वेंनिववी

जना। विनीतहोउनी २९ सारासारसमस्तांला। शिकऊंशिकऊं जनाला। साहित्यसंगीतसज्जनाला। बरेंवा
टे ३० खरेंखोटेंखरेंवाटलें। खर्खरखुरखूरखुंटलें। खोटेंखोटेपणेंगेलें। ह्मणोनियां ३१ शाहणेशोधितांशोधे
ना। शास्त्रार्थश्रुतिबोधेना। शुकसारिकाशमेना। शब्दतयांचा ३२ हर्षेंहर्षेंहांसिला। हाहाहोहोनेंभुलला।
हितहोईनातयाला। परत्रीचें ३३ लक्षावेंलक्षितांअलक्षी। लक्षिलेंलोचनातेंलक्षी। लागलेंलयतेंअलक्षी। वि
हंगममार्गे ३४ क्षेत्रक्षेत्रज्ञक्षोभतो। क्षमेनेंक्षमूनक्षमवितो। क्षमणेंक्षोभणेंक्षेत्रज्ञेंतो। सर्वांठांयीं ३५ इतिश्री
दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेकीर्तनलक्षणनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः। मागांहरिकथेचेंलक्षण। श्रोतींकेलाहोताप्रश्न। सावधहोऊनविचक्षण। परिसोतआतां १
हरिकथाकैसीकरावी। रंगेंकैसीभरावी। जेणेंपाविजेपदवी। रघुनाथकृपेची २ सोनेंआणिपरिमळें। इ
क्षुदंडालागतीफळें। मौल्यमाधुर्यरसाळें। तरीतेअपूर्वता ४ तैसाहरिदासआणिविरक्त। ज्ञाताआणिप्रेमळभक्त
व्युत्पन्नआणिवादरहित। तरीहेहीअपूर्वता ३ रागज्ञानीतालज्ञानी। सकळकळाब्रह्मज्ञानी। निरभिमानेंवर्ते
जनीं। तरींहेहीअपूर्वता ५ मत्सरनाहींजयासी। जोअत्यंतप्रियसज्जनासी। चतुरंगजाणेमानसीं। अंतर्निष्ठ
६ जयंत्यादिकेंनानापर्वे। तीर्थेंक्षेत्रेंजींअपूर्वे। जेथेंवसिजेदेवाधिदेवें। सामर्थ्यरूपें ७ तयातीर्थातेंनमा
निती। शब्दज्ञानेंमिथ्याह्मणती। तयांपामरांश्रीपती। जोडेलकैंचा ८ निर्गुणनेलेंसंदेहानें। सगुणनेलेंब्रम्ह
ज्ञानें। दोहींकडेअभिमानें। वोसकेलें ९ पुढेंअसतांसगुणमूर्त्ती। निर्गुणकथाजेकरिती। प्रतिपादूनउच्छेदिती।
तेचिपढतमूर्ख १० ऐशीनकीजेहरिकथा। अंतरपडेउभयपंथा। परिसालक्षणेंआतां। हरिकथेचीं ११ सगु
णमूर्तींपुढेंआवें। करुणाकीर्तनकरावें। नानाध्यानेंवर्णावें। प्रतापकीर्तींतें १२ ऐसेंगातांस्वभावें। रसाळकथा
वोढवे। सर्वांतरींहेलावे। प्रेमसुख १३ कथारचायाचीखूण। सगुणींनाणावेंनिर्गुण। नबोलावेदोषगुण।
पुढिलांचेकदां १४ देवाचेंवर्णावेंवैभव। नानाप्रकारींमहत्व। सगुणींठेवूनियांभाव। हरिकथाकरावी १५
लाजसांडूनजनाची। आस्थासांडूनधनाची। नित्यनवीकीर्तनाची। आवडीधरावी १६ नम्रहोऊनिरा

जांगणीं । निःशंकजावेंलोटांगणीं । करतालिकानृत्यवाणी । नामघोषेंगर्जावीं १७ एकाचीकीर्तिएकापु ढें । वर्णितांसाहित्यनपडे । ह्मणोनियांपवाडे । जेथीलतेथें १८ मूर्तिनसतांसगुण । श्रवणींबैसलेसाधुजन तरीअद्वैतानिरूपण । अवश्यकरावें १९ नाहींमूर्तिनाहींसज्जन । श्रवणींबैसलेभाविकजन । तरीकरावेंकीर्तन । प्रस्ताविकवैराग्यें २० शृंगारादिनवरासिक । त्यामध्येंसांडावेंएक । स्त्रियादिकांचेंकौतुक । वर्णूंचनये २१ लावण्यस्त्रियांचेंवर्णितां । विकारबाधिजेतत्वतां । धारिष्टापासोनश्रोता । चळेतात्काळ २२ ह्मणोनितें त्यागावें । जेंबाधकसाधकांस्वभावें । घेतांअंतरींठसावे । ध्यानास्त्रियांचें २३ लावण्यस्त्रियांचेंध्यान । कामा कारझालेंमन । कैंचेंआठवेलभजन । ईश्वराचें २४ स्त्रीवर्णितांसुखावला । लावण्याचेभरींभरला । तोस्वयेंजा णावाचेवला । ईश्वरापासूनी २५ हरिकथेसिभावबळें । गेलारंगतोतुंबळे । निमिषएकजरीआकळे । ध्यानीं परमात्मा २६ ध्यानींगुंतलेंमन । कैंचेंआठवेलभजन । निःशंकनिर्लज्जकीर्तन । करितांरंगमाजे २७ रा गज्ञानतालज्ञान । स्वज्ञानेंसिव्युत्पन्न । अर्थान्वयाचेंकीर्तन । करूंजाणें २८ छप्पन्नभाषानानाकळा । कंठ माधुर्यकोकिळा । परीतोभक्तिमार्गवेगळा । भक्तचिजाणती २९ भक्तांसदेवांचेंध्यान । देवावांचूननेणतीआ न । कळावंताचेंमन । कळाकारझालें ३० श्रीहरिवांचूनजेकळा । तेजाणवीअवकळा । देवसांडूनवेगळा । प्रत्यक्षपडिला ३१ सर्पींवेढिलेंचंदनासी । निधानाआडविवसी । नानाकळादेवासी । आडतैशा ३२ सोडू नदेवसर्वज्ञ । नादामध्येंव्हावेंमग्न । हेंचिप्रत्यक्षविघ्न । आडवेंआलें ३३ एकमनतेंगुंतलेंस्वरीं । कोणेंचिंतावा श्रीहरी । बळेंचधरूनियांचोरीं । शुश्रूषाघेतली ३४ करितांदेवाचेंदर्शन । आडवेंआलेंरागज्ञान । तेणेंधरूनि यांमन । स्वरामागेंलाविलें ३५ भेटोंजातांआत्मज्ञानी । मध्येंचिधरिलाबेगारी । कवळतांतैशीपरी । कळेनेंके ली ३६ मनठेवूनईश्वरीं । कोणीहरिकथाकरी । तोचिएकसंसारीं । धन्यजाणावा ३७ ज्यासहरिकथेची गोडी । उठेनित्यमनींआवडी । तयासझालीजोडी । सर्वोत्तमाची ३८ हरिकथामांडलीजेथें । सर्वसांडूनधांवे तेथें । आलस्यानिद्रादवडूनस्वार्थें । हरिभक्तीसिसादर ३९ हरिभक्तांचियेवरीं । नीचकृत्यअंगिकारी । साह्यभूत

सर्वांपरी । साक्षेपेंहोय ४० तयानावहरिदास । जयासनामींविश्वास । येथूनिहासमास । संपूर्णझाला ४१
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेहरिकथानिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । रूपलावण्यअभ्यासितांनय । सहजगुणासनचलेउपाय । कांहींतरीधरावीसोय । आगंतु
कगुणाची १ काळेंमाणूसगोरेंहोयना । वोढाळासयत्नचालेना । मुक्यासवाचाफुटेना । हासहजगुण २ आंध
ळेंडोळसहोईना । बधिरतेंऐकेना । पांगूळपायघेईना । काहींकेल्या ३ कुरूपतेचींलक्षणें । कितीह्मणोनसांग
णें । रूपलावण्ययाकारणें । पालटेना ४ अवगुणसोडितांजाती । उत्तमगुणअभ्यासितांयेती । कुविद्यासांडूनि
अभ्यासिती । शाहणेविद्या ५ मूर्खपणसांडितांजातें । शाहाणपणशिकतांयेतें । कारभारकरितांउमजतें । सकळ
कांहीं ६ ऐसीप्रचीतयेतेमना । तरीस्वहितकांकरानां । सन्मार्गेंचालतांजाणा । सज्जनामानें ७ मान्यताआवडेजी
वीं । तरीउपेक्षाकांकरावी । चातुर्येंविणउंचपदवी । कदापिनाहीं ८ अंतर्कळाशृंगारावी । नानापरीउमजवावी
संपदामेळवूनभोगावी । सावकाश ९ देहनेटकेंशृंगारिलें । परीतेंचातुर्येंविणनासलें । गुणेंविणसाजिरेंकेलें ।
बाष्कळजैसें १० यत्नकरीनानाशिकेना । शरीरतेंहिकष्टवीना । उत्तमगुणघेईना । सदाकोपी ११ आपणदुस
रियासकरावें । तेणेंसवेंचिउसणेंघ्यावें । जनाकष्टवितांकष्टावें । लागेलबहू १२ न्यायेंवर्तेलतोशाहणा । अन्या
यीतोदैन्यवाणा । नानाचातुर्याच्याखुणा । चतुरजाणे १३ जेंबहुतांसमानलें । तेंबहुतींमान्यकेलें । येरतेंव्य
र्थचिगेलें । जगनिंद्य १४ लोकींआपणासबोलावें । किंवाअवघेंचिकोसळावें । आपणासिसमाधानफावे ।
ऐसेंकरावें १५ समाधानेंसमाधानवाडे । मैत्रीनेंमैत्रीजडे । मोडितांक्षणमात्रेंमोडे । बरेंपण १६ अहोकांहो
अरेकांरे । जनींऐकिजेकींरे । कळतअसतांचकांरे । निकामीपणें १७ चातुर्येंशृंगारीअंतर । वस्त्रेंशृंगारेशरीर ।
दोहींमध्येंकोणसार । बरेंपाहा १८ बाह्यात्कारेंशृंगारिलें । तेणेंलोकांच्याहातासकायआलें । चातुर्येंबहुतां
संरक्षिलें । नानापरी १९ बरेंखावेंबरेंजेवावें । बरेंल्यावेंबरेंनेसावें । समस्तांसबरेंह्मणावें । ऐसेंवाटे २० तनें
मनेंझिजावें । तेणेंभलेंह्मणोनघ्यावें । उगेंचिकल्पितांसिणावें । वाउगेंजनीं २१ लौकिकींकार्यभागआवडे ।

तोकार्यभागयेथेंघडे । लोकसहजचिवोढे । कामासाठीं २२ म्हणोनदुसऱ्याससुखीकरावें । तेणेंआपणसु
खीव्हावें । दुसऱ्यासकष्टवितांकष्टावें । लागेलस्वयें २३ हेंतोंप्रगटचिआहे । पाहिल्याविणकामानये । सम
जणेंहाहिउपाये । सर्वत्रांसीं २४ समजलेआणिवर्तले । तेचिभाग्यपुरुषझाले । यावेगळेउरले । तेकरंटेपुरुष २५
जितुकाव्यापतितुकेंवैभव । वैभवासारिखाहावभाव । समजलातरिउपाव । प्रगटचिआहे २६ आळसेंकार्यभा
गनासतो । साक्षेपेंहोतहोतहोतो । दिसतेंगोष्टीकळेनातो । शाहणाकैसा २७ मैत्रीकरितांहोतेंकृत्य । वैरकरि
तांहोतोमृत्य । बोलिलेंहेंसत्यकींअसत्य । ओळखावें २८ आपणासशाहणेंकरूंनेणें । आपलेंहितआपणनेणें ।
जनींमैत्रिकीराखोंनेणें । वैरकरी २९ ऐसेप्रकारींचेजन । त्यांसह्मणावेअज्ञान । तयांचेपासींसमाधान । कोण
पावे ३० आपणएकाकीएकला । सृष्टींतभांडतचालिला । बहुतांमध्येंएकल्याला । यशकैंचें ३१ बहुतांचे
मुखींउरावें । बहुतांचेअंतरींभरावें । उत्तमगुणींविवरावें । प्राणिमात्रांसी ३२ शाहणेंकरावेजन । पतितकरावे
पावन । सृष्टिमध्येंभगवद्भजन । वाढवावें ३३ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेचातुर्यलक्षणनि
रूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । नानावेषनानाआश्रम । सर्वांचेंमूळगृहस्थाश्रम । जेथेंपावतीविश्राम । त्रैलोक्यवासी १
देवऋषिमुनियोगी । नानातापसीवीतरागी । पितृआदिकरूनिविभागी । अतिथिअभ्यागत २ गृहस्थाश्रमी
निर्माणझाले । आपुलाआश्रमटाकूनगेले । परंतुगृहस्थागृहींहिंडोंलागले । कीर्तिरूपें ३ याकारणेंगृहस्थाश्रम
सकळांमध्येंउत्तमोत्तम । परंतुपाहिजेस्वधर्म । आभूतदया ४ जेथेंषट्कर्मेंचालती । विध्युक्तक्रियाआचरती ।
वाङ्माधुर्यबोलती । प्राणिमात्रांसी ५ सर्वप्रकारेंनेमक । शास्त्रोक्तकरणेंकांहींएक । त्याहीमध्येंअलौकिक । तो
हाभक्तमार्ग ६ पुरश्चरणींकायाक्लेशी । दृढवृत्तिपरमसायासीं । जगदीशावेगळेंजयासी । थोरनाहीं ७ काया
वाचाजीवेंप्राणें । कष्टेभगवंताकारणें । मनेंवेतलेंधरणें । भजनमार्गीं ८ ऐसाभगवंताचाभक्त । विशेषअंतरींविर
क्त । संसारसोडूनझालामुक्त । भगवंताकारणें ९ अंतरापासूनिवैराग्य । तेंचिजाणावेंमहद्भाग्य । लोलंगतेएवढें

अभाग्य । आणिकनाहीं १० राजेराज्यसोडूनगेले । भगवंताकारणेंहिंडोंलागले । कीर्तिरूपेंपावनझाले । भू
मंडळीं ११ ऐसाजोयोगीश्वर । अंतरींप्रत्ययाचाविचार । उकलूंजाणेंअंतर । प्राणिमात्रांचें १२ ऐशीवृत्तिउदा
सीन । त्याहिवरीविशेषआत्मज्ञान । दर्शनमात्रेंसमाधान । पावतीलोक १३ बहुतांसिकरीउपाय । तोजनाच्या
वाव्यानय । अखंडजयाचेंहृदय । भगवद्रूप १४ जनासदिसेहादुश्चित । परीतोअसेसावचित्त । अखंडजयाचें
चित्त । परमेश्वरीं १५ उपासनामूर्तिध्यानीं । अथवाआत्मानुसंधानीं । नाहींतरीश्रवणमननीं । निरंतर १६
पूर्वजांच्यापुंण्यकोटी । संग्रहींअशिल्यागांठी । तरीचऐसियाचीभेटी । होयजनासी १७ प्रचीतिविणजेंज्ञान ।
तेंअवघेंचअनुमान । तेथेंकैंचेंपरत्रसाधन । प्राणियांसी १८ याकारणेंमुख्यप्रत्ययें । प्रचीतिविणकामानये ।
उपायासारिखाअपाये । शाहणेजाणती १९ वेडेसंसारसांडूनगेले । तरीतेकष्टकष्टोंचमेले । दोहींकडेअंतरले ।
इहलोकपरत्रीं २० रागेंरागेंनिघोनगेला । तरीतोभांडभांडोंचमेला । बहुतलोककष्टीकेला । आपणहिकष्टी
२१ निघोनगेलापरीअज्ञान । त्याचेसंगतीसलागलेजन । गुरुशिष्यदोघेसमान । अज्ञानरूपें २२ आशाब
द्धअनाचारी । निघोनगेलादेशांतरीं । तरीतोअनाचारचिकरी । जनामध्यें २३ गृहींपोटेंविणकष्टती । कष्टीहो
ऊननिघोनजाती । त्यासठायींठायींमारिती । चोरीभरतां २४ संसारमिथ्याऐसाकळला । ज्ञानसमजोननिघोन
गेला । तेणेंजनपावनकेला । आपणाऐसा २५ एकेसंगतीनेंतरती । एकेसंगतीनेंबुडती । याकारणेंसत्संग
ती । बरीपाहावी २६ जेथेंनाहींविवेकपरीक्षा । तेथेंकैंचीअसेलदीक्षा । घरोघरींमागतांभिक्षा । कोठेंहिमिळे
ना २७ जोदुसऱ्याचेंअंतरजाणे । देशकाळप्रसंगजाणे । तयापुरुषाकायउणें । भूमंडळीं २८ नीचप्राणीगुरु
त्वपावला । तेथेंआचारचिबुडाला । वेदशास्त्रब्राह्मणाला । कोणपुसे २९ ब्रह्मज्ञानाचाविचारु । त्याचाब्राह्म
णासीचअधिकारु । वर्णानांब्राह्मणोगुरु । ऐसेंहेंवचन ३० ब्राह्मणबुद्धीपासूनचेइले । आचारापासूनभ्रष्टले । गु
रुत्वसांडूनझाले । शिष्यशिष्याचे ३१ कित्येकदावलमलकासजाती । कित्येकपीरासिभजती । कित्येकतुरुक
होती । आपुलेइच्छेनें ३२ ऐसाकलियुगींआचार । कोठेंराहिलाविचार । पुढेंपुढेंवर्णसंकर । होणारआहे ३३

गुरुत्वआलेंनीचयाती । कांहींएकवाढलीमहंती । शूद्रआचारबुडविती । ब्राह्मणाचा२४ हेंब्राह्मणासकळेना । त्याचीवृत्तिचळेना । मिथ्याअभिमानगळेना । मूर्खपणाचा २५ राज्यनेलेंम्लेंछक्षत्रीं । गुरुत्वनेलेंकुपात्रीं । आपणअरत्रींनापरत्रीं । कांहींचनाहीं २६ ब्राह्मणासग्रामंण्यानेंबुडविलें । विष्णूनेंश्रीवत्समिरविलें । त्याच विष्णूनेंशापिलें । परशुरामा २७ आम्हींहितेचिब्राह्मण । दुःखेंबोलिलोंहेंवचन । वडीलगेलेग्रामणींकरून । आह्मांभोंवतें २८ आतांच्याब्राम्हणींकायकेलें । अन्नमिळेनाऐसेंझालें । तुह्मांबहुतांचेप्रचीतीसआलें । किंवानाहीं २९ बरेंवडिलांसकायह्मणावें । ब्राम्हणांचेंअदृष्टजाणावें । प्रसंगेंबोलिलेंस्वभावें । क्षमाकीजे ४० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेयुगधर्मनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ ध ॥ ॥ध॥

श्रीगणेशायनमः । बरेंऐसाप्रसंगझाला । झालातोहोऊनगेला । आतांब्राह्मणींआपणाला । शाहणेंकरावें १ देवपूजावाविमळहस्तीं । तेणेंभाग्यपाविजेसमस्तीं । मूर्खअभक्तअव्यक्तीं । दरिद्रभोगिजे २ आधींदेवासओळखावें । मगजनन्यभावेंभजावें । अखंडध्यानधरावें । सर्वोत्तमाचें ३ सर्वांमध्येंजोउत्तम । तयानांवसर्वोत्तम । आत्मानात्मविवेकधर्म । ठायींपाडावे ४ जाणजाणेंदेहरक्षी । आत्माद्रष्टाअंतरसाक्षी । पदार्थमात्रांसपरीक्षी । जाणपणें ५ तोसकळदेहांमध्येंवर्तती । इंद्रियग्रामचेष्टविती । प्रचीतीनेंप्रत्यययेतो । प्राणिमात्रांसी ६ प्राणिमात्रींजगदंतरे । ह्मणोनिराखावींअंतरें । दाताभोक्तापरस्परें । सकळकांहीं ७ देववर्ततोजगदंतरीं । तोचिआपुलेअंतरीं । त्रैलोकींचेप्राणिमात्रीं । बरेंपाहा ८ मुळींपाहणारतोएकला । सकळांठायींविभागला । देहप्रकृतीनेंझाला । भिन्नभिन्न ९ भिन्नभासेदेहाकारें । प्रस्तुतएकचिअंतरें । बोलणेंचालणेंनिर्धारें । त्यासीचघडे १० आपुलेपारखीसकळलोक । पक्षिश्वापदपश्वादिक । किडामुंगीदेहधारक । सकळप्राणी ११ खेचरभूचरवनचर । नानाप्रकारींचेजळचर । चारखाणीविस्तार । कितीह्मणोनसांगावा १२ समस्तजाणिवेनेंवर्तती । रोकडीपाहावीप्रचीती । त्याचीआपुलीसंगती । अखंडआहे १३ जगदंतरें वोळलाधनी । कितीएकवाटीलप्राणी । परीतोओळखावयाचीकरणी । आपणापासीं १४ हेंआपणाकडेचये

तें । राजीराखावेंसमस्तांतें । देहासिबरेंकरावेंतें । आत्मयासिपावे १५ दुर्जनप्राणीत्यांतीलदेव । त्याचाला
ताडस्वभाव । रागासआलाजरीराव । तरीतंडोंनये १६ प्रसंगींसांडीचकरणें । पुढेंविवेकेंविवरणें । विवेकें
सज्जनाचिहोणे । सकळलोकीं १७ आत्मत्वींदिसतोभेद । हाअवघाचिदेहसंबंध । एकाजीवनेंनानास्वाद
औषधीभेदें १८ गरळआणिअमृतझालें । परीआपपणनाहींगेलें । साक्षित्वेंआत्मयासिपाहिलें । पाहिजेतैसें
१९ अंतरनिष्ठजोपुरुष । तोअंतरनिष्ठेनेंविशेष । जगामध्येंजोजगदीश । तोतयासओळखे २० नयनें
चिपाहावेंनयन । मनेंशोधावेंमन । तैसाचिहाभगवान । सकळांघटीं २१ तेणेंविणकार्यभागअडे । सक
ळकांहींतेणेंचिघडे । प्राणीविवेकींपवाडे । तेणेंचियोगें २२ जागृतीसव्यापारघडतो । संबंधतयासीचपडतो ।
स्वप्नामध्येंघडेजोतो । येणेंचिन्यायें २३ अखंडध्यानाचेंलक्षण । अखंडदेवाचेंस्मरण । याचेंकळतांविवरण ।
सहजचिघडे २४ सहजसांडूनिसायास । हाचिकोणीएकदोष । आत्मासांडूनअनात्म्यास । ध्यानींधरिती २५
परीतेधरितांहिधरवेना । ध्यानीयेतीव्यक्तिनाना । उगेंचिकष्टवितीमना । कासावीसकरूनी २६ मूर्तिध्यानकरि
तांसायासें । तेथेंएकाचेंएकदिसे । भासोंनयेतेंचिभासे । विलक्षण २७ ध्यानदेवाचेंधरावें । किंवादेवालया
चेंकरावें । हेंचिबरवेंविवरावें । आपुलेठायीं २८ देहदेऊळआत्मादेव । कोठेंधरूंपाहतांभाव । देवओळखो
नजीव । तेथेंचिलावावा २९ अंतरनिष्ठाध्यानऐसें । दंडकध्यानअनारिसें । प्रत्ययेंविणसकळपिसें अनु
मानध्यान ३० अनुमानेंअनुमानवाढे । ध्यानधरितांसवेंचिमोडे । उगेंचिकष्टतीबापुडे । स्थूळध्यानें ३१
देवासदेहधारीकल्पिती । तेथेंनानाविकल्पउठती । भोगणेंलागेविपत्ती । देहयोगें ३२ ऐसेंमनींआठवतें ।
विचारितांभलतेंचिहोतें । दिसोंनयेतेंचिदिसतें । नानास्वप्नीं ३३ दिसतेंतेंसांगतांनये । बळेंभावार्थधरितां
नये । साधककासाविसहोये । अंतर्यामीं ३४ सांगोपांगघडेध्यान । त्याससाक्षिआपुलेंमन । मनामध्येंविक
ल्पदर्शन । होऊंचनये ३५ फुटकेंमनएकवटिलें । तेणेंतुटकेंध्यानकेलें । तेणेंकोणासार्थकझालें । पाहानाकां
३६ अखंडध्यानेंनघडेहित । तरीतोजाणावापतित । हाचिअर्थसावचित्त । बरापाहावा ३७ ध्यानधरितें

कोण । ध्यानीं आठवितें तें कोण । दोनी मध्यें अनन्यलक्षण । असिलें पाहिजे ३८ अनन्य सहजचि आहे । साधकशोधून पाहे । ज्ञानी तो विवरोन राहे । समाधानें ३९ ऐशीं हीं प्रत्ययाचीं कामें । प्रत्ययेंविण बोलिजे भ्रमें । लोकदंडकसंभ्रमें । चालती प्राणी ४० दंडकध्यानाचें लक्षण । धरूनि बैसले अवलक्षण । प्रमाण आणि अप्रमाण । बाजारी नेणती ४१ मिथ्या समाचार उठविती । वाउग्याच बोंबा घालिती । मनास आणितां अंतीं । अवघेंच मिथ्या ४२ कोणी एक ध्यानस्थ बैसला । कोणी एका शिकवीत्याला । मुकुट काढून माळा वाला । ह्मणिजे बरें ४३ मनाच्या येथें काय दुष्काळ । जे अखंड कल्पिली माळ । सांगतें तें एक केवळ । मूर्ख जाणावे ४४ प्रत्यक्ष कष्ट करावे न लागती । दोरें फुलें गुंफावीं न लागती । कल्पनेची माळ थिटी करिती । काय निमित्त ४५ बुद्धिविण प्राणी सकळ । तेते अवघेचि बाष्कळ । तया मूर्खांसि खळखळ । कोणें करावी ४६ जेणें जैसा परमार्थ केला । तैसाच पृथ्वीवरी दंडक चालिला । सातां पांचांचा बळावला । साभिमान ४७ प्रत्ययेंविण साभिमान । रोगी मारिले झांकून । तेथें अवघेंचि अनुमान । ज्ञान कैंचें ४८ सर्व साभिमान सांडावा । प्रत्ययें विवेक मांडावा । मायापूर्वपक्ष खंडावा । विवेकबळें ४९ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे चतुर्दशदशके अखंडध्याननिरूपणं नाम अष्टमः समासः ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । पिंडाचें पाहिलें कौतुक । शोधिला आत्मानात्मविवेक । पिंड अनात्मा आत्मा एक । सकळ कर्ता १ आत्म्यास अनन्यता बोलिली । ते विवेकें प्रत्यया आली । आतां पाहिजे समजली । ब्रह्मांडरचना २ आत्मानात्मविवेक पिंडीं । सारासारविचार ब्रम्हांडीं । विवरतां विवरतां हे गोडी । घेतली पाहिजे ३ पिंडकार्य ब्रम्हांडकारण । याचें करावें विवरण । हेंचि पुढें निरूपण । बोलिलें असे ४ असार ह्मणिजे नाशवंत । सार ह्मणिजे शाश्वत । जयास होईल कल्पांत । तें सार नव्हे ५ पृथ्वी जळापासूनि झाली । पुढें तेजळीं मिळाली । जळाची उत्पत्ति वाढली । तेजापासुनी ६ तेज झालें वायूपासूनी । वायु झडपी तयालागूनी । तेज जाऊन दाटणी । वायूचीच जाहली ७ तें जळ तेजें शोषिलें । महातेजें आटोनि गेलें । पुढें तेजचि उरलें । सावकाश ८ वायु गगनापासूनि झाला । मागु

तातेथेंचिविराला । ऐसाहाकल्पांतबोलिला । वेदांतशास्त्रीं ९ गुणमायामूळमाया । परब्रह्मींपावतीलया । तें परब्रह्मविवराया । विवेकपाहिजे १० सर्वउपाधींचाशेवट । तेथेंनाहींदृश्यखटपट । निर्गुणब्रह्मघनदाट । सक ळांठायीं ११ उदंडकल्पांतजाहला । तरीनाशनाहींत्याला । मायात्यागेंशाश्वताला । वोळखावें १२ देव अंतरात्मासगुण । सगुणेंपाविजेनिर्गुण । सगुणज्ञानेंनिर्गुण । होतअसे १३ कल्पनेतीतजेंनिर्मळ । तेथेंना हींमायामळ । मिथ्यात्वेंदृश्यसकळ । होतजातें १४ जेंहोतेंआणिसर्वेंचिजातें । तेंतंप्रत्ययासयेतें । जेथेंहोणें जाणेंनाहींतें । विवेकेंओळखावें १५ एकज्ञानएकअज्ञान । एकजाणावेंविपरीतज्ञान । हेंत्रिपुटीहोयक्षीण । तें चिज्ञान १६ वेदांतसिद्धांतधादांत । तयाचीपाहावीप्रचीत । निर्विकारीसदोदित । जेथेंतेथें १७ तेंज्ञानदृ ष्टीनेंपाहावें । पाहोनअनन्यराहावें । मुख्यआत्मनिवेदनजाणावें । याचेंनांव १८ दृष्टीसदिसेतेंतेंदृश्य । मनासि भासेतेंतेंभास । दृश्यभासातीतअविनाश । परब्रह्मतें १९ पाहोंजातांदुरिच्यादुरी । परब्रह्मसबाह्यअंतरीं । अंत चिनाहींअनंतसरी । कोणासिद्यावी २० चंचळतेंस्थिरावेना । निश्चळतेंकदापिचळेना । आभाळयेतेंजा तेंगगना । चळणनाहीं २१ जेंविकारेंवाढेमोडे । तेथेंशाश्वतताकैंचीवडे । कल्पांतहोतांचिविघडे । सकळकांहीं २२ जेअंतरींचभ्रमले । मायासंभ्रमेंसंभ्रमले । तयांसहेंकैसेंउकले । अव्हाडचक्र २३ भिडेनेंव्यवहार निवडेना । भिडेनेंसिद्धांतकळेना । भिडेनेंदेवआकळेना । अंतर्यामीं २४ वैद्याचीप्रचीतयेईना । आणिभीडही उल्लंघेना । तरीरोगीवांचेना । ऐसेंजाणावें २५ जेणेंराजावोळखिला । तोराजाह्मणेनाभलत्याला । जेणेंदेववोळ खिला । तोदेवरूपी २६ जयासमायिकाचीभीड । तेंकायबोलेलद्वाड । विचारपाहतांउघड । सकळकांहीं २७ भीडमायेऐलीकडे । परब्रह्मतेंपैलीकडे । पैलीकडेऐलीकडे । सदोदित २८ लटिकेंयाचीभीडधरणें । भ्रमेंभ्रम लेभलतेंचकरणें । ऐशींनव्हेतकींलक्षणें । विवेकाचीं २९ खोटेंअवघेंचसांडावें । खरेंप्रत्ययेंओळखावें । माया त्यागेंसमजावें । परब्रह्मतें ३० तेंचिमायेचेंलक्षण । तेंचिपुढेंनिरूपण । सुचितपणेंविवरण । केलेंपाहिजे ३१ इ तिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेचतुर्दशदशकेशाश्वतनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ ७ ॥ ॥७॥

श्रीगणेशायनमः । । मायादिसेपरीनासे । वस्तुनदिसेपरिननासे । मायासत्यवाटेपरिमिथ्याअसे । निरंतर १ करंटापडोनउताणा । करीनानापरीकल्पना । परीतेंकांहींचघडेना । तैसीमाया २ द्रव्यदारेचेंस्वप्नवैभव । नानाविलासेंहावभाव । क्षणिकवाटेपरीमाव । तैसीमाया ३ गगनींगंधर्वनगरें । दिसतातिनानाप्रकारें । नानारुपेंनानाविकारें । तैसीमाया ४ लक्ष्मीरायाविनोदाची । बोलतांवाटेसाची । मिथ्याप्रचीततेथींची । तैसीमाया ५ दसऱ्याच्यासुवर्णाचेलाटे । लोकह्मणतीपरितेखोटे । परीसर्वत्रराहाटे । तैसीमाया ६ मेल्याचामहोत्सावकरणें । सतीचेंवैभववाढणें । मसणींजाऊनरुदनकरणें । तैसीमाया ७ राखेसिह्मणतीलक्ष्मी । दुसरीभारदोरीलक्ष्मी । तिसरीनाममात्रलक्ष्मी । तैसीमाया ८ मूळींबाळविधवानारी । तिचेंनामजन्मसावित्री । कुबेरहिंडेघरोघरीं । तैसीमाया ९ दशावतारांतीलकृष्णा । उपजेजीर्णवस्त्राचीतृष्णा । कांनदीनामेंपयोष्णा । तैसीमाया १० बहुरूपांतीलरामराव । ग्रामस्थांपुढेंदासवीहावभाव । कांमहाराजह्मणोनिलाघव । तैसीमाया ११ देव्हारींअसेअन्नपूर्णा । आणिगृहींअन्नचिमिळेना । नामेंसरस्वतीशिकेना । सुभाषित १२ सुनेसिव्याघ्रनामठेविलें । पुत्रासिइंद्रनामेंपाचारिलें । कुरूपपरीआळविलें । सुंदराऐसें १३ मूर्खनामेंसकळकळा । रासभीनामेंकोकिळा । नातरिडोळसाचाडोळा । फुटकाजैसा १४ मातंगीचेंनामतुळसी । चर्मिकेचेंनामकाशी । बोलतीअतिशूद्रिणीसी । भागीरथीऐसें १५ साउलीआणिअंधकार । एकहोतांतेथींचाविचार । उगाचदिसेभासमात्र । तैसीमाया १६ श्रवणबोटेंसंधीकरतळ । रविरश्मिदिसतीइंगळ । रम्यआरक्तरंगकल्लोळ । तैसीमाया १७ भगवेंवस्त्रदेखतांमनाला । वाटेअग्नीचलागला । विवंचितांप्रत्ययआला । तैसीमाया १८ जळींचरणकरांगुळें । आखूडलांबकिरकोळें । विपरीतकोणदिसतीजळें । तैसीमाया १९ ओवंडिनेंपृथ्वीकलथली । कामिनीनेंपिंवळीझाली । सन्निपातेंअवस्थाअनुभवली । तैसीमाया २० कोणीएकपदार्थविकार । उगाचदिसेभासमात्र । अनन्याचाअनन्यप्रकार । तैसीमाया २१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यवादेचतुर्दशदशकेमायानिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । अंस्थिमासांचींशरीरें । त्यांतराहिजेजीवेश्वरें । नानाविकारींविकारें । प्रवीणहोइजे १
घनवटपोंचटस्वभावें । विवरोनजाणिजेजीवें । व्हावेंनव्हावेंअवघें । जीवजाणे २ एकींमागमागोनघेणें । एकांनमा
गतांचदेणें । प्रचीतीनेंसुलक्षणें । वोळखावीं ३ जीवजीवांतघालावा । आत्माआत्म्यांतमिसळावा । राहोराहो
नशोधघ्यावा । परांतराचा ४ जाणीवनेणतेसआलें । ढिलेपणेंहेवाडझालें । नेमस्तपणेंशोभलें । दृष्टिपुढें ५
तैसेंचिहेंमनासिमन । विवेकेंजावेंमिळोन । ढिलेपणेंअनुमान । होतआहे ६ अनुमानेंअनुमानवाढतो । भिडे
नेंकार्यभागनासतो । याकारणेंप्रत्ययेंतो । आधींपाहावा ७ दुसऱ्याचेजीवींचेंकळेना । परांतरतेंजाणवेना । व
श्यहोतीलोकनाना । कोण्याप्रकारें ८ अक्कलसांडूनपरती । लोकवशीकरणेंकरिती । अपूर्वपणहलूपडती । ठा
यींठायीं ९ जगदीशआहेजगदंतरीं । चटकेंकरावींकोणावरी । जोकोणीविवेकेंविवरी । तोचिश्रेष्ठ १० श्रेष्ठ
कार्यकरीतोश्रेष्ठ । कृत्रिमकरीतोकनिष्ठ । कर्मानुसारप्राणीनष्ट । अथवाभले ११ राजेजातीराजपंथें । चोरजा
तीचोरपंथें । वेडाठकेअल्पस्वार्थें । मूर्खपणें १२ मूर्खासवाटेमीशहाणा । परीतोवेडादैन्यवाणा । नानाचातुर्यी
च्याखुणा । चतुरजाणे १३ जोजगदंतरींमिळाला । तोजगदंतरचिझाला । अरत्रींपरत्रींतयाला । कायउणें ।
१४ बुद्धिदेणेंभगवंताचें । बुद्धिविनामाणूसकाचें । राज्यसांडूनफुकाचें । भीकमागे १५ जेंजेथेंनिर्माण
झालें । तेंतेंतयासमानलें । अभिमानदेऊनगोविलें । ठायींठायीं १६ अवघेचिह्मणतीआह्मीथोर । अवघे
चिह्मणतीआह्मीसुंदर । अवघेचिह्मणतीचतुर । भूमंडळीं १७ ऐसाविचारआणितांमना । कोणीचलहानह्म
णवीना । जाणतेआणितीअनुमाना । सकळकांहीं १८ आपुलाल्यासाभिमानें । लोकचालिलेअनुमानें ।
परंतुहेंविवेकानें । पाहिलेंपाहिजे १९ लटिकेयाचासाभिमानघेणें । सत्यअवघेंचसांडणें । मूर्खपणाचींलक्ष
णें । तींहींऐशीं २० सत्याचाजोअभिमान । तोजाणावानिरभिमान । न्यायअन्यायसमान । कदापिनव्हे ।
२१ न्यायह्मणिजेतोशाश्वत । अन्यायह्मणिजेतोअशाश्वत । बाष्कळआणिनेमस्त । एककैसें २२ एकउ

१ हाडें २ दुसऱ्याच्या मनातील अभिप्राय. ३ जगामध्यें. ४ कपट. ५ हलकट. ६ यालोकीं व परलोकीं. ७ पृथ्वी. ८ अहंकार.

घडभाग्याभोगिती । एकतस्करपळोनजाती । एकाचीप्रगटमहंती । एकाचीकानकोंडी २३ आचारविचारें विण । जेंजेंकरणेंतोतोशीण । धूर्तआणिविचक्षण । तेचिशोधावे २४ उदंडबाजारींमिळाले । परीतेधूर्तेंचिआ कळिले । धूर्तापासींकांहींनचले । बाजाऱ्याचें २५ याकारणेंमुख्यमुख्य । तयांसिकरावेंसख्य । येणेंकरितां असंख्य । बाजारीमिळती २६ धूर्तासिधूर्तचिआवडे । धूर्तधूर्तींचपवाडे । उगेंचिहिंडतीवेडे । कार्येंविण २७ धूर्तासिधूर्तपणकळलें । तेणेंमनासिमनमिळालें । परीहेंगुप्तरूपेंकेलें । पाहिजेसर्व २८ समर्थाचेंराखितांमन । तेथेंयेतीउदंडजन । जनआणिसज्जन । आर्जवकरिती २९ वोळखीनेंवोळखीसाधावी । बुद्धीनेंबुद्धिबोधावी । नीतिन्यायेंवाटरोधावी । पाखंडाची ३० वेषधरावाबावळा । अंतरींअसाव्यानानाकळा । सगटलोकांचाजिव्हाळा । मोडूंचनये ३१ निस्पृहआणिनित्यनूतन । प्रत्ययाचेंब्रह्मज्ञान । प्रगटजाणतांसज्जन । दुर्लभजगीं ३२ नानाजिन्नसपाठांतरें । निवतीसकळांचींअंतरें । चंचळपणेंतदनंतरें । सकळांठायीं ३३ एकेठांयींबैसोनिराहिला । तरिमगव्यापचिबुडाला । सावधपणेंज्यालात्याला । भेटीद्यावी ३४ भेटभेटोंउरींराखणें । हींचातुर्याचीं लक्षणें । मनुष्यमात्रउत्तमगुणें । समाधानपावे ३५ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेचातुर्यलक्षण निरूपणंनामप्रथमःसमासः १ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥

श्रीगणेशायनमः । । पृथ्वीमध्येंनानाशरीरें । उदंडदाटलींलहानथोरें । पालटतीमनोविकारें । क्षणक्षणां १ जितुक्यामूर्तितितुक्याप्रकृती । सारिख्याचनसतीआदिअंतीं । नेमचिनाहींपाहावेंकिती । कायह्मणोनी २ कितेक म्लेंच्छहोऊनगेले । कितेकफिरंगणांतआटले । देशभाषानेंरोधिले । कितीएक ३ महाराष्ट्रदेशथोडाउरला । राज कारणेलोकरोधिला । अवकाशनाहींजेवायाला । उदंडकामें ४ कित्येकयुद्धप्रसंगींगुंतले । तेणेंगुणेंउन्मत्तझाले । रात्रदिवसकरूंलागले । युद्धचर्चा ५ उदम्यासव्यासंगलागला । अवकाशनाहींसाझाला । अवघापोटधंदालाग ला । निरंतर ६ षट्दर्शनेंनानामतें । पाषांडेंउठलींबहुतें । पृथ्वीमध्येंजेथेंतेथें । उपदेशिती ७ स्मार्तीआणिवै

१ चोर. २ मोठेपणा. ३ ज्ञानी. ४ बहुत. ५ मैत्री. ६ खेळ. ७ अंतःकरण, ८ पूर्वी व शेवटीं. ९ बहुत. १० सहा शास्त्रें.

षणवी । उरलींसुरलींअवघीं । ऐशीपाहतांगाथागोवी । उदंडजाहली ८ कित्येककामनेचेभक्त । ठायींठायीं
झालेआसक्त । युक्तअथवाअयुक्त । पाहतोकोण ९ यागल्बल्यामध्येंगल्बला । कोणीकोणीवाढविला । त्यास
देखोंशकेनासाझाला । वैदिकलोक १० त्यांहिमध्येंहरिकीर्तन । तेथेंवोढलेकित्येकजन । प्रत्ययाचेंब्रह्मज्ञा
न । कोणपाहे ११ याकारणेंज्ञानदुर्लभ । पुंण्येंघडेअलभ्यलाभ । विचारवंतासुलभ । सर्वकांहीं १२ विचा
रसकळांलासांगतांनये । उदंडयेतीअंतराये । उपाययोजितांअपाये । आडवेयेती १३ त्यांहिमध्येंजोतीक्ष्ण ।
रिकामाजाऊंनेदीक्षण । धूर्तता[1]र्किकाविचक्षण । सकळांसमाने १४ नानाजिन्नसउदंडपाठ । वदोंलागलेवडघडा
ट । आव्हाटाचीकेलीवाट । सामर्थ्यबळें १५ प्रबोधशक्तीचींअनंतद्वारें । जाणेसकळांचींअंतरें । निरूपणींतद
नंतरें । चटकलागे १६ मतेंमतांतरेंसगट । प्रत्ययबोलोनकरीसपाट । दंडकसांडूननीट । वेधीजनां १७ ने
मकेंभेदकेंवचनें । अखंडपाहेप्रसंगमानें । उदासवृत्तीच्यागुमानें । उठोनजातो १८ प्रत्ययेंबोलोनउठोनगेला ।
चटकलागलीलोकाला । नानामार्गसांडूनत्याला । शरणयेती १९ परीतोकोठेंआढळेना । कोणेस्थळींसांपडे
ना । वेषपाहतांहीनदीना । सारिखादिसे २० उदंडकरीगुप्तरूपें । भिकाऱ्यासारिखास्वरूपें । तेथेंयशकीर्तिप्रता
पें । सीमासांडिली २१ ठायींठायींभजनलावी । आपणतेथूनचुकवी । मत्स[3]रमतांचीगोवी । लागोंचनेदी २२
खनाळामध्येंजाऊनराहे । तेथेंकोणीचनपाहे । सर्वत्रांचीचिंतावाहे । सर्वकाळ २३ अवघडस्थळींकठिणलोक ।
तेथेंराहणेंनेमक । सृष्टिमध्येंसकळलोक । धुंडीतयेती २४ तेथेंकोणाचेंचालेना । अणुमात्रअनुमानेना । कष्ट
घालूनराजकारणा । लोकांलावी २५ लोकींलोकवाढविले । तेणेंअमर्यादझाले । भूमंडळींसत्ताचाले । गुप्तरूपें
२६ ठायींठायींउदंडथोंटे । मनुष्यमात्रतितुकेंझोंटे । चहूंकडेउडलागे । परमार्थबुद्धी २७ उपासनेचागजर ।
स्थळोस्थळींथोरथोर । प्रत्ययानेंप्राणिमात्र । सोडविले २८ ऐसेंकैवाडउदंडजाणें । तेणेंलोकहोतीशाहणें ।
जेथेंतेथेंप्रत्ययबाणे । प्राणिमात्रांसी २९ ऐशीकीर्तिकरूनजावें । तरीचसंसारासयावें । दासह्मणेहेंस्वभावें ।

---

१ विघ्नें. २ तर्कसंग्रहामध्यें कुशल. ३ द्वेष. ४ पृथ्वी. ५ परम. ह्मणजे उत्तम असा जो अर्थ तो परमार्थ ह्मणजे ब्रह्मरूपाची भावना.

संकेतेंबोलिलों ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेनिस्पृहलक्षणंनामद्वितीयःसमासः २ ॥
श्रीगणेशायनमः । । मूळापासूनसैरांवैरा । अववापंचीकरणपसारा । त्यांतसाक्षित्वाचादोरा । तोहितत्वरूप १
दुरस्तांदाटल्याफौजा । उंचसिंहासनींराजा । याचाविचारसमजा । अंतर्यामीं २ देहमात्रअस्थिमासांचें । तैं
सेंचिजाणावेंनृपतीचें । मूळापासूनसृष्टीचें । तत्वरूप ३ रायाचेसत्तेनेंचालतें । परंतुअवघींपंचभूतें । मूळींअ
धिकजाणीवेचेंतें । अधिष्ठानआहे ४ विवेकेंबहुतपैसावले । ह्मणोनअवतारीबोलिले । मनुचक्रवर्तीझाले । येणें
चिग्यायें ५ जेथेंउदंडजाणीव । तेचितितुकेसदैव । थोडेजाणीवेनेंनिर्दैव । होतीलोक ६ व्यापआटोपक
रीती । धक्केचपेटेसोसिती । तेणेंप्राणीसदैवहोती । देखतदेखतां ७ ऐसेंहेंआतांवर्ततें । मूर्खलोकांसकळेनातें ।
विवेकीमनुष्यसमजतें । सकळकांहीं ८ थोरलहानबुद्धिपाशीं । सगटकळेनालोकांशी । आधींउपजलेतयांसी ।
थोरह्मणती ९ वयेंधाकुटानृपती । वृद्धतयासनमस्कारकरिती । विचित्रविवेकाचीगती । कळलीपाहिजे १०
सामान्यलोकांचेंज्ञान । तेंअवघेंचअनुमान । दीक्षादंडकाचेंलक्षण । येणेंचिपाडें ११ नव्हेकोणासह्मणावें ।
सामान्यासकायठावें । कोणकोणासह्मणावें । कितीह्मणोनी १२ धाकुटाभाग्यासचढला । तरीतुच्छकरितीत
याला । याकारणेंसलगीच्यालोकांला । दूरीधरावें १३ नेमस्तकळेनावचन । नेमस्तनयेराजकारण । उगेंचिध
रितीथोरपण । मूर्खपणें १४ नेमस्तकांहींचकळेना । नेमस्तकोणीचमानीना । आधींउपजलेंत्याथोरपणा । को
णपुसे १५ वडिलांवडिलपणनाहीं । धाकुट्याधाकुटेपणनाहीं । ऐसेंबोलतीत्यांसनाहीं । शाहाणपण १६ गु
णेंविणवडिलपण । हेंतोंअवघेंचअप्रमाण । त्याचीप्रचीतप्रमाण । थोरपणीं १७ तथापिवडिलांसमानावें । व
डिलेंवडिलपणजाणावें । नेणतांपुढेंकष्टावें । थोरपणीं १८ तस्मातेंवढिलअंतरात्मा । जेथेंचेतलातेथेंमहिमा ।
हेंप्रगटचिआहेआह्मां । शब्दनाहीं १९ याकारणेंकोणीएकें । शाहाणपणशिकवावेंविवेकें । विवेकनशिकतांतु
कें । तुटोनजाती २० तुकतुटलेंह्मणिजेगेलें । जन्मासयेऊनकायकेलें । बळेंचसांदीसघातलें । आपणासी

१ थोडक्यामध्यें. २ स्वेच्छा. ३ इंद्रियें. ४ विचारशील पुरुष. ५ उत्पन्न झालेले. ६ राजा. ७ तर्क, ८ अनुभव. ९ त्या कारणास्तव.

२१ सगटबायकाशिव्यादेती । सांदीसपडलाऐसेंह्मणती । मूर्खपणाचीप्राप्ती । ठाकूनआली २२ ऐसेंकोणीए
कैंनकरावें । सर्वसार्थकचिकरावें । कळेनातरीविवरावें । ग्रंथांतरीं २३ शाहण्यासकोणीतरीबाहाती । मूर्खा
सलोकदवडूनदेती । जीवासआवडेसंपत्ती । तरीशाहणेंह्वावें २४ अहोयाशहाणपणांकारणें । बहुतांचेकष्टकर
णें । परंतुशहाणपणशिकणें । हेंउत्तमोत्तम २५ जोबहुतांसमानला । तोजाणावाशाहाणाझाला । जनींशाहण्यां
मनुष्याला । कायउणें २६ आपलेंहितनकरीलौकिकीं । तोजाणावाआत्मघातकी । त्यामूर्खाएवढापातकी ।
आणिकनाहीं २७ आपणसंसारींकष्टतो । लोकांकरवीरागजोनघेतो । जनामध्येंशाहाणातो । ऐसेंनकरी
२८ साधकांशिकविलेंस्वभावें । मानेलतरीसुखेंघ्यावें । मानेनातरीसांडावें । एकीकडे २९ तुम्हीश्रोतेपर
मदक्ष । अलक्षासलावितांलक्ष । हेतोंसामान्यप्रत्यक्ष । जाणतसा ३९ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचद
दशदशकेश्रेष्ठअंतरात्मनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । पृथ्वीपासूनझालींझाडें । झाडापासूनहोतीलांकडें । लांकडेंभस्मोनपुढें । पृथ्वीचहोय
१ पृथ्वीपासूनवेलहोती । नानाजिन्नसफांपावती । वाळोनकुजोनमागुती । पृथ्वीचहोय २ नानाधान्यांचींनाना
अन्नें । मनुष्येंकरितीभोजनें । नानाविष्ठानानावमनें । पृथ्वीचहोय ३ नानापक्ष्यादिकींभक्षिलें । तरीपुढेंतैसें
चिझालें । वाळोंनभस्महोऊनगेलें । पुनःपृथ्वी ४ मनुष्येंमरतांचऐका । कृमिभस्ममृत्तिका । ऐशाकायाप
डतीअनेका । पुढेंपृथ्वी ५ नानातृणेंपदार्थकुजती । पुढेंत्यांचीहोयमाती । नानाकिडेमरोनजाती । पुढेंपृथ्वी
६ पदार्थदाटलेअपार । कितीसांगावाविस्तार । पृथ्वीवांचूनथार । कोणासनाहीं ७ झाडपालेआणितृण ।
पशुभक्षितांहोतेंशेण । खातमूतभस्ममिळोन । पुन्हांपृथ्वी ८ उत्पत्तिस्थितिसंहारतें । तेंतेंपृथ्वीसमिळोन
जातें । जितुकेंहोतेंआणिजातें । पुनःपृथ्वी ९ नानाबीजांचियाराशी । विरूढोनलागतीगगनासी । पुढेंशेवटींपृ
थ्वीसी । मिळोनजाती १० लोकनानाधातुपुरिती । बहुतांदिवसांहोयमाती । सुवर्णपाषाणांचीगती । तैसीच

१ ग्रंथामध्यें. २ लोकामध्यें. ३ आपणच आपला नाश करितो त्यास आत्म घातकी अशी संज्ञा. ४ चतुर. ५ ओकाऱ्या.

 आहे १२ मातीचें होतें सुवर्ण । आणि मृत्तिकेचें होती पाषाण । महाअग्नि संगें भस्म होन । पृथ्वीच होय १२ सुवर्णाचें रज होतें । रज शेवटीं कुजोन जातें । रस होऊन वितुळतें । पुनः पृथ्वी १३ पृथ्वीपासून धातु निपजती । अग्नि संगें भस्म होती । तया रसाची होय जगती । कठिणरूपें १४ नाना जळांसि गंधी उठे । तेथें पृथ्वीचें रूप प्रगटे । दिवसेंदिवस जळ आटे । पुढें पृथ्वी १५ पत्रें पुष्पें फळें येती । नाना जीव खाऊन जाती । ते जीव मरतां जगती नेमस्त होय १६ जितुका कांहीं झाला आकार । तितुक्यास पृथ्वी आधार । होती जाती प्राणिमात्र । शेवटीं पृथ्वी १७ हें किती ह्मणोन सांगावें । विवेकें अवघेंचि जाणावें । खाजणी भाजणीचें समजावें । मूळ तैसें १८ आपं आळोन पृथ्वी झाली । पुनः आपीं च विराली । अग्नियोगें भस्म झाली । ह्मणोनियां १९ आप झालें तेजापासूनी । पुढें तेजें घेतलें शोषूनी । तें तेज झालें वायुचेनी । पुढें वायु झडपी २० वायु गगनीं निर्माण झाला । पुढें गगनीं च विराला । ऐसें खाजणी भाजणी ला । बरें पाहा २१ जें जेथें निर्माण होतें । तें तेथें लया जातें । येणें रीतीं पंचभूतें । नाश पावती २२ भूत ह्मणिजे निर्माण झालें । पुनः मागुतें निमालें । पुढें शाश्वत उरलें । परब्रह्म तें २३ तें परब्रह्म जों कळेना । तों जन्ममृत्यु चुकेना । चारखाणी जीव नाना । होणे घडे २४ जडाचें मूळ तें चंचळ । चंचळाचें मूळ तें निश्चळ । निश्चळास नाहीं मूळ । बरें पाहा २५ पूर्वपक्ष ह्मणिजे झालें । सिद्धांत ह्मणिजे निमालें । पक्षातीत जें संचलें । परब्रह्म तें २६ हें प्रचीतीनें जाणावें । विचारें खुणेसि बाणावें । विचारें विणशिणावें । तें चि भूर्खपण २७ ज्ञानी भिडेनें दडपिला । निश्चळ परब्रह्म कैंचें त्याला । उगाच करितो गलबला । मायेमध्यें २८ माया निःशेष नासली । पुढें स्थिति कैसी उरली । विचक्षणें विवरिली । पाहिजे स्वयें २९ विशेष मायेचें निरसन । होतां आत्मनिवेदन । वाच्यांश नाहीं विज्ञान । कैसें जाणावें ३० लोकांचे बोलीं जो लागला । तो अनुमानें चि बुडाला । याकारणें प्रत्यया ला । पाहिलें चि पाहावें ३१ इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे पंचदशदशके शाश्वतब्रह्मनिरूपणलक्षणं नाम चतुर्थः समासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ३ ॥ सं०

१ सोनें. २ दगड. ३ बारीक कण. ४ सुवर्ण, रुपें. तांबें. पितळ. कथिल. शिसें. तत्र. लोखंड. कलई वगैरे. ५ पृथ्वी.

श्रीगणेशायनमः । दोघांऐशींतींनचालती । अगुणींअष्टधांप्रकृती । अधोर्ध्वसांडूनवर्तती । इंद्रफणीऐशी १ पणतूतोंडेंभक्षितोपणजा । मूळबापासमारीवोजा । चुकाऱ्यागेलाराजा । चौघांजणांचा २ देवदेवालयामध्यें लपाला । देऊळपूजितांपावेत्याला । सृष्टिमध्येंज्यालात्याला । ऐसेंचिआहे ३ दोनीनामेंएकासपडिलीं । लोकींनेमस्तकल्पिलीं । विवेकेंप्रत्ययेंपाहिलीं । तोंएकचिनाम ४ नाहींपुरुषनावनिता । लोकींकल्पिलेंतत्वतां । याचाबराशोधघेतां । कांहींचनाहीं ५ स्त्रीनदीपुरुषखळाळ । ऐसेंबोलतीसकळ । विवरोनपाहतांनिवळ । देह नाहीं ६ आपणआपणासकळेना । पाहोजातांआकळेना । कशासकांहींचमिळेना । उदंडपणें ७ एकलाचिउदंड झाला । उदंडचिएकलापडिला । आपणासिआपलागलबला । सोसवेना ८ एकअसोनफुटीपडली । फुटीअसोनस्थितिएकली । विचित्रकळापैसावली । प्राणिमात्रीं ९ वल्लीमध्येंजळसंचरे । कोरडेपणेंहेंवावरे । वोलेवांचूननथिरे । कांहींकेल्या १० झाडामध्येंकेळीआली । झाडेंधांवतीनिराळीं । कित्येकझाडेंअंतराळीं । उडोनजाती ११ भूमिपासूनवेगळींझालीं । परीतेनाहींतवाळलीं । निराळींचबळावलीं । जेथेंतेथें १२ देवकरितां चालतीझाडें । देवनसतांहोतीलांकडें । नीटचिआहेकुवाडें । सर्वथानव्हे १३ झाडापासूनझाडेंहोती । तींहीं अंतरिक्षजाती । मूळानींभेदिलीजगती । कदांपिनाहीं १४ झाडासझाडाचेंखातपाणीं । घालूनिपाळितीप्रतिदिनी । वोलकींझाडेंशब्दमथनी । विचारघेती १५ होणारतितुकेंआधींचझालें । मगकल्पकल्पूनिबोलिलें । जाणत्या सकळलें । सकळकांहीं १६ समजलेंतरीउमजेना । उमजेतरीसमजेना । प्रत्ययेंविणअनुमानेना । सकळकांहीं १७ सर्वत्रांचावडिलकोण । होचिपाहावाओळखण । भेटेआपणासआपण । जगदंतरें १८ अंतर्निष्ठाचीउंचकोटी । बाहेरमूर्खांचीसंगतिखोटी । मूर्खकायसमजेलगोष्टी । शाहणेजाणती १९ अंतरेंराखतांराजी । भलत्यासभलताचनवाजी । अंतरनराखतांभाजी । मिळणारनाहीं २० ऐसेंवर्ततेंप्रत्यक्ष । अलक्षींलावावेंलक्ष । दक्षासभेटतांदक्ष । समाधानहोतें २१ मनासमिळतांमन । पाहोनयेतीनिरंजन । चंचळचक्रउल्लंघून । पैलाड

१ आठ प्रकारची. २ खालीं वर. ३ स्त्री. ४ बहुत. ५ आकाश. ६ पृथ्वी. ७ कधींच. ८ मन.

जाती २२ एकदांजाऊनपाहूनआले । मगतेसन्निधदेखिले । चर्मचक्षूंलक्षिलें । नवचेकदा २३ नानाशरीरीं चंचळ । अखंडकरीचळवळ । परब्रह्मतेंचिश्चळ । सर्वांठायीं २४ चंचळधांवेएकीकडे । वोसपडेदुसरीकडे । चंचळपूर्वेसवांकडें । हेंतोंघडेना २५ चंचळचंचळासपुरेना । अवघेंचंचळविवरेना । निश्चळअपारअनुमाना । कैसेंयेतें २६ गगनींचालिलीहवायी । कैसीपावेलपारपदवी । जातांमध्येंचिविझावी । हास्वभावतिचा २७ मनोधर्मएकदेशी । कैसाआकळीलवस्तूशी । निर्गुणसांडूनआपेशी । सर्वब्रह्मह्मणें २८ नाहींसारासारविचार । तेथेंअवघाएकंकार । खरेंसांडूनखोटेंपोर । नेणतेंघेतें २९ ब्रह्मांडाचेंमहाकारण । तेथूनिहेंपंचीकरण । महावाक्यांचेंविवरण । वेगळेंचअसे ३० महत्तत्वमहद्भूत । तोचिजाणावाभगवंत । उपासनाहेसमाप्त । येथूनझाली ३१ कर्मउपासनाआणिज्ञान । त्रिकांडवेदहेंप्रमाण । ज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान । परब्रह्मीं ३२ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेचंचळलक्षणनिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । पित्यापासूनकृष्णझाले । भूमंडळींविस्तारले । तेणेंविणउमजलें । हेंतोंघडेना १ आहेतरीस्वल्पलक्षण । सर्वत्रांचीसांठवण । अधमआणिउत्तमगुण । तेथेंचिअसती २ महीसुतसरसाविला । सरसाऊनद्विधाकेला । उभयतांमिळोनचालला । कार्यभाग ३ श्वेताश्वेतासगांठीपडतां । मध्येंकृष्णमिश्रितहोतां । इहलोकसार्थकबा । होतआहे ४ विवरतांयाचाविचार । मूर्खतोचिहोयचतुर । स्वयंप्रचीतसाक्षात्कार । परलोकींचा ५ सकळांसजेंमान्य । तेंचिहोतसेसामान्य । सामान्यासअनन्य । होइजेतनाहीं ६ उत्तममध्यमकंनिष्ठरेखा । अदृष्टींचीगुप्तरेखा । तत्वाचाअनुभवसारिखा । होतनाहीं ७ चौदापिढ्यांचेपवाडे । सांगतीतेशाहणेकींवेडे । ऐक्यताघडेकींनघडे । ऐसेंपाहावें ८ रेखातितुकीपुसोनजाते । प्रत्यक्षप्रत्ययायेते । डोळेझांकणीकरावीते । कायनिमित्त ९ बहुतांचेबोलींलागले । तेप्राणीअनुमानींबुडाले । मुख्यनिश्चयचुकले । प्रत्ययाचा १० उदंडाचेंउदंडऐकावें । परीतेंप्रत्ययेंपाहावें । खरेंखोटेंनिवडावें । अंतर्यामीं ११ कोणासिनव्हेह्मणोंनये ।

१ जवळ. २ तत्वमस्यादिक वाक्य. ३ दोन प्रकारचा. ४ मनुष्य लोक. ५ तत्काळ. ६ स्वर्गलोक. ७ हलकट. ८ दैव.

समजावेअपायउपाये । प्रत्ययघ्यावाबहुतकाये । बोलोनियां १२ माणूसहेकाडआणिकाचें । मान्यकरावेंत
याचें । येणेंप्रकारेंबहुतांचें । अंतररांखावें १३ अंतरींपीळपेंचवळसा । तोचिवाढवीबहुवसा । तरीमगशाह
णाकैसा । निवडूंजाणे १४ वेडेकरावेशाहाणे । तरीचजिणेंश्लाघ्यवाणें । उगेंचवाँदांगवाढवणें । हेंमूर्खपण ।
१५ मिळोनजाऊनमिळवावे । पडीघेऊनउलथावें । कांहींचकळोंनद्यावें । विवेकबळें १६ दुसऱ्याचेचा
लींचालावें । दुसऱ्याचेबोलणींबोलावें । दुसऱ्याच्यामनोगतेंजावें । मिळोनियां १७ जोडुसऱ्याच्याहितावरी ।
तोविपटकांहींचनकरी । मानतमानतविवरी । अंतरतयाचें १८ आधींअंतरहातीं घ्यावें । मगहळुहळूउकला
वें । नानाउपायेंन्यावें । परलोकासी १९ हेकाडासहेकाडमिळाला । तेथेंगलबलाचिझाला । कलहउठतांचातु
र्याला । ठावकैंचा २० उगीचकरितीबडबड । परीकरूनदाखवणेंहेंअवघड । परस्थळसाधनेंजड । कठिणआ
हे २१ धक्केचपेटेसोसावे । नीचशब्दसोशीतजावे । परस्तावोनपरतावे । आपलेहोती २२ प्रसंगजाणोनबो
लावें । जाणपणकांहींचनघ्यावें । लीनताधरूनजावें । जेथेंतेथें २३ कुग्रामेंअथवानगरें । पाहावींघरांचींघरें ।
भिक्षामिषेंलहानथोरें । परीक्षूनसोडावीं २४ बहुतींकांहींतरीसांपडे । विचक्षणलोकींमैत्रीघडे । उगेंचबैसतां
कांहींनघडे । फिरणेंविवरणें २५ सावधपणेंसर्वजाणावें । वर्तमानआधींचघ्यावें । जाऊंनयेतिकडेजावें । वि
वेकेंसहित २६ नानाजिन्नसपाठांतरें । निवतीसकळांचींअंतरें । लिहोनदेतांपरोपकारें । सीमासांडिली २७
जैसेंजयासपाहिजे । तैसेंतयासिदीजे । तरीमगश्रेष्ठहोइजे । सकळांमान्य २८ भूमंडळींसकळांमान्य । तोह्मणूं
नयेसामान्य । कित्येकलोकअनन्य । तयापुरुषासी २९ ऐशींचातुर्याचींलक्षणें । चातुर्येंदिग्विजयकरणें ।
मगतयासकायउणें । जेथेंतेथें ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेचातुर्यलक्षणनिरूपणं
नामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ । नानाविकारांचेंमूळ । तेहेमूळमायाचकेवळ । अचंचळींजेंचंचळ । सूक्ष्मरूपें १ मूळमा

१ संकटें. २ मन. ३ वाद. ४ परकी पुरुष. ५ दुष्ट गांव. ६ निमित्त. ७ साधुजन. ८ तर्क. ९ मन.

याजाणीवेची । मूळींच्यामूळसंकल्पाची । ओळखीषड्गुणेश्वराची । येणेंचिन्यायें २ प्रकृतिपुरुषशिवशक्ती ।
अर्धनारीनटेश्वरह्मणती । परीतेअवघीजगज्योती । मूळत्यासी ३ संकल्पाचेंलक्षण । तेंचिमूळमायाजाण । वा
युआणित्रिगुण । पंचभूतें ४ पाहातांकोणीएकवेळ । त्याच्यामुळ्याअसतीखोल । पत्रेंपुष्पेंफळेंकेवळ । मूळाच
पासीं ५ याहिवेगळेनानारंग । आकारविकारतरंगें । नानास्वादअंतरंग । मूळामध्यें ६ तेंचिमूळफोडून
पाहतां । कांहींचनाहींवाटेआतां । पुढेंवाढतांवाढतां । दिसोंलागे ७ कड्यावरीलवेलनिघाला । अधोमुखेंबळें
चालिला । फांपावोनपुढेंआला । भूमंडळीं ८ तैशीमूळमायाजाण । पंचभूतेंआणित्रिगुण । मूळींआहेतहेंप्रमा
ण । प्रत्ययेंजाणावें ९ अखंडवेलपुढेंवाढला । नानाविकरींशोभला । विकाराचाविकारझाला । असंभाव्य
१० नानाफडगरेंफुटलीं । नानाजुंबाडेंवाढलीं । अनंतअग्रेंचालिलीं । सृष्टिमध्यें ११ कित्येकफळेंतींपडती ।
सर्वेंचिआणिकनिघती । ऐशींहोतीआणिजाती । सर्वकाळ १२ एकवेलचिवाळले । पुनःतेथेंचिफुटले । ऐसेंआ
लेआणिगेले । कितीएक १४ पानेंझडतीआणिफुटती । पुष्पेंफळेंतेणेंचिरीतीं । मध्येंजीवहेजगती । असंभाव्य
१४ अवघावेलचिकरपतो । मूळापासूनपुनःहोतो । ऐसाअवघाविचारजोतो । प्रत्यक्षजाणावा १५ मूळखा
णोनकाढिलें । प्रत्ययज्ञानेंनिर्मूळकेलें । तरीमगवाढणेंचिराहिलें । सकळकांहीं १६ मूळींबीजशेवटींबीज । मध्यें
जळरूपबीज । ऐसाहास्वभावसहज । विस्तारला १७ मूळामधीलज्यागोष्टी । सांगतांहेबीजसृष्टी । जेथीलअं
शतेथेंकथी । नहोतजाते १८ जातोयेतोपुनःजातो । ऐशाप्रत्यावृत्तिकरितो । परंतुआत्मज्ञानीजोतो । अन्यथानघ
डे १९ नघडेऐसेंजरीह्मणावें । तरीकांहींतरीलागेजाणावें । अंतरींचपडेठावें । सकळांसकैंचें २० तेणेंसीचका
र्यभागकरिती । परंतुतयासनेणती । दिसेनातेंकायकरिती । बापुडेलोक २१ विषयभोगतेणेंचिघडे । तेणेंविण
कांहींचनघडे । स्थूळसांडूनसूक्ष्मींपवाडे । ऐसापाहिजे २२ जेंआपलेंचिअंतर । तद्रूपचिजगदंतर । शरीरभेदा
चेविकार । वेगळाले २३ अंगुळीचीअंगुळीकवेदना । एकीचीएकीसकळेना । हातपायअवयवनाना । येणें

१ मनामध्यें कोणचाही, निश्चय करणें त्यास संकल्प अशी संज्ञा. २लहरी. ३ खालीं तोंडकरून. ४ पृथ्वी.उदक. तेज. वायु आकाश.

चिन्यायें २४ अवयवाचेअवयवनेणे । मातोपराचेंकायजाणे । परांतरयाकारणें । जाणवेना २५ एकेंचि उदकेंसकळवनस्पती । नानाअग्रेंभेददिसती । खुडिलींतितुकींचसुकती । येरतेटवटवीत २६ येणेंचिन्यायेंभेद झाला । कळेनाएकाचेंएकाला । जाणपणेंआत्मयाला । भेदनाहीं २७ आत्मत्वींभेदनादिसे । देहहेंप्रकृतिकरि तांभासे । तरिजाणतचिअसे । बहुतेक २८ देखोनएेकोनजाणती । शाहणेंअंतरींपरीक्षिती । धूर्ततेअवघेचिसमज ती । गुप्तरूपें २९ जोबहुतांचेंपाळणकरी । तोबहुतांचेंअंतरविवरी । धूर्तपणेंठाउकेंकरी । सकळकांहीं ३० आधींमनोगतपाहती । मगविश्वासधरिती । प्राणिमात्रयेणेंचिरीतीं । वर्तताहे ३१ स्मरणामागेंविस्मरण । रो कडीप्रचीतप्रमाण । आपलेंठेवणेंआपण । चुकताहे ३२ आपलेंचआपणास्मरेना । बोलिलेंतेंआठवेना । उठ तीअनंतकल्पना । ठाउक्याकैंच्या ३३ ऐसेंहेंचंचळचक्र । कांहींनीटकांहींवक्र । झालारावअथवाशक्र । तरी स्मरणास्मरणें ३४ स्मरणह्मणिजेदेव । विस्मरणह्मणिजेदानव । स्मरणविस्मरणेंमानव । वर्ततीआतां ३५ ह्मणोनदेवीआणिदानवी । संपत्तिद्विधाजाणावी । प्रचीतमानसींआणावी । विवेकेंसहित ३६ विवेकेंविवेकजा णावा । आत्म्यानेंआत्माओळखावा । नेत्रेंनेत्रचिपाहावा । दर्पणींचा ३७ स्थूळेंस्थूळखाजवावें । सूक्ष्मेंसूक्ष्म समजावें । खुणेनेंखुणेसिबाणावें । अंतर्यामीं ३८ विचारेंजाणावाविचार । अंतरेंजाणावेंअंतर । अंतरेंजाणावें परांतर । होऊनियां ३९ स्मरणामाजींविस्मरण । हेंचिभेदाचेंलक्षण । एकदेशीपरिपूर्ण । होतनाहीं ४० पुढेंशिकेमागेंविसरे । पुढेंउजेडमागेंअंधारें । पुढेंस्मरेमागेंविसरे । सकळकांहीं ४१ तुर्याजाणावीस्मरण । सु षुप्तिजाणावीविस्मरण । उभयतांशरीरींजाण । वर्ततीआतां ४२ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंच दशदशकेअधोर्ध्वनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । रेणुहूनसूक्ष्मकिडे । त्यांचेंआयुष्यनिपटथोडें । युक्तिबुद्धितेणेंचिपाडें । तयांमध्यें १ ऐ सेनानाजीवअसती । पाहोंजातांनदिसती । अंतःकरणपंचकाचीस्थिती । तेथेंहिआहे २ त्यापुरतेंत्याचेंज्ञान । विषयइंद्रियसमान । सूक्ष्मशरीरेंविवरोन । पाहतोकोण ३ त्यासभुंगीमहाथोर । नेणोचालिलाकुंजर । भुंगीस

मुताचापूर । ऐसेंबोलती ४ तेसुंगीसमानशरीरें । उदंडअसतीलहानथोरें । समस्तांमध्येंजीवेश्वरें । वस्तिकीजे ५ ऐशियाकिडियांचासंभार । उदंडदाटलाविस्तार । अत्यंतसाक्षेपीजोनर । तोविवरोनपाहे ६ नानाक्षेत्रींनानाकिडे । त्यांसभासतीपर्वताएवढे । आयुष्यहितेणेंचिपवाडे । उदंडवाटे ७ पक्ष्यायेवढेंलहाननाहीं । पक्ष्यायेवढेंथोरनाहीं । सर्पआणिमत्स्यपाहीं । येणेंचिपाडें ८ मुंगीपासूनथोरथोरें । चढतीवाढतीशरीरें । त्याचीनिर्धारितांअंतरें । कळोंयेती ९ नानावर्णनानारंग । नानाजीवांचेतरंग । एकसुरंगएकविरंग । कितीह्मणोनसांगावें १० एकसुकुमारेंएककठोरें । निर्माणकेलींजगदीश्वरें । सुवर्णासारिखींशरीरें । देदीप्यमानें ११ शरीरभेदअहंकारभेद । वाचाभेददेहभेद । अंतरींवासिजेअभेद । एकरूपें १२ एकत्रासकेंएकमारकें । पाहोंजातांनानाकौतुकें । कितीएकअमोलिकें । मृष्टिमध्यें १३ ऐशींअवघींविवरोनपाहे । ऐसाप्राणीकोणआहे । आपुल्यापुरतेंजाणोनराहे । किंचितमात्र १४ नवखंडहेवसुंधरा । सप्तसागरांचाफेरा । ब्रह्मांडाबाहेरीलनीरा । कोणपाहे १५ त्यानीरामध्येंजीवअसती । पाहोंजातांअसंख्याती । त्याविशाळजीवांचीस्थिती । कोणजाणे १६ जेथेंजीवनतेथेंजीव । हाउत्पत्तीचास्वभाव । पाहतांयाचाअभिप्राव । उदंडअसे १७ भूगर्भींनानानीरें । त्यानीरामध्येंशरीरें । नानाजिन्नसलहानथोरें । कोणजाणे १८ एकप्राणीअंतरिक्षअसती । तिहींनाहींदेखिलीक्षिती । वरीच्यावरीउडोनजाती । पक्षफुटल्यानंतर १९ नानाखेंचरेंआणिभूचरें । नानावनचरेंआणिजळचरें । चौऱ्यांशींलक्षयोनिप्रकारें । कोणजाणे २० उष्णतेजवेगळेंकरूनी । जेथेंतेथेंजीवयोनी । कल्पनेपासूनहोतीप्राणी । कोणजाणें २१ एकनानासामर्थ्येंकेले । एकइच्छेपासूनझाले । एकशब्दासरिसेंपावले । शापदेह २२ एकदेहबाजीगरीचे । एकदेहवोडंबरीचे । एकदेहदेवतांचे । नानाप्रकारें २३ एकक्रोधापासूनझाले । एकतपापासूनजन्मले । एकउःशापेंपावले । पूर्वदेह २४ ऐसेंभगवंताचेंकरणें । किती ह्मणोनसांगणें । विचित्रमायेच्यागुणें । होतजातें २५ नानाअवघडकरणीकेली । कोणीदेखिलीनाऐकिली ।

१ विषयाचा उपभोग घेणारा तो जीव आणि त्या जीवाचें नियमन करणारा तो ईश्वर. २ अत्यंत शोभायमान.

विचित्रकळासमजली । पाहिजेसर्व २६ थोडेबहुतसमजले । पोटापुरतीविद्याशिकले । प्राणीउगेचगर्वेंगेले । मीज्ञाताह्मणोनी २७ ज्ञानीएकअंतरात्मा । सर्वांमध्येंसर्वात्मा । त्याचाकळावयामहिमा । बुद्धिकैंची २८ सप्तकंचुकब्रह्मांड । त्यांतसप्तकंचुकापिंड । त्यापिंडामध्येंउदंड । प्राणिअसती २९ आपुल्यादेहांतीलनकळे । मातेंअवघेंकैंचेंकळे । लोकहोतीउताविळे । अल्पज्ञानें ३० अणुरेणुऐसेजिन्नस । त्यांचेआह्मीविराटपुरुष । आमुचेंउदंडचिआयुष्य । त्यांच्याहिशोबें ३१ त्यांच्यारीतींत्यांचेदंडक । वर्तायाचेअसतीअनेक । जाणेसर्वहिकौतुकें । ऐसाकैंचा ३२ धन्यपरमेश्वराचीकरणी । अनुमानेनाअंतःकरणीं । उगीचअहंतापापिणी । वोढालावी ३३ अहंतासांडूनविवरणें । कित्येकदेवाचेंकरणें । पहातांमनुष्याचेंजिणें । थोडेंआहे ३४ थोडेंजिणेंअर्धपुडीकाया । गर्वकरितातीरडाया । शरीरअवघेंपडावया । वेळनाहीं ३५ कुश्चिळठायींजन्मले । आणिकुश्चिळरसेंचिवाढले । यांसह्मणतीथोरले । कोण्याहिशोबें ३६ कुश्चिळआणिक्षणभंगुर । अखंडव्यथाचिंतातुर । लोकउगेचह्मणतीथोर । वेडेपणें ३७ कायामायादोदिवसांची । आदिअंतींअवघेछीछी । झांकतांकुपाऊनउगेंची । थोरीवदविती ३८ झांकिलेंतरीउपंडरपडे । दुर्गंधिसुटेजिकडेतिकडे । जोकोणीविवेकींपर्वाडे । तोचिधन्य ३९ उगेंचकासयातंडावें । मोडाअहंतेचेपुंडावे । विवेकेंदेवासधुंडावें । हेंउत्तमोत्तम ४० इतिश्रीसदाबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेसूक्ष्मजीवनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । चौखाणीचेप्राणीहोती । अवघेउदकेंचिवाढती । ऐसेहोतीआणिजाती । असंख्यात १ तत्त्वाचेंशरीरझालें । अंतरात्म्यासगटवळलें । त्याचेंमूळजोंशोधिलें । तोंउदकरूप २ शरत्कालींचींशरीरें । पिळपिळोंझिरपतीनीरें । उभयरेतेंएकत्रें । मिसळतीरक्तीं ३ अन्नरसदेहरस । रक्तरेतेंबाधेमूस । रसह्रद्येंसावकाश । वाढोंलागे ४ वाढतांवाढतांवाढलें । कोमळाचेंकठिणझालें । पुढेंउदकपैसावलें । नानाअवयवीं ५ संपूर्णहोतांबाहेरपडे । भूमीसपडतांमगतेंरडे । अवघ्यांचेंअवघेंवडे । ऐसेंआहे ६ कुडीवाढेकुबुद्धिवाढे ।

१ बहुत. २ आश्चर्य. ३ गर्व. ४ नाश पावणारे. ५ देह. ६ मोठेपणा. ७ तर्क. ८ खेळे. ९ अभिमान. १० उदक.

मूळापासोनिअवघेंघडे । अवघेंचवाढेआणिमोडे । देखतांदेखतां ७ पुढेंअवघेंशरीर । दिवसेंदिवस जाहलेंथोर । सुचोंलागलाविचार । कांहींकांहीं ८ फळामध्येंबीजआलें । तेणेंन्यायेंतेथेंजाहलें । ऐक तांदेखतांउमजलें । सकळकांहीं ९ बीजेंउदकेंअंकुरती । उदकनसतांउडोनजाती । एकेठायींउदकमाती । होतांबरें १० दोहींमध्येंअसतांबीज । भिजोनअंकुरसहज । वाढतांवाढतांपुढेंरिझ । उदंडआहे ११ जिकडेमूळ्याधांवघेती । तिकडेअग्रेंहेलावती । मूळेंअग्रेंद्विधाहोती । बीजापासूनी १२ मूळ्याचालि ल्यापाताळीं । झाडेंधांवतीअंतराळीं । नानापत्रींपुष्पींफळीं । लगडलींझाडें १३ फळांवरीलतुमनें । सु मनावडीलपानें । पानांवडीलअनुसंधानें । काष्ठेंअवघीं १४ काष्ठांवडीलमुळ्याबारीक । मुळ्यांवडीलतेंउ दक । उदकआळोनिकौतुक । भूमंडळाचें १५ याचीऐसीआहेप्रचीती । तेव्हांसकळांवडीलजगंती । जग तीवडीलमूर्ती । आपोनारायणाची १६ तयावडीलअग्निदेव । अग्निवडीलवायुदेव । वायुवावडीलस्वभाव । अंतरात्म्याचा १७ सकळांवडीलअंतरात्मा । त्यासिनेणेंतोदुरात्मा । दुरात्माह्मणिजेदूरआत्मा । अंतरलातया १८ जवळींअसोनचुकलें । प्रत्ययासनाहींसेंकेलें । उगेचिआलेआणिगेले । देवाचकरितां १९ ह्मणो नसकळांवडीलदेव । त्यासिहोतांअनन्यभाव । मगहेप्रकृतीचास्वभाव । पालटोंलागे २० करीआपुलाव्या संग । कदापिनव्हेध्यानभंग । बोलणेंचालणेंव्यंग । पडोंचनेदी २१ जेंवडिलींनिर्माणकेलें । तेंपाहिजेपाहि लें । कायकायवडिलींकेलें । कितीपाहावें २२ जोवडीलजेथेंचेतला । तोचिभाग्यपुरुषझाला । अल्पचेतनें नेंतयाला । अल्पभाग्य २३ तयानारायणालामनीं । अखंडआठवावेंध्यानीं । मगतेलक्ष्मीतयापासूनी । जा ईलकोठें २४ नारायणअसेविश्वीं । त्याचीपूजाकरीतजावी । याकारणेंतोषवावी । कोणीतरीकाया २५ उपासनाशोधूनपाहिली । तोंतेंविश्वपाळितीझाली । नकळेलीलापरीक्षिली । नवचेकोणा २६ देवाचीलीला देवेंविण । आणिदुसरापाहेकोण । पाहणेंतितुकेंआपण । देवचिअसे २७ उपासनासकळांठायीं । अंत

१ दोन प्रकारचीं. २ आकाश. ३ फुलें. ४ पृथ्वी. ५ देह. ६ जगतामध्यें, सर्वांमध्यें.

रात्माकोठेंनाहीं । याकारणेंठायींठायीं । रामेंआटोपिलें २८ ऐशीमाझीउपासना । आणितांनयेअनुमाना ।
नेऊनिघालीनिरंजना । पैलीकडे २९ देवाकरितांकर्मेंचालती । देवाकरितांउपासकहोती । देवाकरितांज्ञानी
असती । कितीएक ३० नानाशास्त्रेंनानामतें । देवचिबोलिलासमस्तें । नेमकानेमकव्यस्ताव्यस्तें । कर्मा
नुसार ३१ देवासअवघेंलागेकरावें । त्यांतघेऊंयेतितुकेंघ्यावें । अधिकारासारिखेंबोलावें । ह्मणिजेबरें ३२
आवाहनविसर्जन । ऐसेंचिबोलिलेंविधान । पूर्वपक्षझालायेथून । सिद्धांतपुढें ३३ वेदांतसिद्धांतधादांत । प्रची
तप्रमाणनेमस्त । पंचीकरणसांडूनहित । वाक्यार्थपाहावा ३४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंच
दशदशकेपिंडोत्पत्तिनिरूपणंनामनवमःसमासः ९ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । गगनींअवघेंचिहोतजातें । गेगनाऐसेंतगेनातें । निश्चळींचंचळतें । येणेंचिन्यायें १
आंधारदाटलाबळें । वाटेगगनझालेंकाळें । रविकिरणतेंपिवळें । सर्वांचिवाटे २ उदंडहींवजेव्हांपडिलें । गमे
गगनथंडझालें । उष्णझळेनेंवाळलें । ऐसेंवाटे ३ ऐसेंजेंकांहींवाटलें । तेंतेंझालेंआणिगेलें । आकाशासा
रिखेंतगलें । हेंतोंघडेना ४ उत्तमजाणीवेचाजिन्नस । समजोनपाहेसावकाश । निराभासतेंआकाश । भासमि
थ्या ५ उदकपसरेवायुपसरे । अंतरात्माअत्यंताचिपसरे । तत्वेंतत्वअवघेंचिपसरे । अंतर्यामी ६ चळतें
आणिचळेनातें । अंतरींअवघेंचकळतें । विवरणेंचिनिवळतें । प्राणिमात्रांसी ७ विवरतांविवरतांशेवटीं ।
निवृत्तिपदींअखंडभेटी । झालियानेंतुटी । होणारनाहीं ८ जेथेंज्ञानाचेंहोतेंविज्ञान । आणिमनाचेंहोतेंउ
न्मन । तत्वनिरसनअनन्य । विवेकेंहोतें ९ वडिलासशोधूनपाहिलें । तोंचंचळाचेंनिश्चळझालें । देवभक्तपण
गेलें । तयेठायीं १० ठावह्मणतांपदार्थनाहीं । पदार्थमात्रमूळींचनाहीं । जैसेंतैसेंबोलोंकांहीं । कळावया ११
अज्ञानशक्तिनिरसली । ज्ञानशक्तिमावळली । वृत्तिशून्यकैसीझाली । स्थितिपाहा १२ मुख्यशक्तिपाततोऐं
सा । नाहींचंचळाचावळसा । निवांतींनिवांतकैसा । निर्विकारी १३ चंचळाचाविकारपालटे । तेंचंचळचिते

१ सेवा, भजन. २ कर्माच्या अनुलक्षणेंकरून. ३ स्थानावर, असनावर स्थापन करणें. ४ सोडून देणें. ५ पूजेचा विधि. ६ आकाश

थेंआटे । चंचळनिश्चळघनवटे । हेंतोंघडेना १४ महावाक्याचाविचार । तेथंसंन्याशासिअधिकार । दैवीकृपेचाजोनर । तोहिविवरोनपाहे १५ संन्यासीह्मणिजेषडंगन्यासी । विचारवंतसर्वसंन्यासी । आपलीकरणीआपणापासीं । निश्चयेंसी १६ जगदीशवोळल्यावरी । तेथेंकोणअनुमानकरी । आतांअसोहेंविचारी । विचारजाणती १७ जेजेविचारीसमजले । तेतेनिःसंगहोऊनगेले । देहाभिमानीजेउरले । तेदेहाभिमानलक्षिती १८ लक्षींबैसलेंअलक्ष । उडोनिगेलापूर्वपक्ष । हेतुरूपेंअंतरसाक्ष । तोहिमावळला १९ आकाशआणिपाताळ । दोन्हीनामेंअंतराळ । काढितांदृश्याचेंचडळ । अखंडझालें २० तेंतोंअखंडचिआहे । मनउपाधिलक्षूनपाहे । उपाधिनिरासेंराहे । शब्दकैसा २१ शब्दपरकल्पनेंपर । मनबुद्धिअगोचर । । विचारेंपाहावाविचार । अंतर्यामीं २२ पाहतांपाहतांकळोंयेतें । कळलेंतितुकेंव्यर्थजातें । अवघडकैसेंबोलावेंतें । कोण्याप्रकारें २३ वाक्यार्थवाच्यांशेंशोधिला । अलक्षींलक्षांशबुडाला । पुढेंसमजोनबोला । कोणीतरी २४ शाश्वतासशोधितगेला । तेणेंज्ञानीसाचझाला । विकारसांडूंनामिळाला । निर्विकारीं २५ दुःस्वप्नउदंडदेखिलें । जागेंहोतांलटिकेंझालें । पुनःजरीतेंआठवलें । तरीतेंमिथ्या २६ प्रारब्धयोगेंदेहअसे । असेअथवानासे । विचारअंतरींबैसे । चळेनाऐसा २७ बीजअग्नीनेंभाजलें । त्याचेंवाढणेंचिखुंटलें । ज्ञात्यासतैसेंझालें । वासनाबीज २८ विचारेंनिश्चळझालीबुद्धी । बुद्धिपासींकार्यसिद्धी । पाहतांवडिलांचीबुद्धी । निश्चळींगेली । २९ निश्चळासध्यातोनिश्चळ । चंचळासध्यातोचंचळ । भूतांसध्यातोकेवळ । भूतहोय ३० जोपावलाशेवटवरी । तयासहेंकांहींचनकरी । अंतर्निष्ठाबाजिगिरी । तैसीमाया ३१ मिथ्याऐसेंकळोंआलें । विचारोनसदृढझालें । अवघेंभयेंचिउडालें । अकस्मात ३२ उपासनेचेंउत्तीर्णव्हावें । भक्तेंभजनवाढवावें । अंतरीं विवेकेंउमजावें । सकळकांहीं ३३ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेपंचदशदशकेसिद्धांतनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ तत्वमस्यादि वाक्य. २ देहावर गर्व धारण करणारे. ३ पोकळपणा. ४ जग.

श्रीगणेशागनमः । धन्यधन्यतोवाल्मीक । ऋषीमाजींपुण्यश्लोक । जयाचेनिहात्रिलोक । पावनजाहला १
भविष्यआणिशतकोटी । हेंतोंनाहींदेखिलेंदृष्टीं । धांडोळितांसकळसृष्टी । श्रुतनव्हे २ भविष्याचेंएकवचन ।
कदाचितझालेंप्रमाण । तरीआश्चर्यमानितीजन । भूमंडळींचे ३ नसतांरघुनाथअवतार । नाहींपाहिला
शास्त्राधार । रामकथेचाविस्तार । विस्तारलाजेणें ४ ऐसाजयाचावाग्विलास । ऐकोनिसंतोषलामहेश । मग
विभागिलेंत्रैलोक्यास । शतकोटिरामायण ५ जयाचेंकवित्वशंकरेंपाहिलें । इतरांनवचेअनुमानलें । रामउपा
सकांसझालें । परमसमाधान ६ ऋषिहोतेथोरथोर । बहुतींकेलाकवित्वविचार । परीवाल्मीकासारिखाकवी
श्वर । नभूतोनभविष्यती ७ पूर्वीकेलींदुष्टकर्मे । परीपावनझालारामनामें । रामजपतांदृढनेमें । पुंण्येंसीमासां
डिली ८ उपरोठेंनामह्मणतांवाचे । पर्वतफुटलेपापाचे । ध्वजउभारलेपुंण्याचे । ब्रह्मांडावरुते ९ वाल्मीकें
जेथेंतपकेलें । तेंवनपुंण्यपावनझालें । शुष्ककाष्ठींअंकुरफुटले । तपोबळेंजयाच्या १० पूर्वीहोतावाल्हाकोळी
जीवघातुकभूमंडळीं । तोचिवंदिजेसकळीं । विबुधींआणिऋषीश्वरीं ११ उपरतिआणिअनुताप । तेथेंकैंचेंउ
रेलपाप । देहांततपेंपुंण्यरूप । दुसराजन्मजाहला १२ अनुतापेंआसनघातलें । देहाचेंवारुळजाहलें । तेंचि
नामपुढेंपडिलें । वाल्मीकऐसें १३ वारुळासवल्मीकबोलिजे । ह्मणोनवाल्मीकिनामसाजे । जयाच्यातीव्रतपें
झिजे । हृदयतापसांचें १४ जोतापसांमाजींश्रेष्ठ । जोकवीश्वरांमध्येंवरिष्ठ । जयाचेंबोलणेंस्पष्ट । निश्चयाचें
१५ जोनिष्ठांवंताचेंमंडण । रघुनाथभक्तीचेंभूषण । ज्याचीधारणाअसाधारण । साधकांसदृढकरी १६ ध
न्यवाल्मीकऋषीश्वर । समर्थजोकवीश्वर । तयासिमाझानमस्कार । साष्टांगभावें १७ वाल्मीकऋषिबोलिला
नसता । तरीआह्मासकैंचीरामकथा । ह्मणोनियांसमर्था । कायम्हणोनिवर्णावें १८ रघुनाथकीर्तिप्रगटकेली ।
तेणेंतयाचीमहिमावाढली । भक्तमंडळीसुखीजाहली । श्रवणमात्रें १९ आपुलाकाळसार्थककेला । रघुनाथकी
र्तिमध्येंबुडाला । भूमंडळींउद्धारिला । बहुतलोक २० रघुनाथभक्तथोरथोर । महिमाजयांचाअपार । त्यांस

१ वल्मीक ह्मणजे वारुळ त्यापासून उत्पन्न झाला ह्मणून वाल्मीकऋषि असें नांव. २ श्रेष्ठ. ३ वाणीचें चातुर्य. ४ माहात्म्य. ५ पृथ्वी.

मस्तांचाकिंकरं । रामदासह्मणे २१ । । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेवाल्मीकस्तवननिरूपणं नामप्रथमःसमासः १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । धन्यधन्यहासूर्यवंश । सकळवंशामध्येंविशेष । मार्तंडमंडळाचाप्रकाश । फांकलाभूमंडळीं १ सोमाअंगींअसेलांछन । एकापक्षींहोयक्षीण । रविकिरणफांकतांआपण । कळाहीनहोय २ याकारणेंसूर्यापुढें । दुसरीसाम्यतानघडे । ज्याच्याप्रकाशेंउजेडे । प्राणिमात्रांसी ३ नानाधर्मनानाकर्मे । उत्तमेंमध्यमेंअधमें । सुगमेंदुर्गमेंनित्यनेमें । सृष्टिमध्येंचालती ४ वेदशास्त्रेंआणिपुराणें । मंत्रयंत्रनानासाधनें । संध्यास्नानपूजाविधानें । सूर्याविणेंबापुडीं ५ नानायोगनानामतें । पाहोंजातांअसंख्यातें । जातीआपुलाल्यापंथें । सूर्यउदयझालिया ६ प्रपंचिकअथवापारमार्थिक । कार्यकरणेंकोणीएक । दिवसेंविणनिरर्थक । सार्थकनव्हे ७ सूर्याचेंअधिष्ठानडोळे । डोळेनसतांसर्वआंधळे । याकारणेंकांहींचिनचले । सूर्याविण ८ ह्मणालअंधकविवेकरिती । तरीहेहीसूर्याचीचगती । थंडझालियाआपुलीमती । मगमतिप्रकाशकैंचा ९ उष्णप्रकाशतोसूर्याचा । शीतप्रकाशतोचंद्राचा । उष्णत्वनसतांदेहाचा । घातहोतो १० याकारणेंसूर्याविण । सहसानचलेकारण । श्रोतेतुह्मींविचक्षण । शोधूनपाहा ११ हरिहरांच्याअवतारमूर्ती । शिवशक्तीच्याअनंतव्यक्ती । यापूर्वीहोतागभस्ती । आतांहीआहे १२ जितुकेसंसारासिआले । तितुकेसूर्याखालींवर्तले । अंतींदेहत्यागूनगेले । प्रभाकरादेखता १३ चंद्रऐलीकडेझाला । क्षीरसागरमथूनिकाढिला । चवदारत्नामध्येंआला । बंधुलक्ष्मीचा १४ विश्वचक्षुहाभास्कर । ऐसेंजाणतीलहानथोर । याकारणेंदिवाकर । श्रेष्ठाहूनश्रेष्ठ १५ अपारनभमार्गक्रमणें । ऐसेंचप्रत्यहींयेणेंजाणें । याळोकोपकाराकारणें । आज्ञासमर्थाची १६ दिवसनसतांअंधकार । सर्वांसिनकळेसारासार । दिवसेंविणतस्कर । कांदिवाभीतपक्षी १७ सूर्यापुढेंआणिसरें । कोणआणावेंसामोरें । तेजोराशिनिर्धारें । उपमेंरहित १८ ऐसाहासवितासकळांचा । पूर्वजहोयरघुनाथाचा । अगाधमहिमामानवीयाचा

१ सेवक· २ सूर्य· ३ चंद्र· ४ कृष्णपक्षीं· ५ सूर्याचें तेज· ६ सुलभ व कठीण· ७ बुद्धि· ८ ज्ञानी· ९ सूर्य·

कायह्मणोनिवर्णावा १९ रघुनाथवंशपूर्वापार । एकाहूनएकथोर । मजमतिमंदासहाविचार । कायकळे २० रघुनाथाचासमुदाय । तेथेंगुंतलाअंतर्भाव । म्हणोनिवर्णितांमहत्व । वाग्दुर्बळमी २१ सकळदोषांचापरिहार करितांसूर्यासनमस्कार । स्फूर्तिवाढेनिरंतर । सूर्यदर्शनवेतां २२ । इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडश दशकेसूर्यस्तवननिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । धन्यधन्यहेसुमती । इचामहिमावर्णावाकिती । प्राणिमात्रतितुकेराहती । तिच्याआ धारें १ अंतरिक्षराहतीजीव । तोहिपृथ्वीचास्वभाव । देहजडनसतांजीव । कैसेतगती २ जाळितीपोळिती कुदळिती । नागरितीउकरितीखणिती । मळमूत्रतिजवरिकरिती । आणिवमनें ३ नासकेंकुजकेंजर्जर । पृथ्वी विणकैंचाथार । देहांतकाळींशरीर । तिजवरीपडे ४ बरेंवाईटसकळकांहीं । पृथ्वीविणथारनाहीं । नानाधातुद्र व्यतेंही । भूमीचेपोटीं ५ एकासएकसंहारिती । प्राणीभूमीवरीअसती । भूमिसांडूनिजाती । कोणीकडे ६ गडकोटपुरेंपट्टणें । नानादेशकळतीअटणें । देवदानवमानवांराहणें । पृथ्वीवरी ७ नानारत्नेंहिरेपरिस । नाना धातुद्रव्यास । गुप्तप्रगटकरावयास । पृथ्वीविणनाहीं ८ मेरुमंदारहिमाचल । नानाअष्टकुळाचलें । नानापक्षि मत्स्यव्यालें । भूमंडळीं ९ नानासमुद्रापैलीकडे । भोंवतेआवरणोदकाचेकडे । असंभाव्यउठलेकडे । भूमंडळा चे १० त्यामध्येंगुप्तविवरें । लहानथोरेंअपारें । तेथेंनिबिडअंधकारें । वस्तिकीजे ११ आवरणोदकतेंअपार । त्याचाकोणजाणेपार । उदंडदाटलेजलचरें । असंभाव्यमोठे १२ त्याजीवनासआधारपवनं । निबिडदाटआणि घन । फुटोंशकेनाजीवन । कोणीकडे १३ त्याप्रभंजनासआधार । कठिणपणेंअहंकार । ऐसाहाभूगोळाचापा र । कोणजाणे १४ नानापदार्थांच्याखाणी । धातुरत्नांच्यादाटणी । कल्पतरुचिंतामणी । अमृतकुंड १५ नानाद्वीपेंनानाखंडें । वसतीउद्वसेउदंडें । तेथेंनानाजीवांचींबंडें । वेगळालीं १६ मेरुभोंवतेकडेकापले । असंभा व्यकडोशेपडिले । निबिडतरुलागले । नानाजिनसी १७ त्यासन्निधलोकालोक । जेथेंसूर्याचेंफिरेचाक । चंद्रा

१ दैत्य व मनुष्य. २ पर्वत. ३ सर्प. ४ गाड. ५ उदकामध्यें रहाणारे प्राणी सुसर इत्यादिक. ६ उदक. ७ वारा. ८ वायु.

द्रिद्रोणाद्रिमैनाक । महागिरी १८ नानादेशींपाषाणभेद । नानाजिनसींमृत्तिकाभेद । नानाविभूतीछंदभेद ।
नानाखाणी १९ बहुरत्नावसुंधरा । ऐसापदार्थकैंचादुसरा । अफाटपडलीसैरावैरा । जिकडेतिकडे २०
अवघीपृथ्वीफिरोनपाहे । ऐसाप्राणीकोणआहे । दुर्जीतुळणानसाहे । धरणीविषयीं २१ नानावल्लीनानापिकें ।
देशोदेशींअनेकें । पाहोंजातांसारिख्यासारिखें । एकहिनाहीं २२ स्वर्गमृत्युपाताळें । अपूर्वरचिलींतिन्हींताळें
पाताळलोकींमहाव्याळें । वस्तिकीजे २३ नानावल्लीबीजांचीखाणी । तेहेविशाळधरणी । अभिनवकर्त्याचीकर
णी । होऊनिगेली २४ गडकोटनानानगरें । पुरेंपट्टणेंमनोहरें । सकळांठायींजगदीश्वरें । बस्तिकीजे २५ म
हाबळीहोऊनिगेले । पृथ्वीवरीचौताळले । सामर्थ्येंनिराळेराहिले । हेंतोंघडेना २६ असंभाव्यहेजगती । जीव
कितीयेतीजाती । नानाअवतारपंगती । भूमंडळावरी २७ सध्यारोकडेंप्रमाण । कांहींकरावेंनलगेअनुमान । ना
नाप्रकारचेंजीवन । पृथ्वीचेनिआधारें २८ कित्येकभूमिमाझीह्मणती । शेवटींआपणचिमरोनजाती । कित्येकका
ळहोतांजगती । जैसीतैसी २९ ऐसापृथ्वीचामहिमा । दुसरीकायद्यावीउपमा । ब्रह्मादिकांपासोनिआह्मां । आ
श्रयचिआहे ३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेपृथ्वीस्तवननिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥

श्रीगणेशायनमः । आतांसकळांचेंजन्मस्थान । सकळजीवांचेंजीवन । जयासआपोनारायण । ऐसेंबोलिजे १
पृथ्वीसआधारआवरणोदक । सप्तसिंधूंचेंशुद्धोदक । नानामेवांचेंमेवोदक । भूमंडळींचालिलें २ नानानद्याना
नादेशीं । वाहतमिळाल्यासागरांसी । लहानथोरपुण्यराशी । अगाधमहिमे ३ नद्यापर्वतींकोसळल्या । नाना
सांकडींमध्येंरिचवल्या । धबधबांखळखळांचालिल्या । असंभाव्य ४ कूपंवापीसरोवरें । उदंडेंतळींथोरथोरें । निर्म
ळेंउचंबळतीनीरें । नानादेशीं ५ गायमुखेंपाटजाती । नानाकालवेवाहती । नानाझरेझिरपती । झरतीनीरें ६ डुरेवि
हरेपाझर । पर्वतफुटोनवाहेनीर । ऐसेउदकाचेप्रकार । भूमंडळीं ७ जितुकेगिरीतितुक्याधारा । कोसळतीभयंक
रा । पाभळवोहळाअपारा । उकळ्यासांडिती ८ भूमंडळीचेंजळअवघें । कितीह्मणोनिसांगावें । नानाकारंजींआ

---

१ पृथ्वी. २ सगर राजाच्या पुत्रानीं उत्पन्न केला ह्मणून सागर (समुद्र) अशी संज्ञा. ३ विहिर व तळाव. ४ बहुत.

णावें । बांधोनिपाणी ९ डोहोडबकेखडाडीटांकीं । नानागिरिकंदरींअनेकीं । नानाजळेंनानालोकीं । वेगळालीं १० तीर्थेंएकाहूनएक । महापवित्रपुंण्यदायक । अगाधमहिमाशास्त्रकारक । बोलोनगेले ११ नानातीर्थांचींपुं ण्योदकें । नानास्थळोंस्थळींशीतळोदकें । तैशींचनानाउष्णोदकें । ठायींठायीं १२ नानावल्लीमध्येंजीवन । नानाफळींफुलींजीवन । नानाकंदींमूळींजीवन । गुणकारक १३ क्षारोदकेंशुद्धोदकें । विषोदकेंपीयूषोदकें । नानास्थळांतरींउदकें । नानागुणांचीं १४ नानाइक्षुदंडांचेरस । नानाफळांचेनानारस । नानाप्रकारींचेगोरस । मद्यपारागूळअन्न १५ नानामुक्ताफळांचेंपाणी । नानारत्नींतळपेपाणी । नानाशस्त्रांमध्येंपाणी । नानागुणांचें १६ शुक्रशोणितलाळमूत्रस्वेद । नानाउदकांचेनानाभेद । विवरोनपाहतांविशद । होतजातें १७ उदकाचेदेहकेवळ । उदकाचेंचभूमंडळ । चंद्रमंडळसूर्यमंडळ । उदकाकारितां १८ क्षारसिंधुक्षीरसिंधू । सुरासिंधुआज्यसिंधू । दधिसिंधुइक्षुरससिंधू । शुद्धसिंधुउदकाचा १९ ऐसेंउदकविस्तारलें । मूळापासूनिशेवटासआलें । मध्येंहिठायींउमटलें । ठायींठायींगुप्त २० जेंजेंबीजींमिश्रितझालें । तोंतोंस्वादघेऊनिउठिलें । उसांमध्येंगोडीसआलें । परमसुंदर २१ उदकाचाबांधाहेंशरीर । उदकचिपाहिजेतदनंतर । उदकाचाउत्पत्तिविस्तार । कितीह्मणोनिसांगावा २२ उदकतारकउदकमारक । उदकनानासुखदायक । पाहतांउदकाचाविवेक । अलौलिकआहे २३ भूमंडळींधांवेनीर । नानाध्वनित्यासुंदर । धबाबांधबाबांथोर । रिचवर्तधारा २४ ठायींठायींडोहतुंबती । विशाळतळींडबाबिती । चबाबितीथबाबिती । कालवेपाट २५ एकींपाळध्यागंगावाहती । उदकेंसन्निधचिअसती । खळखांझरेवाहती । भूमीचेपोटीं २६ भूमिगर्भींडोहभरले । कोणीदेखिलेनाऐकिले । ठायींठायींझरेझाले । विद्युल्लतांचे २७ पृथ्वीतळींपाणीभरलें । पृथ्वीमध्येंपाणीखेळे । पृथ्वीवरीप्रगटलें । उदंडपाणी २८ स्वर्गमृत्युपाताळीं । एकनदीतिहींताळीं । मेघोदकअंतराळीं । पृथ्वीवरीवृष्टिकरी २९ पृथ्वीचेंमूळजीवन । जीवनाचेंमूळदहन । दहनाचेंमूळपवन । थोराहूनथोर ३० त्याहूनथोरपरमेश्वर । महद्भूतांचाविचार । त्याहूनथोरपरात्पर । परब्रह्मजाणावें । ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेआपनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ धन्यधन्यहावैश्वानर । होयरघुनाथाचाश्वशुर । विश्वव्यापकविश्वंभर । पिताजानकीचा १ ज्याच्यामुखेंभगवंतभोक्ता । जोऋषींचाफळदाता । तमहिमरोगहर्ता । भर्ताविश्वजनांचा २ नानावर्णनानाभेद । जीवमात्रांसअभेद । अभेदआणिपरमशुद्ध । ब्रह्मादिकांसी ३ अग्निकरितांसृष्टिचाले । अग्निकरितांलोकधाले । अग्निकरितांसकळझाले । लहानथोर ४ अग्नीनेंआळलेंभूमंडळ । लोकांसराहायाझालेंस्थळ । दीपदीपिकानानाज्वाळ । जेथेंतेथें ५ पोटामध्येंजठराग्नी । तेणेंक्षुधालागेजनीं । अग्निकरितांभोजनीं । रुचियेते ६ अग्निसर्वांगींव्यापक । उष्णेंराहेकोणीएक । उष्णनसतांसकळलोक । मरोनजाती ७ आधींअग्निमंदहोतो । पुढेंप्राणीतोनासतो । ऐसाहाअनुभवयेतो । प्राणिमात्रांसी ८ असतांअग्नीचेंबळ । शत्रुजिंकेतात्काळ । अग्निआहेतावत्काळ । जिणेंआहे ९ नानारसनिर्माणझाले । अग्निकरितांनिपजले । महारोगीआरोग्यझाले । निमिषमात्रें १० सूर्यसकळांहूनविशेष । सूर्याउपरिअग्निप्रकाश । रात्रिभागींलोकअग्नीस । साह्यकरिती ११ अंत्यजगृहींचाअग्निआणिला । त्यासदोषनाहींबोलिला । सकळांगृहींपवित्रझाला । वैश्वानरू १२ अग्निहोत्रनानायाग । अग्निकरितांहोतीसांग । अग्नितृप्तहोतांभग । प्रसन्नहोय १३ देवदानवमानव । अग्निकरितांझालेसर्व । सकळजनांस[illegible] । अग्निआहे १४ लग्नेंकरितीथोरथोर । नानादारूंचाप्रकार । भूमंडळींयात्राथोर । दारूनेंशोभती १५ नानालोकरोगीहोती । उष्णऔषधेंसेविती । तेगेंलोकआरोग्यहोती । वन्हिकरितां १६ ब्राह्मणासतनमन । सूर्यदेवहुताशन । एतद्विषयींअनुमान । कांहींचनाहीं १७ लोकांमध्येंजठरानळ । सागरींआहेवडवानळ । भूगोलाबाहेरआवरणानळ । शिवनेत्रींविद्युल्लता १८ कुपीपासूनिअग्निहोतो । उंचदर्पणींअग्निनिघतो । काष्ठमंथनींप्रगटतो । चकमकेनें १९ अग्निसकळांठायींआहे । काठिणघसणीप्रगटहोये । आग्यासर्पेंदग्धहोये । गिरिकंदरें २० अग्निकरितांनानाउपाय । अग्निकरितांनाअपाय । विवेकेंविणसकळहोय । निरर्थक २१ भूमंडळींलहानथोर । सकळांसवन्हीचाआधार । अग्निमुखेंपरमेश्वर । संतुष्टहोय २२ ऐसाअग्नीचामाहिमा । बोलिजेतितुकीउणीउपमा । उत्तरोत्तरअगाधमहिमा ।

अग्निपुरुषाचा २३ जीतअसतांसुखीकरी । मेल्याप्रेतभस्मकरी । सर्वभक्षकत्याचीथोरी । कायह्मणोनसांगा
वी २४ सकळसृष्टीचासंहार । प्रळयकरीवैश्वानर । वैश्वानरेंपदार्थमात्र । कांहींचउरेना २५ नानाहोमउदंड
करिती । घरोघरींवैश्वदेवचालती । नानाक्षेत्रींदीपजळती । देवापाशीं २६ दीपाराधनेंनीरांजनें । देववोवा
ळिजेजनें । खरेंखोटेंनिवडणें । दिव्यहोतां २७ अष्टधाप्रकृतिलोकतिन्ही । सकळव्यापूनिराहिला । वन्ही । अगा
धमहिमावहनीं । कितीह्मणोनिबोलावा २८ चारीशृंगेंत्रिपदीजात । दोनशिरेंसप्तहात । ऐसाबोलिलाशास्त्रार्थ ।
प्रचीतीविण २९ ऐसावन्हिउष्णमूर्ती । तोमीबोलिलोंयथामती । न्यूनपूर्णक्षमाश्रोतीं । केलीपाहिजे ३०
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेअग्निस्तवननिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ५ ॥
श्रीगणेशायनमः । धन्यधन्यहावायुदेव । याचाविचित्रस्वभाव । वायुकरितांसकळजीव । वर्ततीजनीं १ वा
युकरितांश्वासोच्छ्वास । नानाविद्यांचाअभ्यास । वायुकरितांशरीरास । चळणघडे २ चळणवळणप्रसारण
निरोधनआणिआकुंचन । प्राणअपानव्यानउदान । समानवायू ३ नागकूर्मकृकलवायू । देवदत्तधनं
जयू । ऐसेहेवायूचेस्वभावू । उदंडअसती ४ वायुब्रह्मांडींप्रगटला । ब्रम्हांडदेवतांसपुरवला । तेथूनपिंडींप्रगट
ला । नानागुणें ५ स्वर्गलोकींसबळदेव । तैसेचपुरुषार्थीदानव । मृत्युलोकींचेमानव । विख्यातराजे ६
नरदेहींनानाभेदें । अनंतभेदांचींश्वापदें । वनचरेंजळचरेंआनंदें । क्रीडाकरिती ७ त्यांसमस्तांमध्येंवायुखेळे ।
खेचरकुळअवघेंचळे । उठतीवन्हीचेउमाळे । वायुकरितां ८ वायुमेघांचेंभरणभरी । सवेंचपिह्नपरतेंसारी ।
वायुऐसाकारभारी । दुसरानाहीं ९ परीतेआत्मयाचीसत्ता । वर्तेशरीरींतत्वतां । परीव्यापकपणेंयासमर्था ।
तुळणानाहीं १० गिरीहूनदाटफौजा । मेघउठिलेस्वामिकाजा । गर्जगर्जोनितडकतीविजा । वायुबळें ११
चंद्रसूर्यनक्षत्रमाळा । ग्रहमंडळेंमेघमाळा । येब्रह्मांडींनानाकळा । वायुकरितां १२ एकवटलेंतेंनिवडेना ।
काळवळेंतेंवेगळेंहोईना । तैसेंहेंबेचाडनाना । केवींकळे १३ वायसुटेसरारा । असंभाव्यपडतीगारा । तैसेजी
वहेनीरा । सरिसेपडती १४ वायुरूपेंकमळकळा । तोचिआधारजळा । तयाजळाच्याआधारेंभूगोळा । शेषेंध

रिलें १५ शेषासपवनाचाआहार । आहारेंफुगेशरीर । तरीमगघेतलाभार । भूमंडळाचा १६ महाकूर्माचें शरिरभलें । ब्रह्मांडपालथेंघातलें । एवढेंशरीरतेंराहिलें । वायुचेनी १७ वराहेंआपुलेदंतीं । पृथ्वीधरिलीहोती । तयाचीएवढीशक्ती । वायुबळें १८ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर । चवथाआपणजगदीश्वर । वायुस्वरूपविचार । विवेकीजाणती १९ तेहतीसकोटीसुरवर । अठ्यांयशींसहस्त्रऋषीश्वर । सिद्धयोगीअपारेंअपार । वायुकरितां २० नवकोटीकात्यायनी । छप्पन्नकोटिचामुंडिनी । औटकोटिभूतखाणी । वायुरूपें २१ भूतेंदैवतेंनानाशक्ती । वायुरूपेंत्यांच्याव्यक्ती । नानाजीवनेणोंकिती । भूमंडळीं २२ पिंडींब्रह्मांडींपुरवला । बाहेरकंचुकासगेला । सकाळांठायींपुरवला । समर्थवायू २३ ऐसाहासमर्थपवन । हनुमंतजयाचानंदन । रघुनाथस्मरणींतनमन । हनुमंताचें २४ हनुमंतवायूचाप्रसिद्ध । पित्यापुत्रासनाहींभेद । म्हणोनिदोघेहिअभेद । पुरुषार्थविषयीं २५ हनुमंतासबोलिजेप्राणनाथ । येणेंगुणेंहासमर्थ । प्राणेंविणसकळव्यर्थ । होतजातें २६ मागेंमृत्युआलाहनुमंता । तेंव्हांवायुरोधलाहोता । सकळदेवांसअवस्था । प्राणांतमांडलें २७ देवसकळमिळोन । केलेंवायूचेंस्तवन । वायुप्रसन्नहोऊन । मोकळेकेले २८ म्हणोनिप्रतापीथोर । हनुमंतईश्वरीअवतार । याचापुरुषार्थसुरवर । पाहताचिराहिले २९ देवकाराग्रहींहोते । हनुमंतेंदेखिलेअवचितें । संहारकरूनलंकेभोंवते । विटंबूनिपाडिले ३० उसणेंघेतलेंदेवाचें । मूळशोधिलेंराक्षसांचें । मोठेंकौतुकपुच्छकेतूचें । आश्चर्यवाटे ३१ रावणहोतासिंहासनावरी । तेथेंजाऊनठोंसरेमारी । लंकेमध्येंनिरोधकरी । उदककैंचें ३२ देवांसआधारवाटला । मोठापुरुषार्थदेखिला । मनामध्येंरघुनाथाला । करुणाकरिती ३३ दैत्यअवघेसंहारिले । देवतात्काळसोडिले । प्राणिमात्र सुखीजाहले । त्रैलोक्यवासी ३४ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेवायुस्तवननिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । पृथ्वीचेंमूळजीवन । जीवनाचेंमूळअग्न । अग्नीचेंमूळपवन । मागांनिरूपिलें १ आतांऐकापवनाचेंमूळ । तोहाअंतरात्माचिकेवळ । अत्यंतचिचंचळ । सकळांमध्यें २ तोयेतोजातोदिसेना ।

स्थिरहोऊनबैसेना । ज्याचेंरूपअनुमानेना । वेदस्मृतींसी ३ मूळींमूळींचेंस्फुरण । तेंचिअंतरात्म्याचेंलक्षण । जगदीश्वरापासूनित्रिगुण । पुढेंजाहले ४ त्रिगुणापासूनिझालीभूतें । पावलींस्पष्टदशेतें । त्यांभूतांचेरूपतें । विवेकेंओळखावें ५ त्यांमध्येंमुख्यआकाश । चौंभूतांमध्येंविशेष । त्याच्याप्रकाशेंप्रकाश । सकळकांहीं ६ एकविष्णुमहद्भूत । ऐसाभूतांचासंकेत । परंतुयाचीप्रचीत । पाहिलीपाहिजे ७ विस्तारेंबोलिलींभूतें । त्याभूतां मध्येंव्यापकतें । विवरोनपाहतांयेतें । प्रत्ययासी ८ आत्मयाच्याचपळपणापुढें । वायुतोकितीबापुडें । आत्म्या चेंचपळपणरोकडें । समजोनपाहावें ९ आत्म्यावेगळेंकर्मचालेना । आत्मादिसेनाआढळेना । गुप्तरूपेंविचार नाना । पाहोनसोडी १० पिंडब्रह्मांडव्यापूनअरलें । नानाशरीरींविलासलें । विवेकीजनासभासलें । जगदंतरीं ११ आत्म्याविणदेहचालती । हेंतोंनघडेकल्पांतीं । अष्टधाप्रकृतीच्याव्यक्ती । रूपासिआल्या १२ मूळापासूनिशेवटवरी । सकळकांहींआत्माचकरी । आत्म्यापैलीकडेनिर्विकारी । परब्रह्मतें १३ आत्माशरीरीं वर्तती । इंद्रियग्रामचेष्टविती । नानासुखदुःखेंभोगिती । देहात्मयोगें १४ सप्तकंचुकहेंब्रह्मांड । त्यामध्येंस प्तकंचुकपिंड । त्यापिंडामध्येंआत्माजड । विवेकेंवोळखावा १५ शब्दऐकोनसमजतो । समजोनप्रत्युत्तरेंदे तो । कठिणमृदुशीतोष्णजाणतो । त्वचेमध्यें १६ नेत्रींभरोनपदार्थपाहणें । नानापदार्थपरीक्षणें । उंचनीच समजणें । मनामध्यें १७ क्रूरदृष्टिसौम्यदृष्टी । कपटदृष्टिकृपादृष्टि । नानाप्रकारच्यागोष्टी । भेदजाणे १८ जिव्हेमध्येंनानास्वाद । निवडूनजाणेभेदाभेद । जेंजेंजाणेतेंतेंविशद । करूनिबोले १९ उत्तमअन्नाचेपरिमळ । नानासुगंधपरिमळ । नानाफळांचेपरिमळ । घ्राणेंद्रियजाणे २० जिव्हेनेंस्वादघेणेंबोलणें । पाणींद्रियेंघेणेंदेणें पादेंद्रियेंयेणेंजाणें । सर्वकाळ २१ शिश्नेंद्रियेंसुरतभोग । गुदेंद्रियेंमळोत्सर्ग । मनेंकरूनिसकळसांग । कल्पूनिपा हे २२ ऐसेंव्यापारपरोपरी । त्रिभुवनींएकळाचिकरी । त्याचीवर्णावयाथोरी । दुसरानाहीं २३ त्याविणदु सराकैंचा । जोमहिमासांगावातयाचा । व्यापआटोपआत्मयाचा । नभूतोनभविष्यती २४ चौदाहिविद्याचौ सष्टकळा । धूर्तपणांच्यानानाकळा । वेदशास्त्रपुराणजिव्हाळा । तेणेंविणकैंचा २५ इहलोकींचाआचार । प

श्लोकींसारासारविचार । उभयलोकींचानिर्धार । आत्माचकरी २६ नानामतेंनानाभेद । नानासंवादवेद
वाद । नानानिश्चयेंभेदाभेद । आत्माचकरी २७ मुख्यतत्वविस्तारलें । तेणेंतयासरूपआणिलें । येणेंकरि
तांसार्थकझालें । सकळकाहीं २८ लिहिणेंवाचणेंपाठांतरकरणें । पुसणेंसांगणेंअर्थकरणें । गाणेंवाजवणें
नाचणें । आत्म्याचकरितां २९ नानासुखेंआनंदतो । नानादुःखेंकष्टिहोतो । देहधरितोआणिसोडितो । नानाप्र
कारें ३० एकलाचनानादेहधरी । एकलाचनटेपरोपरी । नटनाव्यकळाकुसरी । त्याविणनाहीं ३१ एकला
चिझालाबहुरूपी । बहुरूपीबहुसाक्षेपी । बहुरूपेंबहुप्रतापी । आणिलंडी ३२ एकलाचाविस्तारलाकैसा । पा
हेबहुविधतमासा । दंपत्याविणकैसा । विस्तारला ३३ स्त्रियांसपाहिजेपुरुष । पुरुषांसपाहिजेस्त्रीवेष । ऐसा
आवडीचासंतोष । परस्परें ३४ स्थूलाचेमूळतेंलिंग । लिंगामध्येंहेप्रसंग । येणेंप्रकारेंजग । प्रत्यक्षचाले ३५
पुरुषांचाजीवस्त्रियांचेजीवीं । ऐशीहोत्येउठाठेवी । परीयासूक्ष्माचीगोवी । समजलीपाहिजे ३६ स्थूलाकरितां
वाटेभेद । सूक्ष्मींअवघेचअभेद । ऐसेंबोलणेंप्रसिद्ध । प्रत्ययाआलें ३७ बायकोनेंबायकोसभोगिलें । ऐसें
नाहींकींघडलें । बायकोसअंतरींलागलें । ध्यानपुरुषाचें ३८ स्त्रीसपुरुषपुरुषासवधू । ऐसाआहेहासंबंधू । या
कारणेंसूक्ष्मसंवादू । सूक्ष्मींचआहे ३९ पुरुषइच्छेमध्येंप्रकृती । प्रकृतीमध्येंपुरुषव्यक्ती । प्रकृतिपुरुषबोलती ।
येणेंन्यायें ४० पिंडावरूनब्रह्मांडपाहावें । प्रचीतीनेंप्रचीतीसध्यावें । उमजेनातरीउमजावें । विवरविवरोनी ४१
द्वैतइच्छाहोतेमूळीं । तरीतेआलीभूमंडळीं । भूमंडळींआणिमूळीं । रुजूपाहावें ४२ येथेंमोठाझालासाक्षेप । कित्ये
लाश्रोतयांचाआक्षेप । जेंप्रकृतिपुरुषांचेंरूप । निवडोनगेलें ४३ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशद
शकेमहद्भूतस्तवननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । नमूंगणपतिमंगलमूर्ती । जयाचेनिमतिस्फूर्ती । लोकभजतीस्तवनकरिती । आत्मयाचें
१ नमूंवैखरीवागीश्वरी । अभ्यंतरींप्रकाशकरी । नानाभरोवरींविवरी । नानाविद्या २ सकळजनामध्येंना
म । रामनामउत्तमोत्तम । श्रमजाऊनविश्राम । चंद्रमौळीपावला ३ नामाचामहिमाथोर । रूपकैसेंउतरोत्तर

परात्परपरमेश्वर। त्रैलोक्यधर्ता ४ आत्मारामचहूंकडे। लोकवावडेजिकडेतिकडे। देहपडेमृत्युवडे। आत्म्याविण ५ जीवात्माशिवात्मापरमात्मा। जगदात्माविश्वात्मागुप्तात्मा। आत्माअंतरात्मासर्वात्मा। देवदानवमानवीं ६ सकळमार्गबोलतीचालती। अवतारपंगतीचीगती। आत्म्याकरितांहोतजाती। ब्रह्मादिक ७ नादरूप ज्योतिरूप। सूक्ष्मरूपसत्तारूप। चैतन्यरूपसुखरूप। द्रष्टारूपजाणिजे ८ नरोत्तमवीरोतम। पुरुषोतमरघूत्तम। सर्वोत्तमउत्तमोत्तम। त्रैलोक्यवासी ९ नानाखटपटआणिचटपट। नानालटपटआणिझटपट। आत्मा नसतांसर्वसपाट। चहूंकडे १० आत्म्याविणवेडेंकुडे। आत्म्याविणमडेंबापुडें। आत्म्याविणथडेंरोकडें। शरीराचें ११ आत्मज्ञानीसमजेमनीं। पाहिजनींआत्मयालागूनीं। भुवनींआणित्रिभुवनीं। आत्म्याविणवोस १२ परमसुंदरआणिचतुर। जाणेसकळसारासार। आत्मयाविणअंधकार। उभयलोकीं १३ सर्वांगीं सिद्धसावध। नानाभेदनानावेध। नानाखेदआणिआनंद। तेणेंचिकरितां १४ रंकअथवाब्रह्मादिक। एकचि चालवीअनेक। पाहावानित्यानित्यविवेक। कोणीएकें १५ ज्याचेवरींपद्मिनीनारी। आत्मातंववरीआवडी धरी। आत्मागेलियाशरीरीं। तेजकैंचें १६ आत्मादिसेनानाभामेना। बाह्याकारेंअनुमानेना। नानामनाच्या कल्पना। आत्मयाचेनी १७ आत्माशरीरींवास्तव्यकरी। अवघेंब्रह्मांडविवरीभरी। वासनाभावनापरोपरी। कितीह्मणोनसांगाव्या १८ मनांच्याअनंतवृत्ती। अनंतकल्पनाधरिती। अनंतप्राणीसांगोंकिती। अंतरात्म्याचे १९ अनंतराजकारणेंधरणें। कुबुद्धिसुबुद्धिविवरणें। कळोंनदेणेंचुकावणें। प्राणिमात्रासी २० एकासएक जपतीटपती। एकासएकखपतीलपती। शत्रुपणाचीस्थितिगती। चहूंकडे २१ पृथ्वीमध्येंपरोपरी। एकासएक सिंतरी। कित्येकभक्तपरोपरी। परोपकारकरिती २२ एकआत्माअनंतभेद। देहपरत्वेंघेतीस्वाद। आत्माठायींचाअभेद। भेदहिधरी २३ पुरुषासस्त्रीपाहिजे। स्त्रीसपुरुषपाहिजे। नवरीसनवरीपाहिजे। हेंतोंघडेना २४ पुरुषांचाजीवास्त्रियांचेजीवीं। ऐशीनाहींउठाठेवी। विषयसुखांचीगोवी। तेथेंभेदआहे २५ ज्याप्राण्यासजोआहार। तेथेंचिहोतीतत्पर। पशूचेआहारींनर। अनादरेंवर्तती २६ आहारभेददेहभेद। गुप्तप्रगटउदंडभेद। तैसा

चिजाणावाआनंद । वेगळाला २७ सिंधुगर्भींचींनीरें । त्यानीरांमधीलशरीरें । आवरणोदकींचींजळचरें । अत्यं
तमोठीं २८ सूक्ष्मदृष्टिआणितांमना । शरीराचाअंतलागेना । मातोअंतरात्माअनुमाना । कैसायेतो २९ दे
हात्मयोगशोधूनिपाहिला । तेणेंकांहींअनुमानला । स्थूळसूक्ष्मांचागलबला । गाथागोवी ३० गाथागोवी
उगवावयाकारणें । केलींनानानिरूपणें । अंतरात्माकृपाळूमणें । बहुतांमुखेंबोलला ३१ इतिश्रीदासबोधे
गुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेअंतरात्मनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । पृथ्वीमध्येंलोकनाना । त्यांसनानाउपासना । भावार्थेंप्रवर्तलेभजना । ठायींठायीं १
आपुलाल्यादेवासभजती । नानास्तुतिस्तवनेंकरिती । जेतेनिर्गुणह्मणती । उपासनेसी २ याचाकैसाआहेभा
व । मजसांगिजेअभिप्राव । अरेहास्तुतीचास्वभाव । ऐसाआहे ३ निर्गुणह्मणिजेबहुगुण । बहुगुणींअंतरात्मा
जाण । सकळआहेप्रमाण । प्रचीतपाहा ४ सकळजनासमानावेंतें । एकाअंतरात्म्यासपावतें । अधिकार
परत्वेंतें । मान्यकीजे ५ श्रोताह्मणेहेंअनुमान । मूळींवालावेंजीवन । तेंपावेपानोपान । हेसद्यःप्रचीती ६
वक्ताह्मणेतुळसीवरी । उदकघालावेंपात्रभरी । परीनथिरेनिमिषभरी । भूमीसभेदे ७ थोरवृक्षासकैसेंकरा
वें । शेंड्यासपात्रकैसेंन्यावें । त्याचाअभिप्रायदेवें । मजनिरूपावा ८ पर्जन्याचेंउदकपडतें । तेंतोंमूळाकडेचये
तें । हातचिपावेनातेथें । कायकरिती ९ सकळांसमूळसांपडे । ऐसेंपुंण्यकैंचेंवडे । साधुजनाचेपवाडे । विवेकीम
न १० तथापिवृक्षाचेनिपाडिपाडें । जीवनघालितांकोठेंपडे । येगोष्टीचेंसांकडें । कांहींचनाहीं ११ मागील
आशंकेचेंनिरसन । होतांजाहलेंसमाधान । आतांगुणासनिर्गुण । कैसेंह्मणती १२ चंचळपणेंविकारलें । स
गुणऐसेंबोलिलें । येरतेंनिर्गुणउरलें । गुणातीत १३ वक्ताह्मणेहाविचार । शोधूनपाहावेंसारासार । अंतरींराह
तांनिर्धार । नांवनाहीं १४ विवेकेंचितोमुख्यराजा । आणिसेवकाचेंनांवराजा । याचाविचारसमजा । विवाद
खोटा १५ कल्पांतप्रळयींजेंउरलें । तेंनिर्गुणऐसेंबोलिलें । येरतेंअवघेंचिजाहलें । मायेमध्यें १६ सेनाशहर
बाजार । नानायात्रालहानथोर । शब्दउठतीअपार । कैसेनिवडावे १७ काळामध्येंपर्जन्यकाळ । मध्यरात्रीहो

तांनिवळ । नानाजीवबोलतीसकळ । कैसेनिवडावे १८ नानादेशभाषामतें । भूमंडळींअसंख्यातें । बहुऋषि
बहुमतें । कैसींनिवडावीं १९ वृष्टिहोतांचअंकुर । सृष्टिवरीनिघतीअपार । नानातंतुलहानथोर । कैसेनिवडावे
२० खेचरेंभूचरेंजळचरें । नानाप्रकारींचींशरीरें । नानारंगचित्रविचित्रें । कैसींनिवडावीं २१ कैसेंदृश्यआ
कारलें । नानाप्रकारींविकारलें । उदंडचिपैसावलें । कैसें निवडावें २२ पोकळीमध्येंगंधर्वनगरें । तानारंगलहा
नथोरें । बहुतव्यक्तिबहुप्रकारें । कैशींनिवडावीं २३ दिवसरजनीचाप्रकार । चांदणेआणिअंधकार । विचार
आणिअविचार । कैसानिवडावा २४ विसरआणिआठवण । नेमस्तआणिबाष्कळपण । प्रचीतआणिअनु
मान । येणेंरितीं २५ न्यायआणिअन्याय । होयआणिनहोय । विवेकेंविणकाय । उमजोंजाणें २६ कार्य
कर्ताआणिनिष्कामी । शूरआणिकुकर्मी । धार्मीकआणिअधर्मी । कळलापाहिजे २७ धनाढ्यआणिदिवाळ
खोर । सावआणितस्कर । खरेंखोटेंहाविचार । कळलापाहिजे २८ वरिष्ठआणिकनिष्ठ । भ्रष्टआणिअंतर्निष्ठ ।
सारासारविचारस्पष्ट । कळलापाहिजे २९ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेउपासनानिरूप
णंनामनवमःसमासः ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः । । पंचभूतेंचालेजग । पंचभूतांचीलगबग । पंचभूतेंगेलियामग । कायआहे १ श्रोताव
क्तयासबोले । भूतांचेमहिमेवाढविले । आणित्रिगुणकोठेंगेलें । सांगास्वामी २ अंतरात्मापांचवेंभूत । त्रिगुण
त्याचेअंगभूत । सावधकरुनियांचित्त । बरेंपाहा ३ भूतेंम्हणिजेजितुकेंझालें । त्रिगुणझाल्यांतआले । इतुके
नमूळखंडलें । आशंकेचें ४ भूतांवेगळेंकांहींनाहीं । भूतजातहेंसर्वही । एकावेगळेंएककांहीं । घडेचिना ५
आत्म्याचेनिझालापवन । पवनाचेनिप्रगटेअग्न । अग्निपासूनजीवन । ऐसेंबोलती ६ जीवनअववेंडबाविलें ।
तेंरविमंडळेंआळलें । वन्हिवायूचेनिझालें । भूमंडळ ७ वन्हिवायुरविनसता । तरिहोतीउदंडशीतळता । तैंशी
तळतेमध्येंउष्णता । येणेंचिन्यायें ८ अवघेंवर्मासवर्मकेलें । तरीचएवढेंफांपावलें । देहमात्रतितुकेंझाले । व
र्माकरितां ९ अवघेंशीतळचिअसतें । तरीप्राणिमात्रमरोनिजाते । अवघ्याउष्णेंचिकरपतें । सकळकांहीं १०

भूमंडळआळोनिगोठलें । तेंरविकिरणेंवाळोनगेलें । मगसहजचिदेवेंरचिलें । उपायाशी ११ ह्मणोनिकेलापर्ज
न्यकाळ । थंडझालेंभूमंडळ । पुढेंउष्णकाळींशीतळ । शीतकाळजाणावा १२ शीतकाळेंकष्टलेलोक । कर्पो
निगेलेवृक्षादिक । ह्मणोनिपुढेंकौतुक । उष्णकाळाचें १३ त्यांहिमध्येंप्रातःकाळ । मध्याह्नकाळसायंकाळ । शी
तकाळउष्णकाळ । निर्माणकेले १४ ऐसेंएकामागेंएककेलें । विल्हेनेंनेमस्तलाविलें । येणेंकरितांजगलें । प्रा
णिमात्र १५ नानारसेंरोगकठिण । ह्मणोनिऔषधिकेल्यानिर्माण । परंतुसृष्टिरचनेचेंविवरण । केलेंपाहिजे
१६ देहमूळरक्तरेत । त्याआपाचेहोतीदांत । ऐसीभूमंडळींप्रचीत । नानारत्नांची १७ सकळांसिमूळजीवन
बाधा । जीवनेंचालेसकळधंदा । जीवनेंविणहरिगोविंदा । प्राणिकैंचे १८ जीवनाचेंमुक्ताफळ । शुक्रासारिखें
सुढाळ । हिरेमाणिकइंद्रनीळ । तेजाळझाले १९ महिमाकोणाचासांगावा । तेजाळकर्दमचिआघवा । वेगळा
वेगळानिवडावा । कोण्याप्रकारें २० परंतुबोलिलेंकांहींएक । मनासकळावयाविवेक । जनामध्येंतार्किकलो
क । समजतीअवघें २१ अवघेंसमजलेंहेंघडेना । शास्त्रशास्त्रांसिपडेना । अनुमानेंनिश्चयहोईना । कांहींएक
२२ अगाधगुणभगवंताचे । शेषवर्णूंनशकेवाचे । वेदाविधितेहिकाचे । देवेंविण २३ आत्मारामसकळांपा
ळी । अवघेंत्रैलोक्यसंभाळी । तयाएकेविणधुळी । होयसर्वत्रांची २४ जेथेंआत्मारामनाहीं । तेथेंउरेंनशके
कांहीं । त्रैलोकीचेप्राणीसर्वहीी । प्रेतरूपी २५ आत्मानसतांयेतीमरणें । आम्यांविणकैंचेंजिणें । बराविवेकस
मजणें । अंतर्यामीं २६ समजणेंजेंविवेकाचें । तेंहिआत्म्याविणकैंचें । कोणीएकेंजगदीशाचें । भजनकरावें २७
उपासनाप्रगटझाली । तरीहेविचारणाकळली । याकारणेंपाहिजेकेली । विचारणादेवाची २८ उपासनेचामो
ठाआश्रय । उपासनेविणनिराश्रय । उदंडकेलेंतरीतोजय । प्राप्तनाहीं २९ समर्थाचीनाहींपाठी । तयासभलता
कुचटी । याकारणेंउठाउठीं । भजनकरावें ३० भजनसाधनअभ्यास । येणेंचिपाविजेपरलोकास । दासह्मणे
हाविश्वास । धरिलापाहिजे ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेषोडशदशकेगुणभूतनिरूपणंनामदश
मःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः। निश्वळब्रह्मींचंचळआत्मा। सकळांपरजोपरमात्मा। चैतन्यसाक्षीज्ञानात्मा। षड्गुणेश्वर १ सकळजगाचाईश्वर। ह्मणोनिनामेंजगदीश्वर। तयापासूनविस्तार। विस्तारला २ शिवशक्तिजगदीश्वरी। प्रकृतिपुरुषपरमेश्वरी। मूळमायागुणेश्वरी। गुणक्षोभिणी ३ क्षेत्रज्ञद्रष्टाकूटस्थसाक्षी। अंतरात्मासर्वलक्षी। शुद्धसत्वमहत्तत्वपरीक्षी। जाणतासाधू ४ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर। नानापिंडींजीवेश्वर। त्यांसभासतीप्राणिमात्र। लहानथोर ५ दैवदेवळामध्येंबैसला! नभजतांमारितोदेहाला। ह्मणोनित्याच्याभेणेंतयाला। भजतीलोक ६ जेवेळेसिभजनचुकलें। तेतेव्हांपछाडिले। आवडीनेंभजोंलागले। सकळलोक ७ जेंजें जेव्हांआक्षेपिलें। तेंतेंतात्काळचिदीधलें। त्रैलोक्यभजोंलागलें। येणेंप्रकारें ८ पांचांविषयाचानैवेद्य। जेव्हांपाहिजेतेव्हांसिद्ध। ऐसेंनकरितांसद्य। रोगहोती ९ जेणेंकाळेंनैवेद्यपावेना। तेणेंकाळेंदेवराहेना। भाग्यवैभवपदार्थनाना। सांडूनजातो १० जातोतोंकळोंदेईना। कोणामठाऊकहोईना। देवेंविणअनुमानेना। कोणासदेव ११ देवपहावयाकारणें। देउळेंलागतीपाहणें। कोठेंतरीदेउळाच्यागुणें। देवप्रगटे १२ देउळेंह्मणिजेनानाशरीरें। तेथेंराहिजेजीवेश्वरें। नानाशरीरेंनानाप्रकारें। अनंतभेद १३ चालतीबोलतीदेउळें। त्यामध्येंराहिजेराउळें। जितुकींदेउळेंतितुकींसकळें। कळलींपाहिजे १४ मत्स्यकूर्मवराहदेउळें। भूगोलधरिलासर्वकाळें। कराळेंविक्राळेंनिर्मळें। कितीएक १५ कितीएकदेउळींसौख्यपाहे। भरितेंअवघेंसिंधु आहे। परीतेंसर्वकाळनराहे। अशाश्वत १६ अशाश्वताचामस्तकमणी। जयाचीएवढीकरणी। दिसेनातरीकायझालेंधनी। तयासीचह्मणावें १७ उद्भवोन्मुखहोतांअभेद। विमुखहोतांउदंडखेद। ऐसाअधोर्ध्वसंवाद। होतजातो १८ सकळांचेंमूळदिसेना। भव्यभारीआणिभासेना। निमिषएकवसेना। एकेठायीं १९ ऐसाअगाधपरमात्मा। कोणजाणेत्याचामहिमा। तुझीलीलासर्वोत्तमा। तूंचिजाणसी २० संसारासआलियाचें सार्थक। जेथेंनित्यानित्यविवेक। इहलोकआणिपरलोक। दोन्हीसाधिले २१ मननशीळलोकांपासीं। अखं

१ स्थिर. २ जीव. ३ पहाणारा. ४ ज्याचा नाश नाहीं त्यास कूटस्थ ही संज्ञा. ५ भीति. ६ शब्द. स्पर्श रूप. रस. गंध.

डदेवअहर्निशीं । पाहतांत्याच्यापूर्वसंचितासी । जोडानाहीं २२ अखंडयोगह्मणोनियोगी । योगनाहींतोवियोगी । वियोगीतोहियोगी । योगबळें २३ भल्यांचीमहिमाऐशी । जेसन्मार्गलावीलोकांशी । पोहणारअसतांबुडतयासी । बुडोंनेदी २४ स्थूळसूक्ष्मतत्वझाडा । पिंडब्रह्मांडांचानिवाडा । प्रचीतपाहेऐसाथोडा । भूमंडळीं २५ वेदांतीचेंपंचीकरण । अखंडतयाचेंविवरण । महावाक्येंअंतःकरण । रहस्यपाहे २६ जेपृथ्वीमध्येंविवेकीअसती । धन्यतयांचीसंगती । श्रवणमात्रेंपावतीगती । प्राणिमात्र[1] २७ नानासत्संगआणिउत्तमगुण । सत्संगआणिसच्छास्त्रश्रवण । अखंडहोतसेविवरण । नानापरोपकारांचें २८ जेसत्कीर्तीचेपुरुष । तेपरमेश्वराचेअंश । धर्मस्थापनेचाहव्यास । तेथेंचिवसे २९ विशेषसारासारविचार । तेणेंहोयजगदुद्धार । संगत्यागेंनिरंतर । होऊनगेले ३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेदेवबलात्कारानिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥

श्रीगणेशायनमः । ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ । जैसेंगगनअंतराळ । निराकारेंकेवळ । निर्विकारी १ अंतचिनाहींतेंअनंत । शाश्वतआणिसदोदित । असंतनव्हेतेंसंत । सर्वकाळ २ परब्रह्मतेंअविनाश । जैसेंआकाशअवकाश । नतुटेनफुटेसावकाश । जैसेंतैसें ३ तेथेंज्ञाननाअज्ञान । तेथेंस्मरणनाविस्मरण । तेथेंअखंडनिर्गुण । निरवलंबी ४ तेथेंचंद्रसूर्यनापावक । नव्हेकाळोखनाप्रकाशक । उपाधिवेगळेंएक । निरुपाधिब्रह्म ५ निश्चळींस्मरणचेतलें । त्यासचैतन्यऐसेंकल्पिलें । गुणसमानत्वेंझालें । गुणसाम्यऐसें ६ गगनींआलीअभ्रच्छाया । तैशीजाणिजेमूळमाया । उद्भवआणिविलया । वेळनाहीं ७ निर्गुणींगुणविकार । तोचिषड्गुणेश्वर । अर्धनारीनटेश्वर । तयासिह्मणिजे ८ आदिशक्तिशिवशक्ती । मूळींआहेसर्वशक्ती । तेथूनपुढेंनानाव्यक्ती । निर्माणझाल्या ९ तेथूनपुढेंशुद्धसत्व । रजतमाचेंगूढत्व । तयासिह्मणिजेमहत्तत्व । गुणक्षोभिणी १० मूळींअसेचिनाव्यक्ती । तेथेंकैंचीशिवशक्ती । ऐसेंम्हणालतरीचित्तीं । सावधानअसावें ११ ब्रह्मांडावरूनपिंड । अथवापिंडावरूनब्रह्मांड । अधोर्ध्वपाहातांनिवाड । कळोंयेतें १२ बीजफोडूनआणिलेंमना । तेथेंफळतोंदिसेना । वा

१ रात्रदिवस. २ पूर्व जन्मीं केलेलें पुंण्य. ३ तत्वमस्यादि वाक्य. ४ आत्मबोध. ५ अभ्यास. ६ पोकळ. ७ अक्षय.

ढतवाढतपुढेंनाना । फळेंयेती १३ फळफोडितांबीजदिसे । बीजफोडितांफळनसे । तैसाविचारअसे । पिंडब्र
ह्मांडीं १४ नरनारीदोन्हीभेद । पिंडींदिसतीप्रसिद्ध । मूळींनसतांविशद । होतीलकैसीं १५ नानाबीजरू
पकल्पना । तींतकायएकअसेना । सूक्ष्मह्मणोनभासेना । एकाएकीं १६ स्थूळाचेंमूळतेंवासना । तेवासनाआ
धींदिसेना । स्थूळावेगळेंअनुमानेना । सकळकांहीं १७ कल्पनेचीसृष्टिकेली । ऐसींवेदशास्त्रेंबोलिलीं । दिसे
नाह्मणोनामिथ्याकेली । नपाहिजेकीं १८ पडदाएकएकजन्माचा । तेथेंविचारकळेलकैंचा । परंतुगूढत्वहांनेमा
चा । ठावआहे १९ नानापुरुषांचेजीव । नानास्त्रियांचेजीव । एकचिपरीदेहस्वभाव । वेगळाले २० नवरी
सनवरीनलगे । ऐसाभेददिसोंलागे । पिंडावरूनउमगे । ब्रह्मांडबीज २१ नवरीचेंमननवऱ्यावरी । नवऱ्याचें
मननवरीवरी । ऐशीवासनेचीपरी । मूळींहूनपाहावी २२ वासनामूळींचअभेद । देहसंबंधेंझालाभेद । तुटतां
देहाचासंबंध । भेदगेला २३ नरनारीचेंबीजकारण । शिवशक्तिमध्येंजाण । देहधारितांप्रमाण । कळोंआलें
२४ नानाप्रचीतींच्यावासना । एकाचेंएकासकळेना । तीक्ष्णदृष्टीनेंअनुमाना । कांहींसेंयेतें २५ बाळकास
वाढवीजननी । हेंतोंनव्हेपुरुषाचेनी । उपाधिवाढेजयाचेनी । तेहेवनिता २६ वीटनाहींकंटाळानाहीं । आलस्य
नाहींत्रासनाहीं । इतुकीमायाकोठेंचिनाहीं । मातेवेगळी २७ नानाउपाधिवाढवूंजाणे । नानामायेनेंगोवूंजा
णें । नानाप्रीतिलावूंजाणे । नानाप्रपंचांची २८ पुरुषासस्त्रीचाविश्वास । स्त्रीपुरुषांचासंतोष । परस्परेंवासने
स । बांधोनटांकिलें २९ ईश्वरेंमोठेंसूत्रकेलें । मनुष्यमात्रगुंतोनराहिले । लोभाचेंगुंडाळेंकेलें । उगवेनाऐसें
३० ऐशीपरस्परेंआवडी । स्त्रीपुरुषांचीमहागोडी । हेमूळींहूनचाललीरोकडी । विवेकेंपाहावी ३१ मूळीं
सूक्ष्मनिर्माणझालें । पुढेंस्पष्टदिसोंआलें । उत्पत्तीचेंकार्यचाले । उभयांकरितां ३२ मूळींशिवशक्तीहेंतोंखरें ।
पुढेंझालींवधुवरें । चौऱ्याशींलक्षविस्तारें । विस्तारलीजे ३३ जेथेंशिवशक्तीचेंरूपकेलें । श्रोतींमनासपाहिजे
आणिलें । विवरल्याविणबोलिलें । तेंव्यर्थजाणावें ॥ ३४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशद
शकेशिवशक्तिनिरूपणंनामाद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । थांबाथांबाऐकाऐका । आधींचग्रंथसोडूंनका । सांगीतलेंतेंऐका । सावधपणें १ श्रवणामध्येंसारश्रवण । तेंहेंअध्यात्मनिरूपण । सूचिंतकरूनिअंतःकरण । ग्रंथामध्येंविवरावें २ श्रवणमननाचाविचार । निजध्यासेंसाक्षात्कार । रोकडामोक्षाचाउद्धार । बोलोंचनये ३ नानारत्नेंपरीक्षितां । अथवावजनेंकरितां । उत्तमसोनेंपुटींघालितां । सावधानअसावें ४ नानानाणींमोजूनघेणें । नानापरीक्षाकरणें । विवेकीमनुष्यासबोलणें । सावधानअसावें ५ जैसेंलाखोलीचेंधान्य । निवडोनघेंचितांहोतेंमान्य । सगटमोजितांअमान्य । देवक्षोभे ६ एकांतींनाजुककारभार । तेथेंअसावेंअतितत्पर । त्याच्याकोटिगुणेंविचार । अध्यात्मग्रंथीं ७ काहण्याकथागोष्टीपवाँड । नानाअवतारचरित्रेंवाड । त्यासमस्तांमध्येंजाड । अध्यात्मविद्या ८ गतगोष्टीसऐकिलें । तेणेंकायहातासिआलें । म्हणतीपुंण्यप्राप्तझालें । तरीतेंदिसेनाकीं ९ तैसेंनव्हेअध्यात्मसार । हाप्रचीतीचाविचार । कळतांअनुमानाचासंहार । होतजातो १० मोठेमोठेयेऊनगेले । आत्म्याकारितांचवर्तले । त्याआत्म्याचाचमहिमाबोले । ऐसाकवण ११ युगानुयुगएकटाएक । चालवितोतिन्हीलोक । त्याआत्म्याचाविवेक । पाहिलाचपाहावा १२ प्राणीआलेयेऊनगेले । तेजैसेजैसेवर्तले । तेवर्तणुकेचेंकथनकेलें । इच्छेसारिखें १३ जेथेंआत्मानाहींदाट । तेथेंअवसररसपाट । आत्म्याविणबापुडेंकाष्ठ । कायजाणे १४ ऐसेंवरिष्ठआत्मज्ञान । दुसरेंनाहींयासमान । सृष्टिमध्येंविवेकीजन । तेचिहेजाणती १५ पृथ्वीआणिआपतेज । यांचापृथ्वीमध्येंसमज । अंतरात्मातत्वबीज । तेंवेगळेंराहिलें १६ वायुपासूनपैलीकडे । जोकोणीविवेकेंपवाडे । जवळींचआत्मासांपडे । तयापुरुषासी १७ वायुप्रकाशगुणमाया । प्रकृतिपुरुषमूळमाया । सूक्ष्मरूपेंप्रवीतयेया कठिणआहे १८ मायादेवीच्याधांदली । सूक्ष्मींकोणमनघाली । समजलात्याचीतुटली । संदेहवृत्ती १९ मूळमायाचौथादेह । झालापाहिजेनिःसंदेह । देहातीतहोऊनराहे । धन्यतोसाधू २० विचारेंऊर्ध्वचढती । तयासीऊर्ध्वगती । येरांसकळांअधोगती । पदार्थज्ञानें २१ पदार्थचांगलेदिसती । परीतेसवेंचिनासती अ

१ एकाग्र. २ आत्मतत्वाचा. ३ विचारशील पुरुष. ४ खेळ. ५ मत्स्य कूर्म वराह नृसिंह वामन परशुराम राम श्रीकृष्ण बौद्ध कलंकी.

तोभ्रष्टततोभ्रष्टहोती। लोकतेणें २२ याकारणेंप्रकृतिज्ञान। नानाजिनसांचेंअनुमान । सर्वसांडूनिनिरंजन।
धुंडितजावें २३ अष्टांगयोगपिंडज्ञान । त्याहूनथोरतत्वज्ञान। त्याहूनथोरआत्मज्ञान। तेंपाहिलेंपाहिजे
२४ मूळमायेचेशेवटीं । हरिसंकल्पमूळींउठी । उपासनायोगेंमिठी । तेथेंघातलीपाहिजे २५ मगत्यापै
लीकडेजाण । निखळब्रह्मनिर्गुण । निर्मळनिश्चळयाचीखुण । गगनैारिखी २६ येथूनतेथवरिदाटलें। प्रा
णिमात्रासभेटलें। पदार्थमात्रींलिगटलें। व्यापूनआहे २७ त्याऐसेंनाहींथोर। सूक्ष्माहूनिसूक्ष्मविचार। पिं
डब्रह्मांडांचासंहार। होतांकळे २८ अथवापिंडब्रह्मांडअसतां। विवेकप्रळयपाहोंजातां। शाश्वतकोणहेंतत्वतां
उमजोंलागे २९ करूनअवघातत्वझाडा । सारासारांचानिवाडा । सावधपणेंग्रंथसोडा । सुखीनावें ३०
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेश्रवणोपदेशनिरूपणंनामतृतीयःसमासः॥ ३ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः। । बहुतजनांसिउपायें । बक्तयासपुसतांत्रासूंनये। बोलतांबोलतांअन्वयें। सांडूंनये १
श्रोतयानेंआशंकाघेतली। तेतात्काळपाहिजेफेडिली। स्वगोष्टीनेंस्वगोष्टिपेंचली । ऐसेंनव्हावें २ पुढेंधरितां
मागेंपेंचला। मागेंधरितांपुढेंउडाला। ऐसासांपडतचिगेला। ठायींठायीं ३ पोहणारचिबुचक्याखातो। ज
नासकैसाकाढूंपाहतो। आशयलोकांचाराहतजातो। ठायींठायीं ४ आपणचिबोलिलासंहार। आपणचिबोलि
जेसर्वसार। दुस्तरमायेचापार। दाविलापाहिजे ५ जेंजेंसूक्ष्मनामध्यावें। त्याचेंरूपबिंबवूनिद्यावें। तरीचवक्ता
ह्मणवावें। विचारवंत ६ ब्रह्मकैसेंमूळमायाकैसी । अष्टधाप्रकृतिशिवशक्तिकैसी । षड्गुणऐश्वर्याचीस्थिती
कैसी। गुणसाम्याची ७ अर्धनारीनटेश्वर । प्रकृतिपुरुषांचाविचार । गुणक्षोभिणीतदनंतर । त्रिगुणकैसें
८ पूर्वपक्षकोठूनकोठवरी। वाच्यांशलक्ष्यांशाचीपरी। सूक्ष्मनानाविचारकरी। धन्यतोसाधू ९ नानापाल्हा
ळींपडेना। बोलिलेंचिबोलवेना। मौनगर्भअनुमाना। आणूनसोडी १० घडींएकविमळब्रह्म। घडींएकसर्व
ब्रह्म। द्रष्टासाक्षीसत्ताब्रह्म। क्षणएक ११ निश्चळतेंचिझालेंचंचळ। चंचळतेंचिब्रह्मकेवळ । नानाप्रसंगींखळ

१ शुद्ध व स्थिर. २ आकाश. ३ मिसळलें. ४ दुःखेंकरून तरण्यास अशक्य. ५ आठ प्रकारची. ६ शक्ति,माया. ७ सत्व. रज. तम.

खळ । निवाडानाहीं १२ चळतेंआणिनिश्चळं । अवघेंचैतन्यचिकेवळ । रूपेंवेगळालींप्रबळ । बोलवेना १३
उगीचकरीगाथागोवी । तोलोकांसकैसाउगवी । नानानिश्चयनानागोवी । होतजाते १४ भ्रमासह्मणेपरब्रह्म ।
॥ ३ ॥ परब्रह्मासह्मणेभ्रम । ज्ञातेपणाचासंभ्रम । बोलोनदावी १५ घालीशास्त्रांचेंदडपण । प्रचीतिविणनिरूपण । ॥ ४ ॥
पुसोंजातांउगाचशीण । अत्यंतमानी १६ ज्ञात्यासआणिपदार्थभिडा । तोकायबोलेलबापुडा । सारासाराचा
निवाडा । झालापाहिजे १७ वैद्यमात्रेचीस्तुतिकरी । मात्रागुणकांहींचनधरी । प्रचीतिविणतैसीपरी । ज्ञाना
चीझाली १८ जेथेंनाहींसारासार । तेथेंअवघाअंधकार । नानापरीक्षांचेविचार । राहिलेतेथें १९ पापपुं
ण्यस्वर्गनरक । विवेकआणिअविवेक । सर्वब्रह्मींकायएक । सांपडलेंनाहीं २० पावनआणितेंपतन । दोनी
मानिलींतत्समान । निश्चयआणिअनुमान । ब्रह्मरूप २१ ब्रह्मरूपझालेंआघवें । तेथेंकायनिवडावें । अव
घेंसाकारचिटाकावें । कायकोठें २२ तैसेंसारआणिअसार । अवघाझालाएकंकार । तेथेंबळावलाअविचार ।
विचारकैसा २३ वंद्यनिंद्यएकझालें । तेथेंकायहातासआलें । उन्मत्तद्रव्येंजेभुलले । तेभलतेंचिबोलती २४
तैसाअज्ञानभ्रमेंभुलला । सर्वब्रह्मह्मणोनबैसला । महापापिआणिभला । एकचिमानी २५ सर्वसंगपरित्याग ।
अवासवाविषयभोग । दोघेएकचिमानितांमग । कायउरलें २६ भेदईश्वरकरूनगेला । तोयाच्याबापाचेनि
नवचेमोडिला । मुखामध्येंघांसघातला । तोअपानींघालावा २७ ज्याइंद्रियासजोभोग । तोतोकरीयथासांग
ईश्वराचेंकेलेंजग । मोडितांउरेना २८ अवघीभ्रांतीचीठकाठकी । प्रचीतिविणगोष्टिलटकी । वेडलागलेंबट
की । तोभलतेंचिबोले २९ प्रत्ययेंज्ञातासावधान । त्याचेंऐकावेंनिरूपण । आत्मसाक्षात्काराचीखूण । तात्काळ
बाणे ३० वेडेंवांकडेंजाणावें । आंधळेंपाउलींवोळखावें । बाष्कळबोलणेंसांडावें । वमनंजैसें ॥ ३१ ॥ इतिश्री ॥ ३ ॥
दासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेअनुमाननिरसननिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । एकवीससहस्रसाहशेंजपा । नेमूनगेलीतेअजपा । विचारपाहतांसोपा । सकळकांहीं १

१ स्थिर. २ औषधें. ३ प्रकार. ४ अज्ञान. ५ सर्व. ६ अनुभव. ७ ओक.

मुखींनासिकींअसिजेप्राणें । तयासअखंडयेणेजाणें । याचाविचारपाहाणें । सूक्ष्मदृष्टीं २ मूळींपाहतांएकस्व
र । त्याचातारमंद्रघोर । त्याघोराहूनसूक्ष्मविचार । अजपेचा ३ सरिगमपधनिस । सरिमात्रेंकासयास ।
प्रथमस्वरेंभात्रकांस । ह्मणोनपाहावें ४ परेवाचेहूनवर्ते । आणिपश्यंतीखालतें । स्वराचेंजन्मस्थानतें । तेथून
उठे ५ एकांतींउगीबैसावें । तेथेंहेंसमजोनपाहावें । अखंडध्यावेंसोडावें । प्रभंजनासी ६ एकांतींमौनधरू
नबैसे । सावधपाहतांकैसेंभासे । सोहंसोहंऐसे । शब्दहोती ७ उच्चारेंविणजेशब्द । तेजाणावेसहजशब्द । प्रत्य
यायेतीपरंतुनाद । कांहींचनाहीं ८ तेशब्दसांडूनबैसला । तोमौनीम्हणावाभला । योगाभ्यासाचागलबला । या
कारणें ९ एकांतींमौनधरूनबैसला । तेथेंकोणशब्दझाला । सोहंऐसाभासला । अंतर्यामीं १० धरितसो
हंटांकितांअहं । अखंडचालेसोहंसोहं । याचाविचारपाहतांबहू । विस्तारला ११ देहधारकतितुकाप्राणी । स्वे
दजउद्भिजादिकखाणी । श्वासोच्छ्वासनसतांप्राणी । कैसेजगती १२ ऐशीहेअजपासकळांसी । परंतुकळेजाणत्या
सी । सहजसांडूनसायासीं । पडोंचनये १३ सहजदेवअसतचिअसे । सायासेंदेवफुटेनासे । नाशवंतदेवासिवि
श्वासे । ऐसाकवण १४ जगदंतराचेंदर्शन । सहजघडेअखंडध्यान । आत्मइच्छेनेंजन । सकळवर्तती १५
आत्मयाचेंसमाधान । घडेतैसेंचिआसन । सांडलेंफिटलेंसमर्पण । तयासीचहोय १६ यज्ञपुरुषपोटींअसती ।
तयासअवेदानेंसकळदेती । लोकआज्ञेमध्येंअसती । आत्मयाचे १७ सहजदेवजपध्यानें । सहजबोलणेंस्तुति
स्तवनें । सहजघडेतेंभगवानें । मान्यकीजे १८ सहजसमजायाकारणें । नानाहटयोगकरणें । परंतुएकाएकीं
समजणें । घडतनाहीं १९ द्रव्यचुकतेंदरिद्रयेतें । तळींलक्ष्मीवरीवर्तते । प्राणीकायकरीलतें । ठाउकेंनाहीं २०
तळघरामध्येंउदंडद्रव्य । भिंतीमध्येंघातलेंद्रव्य । स्तंभींतुळवटींद्रव्य । आपणामध्यें २१ लक्ष्मीमध्येंकरंटानादे ।
त्याचेंदरिद्रअधिकसांधे । नवलकेलेंपरमानंदें । परमपुरुषें २२ एकपाहतीएकखाती । ऐशीविवेकाचीगती ।
प्रवृत्तिअथवानिवृत्ती । येणेंचिन्यायें २३ अंतरींअसतांनारायणें । लक्ष्मीसकायउणें । ज्याचीलक्ष्मीतोआ

१ स. री. ग. म. प. ध. नी. हे सात स्वर आहेत. २ प्रथमची वाणी. ३ दुसरी वाणी. ४ वायु. ५ शांति. ६ आहुति.

पर्णें । बळकटधरावा २४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेअजपानिरूपणंनामपंचमःस
मासः ॥ ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ४ ॥ ॥ ५ ॥

श्रीगणेशायनमः । आत्मादेहामध्यें असतो । नानासुखदुःखें भोगिलो । शेवटीं शरीरसांडूनजातो । एकाएकीं
१ शरीरींशक्तितारुण्यपणीं । नानासुखेंभोगितीप्राणी । अशक्तहोतांवृद्धपणीं । दुःखंभोगी २ मरावेंना
ऐशीआवडी । हातपायखोडूनप्राणसोडी । नानादुःखेंअवघडी । वृद्धपणीं ३ देहात्मत्यचेसंगतीं । कांहींए
कसुखभोगिती । चर्फडोंचर्फडूनजाती । देहांतकाळीं ४ ऐसाआत्मादुःखदायक । एकाचेप्राणघेतीएक । आणि
शेवटींनिरर्थक । कांहींचनाहीं ५ ऐसादोंदिवसांचाभ्रम । त्यासह्मणतीपरब्रह्म । नानादुःखांचासंभ्रम । मानू
नघेतला ६ दुःखीहोऊनचर्फडूनगेले । तेथेंकायसमाधानझालें । कांहींएकसुखभोगिलें । तोंसवेंचदुःख ७
जन्मादारभ्यआठवावें । म्हणिजेअवघेंपडेलठावें । नानादुःखभोगावें । कायह्मणोनी ८ ऐशीआत्मयाचीसंग
ती । नानादुःखेंप्राप्तहोती । दैन्यवाणेहोऊनजाती । प्राणिमात्र ९ कांहींआनंदकांहींखेद । जन्मवरीपडिलासं
बंध । नानाप्रकारींविरुद्ध । तोडातोडी १० निद्राकाळींढेंकूणपिसा । नानाप्रकारींवळसा । नानाउपायेंवळसा
त्यासहोय ११ भोजनकाळींमाशायेती । नानापदार्थउंदीरनेती । पुढेंत्यांचीहिफजिती । मार्जारेंकरिती १२
उवाचामवागोचिड । गांधलेकानटेउदंड । एकासएकचर्फड । दोहींकडे १३ विंचूसर्पवाघरिसें । सुसरलांड
गेमाणसांसमाणसें । परस्परेंसुखसंतोषें । एकहिनाहीं १४ चौऱ्याशींलक्षउत्पत्ती । एकासएकभक्षिती । ना
नापीडादुखणींकिती । कायह्मणोनसांगावें १५ ऐशीअंतरात्म्याचीकरणी । नानाजीवदाटलेधरणीं । परस्परें
संहारिणी । एकएकाची १६ अखंडरडतीचर्फडती । विवळविवळोंप्राणदेती । मूर्खप्राणीत्यांसह्मणती । परब्र
ह्म १७ परब्रम्हजाणारनाहीं । कोणासदुःखदेणारनाहीं । स्तुतिनिंदादोनीनाहीं । परब्रह्मीं १८ उदंडशिव्या
दीधल्या । तितुक्याअंतरात्म्यासलागल्या । विचारपाहतांप्रत्ययासआल्या । याथाँतथ्य १९ धगडीचाबटकीचा

॥ ४ ॥

१ ह्यातारपणा. २ जन्मापासून. ३ विरोध. ४ माजर. ५ जीव. ६ पृथ्वीवर. ७ जसें आहे तसें, खरोखर.

लंवडीचा । गधडीचाकुत्रीचावोंगळीचा । ऐसाहिशेबशिण्यांचा । कितीम्हणोनसांगावा २० इतकेंपरब्रह्मींला गेना । तेथेंकल्पनाचिचालेना । ताडातोडीचेंज्ञानमानेना । कोणीएकाशीं २१ सृष्टिमध्येंसकळजीव । सकळांस कैंचेंवैभव । याकारणेंठायाठाव । निर्मिलादेवें २२ उदंडलोकबाजारींचे । जेंजेंआलेंतेंतेंवेंचे । उत्तमतितुकेंभा ग्याचे । लोकघेती २३ येणेंचिन्यायेंअन्नवसन । येणेंचिन्यायेंदेवतार्चन । येणेंचिन्यायेंब्रह्मज्ञान । प्राप्तव्यासा रिखें २४ अवघेचिलोकसुखीअसती । संसारगोडकरूननेती । महाराजेवैभवभोगिती । तेंकरंटचासकैंचें २५ परंतुअंतींनानादुःखें । तेथेंहोतेंसगटसारिखें । पूर्वीभोगिलींनानासुखें । अंतींदुःखसोसवेना २६ प्राणशरीरसो डीना । कठिणदुःखसोसवेना । मृत्युदुःखसकळजना । कासाविसकरी २७ नानाअवयवहीनझाले । तैसेंचिपा हिजेवर्तलें । प्राणीअंतकाळींगेले । कासाविसहोउनी २८ रूपलावण्यअवघेंजातें । शरीरसामर्थ्यतेंहीजातें । कोणीनसतांमरतें । आपदआपदो २९ अंतकाळींदैन्यदीन । सकळिकांसतत्समान । ऐसेंचंचळअवलक्षण । दुःखकारी ३० भोगूनअभोक्ताह्मणती । हेंतोंअवघींचफजिती । लोकउगेचबोलती । पाहिल्याविण ३१ अंतकाळआहेकठिण । शरीरसोडिनाप्राण । वराडयासारिखेंलक्षण । अंतकाळीं ॥ ३२ ॥ इतिश्रीदासबोधेगु रुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेदेहात्मनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मूळींउदकनिवळअसतें । नानावल्लीमध्येंजातें । संगदोषेंतेसेंहोतें । अम्लतीक्ष्णकडवट १ आत्माआत्मपणेंअसतो । देहसंगेंविकारतो । साभिमानेंभरींभरतो । भलतीकडे २ वरीसंगतिसांपडली । जैशीउसासगोडीआली । विषयवल्लीफोपावली । घातकीप्राणीं ३ अठराभारवनस्पती । गुणसांगावेतेकिती । नानादेहांचीसंगती । आत्मयासहोय४ त्यामध्येंकोणीभले । तेसंतसंगेंनिवाले । देहाभिमानसांडूनगेले । विवे कबळें ५ उदकाचानाशचिहोतो । आत्माविवेकेंनिवतो । ऐसाआहेप्रत्ययतो । विवेकेंपाहावा ६ ज्यासी स्वहितचिकरणें । त्यासकितीह्मणोनसांगणें । हेंज्याचेंत्याणेंसमजणें । सकळकांहीं ७ आपलाआपणकरीकुडा वा । तोआपुलामित्रजाणावा । आपलानाशकरितोसमजावा । वैरीऐसा ८ आपलेंआपणअनहितकरावें ।

त्यासआडवेंकोणेंरिघावें । एकांतींजाऊनजीवें । मारीआपणासी ९ जोआपलाआपणघातकी । तोआत्महत्यारापातकी । याकारणेंविवेकी । धन्यसाधू १० पुण्यवंतांससत्संगती । पापिष्ठासअसत्संगती । गतिआणिअवगती । संगतियोगें ११ उत्तमसंगतिधरावी । आपलीआपणचिंताकरावी । अंतरींबरीविवरावी । बुद्धिजाणत्याची १२ इहलोकआणिपरलोक । जाणतातोसुखदायक । नेणत्याकरितांअविवेक । प्राप्तहोतो १३ जाणतादेवाचाअंश । नेणताह्मणजेतोराक्षसेश । यामध्येंजेंविशेष । तेंजाणोनघ्यावें १४ जाणतातोसकळांमान्य । नेणताहोतोअमान्य । जेणेंकरितांहोइजेधन्य । तेंचिघ्यावें १५ साक्षेपीशाहाण्याचीसंगती । तेणेंसाक्षेपीशाहाणेहोती । आळसीमूर्खाचीसंगती । होतीआळसीमूर्ख १६ उत्तमसंगतीचेंफळसुख । अधमसंगतीचेंफळदुःख । आनंदसांडूनियांशोक । कैसाघ्यावा १७ ऐसेंहेंप्रगटदिसे । जनामध्येंउदंडभासे । प्राणिमात्रवर्ततसे । उभययोग १८ एकायोगेंसकळयोग । एकायोगेंसकळवियोग । विवेकयोगेंसकळप्रयोग । करीतजावे १९ अवचितेंसांकडींतपडिलें । तरींतेथूनपाहिजेनिघालें । निघोनजातांझालें । परमसमाधान २० नानादुर्जनांचासंग । क्षणक्षणामनोभंग । याकारणेंकांहींरंग । राखोनजावें २१ शाहाणायत्नीत्याच्यागुणें । पाहोंजातांकायउणें । सुखसंतोषभोगणें । नानाश्लाघ्यता २२ आतांलोकींऐसेंआहे । सृष्टिमध्येंवर्तताहे । जोकोणीसमजोनपाहे । त्यासघडे २३ बहुरत्नावसुंधरा । जाणजाणोविचारकरा । समजलाप्रत्ययअंतरा । माजीयेतो २४ दुर्बळआणिसंपन्न । वेडेआणिव्युत्पन्न । हेंअखंडदंद्वायमान । असतचिअसे २५ एकभाग्यपुरुषमोडती । एकनवेभाग्यवंतहोती । तैशीचविद्याव्युत्पत्ती । होतजाते २६ एकभरेएककरितें । रितेंमागुतेंभरतें । भरतेंतेंहिरितेंहोतें । काळांतरीं २७ ऐशीहेसृष्टिचालिली । संपत्तिदुपाराचिसाउली । वयसातरीनिघोनगेली । हळुहळू २८ बाळतारुण्यआपलें । वृद्धपणींप्रचीतीसआलें । ऐसेंजाणोनसार्थककेलें । पाहिजेकोणीएकें २९ देहेंजैसेंकेलेंतैसेंहोतें । यत्नकेल्याकार्यसाधतें । तरीमगकष्टावेंतें । कायनिमित्त ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेजगज्जीवननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ नाभीपासूनउन्मेषवृत्ती । तेचिपराजाणिजेश्रोतीं । ध्वनिरूपपश्यंती । हृदयींवसे १
कंठापासूननादजाहला । मध्यमावाचाबोलिजेत्याला । उच्चारहोतांअक्षराला । वैखरीबोलिजे २ नाभिस्थानीं
परावाचा । तोचिठावअंतःकरणाचा । अंतःकरणपंचकाचा । निवाडाऐसा ३ निर्विकल्पींजेंस्फुरण । उगेंचअ
सतांआठवण । तेंजाणावेंअंतःकरण । जाणतीकळा ४ अंतःकरणींआठवलें । पुढेंहोयनव्हेसेंगमलें । करूंन
करूंऐसेंवाटलें । तेंचिमन ५ संकल्पतेंचिमन । तेणेंकरितांअनुमान । पुढेंनिश्चयतोचिजाण । रूपबुद्धी
चें ६ करीनचिअथवानकरी । ऐसानिश्चयकरी । तेचिबुद्धिआहेअंतरीं । विवेकेंजाणावी ७ जेवस्तूचानिश्चय
केला । पुढेंतेंचिचिंतूंलागला । तेंचित्तबोलिल्याबोला । यथार्थमानावें ८ पुढेंकार्याचाअभिमानधरणें । हेंका
र्यतोंअगत्यकरणें । अशाकार्यासप्रवर्तणें । तोचिअहंकारू ९ ऐसेंहेंअंतःकरणपंचक । पंचवृत्तिमिळोनएक ।
कार्यभागेंप्रकारपंचक । वेगळाले १० जैसेपांचहीप्राण । कार्यभागेंवेगळालेजाण । नाहींतरीवायूचेंलक्षण ।
एकचिअसे ११ सर्वांगींव्याननाभींसमान । कंठींउदानगुदींअपान । मुखींनासिकींप्राण । नेमस्तजाणावा १२
बोलिलेंहेंप्राणपंचक । आतांज्ञानेंद्रियपंचक । श्रोत्रत्वचाचक्षुजिव्हानासिक । ऐशींहींज्ञानेंद्रियें १३ वा
चापाणिपादशिश्नगुद । हींकर्मेंद्रियेंप्रसिद्ध । शब्दस्पर्शरूपसगंध । ऐसेंहेंविषयपंचक १४ अंतःकरणप्राण
पंचक । ज्ञानेंद्रियेंपंचक । पांचवेंविषयपंचक । ऐशींहींपाचपंचकें १५ ऐसेहेपंचवीसगुण । मिळोनसू
क्ष्मदेहजाण । यांचाकर्दमबोलिलाश्रवण । केलेंपाहिजे १६ अंतःकरणव्यानश्रवणवाचा । शब्दविषयआका
शाचा । पुढेंविस्तारवायूचा । बोलिलाअसे १७ मनसमानत्वचापाणी । स्पर्शविषयहापवनीं । ऐसेहेअडा
ळसाधूनी । कोठाकरावा १८ बुद्धिउदाननयनचरण । रूपविषयांचेंदर्शन । संकेतेंबोलिलेंमन । वाळूनिपा
हिजे १९ चित्तअपानजिव्हाशिश्न । रसविषयआपजाण । पुढेंऐकासावधान । पृथ्वीचेंरूप २० अहंका
रप्राणघ्राण । गुदगंधविषयजाण । ऐसेंकेलेंनिरूपण । शास्त्रमतें २१ ऐसाहासूक्ष्मदेह । पाहतांहोइजेनिःसंदे
ह । येथेंमनघालूनिपाहे । त्यासिहेंउमजे २२ ऐसेंसूक्ष्मदेहबोलिलें । पुढेंस्थूळनिरूपिलें । आकाशपंचगुणेंव

तलें । कैसेंस्थूळीं २३ कामक्रोधशोकमोहभयू । पंचविधआकाशाचाअन्वयू । पुढेंपंचविधवायू । निरूपिला २४ चळणवळणप्रसरण । निरोधआणिआकुंचन । हेंपंचविधलक्षण । प्रभंजनाचें २५ क्षुधातृषाआलस्यनिद्रामथुन । हेतेजाचेपंचविधगुण । आतांपुढेंआपलक्षण । निरूपिलेंपाहिजे २६ शुक्रशोणितलाळमूत्रस्वेद । हापंचविधआपाचाभेद । पुढेंपृथ्वीविशद । केलीपाहिजे २७ अस्थिमांसत्वचानाडीरोम । हेपृथ्वीचे पंचविधधर्म । ऐसेंस्थूळदेहाचेंवर्म । बोलिलेंअसे २८ पृथ्वीआपतेजवायुआकाश । हेपांचांचेपंचवीस । ऐसेंमिळोनिस्थूळदेहास । बोलिजेतें २९ तिसरादेहकारणअज्ञान । चौथादेहमहाकारणज्ञान । हेचारीदेहनिरसितांविज्ञान । परब्रह्मतें ३० विचारेंचौदेहांवेगळेंकेलें । मीपणतत्वासरिसेंगेलें । अनन्यआत्मनिवेदनझालें । परब्रह्मीं ३१ विवेकेंचुकलाजन्ममृत्य । नरदेहींसाधिलेंमहत्कृत्य । भक्तियोगेंकृतकृत्य । सार्थकझालें ३२ इतिश्रीपंचीकरण । केलेंचिकरावेंविवरण । लोहाचेंहोतेंसुवर्ण । परिसाचेनियोगें ३३ हाहिदृष्टांतघडेना । परिसाचेनिपरिसकरवेना । शरणजातांसाधुजना । साधूचिहोइजे ॥ ३४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेतत्त्वविवरणनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । स्थूळसूक्ष्मकारणमहाकारण । ऐसेहेचारदेहजाण । जाग्रतिस्वप्नसुषुप्तिपूर्ण । तुर्याजाणावी १ विश्वतैजसप्राज्ञ । प्रत्यगात्माहेअभिमान । नेत्रस्थानकंठस्थान । हृदयस्थानमूर्धांतो २ स्थूळभोगप्रविविक्तभोग । आनंदभोगआनंदावभासभोग । ऐसेचारिभोग । चौदेहांचे ३ अकारउकारमकार । अर्धमात्रातोईश्वर । ऐशामात्राचार । चौदेहाच्या ४ तमोगुणरजोगुण । सत्वगुणशुद्धसत्वगुण । ऐसेहेचारगुण । चौदेहांचे ५ क्रियाशक्तिद्रव्यशक्ती । इच्छाशक्तिज्ञानशक्ती । ऐशाह्याचारशक्ती । चौदेहांच्या ६ ऐशींहींबत्तीसतत्वें । दोहींचींपन्नासतत्वें । अवघींमिळोनऐशींतत्वें । अज्ञानआणिज्ञान ७ ऐशींहींतत्वेंजाणावीं । जाणोनमायिकओळखावीं । आपणसाक्षीनिरसावी । येणेंरीतीं ८ साक्षीह्मणिजेतेंज्ञान । ज्ञानेंओळखावेंअज्ञान । ज्ञानाज्ञानाचेंनिरसन । देहासरिसें ९ ब्रह्मांडींदेहकल्पिले । विराटहिरण्यगर्भबोलिले । तेहेविवेकें

निरसिलें । आत्मज्ञानें १० आत्मानात्मविवेकपाहतां । सारासारविचारकरितां । पंचभूतांचीमायिकवार्ता । प्रचीतआली ११ अस्थिमांसत्वचानाडीरोम । हेपांचहिपृथ्वीचेगुणधर्म । प्रत्यक्षशरीरींहेंवर्म । शोधूनपाहावें १२ शुक्रशोणितलाळमूत्रस्वेद । हेआपाचेपंचकभेद । तत्त्वेंसमजोनविशद । करूनघ्यावीं १३ क्षुधातृषाआलस्यनिद्रामैथुन । हेपांचहितेजाचेगुण । यातत्वांचेंनिरूपण । केलेंचिकरावें १४ चळणवळणप्रसारण । निरोधनआणिआकुंचन । हेपांचहिवायूचेगुण । श्रोतींजाणावे १५ कामक्रोधशोकमोहभय । हाआकाशींचापर्याय हेविवरिल्याविणेंकाय । उमजोंजाणें १६ असोऐसेंहेंस्थूळशरीर । पंचवीसतत्वांचाविस्तार । आतांसूक्ष्मदेहाचाविचार । बोलिजेल १७ अंतःकरणमनबुद्धिचित्तअहंकार । आकाशपंचकाचाविचार । पुढेंवायुनिरुत्तर । होऊनऐका १८ व्यानसमानउदान । अपानआणिप्राण । ऐसेंहेपांचहिगुण । वायुतत्त्वाचे १९ श्रोत्रत्वचाचक्षुजिव्हाघ्राण । हेपांचहितेजाचेगुण । आतांआपसावधान । होऊनऐका २० वाचापाणिपादशिश्नगुद हेआपाचेगुणप्रसिद्ध । आतांपृथ्वीविशद । निरूपिली २१ शब्दस्पर्शरूपरसगंध । हेपृथ्वीचेगुणविशद । ऐसेहेपंचवीसतत्त्वभेद । सूक्ष्मदेहाचे ॥ २२ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेतनुचतुष्टयनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । आवर्णोदकींहाटकेश्वर । त्यासनघडेनमस्कार । महिमाअत्यंतचिथोर । तयापाताललिंगाचा १ परंतुतेथेंजाववेना । शरीरेंदर्शनघडेना । विवेकेंआणावेंअनुमाना । तयाईश्वरासी २ सातांसमुद्रांचेवेढे । उदंडभूमिपैलीकडे । शेवटींतुटलेकडे । भूमंडळाचे ३ सातसमुद्रवोलांडावे । तेथेंजाणेंकैसेंफावे । ह्मणोनिविवेकींअसावें । साधुजनें ४ जेंआपणासनव्हेठावें । तेंजाणतयासपुसावें । मनोगतीनेंफिरावें । हेंतोंघडेना ५ जेंचर्मदृष्टीसनव्हेठावें । तेंज्ञानदृष्टीनेंपाहावें । ब्रम्हांडविवरोनराहावें । समाधानें ६ मध्येंआहेभूमीचेंपडळ । म्हणोनआकाशआणिपाताळ । तेंपडळनसतांअंतराळ । चहूंकडे ७ तयासपरब्रह्मम्हणावें । जेंउपाधिवेगळेंस्वभावें । जेथेंदृश्यमायेच्यानावें । शून्याकार ८ दृष्टीचेंदेखणेंदृश्य । मनाचेंदेखणेंभास । मनातीतनिराभा

स्र । विवेकेंजाणावा ९ दृश्यभासअवघाविवडे । विवेकीतेथेंपहुडे । भूमंडळींज्ञातेथोडे । सूक्ष्मदृष्टीजे १० वाच्यांशवाचेनेंबोलावा । नवोलतांलक्ष्यांशजाणावा । निर्गुणअनुभवासआणावा । गुणाचेनियोगें ११ नानागुणासआहेनाश । निर्गुणतेंअविनाश । ढोबळ्याहूनविशेष । सूक्ष्मदेखणें १२ जेंदृष्टीसनपडेठावें । तेंऐकोनजाणावें । श्रवणमननेंपडेठावें । सकळकांहीं १३ अष्टधेचेजिन्नसनाना । उदंडपाहतांकळेना । अवघेंसघटपिटावेना । कोणीएक १४ सगटसारिखीस्थितिझाली । तेथेंपरीक्षाचबुडाली । ववीनेटानेंकालविली । नानाअन्नें १५ टोणपानव्हेगुणग्राहक । मूर्खासकळेनाविवेक । विवेकआणिअविवेक । एकचिह्मणती १६ उंचनीचकळेनाज्याला । तेथेंअभ्यासचिबुडाला । नानाअभ्यासेंप्राणियाला । सुटकाकैंची १७ वेडलागोनझालेऔगळ । त्यांससारिखेंचवाटेसकळ । तेजाणावेबाष्कळ । विवेकीनव्हेती १८ ज्यासअखंडहोतोनाश । त्याशीचह्मणतीअविनाश । बहूचकीच्यालोकांस । कायह्मणावें १९ ईश्वरानेंनानाभेदकेले । भेदेंसकळसृष्टिचाले आंधळेपरीक्षवंतमिळाले । तेथेंपरीक्षाकैंची २० जेथेंपरिक्षेचाअभाव । तोटोणपासमुदाव । गुणचिनाहींगौरव । येईलकैंचें २१ खरेंखोटेंएकचिझालें । तरीविवेकानेंकायकेलें । असारसांडूनसारघेतलें । साधुजनीं २२ उत्तमवस्तूचीपरीक्षा । केसीघडेनतद्रक्षा । दीक्षाहीनापाशींदीक्षा । येईलकैंची २३ आपल्यानेंवोंगळपणे । दिशेकरूनशौचनेणे । वेदशास्त्रेंपुराणें । त्यासकायकरिती २४ आधींराखावाआचार । मगपाहावाविचार । आचारविचारेंपैलपार । पाविजेतो २५ जेंनेमकासनकळे । तेंबाष्कळासकेवींकळे । डोळसठकतीआंधळे । कोण्याकामाचे २६ पापपुंण्यस्वर्गनरक । अवघेंचिमानिलेंएक । विवेकआणिअविवेक । कायमानावें २७ अमृतविषएकह्मणती । परीविषघेतांप्राणजाती । कुकर्मेंहोतेफजिती । सत्कर्मेंकीर्तिवाढे २८ इहलोकआणिपरलोक जेथेंनाहींसाकल्यविवेक । तेथेंअवघेंनिरर्थक । सकळकांहीं २९ म्हणोनिसत्संगेंचिजावें । वेदशास्त्रचिश्रवणकरावें । उत्तमगुणासअभ्यासावें । नानाप्रयत्नें ॥ ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेसप्तदशदशकेसिद्धनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥ । ।

श्रीगणेशायनमः । तुजनमूंगजवदना । तुझामहिमाहिकळेना । विद्याबुद्धिदेसीजना । लहानथोरांसी १ तुज
नमूंसरस्वती । चारिवाचातुझेनिस्फूर्ती । तुझेंनिजस्वरूपजाणती । ऐसेथोडे २ धन्यधन्यचतुराननां । त्वांके
लीसृष्टिरचना । वेदशास्त्रांभेदनाना । प्रगटकेले ३ धन्यविष्णुपालनकरिसी । एकांशेंसकळजीवांसी । वाढविशीव
र्तविशी । जाणजाणों ४ धन्यधन्यभोळाशंकर । जयाच्यादेण्यासनाहींपार । रामनामनिरंतर । जपतआहे ५
धन्यधन्यइंद्रदेव । सकळदेवांचाहिदेव । इंद्रलोकींचेंवैभव । कायह्मणोनसांगावें ६ धन्यधन्ययमधर्म । सकळ
जाणतीधर्माधर्म । प्राणिमात्राचेंवर्म । ठायींपाडिती ७ व्यंकटेशींमहिमाकिती । भलेउभ्याअन्नखाती । वडेधि
रडींस्वादघेती । आंतलाडासआपाचा ८ धन्यतूंवोवनशंकरी । उदंडशाकांचियाहारी । विवरविवरोंभोजनक
री । ऐसाकैंचा ९ धन्यभीमगोलांगूला । कोरवंड्यांच्याउदंडमाळा । दहींवडेखातांसकळा । समाधानहोय
१० धन्यतूंगाखंडेराया । भांडारेंहोयपिंवळीकाया । कांदेभरीतरोडगेखाया । सिद्धहोती ११ धन्यतुळजा
भवानी । भक्तांसप्रसन्नहोतेजनीं । गुणवैभवासगुणी । ऐसाकैंचा १२ धन्यधन्यपांडुरंगा । अखंडकथेचाहोतो
धिंगा । तानमानरागरंगा । नानाप्रकारीं १३ धन्यतूंगाक्षेत्रपाळा । उदंडजनालाविलाचाळा । भावेंभक्तिकरि
तांफळा । वेळनाहीं १४ रामकृष्णादिकअवतार । त्यांचामहिमाअपार । उपासनेसबहुतनर । तत्परझाले १५
सकळदेवांचेंमूळ । तोहाअंतरात्माचिकेवळ । भूमंडळींभोगसकळ । त्यासीघघडे १६ नानादेवहोऊनबैसला
नानाशक्तिरूपेंझाला । भोक्तासकळवैभवाला । तोचिएक १७ याचापाहतांविचार । उदंडलांबलाजोजार ।
होतीजातीदेवनर । कितीह्मणोनी १८ किर्तिआणिअपकीर्ती । उदंडनिंदाउदंडस्तुती । सर्वत्रांचीभोगप्राप्ती ।
अंतरात्म्यासीचघडे १९ कोणेदेहींकायकरितो । कोणेदेहींकायभोगितो । भोगीत्यागीवीतरागीतो । एकचि
आत्मा २० प्राणीसाभिमानेंभुलले । देहाकडेपाहतगेले । मुख्यअंतरात्म्यासचुकले । अंतरींअसोनी २१
अरेयाआत्म्याचीचळवळपाहे । ऐसाभूमंडळींकोणआहे । अगाधपुण्येंअनुसंधानराहे । कांहींएक २२ त्या
अनुसंधानासरिसें । जळोनजाइजेकिल्बिषें । अंतर्निष्ठज्ञानीऐसे । विवरोनपाहती २३ अंतर्निष्ठतितुकेतर

ले । अंतर्भ्रष्टतितुकेबुडाले । बाह्याकारेंभरंगळले । लोकाचारें २४ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादश दशकेबहुदेवस्थाननिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । नेणपणेंझालेंतेंझालें । झालेंतेंहोऊनिगेलें । जाणतेपणेंवर्तलें । पाहिजेनेमस्त १ जाणत्याचीसंगतिधरावी । जाणत्याचीसेवाकरावी । जाणत्याचीसद्बुद्धिघ्यावी । हळुहळू २ जाणत्यापाशींलिहोंशिकावें । जाणत्यापाशींवाचोंशिकावें । जाणत्यापाशींपुसावें । सकळकांहीं ३ जाणत्यासकरावेंउपकार । जाणत्यासझिजवावेंशरीर । जाणत्याचापाहावाविचार । कैसाआहे ४ जाणत्याचेसंगतीनेंभजावें । जाणत्याचेसंगतीनेंझिजावें । जाणत्याचेसंगतीनेंरिझावें । विवरविवरों ५ जाणत्यापाशींगावेंगाणें । जाणत्यापाशींवाजवणें । नानाआलापशिकणें । जाणत्यापाशीं ६ जाणत्याच्याकांसेसलागावें । जाणत्याचेंऔषधघ्यावें । जाणतासांगेलतेंकरावें । पथ्यआधीं ७ जाणत्यापाशींपरीक्षाशिकणें । जाणत्यापाशींतालीमकरणें । जाणत्यापाशींपोहणें । अभ्यासावें ८ जाणताबोलेतैसेंबोलावें । जाणतासांगेलतैसेंचालावें । जाणत्याचेंध्यानध्यावें । नानाप्रकारीं ९ जाणत्याच्याकथाशिकाव्या । जाणत्याच्यायुक्तिसमजाव्या । जाणत्याच्यागोष्टीविवराव्या । सकळकांहीं १० जाणत्याचेपेंचजाणावे । जाणत्याचेपीळउकलावे । जाणताराखेलतैसेंराखावें । लोकराजी ११ जाणत्याचेजाणावेप्रसंग । जाणत्याचेघ्यावेरंग । जाणत्याचेस्फूर्तीचेतरंग । अभ्यासावे १२ जाणत्याचासाक्षेपघ्यावा । जाणत्याचातर्कजाणावा । जाणत्याचाउल्लेखसमजावा । नबोलतांची १३ जाणत्याचेंधूर्तपण । जाणत्याचेंकारण । जाणत्यांचेंनिरूपण । ऐकतजावें १४ जाणत्याचींकवित्वेंशिकावीं । गद्यपद्येंओळखावीं । माधुर्यवचनेंसमजावीं । अंतर्यामीं १५ जाणत्याचेपाहावेप्रबंध । जाणत्याचेवचनभेद । जाणत्याचेनानासंवाद । बरेंशोधावे १६ जाणत्याचीतीक्ष्णता । जाणत्याचीसहिष्णुता । जाणत्याचीउदारता । समजोनघ्यावी १७ जाणत्याचीनानाकल्पना । जाणत्याचीदीर्घसूचना । जाणत्याचीविवंचना । समजोनघ्यावी १८ जाणत्याचाकाळसार्थक । जाणत्याचाअध्यात्मविवेक । जाणत्याचेगुणअनेक । अववेचघ्यावे १९ जाणत्याचा

र्ग । जाणत्याचावैराग्ययोग । जाणत्याचाअवघाप्रसंग । समजोनघ्यावा २० जाणत्याचेंपाहावेंज्ञान । जा
णत्याचेंशिकावेंध्यान । जाणत्याचेंविदेहलक्षण । समजोनघ्यावें २१ जाणत्याचेंअलिप्तपण । जाणत्याचें
विदेहलक्षण । जाणत्याचेंब्रह्मविवरण । समजोनघ्यावें २२ जाणताएकअंतरात्मा । त्याचाकायसांगावाम
हिमा । विद्याकळागुणसीमा । कोणेंकरावी २३ परमेश्वराचेगुणानुवाद । अखंडकरावागुणसंवाद । तेणें
करितांआनंद । उदंडहोतो २४ परमेश्वरेंनिर्मिलेंतें । अखंडदृष्टीसपडतें । विवरविवरोंसमजावेंतें ।
विवेकीजनीं २५ जितुकेंकांहींनिर्माणझालें । तितुकेंजगदीश्वरेंनिर्मिलें । निर्माणावेगळेंसमजलें । पा
हिजेआधीं २६ तोनिर्माणकरितोजना । परीपाहोंजातांदिसेना । विवेकबळेंअनुमाना । आणितजावें
२७ त्याचेंअखंडलागतांध्यान । कृपाळुपणेंदेतोदर्शन । सर्वकाळसंभाषण । तदंशेंचिकरावें २८ ध्यानधरि
नातोअभक्त । ध्यानधरीलतोभक्त । संसारापासूनतोमुक्त । भक्तांसकरी २९ उपासनेचेशेवटीं । देवांभक्तांअ
खंडभेटी । अनुभवीजाणेलगोष्टी । प्रत्ययाची ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेसर्व
ज्ञसंगनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥ ॥ ध ॥
श्रीगणेशायनमः । दुर्लभशरीरींदुर्लभआयुष्य । याचाकरूंनयेनाश । दासह्मणेसावकाश । विवेकपाहावा १
नपाहतांउत्तमविवेक । अवघाहोतोअविवेक । अविवेकेंप्राणीरंक । ऐसादिसे २ हेंआपलेंआपणकेलें । आळ
सेंउदासनागविलें । वाईटसंगतीनेंबुडविलें । देखतदेखतां ३ मूर्खपणाचाअभ्यासकेला । बाष्कळपणें
घातलाघाला । कामचांडाळउठिला । तरुणपणीं ४ मूर्खआळसीआणितरुणा । सर्वाविषयींदैन्यवाणा ।
कांहींमिळेनाकोणा । कायह्मणावें ५ जेंजेंपाहिजेतेंतेंनाहीं । अन्नवस्त्रतेंहिनाहीं । उत्तमगुणकांहींचनाहीं ।
अंतर्यामीं ६ बोलतांयेइनाबैसतांयेइना । प्रसंगकांहींचकळेना । शरीरमनहेंवळेना । अभ्यासाकडे ७
लिहिणेंनाहींवाचणेंनाहीं । पुसणेंनाहींसांगणेंनाहीं । नेमस्तपणाचाअभ्यासनाहीं । बाष्कळपणें ८ आपणास
कांहींचयेइना । आणिशिकविलेंहिमानेना । आपणवेडाआणिसज्ञना । बोलठेवी ९ अंतरींएकबाहेरींएक ।

ऐसाजयाचादंडक । परलोकांचेंसार्थक । कैसेंवडे १० आपलासंसारनासला । मनामध्येंपस्तावला । तरी
मगअभ्यासकेला । पाहिजेविवेकाचा ११ एकाग्रकरूनियांमन । बळेंचधरावेंसाधन । यत्नींआळसाचेंद
र्शन । होऊंचनये १२ अवगुणअवघेचसांडावे । उत्तमगुणअभ्यासावे । प्रबंधपाठकरीतजावे । जाडअर्थें
१३ पदप्रबंधश्लोकप्रबंध । नानाधाटीमुद्राछंद । प्रसंगज्ञानेंचिआनंद । होतआहे १४ कोणेंप्रसंगींकायह्म
णावें । ऐसेंसमजोनजाणावें । उगेंचवाउगेंशिणावें । कासयासी १५ दुसऱ्याचें अंतरजाणावें । आदरेंदेखोनह्मणा
वें । जेंआठवेलतेंगावें । तेंचिमूर्खपण १६ ज्याचीजैशीउपासना । तेंचिगावेंचुकावेना । रागज्ञानतालज्ञाना । अ
भ्यासावें १७ साहित्यसंगीतप्रसंगमानें । करावींकथेचींघमशानें । अर्थांतरश्रवणमानें । काढीतजाणे १८
पाठउदंडचिअसावें । सर्वकाळउजळीतजावें । सांगीतलेंगोष्टीचेंअसावें । स्मरणअंतरीं १९ अखंडएकांतसेवा
वा । ग्रंथमात्रधांडोळावा । प्रचीतयेईलतोघ्यावा । अर्थमनीं ॥ २० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टा
दशदशकेनिस्पृहनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । देहाकरितांगणेशपूजन । देहाकरितांशारदावंदन । देहाकरितांगुरुसज्जन । संतश्रोते १
देहाकरितांकवित्वेंचालती । देहाकरितांअध्ययनेंकरिती । देहाकरितांअभ्यासिती । नानाविद्या २ देहाकरितां
ग्रंथलेखन । नानालिपींवोळखण । नानापदार्थशोधन । देहाकरितां ३ देहाकरितांमहाज्ञानी । सिद्धसाधुऋ
षिमुनी । देहाकरितांतीर्थाटणीं । फिरतीप्राणी ४ देहाकरितांश्रवणघडे । देहाकरितांमननींपवाडे । देहाकरि
तांदेहींआतुडे । परमात्मा ५ देहाकरितांकर्ममार्ग । देहाकरितांउपासनामार्ग । देहाकरितांज्ञानमार्ग । भूमंड
ळीं ६ योगीवीतरागीतापसी । देहाकरितांनानासायासी । देहाकरितांआत्मयासी । प्रगटणेंघडे ७ इतर
लोकआणिपरलोक । देहाकरितांसकळसार्थक । देहाविणनिरर्थक । सकळकांहीं ८ पुरश्चरणेंअनुष्ठानें । गो
रांजनेंधूम्रपानें । शीतोष्णपंचाग्निसाधनें । देहाकरितां ९ देहाकरितांपुण्यशीळ । देहाकरितांपापीकेवळ । दे
हाकरितांअनर्गळ । शुचिष्मंत १० देहाकरितांअवतारी । देहाकरितांवेषधारी । नानाबंडेंपाषांडेंकरी । देहा

करितां ११ देहाकरितांविषयभोग । देहाकरितांसकळत्याग । होतीजातीनानारोग । देहाकरितां १२ देहा करितांनवविधाभक्ती । देहाकरितांचतुर्विधामुक्ती । देहाकरितांनानायुक्ती । नानामतें १३ देहाकरितांदानधर्म । देहाकरितांनानावर्म । देहाकरितांपूर्वकर्म । ह्मणतीजनीं १४ देहाकरितांनानास्वार्थ । देहाकरितांनानाअर्थ । दे हाकरितांहोइजेव्यर्थ । आणिधन्य १५ देहाकरितांनानाकळा । देहाकरितांउणाआगळा । देहाकरितांजिव्हाळा । भक्तिमार्गाचा १६ नानासन्मार्गसाधनें । देहाकरितांतुटतीबंधनें । देहाकरितांनिवेदनें । मोक्षलाभे १७ देहसक ळांमध्येंउत्तम । देहींराहिलाआत्माराम । सकळांघटींपुरुषोत्तम । विवेकीजाणती १८ देहाकरितांनानाकीर्ती । अथ वानानाअपकीर्ती । देहाकरितांहोतीजाती । अवतारमालिका १९ देहाकरितांनानाभ्रम । देहाकरितांनानासंभ्रम देहाचेनिउत्तमोत्तम । भोगितीपदें २० देहाकरितांसकळकांहीं । देहाविणकांहींनाहीं । आत्माविरेठायींचाठायीं । नव्हताजैसा २१ देहपरलोकींचेंतारूं । नानागुणाचागुणागरु । नानारत्नांचाविचारु । देहाचेनी २२ देहाचेनि गायनकळा । देहाचेनिसंतकळा । देहाचेनिअंतर्कळा । ठायींपडे २३ देहब्रह्मांडाचेंथळ । देहदुर्लभचिकेवळ । परिदेहासनिवळ । उमजवावें २४ देहाकरितांलाहानथोर । करितीआपुलालेव्यापार । त्यांहींमध्येंलहानथोर । कितीएक । २५ जेजेदेहधरोनआले । तेतेकांहींकरूनगेले । हरिभजनेंपावनझाले । कितीएक २६ अष्टधाप्र कृतीचेंमूळ । संकल्परूपचिकेवळ । नानासंकल्पेंदेहफळ । घेऊनिआले २७ हरिसंकल्पमूळींहोता । तोचिफळीं पाहावाआतां । नानादेहांतरींतत्त्वता । शोधितांकळे २८ वेलाचेमूळींबीज । उदकरूपवेलीसमज । पुढेंफळा मध्येंबीज । मूळींच्याअंशें २९ मूळाकरितांफळयेतें । फळाकरितांमूळहोतें । येणेंरीतींहोतजातें । भूमंडळ ३० असोकांहींएककरणे । कैसेंघडेदेहाविणें । देहसार्थकीलावणें । ह्मणिजेबरें ३१ आत्म्याकरितांदेह झाला । देहाकरितांआत्मातगला । उभययोगेंउदंडचालिला । कार्यभाग ३२ चोरूनगुप्तरूपेंकरावें । तेंआ त्मयासपडेठावें । कर्तृत्वयाचेनिस्वभावें । सकळकांहीं ३३ देहामध्येंआत्माअसतो । देहपूजितांआत्मातोषतो । देहपीडितांआत्माक्षोभतो । प्रत्यक्षआतां ३४ देहावेगळीपूजापावेना । देहाविणपूजाफावेना । जनींजनार्द

नह्मणोनिजना । संतुष्टकरावें ३५ उदंडप्रगटलाविचार । धर्मस्थापनातदनंतर । जेथेंपूजेसिअधिकार । पुं
ण्यशरीरीं ३६ सगटभजनकरूंयेतें । परीमूर्खपणअंगींलागतें । गाढवासपूजितांकळतें । कायत्याला ३७
पूज्यपूजेसिअधिकार । उगेंचितोषवावेइतर । दुखवूंनयेकोणाचेंअंतर । ह्मणिजेबरें ३८ सकळजगदंतरींचादेह
क्षोभतांराहावयाकैंचाठाव । जनावेगळाजनासउपाव । आणिकनाहीं ३९ परमेश्वराचेअनंतगुण । मनुष्येंका
यमांगावीखुण । परंतुआध्यात्मग्रंथश्रवण । होतांउमजे ४० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदश
केदेहदुर्लभनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ४ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । धान्यउदंडमोजिलें । परीत्यामापेंनाहींभक्षिलें । विवरिल्याविणतैसेंझालें । प्राणियांसी १
पाठह्मणतांआवरेना । पुसतांकाहींचकळेना । अनुभवपाहतांअनुमाना । मध्येंपडे २ शब्दरत्नेंपरीक्षावीं । प्र
त्ययाचींपाहोनघ्यावीं । येरतींअववींसांडावीं । एकीकडे ३ नांवरूपअववेंसांडावें । मगअनुभवासमांडावें । सा
रअसारएकचिकरावें । हेंमूर्खपण ४ लेखकेंकुशळसमजावें । किंवाउगेंचिवाचावें । येणेंदृष्टांतेंसमजावें । कांहीं
तरी ५ जेथेंनाहींसमजावीस । तेथेंअवघीकुसमुस । पुसोंजातांवसवस । वक्ताकरी ६ नानाशब्दएकव
टिले । प्रचीतिविणउपावकेले । परीतेअवघेव्यर्थगेले । फडप्रसंगीं ७ पसेवरीवैरणघातलें । तांतडीनेंजांतेंवोढि
लें । तेणेंपोठबारीकआलें । हेंतोंघडेना ८ घांसामागेंघांसघेतला । अवकाशनाहींचावायाला । अवघाबोकणा
भरिला । पुढेंकैसें ९ ऐकाफडणिशीचेंलक्षण । विरंगजाऊंनेदीक्षण । समस्तांचेंअंतःकरण । सांभाळीतजावें
१० सूक्ष्मनामेंमुखेंघ्यावीं । तितुकींरूपेंओळखावीं । ओळखोनसमजवावीं । श्रोतयांसी ११ समस्यापुरतांसुखी
होती । श्रोतेअवघेआनंदती । अववेक्षणक्षणांवंदिती । गोसांवियांसी १२ समस्यापुरतांवंदिती । समस्यानपु
रतांनिंदिती । गोसांविचिणचिणकरिती । कोण्याहिशेबें १३ शुद्धसोनेंपाहूनघ्यावें । कशींलाऊनितावावें । श्रवण
मननेंजाणावें । प्रत्ययासी १४ वैद्याचीप्रचीतयेइना । व्यथापरतीहोइना । आणिरोगेंजावेंजाणां । कोण्याहि
शेबें १५ खोटेंकोठेंचिचालेना । खोटेंकोणासमानेना । याकारणेंअनुमाना । खरेंआणावें १६ लिहिणेनये

हेंतोंप्रत्ययासयेतें । कष्टाकडेचुकविते । हीनजन ४ आधींकष्टाचेंदुःखसोसिती । तेसुखाचेंफळभोगिती । आ
धींआळसेंसुखावती । त्यांसिपुढेंदुःख ५ इहलोकअथवापरलोक । दोहींकडेसारखाचविवेक । दीर्घसूचनेचें
कौतुक । कळलेंपाहिजे ६ मेळवितीतितुकेंभक्षिती । तेकठिणकाळींमरोनजाती । दीर्घसूचनेंवर्तती । तेचि
भले ७ इहलोकींचासंचितार्थ । परलोकींचापरमार्थ । संचितेंविणव्यर्थ । जितेचिमेले ८ एकदामेल्यानें
सुटेना । पुनःजन्मोजन्मींयातना । आपणासमारीवांचविना । तोआत्महत्यारा ९ प्रतिजन्मींआत्मघात ।
कोणीकरावेंगणित । याकारणेंजन्ममृत्य । केवींचुके १० देवसबळकांहींकरितो । ऐसेंप्राणिमात्रबोलतो । या
चेभेटीचालाभतो । अकस्मातझाला ११ विवेकाचालाभवडे । जेणेंपरमात्माठायींपडे । विवेकपाहतांसांप
डे । विवेकिजनीं १२ देवपाहतांआहेएक । परंतुकरितोअनेक । त्याअनेकांसएक । ह्मणोंनयेकीं १३ देवाचें
कर्तृत्वआणिदेव । कळलापाहिजेअभिप्राव । कळल्याविणकित्येकजीव । उगेचबोलती १४ उगेचबोलती
मूर्खपणें । शाहाणपणवाढवावयाकारणें । तृप्तिलागींउपावकरणें । ऐसेंझालें १५ जिहींउदंडकष्टकेले । ते
भाग्यभोगूनगेले । येरतेबोलतचिराहिले । करंटेजन १६ करंटयाचेंकरंटलक्षण । समजोनजातीविचक्षण ।
भल्याचेंउत्तमलक्षण । करंटयासकळेना १७ त्याचीपैसावलीकुवुद्धी । तेथेंकैंचीअसेलशुद्धी । कुबुद्धीतेचिसुबु
द्धी । ऐशीवाटे १८ मनुष्यशुद्धीससांडावें । त्याचेंकायखरेंमानावें । तेथेंविचाराच्यानावें । शून्याकार १९
विचारेंइहलोकपरलोक । विचारेंहोतसेसार्थक । विचारेंनित्यानित्यविवेक । पाहिलापाहिजे २० ॥ ॥ इति
श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेजनस्वभावनिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः । । ब्रह्मनिराकारनिश्चळ । आत्मासविकारचंचळ । तयासह्मणतीसकळ । देवऐसें १ देवा
चाठावचिलागेना । एकदेवनेमस्तकळेना । बहुतदेवेंअनुमानेना । एकदेव २ ह्मणोनिविचारअसावा । विचा
रेंदेवशोधावा । बहुतदेवांचागोवा । पडोंचनये ३ देवक्षेत्रींपाहिला । त्यासारिखाधातूचाकेला । पृथ्वीमध्येंदं
डकचालिला । येणेंरीतीं ४ नानाप्रतिमादेवांचेंमूळ । तोहाक्षेत्रदेवचिकेवळ । नानाक्षेत्रेंभूमंडळ । शोधूनपाहा

वें ५ क्षेत्रदेवपाषाणाचा । विचारपाहतांतयाचा । तंवलागलामूळाचा । अवताराकडे ६ अवतारीदेवसंपले । देहधरुनवर्तोंलागले । त्याहूनथोरअनुमानले । ब्रम्हाविष्णुमहेश ७ त्यातिन्हींदेवांसज्याचीसत्ता । तोअंतरात्माचिपाहतां । कर्ताभोक्तातत्वतां । प्रत्यक्षआहे ८ युगानुयुगेंतिन्हींलोक । एकलाचालवीअनेक । हानिश्चयाचाविवेक । वेदशास्त्रींपाहावा ९ आत्मावर्तवितोशरीर । तोचिदेवउत्तरोत्तर । जाणीवरूपेंकलेवर । विवेकेंवर्तवी १० तोअंतर्देवचुकती । धांवाविऊनेंतीर्थाजाती । प्राणीबापुडेकष्टती । देवासनेणतां ११ मगविचारितीअंतःकरणीं । जेथेंतेथेंधोंडापाणी । उगेंचतोवणवणहिंडोनी । कायहोतें १२ ऐसाज्यासिविचारकळला तेणेंसत्संगधरिला । सत्संगेंदेवसांपडला । बहुतजनांसी १३ ऐशींहींविवेकाचींकामें । विवेकीजाणतीलनेमें । अविवेकीभुललेभ्रमें । त्यांसाहिकळेना १४ अंतरवेधीअंतरजाणे । बाहेरमुद्राकांहींचनेणें । म्हणोनिविवेकीशाहणे । अंतरशोधिती १५ विवेकाविणेंजोभाव । तोभावचिअभाव । मूर्खासप्रतिमादेव । ऐसेंवचन १६ पाहतसमजतशेवटासगेला । तोचिविवेकीह्मणावाभला । तत्त्वेंसांडूनिपावला । निरंजनीं १७ येरजेंआकारासियेतें । तेंअवघेंनासोंनजातें । मगगलबल्यावेगळेंतें । परब्रह्मजाणावें १८ चंचळदेवनिश्चळब्रह्म । परब्रह्मींनाहींभ्रम । प्रत्ययज्ञानेंनिभ्रम । होईजेतें १९ प्रचीतिविणजेंकेलें । तेंअवघेंव्यर्थगेलें । प्राणीकष्टकष्टेंचिमेले । कर्मकचाटें २० कर्माविगळेंनव्हावें । तरीदेवासकासयाभजावें । विवेकीजाणतीस्वभावें । मूर्खनेणे २१ कांहींअनुमानलेंविचारें । देवआहेजगदंतरें । सगुणाकरितांनिर्धारें । निर्गुणपाविजे २२ सगुणपाहतांमूळासगेला । सहजचिनिर्गुणपावला । संगत्यागेंमोकळाझाला । वस्तुरूप २३ परमेश्वरींअनुसंधान । लावितांहोइजे पावन । मुख्यज्ञानेंचिविज्ञान । पाविजेतें २४ ऐशींहींविवेकाचींविवरणें । पाहावींसुचितअंतःकरणें । नित्यानित्यविवेकश्रवणें । जगदुद्धार २५ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेअंतर्देवनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ८ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । वंदूनियांआदिपुरुष । बोलोंनिद्रेचाविलास । निद्राआलियासावकाश । जाणारनाहीं १

तांव्यापारकेला। कांहींएकदिवसचालिला। पुसतांसुरनीसभेटला। तेव्हांखोटें १७ सर्वअवघेंहिशेबींठावें । प्र
त्ययसाक्षीनेंबोलावें। मगसुरनिसेंकायकरावें। सांगानाकां १८ स्वयेंआपणचिगुंते। समजावीसकैसीहोते।
नेणतांकोणीएकतें। आपदोलागती १९ बळाविणयुद्धासगेला। तोसर्वस्वेंनागवला। शब्दठेवावाकोणाला
कोणकैसा २० जेंप्रचीतीसआलेंखरें। तेंचिघ्यावेंअत्यादरें। अनुभवाविणजींउत्तरें। तींफलकटेंजाणावीं २१
शिकवूंजातांरागचढे। परंतुपुढेंआदलघडे। खोटानिश्चयतात्काळउडे। लोकांमध्यें २२ खरेंसांडूनखोटेंवेणें
बकाध्यासकायउणें। त्रिभुवनींनारायणें। न्यायकेला २३ तोन्यायसोडितांशेवटीं। अवघेंजगचिलागेपाठीं
जनींभांडभांडोनिहींपुटी। कितीव्हावें २४ अन्यायबहुतांसपुरवले। हेंदेखिलेंनाऐकिलें। वेडेउगेचभरीभरले।
असत्याचे २५ असत्यह्मणिजेतेंचिपाप। सत्यह्मणिजेस्वरूप। दोहींमध्येंसाक्षेप। कोणाचाकरावा २६ मा
येमध्येंबोलणेंचालणेंसाचें। मायानसतांबोलणेंकैंचें। याकारणेंनिःशब्दाचें। मूळशोधावें २७ वाच्यांशजा
णोनसांडावा। लक्षांशविवरोनघ्यावा। याकारणेंनिःशब्दमूळाचागोवा। आढळेना २८ अष्टधाप्रकृ
तिपूर्वपक्ष। सांडूनअलक्षींलावावेंलक्ष। मननशीळपरमदक्ष। तोचिजाणे २९ नानाभूंसआणिकण। एक
चिह्मणणेंअप्रमाण। रससांडूनचोवटियाकोण। शाहणासेवी ३० पिंडींनित्यानित्यविवेक। ब्रह्मांडींसारासा
रअनेक। सकळशोधूनियांएक। सारघ्यावें ३१ मायेकरितांकोणीएक। अन्वयआणिव्यतिरेक। तेमायानस
तांविवेक। कैसाकरावा ३२ तत्वेंतत्वशोधावें। महावाक्यींप्रवेशावें। आत्मनिवेदनेंपावावें। समाधान ३३
इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेकरंटपरीक्षानिरूपणंनामपंचमःसमासः ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः। नानावस्त्रेंनानाभूषणें। येणेंशरीरशृंगारणें। विवेकेंविचारेंराजकारणें। अंतरशृंगारिजे।
१ शरीरसुंदरसतेज। वस्त्रेंभूषणेंकेलेंसज्ज। अंतरींनसतांचातुर्यबीज। कदापिशोभानपाविजे २ तुंडहेका
डकठोरवचनीं। अखंडतोलेसाभिमानी। न्यायेंनीतिअंतःकरणीं। वेणारनाहीं ३ तरीशीघ्रकोपीसदा
कदापिनधरीमर्यादा। राजकारणेंसंवादा। मिळोंचनेणें ४ ऐसेलौंदबेइमानी। कदापिसत्यनाहींवचनीं। पापी

अपस्मारजनीं । राक्षसजाणावे ५ समयासारिखासमययेइना । नेमसहसाचालेना । नेमधरितांराजकार
णा । अंतरपडे ६ अतिसर्वत्रवर्जावें । प्रसंगपाहोनचालावें । हटनिग्रहींनपडावें । विवेकिपुरुषें ७
बहुताचिकरितांहट । तेथेंयेऊनपडलेतट । कोणीएकाचाशेवट । झालापाहिजे ८ बरेंईश्वरआहेसाभिमानी ।
विशेषतुळजाभवानी । परंतुविचारपाहोनी । कार्यकरणें ९ अखंडचिसावधाना । बहुतकायकरावीसूच
ना । परंतुकांहींएकअनुमाना । आणिलेंपाहिजे १० समर्थापाशींबहुतजन । राहिलापाहिजेसाभिमा
न । निश्चळकरूनियांमन । लोकअसती ११ म्लेंच्छदुर्जनउदंड । बहुतांदिवसांचेंमाजलेंबंड । याकारणें
अखंड । सावधानअसावें १२ सकळकर्तातोईश्वर । तेणेंकेलाअंगिकार । तयापुरुषाचाविचार । विरळा
जाणें १३ न्यायनीतिविवेकविचार । नानाप्रसंगप्रकार । परीक्षणेंपरांतर । देणेंईश्वराचें १४ महायत्न
सावधपणें । समयींधारिष्टधरणें । अद्भुतचिकार्यकरणें । देणेंईश्वराचें १५ यशकीर्तिप्रतापमहिमा । उत्त
मगुणांसिनाहींसीमा । नाहींदुसरीउपमा । देणेंईश्वराचें १६ देवब्राम्हणआचारविचार । कितीकजनासआ
धार । सदाघडेपरोपकार । देणेंईश्वराचें १७ इहलोकपरलोकपाहणें । अखंडसावधपणेंराहणें । बहुतजनांचें
साहणें । देणेंईश्वराचें १८ देवाचाकेंपक्षघेणें । ब्राम्हणाचीचिंतावाहणें । बहुतजनांसपाळणें । देणेंईश्वराचें
१९ धर्मस्थापनेचेनर । तेईश्वराचेअवतार । झालेआहेतपुढेंहोणार । देणेंईश्वराचें २० उत्तमगुणाचाग्रा
हक । तर्कतीक्ष्णविवेक । धर्मस्थापनापुंण्यश्लोक । देणेंईश्वराचें २१ सकळगुणामध्येंसार । तजविजा
विवेकविचार । जेणेंपाविजेपैलपार । अरत्रपरत्रींचा २२ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशके
उत्तमपुरुषनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जनाचालाळुचिस्वभाव । आरंभींचह्मणतीदेव । ह्मणजेमजलाकांहींदेईलदेव । ऐसी
वासना १ कांहींचभक्तिकेलीनसतां । आणिइच्छितीप्रसन्नता । जैसेंकांहींचसेवानकरितां । स्वामीसमागती
२ कष्टेंविणफळनाहीं । कष्टाविणहोतनाहीं । केल्याविणहोतनाहीं । साध्यजनीं ३ आळसेंकामनासतें ।

तोंविचवेंफणकाविला । कैंचेनिरूपणासझाला । कासाविस २३ पोटामध्येंतिडीकउठली । पाठीमध्येंकरकभर ली । चाळकचिकुल्यापुळीझाली । बैसवेना २४ पिसोळाचाऊनपळाला । तेणेंप्राणीदुश्चितझाला । कोणेनेटेंग लबलाकेला । तेथेंचिधांवे २५ विषयीलोकश्रवर्णीयेती । तेबायकांकडेचपाहती । चोरटेलोकचोरूनजाती । पादरक्षा २६ होयनव्हेवादविवाद । तेणेंउदंडझालाखेद । शिव्यागाळीअप्रमाद । होतांचुकला २७ कोणी निरूपणींबैसती । सावकाशगोष्टीलाविती । हरिदासरेरेकरिती । पोटासाठीं २८ बहुतजाणतेमिळाले । एकापु ढेंएकबोले । लोकांचेआशयराहिले । कोणजाणे २९ माझेंहोयतुझेंनव्हे । ऐशींअखंडजयासवें । न्यायनीतीसां डूनिधांवे । अन्यायाकडे ३० आपल्याथोरपणासाठीं । अचावचातोंडपिटी । न्यायनाहींतेंशेवटीं । परमअन्या यी ३१ एकीकडेअभिमानउठे । दुसरीकडेउदंडपेटे । ऐसेश्रोतेखरेखोटे । कोणजाणे ३२ ह्मणोनिजाणतेवि चक्षण । तेआधींचधरतीनेणपण । मूर्खटोणपाआपण । कांहींचनाहीं ३३ आपणाहूनदेवथोर । ऐसाजयास कळलाविचार । सकळकांहींजगदंतर । तेंहिराखावें ३४ सभेमध्येंकल्होळझाला । शब्दयेतोजाणत्याला । अंत रेंराखोंनाहींशिकला । कैसायोगी ३५ अखंडआपणाससांभाळिती । क्षुल्लकपणयेऊंनदेती । थोरलोकांसक्षमा शांती । अगत्यकरणें ३६ वैरकरितांवैरचिवाढे । आपणासदुःखभोगणेंघडे । ह्मणोनिशाहाण्याचेंकुकडें । कळों आलें ३७ अवगुणापाशींबैसलागुणी । अवगुणकळतोतत्क्षणीं । विवेकिपुरुषाचीकरणी । विवेकेंहोते ३८ उपायपर्यायदीर्घप्रयत्न । विवेकबळेंनानायत्न । करीलतयाचेंमहिमान । तोचिजाणे ३९ दुर्जनींवेढवेढोनिवेत ला । बाष्कळलोकींघसरिला । विवेकापासूनचेवला । विवेकीकैसा ४० न्यायेंपर्यायउपाय । मूर्खासहेंकळे काय । मूर्खाकरितांविघडाहोय । मजालसीचा ४१ मगतेशाहणेनीटकरिती । स्वयेंसाहोनिसाहविती । स्व येंकरूनकरविती । लोकांकरवी ४२ पृथ्वीमध्येंउदंडजन । जनांमध्येंचिअसतीसज्जन । जयाकरितांसमा धान । प्राणिमात्रांशी ४३ तोमनोगतांचींअंगेंजाणें । मानप्रसंगसमयजाणे । संतप्तालागींनिववूंजाणें । ना नाप्रकारें ४४ ऐसातोजाणतालोक । समर्थतयाचाविवेक । त्याचेंकरणेंकांहींएक । जनासकळेना ४५

बहुतजनांसचाळवी । नानामंडळीहालवी । ऐशीहेसमर्थपदवी । विवेकेंहोते ४६ विवेकएकांतींकरावा । जगदीशधारणेनेंधरावा । लोकआपलाआणिपरावा । ह्मणोंनिचिनये ४७ एकांतींविवेकठायींपडे । एकांतींयत्नसांपडे । एकांतींतर्कवावडे । ब्रह्मांडगोलीं ४८ एकांतींस्मरणकरावें । चुकलेंनिधानपडेठावें । अंतरात्म्यासारिसेंफिरावें । काहींतरी ४९ जयासएकांतमानला । अवघ्याआधींकळेयाला । त्यावेगळेंवडीलपणाला । ठावचिनाहीं ॥ ५० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेश्रोतावलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः १० ॥

१ ध्यानानें. २ परकी. ३ ठेवा.

निद्रेनेंव्यापिलीकाया । आळसअंगमोडेजांभया । तेणेंकरितांबैसावया । धीरनाहीं २ कडकडांजांभयायेती । च
टचटांचुटक्यावाजती । डकडकांडुळक्यायेती । सावकाश ३ एकाचेडोळेझांकती । एकाचेडोळेलागती । एकतेव
चकोनपाहती । चहूंकडे ४ एकउलथोनपडिले । तिहींब्रह्मविणेफोडिले । हुडकाचेतुकडेझाले । शुद्धनाहीं ५
एकटेंकोनबैसले । तेथेंचिघोरोंलागले । एकउताणेपसरले । सावकाश ६ कोणीमुरकुंडीघालिती । कोणीका
नवडेंनिजती । कोणीचक्रींफिरती । चहूंकडे ७ एकहातहालविती । एकपायहालविती । एकदांतखाती । कर्क
राटें ८ एकांचींवस्त्रेंनिघोनगेलीं । तेनागवींचलोळोंलागलीं । एकांचींमुंडाशीगडबडली । चहूंकडे ९ ए
कनिजलींअस्ताव्यस्तें । एकादिसतीजैशींप्रेतें । दांतपसरोनजैशींभूतें । वाईटदिसती १० एकवोसणतचिउठि
ले । एकअंधारींफिरोंलागले । एकजाऊनिनिजले । उकरड्यावरी ११ एकमडकींउतरती । एकभूमीचांचप
ती । एकउठोनवाटालागती । भलतीकडे १२ एकप्राणीवोसणती । एकस्फुंदस्फुंदोंरडती । एकखदखदांहांसती
सावकाश १३ एकहाकामारूंलागले । एकबोंबलतउठिले । एकवचकोनराहिले । आपुलेठायीं १४ एक
क्षणक्षणांखुरडती । एकडोईखाजविती । एककण्होंलागती । सावकाश १५ एकांच्यालाळागळाल्या । एकां
च्यापिकासांडल्या । एकींलघुशंकाकेल्या । सावकाश १६ एकराऊतसोडिती । एककर्पटढेंकरदेती । एकखां
करूनथुंकती । भलतीकडे १७ एकहगतीएकचोंखिती । एकखोंकतीएकशिंकती । एकतेपाणीमागती । नि
दसुरे १८ एकदुःस्वप्नेंनिर्बुजले । एकसुस्वप्नेंसंतोषले । एकतेगाढमूढींपाडिले । सुषुप्तिमध्यें १९ इकडेउजे
डायाझालें । कोणीपठणआरंभिलें । कोणीप्रातःस्मरामिआरंभिलें । हरिकीर्तन २० कोणीआठविल्याध्यानमू
र्ती । कोणीएकांतींजपकरिती । कोणीपाठांतरेंउजळिती । नानाप्रकारें २१ नानाविद्यानानाकळा । आपलाल्या
शिकतीसकळा । तानमानगायनकळा । एकगाती २२ मागेंनिद्रासंपली । पुढेंजागृतीप्राप्तझाली । व्यवसायीं
बुद्धिआपली । प्रेरितेझाले २३ ज्ञातातत्त्वसांडूनपळाला । तुरियापलीकडेगेला । आत्मनिवेदनेंझाला । ब्रह्म
रूप २४ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेअष्टादशदशकेनिद्रानिरूपणंनामनवमःसमाप्तः ॥ ९ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । कोणीएककार्याचासाक्षेप । कांहींतरीवडेविक्षेप । काळसाहीनआपेंआप । होतजातें । १ कार्यभागहोतचालिला । तेणेंप्राणीसुखीझाला । विचारहिसुचोंलागला । दिवसेंदिवस २ कोणीएक प्राणीजन्मासयेतो । कांहींतरीकाळसाह्यहोतो । दुःखाउपरीसुखदेती । देवकृपाकुपणें ३ अववाचिकाळजरी साजे । तरीअवघेचहोतीराजे । कांहींसाजेंकांहींनसाजे । ऐसेंआहे ४ इहलोकआणिपरलोक । साधतांकोणीए कविवेक । अद्भुतहोयस्वाभाविक । देणेंईश्वराचें ५ ऐकिल्याविणकळलें । शिकविल्याविणशाहाणपणआलें । हेंदेखिलेंनाऐकिलें । भूमंडळीं ६ सकळकांहींऐकतांकळे । कळतांकळतांवृत्तिनिवळे । नेमस्तमध्येंआकळे । सारासार ७ श्रवणह्मणिजेऐकावें । मननह्मणिजेमनींधरावें । येणेंउपायेंखभावें । त्रैलोक्यचाले ८ श्रवण आडविक्षेपयेती । नानाजिव्हसांगोंकिती । सावधअसतांप्रत्ययेती । सकळकांहीं ९ श्रवणींलोकबैसले । बोलतांबोलतांएकाग्रझाले । याउपरीजेनूतनआले । तेएकाग्रनहोती १० मनुष्यबाहेरहिंडूनआलें । नानाप्र करींचेंऐकिलें । उदंडगलबलूंलागलें । उगेअसेना ११ प्रसंगपाहोनचालती । ऐसेलोकथोडेअसती । श्रवणी नानाविक्षेपहोती । तेंहेंऐका १२ श्रवणींबैसलेऐकाया । अडोंलागलीसेकाया । येतीकडकडांजांभया । निद्रा भरें १३ बैसलेसुचितकरूनिमना । परीतेंमनाचिऐकेना । मागेंहोतेंतेंऐकिलेंना । तेंचिधरूनबैसले १४ तत्पर केलेंशरीर । परीमनामध्येंआणिकविचार । कल्पनाकल्पितोविस्तार । कितीह्मणोनसांगावा १५ जेंजेंकांहींश्र वणींपडलें । तितुकेंसमजोनविवरलें । तरीचकांहींसार्थकझालें । निरूपणीं १६ मनींदिसेतेंमनींधरावें । ज्याचें त्याणेंआवरावें । आवरूनविवेकेंधरावें । अर्थांतरीं १७ निरूपणींयेऊनबैसला । परीतोउदंडजेवूनआला । बैसतांचिकासावीसझाला । तृषाक्रांत १८ आधींउदकआणविलें । घळघळांउदंडघेतलें । तेणेंमळमळोंलाग लें । उठोनिगेला १९ कर्पटढेंकरउचक्यादेती । वारासरतांमोठीफाजिती । क्षणक्षणांउठोनजाती । लघुशंकेसी २० दिशेनेंकासावीसकेला । अववेंसांडूनधांवला । निरूपणप्रसंगनिघोनगेला । अखंडऐसा २१ दृष्टांतींकां हींअपूर्वआलें । अंतःकरणतेथेंचिराहिलें । कोठवरीकायवाचिलें । कांहींकळेना २२ निरूपणींयेऊनबैसला ।

त्याला । भूमंडळीं १० बहुतजनवासपाहे । वेळेसितात्काळउभाराहे । उणेंकोणाचेंनसाहे । तयापुरुषाशी ११ चौदाविद्याचौसष्टकळा । जाणेंसंगीतगायनकळा । आत्मविद्येचाजिव्हाळा । उदंडतेथें १२ सकळांसिनम्रबोलणें । मनोगतराखोनचालणें । अखंडकोणीएकाचेंउणें । पडोंचिनेदी १३ न्याय नीतिभजनमर्यादा । काळसार्थककरीसदा । दरिद्रपणाचीआपदा । तेथेंकैंची १४ उत्तमगुणेंशृंगारिला तोबहुतांमध्येंशोभला । प्रगटप्रतापेंउगवला । मार्तंडजैसा १५ जाणतापुरुषअसेलजेथें । कलहकैंचाउठेल तेथें । उत्तमगुणाविषयींरिते । तेप्राणीकिंरटे १६ प्रपंचीजाणेराजकारण । परमार्थींसाकल्यविवरण । सर्वांमध्येंउत्तमगुण । त्याचाभोक्ता १७ मार्गेंएकपुढेंएक । ऐसाकदापिनाहींदंडक । सर्वत्रांसिअलौकिक । तयापुरुषासी १८ अंतरासिलागेलढका । ऐशीवर्तणूककरूंनका । जेथेंतेथेंविवेका । प्रकटकरी १९ कर्मविधि उपासनाविधी । ज्ञानविधिवैराग्यविधी । विशालशत्रुत्वाचीबुद्धी । चळेलकैशी २० पाहतांअवघेउत्तमगुण । तयासवाईटह्मणेलकोण । जैसाआत्मासंपूर्ण । सर्वांघटीं २१ आपुल्याकार्यासतत्पर । लोकअसतीलहानथोर । तैसाचिकरीपरोपकार । मनापासूनी २२ दुसऱ्याच्यादुःखेंदुखावे । दुसऱ्याच्यासुखेंसुखावे । अवघेचिसुखीअसावे । ऐसीवासना २३ उदंडमुलेंनानापरी । वडिलांचेंमनअवघ्यावरी । तैशीअवघ्यांचीचिंताकरी । महापुरुष २४ जयासकोणांचेंसोसेना । तयाचीनिष्किंचनवासना । धिःकरितांधिःकारेना । तोचिमहापुरुष २५ मिथ्याशरीरनिंदिलें । तरीयाचेंकायगेलें । ज्ञात्यासिआणिजिंकिलें । देहबुद्धीनें २६ हेंतोंअवघें अवलक्षण । ज्ञातादेहींविलक्षण । कांहींतरीउत्तमगुण । जनींदाखवावे २७ उत्तमगुणासमनुष्यवेधे । वाईटगुणासप्राणीखेदे । तीक्ष्णबुद्धिलोकसाधे । कायजाणती २८ लोकींअत्यंतक्षमाकरिती । आलियालोकांचे प्रचीती । मगतेलोकपाठीराखिती । नानाप्रकारीं २९ बहुतांसिवाटेमीथोर । सर्वमान्यपाहिजेविचार । धीरउदारगंभीर । महापुरुष ३० जितुकेकांहींउत्तमगुण । तेंसमर्थाचेंलक्षण । अवगुणतेंकरंटलक्षण । सह

---

१ संकट, विघ्न २ सूर्य. ३ दरिद्री ४ संपूर्ण. ५ विचार. ६ सेवा, भजन. ७ विस्तीर्ण, मोठी. ८ देहीं. ९ बहुत.

जचिझालें ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेसदेवलक्षणनिरूपणंनामचतुर्थः समासः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । । मातीचादेवधोंड्याचादेव । सोन्याचादेवरुप्याचादेव । कांस्याचादेवपितळेचादेव । तांब्याचेदेवचित्रलेपें १ रुईच्यालांकडाचेपोंवळ्याचेदेव । बाणतांदळेनर्मदेचेदेव । शाळग्रामकाश्मीरदेव । सूर्यकांतसोमकांत २ ताम्रनाणींहेमनाणीं । कोणीपूजितीदेवतार्चनीं । चक्रांकितचक्रतीर्थाहूनी । येऊनियेती ३ उदंडउपासनेचेभेद । कितीकरावेविशद । आपलालेआवडीचावेध । लागलाजनीं ४ परीत्यासकळांचेंहिकारण । मूळींपहावेंस्मरण । तयास्मरणाचेअंशजाण । नानादैवतें ५ मूळींद्रष्टादेवतोएक । त्याचेझालेअनेक । समजोनपाहतांविवेक । उमजोंलागे ६ देहावेगळीभक्तिफावेना । देहावेगळादेवपावेना । याकारणेंमूळभजना । देहचिआहे ७ देहमूळींचकेलावाव । तरीभजनासकैंचाठाव । ह्मणोनिभजनाचाउपाव । देहात्मयोगें ८ देहाविणदेवकैसाभजावा । देहाविणदेवकैसापूजावा । देहाविणमहोत्साहकैसाकरावा । कोण्याप्रकारें ९ अन्नगंधपत्रपुष्प । फलतांबूलधूपदीप । नानाभजनाचासाक्षेप । कोठेंकरावा १० देवाचेंतीर्थकैसेंघ्यावें । देवासिगंधकोठेंलावावें । मंत्रपुष्पतरीवाहावें । कोणेठायीं ११ म्हणोनिदेहाविणआडतें । अवघेंसांकडेंचिपडतें । देहाकरितांघडतें । भजनकांहीं १२ देवताभूतेंदैवतें । मूळींचेंसामर्थ्यआहेतेथें । अधिकारेंनानादैवतें । भजतजावीं १३ नानादेवींभजनकेलें । तेंमूळपुरुषासपावलें । याकारणेंसन्मानिलें । पाहिजेसकळकांहीं । १४ मायावल्लीफांपावली । नानादेहफळींलगडली । मूळींचीजाणीवकळोंआली । फळांमध्यें १५ ह्मणोनियेथीलनकरावें । पाहावेंतेंयेथेंचिपाहावें । ताळापडतांराहावें । समाधानें १६ प्राणीसंसारटांकिती । देवासधुंडीतफिरती । नानाअनुमानींपडती । जेथेंतेथें १७ लोकांचीपांहतांरीती । लोकदेवतार्चनेंकरिती । अथवाक्षेत्रदेवपाहती । ठायींठायीं १८ अथवानानाअवतार । ऐकोनिधरितीनिर्धार । परीतेंअववेंसविस्तर । होऊनिगेलें ।

१ नर्मदीगणपति. २ उघड. ३ पाहाणारा. ४ बहुत. ५ तर्क. ६ जाणणेपणा.

१९ एकब्रम्हाविष्णुमहेश । ऐकोनिह्मणतींहेविशेष । गुणातीतजोजगदीश । तोपाहिलापाहिजे २० देवासनाहींस्थानमान । कोठेंकरावेंभजन । हाविचारपाहतांअनुमान । होतजातो २१ नसतांदेवाचेंदर्शन । कैसेनिहोइजेपावन । धन्यधन्यतेसाधुजन । सकळजाणती २२ भूमंडळींदेवनाना । त्यांचीभीडउल्लंघेना । मुख्यदेवतोकळेना । कांहींकेल्या २३ कर्तृत्ववेगळेंकरावें । मगयादेवासिपाहावें । तरीकांहींएकपडेठावें । गौप्यगुह्य २४ तेंदिसेनानाभासेना । कल्पांतींहिनासेना । सुकृतांवेगळेंविश्वासेना । तेथंमन २५ उदंडकल्पितीकल्पना । उदंडइच्छितेवासना । अभ्यंतरींचेतरंगनाना । उदयातेंपावती २६ ह्मणोनिकल्पनारहित । तेंचिवस्तुशाश्वत । अंतनाहींम्हणोनिअनंत । बोलिजेतया २७ हेंज्ञानदृष्टीनेंपाहावें । पाहोनितेथेंचिराहावें । निजध्यासेंतद्रूपव्हावें । संगत्यागें २८ नानालीलानानालाघवें । तेंकायजाणिजेबापुड्याजीवें । संतसंगेंस्वानुभवें । स्थितिबाणे २९ ऐसीसूक्ष्मस्थितिगती । कळतांचुकेअधोगती । सद्गुरुवचनेंसद्गती । तत्काळहोते ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेदेहमान्यनिरूपणंनामपंचमःसमासः॥ ५ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ परमार्थीआणिविवेकी । त्याचेंकरणेंमानेंलोकीं । कांजेविवरविवरोंचुकी । पडोंचनेदी १ जोजोसंदेहवाटेमना । तोतोकदापिकरीना । आदिअंतअनुमाना । आणूनसोडी २ स्वतांनिस्पृहअसेना । त्याचेंबोलणेंचिमानेना । कठिणआहेजनार्दना । राजीराखणें ३ कोणीदाटूनउपदेशदेती । कोणीमध्यवर्तिघालिती । तेसहजचिहळूपडती । लालुचीनें ४ जयाससांगावाविवेक । तोजाणावाप्रतिकुंचक । पुढेंपुढें नाशक । कारभारहोतो ५ भावासभाऊउपदेशदेती । पुढेंपुढेंहोतेफजिती । वोळखीच्यालोकांसमहंती । मांडूचिनये ६ पहिलेंदिसेपरीनासे । विवेकीमान्यकरितीकैसें । अविवेकीतेजैसेंतैसे । मिळतीतेथें ७ भ्रतारशिष्यस्त्रीगुरु । हाहिफटकळविचारु । नानाभ्रष्टाकारींप्रकारु । तैसाचिआहे ८ प्रगटविवेकबोलेना । झांकातापाकरीजना । मुख्यनिश्चयेंअनुमाना । आणूनचेदी ९ हुकीसरिसाभरींभरे । विवेकसांगतांनधरे । दूरदृष्टीचेपुरे ।

१ गुणाचें अतिक्रमण करणारा तोगुणातीत ब्रह्मरूप. २ पुण्य. ३ विचार. ४ पूज्यपणा, मोठेपणा. ५ पति.

साधुनव्हती १० कोणासकांहींचनमागावें । भगवद्भजनवाढवावें । विवेकबळेंजनलावावें । भजनाकडे ११ परांतररक्षायाचींकामें । बहुतकठिणविवेकवर्मे । स्वइच्छेनेंस्वधर्मे । लोकराहाटी १२ आपणतुरुकगुरुकेला । शिष्याचाभारमेळविला । नीचयातीनेंनासला । समुदाय १३ ब्राम्हणमंडळ्यामेळवाव्या । भक्तमंडळ्यामानाव्या । संतमंडळ्याशोधाव्या । भूमंडळीं १४ उत्कृष्टअव्यतेंचिघ्यावें । मळमळीतअवघेंचिघ्यावें । निस्पृहपणें विख्यातव्हावें । भूमंडळीं १५ अक्षरबरेंवाचणेंबरें । अर्थांतरसांगणेंबरें । गाणेंनाचणेंअवघेंचिबरें । पाठांतर १६ दीक्षाबरीमैत्रीबरी । तीक्ष्णबुद्धिराजकरणींबरी । आपणासारखेनानापरी । अलिप्तपणें १७ अखंडहरिकथेचाछंद । सकळांसलागेनामवेध । प्रगटजयाचाप्रबोध । सूर्यजैसा १८ दुर्जनासिराखोंजाणे । सज्जनासिनिववूंजाणे । सकळांचेमनींचेंजाणे । ज्याचेंत्यापरी १९ संगतीचेमनुष्यपालटे । उत्तमगुणतोत्काळउठे । अखंडअभ्यासींलगटे । समुदाय २० जेथेंतेथेंनित्यनवा । जनासिवाटेहाअसावा । परंतुलाळूचेचागोवा । पडोंचनेदी २१ उत्कृष्टभक्तिउत्कृष्टज्ञान । उत्कृष्टचातुर्यउत्कृष्टभजन । उत्कृष्टयोगअनुष्ठान । ठायींठायीं २२ उत्कृष्टनिस्पृहताधरिली । त्याचीकीर्तिदिगंतींफांकली । उत्कृष्टभक्तीनेंनिवाली । जनमंडळी २३ कांहींएकउत्कृष्टेंविण । कीर्तिकदापिनव्हेजाण । उगेंचवणवणहिंडोन । कायहोतें २४ नाहींदेहाचाभरवसा । केव्हांसरेलवयंसा । प्रसंगपडेलकैसा । कोणजाणें २५ याकारणेंसावधानअसावें । जितुकेंहोईलतितुकेंकरावें । भगवत्कीर्तीनेंभरावें । भूमंडळ २६ आपणासजेंजेंअनुकूळ । तेंतेंकरावेंतात्काळ । होइनात्यासनिवळ । विवेकउमजवावा २७ विवेकामध्येंसांपडेना । ऐसेंतोंकांहींचअसेना । एकांतींविवेकअनुमाना । आणूनसोडी २८ अखंडतजविजाचाळणाजेथें । पाहतांकायउणेंतेथें । एकांतींविणेंप्राणियातें । बुद्धिकैंची २९ एकांतींविवेककरावा । आत्मारामओळखावा । येथूनतेथवरीगोवा । कांहींचनाहीं ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेबुद्धिवादानिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ पर ह्मणजे दुसरा पुरुष त्याचें अंतर ह्मणजे मन तें परांतर २ वागणूक. ३ निरीच्छा. ४ दाहा दिशांमध्यें. ५ आयुष्य.

श्रीगणेशायनमः । ब्राह्मणेंबाळबोधअक्षर । घडसूनकरावेंसुंदर । जेंदेखतांचिचतुर । समांधानपावती १
वाटोळेंसगळमोकळें । वोतलेंमषीचेंकाळें । कुळकुळीतओळीचालिल्यामुळें । मुक्तामाळाजैशा २ अक्षरमा
त्रातितुकेंनीट । नेमस्तपैसकानेनीट । आडव्यामात्रात्याहिनीट । अर्कुलींवेलांट्या ३ पहिलेंअक्षरजेंकाढिलें ।
ग्रंथसंपेतोंपाहातगेले । एकटांकेंचिलिहिलेलें । ऐसेंवाटे ४ अक्षरांचेंकाळेपण । टांकाचेंटोंसरपण । तैसेंचिल
वणवांकण । सारिखेंची ५ ओळीसओळीलागेना । अर्कुलींमात्राभेदिना । खालींचेओळीसस्पर्शेना । अथ
वालंबाक्षर ६ पानशिशानेंरेखाटावें । त्यावरीनेमेंचिलिहावें । दूरजवळीनव्हावें । अंतरओळीचें ७ कोठें
शोधासिआढळेना । चुकीपाहातांसांपडेना । गरजकेलीहेंघडेना । लेखकापासूनी ८ ज्याचेंवयआहेनूतन । त्या
णेंलिहावेंजपून । जनासिपडेमोहन । ऐसेंकरावें ९ बहुबारीकतरुणपणीं । कामानयेह्मातारपणीं । मध्यमलि
हिण्याचीकरणी । केलीपाहिजे १० भोंवतेंस्थळसोडूनद्यावें । मध्येंचिचमचमीतलिहावें । कागदझडतांहिझडा
वें । नलगेचिअक्षर ११ ऐसाग्रंथजपोनलिहावा । प्राणिमात्रासउपजेहेंवा । ऐसापुरुषपाहावा । ह्मणतीलोक
१२ कायाबहुतकष्टवावी । उत्कटकीर्तिउरवावी । चटकलावूनसोडावी । कांहींएक १३ घट्टकागदआ
णावे । जपोननेमस्तखळावे । लिहिण्याचेसामेअसावे । नानापरी १४ सुऱ्याकातऱ्याजागाइत । खळींघोटा
ळींनागाइत । नानासुरंगमिश्रित । जाणोनिघ्यावे १५ नानादेशींचेबोरुआणावे । घट्टबारीकसरघ्यावे । ना
नारंगांचेआणावे । नानाजिनसी १६ नानाजिनसीटांकतोडणी । नानाप्रकारेंरेखाटणी । चित्रविचित्रकरणी ।
सिसेंलोळ्या १७ हिंगूळसंग्रहींअसावे । वाळलेंओलीतेंपाहोनघ्यावें । सोपेंभिजउनवाळवावें । संग्रहमषीचे
१८ तगटींइतिश्रियाकराव्या । बंदरीफळ्याघोंटाव्या । नानाचित्रींचिताराव्या । उंचचित्रें १९ नानागोफ
नानाबासनें । मेणकापडेंसिंदुरवर्णें । पेट्याकुलपेंजपणें । पुस्तकाकारणें २० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवा
देएकोनविंशतिदशकेलेखनक्रियानिरूपणंनामप्रथमःसमामः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

१ शांति, सुख, आनंद. २ शाई. ३ मोत्यें. ४ इच्छा, आनंद. ५ देह. ६ आश्चर्य कारक.

श्रीगणेशायनमः । मागांबोलिलेलेखनभेद । आतांऐकाअर्थभेद । नानाप्रकारींचेसंवाद । समजोनपाहावे ।
१ शब्दभेदअर्थभेद । मुद्राभेदप्रबंधभेद । नानाशब्दांचेशब्दभेद । जाणोनिघ्यावे २ नानाआशंकाप्रत्युत्तरें ।
नानाप्रचीतसाक्षात्कारें । जेणेंकरितांजगदंतरें । चमत्कारती ३ नानापूर्वपक्षसिद्धांत । प्रत्ययपाहावानेमस्त ।
अनुमानाचेंखस्तव्यस्त । बोलोंचनये ४ प्रवृत्तिअथवानिवृत्ती । प्रचीतिविणअवघीभ्रांती । गळ्यामधीलजग
ज्योती । चेतलकोठें ५ हेतुसमजोनउत्तरदेणें । दुसऱ्याचेजीवींचेंसमजणें । मुख्यचातुर्याचींलक्षणें । तींहींऐ
शीं ६ चातुर्याविणेंखटपट । तेविद्याचिफळकट । सभेमध्येंआटघाट । समाधानकैंचें ७ बहुतबोलणेंऐकावें ।
तेथेंमौनचिधरावें । अल्पचिन्हेंसमजावें । जगदंतर ८ बाष्कळामध्येंबैसोंनये । उद्धटासितंडोंनये । आपणाक
रितांखंडोंनये । समाधानजनाचें ९ नेणपणसोडूंनय । जाणपणेंफुगोंनय । नानाजनांचेंहृदय । मृदुशब्देंउक
लावें १० प्रसंगजाणावानेटका । बहुतांसिजाजूघेऊंनका । खरेंअसतांचिनासका । फडहोतो ११ शोधघेतां
आव्हसोंनये । भ्रष्टलोकींबैसोंनये । बैसलेतरीटांकूंनये । मिथ्यादोष १२ अंतरअर्थाचेंशोधावें । प्रसंगींथोडें
चिवाचावें । चटकलावूनसोडावें । भल्यामनुष्यासी १३ मजालसींतबैसोंनये । समाराधनेसिजाऊंनये । जा
तांकेविलवाणेंहोये । जिणेंआपुलें १४ उत्तमगुणप्रगटवावे । मगभल्यासिबोलतांफावे । भलेपाहोनकरा
वे । शोधूनमित्र १५ उपासनेसारिखेंबोलावें । सर्वजनतोषवावे । सगटबरेपणराखावे । कोणीएकासी १६
ठायींठायींशोधघ्यावा । मगग्रामींप्रवेशकरावा । प्राणिमात्रओळखावा । आप्तपणें १७ उंचनीचह्मणोनय । स
कळांचेंनिववावेंहृदय । अस्तमानीजाऊंनय । कोठेंतरी १८ जगामध्येंजगमित्र । जिव्हेपाशींअसेसूत्र । कोठेंत
रीसत्पात्र । शोधूनकाढावें १९ कथाहोतीतेथेंजावें । दूरदीनासारिखेंबसावें । तेथीलसकळहार्दघ्यावें । अंतर्यामीं
२० तेथेंभलेआढळती । व्यापकतेहिकळोंयेती । हळूहळूमंदगतीं । रीघकरावी २१ सकळांमध्येंविशेषश्रव
ण । श्रवणाहूनथोरमनन । मननेंहोयसमाधान । बहुतजनांचें २२ धूर्तपणेंसकळजाणावें । अंतरींअंतरबा

१ लोकांचीं मनें. २ संसारमार्ग. ३ मोक्षमार्ग. ४ कारण. ५ आनंद. ६ मनातील अभिप्राय, तात्पर्य.

णावें । समजल्याविणशिणावें । कासयासी २३ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशके विवरणनिरूपणंनामद्वितीयःसमासः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ सुचिंतअरुनिअंतःकरण । ऐकाकरंटलक्षण । हेंत्यागितांसदैवलक्षण । अंगींबाणें १ पापाकरितांदरिद्रप्राप्त । दरिद्रेंहोयपापसंचित । ऐसेंचिहोतजात । क्षणक्षणां २ याकारणेंकरंटलक्षणें । ऐकोनि त्यागचिकरणें । ह्मणजेकांहींएकबाणें । सदैवलक्षण ३ करंव्यासआळसआवडे । यत्नकदापिनावडे । त्याची वासनावावडे । अधर्मीसदा ४ सदाभ्रमिष्ठनिदसुरा । उगेंचिबोलेसैरावैरा । कोणीएकाच्याअंतरा । मानेचि ना ५ लेहोंनेणेंवाचूंनेणे । सर्वदासूतघेऊंनेणे । हिशेबकितेकराखोंनेणें । धारणानाहीं ६ हारवीसांडीपाडी फोडी । विसरेचुकेनानाखोडी । भल्याचेसंगतीचीआवडी । कदांपिनाहीं ७ चाटगडीमेळविले । कुकर्मीमि त्रकेले । खटनटएकवटिले । चोरटेपापी ८ ज्यासित्यासिकलकटा । स्वयेंसदांचाचोरटा । परवातकीधीटमो ठा । वाटापाडी ९ दीर्घसूचनासुचेचिना । न्यायेंनीतिहेरुचेचिना । पराभिलाषवासना । निरंतर १० आळ सेंशरीरपाळिलें । परंतुपोटाविणगेलें । सुडकेंमिळेनासेंझालें । पांघरायासी ११ आळसेंशरीरपिळी । अखंड कुशीकांडोळी । निद्रेचेंपाडीसुकाळीं । आपणासी १२ जनासिमैत्रीकरीना । कठिणशब्दबोलेनाना । मूर्खप णंआवरेना । कोणीएकासी १३ पवित्रलोकांमध्येंभिडावें । वोंगळामध्येंनिःशंकधांवे । सदामनापासूनभावे । जननिंद्यक्रिया १४ तेथेंकैंचापरोपकार । केलाबहुतांचासंहार । पापीअनर्थीअपस्मार । सर्वअबुद्धी १५ श ब्दसांभाळूनबोलेना । आवरितांआवरेना । कोणीएकाशीमानेना । बोलणेंत्याचें १६ कोणीएकासिविश्वास नाहीं । कोणीएकाशीसख्यनाहीं । विद्यावैभवकांहींचनाहीं । उगाचिताठा १७ राखावींबहुतांचींअंतरें । भाग्ययेतेंतदनंतरें । ऐशींविवेकाचींउत्तरें । ऐकणारनाहीं १८ स्वयेंआपणासकळेना । शिकविलेंतेंऐकेना । त यासिउपायनाना । कायकरिती १९ कल्पनाकरीउदंडकांहीं । प्राप्तव्यतेंकांहींचनाहीं । अखंडपडिलासंदेहीं ।

१ एकाग्र. २ दरिद्री. ३ ठेवा. ४ यथेच्छ. ५ हृदय. ६ बुद्धि. ७ कवींच.

॥ २ ॥ अनुमानाचे २० पुंण्यमार्गसांडिलामनें । पापझडवेंकशानें । निश्चयनाहींअनुमानें । नाशकेला २१ कांहीं एकपुर्तेंकळेंना । सभेमध्येंबोलोंराहेना । बाष्कळलबाडऐसेंजना । कळोंआलें २२ कांहींनेमकपणआपुलें । बहुतजनांसिकळोंआलें । तेंचिमनुष्यमान्यझालें । भूमंडळीं २३ झिजल्यावांचूनिकीर्तिकैंची । मान्यतानव्हे कींफुकाची । जिकडेतिकडेहोतेछीछी । अवलक्षणें २४ भल्यांचीसंगतीधरीना । आपणासशाहाणेंकरीना । तोआपलाआपणवैरीजाणा । स्वहितनेणें २५ लोकांसिबरेंकरावें । तेंउसणेंसवेंचिघ्यावें । ऐसेंजयाच्याजी वें । जाणिजेना २६ जेथेंनाहींउत्तमगुण । तेंकरंटपणाचेंलक्षण । बहुतांसिमानेंतेंअवलक्षण । सहजचिझा लें २७ कार्याकारणसकळकांहीं । कार्याविणतोकांहींचनाहीं । निकामातोदुःखप्रवाहीं । वाहतचिगेला २८ बहुतांसिमान्यथोडा । त्याच्यापापासनाहींजोडा । निराश्रयीपडेवडा । जेथेंतेथें २९ याकारणेंअवगुणत्यागा वे । उत्तमगुणांससमजोनघ्यावें । तेणेंमनासारखेंफावे । सकळकांहीं ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसं वादेएकोनविंशतिदशकेकरंटलक्षणनिरूपणंनामतृतीयःसमासः ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ ३ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मागांबोलिलेंकरंटलक्षण । तेंविवेकेंसांडावेंसंपूर्ण । आतांऐकासदैवलक्षण । सौख्यदा यक १ उपजतगुणशरीरीं । परोपकारीनानापरी । आवडेसर्वांचेअंतरीं । सर्वकाळ २ सुंदरअक्षरलिहोंजाणें । चपळशुद्धवाचोंजाणें । अर्थांतरसांगोंजाणे । सकळकांहीं ३ कोणाचेंमनोगततोडीना । भल्याचीसंगतिसो डीना । सदैवलक्षणेंअनुमाना । आणूनिठेवी ४ तोसकळजनासिव्हावा । जेथेंतेथेंनित्यनवा । मूर्खपणेंअनु मानगोवा । कांहींचनाहीं ५ नानाउत्तमगुणसत्पात्र । तेचिमनुष्यजगमित्र । प्रगटकीर्तिस्वतंत्र । पराधीन नाहीं ६ राखेसकळांचेंअंतर ॥ उदंडकरीपाठांतर । नेमस्तपणाचाविसर । पडणारनाहीं ७ नम्रपणेंपुसोंजाणे नेमस्तअर्थसांगोंजाणे । बोलाऐसेंवर्तोंजाणे । उत्तमक्रिया ८ जोमानलाबहुतांसी । कोणीबोलोंनशकेत्यासी । धगधगीतपुंण्यराशी । महापुरुष ९ तोपरोपकारकरीतचिगेला । पाहिजेतोज्यालात्याला । मगकायउणें ॥ २ ॥

१ पृथ्वी. २ दोष. ३ दारिद्य. ४ दोष. ५ दरिद्री. ६ ह्रदय.

लागती ॥ नानाचुकीफजीती । चहूंकडे ॥ ११ ॥ याकरणेंचुकोंनय ॥ ह्मणिजेउदंडउपाय ॥ उपायाचाअपाय ॥ चुकतांहोय १२ कायचुकलेंतेंकळेना । मनुष्याचेंमनचिवळेना । खवळलाअभिमानगळेना । दोहींकडे १३ अवघेफडचिनासती । लोकांचींमनेंभंगितीं । कोठेंचुकेतेयुक्ती । कांहींकळेना १४ व्यापाविणआटोपकेला । तोअवघासरतचिगेला । अकलेचाबंदनाहींघातला । दूरदृष्टीनें १५ एखादेंमनुष्यतेंशिळें । त्याचेंकरणेंचिवाबळें । नानाविकल्पांचेंजाळें । करूनटांकी १६ तेंआपणासिउकलेना । दुसऱ्यासकाहींचकळेना । वाचेविकल्पेंकल्पना । ठायींठायीं १७ त्यागुप्तकल्पनाकोणासकळाव्या । कोणेंयेऊनआटोपाव्या । ज्याच्यात्याणेंकराव्या बळकटबुद्धी १८ ज्यासिउपाधिआवरेना । तेणेंउपाधिवाढवाविना । सावंचित्तकरूनियांमना । समाधानेंअसावें १९ धांवधांवोनिउपाधिवेष्टी । आपणकष्टीलोककष्टी । हेकामानयेगोष्टी । कुसमुसेची २० लोकबहुतकष्टीझाला । आपणहिअत्यंतत्रासला । व्यर्थचिकेलागलबला । कासयासी २१ असोउपाधीचेंकामऐसें । कांहींबरेंकांहींएकनासे । सकळसमजोनऐसें । वर्ततांबरें २२ लोकांपाशींभावार्थकैंचा । आपणजगवावातयाचा । शेवटउपंढरकोणाचा । पडोंचिनये २३ अंतरात्म्याकडेसकळलागे । निर्गुणींहेंकांहींचनलागे । नानाप्रकारींदगे । चंचळामध्यें २४ शुद्धविश्रांतीचेंस्थळ । तेंएकनिर्मळनिश्चळँ । तेथेंविकारचिसकळ । निर्विकारहोती २५ उद्वेगअवघेतुटोनजाती । मनासवाटेविश्रांती । ऐशीदुर्लभपरब्रह्मस्थिती । विवेकेंसांभाळावी । २६ आपणासमूळींउपाधिनाहीं ॥ ऋणानुबंधेंमिळालेसर्वही । आल्यागेल्याचीक्षितिनाहीं । ऐसेंझालेंपाहिजे २७ जोउपाधीसकंटाळला । तोनिवांतचोऊनिबैसला । आटोपेनातोगलबला । कासयासी २८ कांहींगलबलाकांहींनिबळ । ऐसाकंठितजावाकाळ । तेणेंकरितांविश्रांतिवेळ । आपणाशीफावे २९ उपाधिकांहींराहतनाहीं । समाधानायेवढेंथोरनाहीं । नरदेहप्राप्तहोतनाहीं । क्षणक्षणां ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेउपाधिलक्षणनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

१ बहुत. २ विघ्नें. ३ गर्व. ४ नष्ट होतात. ५ समाधान, शांत, एकाग्र. ६ निराकार ब्रह्म. ७ स्थिर. ८ भय. ९ चिंता.

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ज्ञानीआणिउदास । समुदायाचाहव्यास ॥ तेणेंअखंडसावकाश । एकांतसेवावा १
तेथेंतजविजाकळती । अखंडचाळणानिघती । प्राणिमात्रांचीस्थितिगती । कळोंयेते २ जरीहाचाळणाचकरी
ना । तरीकांहींचउमजेना । हिशेबझाडाचपाहेना । दिवाळखोर ३ एकमिराशीसाधिती । एकसंध्यागमावि
ती । व्यापकपणाचीस्थिती । ऐसीआहे ४ जेणेंजेंजेंमनींधरिलें । तेंतेंआधींचसमजलें । कृत्रिमेंअवघेंचिखुंटलें
सहजचियेणें ५ अखंडराहतांसलगीहोते । अतिपरिचयेंअवज्ञाघडते । याकारणेंविश्रांतीतें । घेतांनये ६
आळसेंआळसकेला । तरीमगकारभारचिबुडाला । अंतरहेतचुकतगेला । समुदायाचा ७ उदंडउपासनेचीं
कामें । लावितजावींनित्यनेमें । अवकाशकैंचाकृत्रिमें । करावयासी ८ चोरभांडारीकरावा । घसरतांचसां
भाळावा । गोवामूर्खपणाचाकाढावा । हळूहळू ९ ह्याअवघ्यापाहिल्याचगोष्टी । प्राणीकोणीनवताकष्टी । रा
जकरणेंमंगळवेष्टी । चहूंकडे १० नष्टासिनष्टयोजावें । वाचाळासिवाचाळआणावे । आपणावरीविकल्पाचेंगो
वें । पडोंचिनेदी ११ कांटीनेंकांटीझाडावी । झाडावीपरीतेकळोंनद्यावी । बळकटपणाचीपदवी । असोंद्या
वी १२ नकळतांकरीकार्यजेतें । तेंकामतात्काळचिहोतें । गिचड्यातपडतांतें । चमत्कारनव्हे १३ ऐकोनि
आवडीलागावी । देखोनिबळकटचिव्हावी । सलगीनेंआपलीपदवी । सेवकांमध्ये १४ कोणीएककामकरि
ताहोतें । नकरितांमागेंपडतें । याकारणेंढिलेपणतें । असोंचिनये १५ जोदुसऱ्यावरीविश्वासला । त्याचाकार्य
भागबुडाला । जोआपणचिकष्टतगेला । तोचिभला १६ अवघ्यांसअववेंचकळलें । तेव्हांतेंरितेंपडिलें । याकार
णेंऐसेंघडलें । नपाहिजेकीं १७ मुख्यसूत्रहातींघ्यावें । करणेंतेंलोकांकरवींकरवावें । कित्येकखळ्ळकउगवावे ।
राजकारणामध्यें १८ बोलकेपहिल्वानकळकटे । तयांसीचघ्यावेझटे । दुर्जनराजकारणेंदाटे । ऐसेंनकरावें १९
ग्रामण्यवर्मींसांपडावें । रगडूनपीठचिकरावें । करूनमागुतीसांवरावें । बुडवूंनये २० खळदुर्जनांसिभ्याले ।
राजकारणनाहींराखिलें । तेणेंअवघेंप्रगटझालें । बरेंवाईट २१ समुदायपाहिजेमोठा । तरीतणावाअसावाब

१ कपट. २ अत्यंत संगती. ३ अपमान. ४ मनांतिल अभिप्राय. ५ बडबड करणारा. ६ रिकामें

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ कथेचेंवमंडभरूनद्यावें । आपणनिरूपणींविवरावें । उणेंपडोंचनद्यावें । कोणीएक विषयीं १ भजणारखालींपडला । तोभजणारींजाणितला । नेणतांलोकउगाचराहिला । टकमकांपाहात २ उत्तरविलंबींपाडिलें । श्रोतयांसकळोंआलें । ह्मणिजेमहत्वउडालें । वक्तयाचें ३ थोडेंबोलोनसमानकरणें । रा गेंजोनतरीमनधरणें । मनुष्यवेधींलावणें । कोणीएक ४ सोसवेनाचिणचिणकेली । तेथेंतमंद्वत्तिदिसोनआली अवघीआवडीचउडाली । श्रोतयांची ५ कोणकोणराजीराखिले । कोणकोणमनींभंगले । क्षणक्षणापरीक्षिले पाहिजेतलोक ६ शिष्यविकल्पेंरानघेतो । गुरुमार्गेंमागेंधांवतो । विचारपाहोंजातांतो । विकल्पचिअवघा ७ अशाबद्धक्रियादीन । नाहींचातुर्याचेंलक्षण । तेमहंतींचीभणभण । बंदनाहीं ८ ऐसेंगोसांवीहळुहळुपड ती । ठायींठायींकष्टीहोती । तेथेंसंगतीचेलोकपावती । सुखकैंचें ९ जिकडेतिकडेकीर्तिमाजे । सकळलोकांस हव्यासउपजे । लोकराजीराखोनकीजे । सकळकांहीं १० परलोकींवासकरावा । समुदायउगाचपहावा । माग ण्याचातगादानलावावा । कांहींएक ११ जिकडेजगतिकडेजगन्नायक । कळलापाहिजेविवेक ॥ रात्रदिवस विवेकीलोक । संभाळीतजाती १२ जोजोलोकदृष्टीसपडिला । तोतोनष्टऐसाकळला । अवघेनष्टएकलाभला कशावरूनी १३ वोसमुलखींकायपाहावें । लोकांवेगळेंकोठेंराहावें । तऱ्हेखोटींसांडतेंघ्यावें । कांहींएक १४ तस्मात्‌लोकींवर्ततांनये । त्यासमँहंतीकामानये । परत्रसाधनाचाउपाये । श्रवणकरूनअसावें १५ आपणांस बरेंपाहतांनय । लोकबुडवायाचेंकोणकार्य । गोडीआवडीवायांजाय । विकल्पचिअवघा १६ अभ्यासेंप्रगट व्हावें । नाहींतरीझाकोनअसावें । प्रगटहोऊननासावें । हेंबरेंनव्हे १७ मंदहळूहळूचालतो । चपळकैसाआटो पतो । आरबीफिरवणारतो । कैसाअसावा १८ हींधकाधकीचींकामें । तीक्ष्णबुद्धीचींवर्में । भोळ्याभावार्थें संभ्रमें । कैसेंघडे १९ शेतकेलेंपरीवाहेना । जवारकेलेंपरीफिरेना । जनमेळविलेंपरीधरीना । अंतर्यामीं २० जरीचढतीवाढतीआवडीउठे । तरीचपरमार्थप्रगटे । घसघसकरितांविटे । सगटलोक २१ आपलेंलोकांसमा

१ अज्ञान. २ कर्म. ३ मोठेपणा. ४ स्वर्ग लोक. ५ विचार. ६ त्या कारणास्तव. ७ मोठेपणा, महत्व.

नेना । लोकांचेंआपणासमानेना । अवघाविकल्पचिमना । समाधानकैंचें २२ नाशकदीक्षसितरुलोक । तेथें
कैंचाअसेलविवेक । जेथेंबळावलाअविवेक । तेथेंराहणेंखोटें २३ बहुतदिवसश्रमकेला । शेवटींअवघाचिवा
यांगेला । आपणासठाकेनागलबला । कोणेंकरावा २४ संगीतचालिलातरीतोव्याप । नाहींतरींअवघाचि
संताप । क्षणक्ष णां।विक्षेपकोप । कितीह्मणोनसांगावा २५ मूर्खपणेंभरंगळतीं । ज्ञातेपणेंकलहकरिती । होते
दोहींकडेफजिती । लोकांमध्यें २६ कारभारआटोपेनाकरवेना । आणिउगेंहिराहेना । याकारणेंसकळजना ।
कायह्मणावें २७ नाशकउपाधीससोडावें । वयसार्थकींघालावें । परिभ्रमणेंकंठावें । कोठेंतरी २८ परिभ्रमण
करवेना । दुसऱ्याचेंकांहींचसोसिना । तरीमगउदंडयातनां । विकल्पाची २९ आतांहेआपणाचपाशीं । बरें
विचारावेंआपणासी । अनुकूळपडेलतैशी । वर्तणूककरावी ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएको
नविंशतिदशकेयत्ननिरूपणंनामसप्तमःसमासः ७॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥छ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ सृष्टिमध्येंबहुतलोक । परिभ्रमणलेंकौतुक । नानाप्रकारींचेविवेक । आढळोंलागले १
कितीप्रपंचिकजन । अखंडवृत्तीउदासीन । सुखदुःखसमाधान । डंडळेना २ स्वभावेंचिनेमकबोलती । सह
जचिनेमकचालती । अपूर्वबोलण्याचीस्थिती । सकळांसिमाने ३ सहजचिताल्ज्ञानयेतें । स्वभावेंचिरागज्ञा
नउमटतें । सहजचिकळलजातें । न्यायनीतिलक्षण ४ एखादाआढळेगाजी । सकळलोकअखंडराजी । स
दासर्वदाआवडीताजी । प्राणिमात्रांची ५ चुकोनउदंडआढळतें । भारिंमनुष्यदृष्टीसपडतें । महंताचेंलक्षणसें
वाटतें । अकस्मात ६ ऐसेंआढळतांलोक । चमत्कारेंगुणग्राहक । क्रियाबोलणेंनेमक । प्रत्ययाचें ७ सकळ
अवगुणामध्येंअवगुण । आपलेअवगुणवाटतीगुण । मोठेंपापकरंटपण । चुकेनाकीं ८ ढाळेंचिकामहोतेंस
दा । जेंजपल्यानेंनव्हेसर्वदा । तेथेंपीळपेंचाचीआपदा । आढळेचिना ९ एकासिअभ्यासितांनये । एकासि
स्वभावेंचिनये । ऐसाभगवंताचामहिमाकाये । कैसाकळेना १० मोठींराजकारणेंचुकती । राजकारणींवेढा

१ तिरस्कार. २ भडकतात, फिरतात. ३ बहुत. ४ दुःख. ५ विषयी लोक. ६ दोष. ७ दीनपणा. ८ संकट.

ळकटा । मठकरूनताठा । धरूंनये २२ दुर्जनप्राणीसमजवावे । परीतेप्रकटनकरावे । सज्जनापरीआळवावे । महत्वदेउनी २३ जनामध्येंदुर्जनप्रगट । तरीमगअखंडखटपट । याकारणेंतेवाट । बुझूनिटांकावी २४ गलिमाच्यादेखतांफौजा । रणशूरांच्याफुर्फुरतीभुजा । ऐसापाहिजेकींराजा । कैंपक्षीपरमार्थी २५ तयासदे खतांदुर्जनधाके । बैसावेप्रचीतीचेतडाखे । बंडपाषांडाचेवाखे । सहजचिहोती २६ हींधूर्तपणाचींकामें । राज कारणकरावेंनेमें । ढिलेपणाच्यासंभ्रमें । जाऊंनये २७ कोठेंचपडेनादृष्टी । ठायींठायींत्याच्यागोष्टी । वाग्विलां सेंसकळसृष्टी । वेधिलीतेणें २८ हुंब्यासिहुंबालाऊनद्यावा । टोणप्यासटोणपाआणावा । लौंदापुढेंकरावा । दुसरालौंद २९ घट्टासआणावाघट्ट । उद्धटासपाहिजेउद्धट । खटनटासिखटनट । अगत्यकरी ३० जैसा तैसाजेव्हांभेटे । तेव्हांमजालसीथाटे । इतुकेंहोतेंपरीधनीखोटे । दृष्टीसनपडे ३१ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेराजकारणनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

श्रीगणेशायनमः । । जेथेंअखंडनानाचाळणा । जेथंअखंडनानाधारणा । जेथेंअखंडराजकारणा । मनासिआ णिती १ सृष्टिमध्येंउत्तमगुण । तितुकेंचालेनिरूपण । निरूपणाविणेंक्षण । रिकामानाहीं २ चर्चाआशंका प्रत्युत्तरें । कोणखोटेंकोणखरें । नानावक्तृत्वेंशास्त्राधारें । नानाचर्चा ३ भक्तिमार्गविशदकळे । उपासनामा र्गआकळे । ज्ञानविचारेंनिवळे । अंतर्यामीं ४ वैराग्याचीबहुतआवडी । उदासवृत्तीचीगोडी । उद्दंडउपाधि तरीसोडी । लागोंचनेदी ५ प्रबंधांचींपाठांतरें । उत्तराससंगीतउत्तरें । नेमकबोलतांअंतरें । निवतीसकळांचीं ६ आवडीलागलीबहुतजना । तेथेंकोणाचेंकांहींचालेना । दळवटपडिलाअनुमाना । येईलकैसा ७ उपा सनाकरूनियांपुढें । पुरवलेंपाहिजेचहूंकडे । भूमंडळींजिकडेतिकडे । जाणतीतया ८ जाणतीपरीआढळेना । कायकरितोतेंकळेना । नानादेशींचेलोकनाना । येऊनजाती ९ तितुक्यांचींअंतरेंधरावीं । विवेकेंविचारेंभरा वीं । कडोविकडींविवरावीं । अंतःकरणें १० कितीलोकतेकळेना । कितीसमुदायआकळेना । सकळलोकश्र

१ दुष्ट स्वभावाचेलोक. २ साधु, ज्ञानी, तत्वज्ञ. ३ मोठेपणा. ४ बाहु, हात. ५ गोड भाषण. ६ क्षणमात्र. ७ भाषण. ८ उघड. ९ सेवा.

वणमनना । मध्येंघाली ११ फडसमजावीसकरणें । गद्यपद्यसांगणें । परांतरांसिराखणें । सर्वकाळ १२ ऐसाज्याचादंडक । अखंडपाहणेंविवेक । सावधापुढेंअविवेक । येईलकैंचा १३ जितुकेंकांहींआपणासठावें तितुकेंहळूहळूशिकवावें । शाहाणेंकरूनिसोडावे । बहुतजन १४ परोपरीशिकवणें । आडणुकासांगतजाणे । निवळकरूनसोडणें । निस्पृहासी १५ होईलतेंआपणकरावें । नहोतांजनाकरवावें । भगवद्भजनेंविणराहावें । हाधर्मनव्हे १६ आपणकरावेंकरवावें । आपणविवरावेंविवरवावें । आपणधरावेंधरवावें । भजनमार्गासी १७ जुन्यालोकांचाकंटाळाआला । तरीनूतनप्रांतपाहिजेधरिला । जितुकेंहोईलतितुक्याला । आळसकरूंनये १८ देहाचाअभ्यासबुडाला । ह्मणिजेमहंतबुडाला । लागेवेगेंनूतनलोकांला । शाहाणेकरावे १९ उपाधीं तसांपडोंनये । उपाधीसकंटाळोंनये । निःसंगपणकामानये । कोणीएकाविषयीं २० कामनासणारनासतें । आपणवेडेंउगेंचपाहतें । आळसीहृदयशून्यतें । कायकरूंजाणे २१ धकाधकीचामामला । कैसाघडेअशक्ताला । नानाबुद्धिशक्ताला । ह्मणोनिशिकवाव्या २२ व्यापहोईलतोंराहावें । व्यापराहतांउठोनजावें । आनंदरूप फिरावें । कोठेंतरी २३ उपाधिपासूनसुटला । तोनिस्पृहपणेंबळावला । जिकडेअनुकूळतिकडेचालिला । सावकाश २४ कीर्तिपाहतांसुखनाहीं । सुखपाहतांकीर्तिनाहीं । केल्याविणकांहीचनाहीं । कोठेंतरी २५ येरवीं कायराहतें । होणारतितुकेंहोऊनजातें । प्राणिमात्रअशक्तते । पुढेंआहे २६ आधींचतकवासोडिला । मध्येंचि धिंवसासांडिला । तरीसंसारहाशेवटला । कैसापावे २७ संसारमुळींचनासका । विवेकेंकैंरावानेटका । नेटक रितांफिका । होतजातो २८ ऐसायाचाजिनसाना । पाहतांकळोंयेतेंमना । परंतुधीरसांडावाना । कोणीएकें २९ धीरसांडितांकायहोतें । अवघेंसोसावेंलागतें । नानाबुद्धिनानामतें । शाहणाजाणे ३० ॥ ॥ इति श्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेएकोनविंशतिदशकेविवेकलक्षणनिरूपणंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ॥

१ दुसऱ्याचें अंतःकरण. २ त्वरेनें. ३ निरीच्छपणा. ४ तर्क. ५ जोरदार.

श्रीगणेशायनमः । प्राणव्यापकमनव्यापक । पृथ्वीआंपतेजव्यापक । वायुआकाशत्रिगुणव्यापक । अंतरा
त्मामूळमाया १ निर्गुणब्रह्मतेंव्यापक । ऐसेंअवघेंचव्यापक । तरीहेंसगटकींकायएक । भेदआहे २ आत्मा
आणिनिरंजन । येणेंवाढतेंअनुमान । आत्मासगुणकींनिर्गुण । आणिनिरंजन ३ श्रोतासंदेहींपडला । तेणेंसं
देहवाढला । अनुमानधरूनबैसला । कोणतोकैसा ४ ऐकापहिलीआशंका । अवघागलबलाकरूंनका । प्रगट
करूनविवेका । प्रत्ययपाहावा ५ शरीरपाडेंसामर्थ्यपाडें । प्राणव्यापकतरीनिवाडे । परीपाहतांमनाएवढें । च
पळनाहीं ६ चपळपणएकदेशी । पूर्णव्यापकतानव्हेत्यासी । पाहतांपृथ्वीच्याव्यापाशी । सीमाआहे ७ तैसें
चिआपआणितेज । अपूर्णदिसतीसहज । वायुचपळसमज । एकदेशी ८ गगनआणिनिरंजन । तेंपूर्णव्याप
कसघन । कोणीएकअनुमान । तेथेंअसेचिना ९ त्रिगुणगुणक्षोभिणीमाया । मायिकजाईलविलया । अपू
र्णएकदेशीतया । पूर्णव्यापकतानघडे १० आत्माआणिनिरंजन । हेदोहींकडेनामाभिधान । अर्थान्वयसमजो
न । बोलणेंकरावें ११ आत्मामनअत्यंतचपळ । तरीहेंव्यापकनव्हेचिकेवळ । सूचितअंतःकरणनिवळ । करू
नपहावें १२ अंतराळींपाहतांपाताळींनाहीं । पाताळींपाहतांअंतराळींनाहीं । पूर्णपणेंवसतनाहीं । चहूंकडे
१३ पुढेंपाहतांमागेंनाहीं । मागेंपाहतांपुढेंनाहीं । वामसव्यव्यापकनाहीं । दशदिशा १४ चहूंकडेनिशाणें
मांडावीं । एकसरीकैशींशिवावीं । याकारणेंसमजोनउगवी । प्रत्ययआपणासी १५ सूर्यजळाप्रतिबिंबला ।
हाहिदृष्टांतनघडेवस्तूला । वस्तुरूपनिर्गुणाला । ह्मणिजेतआहे १६ घटाकाशमठाकाश । हाहिदृष्टांतविशेष ।
तोळूंजातांनिर्गुणास । साम्यतायेते १७ ब्रह्माचाअंशआकाश । आणिआत्म्याचाअंशमानस । दोहींचाअनुभ
वप्रत्ययास । येथेंघ्यावा १८ गगनआणिहेंमन । कैशींहोतीसमान । मननशीलमहाजन । सकळहीजाणती ।
१९ मनहेंपुढेंवावडे । मागेंअवघेंचिरितेंपडे । पूर्णगगनाससाम्यताघडे । कोण्याप्रकारें २० परब्रह्महिअच
ळ । आणिपर्वतासहिह्मणतीअचळ । दोन्हींएककेवळ । कैसेह्मणावे २१ ज्ञानअज्ञानविपरीतज्ञान । ति

---

१ उदक. २ सत्व. रज. तम. हें तीन गुण. ३ गुणापासून. निराळें. ४ उपाधिरहित. ५ आकाश. ६ गुणाचा क्षोभ करणारी.

न्हींकैसींहोतसिमान । याचाप्रत्ययमनन । करूनपहावा २२ ज्ञानह्मणिजेजाणणें । अज्ञानह्मणिजेनेणणें । विपरीतज्ञानह्मजेदेखणें । एकाचेंएक २३ जाणणेंनेणणेंवेगळेंकैसें । ढोबळेंपांचभौतिकउरलें विपरीतज्ञानसमजलें । पाहिजेजीवीं २४ द्रष्टासाक्षीअंतरात्मा । जीवात्माचिहोयशिवात्मा । पुढेंशिवात्मा तोचिहोयजीवात्मा । जन्मघेतो २५ आत्मत्वींजन्ममरणनलागे । आत्मत्वींजन्ममरणनभंगे । संभवामियुगेयुगे । ऐसेंवचनें २६ जीवएकदेशीनर । विचारेंझालाविश्वंभर । विश्वंभरासंसार । चुकेनाकीं २७ ज्ञान आणिअज्ञान । वृत्तिरूपेंहेंसमान । निवृत्तिरूपेंविज्ञान । झालेंपाहिजे २८ ज्ञानेंयेवढेंब्रह्मांडकेलें । ज्ञानेंयेवढें वाढविलें । नानाविकारांचेंवळलें । तेंहेंज्ञान २९ आठवेंदेहब्रह्मांडींचें । तेंहेंज्ञानहोयसाचें । विज्ञानरूपविदेहाचें । पदपाविजे ॥ ३० ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिशकेपूर्णापूर्णनिरूपणंनामप्रथमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । मूळमायानसतांचंचळ । निर्गुणब्रह्मतोंनिश्चळ । जैसेंगगनअंतराळ । चहूंकडे १ जिकडेपाहावेंतिकडेअपार । कोणीकडेनाहींपार । एकजिनसींस्वतंत्र । दुसरेंनाहीं २ दृश्यआलेंआणिगेलें । परब्रह्म तेंसंचलें । जैसेंगगनकोंदाटलें । चहूंकडे ३ ब्रम्हांडावरतेंबैसावें । अवकाशभकाशअवलोकावें । तेथेंचंचळव्यापकाच्यानावें । शून्याकार ४ दृश्यविवेकेंकाढिलें । मगपरब्रह्मकोंदाटलें । कोणासीचअनुभवलें । नाहींकदा ५ अधोर्ध्वपाहातांचहूंकडे । निर्गुणब्रह्मजिकडेतिकडे । मनधांवेलकोणीकडे । अंतपाहावया ६ दृश्यचळेब्रह्म चळेना । दृश्यकळेब्रह्मकळेना । दृश्यआकळेब्रह्मआकळेना । कल्पनेसी ७ कल्पनाह्मणिजेकांहींचनाहीं । ब्रह्मदाटलेंठायींच्याठायीं । वाक्यार्थविवरतजाई । ह्मणिजेबरें ८ परब्रह्मायेवढेंथोरनाहीं । श्रवणापरतेंसाधननाहीं कळल्याविणकांहींचनाहीं । समाधान ९ पिपीलिकामार्गेंहळुहळुवडे । विहंगमेफळासिगांठीपडे । साधकमननींपहुडे । ह्मणिजेबरें १० परब्रह्मासारिखेंदुसरें । कांहींचनाहींखरें । निंदाआणिस्तुतिउत्तरें । परब्रह्मींनाहीं ११

१ पंचभूतांपासून उत्पन्न झालेलं जग. २ पाहाणारा. ३ अवतार घेतों. ४ प्रतियुगामध्यें. ५ गीतेचें वाक्य.

गृतिस्वप्नसुषुप्तितुर्या । प्रकृतिपुरुषमूळमाया । पिंडब्रम्हांडअष्टकाया । गुणआत्मयाचे १७ परमात्माआ
णिपरमेश्वरी । जगदात्माआणिजगदीश्वरी । महेशआणिमाहेश्वरी । गुणआत्मयाचे १८ सूक्ष्मजितुकेंनाम
रूप । तितुकेंआत्मयाचेंस्वरूप । संकेतनामाभिधानेंअमूप । सीमानाहीं १९ आदिशक्तिशिवशक्ती ।
मुख्यमूळमायासर्वशक्ती । नानाजिन्नसउत्पत्तिस्थिती । तितुकेगुणआत्मयाचे २० पूर्वपक्षआणिसि
द्धांत । गाणेंवाजविणेंसंगीत । नानाविद्याअद्भुत । गुणआत्मयाचे २१ ज्ञानअज्ञानविपरीतज्ञान । असद्वृत्ति
सद्वृत्तिजाण । ज्ञप्तिमात्रअलिप्तपण । गुणआत्मयाचे २२ पिंडब्रम्हांडतत्वझाडा । नानातत्वांचानिवाडा । वि
चारपाहणेंउघडा । गुणआत्मयाचे २३ नानाध्यानेंअनुसंधानें । नानास्थितिनानाज्ञानें । अनन्यआत्मनिवेद
नें । गुणआत्मयाचे २४ तेहतीसकोटीसुरवर । अठ्ठ्यायशींसहस्त्रऋषीश्वर । भूतखेचरअपार । गुणआत्मयाचे
२५ भूतावळीऔटकोटी । चामुंडाछप्पन्नकोटी । कात्यायनीनवकोटी । गुणआत्मयाचे २६ चंद्रसूर्यतारा
मंडळें । नानानक्षत्रेंग्रहमंडळें । शेषकूर्ममेघमंडळें । गुणआत्मयाचे २७ देवदानवमानव । नानाप्रकारींचेजी
व । पाहतांसकळभावाभाव । गुणआत्मयाचे २८ आत्मयाचेनानागुण । निर्विकारनिर्गुण । जाणणेंएकदेशी
पूर्ण । गुणआत्मयाचे २९ आत्मारामउपासना । तेणेंपावलोंनिरंजना । निःसंदेहअनुमाना । ठावचिनाहीं
३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेआत्मनिरूपणंनामषष्ठःसमासः ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥
श्रीगणेशायनमः । । अनिर्वाच्यसमाधानझालें । तेंपाहिजेबोलिलें । बोलिल्यासाठींसमाधानगेलें । हेंतोघडेना
१ कांहींसांडावेंलागतनाहीं । कांहींमांडावेंलागतनाहीं । एकविचारशोधूनपाही । म्हणिजेबरें २ मुख्यका
शीविश्वेश्वर । सेतुबंधरामेश्वर । मल्लिकार्जुनभीमाशंकर । गुणआत्मयाचे ३ जैशींमुख्यबारालिंगें । याहींवेगळीं
अनंतलिंगें । प्रचीतजाणिजेजगें । गुणआत्मयाचे ४ भूमंडळींअनंतशक्ती । नानासाक्षात्कारचमत्कारहोती । ना
नादेवांच्यासामर्थ्यमूर्ती । गुणआत्मयाचे ५ नानासिद्धांचींसामर्थ्यें । नानामंत्रांचींसामर्थ्यें । नानामोहरेवल्लींत

१ देव. २ पक्षी. ३ साडेतीन कोटी. ४ नक्षत्रें. ५ सूर्य चंद्र मंगळ बुध बृहस्पति शुक्र शनि राहु केतु. ६ कांसव. ७ निःसंशय.

॥ १ ॥ ॥ २ ॥

न्हीकैसींहोतसिमान । याचाप्रत्ययमनन । करूनपहावा २२ ज्ञानह्मणिजेजाणणें । अज्ञानह्मणिजेनेण
णें । विपरीतज्ञानह्मजेदेखणें । एकाचेंएक २३ जाणणेंनेणणेंवेगळेंकेंसें । ढोबळेंपांचभौतिकउरलें
विपरीतज्ञानसमजलें । पाहिजेजीवीं २४ द्रष्टासाक्षिअंतरात्मा । जीवात्माचिहोयशिवात्मा । पुढेंशिवात्मा
तोचिहोयजीवात्मा । जन्मघेतो २५ आत्मत्वींजन्ममरणनलागे । आत्मत्वींजन्ममरणनभंगे । संभवामियुगेयु
गे । ऐसेंवचनें २६ जीवएकदेशीनर । विचारेंझालाविश्वंभर । विश्वंभरासससंसार । चुकेनाकीं २७ ज्ञान
आणिअज्ञान । वृत्तिरूपेंहेंसमान । निवृत्तिरूपेंविज्ञान । झालेंपाहिजे २८ ज्ञानेंयेवढेंब्रह्मांडकेलें । ज्ञानेंयेवढें
वाढविलें । नानाविकारांचेंवळलें । तेंहेंज्ञान २९ आठवेंदेहब्रह्मांडींचें । तेंहेंज्ञानहोयसाचें । विज्ञानरूपविदे
हाचें । पदपाविजे ॥ ३० ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिशकेपूर्णापूर्णनिरूपणंनामप्र
थमःसमासः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । मूळमायानसतांचंचळ । निर्गुणब्रह्मतोंनिश्चळ । जैसेंगगनअंतराळ । चहूंकडे १ जिकडेपा
हावेंतिकडेअपार । कोणीकडेनाहींपार । एकजिनसींस्वतंत्र । दुसरेंनाहीं २ दृश्यआलेंआणिगेलें । परब्रह्म
तेंसंचलें । जैसेंगगनकोंदाटलें । चहूंकडे ३ ब्रम्हांडावरतेंबैसावें । अवकाशभकाशअवलोकावें । तेथेंचंचळव्या
पकाच्यानावें । शून्याकार ४ दृश्यविवेकेंकाढिलें । मगपरब्रह्मकोंदाटलें । कोणासीचअनुभवलें । नाहींकदा
५ अधोर्ध्वपाहातांचहूंकडे । निर्गुणब्रह्मजिकडेतिकडे । मनधांवेलकोणीकडे । अंतपाहावया ६ दृश्यचळेब्रह्म
चळेना । दृश्यकळेब्रह्मकळेना । दृश्यआकळेब्रह्मआकळेना । कल्पनेसी ७ कल्पनाह्मणिजेकांहींचनाहीं । ब्र
ह्मदाटलेंठायींच्याठायीं । वाक्यार्थविवरतजाई । ह्मणिजेबरें ८ परब्रह्मायेवढेंथोरनाहीं । श्रवणापरतेंसाधननाहीं
कळल्याविणकांहींचनाहीं । समाधान ९ पिपीलिकामार्गेंहळुहळुघडे । विहंगमेफळासिगांठीपडे । साधकमन
नींपहुडे । ह्मणिजेबरें १० परब्रह्मासारिखेंदुसरें । कांहींचनाहींखरें । निंदाआणिस्तुतिउत्तरें । परब्रह्मींनाहीं ११

॥ १ ॥

१ पंचभूतांपासून उत्पन्न झालेलें जग. २ पाहाणारा. ३ अवतार घेतों. ४ प्रतियुगामध्यें. ५ गीतेचें वाक्य.

ऐसेंपरब्रह्मएकजिन्नसी । कांहींचतुळेनातयासी । महानुभावपुंण्यराशी । तेथेंपहुडती १२ चंचळेंहोतेदुःखप्रा
प्ती । निश्चळायेवढीनाहींविश्रांती । निश्चळप्रत्ययेंपाहाती । महानुभाव १३ मूळापासूनशेवटवरी । विचारणाके
लीचकरी । प्रत्ययाचानिश्चयअंतरीं । तयासीचफावे १४ कल्पनेचीसृष्टिजाहली । त्रिविधप्रकारेंभासली ।
तक्षिणबुद्धीनेंआणिली । पाहिजेमना १५ मूळमायेपासूनत्रिगुण । अवघेंएकदेशिलक्षण । पांचांभूतांचाढोब
ळागुण । दिसतचिआहे १६ पृथ्वीपासूनचारीखाणी । चारिवेगळालीकरणी । सकळसृष्टीचीचालणीयेथूनी
पुढेंनाहीं १७ सृष्टीचेंत्रिविधलक्षण । विशदकरूनिनिरूपण । श्रोतींसूचितअंतःकरण । केलेंपाहिजे १८
मूळमयाजाणीवेची । मूळींसूक्ष्मकल्पनेची । जैसीस्थितिपरवाचेची । तद्रूपचिते १९ अष्टधाप्रकृतीचेंमूळ
तेहेमूळमायाचकेवळ । सूक्ष्मरूपबीजसकळ । मूळींचआहे २० जडपदार्थचेतवितें । म्हणोनिचैतन्यबोलिजे
तें । सूक्ष्मरूपेंसंकेतें । समजोनघ्यावें २१ प्रकृतिपुरुषांचाविचार । अर्धनारीनटेश्वर । अष्टप्रकृतीचाविवर । स
कळकांहीं २२ गुप्तात्रिगुणाचेंगूढत्व । ह्मणोनसंकेतमहत्तत्व । गुप्तरूपेंशुद्धसत्व । तेथेंचिवसे २३ जेथूनगुण
प्रगटती । तीसगुणक्षोभिणीह्मणती । त्रिगुणांचींरूपेंसमजती । धन्यतेसाधू २४ गुप्तरूपेंगुणसौम्य । ह्मणोन
बोलिजेगुणसाम्य । सूक्ष्मसंकेतअगम्य । बहुतांसकैंचा २५ मूळमायेपासूनत्रिगुण । चंचळएकदेशिलक्षण ।
प्रत्ययपाहतांखुण । अतंरींयेते २६ पुढेंपंचभूतांचींबंडें । वाढलींविशाळेंउदंडें । सप्तद्वीपेंनवखंडें । वसुंधराहे
२७ त्रिगुणापासूनपृथ्वीवरी । दुसऱ्याजिन्नसाअनेकपरी । दोनीजिनसायाउपरी । तिसराऐका २८ पृ
थ्वीनानाजिनसांचेंबीज । अंडजजारजस्वेदजउद्भिज । चारीखाणीचारीवाणीसहज । निर्माणजाहल्या २९
खाणीवाणीहोतीजाती । परंतुतैशीचआहेजगती । ऐसेहोतीआणिजाती । उदंडप्राणी ३० । इतिश्रीदास
बोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेत्रिविधसृष्टिलक्षणनिरूपणंनामाद्वितीयःसमासः २ । ६१ । । ६ ।
श्रीगणेशायनमः । मूळींहूनिशेवटवरी । विस्तारबोलिलानानापरी । पुनःविवरतांविवरतमाघारीं । वृत्तिन्यावी १

१ प्राप्त होण्यास कठीण. २ मन. ३ विस्तीर्ण. ४ वसु ह्मणजे द्रव्य अथवा धान्य धारण करिते सबब वसुंधरा ह्मणजे पृथ्वी हें नाम. ५ पक्षी.

चारीखाणीचारीवाणी । चौऱ्यायशींलक्षजीवयोनी । नानाप्रकारचेप्राणी । जन्मासयेती २ अवघेहो तीपृथ्वीपासूनी । पृथ्वीमध्येंजातीनासोनी । अनेकयेतीजातीपरीअवनी । तैशीचआहे ३ ऐसेंहेंशेंडयाकडी लखंड । दुसरेंभूतांचेंबंड । तिसरेंनामाभिधानेंउदंड ॥ सूक्ष्मरूपें ४ स्थूलअववेंसांडूनद्यावें । सूक्ष्मरूपेंवोळखावें गुणांपासूनपाहिलेंचपाहावें । सूक्ष्मदृष्टीं ५ गुणांचींरूपेंजाणीवनेणीव । पाहिलाचपाहावाअभिप्राव । सूक्ष्मदृ ष्टीचेंलाघव । येथूनपुढें ६ शुद्धनेणीवतमोगुण । शुद्धजाणीवसत्वगुण । जाणीवनेणीवरजोगुण । मिश्रितचा लिला ७ त्रिगुणांचींरूपेंऐशीं । कळोंलागलीं आपैसीं ॥ गुणापुढीलकर्दमासी । गुणक्षोभिणीबोलिजे ८ रज तमआणिसत्व । तिहींचेंजेथेंगूढत्व । तेंचिजाणिजेमहत्तत्व । कर्दमरूप ९ प्रकृतिपुरुषशिवशक्ती । अर्धनारीनटे श्वरह्मणती । परीयाचीस्वरूपस्थिती । कर्दमरूप १० सूक्ष्मरूपेंगुणसौम्य । त्यासीचह्मणिजेगुणसाम्य । तैसें चैचतन्यअगम्य । सूक्ष्मरूपी ११ बहुजिन्नसीमूळमाया । महाकारणब्रह्मांडींचीकाया । ऐसियासूक्ष्मअन्वया । पाहिलेंचिपाहावें १२ चारीखाणीपांचभूतें । चौदासूक्ष्मसंकेतें । कायपाहणेंतेंयेथें । शोधूनपाहावें १३ आ हाचपाहतांकळेना । गरजकेल्यानेंसमजेना । नानाप्रकारींजनाच्यामना । संदेहपडती १४ चौदापांचएकोणी स । एकोणीसचारतेवीस । यामध्येंमूळचतुर्दश । पाहिलेंचिपाहावें १५ जोविवरोनसमजला । तेथेंसंदेहचि नाहींउरला । समजल्याविणजोगलबला । तोनिरर्थक १६ सकळसृष्टीचेंबीज । मूळमायेंतअसेसहज । अव घेंसमजतांसज्ज । परमार्थहोतो १७ समजलेंमाणूसचावळेना । निश्चयींअनुमानधरीना । सांवळागोविंदाक रीना । परमार्थकदां १८ शब्दातीतबोलतांआलें । त्यासवाच्यांशअसेंबोलिलें । शुद्धलक्षांशेंलक्षिलें । पाहिजे विवेकें १९ पूर्वपक्षम्हणिजेमाया । सिद्धांतेंजायविलया । मायानसतांमगतया । कायह्मणावें २० अ न्वयआणिव्यतिरेक । हापूर्वपक्षाचाविवेक । सिद्धांतम्हणिजेशुद्धएक । दुसरेंनाहीं २१ अधोमुखेंभेदवाढतो । ऊर्ध्वमुखेंभेदतुटतो । निःसंगपणेंनिर्गुणीतो । महायोगी २२ मायामिथ्याऐशीकळली । तरीमगभीडकांलागली

१ चिखल, मिश्रीभाव. २ दुर्लभ. ३ शरीर. ४ संशय. ५ कधींच. ६ नाश. ७ विचार. ८ खोटी.

मायेचेंभिंडेनेंघसरली । स्वरूपस्थिती २३ लटकेंमायेनेंदपटावें । सत्यपरब्रह्मसांडावें । मुख्यनिश्चयेंहिंडावें । कासयासी २४ पृथ्वीमध्येंबहुतजन । त्यामध्येंअसतीसज्जन । परीसाधूसवोळखतोकोण । साधुवेगळा २५ ह्मणोनसंसारसांडावा । मगसाधूचाशोधघ्यावा । फिरफिरोंठायींपाडावा । साधुजन २६ उदंडहुडकावेसंत । सांपडेप्रचीतीचामहंत । प्रचीतीविणस्वहित । होणारनाहीं ५७ प्रपंचअथवापरमार्थ । प्रचीतीविणअवघेंव्य र्थ । प्रत्ययज्ञानीतोसमर्थ । सकळांमध्यें २८ रात्रदिवसपाहावाअर्थ । अर्थपाहेलतोसमर्थ । परलोकींचानिज स्वार्थ । तेथेंचिघडे २९ ह्मणोनिपाहिलेंचिपाहावें । आणिशोधिलेंचिशोधावें । अवघेंकळतांस्वभावें । संदे हेंतुटती ३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेसूक्ष्मनामाभिधाननिरूपणंनामतृतीयःसमासः ३

श्रीगणेशायनमः । सकळजनासप्रार्थना । उगेंचउदासकरवेना । निरूपणआणावेंमना । प्रत्ययाचें १ प्रत्य यराहिलाएकीकडे । आपणधांवतोभलतीकडे । तरीमगसारासाराचेनिवाडे । कैसेहोती २ उगीचपाहतांसृ ष्टी । गलबलादिसतोदृष्टीं । परीराजसत्तेचीगोष्टी । वेगळीच ३ पृथ्वीमध्येंजितुकींशरीरें । तितुकींभगवंता चींघरें । नानामुखेंयेणेंद्वारें । प्राप्तहोती ४ त्याचामहिमाकेळलकोणाला । मातेवांचूनकृपाळूझाला । प्रत्यक्ष जग दीशजगाला । रक्षितसे ५ सत्तापृथ्वीमध्यें वाढली । जेथेंतेथेंविभागली । कळेनेंसृष्टीचालली । भगवंता चे ६ मूळजाणत्यापुरुषाचीसत्ता । शरीरींविभागलीतत्वतां सकळकळाचातुर्यता । तेथेंवसे ७ सकळपुरुषां चाईश । जगांमध्येंजगदीश । नानाशरीरींसावकाश । करूंलागे ८ पाहतांसृष्टीचीरचना । तेएकाचेनचा लेना । एकलाचिचालवीनाना । देहधरूनी ९ नाहींउंचनीचविचारिलें । नाहींबरेंवाईटपाहिलें । कार्यचालेऐसेंझालें । भगवंतासी १० किंवानेणणेंआडवेंकेलें । किंवाअभ्यासींघातलें । हेंकैसेंकैसेंकेलें । त्याचातोचिजाणे ११ जगदंतरींअनुसंधान । बरेंपाहणेंहेंचिध्यान । ध्यानआणितेंज्ञान । एकरूप १२ प्राणीसं सारासिआला । कांहींएकशहाणाझाला । मगतोविवरोंलागला । भूमंडळीं १३ प्रगटरामाचेंनिशाण । आ

१ ज्ञानी. २ अनुभव. ३ स्वर्गलोक. ४ संशय. ५ जगताचा जो ईश ह्मणजे स्वामी तो जगदीश (ईश्वर.) ६ पृथ्वी.

आत्मारामज्ञानघन । विश्वंभरविद्यमान । भाग्येंकळे १४ उपासनागुंडोनवासनाघरिली । तरीतेंलाबतांचिगेली । महिमानकळेहेबोली । यथार्थचिआहे १५ द्रष्टाह्मणिजेपाहता ।:साक्षीह्मणिजेजाणता । अनंतरूपीअनंता । बोळखावें १६ संगतीअसावीभल्याची । धाटीकथानिरूपणाची । कांहींएकमनाची । विश्रांतिआहे १७ त्याहिमध्यें प्रत्ययज्ञान । जाळूनटाकिलेंअनुमान । प्रचीतीविणसमाधान । पाविजेलकैचें १८ मूळसंकल्पतोहरिसंकल्प मूळमायेमधीलसाक्षेप । जगदंतरींतेंचिरूप । देखिजेतें १९ उपासनाज्ञानस्वरूप । ज्ञानीचौथादेहआरोप । याकारणेंसर्वसंकल्प । सोडूनद्यावा २० पुढेंपरब्रह्मविशाळें । गगनासारिखेंपोकळ । घनपातळकोमळ । कायम्हणावें २१ उपासनाह्मणिजेज्ञान । ज्ञानेंपाविजेनिरंजन । योगियांचेंसमाधान । येणेंरीतीं २२विचारेंनेहंहूनसापाहे । तरीउपासनाआपणचिआहे । एकजायएकराहे । वासनाधरूनी २३ अखंडऐशीघालमेली । पूर्वापारहोतगेली । आतां हितैशीचचालिली । उत्पत्तिस्थिती २४ बनावरीबनकरांचीसत्ता । जळांवरीजळचरांचीसत्ता । भूमंडळींभूपाळांचीसत्ता । येणेंचिन्यायें २५ सामर्थ्यआहेचळवळेचें । जोजोकरीलतयाचें । परंतुयेथेंभगवंताचें । अधिष्ठानपाहिजे २६ कर्ताजगदीशहेंतोंखरें । परीविभागआलापृथगाकारें । येथेंअहंतेचेंकाविरें । बोधिजेना २७ हरिदाताहरिभोक्ता । ऐसेंचालतेंतत्वतां । येगोष्टीचाआतां । विचारपाहावा २८ सकळकर्तापरमेश्वरू । आपलामायिकविचारू । जैसेंकळेलतैसेंकरूं । जगदंतरीं २९ देवायेवढेंचपळनाहीं । ब्रम्हायेवढेंनिश्चळनाहीं ॥ यापायरीनेंपायरीचढोनिपाही । मूळपर्यंत ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेशिवशक्तिनिरूपणंनामचतुर्थःसमासः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ येथूनपहतांतेथवरी । चारीजिन्नसअवधारी । एकचौदापांचचारी । ऐसेंआहे १ ब्रह्मसकळांहूनवेगळें । ब्रह्मसकळांहूनआगळें । नानाकल्पनेंनिराळें । परब्रह्मतें २ परब्रह्माचाविचार । नानाकल्पनेहूनपर । निर्मळनिश्चळनिर्विकार । अखंडआहे ३ परब्रह्मासकांहींचतुळेना । हाएकमुख्यजिन्नसाना।

१ सेवा, भजन, भक्ति. २ इच्छा, आज्ञा. ३ शांति. ४ जगामध्यें, ५ विस्तीर्ण. ६ आकाश. ७ निरुपाधिब्रह्म. ८ आनंद ९ जोरानें.

दुसराजिन्नसनाना । कल्पनामूळमाया ४ नानासूक्ष्मरूप । सूक्ष्मरूपआणिकर्दमरूप । मूळींच्यासंकल्पाचाआ
रोप । मूळमाया ५ हरिसंकल्पमूळींचा । आत्मारामसकळांचा । संकेतनामाभिधानाचा । ऐसाआहे ६ निश्च
ळींचंचळचेतलें । ह्मणोनिचैतन्यबोलिलें । गुणसमानत्वेंझालें । गुणसाम्यऐसें ७ अर्धनारीनटेश्वर । तोचिषट्
गुणेश्वर । प्रकृतिपुरुषांचाविचार । शिवशक्ती ८ शुद्धसत्वगुणाचीमांडणी । अर्धमात्रागुणक्षोभिणी । पुढेंति
हींगुणांचीकरणी । प्रगटझाली ९ मनमायाअंतरात्मा । चौदाजिन्नसांचीसीमा । विद्यमानज्ञानात्मा । इतुके
ठायीं १० ऐसाहादुसराजिन्नस । अभिधानेंचतुर्दश । आतांतिसराजिन्नस । पंचमहाभूतें ११ येथेंपाह
तांजाणीवथोडी । आदिअंतरोकडी । खाणीनिरूपिल्यातांतडी । तोचौथाजिन्नस १२ चारीखाणीअनंतप्रा
णी । जाणीवेचीझालीदाटणी । चारीजिन्नसयेथूनी । संपूर्णझाले १३ बीजथोडेंपेरिजेतें । पुढेंत्याचेंउदंडहोतें ।
तैसेंझालेंआत्मयातें । खाणीवाणीप्रगटतां १४ ऐशीसत्ताप्रबळली । थोडेसेंतेंचिउदंडझाली । मनुष्यवेषेंसृष्टि
भोगिली । नानाप्रकारें १५ प्राणीमारूनश्वापदपळे । वरकडयासकायकळे । नानाभोगतोनिवळे । मनुष्यदे
हीं १६ नानाशब्दनानास्पर्श । नानारूपनानारस । नानागंधतेविशेष । नरदेहजाणे १७ अमूल्यरत्नेंनाना
वस्त्रें । नानायानेंनानाशस्त्रें । नानाविद्याकळाशास्त्रें । नरदेहजाणे १८ पृथ्वीसत्तेनेंव्यापली । स्थूळास्थूळींआटो
पली । नानाविद्याकळाकेली । नानाधारणा १९ दृश्यअवघेंचिपाहावें । स्थानमानसांभाळावें । सारासारविचा
रावें । नरदेहजाहलिया २० इहलोकआणिपरलोक । नानाप्रकारचाविवेक । विवेकआणिअविवेक । मनुष्य
जाणे २१ नानापिंडब्रह्मांडरचना । नानामूळींचीकल्पना । नानाप्रकारींधारणा । मनुष्यजाणे २२ अष्ट
भोगनवरस । नानाप्रकारचाविलास । वाच्यांशलक्ष्यांशसारांश । मनुष्यजाणे २३ मनुष्येंसकळांसिआळि
लें । त्यामनुष्यासदेवेंपाळिलें । ऐसेंहेंअवघेंकळलें । नरदेहयोगें २४ नरदेहपरमदुर्लभ येणेंघडलेअलभ्य
लाभ । दुर्लभतेंसुलभ । होतजातें २५ वरकडदेहकाबाड । नरदेहमोठेंवबाड । परंतुपाहिजेजाड ।

१ बुद्धि. २ जग. ३ मनुष्य देह. ४ मनुष्य लोक. ५ स्वर्ग लोक ६ विचार ७ अज्ञान ८ दुर्लभ

विवेकरचना २६ येथेंज्याणेंआळसकेला । तोसर्वस्वेंबुडाला । देवनाहींओळखिला । विवेकबळें २७ नरतोचिनारायण । जरीप्रत्ययेंकरीश्रवण । मननशीळअंतःकरण । सर्वकाळ २८ जेणेंस्वयेंचिपोहावें । त्यासिकासेसनलगेलागावें । स्वतंत्रपणेंशोधावें । सकळकांहीं २९ सकळशोधूनराहिला । संदेहकैंचातयाला । पुढेंविचारकैसाझाला । त्याचातोचिचाणे ३० ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशातिदशकेचत्वारिजिन्नसनिरूपणंनामपंचमःसमासः ५ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । पाहोंजातांभूमंडळ । ठायींठायींअसेजळ । कितेकतेनिर्मळमाळ । जळेंविणपृथ्वी १ तैसेंदृश्यविस्तारलें । कांहींएकजाणीवेनेंशोभलें । जाणीवेरहितउरलें । कितीएकदृश्य २ चारीखाणीचारीवाणी । चौऱ्यायशींलक्षजीवयोनी । शास्त्रींअवघेंनेमूनी । बोलिलेंअसे ३ मनुष्येंचारीलक्ष । पशुतीसलक्ष । कृमिअक्रालक्ष । बोलिलेशास्त्रीं ४ दहालक्षतेखेचर । नवलक्षजलचर । वीसलक्षस्थावर । बोलिलेशास्त्रीं ५ ऐशीचौऱ्यायशींलक्षजीवयोनी । जितुकातितुकाप्राणी । अनंतदेहांचीमांडणी । मर्यादाकैंची ६ अनंतप्राणीहोतीजाती । त्यांचेंअधिष्ठानजगती । जगतीवेगळीस्थिती । त्यांसिकैंची ७ पुढेंपाहतांपंचभूतें । पावलींस्पष्टदशेतें । कोणीविद्यमानकोणीतें । उगीचअसती ८ अंतरात्म्याचीओळखण । तेचिजेथेंचपळपण । जाणीवेचेंअधिष्ठान । सावधऐका ९ सुखदुःखजाणताजीव । तैसाचजाणावासदाशिव । अंतःकरणपंचकअपूर्व । अंशआत्मयाचा १० स्थूळींआकाशाचेगुण । अंशआत्मयाचेजाण । सत्वरजतमोगुण । अंशआत्मयाचे ११ नानाचाळणानानाधृती । नवविधाभक्तिचतुर्विधामुक्ती । अलिप्तपणसहजस्थिती । गुणआत्मयाचे १२ द्रष्टासाक्षीज्ञानघन । सत्ताचैतन्यपुरातन । श्रवणमननविवरण । गुणआत्मयाचे १३ दृश्यद्रष्टाप्रदर्शन । ध्येयध्याताध्यान । ज्ञेयज्ञाताज्ञान । आत्मरूप १४ वेदशास्त्रपुराणार्थ । गुप्तचालिलापरमार्थ । सर्वज्ञपणेंसमर्थ । गुणआत्मयाचे १५ बद्धमुमुक्षुसाधकसिद्ध । विचारपाहणेंशुद्ध । बोधआणिप्रबोध । गुणआत्मयाचे १६ जा

१ आधार २ पृथ्वी ३ पृथ्वी उदक तेज वायु आकाश ४ धैर्य ५ श्रवण कीर्तन स्मरण पादसेवन पूजा वंदन दास्य सख्य देहसमर्पण॰

गृतिस्वप्नसुषुप्तितुर्या । प्रकृतिपुरुषमूळमाया । पिंडब्रम्हांडअष्टकाया । गुणआत्मयाचे १७ परमात्माआ
णिपरमेश्वरी । जगदात्माआणिजगदीश्वरी । महेशआणिमाहेश्वरी । गुणआत्मयाचे १८ सूक्ष्मजितुकेंनाम
रूप । तितुकेंआत्मयाचेंस्वरूप । संकेतनामाभिधानेंअमूप । सीमानाहीं १९ आदिशक्तिशिवशक्ती ।
मुख्यमूळमायासर्वशक्ती । नानाजिन्नसउत्पत्तिस्थिती । तितुकेगुणआत्मयाचे २० पूर्वपक्षआणिसि
द्धांत । गाणेंवाजविणेंसंगीत । नानाविद्याअद्भुत । गुणआत्मयाचे २१ ज्ञानअज्ञानविपरीतज्ञान । असद्वृत्ति
सद्वृत्तिजाण । ज्ञप्तिमात्रअलिप्तपण । गुणआत्मयाचे २२ पिंडब्रम्हांडतत्वझाडा । नानातत्वांचानिवाडा । वि
चारपाहणेंउघडा । गुणआत्मयाचे २३ नानाध्यानेंअनुसंधानें । नानास्थितिनानाज्ञानें । अनन्यआत्मनिवेद
नें । गुणआत्मयाचे २४ तेहतीसकोटीसुरवर । अठ्ठायशींसहस्रऋषीश्वर । भूतखेचरअपार । गुणआत्मयाचे
२५ भूतावळीऔटकोटी । चामुंडाछप्पन्नकोटी । कात्यायनीनवकोटी । गुणआत्मयाचे २६ चंद्रसूर्यतारां
मंडळें । नानानक्षत्रेंग्रहमंडळें । शेषकूर्ममेघमंडळें । गुणआत्मयाचे २७ देवदानवमानव । नानाप्रकारींचेजी
व । पाहतांसकळभावाभाव । गुणआत्मयाचे २८ आत्मयाचेनानागुण । निर्विकारनिर्गुण । जाणणेंएकदेशी
पूर्ण । गुणआत्मयाचे २९ आत्मारामउपासना । तेणेंपावलोंनिरंजना । निःसंदेहअनुमाना । ठावचिनाहीं
३० इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेआत्मनिरूपणंनामषष्ठः समासः ॥ ६ ॥ ॥ ध ॥
श्रीगणेशायनमः । । अनिर्वाच्यसमाधानझालें । तेंपाहिजेबोलिलें । बोलिल्यासाठींसमाधानगेलें । हेंतोवडेना
१ कांहींसांडावेंलागतनाहीं । कांहींमांडावेंलागतनाहीं । एकविचारशोधूनपाही । म्हणिजेबरें २ मुख्यका
शीविश्वेश्वर । सेतुबंधरामेश्वर । मल्लिकार्जुनभीमाशंकर । गुणआत्मयाचे ३ जैशींमुख्यबारालिंगें । याहींवेगळीं
अनंतलिंगें । प्रचीतजाणिजेजगें । गुणआत्मयाचे ४ भूमंडळींअनंतशक्ती । नानासाक्षात्कारचमत्कारहोती । ना
नादेवांच्यासामर्थ्यमूर्ती । गुणआत्मयाचे ५ नानासिद्धांचींसामर्थ्यें । नानामंत्रांचींसामर्थ्यें । नानामोहरेवल्लीत

१ देव. २ पक्षी. ३ साडेतीन कोटी. ४ नक्षत्रें. ५ सूर्य चंद्र मंगळ बुध बृहस्पति शुक्र शनि राहु केतु. ६ कांसव. ७ निःसंशय.

सामर्थ्यें । गुणआत्मयाचे ६ जितुकेकांहींउत्तमगुण । तितुकेंआत्मयाचेंलक्षण । बरेंवाईटतितुकेंजाण । आत्म्याच
करितां ७ शुद्धआत्माउत्तमगुणीं । सबळआत्माअवलक्षणीं । बरेंवाईटअवघीकरणी । आत्मयाची ८ नानासाभि
मानधरणें । नानाकृतिसृष्टिकरणें । नानाशापउःशापलक्षणें । आत्मयाचेनी ९ पिंडाचाबराशोधघ्यावा । तत्वां
चापिंडशोधावा । तत्वेंशोधितांपिंडअववा । कळोंयेतो १० जडदेहभूतांचा । चंचळगुणआत्मयाचा । निश्चळब्र
ह्मावेगळाठावकैंचा । जेथेंतेथें ११ निश्चळचंचळआणिजड । पिंडींकरावानिवाड । प्रत्ययावेगळेंजाड । बोलणे
नाहीं १२ पिंडामधूनआत्माजातो । तेंव्हांनिवाडाकळोंयेतो । देहजडहापडतो । देखतदेखतां १३ जडति
तुकेंपडलें । चंचळतितुकेंनिघोनगेलें । जडचंचळाचेंरूपआलें । प्रत्ययासी १४ निश्चळआहेसकळांठायीं । हें
तोंपाहणेंनलगेकांहीं । गुणविकारतेथेंनाहीं । निश्चळासी १५ जैसेंपिंडतैसेंब्रम्हांड । विचारदिसतोउघड ।
जडचंचळजातांजाड । परब्रह्मचिआहे १६ महाभूतांचाखंबीरकेला । आत्माघालूनपुतळाझाला । चालिलासृ
ष्टीचागलबला । येणेंरीतीं १७ आत्मामायाविकारकरी । आळवालितीब्रह्मावरी । प्रत्ययेंसकळकांहींविवरी ।
तोचिभला १८ ब्रह्मव्यापकअखंड । वरकडव्याएकताखंड । शोधूनपाहतांजड । कांहींचनाहीं १९ गगनी
सखंडितांनय । गगनाचेंनासेलकाय । जरीझालामहाप्रळय । सृष्टिसंहार २० जेंसंहारामध्येंसांपडलें । तेंसहज
चिनाशवंतझालें । जाणतेलोकींउगविलें । पाहिजेकोडें २१ नकळतांवाटेकोडें । नकळतांअवघेंदिसेउघडें । ह्म
णोनिएकांतींनिवाडें । विचारपाहावा २२ मिळतांप्रत्ययाचेसंत । एकांतापरीसएकांत । केलापाहिजेसावचित्त
नानाचर्चा २३ पाहिल्यावेगळेंकळतनाहीं । कळतांकळतांसंदेहेंनाहीं । विवेकपाहतांकोठेंचिनाहीं । मायाजा
ळ २४ गगनींआभाळआलें । मागुतीसर्वेंचिउडालें । आत्म्याकरितांदृश्यझालें । उडेलतैसें २५ मूळापा
सूनशेवटवरी । विवेकींविवेकेंविवरी । तोनिश्चयेंथावरी । चळेनाऐसा २६ वरकडनिश्चयअनुमानाचे । अनु
मानेंबोलतांकायवेंचे । जाणतेपुरुषप्रचीतीचे । तेतोंमानीतना २७ उगीडबोलणेंअनुमानाचें । अनुमानाचें

॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ५ ॥

१ स्थिर. २ सर्व व्यापून रहातो सबब आत्मा हें नाव (ईश्वर.) ३ आकाश. ४ अनुभव. ५ संशय. ६ आकाशीं.

कोण्याकामाचें। येथेंसगटविचाराचें ।कामनाहीं २८ सगटविचारतोअविचार। कितीएकह्मणतीएककार।ए
कंकारेंभ्रष्टाकार। करूंनये २९ कृत्रिमअवघेंसांडावें। कांहींएकशुद्धघ्यावें ।जाणजाणोनिनिवडावें। सारासा
र ३० ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेआत्मनिरूपणंनामसप्तमःसमासः॥ ७॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः। विधिप्रपंचतरुवाढला। वाढतांवाढतांविस्तीर्णझाला। फळेंयेतांविश्रांतिपावला। बहुतप्रा
णी १ नानाफळेंरसाळेंलागलीं। नानाजिन्नसेंगोडीसआलीं । गोडीपाहावयानिर्माणकेलीं। नानाशरीरें।
२ निर्माणजाहलेउत्तमविषय। शरीराविणेंभोगितांनय। ह्मणोनिनिर्मिलाउपाय। नानाशरीरें ३ ज्ञानेंद्रियें
निर्माणकेलीं। भिन्नभिन्नगुणांचींनिर्मिलीं। एकाशरीरासलागलीं। परीवेगळालीं ४ श्रोत्रेंद्रियेंशब्दपडि
ला। त्याचाभेदपाहिजेकळला।ऐसाउपायनिर्माणकेला। इंद्रियामध्यें ५ त्वचेंद्रियेंशीतोष्णभासे। चक्षुरिंद्रि
येंसकळदिसे। इंद्रियांमध्येंगुणऐसे। वेगळाले ६ जिव्हेमध्येंरसचाखणें। घ्राणांमध्येंपरिमळघेणें। इंद्रियांम
ध्येंवेगळाल्यागुणें।भेदकेले ७ वायुपंचकींअंतःकरणपंचक। मिसळोनफिरेनिःशंक। ज्ञानेंद्रियकर्मेंद्रियेंस
कळिक। सावकाशपाहे ८ कर्मेंद्रियेंलागवेगीं । जीवभोगीविषयांलागीं । ऐसाहाउपायजगीं। ईश्वरेंकेला
९ विषयनिर्माणझालेबरवे। शरीरेंविणकैसेभोगावे । नानाशरीरांचेगोवे। याचकारणें १० अस्थिमांसांचीं
शरीरेंनिर्माणकेलीं। विषयभोगेंवाढविलीं। लहानथोरनिर्माणझालीं। येणेंप्रकारें ११ अस्थिमांसांचींशरीरें।
निर्माणकेलींजगदीश्वरें। विवेकेंगुणविचारें। करूनियां १२ अस्थिमांसांचापुतळा।जाणेज्ञानेंसकळकळा।श
रीरभेदवेगळा। ठायींठायीं १३ तोभेदकार्याकारण। त्याचाउदंडआहेगुण। सकळतीक्ष्णबुद्धिविण। कायकळे
१४ सकळकरणेंईश्वराला। ह्मणोनिभेदनिर्माणकेला। ऊर्ध्वमुखहोतांभेदाला। ठावकैंचा १५ सृष्टिकर्मीं
अगत्यभेद। संहारेंसहजचिअभेद। भेदअभेदहासंवाद। मायागुणें १६ मायेमध्येंअंतरात्मा। नकळेतयाचा
महिमा। झालाचतुर्मुखब्रह्मा। तोहिसंदेहींपडे १७ पीळपेंचकडोविकडी। तर्कतीक्ष्णघडीनेंघडी। मनासिहोय

---

१ कपट. २ संसार हाचकोणी एक वृक्ष. ३ कानीं. ४ चर्म. ५ नेत्र. ६ जीभ. ७ नासिका. ८ हाडें. ९ शरीर.

तांतडी । विवेरणकरितां १८ आत्मत्वेंलागलेंसकळकांहीं । निरंजनींहेंकांहींचनाहीं । एकांतकाळींसमजोनपाही । ह्मणिजेबरें १९ देहसामर्थ्यानुसार । सकळकरीजगदीश्वर । थोरसामर्थ्येंअवतार । बोलिजेती २० शेषकूर्मवराहझाले । येव्हढेदेहविशाळधरिले । तेणेंकरितांरचनाचाले । सकळसृष्टीची २१ ईश्वरेंकेव्हढेंयंत्रकेलें । सूर्यबिंबधांवायालाविलें । धुकटाकरवींधरविलें । अगाधपाणी २२ पर्वताऐसेढगउचलती । सूर्यबिंबास आच्छादिती । तेथेंसवेंचिवायूचीगती । प्रगटहोय २३ झिडझिडकूंधांवेवारा । जैसाकाळाचाह्मणियारा । ढगमारुनदिनकरा । मोकळेंकरी २४ बैसतीविजांचेतडाखे । प्राणिमात्रअवचितांधाके । गमनकडकडूनतडके । स्थळांतरीं २५ एकासिएकवर्मकेलें । महद्भूतेंमहद्भूतआकिलें । सकळसमभागेंचालिलें । सृष्टिरचनेसी । २६ ऐसेअनंतभेदआत्मयाचे । सकळजाणतीऐसेंकैंचे । विवरतांविवरतांमनाचे । फडकेहोती २७ ऐसी माझीउपासना । उपासकींआणावीमना । अगाधमहिमाचतुरानना । कायकळे २८ आवाहनविसर्जन । हें चिभजनाचेंलक्षण । सकळजाणतीसज्जन । मीकायसांगों २९ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशके देहक्षेत्रनिरूपणंनामअष्टमःसमासः ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः । मृत्तिकापूजनकरावें । आणिसवेंचिविसर्जावें । हेंमानेनास्वभावें । अंतःकरणासी १ देवपूजावाआणिटांकावा । हेंप्रशस्तनवांटेजीवा । याचाविचारपहावा । अंतर्यामीं २ देवकरिजेऐसानाहीं । देवटांकिजेऐसानाहीं । ह्मणोनयाचाकांहीं । विचारपाहावा ३ देवनानाशरीरेंधरितो । धरूनिमागुतीसोडितो । तरितोदेवकैसाआहेतो । विवेकेंओळखावा ४ नानासाधनेंनिरूपणें । देवशोधायाकारणें । सकळआपुल्या अंतःकरणें । समजलेंपाहिजे ५ ब्रह्मज्ञानाचाउपाय । समजल्याविणदेतांनय । पदार्थआहेमागेंजाय । ऐसें ह्मणावें ६ सगटलोकांचेअंतरींचाभाव । मगप्रत्यक्षभेटवावादेव । परंतुविवेकाचाउपाव । वेगळाचिआहे ७ विचारपाहतांतगेना । त्यासदेवऐसेंह्मणवेना । परंतुजनराहेना । कायकरावें ८ थोरलोकमरोनजाती ।

१ त्वरा. २ कथन. ३ निरुपाधि ब्रह्म. ४ कांसव व डुकर. ५ विस्तीर्ण. ६ सूर्य.

त्यांच्यासुरताकरूनिपाहती। तैशीचआहेहिगती। उपासनेची ९ थोरव्यापारटांकेनाजनीं। ह्मणोनिकेलीखताव
णी। राज्यसंपदातयाचेनी। प्राप्तकैंची १० ह्मणोनिजितुकाभोळाभाव। तितुकाअज्ञानाचास्वभाव। अज्ञानें
तरीदेवाधिदेव। पाविजेलकैंचा ११ अज्ञानासिज्ञाननमाने। ज्ञात्यासअनुमाननमाने। ह्मणोनिसिद्धांचिये
खुणें। पावलेंपाहिजे १२ मायासांडूनमुळासिजावें। तरीचसमाधानपावावें। ऐसेंनहोतांभरंगळावें। भलती
कडे १३ मायाउल्लंघायाकारणें। देवासिनानाउपायकरणें। अध्यात्मश्रवणपंथेंचिजाणें। प्रत्ययानें १४ ऐ
सेंनकरितांलौकिकीं। अवघीचहोतेचुकाचुकी। स्थितीखरीआणिलटिकी। ऐशीओळखावी १५ खोट्याचेवा
टेजाऊंनये। खोट्याचीसंगतिधरूंनये। खोटेंसंग्रहींकरूंनये। कांहींएक १६ खोटेंतेंखोटेंचिखोटें। खऱ्यासि
तगेनातेंबाळटें। मनअधोमुखउफराटें। केलेंपाहिजे १७ अध्यात्मश्रवणकरीतजावें। ह्मणजेसकळकांहींफावे।
नानाप्रकारीचेगोवे। तुटोनिजाती १८ सूतगुंतलेंतेंउकलावें। तैसेंमनउगवावें। मानतमानतघालावें। मूळा
कडे १९ सकळकांहींकालवलें। त्यासकळांचेंसकळजाहलें। शरीरींविभागलें। सकळकांहीं २० कायतेथें
चिपाहावें। कैसेंतेथेंचिशोधावें। सूक्ष्माचींचौदानांवें। येथेंचिसमजावीं २१ निर्गुणनिर्विकारिएक। तेस
र्वत्राठायींव्यापक। देहामध्येंतेंनिष्कलंक। आहेकींनाहीं २२ मूळमायासंकल्परूप। तेंअंतःकरणाचेंस्वरूप
जडचेतवीचैतन्यरूप। तेंहिशरीरींआहे २३ समानगुणगुणसाम्य। सूक्ष्मविचारतोअगम्य। मूक्ष्मसाधुजाण
तेप्रणम्य। तयासमस्तांसी २४ द्विधाभासतेंशरीर। वामांगंदक्षिणांगविचार। तोचिअर्धनारीनटेश्वर। पिंडीं
ओळखावा २५ तोचिप्रकृतिपुरुषजाणिजे। शिवशक्तिवोळखिजे। षड्गुणेश्वरबोलिजे। तयाकर्दमासी २६
तयासीचम्हणिजेमहत्तत्व। मीपणेंतयासिअहंतत्व। निश्चयेंबुद्धितत्व। तयासीचह्मणती २७ त्रिगुणेंचालतेंश
रीर। प्रत्यक्षदिसेविचार। मूळींच्याकर्दमाचेंशरीर। ऐसेंजाणावें २८ मनमायाआणिजाणीव। हाहिदिसतो
स्वभाव। चौदानामांचाअभिप्राव। पिंडींपाहावा २९ पिंडपडतांअवघेंचिजातें। परंतुपरब्रम्हराहतें। शाश्व

१ गुणरहित २ झाला आहे वाढला इत्यादिक सहा विकारांपासून मुक्त ३ शुद्ध ४ दुर्लभ ५ दोन प्रकारचें ६ डावा भाग व उजवा भाग

तसमजोनमगतें । दृढधरावें ॥ ३० ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेसूक्ष्मनिरूपणंनामनवमःसमासः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः । धरूंजातांधरितांनये । टाकूंजातांटांकितांनये । जेथेंतेथेंआहेचआहे । परब्रह्मतें १ जिकडेतिकडेजेथेंतेथें । विन्मुखहोतांसन्मुखहोतें । सन्मुखपणचुकेनातें । कांहींकेल्या २ बैसलेंमाणूसउठोनगेलें । तेथेंआकाशचिराहिलें । आकाशचहूंकडेपाहिलें । तरीसन्मुखचिआहे ३ जिकडेजिकडेप्राणीपळोनजातें तिकडेआकाशचिभोंवतें । बळेंआकाशबाहेरतें । कैसेंजावें ४ जिकडेजिकडेप्राणीपाहे । तिकडेसन्मुखचिआहे समस्तांचेमस्तकींराहे । मध्यान्हींमार्तंडजैसा ५ परीतोआहेएकदेशी । दृष्टांतनघडेवस्तूशी । कांहींएकचमत्काराशीं । देऊनपाहिला ६ नानातीर्थेंनानादेशीं । कष्टतजावेंपाहावयासी । तैसेंनलगेपरब्रह्मासी । बैसलेठायीं ७ प्राणीबैसोनीचराहतां । अथवाबहुतपळोनजातां । परब्रह्मतेंतत्वतां । समागमें ८ पक्षीअंतराळींगेला । भोंवतेंआकाशचितयाला । तैसेंब्रह्मप्राणियाला । व्यापूनअसे ९ परब्रह्मपोकळवनदाट । परब्रह्मशेवटाचाशेवट । ज्यासित्यासिब्रह्मनीट । सर्वकाळ १० ईश्यासबाह्यअंतरीं । ब्रह्मदाटलेंब्रह्मांडोदरीं । अरेत्यानिर्मळाचीसरी । कोणासद्यावी ११ वैकुंठकैलासस्वर्गलोकीं । इंद्रलोकींचौदालोकीं । पन्नगादिपाताळलोकीं । तेथेंहिआहे १२ काशीपासूनरामेश्वर । अवघेंदाटलेंअपार । पाहतांपारावार । त्यासनाहीं १३ परब्रह्मतेंएकलें । एकदाचिसकळांसिव्यापिलें । सकळांसस्पर्शोनराहिलें । सकळांठायीं १४ परब्रह्मपाउसेंभिजेना । अथवाचिखलानेंभरेना । पूरांमध्येंपरीवाहेना । पूरासमागमें १५ एकसरेंसन्मुखविन्मुख । वामसव्यदोहींकडेएक । अधोर्ध्वप्राणिसकळिक । व्यापूनआहे १६ आकाशाचाडोहोभरला । कदापिनाहींउचंबळला । असंभाव्यपसरला । जिकडेतिकडे १७ एकजिन्नसींगगनउदास । जेथेंनाहींदृश्यभास । भासेंविणनिराभास । परब्रम्हजाणावें १८ संतसाधुमहानुभावा । देवदानवमानवा । परब्रह्मसकळांसविसांवा । विश्रांतिठाव १९ कोणीकडेशेव

१ सूर्य. २ आकाशीं. ३ दृष्टीस पडणारें विश्व. ४ बरोबरी. ५ डावेकडे व उजवेकडे. ६ खालीं वर. ७ तर्क करण्यास अशक्य.

टासजावें। कोणीकडेकायपाहावें। असंभाव्यतेंमानावें। कायह्मणोनी २० स्थूलनव्हेसूक्ष्मनव्हे। कांहींएकसा। र खेंनव्हे। ज्ञानदृष्टिविणनव्हे। समाधान २१ पिंडब्रह्मांडनिरास। मगतेंब्रम्हनिराभास। येथूनतेथवरीआकाश। भकाशरूपें २२ ब्रह्मव्यापकहेंतोंखरें। दृश्यआहेतोंहेंउत्तरें। व्यापकेंविणकोण्याप्रकारें। व्यापकह्मणावें २३ ब्रम्हासिशद्वचिलागेना। कल्पनाकल्पूंशकेना। कल्पनेतीतनिरंजना। विवेकेंओळखावें २४ शुद्धसारश्रवण। शुद्धप्रत्ययाचेंमनन। विज्ञानींपावतांउन्मन। सहजचिहोतें २५ झालेंसाधनाचेंफळ। संसारझालासफळ। निर्गुणब्रह्मतेंनिश्चळ। अंतरींबिंबलें २६ हिशेबझालामायेचा। झालानिवाडातत्वांचा। साध्यहोतांसा धनांचा। ठावनाहीं २७ स्वप्नींजेंजेंदेखिलें। तेंतेंजागृतीसउडालें। सहजचिअनिर्वाच्यझालें। बोलतांनये २८ ऐसेंहेंविवेकेंजाणावें। प्रत्ययेंखुणेसिबाणावें। जन्ममृत्यूंच्यानावें। शून्याकार २९ भक्तानींसाभिमा नें। कृपाकेलीदाशरथीनें। समर्थकृपेचींवचनें। तोहादासबोध ३० वीसदशकदासबोध। श्रवणद्वारेंघेतांशोध। मननकर्त्यासविशद। परमार्थहोतो ३१ वीसदशकदोनशेंसमास। साधकेंपाहावेसावकाश। विवरतांविशेषाविशे ष। कळोंलागे ३२ ग्रंथाचेंकरावेंस्तवन। स्तवनाचेंकायप्रयोजन। येथेंप्रत्ययासकारण। प्रत्ययपाहावा ३३ देहतंबपांचांभूतांचा। कर्ताआत्मातेथींचा। आणिकवित्वप्रकारमनुष्यांचा। कशावरूनी ३४ सकळकरणेंजग दीशाचें। आणिकवित्वमनुष्यांचें। ऐशाअप्रमाणबोलण्याचें। कायघ्यावें ३५ सकळदेहांचाझाडाकेला। तत्व समुदायउडाला। तेंथेंकोण्यापदार्थाला। आपुलेंम्हणावें ३६ ऐशींहींविचाराचींकामें। उगीचभ्रमोंनयेभ्रमें। जगदीश्वरेंअनुक्रमें। सकळकेलें ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्रीदासबोधेगुरुशिष्यसंवादेविंशतिदशकेविमलब्रम्हनिरूप णंनामदशमःसमासः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ निरुपाधि. २ विचार. ३ ज्ञान. ४ स्थिर. ५ मन. ६ सांगण्यास कठिण, ७ गर्व, अहंकार.

हा ग्रंथ मुंबईत रा०रा०गोपाळ नारायण आणि कंपनी मालक यांचेकरितां रामचंद्र कृष्ण शिंगे वेरेकर यांणीं गोपाळ नारायण कंपनीच्या छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केला मिति माघ शुद्ध १५ मंगळवार शके १८११ विरोधीनाम संवत्सरे ता० ४ माहे फेब्रुआरि सन १८९०

कालिकादेवीरोड घरनंबर १६.

आवृत्ति ३.

॥ इति श्रीदासबोधग्रंथः समाप्तः ॥

[OrderDescription]
,CREATED=17.06.20 16:57
,TRANSFERRED=2020/06/18 at 10:55:36
,PAGES=375
,TYPE=STD
,NAME=S0003168
,Book Name=M-2881-DASBODH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF

FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF

FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF

FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF

FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF

FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF

FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF

FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF

FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF

FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF

FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF

FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF

FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF

FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF
,FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,FILE326=00000326.TIF
,FILE327=00000327.TIF
,FILE328=00000328.TIF
,FILE329=00000329.TIF
,FILE330=00000330.TIF
,FILE331=00000331.TIF
,FILE332=00000332.TIF
,FILE333=00000333.TIF
,FILE334=00000334.TIF
,FILE335=00000335.TIF
,FILE336=00000336.TIF
,FILE337=00000337.TIF
,FILE338=00000338.TIF
,FILE339=00000339.TIF
,FILE340=00000340.TIF
,FILE341=00000341.TIF

FILE342=00000342.TIF
,FILE343=00000343.TIF
,FILE344=00000344.TIF
,FILE345=00000345.TIF
,FILE346=00000346.TIF
,FILE347=00000347.TIF
,FILE348=00000348.TIF
,FILE349=00000349.TIF
,FILE350=00000350.TIF
,FILE351=00000351.TIF
,FILE352=00000352.TIF
,FILE353=00000353.TIF
,FILE354=00000354.TIF
,FILE355=00000355.TIF
,FILE356=00000356.TIF
,FILE357=00000357.TIF
,FILE358=00000358.TIF
,FILE359=00000359.TIF
,FILE360=00000360.TIF
,FILE361=00000361.TIF
,FILE362=00000362.TIF
,FILE363=00000363.TIF
,FILE364=00000364.TIF
,FILE365=00000365.TIF
,FILE366=00000366.TIF

FILE367=00000367.TIF
,FILE368=00000368.TIF
,FILE369=00000369.TIF
,FILE370=00000370.TIF
,FILE371=00000371.TIF
,FILE372=00000372.TIF
,FILE373=00000373.TIF
,FILE374=00000374.TIF
,FILE375=00000375.TIF
,